

تفسیری کوروی

له که لامی خود او هندی

مه لای گه وره
(مه لا محمدی کوئی)

به رگی به که م

منتدی اقرا الثقافی
www.lqra.ahlamontada.com

تەنسىرى كوردى

لەكلامى خورداۋەندى

مىللى گەرە
(مەلۇمى كۆپ)

بەرگى يەكەم

جوزنى (۱-۳)

لەسەر نەركى بەرنىز مام جەلال سەرۋك كۆمارى عىراقى فىلدرال لەچا پىدراۋە

ماڻي له چاپخانه وهی پاريزراوه

نـاـوـی کـتـیـب:	تـهـفـسـیـری کـوردی له کـهـلامی خـوداوهـندی
نـوـسـتـهـر:	مـهـلای گـهـوره اـمـهـلا مـحـمدی کـوـبی
بـلاـو کـردنـه وهی:	نـوـسـیـنگهـی حـمـدی / بـو بـلاـو کـردنـه وهـو راکـه یانـدن- سـلـیـمـانی
پـیـتـچـنـیـن:	عـلی صـلاح الـدین
نـهـخـشـه سـازـی:	جـومـعه صـدیـق کاکـه
خـتـه ت:	نـهـوزاد کـوـبی
بـهـرگ:	چاپخانهی حمدي
مـونـتـجـا:	عـهـدـولا مـهـدی رـسـول
سـهـرپـه شـتـیاری چاپ:	کـرمانج مـحـمـهـد مـوراد
بـهـراوردی دـهـسـتـنـوس:	لـیـژنـه ی سـهـرپـه رشتی
لـهـسـهـر کـوـمـپـیـوـتـهـر:	اـسـمـاعـیل طـه- شـنـو حـمـدآمین- ارسـلان رـحـمان مـحـمـد
سـالـی چاپ:	۱۴۳۰ ک - ۲۰۰۹ ز
تـیـراژ:	۲۰۰۰

له کتبخانهی گشتی ههولیر ژماره‌ی سپاردنی (۱۳۵) ی سالی ۲۰۰۷ دراوه‌نی

مه‌لای گه‌وره ۱۸۷۶-ز-۱۹۴۳ز

وتهی لیژنه‌ی سه‌رپه‌رشتی کردنی چاپی ته‌فسیری مه‌لای گه‌وره

به ناوی خودای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

شاری کۆیه، ددیه‌ها هزرقان و شاعیر و روژناکبیری و بلیمه‌ت و داهینه‌ری
و دک حاجی قادر و دلدار و زانایانی خیزانی جه‌لی زاده‌ی پیشکەش به‌میلله‌تی
کورد کردود، ئەگەر جمال الدین ئەفغانی و محمد عبده رابه‌ری ئەو گەشە کردن و
نویخوازیانه‌ی جیهانی نیسلامی بن، ئەوا هه‌موو میلله‌تی کورد قه‌رزاری شار
کۆیه‌ن، به‌تایبه‌تی مه‌لای گه‌وره‌ی بۆ هۆشیاری و روژناکبیری ئە سه‌رده‌می خۆی
، چونکه‌ عه‌قلیه‌تی مه‌لای گه‌وره‌ی عه‌قلیه‌تی‌که‌، زۆر پیش زه‌مانی خۆی
که‌وتوود، به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک ویستویه‌تی میلله‌ته‌که‌ی له‌خه‌و رابیی و، چی
دی دوا‌ی کۆنه‌په‌رستی و خه‌یال و ئەندیشه‌ نه‌که‌وی و، چه‌کی زانست ته‌نها
چه‌کیان بێت بۆ چوونه‌پیش له‌ژیاندا

هزرقانی گه‌وره‌ی کورد مه‌لای گه‌وره‌ی ویستویه‌تی جاریکی تر ژیا‌نی بیر و
نیشتمان په‌روه‌ری و کۆمه‌لایه‌تی میلله‌تی کورد سه‌ر له‌نوی دابریژی، تا
بگو‌نجی له‌گه‌ل سه‌رده‌مدا ، هه‌ر بۆیه‌ش کۆنه‌په‌رستان و بیر ته‌سکان و ئەو

کەسانەى دىنيان بە سوودى خويان بە کار دەهيئا ، دژى مەلای گەوردە وەستان
و بەر هەلستيان کرد .

يە کيک لە چە کەکانى مەلای گەوردە تەفسیرەکەى بوو ، هەر جارى
رەوشەنبیری یا ئەندامى لە خانەوادەى جەلى زاده، بەرپز مام جەلالیان دییى،
یە کەم پرسىارى بەرپزىان دەربارەى ئەو تەفسیرە بوو، کە ئایا بە چاپ گەیه نراوە
یان نا ؟

دوا جار بیرۆکەى چاپکردنى لە لایەن ئیمەى لیژنەى سەرپەرشتیاری بە چاپ
گەیاندى چروى کرد و ویستمان بەرپز مام جەلال لەو بیرۆکەیه ناگادار
بکەینهو، ئەو دەبوو نامەیه کمان بۆ بەرپزىان نووسى و ئەویش لە وەلامدا بە
بەرپز (مامۆستا سید احمد بەرزنجی) راویژکاری ئایینی بەرپزىان وتبوو من
پازى نابم ئەو تەفسیرە چاپ بکرى و لە سەر ئەرکى من نەبى، لە راستیدا ئەم
وتەیهى بەرپزىان گەوردترین هاندەر بوو بۆ ئیمە ، چونکە گەوردترین کۆسپ لە
ریڤگای چاپکردنى ، کۆسپى دارایی بوو .

ئەم پرۆژە زانستیه ماوهیه کى زۆر و ماندوبوونیکی زۆرى ویست ، ئەو هی
زیاتر ئیمەى سپور کرد لە سەر بەردەوام بوون لەم پرۆژەیه بەردەوامى
لیپرسینهو و هاندانى بەرپز سەرۆک کۆمار بوو .

تەفسیری جەنابى مەلای گەوردە دیارترین بەرھەمى زانستى ئەو زاتەیه ،
بەلکو دەتوانین بلیین ئەم تەفسیرە، یە کەم تەفسیری زانستى قورئانى پیرۆزە بە
زمانى کوردی لە رووی چەندایەتى و چۆنایەتى ، مەلای گەوردە لە سەر داواى
کۆمەڵى لاوى شارى کۆیه لە سالى ١٣٥٢ کۆچى ١٩٣٣ زاینى دەستى پى

کرد و، دواى (١٠) ده سال له (٢٧) ى ذى الحجة سالى ١٣٦١ى كوچى بهرامبهر به ١٩٤٣/١/٥ زاینى ئەم شاکاره زانستیه به بهرهم هات ، جهنابی مهلا ههنديکى به ددستى خوێ نووسیوه ته وه و ههنديکى تریش بهرپز (مامۆستا مهلا مهعسوم هه ورامى) نووسیویه تیه وه .

جهنابی مهلاى گه وورد ته فسیره که ى ناوناوه (ته فسیری کوردی له سهه کهلامى خوداوهندی) ، نه جيبه خانى کچی ، بهرگی یه که مى له سالى ١٩٦٨ زاینى و بهرگی دوو دم و سى یه مى له سالى ١٩٧٠ زاینى به چاپ گه یاندووه و بهرگه کانی تری ئەم ته فسیره له چاوهروانى چاپکردندا بوو، رۆشه نیران و دلسو زانی میلله ته که مان خهونیان به چاپکردنیه وه دهبینى، تا ئەم بواره بو چاپکردنى رهخسا ، ئەوهى شایانى باسه ئەم ته فسیره له لایهن لیژنه یه کی تایبته پاک نووسکراوه ته وه، که ماوهى (١٠) ده سالى خایاندووه وه بهرپزان :

١- مامۆستا عبدالحمید نورالدين جلی زاده .

٢- مامۆستا طاهر احمد حویزی .

٣- مامۆستا مهلا قادر کانی دهربهندی، بهم کاره پیرۆزه ههلساون.

نابى رۆلى نه جيبه خان له بیر بکری بو پاراستنى ئەم دهسکه وته زانستیه . وا مژدهى تهواو بوونی ئەم پرۆژیه ده دینه خوینده وارانى کورد ، که ئیمه دلنایین ئەم ته فسیره که لێنیکى زۆر گه وردى کتیبخانه ی کوردی پر ده کاته وه و دیدى زۆر که سی پى روون ده بیته وه ، بهو هیوايه شاکاره کانی تری زانایانى کورد بهم شیویه ئاوپى زانستیه لى بدریته وه، خه محورانى گه له که مان

بایه‌خی ته‌واو به‌م به‌ره‌مه زانستیانه بدهن، که له روان‌گه‌یه‌وه بلیمه‌تی و
 شاره‌زایی و دل‌سوژی و زانسته‌په‌رودری و نیشتمان په‌رودری راسته‌قینه‌ی
 گه‌له‌که‌مانی تیا به‌دی ده‌کړی ، هه‌روه‌ها لیک‌کول‌هر و روشنبیر و هزر‌قانه‌ی
 گه‌له‌که‌مان هان دده‌دین، که به‌شیک له ئه‌رک و ماندو بوونی خو‌یان بو ئه‌م بواره
 ته‌رخان بکه‌ن، که ئه‌رکیکی تری زانستی و نیشتمان په‌روه‌ری و راستیه .

پ.ی.د. جواد فقی علی پ.د. محمد صابر

م . دانا عبدالحمید جلی زاده م . مخلص یونس مصطفی

نه‌وا محمد سعید

تەفسیری مەلای گەورە

بە پێنووسی : د. جواد ملا محەممەدین چۆم حەیدەری

پێناسەی تەفسیرە گە : .

تەفسیری مەلای گەورە بە پێزترین بەرھەمی زانستی ئەم زاتەییە، دەکری بڵێن تەفسیری مەلای گەورە بە زمانی کوردی نۆبەرە تەفسیری زانستییە بۆ قورئانی پیرۆز بە زمانی کوردی

ھەرودەکو زانراوە مەلای گەورە بیرۆکەی نووسینی ئەم تەفسیرە بۆھاتووە دواى داواکاری کۆمەڵی لە گەنجانی شاری کۆیە، ئەو دەبوو لە سالی (۱۳۵۲ ک - ۱۹۳۳ ز) دەستی پێکردو لە (۲۷ ذی حەجە سالی ۱۳۶۱ ک - ۱۹۴۳/۱/۵ ز) تەواوی کرد واتە دواى دەسال و دەبەرھەم ھات

ھەندى لە بەرگەکانی بەرێز مامۆستا (مەلا معسوم) ھەورامی (یەکیکە لە ناودارترین دەرچوانی قوتابخانەی مەلای گەورە) نوسیویەتیەو، بەلام بۆ پاک نوسکردنی ئەم تەفسیرە لە سالی ۱۹۶۹ ز لە شاری کۆیە لیژنەیکە لە بەرپێزان

۱. مامۆستا مەجید شیخ نوری

۲. مامۆستا مەلا عەبدولقادری کانی دەرەندی

۳. مامۆستا طاهر احمد هويڭى .

پيڭ هات به مەبەستى پاك نوسكردنى ھەموو بەرگەكانى، ئەم كاردش لە ماوەى ۱۰ سال ئەنجام درا، مەلای گەورد تەفسىردەكەى ناوناوە (تەفسىرى كوردى لەسەر كەلامى خوداوەندى)، دەستنوسى ئەم تەفسىردە لە ۳۰ بەرگ پيڭ هاتود، ھەربەرگەى لە ۱۵۰ تا ۳۰۰ لاپەردى گەورد پيڭ ديت.

- نەجىبەخانى كچى مەلای گەوردە ھەلسا بە بەچاپ گەياندى بەرگى يەكەمى ئەم تەفسىردە لە سالى ۱۹۶۸ ز، بەرگى دووهم و سى يەميشى لە سالى ۱۹۷۰ ز. بەچاپ گەياند، بەلام بەرگەكانى ترى ئەم تەفسىردە ھەر لە چاودەروانى بە چاپ گەيانندا بوون، تا بەريز مام جەلال فەرمانى كرد لە سەر ئەرگى بەريزيان چاپ بكرين.

- لە سەرچاودەكان زۆر بەكەمى باسى ئەم تەفسىردە كراود، ئەودى وتراييش برىتى بوە لە ھەندى پەراويز لەسەر بەرگى ئەم كتيبە، يا ئەو كتيبەى زانايەك لە زانايەكان نوسيويتى، كە بە زۆرى لەگەڵ ئەو ھەموو شتە بە نرخانەى ميلەتى كورد لەو رۆژگارە دا فەوتا .

يەكئەم لەو كەسانەى ئىجازەى عىلميان لە جەنابى مەلای گەوردە وەرگرتود، مامۆستا مەلا عەبدولقادر كانى دەرەندى، كە لە سالى (۲۰۰۶ ز كۆچى دوايى كرد) .

دەرباردى تەفسىرى مەلای گەوردە دەلى : ئەو كەسەى تەفسىرى جەنابى مەلا بخوینیتەو، گەر خۆى ھەر بیروبووەر و رۆشنیریەكى ھەبى، كاتى ئەم تەفسىردە دەخوینیتەو دەگاتە قەناعەتى، كە جەنابى مەلا بەم تەفسىردە مروڤ پەرودردە

دهکات، چونکه ئەم تەفسیرە ھەولێکە بۆ دروست کردنی مەژوکی زانا و سەر بەست و ئازاد، سەر بەست و ئازاد لە ھەموو بە دواکەوتنی ئەندێشە و خەیاڵی پرۆپۆچ، ئەودی ئەم تەفسیرە لە تەفسیرە کوردیەکانی سەردەمی خۆی جیا دەکاتەوە ئەودە، کە مەلای گەورە بەرێی ھەموو کەسی پازی نیە لە تەفسیرە کۆنەکان، بەلکو گفتوگۆ و ھەڵسەنگاندن دەکات لەسەر تەفسیرەکانی قورئان بە زمانی عەرەبی، جگە لەمەش زۆر جار ھۆی دابەزینی ئایەت باس دەکات، دواى ھەڵسەنگاندن و لێکۆڵینەوە لە مانای ئایەتەکان پرای خۆی دەنوسی، ئەودی دەینوسی پرای خۆی خۆیەتی، زۆر جار بەش زۆر بواری زانستی تێکەڵ بە تەفسیرەکەى دەکات .

وہک ماموستا مەسعود محمد دەلێ : مەلای گەورە لە تەفسیرەکەیدا زۆر شتی باس کردووە، کە محمد عەبدە لە تەفسیرەکەى خۆی لێ کەنار گرتووە . مەلای گەورە لە کۆتایی تەفسیرەکەى داواى لێبوردن لە خۆینەرەکان دەکات، دەلێ ئەم تەفسیرە بێ کەم و کورتى نیە، ھۆی کەم و کورتیە کەش لە پیشدا پەيوەندى بە زمانەوہ ھەيە، زمانى قورئانى پيروۆز زمانىكى تاييەتە، گەر يەكی بە زمانى عەرەبى بىھوى تەفسیری قورئان بکا توشی گرفت دى، جا چۆن گەر بە زمانىكى تر تەفسیری قورئان بکا !

لە راستیدا ئەم تەفسیرەى مەلای گەورە چاکترین تەفسیری قورئانە بە زمانى کوردی، ئەمەش ئەو ناگەيەنى کە ئەم تەفسیرە بێ کەم و کۆری بێ .

یەكی لەو خالانەى مەژوۆ بەدى دەکا لەسەر ئەم تەفسیرە ئەودە: مەلای گەورە جارى واھەيە بە پێچەوانەى زۆر لە زاناكان بۆ تەفسیری ئایەتەکان دەچێ

ئەودى جىڭگى سەرئىچە تەفسىرە كەي مەلای گەورە بۆ زانايان نوسراود، بۆيە
زۆر لەو كەسانەى ئاستى رۆشنىريان بەرزىيە لە زۆر مەسەلەكانى ناو ئەم
تەفسىرە تى ناگەن.

سەرچاوهكانى تەفسىرەكە :

مەلای گەورە لە دانانى ئەم تەفسىرە، سودى لە زۆر كتيبي تەفسىرى عەقلى
و نەقلى وەرگرتود ، وەك خۆى لە كۆتايى تەفسىرەكە ئاماژەى پى كرده .
هەندى لەو سەرچاوانەى مەلای گەورە لە تەفسىرەكەيدا ئاماژە بەو دەكات،
كە سودى لى وەرگرتون ئەمانەن :

۱. جامع البيان فى تفسير القرآن - دانانى ئەبو جەعفەر محمدى كورى جەريرى
تەبەرى (لە سالى ۳۱۰ ك) كۆچى دوايى كرده .

۲. مفاتيح الغيب (التفسير الكبير) دانراوى فخرالدين محمد بن عمر البكري.

۳. الكشف عن حقائق التنزيل و عيون الاقاويل فى وجوب التأويل - دانراوى
ئەبو قاسم محمدى كورى عمرى زەمەخشرى .

۴. انوار التنزيل واسرار التأويل - دانراوى ناصرالدين عبدالله كورى عمرى
بەيزاوى.

۵. غرائب القرآن و رغائب الفرقان - دانراوى نظام الدين - حەسەنى كورى
محمدى قومى، خراسانى، نيسابورى.

۶. ارشاد العقل السليم الى مزايا الكتاب الكريم - دانراوى ئەبو سعوى
محمدى كورى محمد مستەفاى ئامىدى .

۷. روح المعانی فی تفسیر القرآن العظیم والسبع المثانی — دانراوی ئەبو شە نا شهاب الدین مەحمود ئالوسی .

۸. تفسیر القرآن الحکیم (تفسیر المنار) دانراوی محمد رشید ردزا .

۹. الجواهر فی تفسیر القرآن الحکیم — دانراوی سەید تەنتاوی .

۱۰. تەفسیر جزء عمّ — دانراوی ئیمام محمد عەبدە .

هەرودها مەلای گەورد لە تەفسیرد کەیدا رای زۆر لە زانایانی تەفسیر لە
یاوەرانی (پیغەمبەر) و ئەوانەى دواى ئەو هاتوون باسکردوو، وەك :
عەبدوڵلای کورێ عباس، ئیبن ئەبى لەیلا، ئیمام حەسەن بەسرى، ئەبو
عەبدولرحمن ئەسودى کورێ یەزید، ئیبن قەیسى نەخەعی، ئەبو حەنیفە (نەعمانی کورێ ثابت) جەلالەدینی سیوتی.

كورتەي ژيان و بەسەرھاتى مەلای گەورە

ناو و نازناوى .:

ناوى مەلای گەورە (مۇھىدى كۆپى مەلای ئابدۇللاھى كاك ئەسەدەدى جەلى، كۆيىيە)

لە سەرەتايى ژيانى بە كاك ھىم ناويان بىردودە، دواى كۆچى باوكى
بۆتە سەرۆكى زانايانى ئاينى دەقەرى كۆيە، بە مەلای گەورە ناويانگى
دەركرد، بە شىۋىدەك كە ئەم ناود بۆتە ناويانگى ئەم زاتە و لە
كتىبەكانى مېژوو و ئەدەبى كوردى ھەر بەم ناود ناو دەبردېت .

لە دايك بوون و ژيانى :

ئەم زاتە لە شارى كۆيە لە سەرەتاي مانگى رەجەبى سالى (١٢٩٣
ك) بەرامبەر بە (١٨٧٦ ز) لە ژىر سايەى خىزانىكى زانستى (كە
رۆلىكى گەورەيان لە خزمەتى زانست و شكۆمەندى بۆ گەلى كورد
تۆمار كىردودە) لە دايك بوو .

جیڳای بایه‌خی خیزانه‌که‌ی (به تاییه‌تی باوکی مه‌لا عه‌بدوئلای
جه‌لی) بود، هه‌ر له‌ سه‌رده‌تای ژیانیه‌وه‌ لی‌ هاتویی و زیره‌کی تیابه‌دی
ده‌کرا .

له‌ ته‌مه‌نی پینچ سالی، دایکی کوچی دوا‌یی کردوه، ئه‌مه‌ش وای
کرد باوکی زیاتر بایه‌خی پی‌ بدا، هه‌ر بو‌یه‌ش هه‌ندی جار پی‌ یان وتوه
یوسفی جه‌نابی مه‌لا عه‌بدوئلای .

زۆر جاریش باوکی به‌ به‌یتی شیعر هانی داوه، تا خو‌ی له‌گه‌ل خو‌یندن
و وه‌رگرتنی زانست و پابه‌ندبوون به‌ ره‌وشتی به‌رزی ئیسلام خه‌ریک بکا
.

خو‌یندنی مه‌لای گه‌وره .:

مه‌لای گه‌وره له‌ سالی (۱۳۰۴ ک) به‌رامبه‌ر به‌ (۱۸۹۳ ز) ده‌ستی
به‌خو‌یندن کردوه، سه‌رده‌تا به‌ خو‌یندنی قورئانی پی‌روژ و چه‌ند
نامیلکه‌یه‌کی فارسی _ که‌ ئه‌و سه‌رده‌مه‌ له‌ خو‌یندنگه‌ ئاینیه‌کانی
کوردستان ده‌خو‌یندرا _ ده‌ستی به‌خو‌یندن کرد، دوا‌ی ته‌واوکردنی ئه‌و
کتیبه‌ سه‌رده‌تاییانه، ده‌ستی به‌ خو‌یندنی زانسته‌کانی (نه‌حو، سه‌رف،
فیقه) کرد له‌ سه‌رده‌ستی هه‌ندی له‌ فه‌قی گه‌وره‌کانی باوکی .

یه‌کی له‌و مامۆستایانه‌ی، که‌ ره‌نگدانه‌وه‌یه‌کی دیاری هه‌بووه‌ له‌
دارشتنی که‌سایه‌تی زانستی مه‌لای گه‌وره (مه‌لا هه‌مید تالیشی یه) به‌
پله‌ی دووهم، دوا‌ی مه‌لا هه‌مید به‌ریز (مه‌لا هه‌مه‌ده‌مین
کونه‌فلوسه‌یی) دی، که‌ رۆلیکی گه‌وره و دیاری هه‌بووه‌ له‌ پی‌ گه‌یاندنی

ئەم زاتە، ھەرودھا ئەم زانایانەش پۆلیان ھەبوو لە فێرکردن و دەرس و
وتنەود بە مەلای گەورد .:

مەلا حسن پەش .

مەلا عەبدورەحمانی گەناوی .

باوکی (مەلا عەبدوللای جەلی) .

ئەوێ جیگای سەرنجە لە ژیاانی زانستی مەلای گەورە، متمانە
بەخۆبۆنە، بەمەش کەسایەتییەکی تایبەتی بۆ خۆی دروست کردووە .

وا دەردەکەوێ مەلای گەورد زۆر مەبەستی خۆیندن و فێربوون بوو،
وێك خۆی دەلی وازی لە ھەموو کەیف و سەفایەك ھیناوە و پڕی
کردۆتە فێربوون و بە دوا دا چوونی زانست، بە تایبەتی کاتی، کە
گەشتۆتە تەمەنی (١٧) سال .

کە وێك خۆی دەلی :

دەرگەیی لە زەتم لەسەر خۆ بەست

چی علوم ھەبوو بە دەستم خست

مامۆستا (مەسعود محمد) لە زاری باوکیەو دەگێڕیتەو دەلی : لەم
سالەدا قوتابخانەکەم (کە مزگەوتەکەیی بوو) قەت جی نەھێشتووە،
تاساتەکانی درەنگی شەو خەریکی خۆیندن بووم، لە مزگەوت دەمامەووە
و ھەر لەبەر و زیکرابووم، زۆر جار لە شەو زەنگی تاریکیا ھەستم بە
دەنیایی دەکردو و ئارامیەکی دەرونی بەدی دەکرد، کە دواي ئەو قەت
پێك نەکەوتەو دەبۆم .

مه‌لای گه‌وره له‌سه‌ر ده‌ستی کۆمه‌لێ زانای به‌ نوبانگی زانسته
 ئاینیه‌کانی ئیسلامی، که کورد بوون خۆی چه‌کدار کرد به‌ عیلم و
 مه‌عریفه‌ت، تا بوه ئه‌ستێردیه‌کی دره‌وشاوه له ئاسمانی زانست و بیر
 ئیسلامی، ئه‌وه‌بوو له ته‌مه‌نی (۲۰) ساڵی ئیجازه‌ی عیلمی له‌ باوکی
 (مه‌لا عه‌بدوڵلای جه‌لی) له ئاهه‌نگی‌کی گه‌ورده‌دا ودرگرت، که به‌م
 بۆنه‌یه‌وه سازدرا و کۆمه‌لێ زانا و شاعیر و ناودارانێ شاری کۆیه‌ تیايدا
 ئاماده‌بوون .

ده‌رس و تنه‌وه‌و پیش نویژی :

دوای ئه‌وه‌ی مه‌لای گه‌وره‌ خویندنی ئاینی ته‌واو کرد و ئیجازه‌ی
 عیلمی ودرگرت، له‌سه‌ر شیوازی ژیا‌نی باوکی، له جیا‌تی ئه‌و ده‌ستی
 کرد به‌ ده‌رس و تنه‌وه‌ و پیش نویژی و گوتار خویندنی پ‌ۆژانی هه‌ینی،
 باوکی زۆر کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و ئه‌رکی ئامۆژگاری خه‌لکیشی به‌و
 سپارد .

مه‌لای گه‌وره‌ دوای ماوه‌یه‌کی که‌م وه‌ک یه‌کی‌ک له زانا ناوداره‌کانی
 کورد نوبانگی ده‌رکرد، ده‌یه‌ها فقه‌ی و خویندکاری خویندنی ئاینی له
 شاره‌کانی کوردستان پ‌ویان له کۆیه‌ ده‌کرد، بۆ ئه‌وه‌ی شه‌ره‌فی ده‌رس
 خویندنیان له لای مه‌لای گه‌وره‌ به‌ر بکه‌وی .

له دوای وه‌فاتی باوکی (پایزی ۱۳۲۶ ک ۱۹۰۸ ز) ئه‌رکه‌کانی
 سه‌رشانی مه‌لای گه‌وره‌ زیاتر بوو ، هه‌ر له‌م پ‌ۆژانه‌وه‌ کیشه‌کانی ژیا‌ن
 پ‌ویان تی‌ کرد، هه‌روه‌ک خۆی ده‌لێ باری ژیا‌نی قورس بوو، ناچار ژیا‌نی

دابهش بوو به سەر دەرس وتنەودو کارکردن له کیلگه بۆ به دەست هیانی
بژیوی ژیان .

تاریکخووازان هیڕشیان بۆ سەر مه لای گه وړه زیاد کرد، دهیان ویست
هه راسانی بکه ن له بهر ئه و دی له م سه رده مه ی ژیان، گه وړه ترین
هاو پشیتیوانی له دهست دا، که باوکی بوو، ده بی ئه وهش بلین هه ول و
کو ششی شه رخوازان نه ییتوانی مه لای گه وړه له سه ر ریبازده کی سارد
بکاته وه .

له سالی (۱۹۱۲ ز) له سه ر داوای حکومه تی عوسمانی بوه مو فتی
شاری کو یه، زۆر به رێک و پێکی به م کاره هه لسا، کی شه
کو مه لایه تی هه کانی خه لک لای ئه و چاره ی بۆ ده دۆزرایه وه، له م
سه رده مه دا په یوه ندیه کی پته و ی له گه ل (والی موصل - سلیمان
نه زیفی دیار به کر) گری دا، دواییش له شاری موصل سه ردانی کرد، هه ر
له و ی له کاتی کردنه و دی جاده یه کی نو ی، داوا له مه لای گه وړه کرا
وته یه ک به زمانی عه رده بی بخوینیتته وه، مه لای گه وړه ش داوا کاریه که ی
جی به جی کردو، به وته که ی سه رنجی ئاماده بوانی بۆلای خو ی راکی شا،
هه ر له و کاته دا داوای له والی موصل کرد قوتابخانه یه کی روشدیه له
شاری کو یه بکاته وه . والیش په زامه ندی ده ربیری، قوتابخانه که له سه ر
زه ویه ک که به شی ک بوو له مزگه وتی گه وړه دروست کرا، (تا سالی)
۱۹۵۷ ز) ئه م قوتابخانه یه هه ر به رده وام بوو .

له سالی (۱۹۲۴ ز) له سهر دواواکاری خه لکی شاری کویه به
نه ندامی نه نجومه نی دامه زرينه ری عيراقی (المجلس التأسيسي العراقي)
هه لېژيردرار، بو ئه م مه به سته ش له کوټايی مانگی ئاداری (۱۹۲۴)
چوه به غدا، تا مانگی ئابی ئه م ساله له ویّ مایه وه، و دوايي گه رايه وه
شاری کویه .

دوای گه‌پانه‌ودی بو شاری کوئه، گه‌پایه‌وه سه‌ر کاره‌که‌ی پیشوی به
 ددرس وتنه‌وده‌و دادوهری و ئاموژگاری موسلمانان، تا سالی (۱۹۲۸ ز)
 لهم کاردا بهره‌وام بوو، دوایی وازی له وه‌زیفه هی‌ناو هه‌موو کاته‌کانی
 بو ددرس وتنه‌وده‌و نویسنی کتیب ته‌رخان کرد .

سالی (۱۹۳۰ ز) به سالی گه‌یشتنی مه‌لای گه‌وره به لوتکه‌ی تیگه‌یشتنی بیرو فله‌سه‌فه‌ی مه‌لای گه‌وره دد‌ژمی‌ردی، چاکترین به‌لگه‌ش ئه‌ودیه مه‌لای گه‌وره له‌م سه‌رده‌مه‌دا ده‌ستی کرد به دانانی ئه‌م ته‌فسیری قورئانی پی‌رۆز، ئه‌ودی شایانی باسه مه‌لای گه‌وره به‌وه ناسراوه هه‌یه‌ت و ری‌زی تایبه‌تی هه‌بووه له‌لای هه‌موو خه‌لکی شاری

کۆیه و کوردستان، جیڭای خۆی له دلی خه‌لک کردۆته‌وه، به‌قسه
خۆشه‌کانی و هه‌لس و که‌وتی رینگ و پیککی له‌گه‌ل خه‌لک - که سه‌رنج
پاکیش بود- ناوبانگی دهرکردوهو خه‌لک له هه‌موو لایه‌کی
کوردستانه‌وه تامه‌زرۆ بوون به دیداری شادبن، ناسراوه به‌ودی ئه‌و
شتانه‌ی که برپای پێ بووه له ژیا‌نی خۆی جی به جی ی کردوه، قه‌ت
بارودۆخی ژیا‌ن و ترس له خه‌لک وای لی نه‌کردوه واز له بیروبرپای خۆی
بێنی، به پێچه‌وانه‌یانه‌وه هه‌لس و که‌وت بکات، زۆر سه‌ر به‌رزانه ژیا‌نی
به‌سه‌ر بردوهو قه‌ت ناماده‌نه‌بود به گویرايه‌لی و ویستی به‌ر پرسیان قسه
بکا، هه‌موو کاتی له ژیا‌ن پشتی به خۆی به‌ستوهو چاوی له ددستی
که‌س نه‌بووه .

دوا پۆژه‌کانی ژیا‌نی .:

مه‌لای گه‌وره له سه‌رده‌تای ژیا‌نیه‌وه توشی نه‌خۆشی سوتانه‌وه‌ی گه‌ده
(قرحة المعدة) بووه، به‌لام ئه‌م نه‌خۆشیه له دوا‌ین پۆژه‌کانی ژیا‌نی
زیاتر هه‌راسانی کرد، تا له کۆتایی مانگی ئه‌یلولی (سالی ۱۹۴۳ ز)
کاتی له چنارۆک بو ئه‌م نه‌خۆشیه بو جاریکی تر تینی بو هی‌نا، ناچار
گه‌رایه‌وه کۆیه و له ژیر چاودیری پزیشک دانرا.

له رۆژی (۱۰ و ۱۱ ی تشرینی دوو‌ده‌می سالی ۱۹۴۳ ز - ۱۳۶۲
ک) خوی‌نی گه‌ده‌ی به‌رده‌بی، له‌پیشدا ده‌ده‌ستی‌نری، دوا‌یی جاریکی تر
به‌گورتر له‌جاران ئه‌و خوی‌نه به‌رده‌بی، هه‌ر ئه‌م نه‌خۆشیه ده‌بیته هۆی

گیان له دهستدانی، له پوژی (١٣) تشرینی دوومی سالی (١٩٤٣) له
گوږستانی ددرویش خدر به خاك سپېردرا.

به بیستنی كوچی دوايي مه لای گه وړد، شاری كوږیه و كوردستان
شله ژا، خه لکی كوردستان ههستیان به له دهست دانی گه وړد پیاو و
زانای به ناوبانگیان - مه لای گه وړد - كرد .

له كوږیه و زوږبه یی شاره کانی كوردستان - وهك شاری مهاباد -
پرسه یی بو دانرا، زانایان و هزرقانیی میلیله تی كورد پرسه یان لیك
ده كرد، چه نده ها هوژان و په خشان له لایهن شاعیران و نوسه رانی
كورده وه بو لاواندنه و دی ئه م زاته نوسرانه وود، مه لای گه وړد له ژیانی
دوجار ژنی هیناود، جاری یه كه م كاتی له ته مه نی (٢٥) سالی دا بوو)
نه عیمه یی كچی مه لا حه بیبی كوری كاك ئه سعه دی جه لی) هیناود، كه
سالی ١٩١١ ز كوچی دوايي كردوه، بو جاری دوو دم له سالی ١٩١٣ ز
(حه بیبه یی كچی شیخ ره زای كوری شیخ قادری سندو لانی) هیناود، له
ژنی دوو دم (٢) كور و چند كچی كی هه بو، كوری یه كه می ناسراود به
مسعود محمد، كه له سالی ١٩١٩ ز له چناروك له دایك بووه، كه
یه كیكه له نوسه ره ناوداره کانی میلیله تی كورد، دهیه ها كتیب و دانراوی
زوږ به نرخى نویوه و پیشكه شی كتیبخانه یی كوردی كردوه، یه كیكه
بووه له و كه سانه یی به زمانی كوردی و عه ربه یی دهیاننوسی و به
به رزترین هزرقانی سهرده می خوی ده ژمی ردریت، ئه ویش له (١/٤/٢٠٠٢)
كوچی دوايي كرد، دوو ده میان ماموستا فاروقه له سالی

(١٩٣٣ ز) له کۆیه له دایک بوود مامۆستایه کی سه رکه وتوی بواری
پیسپۆری خۆی بوه .

له کچه کانی مه لای گه وره :: (نه جیبه خانی) کچه تی، له سالی (١٩١٧ ز) له کۆیه له دایک بوود، زۆر نویسنی جوانی ههیه، ههه
ئه ویش بوو که توانیویه تی زۆربه ی به ره هه مه زانستی و ئه دهبیه کانی
مه لای گه وره بیاریزی، ئه ویش له سالی (١٩٩٩ ز) کۆچی دوایی
کردود، هه رو هه له ژنی دوو ده می سی کچی تری هه بوه (شوریان خان)،
(ئه دیبه خان)، که له سالی (١٩٧٢ ز) کۆچی کردوه (ئیقلیمه خان)،
له (سالی ١٩٩٩ ز کۆچی دوایی کردوه) .

پيشه‌کی

دواي سوپاس و ستايشي ئيزه‌دي دانا، زندووي توانا، که ئينساني له زه‌ره‌يي دروست کردووه؛ وه له پووي لطف وکهره‌م بۆ رڼ نيشان‌داني به‌شه‌ر، پښه‌مبه‌راني گه‌وره گه‌وره‌ي هه‌ناردووه ...

وه پاش عه‌رضي دروود و سه‌لام بۆ ده‌رگاهي خاتمي نبوه‌ت زينه‌ت - ده‌هه‌نده‌ي منقه‌به‌ي رساله‌ت، خاوه‌ند وه‌حي و ئيله‌ام، سه‌رداري هونه‌رمه‌ندان و قسه‌زانا‌ني (انام) - محمد المصطفى - عليه الصلاة والسلام، ئه‌و نووره دره‌خشانه، که ئيمه‌ي له تاريکي نه‌زاني بۆ پوناکي بردووه ...

وه پاش ديارى اخلاص له دلّي خاوڤن و پوناک و، پښه‌لاگوتن و ناوبردني چاکی به زوباني راست و پاک، بۆ خزمه‌ت ياران گزيني احمدی، که ضيای ئيمانين له پوژه‌لات و روژاوا هه‌لاي‌ساندووه ...

ئه‌لڤين، له پووي (تاسف) و هه‌سه‌ره‌ته‌ومه‌ندي، زۆر حه‌يف و زۆر مخابن، که تا ئيمرو ته‌فسيرى به زوباني کوردي بۆ که‌لامي خوداوهندی نه‌کراوه؛ باوجودی (لساني) عه‌ره‌بي نه‌وه‌نده کتبي ته‌فسير تاليف کراوه، که ژماردني زه‌حمه‌ته! ئڤستاش مه‌لاياني عه‌ره‌ب خه‌ريکن له‌رسائلي ئه‌وروپاييان، له (مجلات) و جرائدي (يوميه‌ي) مصريان قسان کوئه‌که‌نه‌وه ... دوور و دريژ ئه‌يکه‌ن به ته‌فسير له چاپ ئه‌درڻ، بلآو ئه‌بيته‌وه به اطراف و اکنافي عالم. وه به زوباني تورکي و فارسي گه‌لڻ ته‌فسير کراوه، هه‌تتا (حتي) تورک به ته‌فسير رازي نه‌بوون به زوباني خويان ته‌رجه‌مه‌ي قورئانيان کرد (مع انه) ته‌رجه‌مه‌ي قورئان به هيچ زوبان نابڻ، محال اندر محاله .

گه لئ جار، به دلم داده هات، که ته فسیری به زویانی کوردی دانیم، تا خوینده واران کورد له که لامی خویان تی بگهن و به ری نیشان دانی قورئانی، پئی بو مه نزی نه جات بیهن.. ئەمما بی هیزی خۆم و بی مه یلی قهومی کورد، منیان له وکاره خیره راگیر کرد. تا له و پۆژانه دهسته یی له جوانان و لاوانی کورد، که هه ریه ک بو ده ستیار و یاوه ری ئەنگوستی بو (اشتیاق) و ئاره زوی خویان نواند، که ته فسیری به کوردی له سه ریه ک دانیم... زۆر پئی که یف خۆش بووم...

له سه ر ئەو فکره پئی گه یشتوو، هه زار ئافه رینم لئ کردن، که هه م دۆستی دین، هه م یار و وه فاداری کورد و کوردین.

منیش که (جهلی زاده) کاک هه مه دم پئی ئەلین، ده ستم پئی کرد به ته فسیری قورئانی هه کیم و ناوم لئ نا: - «ته فسیری کوردی له که لامی خوداوه ندی» -

دانه ر

کوی سنجق ۱۳۵۲ هـ.

سوره تی فاتحه

ئه لیم به زویانی پاک ودلی سه لیم:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

بزانن، که قورئان له اوائلی رساله ت، قابل نه بوو هه مووی به جاری بیته خواری، به لکوو ئایه ت ئایه ت، سوپه ت سوپه ت، به گویره ی زه مین و زه مان ئه ناردرا، تاکو له اواخری حه یاتی (نبوی) به ئه مپو ئیشاره تی صاحبی وه حی، به و نظم و ترتیب و هۆندنه وه ی حاضره پیکوپیک خرا و، له زه مانی خلافه تی (ابوبکری صدیق) به (اصرار) و پینداگرتنی (امامی عمر) له کاغه ز نووسرایه وه .

زیرا له شه پی (یمامه) له گه ل — مسیلمه ی درۆزن، گه لی له (حفاظ) ی قورئان، یه عنی ئه وانیه ی قورئانیان به ته مامی له بهر بوو شه هید کران. (فاروقی اعظم) فه رموی ئه گه ر قورئان نه نووسریته وه، بی شک ضایع ئه بن.

حفاظی قورئان ئه گه ر نه شکوژرین، خۆ هه ر ئه مرن، امیدی شی نه بوو به و حاله ئه وانی، که دواپی پین ئه گه ن قورئان به زه ریفی به ته وایی له بهر که ن. حاصلی (صدیق) و سائر یارانی اقناع کرد، که ضروره تی حفظی قورئان

قضا ئه خوازئ بنوسریتته وه . نسخه کیان نووسی له سهر ئه وهۆندنه وهی حاضری و، له زهمانی (امامی عثمان) سه بهب به اختلافی بعضی (قرایان) چه ند نسخه یان گرته وه، بۆ اقطاری اسلامیان ناردن .

وه به اتفاق (بسم الله الرحمن الرحيم) یان له سهری هه موو سوپه تان دانا، الا سورهی (برائت) نه بئ .. بۆیئ (امامی شافعی) لای وایه، که ئه و کلمه مباره که له قورئانه .

له ره وشتی مشرکان وا ده رئه که وت، که (کتب) و پسا ئل و معاهدات و سائر اموری هه ممه یان، به ناوی ئاله ی خۆیان ئه کرده وه . حتی (دیان) – مع انه – اقرار به الوهیت و نبوهت ئه که ن، له سهر لوحه ی کتبیان ناوی (اب و ابن و روح القدس) ئه نووسن .

قورئانی کریم، که کتیبی ئه هلی توحیده، به ناوی خودا وه ندی عاله م، که خوداییکه واحد و په حمان و په حیم افتتاح کرا، تا ئه وی (موحد) بئ، سهری هه موو ئیش و کاران به ناوی ئه و خودایه بکاته وه، هه م له م عه سهری (مدنیت)، سفرا و عظمای هه ر ده و له تیک له مراسم و محافلی (دولی)، به ناوی سهررداری خۆیان پیاله هه ل ئه گرن ئه یخۆنه وه .

تا کو ئه وی ئه هلی ئیمان له هه ر نادى و جمعیتی اساسی و سیاسی منسووبی هه ر ده و له تی، هه ر فرقه یئ بئ له پووی یه کی به ناوی خودا وه ندی په حمان و په حیم، باده ی وه حده تی بئ تفرقه ی جنس و مذهب نۆش که ن .

سه رله وحه ی قورئان به و کلمه طیبه ئارایش درا، په حمان و په حیم له په حمهت وه رگیراون . په حمهت چی یه ؟ (رقت) ی قه لب و دل ته نگى، ته نگى دل، ئه وی دل نه رم بئ، دلی به ده رده مه ند و بئ چاره گان ئه سووتئ، به زه بیان پئ دئین، ئه و جا به فریادیان ئه گهن، چاره سازى و غه مخواریان ئه که ن . ئه وی دل په ق بئ، که یفی به لنگه فرتئى کورژاوان دئ؛ معلومه ئه و (رقت) و تاثر و ئیشه بۆ خوا ی نیه، له بهر ئه وه له په حمهت اراده ی احسان، یا احسان مقصوده و اثری په حمه تی ئیلاهی له عاله مدا ظاهر و نمایانه، بۆیئ پاش

بسم الله ئەفه رموئ:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ستایش و ثنا خاصة مملوکه بو خودایی، که پهروهردگار و ته ربیه ده ری هه موو، ئەو عالمه ئەنواعی ناییته حد و حساب، هه نهوعه بهو نهوعه، که لایقی یه تی اصول و قه واعیدی بو پهروهرش و ته ربیه ی داناو (سبحان من أعطی کل شیء خلقه ثم هدی) بالخاصة له میانه ی ئەو هه موو عالمه، اعتنای زۆری به به خێو کردنی ئینسان کردووه، هه م له جیههت خهلق و ایجاد، هه م له طرف تعلیم و تفهیم، حتی بعضی له گه وزان ئەفه رموون: خودای تعالی له (۷) حهفت صیفه تی خۆی، که (حیاته، علمه، قدره ته، اراده یه، سمعه، بصره و کلامه) وینه یه کی داوه ته ئینسان، فه رقی پیغه مبه ریک و شوانیکی نه کردووه.

له و ئایه ته کریمه ئەزاندری، غهیری خوا هه رچی به خه یالا بی و له هه ر مه قامی تصور بکری، ئەویش وهک من و تو محتاجی خودایه کین، کهس حهقی (الوهیت و ربوبیت) له سه ر کهس نی یه؛ بهو نظره (پیشووله و جبریل) متساوین... وه ئەزانن نعمه تی تربیه و تعلیم له فوقی هه موو نعمه تانه و، احسانی عمومی له سه ر احسانی خصوصی ترجیح ئەکا. ستایشی کبریائی اولاً له سه ر چاکه ی عمومی به جی ئەیین.

ذاتاً ئاشکار و نمایان بووه، ئەفرادی هه ر قه ومی سعادته تی خۆیان له سعادتی عمومی دا ببینن، متحد ئەبن، حسد و بغض و کبریان له حهق یه ک نامینن، سه رئه که ون، سه رئه که ون به که مالی شکۆه و گه وره یی ئەژین. حقاً ئەوه لایق مسلمانان بوو، که جه نابی نبوی ئەفه رموئ: (المؤمن للمؤمن کالبنیان یشد بعضه بعضاً) و ئەفه رموئ (لا یؤمن احدکم حتی یحب لأخیه ما یحب لنفسه) به لکوه ئەهلی ئیمان ئەبی (غل و غشی) له گه ل کهس نه بی، حتی به زه یی به کافر و به جاهلان دا بی، سعی بکا بو قوتار کردنیان.

سعدی ئەللی:

بنی آدم اعـضای یکدیگرند
که در آفرینش زیـک جوهرند
چو عضوی به درد آورد روزگار
دیگر عضو هـاراً نماند قرار^(۱)

بۆخاتری ئەوه، که بزانی هه زهه تی کبریا له خوداوهندی خاوهندی صاحب
مه رهحه مه ته دوباره ئەفه رمۆی:

﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝﴾ یه عنی خهلق و ئیجادی تربیه و ارشادی هه موو له
پووی لطف و پهحه مه ته ضرورهت و مجبوری و ناعیلاجی له بۆ وی نییه،
چونکه له هه موو کرداری خۆی مختاره، به خواهشت خۆی ئەیکات و
خواهشی خۆی (كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ) وه له پیش خهلقى عالم به قهله می
که رهه نووسیویه تی (سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي) حتی عهذاب دانیشی له پهحه مه
خالی نییه (وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ) اعضایی، که خۆرکی لی
که وتبی، تداوی نه کری، برینی عهینی چاکه یه.

که سێ ته ماشای ئەو ئایه ته بکا و له (ریویتی) خوا تی بگا و به چاوی
اعتبار بنوپی، ئەو دنیا یه ی به مدرسه یی زۆر گه وه ی دێته بهر نظر و،
ئه هلی دنیا وه کی قوتابیان ئەبینی، حوادث و وقایعی زه مانه هه ر پۆژ نه وه
ده رسیکیان پێ ئەللی.. ئەوجا ئەوی هۆش و گۆشی هه بی، زۆر چاک ده رس
وه رنه گری و به ته وای (تفریقاتی) ئەکا، به بێ شک لازمه ئەو (طلبه) انه
امتحان بکری، تا کوو ناجح و اکمال و پاسب، لیک جودا بکری.. مدیر
و (مربی) ئەو مدرسه کێ یه؟ دیاره خوایه، که پب العالمینه، (ممتحن) و
(ممین) خۆیه تی. کێ نمره به حه ق ئەدا بی مه یل و محابا، هه ر خودا.

(۱) - ئاده میزادان ئەندامی یه کترین و له دروست کردنه وه له یه ک جه وه رن، که ئەندامی به ده ردیگ بین
دوچار، ئەندامه کانی تویش ئارام ناگرن. (ع. بیهار)

(فعلى هذا حتماً) ئەبێ پۆژێ بێ، هەرکەس دەرەجەى تعلیم و تەربىیهى خۆى بزانی، دەرەجەى دەرچوون و پووچوون و لەمیانە مانەوه .. هەموو بە تەواوى ئاشکار، بەبێ عالى و اعلى و على الاعلى (بالکلیه) نەزان و ئەمانە هەموو بە تەواوەتى جدول بکری، خوداوەند و خواوەند ئەو پۆژه ﴿مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ﴾ هەر پە العالمینه تقدیری مجازات و مكافات بێ پوو و پیا و مدارات هەر ئەو ئەتوانی، بیکات. ئەمپۆش لە حەقیقەتدا مالک و ملک هەر ئەوه؛ ئەمما پۆژى جەزا زۆر چاک ئاشکار ئەبێ، کە هەر ئەو حسابە بۆ ئەو حەق و حسابە.

ئەبینن منداڵی، کە صفر وەرگری، یا نمرەى کەم بێ، لەناو قوتابیان چۆن شەرمەزار ئەبێ، ئەگری، خۆل بە سەرا ئەکا، لە حەسەرت و ئەندۆه و پەشیمانی وەقتە دلی بتهقی.

آمان! سەد آمان! خۆتان لە ئابپوو چوونی ئەو پۆژه بپاریزن، اعتماد مەکەنە سەر کەس .. سەعی بکەن .. غیرەت بنویژن .. تا تووشی ئەو حەسەرتە بێ منفعەتە نەبن. (بالغرض) عەفویش بکری شەرمەزاری گونەهکاری چەند عەذابێکی گەورەیه، چەند ناخۆشه وەکو خیام ئەلی:

با نفس همیشه در نبردم چه کنم
وز کرده خویشتن به دردم چه کنم
گیرم که مرا فرو گذری به کرم
زان شرم که دیدی که چه کردم چه کنم

ئەى واى!! ئەوى لە مکاتیبى دنیا شەهادهتنامەى بێ، استحقاق وەرگری ئەگەر زەرەری حسی هەبێ، کە تەماشای لوحەى دلی خۆى بکا، کلۆر و بەتالی ببینی، پەنگە لە شەرمان بتاوێتەوه، هەر سەعی و کۆششە بەکارت بێ، میوهى سەعی دواى ئەبینرێ.

کەسێ لەو ئایاتى (مذکورة) بە زەریفى تێبگا، ئەزانى (موجد و مرشد و

مریی) مجازات و مکافات دههنده خودایه، ئهوجا التفات به کهس ناکا له (غیب) بۆ شهود ئهچئ، به دلی حاضر پوو ئهکاته ده رگامی (ربانی) و ئهلی:

﴿إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ هه ر تۆ ئه په رستین، هه ر له تۆ یاریکاری ئه خوازین. غهیری ئه و کئ په رستین؟ غهیری ئه و له کئ امداد طلب کهین؟ (لیس فی الدار غیره دیار) هه موو کهس وهک ئیمه فه قیرو محتاجه ده رباره ی خودا، به غهیری (عبودیت) هیچ وه سیله یه کی تر نی یه:

درویش و غنی بنده این خاک درند
بلکو آنانکه غنی ترند محتاج ترند^(۱)

بۆین پسولی کبریا ئه فه رموی: (انا اعرفکم باللله و اخشاکم منه)، ئه و ی زه و قیکی وجدانی هه بئ ئه زانی ئازادی، حریتی دل و فکر و وجدان له هه موو چشت خوشتر و به له ززه ت تره، که سهک به دل ئه بیته ئه سییری جوانیک، ئه بینئ کوو ئه که ویت، تووشی چ په زاله ت و سه فاله تیک ئه بی و ئه و حریه تی ضمیر و وجدانه، که له ئیمان به (وحدانیتی) خوا هیه، له ززه تی ئه داته مؤمن، که هه ر به وجدان بزاندی، به لام ئیمه له و له ززه ته محرومین.

ئه و ی له (صدر اسلام) ئیمانی ئه هینا، دوینئ خۆی به رابه ر به رذئ، بتئ، گاجوتئ، شه خصیککی وهک خۆی، به عه بدیککی زه لیل و بی ده سه لات ئه زانی. ئیمه پۆ له سایه ی ئیمان به (وحدانیتی) خودای بی هه متا به نه وعی سه رفراز بووه، که رده نی فخر و مباهااتی بلند کردووه، غهیری ئه و خودایه عظیم الشانه، کهس له ژوور خۆی نابینئ؛ حقاً له ززه تی ئه چیرئ، که به قه له م و زویان، نایته تحریر و تقدیر. تا (معبودت) که وره تر بی؛ خوشته که وره تر ئه بی! تا مبعودت (سفیل) تر بی؛ تۆش په زیل تر ئه بی. ئاخ بۆ

^(۱) هه ژار و ده وله مند به نده ی ئه م خاکی ده رگایه ئ، به لکوو ئه و ی ده وله مندترین پتویست و هه ژار تره.

میلله تی، که ئیدراکی حریتی نه بی، گهردن که چی لای سهرفرازی بی. له و مه قامه ئینسانی موحد و متوجهی ده رگامی (رب الأنام) له خودا چ نه خوازنی؟ به غهیری هدايت و (رشاد)، چی تر به نعمت نازانی، که له خودای بخوازنی؟ بۆیی تیکرا عرض نه کن:

﴿ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ (الهدى وربنا) پښگای پاستمان پښنیشان بدهی، تا کوو پښی دا برۆین.

﴿ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴾ پښگای ئه وانه، که انعام و احسانت له گه ل کردوون. پښگایه کی (وسط) و هه موار، بی که ند و کۆسپه، بی خواره که و پیچه که ت، بۆدانان پښیدا پښیشتن و پښیگه یشتن. نامانه وی ئه وانه به خوا بزانی و ده ست به دامانیانه وه گرین، ده مانه وی ئیمه یش وه کو ئه وان به پښگای وان دا برۆین چۆن پښیگه یشتن، ئیمه ش پښیگه یین. وه کوو احسانت له گه ل. ئه وان کردووه له گه ل ئیمه شا بیکه ی. الله. الله. له و فکره پاکه، له م هیمه ته بڵنده! هه ر بژی ئینسانی به غیره ت. هه ر بژی ئینسانی عالی و (ثابت قدم)، که اصلاً که ماتی قبول ناکا، دائماً بۆ سه رکه وتن و بڵندی تی نه کۆشی.

بۆیی له خزمه ت شیخ علی افندی بووم له کرکوک، عه رضم کرد شعریک هه یه ئه لێن ئی حه ضره تی گه یلانی یه:

(افلت شمس الأولین و شمسنا

ابداً على افق العلى لا تغرب)

« ناوا بوو پۆژی ئه وانی پښی، به لام پۆژی ئیمه قه ت له سه ر افقی بڵندی ناوا نابی.»

امام فاروقی سهرندی له مه عنای دا ئه فه رموی: «هه ر قوتبی پښ گه یلانی هاتبی، سه ره بخۆ بووه، ئه م ما ئه وی له دوا ی ئه و حه ضره ته هاتبی، وه کیلی قوتبی گه یلانی یه، استقلالیت بۆ وان نی یه.»

شیخ علی فهرمووی: من نه وه نازانم، غهیری (نبوهت) هیچ ده رگاییک نه به ستراره، من و تو الجاغین، نه گهر هیمه تی عالیمان هه با سه عیمان کردبا، تو نه بوویه (امامیک) وهک شافعی.. من نه بوومه قوتبییک وهک گهیلانی.

ئافهرین. خودا له شیخ علی پاضی بی. خوداوهندا، یا پی پی پئی پاستمان نهوئ، پئی پاستمان نهوئ.

﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ پێگای نهوانه ی غضب لی گیراو و گومراه بوون، نامانهوئ پێگای به کهند و کۆسپه، هه راز و لیژ، پل و تاته لووس، پێدا پۆیشتنی زهحه ته، نهوی پێیدا بپوا له پێگا به پێگا خهریک نه بئ، به لککو هه ل نه دێرئ.. پارچه پارچه نه بئ، کۆره پئی له چۆل و بیابان و کێو و کهژ پێدا پۆیشتنی بزر بوونه.

ئهم دوو پێگایه له سورپه تی (بقرة) و سورپه تی (آل عمران) بوۆتان ده رنه کهوئ و معلوم نه بئ، نه و پقلی گیراو و بزرهوانه جوله که و دیانن، به لام مستلزمی حصر نییه، چونکه سالکی مال و ێزان و گومبوو له هه موو دینئ دا ههیه، حتی له (فیرهقی) اسلامیان گه لی، پێیان لی گۆپاوه، بزرهوانن، غضبیان لی گیراوه، بۆین بعضه مه لای گه وره ته فسیری فرقه ی اولیان به نهوانه ی، که غه رقی مادیاتن و فرقه ی (ثانیان) به نهوانه ی، که صرف متوجهی معنویاتن کردووه، وه فرقه ی هادی ته فسیری به نهوانه ی له مادیات و معنویات استفاده نه کهن کردووه. له (حدیث) نه فهرموئ پیاو هه ر نه و پیاوه نییه، که پیاوی دنیا بی و پیاو هه ر نه و پیاوه نییه، که پیاوی قیامت بی. به لککو پیاو نه و پیاوه یه، پیاوی دنیا و قیامت بی، حقا تا موسلمانان له قوه تی مادی و معنوی به هه ر مه ند بوون، به تینی ئیمان و هیژی بازوو، تاج و ته ختی هرقل و کسرایان به تالان نه هیئا.

که پرویان کرده معنویات، به (شواذ) و (خوارق) هه ل خه له تان، وا ژیر کهوتن، که ئینسان ئومیدی راست بوونه و هیان ناکات و، له هه موو اطراف

دنیا سه‌رو مالیان به تالان چوو!..

ئه‌وجا که ئه‌و ئایاتی ئه‌م سوره‌ته‌تان به‌و نه‌وعه‌یه زانی و زانیتان چی‌یه،
چی‌تیایه .. ئه‌زانن که شایانه، که ناوی نراوه به (ام الکتاب)، خلاصه‌ی
هه‌موو قورئانی تیایه . ئه‌توانین بڵێین، که هه‌موو قورئان، به‌لکوو
ئایه‌تی (اکوان) ته‌فسیرن بۆ ئه‌و سوپه‌ته و، بۆیش بووێته (فاتحة الکتاب)
خۆپایی نی‌یه زنده له سوپه‌تان ئه‌مر کراوه هه‌موو موسلمان له هه‌موو
پکهاتی هه‌موو نوێژان بیخوینن.

خوداوه‌ندی عالم، به حورمه‌تی ئه‌و سوپه‌ته، عالمی ئیسلام
به‌هینیت‌ه‌وه سه‌ر پێی پاست .. پووی مه‌رحه‌مه‌تیان تی‌بکا، له‌م
گومراهی‌یه‌ی، که تێدان نه‌جاتیان بدات. ﴿آمین﴾.

(آمین) ئه‌و کلیمه له قورئان نی‌یه، ئه‌مما خویندنی پاش فاتحه، به‌لکوو
پاش هه‌موو دوعا سوننه‌ته . مه‌عناشی ئه‌وه‌یه یارب دوعامان قبوول بکه‌ی
وقتا، که نیازی ئه‌و نیازمه‌ندانه په‌روازی کرد، بۆ ده‌رگامی بی‌نیاز رب
العالمین دوعای قبوول کردن، له سوپه‌تی (آتی) پێگای پاست و خواری
نیشان دان.

سوره تی (بقرة)

پاش ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ بۆ خاتری چاک گوئی پاگرن، فهرمووی:
 ﴿الْعَلَّ﴾ وهک (هه له و) له سه ر ته له فون ئه وی بیستی، به احضاراتیکی
 ته واو گوئی پاگری. هه م په مزیکی تیا به، که ئه و گفت و گو به (بعینه)،
 که لامیکه که له حروفاتی فطری ئیوه مرکب ئه کری «الف لام میم پ ی ص
 کاف ه ی ی عین ط س ح ق ن» ئه و حروفانه له (اکثر) زوبانی ئیوه هه به .
 مه لئ ئه وه که لامی خواجه چۆن که س له خودا ناگا، که س له که لامینشی
 ناگا و علمای ته فسیر، که لئ ئه سراری عجایب و غرایبیان له ته فسیری
 ئه و حروفاته فهرمووه . به لام ئه و ته فسیره کورته کوردی به، ئه و طول و
 تفصیله هه ل ناگری.

حاصلی، ئه وانه بئ معنا و زائد نین، هه ر که س له ئه ربابی فهم و دانش،
 به گویره ی زه وقی خۆی ئه سراری لئ فهم ئه کا .

دوای ئه م اخطار و احضاره ئه فهرموئی: ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ﴾ ئه و قورئانه عظیم
 الشانه ﴿لَارِيبَ فِيهِ﴾ شکی تیدا نی به ﴿هُدًى لِلْمُتَّقِينَ﴾ نه فسی هیدایه ته بۆ ئه و
 که سانه ی خویان بپاریزن .

ئیوه .. ئه ی طالبانی شاهراهی هیدایهت، ئه گه ر پاست ئه که ن پئی
 پاستان ئه وئ، اقتدا به م کتیبه بکه ن، ئه وی ئه مرتان پی ده کا بیکه ن،
 ئه وی نه هیتان لئ ده کا مه یکه ن. بئ شک و مریه ئه گه ن به منزلی وصول،

ناثلی سعادته تی دنیا و آخرهت نه بن.

ئاگاداربین، له به شهر (۳) سێ فرقه ههیه: فرقه یێ به غهیری محسوسات، ئیمان به ههچ چشت ناهینێ، نهوی به بهر چاو، یا به بهر گوێ یا (ذهوق) یا (شم) یا (لمس) نه کهوێ، ئیدراکی ههچ تر ناکا، نه وانه نه ئهلوهیتیان لا ههیه، نه (نبوت).

فرقه ی دووهم، اعتمادیان له سه رهقه له، نه لێن عهقل هادی یێ وایه به شهر استغنا نه کا له نبوهت، نه وانه الوهیتیان لا ههیه، انکاری نبوهت نه کهن. فرقه ی سێ یهم، اعتبار نه کا به عهقلیش و به نبوهتیش، نه فهرموون: نه نبوهت استغنا له عهقل نه کا، نه عهقل استغنا نه کا له نبوهت. له امتزاجی عهقل و نبوهت به پرگایی راست دا نه روا.

ئه و کتابة عزیزه بو ئه و فرقه هادی یه، نه وانه زۆر باش استفاده له قورئان نه کهن؛ نه و فرقهش دوو طائفه ن.. یه کێکیان:

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ ئه و (متقی) یانه ن، که ئیمانیان به شتی بزر ههیه، نه زانن له فوقی مدرکاتی حسی؛ مدرکاتی عقلیه ههیه.

﴿وَيُؤْمِنُونَ بِالْآلَاءِ﴾ نوێژ به جێ نه هینن. خویان مقابل خودا، که غیبی حقیقی یه - اصلاً به حواس ده رک نا کرێ - به خاضع و خاشع نه نوێنن. له جههت رحم و دل نه رمی به نه بنای جنسی خویان، قه ده ری له مائی خویان ته عین نه کهن، نه یده نه محتاج و بێ ده سه لاتان.

﴿وَمَارَزَقَهُمْ يُفْقُونَ﴾ زیتیریش له مقداری معین له و پرزه ی، که خودا نه فهرموێ پیمان داو، صرفی مستحقینان نه کهن، وه نای که یێننه ده ره جه ی ئیسراف و تبذیر.

طائفه ی دووهم ئه و (متقی) یانه ن که بالفعل ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ﴾ بهوایی نه کهن به و کتیبه ی، که له ته رف خودا وه انزال کرا وه بو لای تو، حقیقه هه ره که سێ ئیمان به قورئان بینێ، ئیمان به هه موو کتبی سماوی، وه ک ته ورات

و انجیل و زیور نه هیښی، (لکن) له بڼو خوپارازتن له کتبی (محرّفه) په غنی
تغییر دراو، پاسا ئیمان نه هیښن ﴿وَمَا﴾ به نه و کتبه ی، که ﴿أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾
هه ناردراره له پیش نه تو. وه هم نیشاره ییکشی تیدا هیه، که مقصود
ئیمان به (ما انزله) یه، تاكو پئی تعصب ببرئ له حق نه و که سه ی، که
کتبی بڼه اتوه .

﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ مِّمَّا بُرِيَّتْ﴾ و به پوڅی واپسین، نه وان باوه ررئکی مه که میان
هیه، شک و شوبه یان له پوڅی جه زانی، معلومه ئیمان به قیامت
له (ثمره) ی ئیمان به نبووته، له پیغه مبرانه وه نه بی به راستی نازاندرئ
﴿أُولَئِكَ﴾ طائفه ی اول ﴿عَلَىٰ هَذِي مِنْ رَبِّهِمْ﴾ نه و له سر هیدایه تن، حازر و
ناماده ن. نه ونده .. مرشد یکیان نه وئ به خه بریان بینئ، دهر حال
ئیمان نه یښن به (مکملی و مفصلی) ﴿وَأُولَئِكَ﴾ وه طائفه ی دوهم ﴿هُمْ
الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿بِالْفَعْلِ نَائِلِي﴾ (فوز و فلاح و نجات) بوون .

حاصلی قورنای کریم هیدایه ته بڼو نه و فرقه ی، که ئیمان یان به عقل و
نبووت هبی به کبر و حبی جاهو مال ، پابه ند نه بن و نبووت نه که نه
قه ومییه ت .

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ که هر دوو فرقه ی پیشوو له انکاری نه صلی نبووت
موافق ﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ﴾ په کسانه له سر نه وان ﴿ءَأَنْذَرْتَهُمْ﴾ نایا بیان ترسینئ
﴿أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ﴾ یا نه یان ترسینئ ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئیمان نه هیښن، ناییه نه
سر هیدایه ت، استفاده له قورنای ناکه ن .

﴿خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ خوداموړی له سر دلئ نه وان داناه، ئیمان ناچیته
ناو دلایان، نفوذی تن ناکا ﴿وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ﴾ له سر گوئی نه وان ﴿وَعَلَىٰ
أَبْصَارِهِمْ﴾ و له سرچاوی نه وان ﴿غَشُوهُ﴾ په رده ی هیه، نه مما چ په رده ؟

په ردهیی وا نه ستور، که مه نعی بیستن و دیتنی لی کردوه .
 نهوانی اعتمادیان له سهر حسه نه یانزانی، که ئینسان له حیوانات امتیازی
 به قوهی عهقله، ئینسان به چی حقائق و ماهیاتی نهو محسوساتانه
 نه زانی؟ به چی اصول و قواعد و قوانین داده نی؟ ضبطی احکامی جزئیات
 نهکا، حرکاتی علویات و سفلیات دههینیتته ژیر حساب. هه ر حسنی له
 ئینسان دا هه بی؛ له (که) یشدا هه یه، به لکوو بعضه حواس له بعضی
 حیوانات قوهی زیاتره له حسی ئینسان، وه نهوهی اعتماد نه داته سهر
 عهقل، نه گهر عهقلی تهواوی هه با، نه یزانی ده ره جاتی عهقلی بشری زور
 متفاوته .

سه ران، سه روه ران، گوردان و گهردهن که شان، شاهان و سوپاهسالاران
 بو عهقلی کئ گهردهن داده یی اطاعت و متابعت نه بن؟ نهوی مغروری
 قوهی بازوو بی، به عهگالی عهقل چون نه به سترئ؟ دیاره نهو فرقه یه
 ناگایان له احوالاتی نفسیهی اقوامی مختلفه ی به شهر نی یه ..

ده خیل، وا تن نه گه ن که دلی (ادنی) قابلیت هه بی، په روه ردگاری عالم
 نهو دله موره کا، ناییلی ئیمانی بجیتئ. نهو هه موو (قوا) و مدارکی داوه ته
 ئینسان .. نهو هه موو ئایاتی ظاهره ی له (کون و مکان) بو داناوه .. نهو
 هه موو، پیغه مبه رانی عظامی بو ارشاد و دلالت و هیدایه تی هه ناردوه، له
 پرووی بی مبالاتی، دلی رهق بکا نه هیلی ئیمان بجیتته ناوی، چون نه بی
 هه یهات .. هه یهات .. نهوه دووره له خوداوه ندی په حمان و په حیم، هادی
 صراط المستقیم. نه جه بر له کهس نهکا بو ئیمان، نه تو بزی له کهس نهکا
 بو کفر؛ به لکوو به تهواوی پیگای هیدایهت و ضلالت بو به شهر به بیان
 نهفه رمووئ و، ئینسان (مخیر) نهکا وهک له مه ولا بو تان معلوم نه بی .

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ﴿٧﴾ بو نهو گرو هه بی عهقله و حواسه، عهذاب
 گهره هه یه (سواء) حسنی بکه ن، یا نه که ن.

نه بینن که (اطبا) ناساغی بهنج نه که ن؛ بی هوش نه بن، نه عضایان پارچه

پارچه نه کهن، ناگایان له و عذابه گه وره یه نی یه. حالێ ئه و گرووه له دانشمه ندان به چاوو گوتی بزر نابێ، به سه هلی ئه توانن خویانی لێ بپاریزن، بۆین ئه وه نده له به یانی حالیان اکتفا کرا.. فرقه یه کی تر هه یه له (بشر) منافق، سیاسی، حیال، مکار، غدار، بێ وه فا و عه هد شکهن؛ خۆپارازتن له و گرووه خه یلی مشکله، بۆین جنابی باری به تفصیلاتی ته واو به یانی حالێ ئه و فرقه ئه وه رمووێ، تا موسلمانان له حیلێ ئه وان ناگادار بن، پێ یان هه لئه خه له تین.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ خویان له (ملیون) حساب نه کهن، ئه لێن، ئیمانمان هه یه به خوداو پوژێ واپسین.

﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ ٨ ﴿درۆ ئه کهن دل و زوبانیان یه ک نی یه.﴾ یُخَدِّعُونَ

الله ﴿فیل له خودا نه کهن، وه ک له ئاخ (جزوه) به دهر ده که وێ.

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ فیل له وانه ی ئیماندار ی به پاستینه نه کهن. ئه ممان ئه وه حماقه ته، فیل له خودا نا کرێ. ئیمانداریش به عه ونی باری ناگاداری خوی نه کا، فیلێ لێ نا کرێ. که وایی ﴿وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾ فیل نا کهن الا له گه ل خویان نه بێ ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ ٩ ﴿ناگادار نین، که فیل له خویان نه کهن.

﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ﴾ له دلی ئه وان دا هه یه دهر دێ، ئه ممان چ دهر دێ. که پوچیان له بهر دهر دێ. شفای ئه و مرضه ئیمان، ئه ممان ئیمان نا هین. بۆین.

﴿فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا﴾ دهر د له سه ر دهر دی لێ زیاد کردن، ئابرووی بردن، به داوی تزویری خویانی گرفتار کردن. گه لئ ئه بێ ئینسانێ ئه وه ند خه ریکی دوژمنی خوی ئه بێ، له خوی غافل ئه بێ، که ناگاداری خوی پێ نا کرێ، له لایی تره وه تی ئه که وێ ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بۆ ئه وان هه یه عذاب ی به ئیش.

دهرکي نه کهن اربابی سیاست (لاشک)، که داوی تزویری لئ پسا؛ فیلیان
 ناشکار بوو.. زور (متالم) نه بن، حتی گه لیکیان له تاثرات انتحار نه کهن، نه و
 نه له م و عذابہ ﴿بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ ١٠ به سبب (تحیر) و تردیدیان، یا به
 سبب درویان، درویان که سپی ده بیته وه و بویان ناچپته سهر. لاشک نه و
 فرقه سیاسی په دروژنانه ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ به سیه!
 په حمن به عبادی خدا بکهن.. چیدی ناگری فیتنه هل مه گیرسینن، طمع
 له مولک و مالی خه لقی مه کهن.

حتاکه ی نه و حقد و حسد و بغض و عداوته؟ نه گهر وایان پی بگوتری
 ﴿قَالُوا﴾ له جوابدا ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ ١١ نیمه نین الا مصلحین..
 فکری فسادمان نیه. بن دهسه لاتان له دهستی (ظالم) ی به دهسه لات قوتار
 نه کهین.

وه کو (ائمه) ی فساد له حهری عمومی نه یان گوت و، گه لئ موسلمانیش
 به ناشوگری نه بن پی یان هل خه له تان و، پړسای دینیش نه لئ نیمه
 ارشادی گومراهان نه کهین، له خودایان نزیک نه کهینه وه، له قیامت نه بین
 به تکاکاریان و گه لئ خه لقیش پی یان بپوا نه کهن؛ عاقبت گومراه نه بن.

﴿أَلَا﴾ ناگادارین نه ی عبادی خودای ﴿إِنَّهُمْ﴾ به حه ققته نه وان ﴿هُمْ
 الْمُفْسِدُونَ﴾ هر نه وان مفسدن، تیک ده ری دین و دنیان. نه و نه وعه
 مفسدانه له هه موو زه مانئ دا هه ن. خاصه له م زه مانه، که اکثری ناس بوینه
 سیاسی، دوستی خیر خواهی پاستی نه ماوه. ﴿وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ١٢
 نازانن سیاسته که یان ناشکاره، هه موو کهس نه یزانن، نه وی ادنی شعوریکي
 هه بن له فیریلداقیان نه گا.

که سن پی یان هل خه له تن، یا له بن شعوریه، یا نه ویش هه و او
 هه وه سیکي هه یه بؤ (نیلی) دوايان نه که وئ، به لام پیښی ناگا.

﴿وَإِذْ أَمَرْنَا النَّاسَ﴾ نه گهر به وان ببیژدی ﴿إِيْمَانُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ ئیمان بینن وهکو نه و خهلقه ئیمانیان هیئاوه، دل و زوبانتان یه ک بی، وهکو نه وان.

﴿قَالُوا أَتُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ﴾ ئایا ئیمه ئیمان نه هیئین، وهکو نه و کهم خیره دانه، مصله حهت نه زانانه ئیمانیان هیئاوه، ئه مه قهت نابج، ذاتهن نه مپوش سه رآمهدانی سیاسهت و کیاسهت لایان وهیه، ئه وی ئیمانی به خوداو پیغه مبه ر و قیامهت هه بی گێژه، گه وچه، (کانه) عه قل و دین دوژمنی یه کدین.

چه ندی له مه و پێش، یه کئ له ائمه ی سیاسهتی فرهنگ له سه ره مه رگدا وتی: «من باوه رریم به خودای بی هیزان نی یه!» وه خته بلیم نه وان معزورن، نه و دینی نه وان زاناندوویانه سه راپا خه رافاته .. له عه قل و شعور و ادراک دووره، ئه وی توژیکی عه قل هه بی قبوولی ناکا! ئه ممه نه وهنده یان قصوره بی ته حقیق و تدقیق دینی ئیسلامیشیان له و نه وعه دینه حساب کردووه، (مع انه) دینی فطری یه له گه ل عه قل و علم جوملانه یه.

(معاذ الله)، نه گهر که سئ به ائمه ی ارشادی نه م عه صره بلئ، به سی یه نه و فه ساده حیه له کاری یه .. ئیوه ش وهکو عبادی خودا ئیمانی پاست ببینن قیامهتی لی هه له ستی.

﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ﴾ ئاگادارین به حه ققهت هه ر نه وان گێژ و وێژن، دینی پاست، پاستی نه وی له گه ل عه قل یه که، پوچه بو هه یئه تی اجتماعی فتنه نه نگیزی پراحه تی حه یاتی اجتماعی تیک نه دا، سیاسهت و حیه له کاری شه ره ف و فضائلی بشری مه حو نه کاته وه ..

(دجمله ی)^(١) دین خو یان له مصالحی دین بی خه به رن، چون ارشادی

(١) کومه لی (دجال).

خه لقی نه کهن بۆ چاکه . « خفته را خفته کی کند بیدار »^(۲)

﴿وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ سبب به کبرو اتانیت و طمع نازانن، که نهوی نهوان نه یکهن کاری خیره و ئیمان نییه، وجدانی بشری (ابا) له و نه وعه خست و ده ناته ته نهکا . نهما نهوی بی وجدان بی، ئینسان چی له حق بلئی زیاده فائیده ی نادا، باوجودی موسلمانان کانینان به (سفیه) و گهوج نه زانی که چی:

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ وهختی، که تووشی ئیمانداران نه بوون ﴿قَالُوا﴾ به زوبان نه یان گوت ﴿ءَامَنَّا﴾ ئیمانمان هیناوه وهک ئیوه ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ﴾ وهقتی، که طلبی خلوه تیان کردبایه له گه و ره گه و ره ی خویمان، (ائمه ی) شقاق و فساد، پاش ئیدن له خه لوته ﴿قَالُوا﴾ نه لئین له جوابیان، بۆچ ملاقات له گه ل موسلمانان نه کهن ﴿إِنَّمَا مَعَكُمْ﴾ ئیمه له گه ل ئیوه یین . جوداییمان نییه ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ﴾^(۱۴) ئیمه گه مه نه کهین به موسلمانان . یاخود نه وه اظهار ناکه ن، که نه زاندری گه مه به کئی نه کهن، به (ائمه ی) خویمان نه کهن، یا به موسلمانان کان؟ (حقیقه) نه مه له منافقی نهوان نه وه شیتته وه، حقیقه نهوانی سیاسین له گه ل یه کیش راست نین، نهوانه که له حقیان بیژی «با ما کچ و با خود کچ و با خلق خدا کچ»^۱ بالخاصه نه و سیاسیان، که منسوبی دوهلی مختلفه بن، با یهک دینیش بن له مهیدانی سیاست، له په نای دوستی افلاک و ده ده نه سه ر یهک، که تهوقی سهریان به نه رزی نه کهوی، نهوجا پی نه زانن .

﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ﴾ مهله تیان نه دا له طغیان و ته جاوز له

(۲) واتا خه وتووهکی، خه وتوو له خه و موشیار نه کاته وه . (ع . بیمان)

۱- له گه ل ئیمه و له گه ل خزی و له گه ل خه لقی خوا خوار و نا راسته . (ع . بیمان)

حَدَى خَوَّيَان، ئەوانیش سبب به اعمال و امهالی خودا ﴿يَعْمَهُونَ﴾ ١٥ دل کویر ئەبن.

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانه ئەوانه، که ﴿أَشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى﴾ گومپراهیان به هدايهت، به صيرت به دل کویری کوردی. ﴿فَمَا رِيحَتْ بِجَنَرَتُهُمْ﴾ تجاره ته که یان بی قازانج بوو، به لکوو مایه شیان نه ما ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ ١٦ رییان بو حهق نه برد، خائب و خاسر بوون.

دوای ئەو ایضاحات و ته فصیلاتی حالێ منافقان، تا، تزویری ئەو منافقانه له پیش چاو موسلمانان تمثیل بکا.. جهنابی حهق تمثیلیان ئەکا به دوو (وجه) و، له گوێرهی قوهی حيله و دهسانسیان ده رنه که وێ، ئەو منافقانه دوو مه رته بن، فرقهی اولیّان ﴿مَثَلُهُمْ﴾ له ئاته شبازی فتنه ﴿كَمَثَلِ الَّذِي أَستَوْقَدَ نَارًا﴾ وینهی حالێ ئەو که سهیه، که ئاگرێ مه ل بنایستینی ﴿فَلَمَّا أَصَاءَتْ مَا حَوْلَهُ﴾ که ئاگره که ئەطرافێ ئەوێ پوناک کرد، ئەمه لیان بوو، که ئاگره که دهوام بکا، نفعی لی ببینن. ﴿ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ خوا نووری ئەوانی برد به نه وعیک، که جاری تر نه بیته وه (عودی) نه بیته وه، مه ل نه کریتته وه.

﴿وَتَرَكَهُمْ﴾ خدا ئەوانی فرییدا، به جێ هیشتن ﴿فِي ظُلُمَاتٍ﴾ له تاریکی یان ﴿لَا يُبْصِرُونَ﴾ ١٧ هیچ نابینن، یا بینایی یان نه ماوه، ئەوانه ﴿صُمٌّ﴾ که رنن ﴿بُكْمٌ﴾ لالن ﴿عُمًى﴾ کوینن ﴿فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ ١٨ ناگه پینه وه.

دیاره ئەو قهومه، که وا تمثیل کراون له فتنه و فساد، له نفاق و حيله کاری زۆر به قوهت نین.

تاریکی نه گهر زۆر نه بێ، مه نعی دیتن ناكا، بۆی ئه فه رمووئ - ظلمات -
 تاریکی ده ورا ده وری گرتوونه به نه وعیك، نه له دوور، نه له نزیک پوناکی
 نابین. نه وهك هه ر لیره، له هه موو قورئان به مناسه به ی مقام، تاریکی
 به (جمع) و نور به (مفرد) ذكر ئه فه رمووئ، تاكوو ئه وى توژیک نووری هه بێ
 بزانی، كه ئه هلی ئیمان ئه بێ یهك نوور بن و، ئه هلی فساده به انواعی
 تاریکی به متفرقی ئه مینن. بۆ ئه وانه ی، كه له نفاق و سیاسهت (عریق) و
 عمیقن، مه ته لی گه لئ گه وهره تر ذكر نه كا و ئه فه رمووئ: ﴿أَوْ كَصِبِ﴾ وینه ی
 ئه وان حال و حكایه تی جه ماعه تیكه، پێژنه ی بارانیان به سه ردا بێ ﴿مِنْ
 السَّمَاءِ﴾ له سه ره وه ﴿فِيهِ﴾ تێیدا بێ ﴿ظُلُمْتُ وَرَعْدٌ وَرَقٌّ﴾ تاریکی به
 شددت و زۆر گرمه گرمی هه و، بروسكه و تریشقه یشی تێدا بێ. به (قرینه ی
 آتی) ئه وان له وه نگامه به ده هشه ته ﴿يَجْعَلُونَ أَصْبَعَهُمْ فِيْٓ اَآذَانِهِمْ﴾ ئه نگوستی
 خۆیان ده خه نه ناو گوئی خۆیان ﴿مِنَ الصَّوْعِقِ﴾ له ترسی تریشقه تریشقه ی
 به قووه ت، كه پیستی میشك بدپینئ، ئه وى گوئی لئ بێ بمئ.

﴿حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ له بهر خۆپاراستن له مردن، به وه نه وعه گوئی خۆیان
 نه گرن، ئه ممانه و (حذره) كه لكیان ناگرئ.

﴿وَاللَّهُ حَاطٌّ بِالْكَافِرِينَ﴾ ١٩ ﴿خودای تعالی ده وری ئه و كافرانه ی داوه، به
 چ لایه كا قورته ر نابن. ئه سبابی مردن زۆره ﴿يَكَادُ الْبَرُّ يُخْطَفُ أَبْصَرُهُمْ﴾
 نزیکه بروسكه بیناییان برفینئ. ﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ﴾ هه ر وه ختن بروسكه
 پوناکیان بۆ بدا ﴿مَشَوْا فِيهِ﴾ له پوناکی به كه دا ئه پۆن.

﴿وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ﴾ و كه تاریکی به سه ردا هینان، حقیقه ئینسان له
 تاریکی، كه چاوی به بروسكه بكه وئ، پاش كوژانه وه ی بروسكه، دنیای
 له بهر چا و گه لئ تاریك تر ئه بێ. ﴿قَامُوا﴾ پانه وهستن، په له كوته ناكه ن،

ئه توانن محافظه ی خۆیان بکهن، هه م له تریشقه، هه م له بروسکه، هه م له تاریکی، به هه موو نهوعی ئه توانن محافظه ی خۆیان بکهن.

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ ئه گهر خودا حفظی کردبا، ﴿لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ﴾ به تاکید به جاری گوئی و چاوی ئه بردن.

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ به ته حقیق خودا له سه ره موو چشتی توانایه، ئه ماما چشتی، که دروست بی نسه ته ی به (اله) بدری، خودا ئه یتوانی ئه وانه یش وه ک قهومی پیشوو کهرر و کویر بکا ئه ماما ئه و قهومه له سیاسه ته ی خۆیان ئه وه نده (کتوم)ن، ئه لئی هه ر له ئه صلدا زویانیان نییه. ئه ماما ئه وانی پیشوو ئه وه نده به (مقانت) نین، وانه بی به زویانی خۆیان په رده ی سیاسه ته ی خۆیان بدرن. بۆیی له ئه وئی (بکم)یشی علاوه فه رموو. له هه موو زه مانیک ئه و نه وعه دوژمنی دینی ئیسلامه زۆرن. ئه مپۆش بعضی به سیاسه تیکی ضعیف خه ریکن.. له (اول)ه وه استفاده ئه کهن، دوا یی غرور سیاسه تیان لی تیک ئه دا، ئاگریان ئه کوژیته وه، وایان به سه ردی ناتوانن بگه پینه وه بۆ مه قامی پیشووی خۆیان و، بعضیکیش هه نه خوین سارد و (متانی)، به کاوه خو، دووربین، هه رچه نده کوو جوی سیاسه ته ی له سه ر تاریک به بی پڕژنه و په عد و بروسکه و تریشقه ی فتنه ی به سه ردابی، صبر و ثبات ئه کا اضطرار و په له په لی ناکا، هه ر وه قتی پوناکی یه کی شک برد بۆلای مقصدی خۆی شه قاو ئه هاوی، که تاریکی تراکمی به سه ردا کردرا ئه وه ستی، خۆی به م لاو و به و لادا نادا.. اخری له م هه موو فتنه و مصائبه، که نزیکه میشکیان بپڕژینی بی فکر و هۆشیان بکا، چاویان به با چشت لی ک بکه نه وه، به لام به که مالی صبر و تانی ئاگاداری خۆیان ئه کهن، نه له خۆیان غافل ئه بن، نه له دوژمن. ئه گهر به مقصدیش نه گهن، ئه توانن بگه پینه وه مه قامی بلندی خۆیان، مکانه تیان ئه مینی، ئه وی توژیک تی گه یشتنی هه بی، ئه زانی ئه و دوو فرقه له و عه صره دا کین؟ وه

موسلمانانیش زۆر احتیاجیان ههیه به پرجالی سیاست لکن مع الاسف له هه موو عصردا (سیاسیون)یان که من .

له تفصیلاتی پابردوو دوو سؤال دیته خاطر، اولیان :- مادامه کو هیدایهت و ضلال له طرف خواجه و، خواش له سهر هه موو چشت اقتداری ههیه، بهس نهو خهلقه چ دهسهلاتی ههیه؟ بۆچی مذمومه، معاتبه؟ (کانه) له جوابدا نهفهرمووئ به خطابی عام بی امتیاز و تفریق ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ نهی ئینسانینه، عهبدایهتی، یا عبادهتی خوی خۆتان بکهن، نهو خواجهی که ئیوهی خهلق کردوو، به خهلقى مساوی له هه موو اعضا و قووهتی مدرکه و عامله شهریکن. حتی ئینسانی شیتیش بی، ئهوهنده هۆشی ههیه، که بزانی ئینسان له گاجوت و بت زیاتره .

﴿وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ هه م ئهوانی پیشی ئیوهی خهلق کردوو، وهک ئیوه عیسی و موسی، افلاطون و ارسطو (عیناً) له خهلقى ئیوه دان .. به غهیری (سبقی) زمانی هیچ سبقیکی ذاتی یان نییه .

﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (٢١) نهو نهمره فائدهی بۆ ئیمه نییه بۆ خۆتانه، بۆ خاتری ئهوه ئیوه خۆتان بپاریزن له (خسهت) و پهزالهتی عبودیهت، عبادت بۆ امثالی خۆتان نهمرمان کردونی، که خوداوهندی انام بپهستن، که له هه موو جههت (فوق الكل) ﴿الَّذِي﴾ خوایی نهوتو ﴿جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا﴾ نهزی گێدراوه بۆ ئیوه به پایهخ ﴿وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ ئاسمانی گێدراوه به بان خانوو، چادر و قوببه و بارهگاهی (مزین و منقش) بلندی ئاسمان له سهر ئیوه، وهک بلندی چادر و بان خانوو هیچ بلندیتری نییه .

﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ ئاوی له ئاسمان هه ناردووته سهر نهزی ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ﴾ بهو بارانه هیناویهتییه دهی له نهزی ﴿مِنْ الشَّجَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ﴾ له

به ری گیا و دار، پزقی بۆ ئیوه، قووتی بۆ ئیوه هیناوه ته ده ری که وایی:
﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا﴾ بۆ خوا له نه رز و ئاسمان هیچ شریک — موافق
یا مخالف — پهیدا مه کهن، هه رچی بیکه ن به شریک مخالفه له گه ل
حه قیقه تی الوهیت مناسه به ی نی په حالیش وایه .

﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئیوه صاحب علم و ادراک و هۆشن، نه وی
صاحبی هۆش بێ، چۆن ممکنکی وه ک خۆی نه کاته شتی وه ک خوا؟
یا خود ئیوه نه زانن بێ شوبهه و شک، که خوا شریکی نی په، غایه تی
خۆتان بێ هۆش و ادراک نه کهن! دیاره نه گه ر هه موو به شه ر سجده بۆ
گاجووت ببا، بلێ نه وه خوایه، نابێ به خوا. به خوا هه ر گاجووته . الوهیه ت
به (جعل) نابێ. که وایی ئیمه له هیچ خصوصه وه، نه له خهلق و ئیجاد، نه
له ارشاد و تعلیم، نه له اظهاری آیات فره قی که سمان نه کردووه .

سؤالی دووه م، که له پیشدا فره مووی (ذلك الكتاب لا ريب فيه) نه گه ر
که سی خه یال بکا نه و قسه بێ نه صله، لاف و گه زافه، مبالغه ی شاعرانه په ..
نه م کتیبه له وه درجه دا نی په که کافلی هیدایه ت بێ، له جوابدا نه فره مووی
﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾ نه گه ر ئیوه له شکو گومان دان
له وه کتیبه ی، که ناریدوومانه ته سه ر عه بدی خۆمان، که هه مووتان نه زانن
کئی په، چی په، چونه؟

﴿فَأَتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ﴾ بینن سوپه تیکی له وینه ی قورئان، یا له مثلی
محمد (صلی الله علیه وسلم) ﴿وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ بانگی (ائمه)
و ناصر و اصحابی حل و عقدی خۆتان بکه ن، غهیری خودا.
خوا (حقیقه) مطلع له سه ر هه موو چشت، نه مئا ئیوه له وه ته جاوزتان
کردووه، به صاحبی خۆتانی نازانن. نه و جا به هه مووتان تی فکرن قووته
بده نه یه ک، بزائن عجا بیتان دی.

﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ۲۳ ﴿﴾ نہ گہر ئیوہ راستگون بہ چاوی علم شک و گومانی تیدا نہ بینن. ﴿فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا﴾ ۲۴ ﴿﴾ نہ گہر نہ تان کرد، عاجز بوون له و (اتیانہ) ﴿وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾ ۲۵ ﴿﴾ نایکھن، پیتان ناکری، محالہ نابن ابدأ ﴿فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ ۲۶ ﴿﴾ کہ وابی ئیمان بینن عناد مہ کھن، خوتان بپارینن له و ئاگرہی، کہ سووتہ نی ئوی ئینسانہ، بہرہ، نہ مما چ ئینسان؟! نہ و ئینسانانہی، کہ له مہ و دووا دہر نہ کہ وئی دلیان پرقہ و ہک بہرہ، له بہریش پرقہ ترن و نہ و دل پرقانہ گہ لیکیان له بہرہ کہ مترن، کہ عبادہ تی بہرہ نہ کھن نہ و ئاگرہیہش ﴿أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ ۲۷ ﴿﴾ اساساً بو کافران داندراوہ. نہ و کافرانہی، کہ خویان پووت کردوہ له مزایای ئینسانہی، خویان پھزیل نہ کھن بہ کہ مترن موجودات خویان کہ متر نہ کھن. حقاً نہ و نہ و عہ ئینسانہ بو سوتاندن نہ بی، کہ لکی چی تر ناگرن. ئیوہ کہ ئیمان نہ ہیئن، تمسک بہ قورٹان نہ کھن، دیارہ له عنادہ، له حسدہ، له عداوہ تہ.

له و ئایاتہ بہ دہر نہ کہ وئی و له پھوش و تی فکرین نہ زاندری: خوا یہ کہ، بی مثله. قورٹانیش له ناو کتیبی ہدایہ تدا بی نظیرہ. نہ و عیدہیہش له گروہی مصلحان دا بی ہمتایہ. چونکی نہ و ئایہ تہ تخویف و اندازی تیا مہیہ بو کافران، (کانہ) جہ نابی حق نہ فہرموئی اندازی کافران بکہ ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ۲۸ ﴿﴾ موژدہ بدہ نہ وانہی، کہ ئیمانیان ہیئاوہ بہ کئی؟ دیارہ بہ خوا، بہ کتیبی ہادی، بہ نہ و کہ سہی، کہ کتیبہ کہی بو ہاتوہ و اعمالی چاکہ یان کردوہ .. ئوی بخونجی بہ گویرہی حال پیکہ وئی کردوویانہ و نہ یکھن .. بہ ئیمان لی ناگہ پین. ذاتہن عملی چاکہ ثمرہی ئیمانہ. موژدہ یان بدہی بہ:

﴿أَنْ لَّمْ يَجْنَبْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ۲۹ ﴿﴾ باغاتی بہ ہشتی، کہ له ژیر دار و

باری جو و جوږباری نه پوا، وه کی پوږباران. به هشتی وایی بی شک سبز و خورده مه میوه جاتی زوره.

﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرٍ رِزْقًا﴾ هر وه قتی له نه مه ری نه و باغات نه وه پرزیکیان پی بدری ﴿قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ نه وه نه و پرزقیه، نه و ثمره و میوه یه، که له دنیا پیما درابوو.

﴿وَأَتُوا بِهِمْ مُمْتَحِنًا﴾ یه عنی نه و پرزقی، که پیان که رم کرابوو، خو به خوئی به یه کتر نه چوون. یا خود له گه ل پرزی دنیایی پی کتر نه چوون، نه و نینسانه، که له به هشت دایه هر نه و نینسانه یه، که له دنیا بووه. نه و میوه، نه و پرزقه، نه و باغات و جو و جوږباره، نه بی له گه ل باغات و میوه و جو و جوږباری دنیا پیک بچن.

لذا ندی بدنی له به هشت دا نه میتی.. خو مان جسمانی، پو حمان جسمه، که له ناو هیکلی به ده نمان دوږباره نه و به ده نه تشکل نه کاته وه، نه و پو حی دینه وه بهر.

(بالکلیه) له طبیعتی نینسانی ده رناچی — غایه ما فی الباب — لذا ندی پو حانی غلبه نه کا له سه رلذا ندی جسمانی.. چونکه پو ح له نه وی به قووه تره .. دوژمنیکی، که هه وا و هه وه سه له نه وی دا نی یه .. الم و عذابی (روحانی و جسمانی) ش وه کو پو حانی و جسمانی یه.

﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ﴾ هم موژده یان بده یی، که له بو وان هیه ژنی پاک و خاوین هم له پیسی پو حی، هم له خبائثی جسمی.. له و نایه تی که ریمه سی فائده هیه:

اولاً: به هشت هه روه کوو بو پیاوان هیه، بو ژنانیش هیه.

ثانیاً: پیاو، بوونی ژن له به هشت، به نعمت بزانی.

سئ یه م: آن مهمی نه وه یه ژن له دنیا و له قیامت په فقی حیاتن. نه لذه تی دنیا، نه لذه تی به هشت له سر نه و هه موو خو شی یه بی ژنی

پاک و خاوین ته واونیه، به لکوو ناخوشه وهک له کوردی دا ده لئی «دۆست له کوئی بئی ئه وئی خوشه» که وایی هه ر له ئه مپۆوه، پیاو و ژن له حاللی خۆیان بفرکن، اصلاحی نه فسی خۆیان بکن. له م حیاتیی دنیا به خوشی پابووین، چونکی ره فیقی ابدین لیک دانا برین، با خۆیان لیک دانه بین. حقا ئه گه ر موسلمانان تاملیان له و نه وعه ئایه ته کردبایه، ئه بیان زانی، که ژن له حیاتیی دنیوی و اخروی چ مه و قعیکی مه یه، ئه و وهخته ژنیان له لا به حرمت ئه بوو، به غایه تی خوشی پیکه وه ئه ژیان.

ژنانی ئه وروپایی، که ئیمپۆ له بهر خشونه تی طبعی موسلمانان، نه فره ت له ئیسلامه تی ئه کهن، خۆیان ئه هاویشه باوه شی ئه و پیاو له طیف و به مه رحه مه تانه، که حقوقی زوجه یان له دنیا و قیامه ت لا مقدسه .

﴿وَهُمْ﴾ هه موویان ژن و پیاو ﴿فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ﴿٢٥﴾ له به مه شت دا ابدینه، ناچنه ده ره وه.

وه قتا که جه نابی باری تمثیلی حیه کاره کانی کرد به اگر هه لایسین و پێژنه باران به سه ردا هاتوو، ئه و دل په قانه بۆ خاتری چاوبه ستی له عبادی خودا القای شک و شوبه یان ئه کرد، ئه بیان گوت خودا له ئه وه گه وه تره، که تمثال و ممثال بکا. بۆ خاتری وه سه وه سی ئه وانه، تاثیر له و چاو و زمان نه کا ئه فه رموی:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾ حه یا ناکا له خۆی ئه م ما له غه یر هه ر به وه هم دانایی، یه عنی ممنوع نی یه بۆخوا، که لئ بدا مثل ماییکی با ئه و شته له غایه تی حقاره ت دایی.

﴿بِعُوضَةٍ فَمَا وَقَّهَا﴾ پێشکه یی بئی، یاشتیی بئی له فه وقی پێشکه له گچکه یی، یا له گه وه یی خودای تعالی حقیقه (غنی عن العالمین) هه موو عالم به نظر مه قامی الوهییه ت له زه ره یی که مته ره، ئه م ما ئه و مه قامه، مه قامی لطف و مه رحه مه ته، مه قامی (ربوبیت) هه، مه قامی تعلیم و تفه یمه . به

هر نه وئي، ڪه عبادي خوي تي بگهه بيني حق و حقيقتيان بڻ جلوه نه دا. بناء عليه، دارڙاندني مثال له خوا منع نئي، وهڪ له مهو دوا به ده رنه ڪه وي له چ مه قاميكي مناسب. سڪهي (مئل) به ناوي ميش و جالجالوڪه لي نه دا، سبحان الله نه و گرو ه نه حمه قانه عيني جه نابي ڪبريائي له به رد، له گاجوت، له سائري محقراتي دي تمثيل نه ڪن؛ ڪه چي نه لئين ضرب المثل بڻ خودا ممنوعه. طبعاً القاءاتي نه و نه وعه نه حمه قانه تاثير له نيماندار ناڪا.

﴿قَامَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ نه واني ڪه نيمانين هيه به خودا و نبوهت، به پاستي تنزيهي خدا نه ڪن، زهريف له تمثيله ڪه نه ڪن.

﴿فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ چونڪه (نظراً) ڪه نه پهروه رديگار و (مربي) خويان نه زانن له پوي عنايت و مەرجه مه ته وه ضرب امثال نه ڪا. ذاتاً تمثيل حقي صانع، نابينن نه و هه موو حقائق اشيايه، نه و هه موو ماهياتي ڪليه به به خلق و ايجاد له هه يڪه لي افراد دا تمثيلي نه ڪا. نه ممما خوي مقدس و منزله له (تمثل).

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ نه واني ڪه و نقد پوو چونه خوارئ له ڪفر و ضلال و عناد ﴿فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ چي مقصوده خودا به و مه نه له؟ چي پي تمثيل نه ڪا؟ (ڪانه) له جوابدا نه فهرمووي:

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ ڪه ليڪي پي ضال نه ڪا و، ڪه ليڪيشي پي هيدايت نه دا. نه ممما له ڪافران، نه و ڪافرانهي، ڪه په رده بيڪي ته نڪيان له سر چاوه، خويان ناتوانن تمثيلي حقائق بڪن. به ونه وعه ضرب المثل په رده ڪيان له سر چاو لاده دري، حق نه بينن، تي نه ڪن، قبولي نه ڪن. نه ممما نه و ڪافرانهي، ڪه (غليظن)، قاسي القلبين، به په رده ي عناد و عداوت و حسادت چاويان گييراوه، له دائره ي اطاعه

دهرچوون، نه وانه ی پی گومراه نه کا زیاتر کافر نه بن، که اصلاً قبولی هیدایه ت نه کن.

﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ (۲۶) نه وانه ی که له اطاعه دهرچوون له و نایه ته و له گه لئ نایاتی تر دهر نه که وئ، که سیکی قابلی هیدایه ت بی جه نابی باری پرده ی شکوک و شبهاتی له سهر لائه دا. تقریر و تمثلی حه ققی بۆ نه کا. نه وهک معاذ الله چاوی کویرکا و دلی مؤر کا. کامه فاسق ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾ عهده ی خوا نه شکستن له پاش نه وه ی، که مه حکم کرابی.

﴿وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ معاکسه له گه لّ خودا نه که ن نه وی، که خودا نه مری کردبی پیکه وه بنووسیندری نه ی برن.

(حکماء) نه فهرموون: وه ضیفه ی عه قلّ (توحید) و پیکه وه نووساندنی نه و شتانه یه، که جیهه تیکی وه حده تی تیابی. وه ضیفه ی خه یالّ تفریق و لیک برینی نه و اشیا یانه یه، که پیکه وه بنووسین.

(بناءً علیه) خیالیون دائماً خه ریکی تفریق و تفرقه ن.. جیهه تی وحده ت له به ینی اشیا نازانن؛ خصوص، که بغض و عنادیشیان هه بی، نه و جا له هیچ ناپرسن دائماً تی نه کۆشن، که فساد و تفرقه باوینه ناو خه لقی.

﴿وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ حتی خه ریک نه بن، که نه وانه ی به پابطه ی ئیمان بوون به یه ک دلّ و یه ک جان و یه ک زویان له بار یه کیان به یینه ده ری.

﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ (۲۷) نه وانه به حه ققه ت خائب و خاسرن له دنیا و قیامه ت قازانجیان نی یه، پاش نه و نایاتی بیّناته، نه و ایضاحاته به کمالی تعجب نه فهرموئ:

﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ﴾ چۆن ئیوه کافر نه بن به خوا؟ ئیمانی به

پاستی پې ناهینن؟ ﴿وَكُنْتُمْ أََمْوَاتًا﴾ ئی مردوو بوون. که وه قتی (نطفه و علقه و مضغه) بوون. نه و موادی مختلفه، نه و عه ناصری متباینه کی پیکه وهی نووساند؟ ﴿فَأَخْيَكُمُ﴾ ئیوهی کرده زندوو. امتزاج و وحده تیکی دا به و موادی مختلفه. پوچ به و دووری، که هیچ مناسه بهی له گه ل مادیات نی، نه ویش امتزاجی کرد له گه لیان. نه و احیایه به غیری خودا، کی نه توانی بیکا؟ .. ئوی به خه یال دابی (طبیعه ته)؛ طبیعه تیش بی ادراک و هوشه، دائماً له طغیان. نه و توحیده به و حکمه ته به و علمه باهره به طبیعه تی بی شعور ناکری، نه گه ر له خه لقی خوشتان غافلن خو اولادی خوټان نه بینن به چ تطوراتی دینه عالمی حیات.

﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ پاشان نه تان مړینی، (کانه) له بهر غایه تی غه فله تیان نازانن، که نه مرن. ﴿ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ له پاش مراندن زندووتان نه کاته وه ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ۲۸ هه وه کو خه لق و ایجادی ئیوهی کردووه.

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ بۆ اکمالی نعمت، ئوی له ارضایه بۆ ئیوهی خه لق کردووه، حتی زه هریش به طریقی عیلم نه توانن استفاده ی لی بکن. حاشا ثم حاشا! خه یال نه کهن، که نه و پیغه مبه ره فیکری (استلا) به و سلبی نعمه تی دنیا به له ئیوه، به لکوو مقصودی نه وه پووبکه نه خوا له خه لقی خوا (ماده و معنی) استفاده بکن.

﴿ثُمَّ أَسْتَوِي إِلَى السَّمَاءِ﴾ له پاش نه وهی که نه رز و (ما فی الارض) مهیا کرد بۆ ئیوه، مه یلی کرد بۆ لای ئاسمان ﴿فَسَوَّيْنَهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ۲۹ تسویه و ته رتیبی دا به حه وت ئاسمان، نه ویش هه ر بۆ نفعی ئیوه به، که له به ینی امتزاجی سفلی و علوی نه تیجه ی منافع بۆ ئیوه بدات و نه نوینی، که اولاً خه لقی ارض و ما فی الارضی کردووه. پاشان بۆ

جیهه تی ناسمان عه طفی عنایه تی کردووه، تا کوو احتقاری نه کهن، که له ژیر پیتانه و علویات نه په رستن.

که وایوو لازم بوو نیوه به مقابلی ته هم هه موو عنایت و نیعمه ته، هه خودا په رستن، عه هد نه شکینن له اتحاد خه ریک بن.. فساد نه کهن وهک (سعدی) ته لی:

اېر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند
تا تو نانی به کف آری و به غفلت نه خوری
همه از بهر تو سر گشته و فرمان بردار
شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری.^(۱)

وه قتا که فهرمووی نیوه (اموات) بوون و نیوه مان زندوو کرد بو ته وه، که بزاین مېده ئی حیاتي نیمه له چی به وه یه؟ هه روا به طریقی توالده، یا خود مېده نیکی هه یه؟ ته و جا بو به یانی مېده ئی بشری نیمه و، نابائی نیمه به وجهی منتظم له گه ل (ما قبل و مابعدی) فهرمووی ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ خطاب له گه ل په سولی خوی تا بزاند ری ته و ماجه رایه به وه حی نیلاهی زانیویه تی له کتبی سالفه ی وهر نه گرتووه.

ته هلی عه قل له ((ملیون و طبیعیون) متفق، که ته هم ته رزه له ته وه له وه خالی بووه له حیات. ته هم حیاته چون هاتووه؟ طبیعی به طریقی طبیعی نازاند ری. ته وی گوتراوه له تخمین و خیال، بوی نیمه اعتماد ته که ینه سه ر وه حی خودا، که بو پیغه مبه رانی عظام هاتووه.

﴿لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ به فریشته کانی فهرموو، به تاکید من خه لیفه یی، چی نشینی له ته رز خه لق ته کهم، دای ته نیم. استشاره ی

۱- هه و با و مانگ و پوژ و ناسمان له کاردان، تا تو نانیک به چنگ بخت و به بن ناگا نه خویت. هه موویان له پیتاو تو مېموش و فرمان بهرن. جا مېرجی نیصاف نییه، که تویش کاریک به چی نه میني.. ع. بیمار.

جه نابی کبریائی له گه‌ل مه‌لائکه‌تان بۆ (جعل) و دانانی خلیفه زۆر معقوله .
(غایة الغایة) به یانی دهره‌جه‌ی لیاقه‌تی ئاده‌م و مه‌له‌که . استشاره‌ی کرد .
ئایا ئیوه له خه‌لقی خلیفه له مه‌سله‌حت و مفسده‌ چ ئه‌بینن . ئه‌وانیش به
غه‌یری (مفسده‌) هیچ جه‌ته‌ی تریان نیشان نه‌دا .

﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ چۆن دانه‌نی له
ئه‌رزى كه‌سیكى، كه فساد له ئه‌رزى بكا . بئ‌هووده خوین برپۆژێ، ئه‌سله‌ن
په‌وى چاكه‌یان نیشان نه‌دا . زێرا ئه‌وه‌نده‌یان به كافی دیت . بۆ خه‌لق
نه‌کردنی خه‌لیفه له قه‌واعیدی مقرره‌یه ، كه مانع و مقتضی گرد بوونه‌وه
مانع مقدمه ئه‌وه‌یان له چ زانی؟ واتێ گه‌شتن خه‌لیفه ، یا خه‌لیفه‌ی حوكمه ؛
ئه‌وى حاكم بئ‌ ئه‌بئ ، حوكمی نفوذ بكا . كه‌سیك مخالفه‌ی كرد (مخالفه‌) كه
نه‌هێلێ . ئه‌وه‌ش بالطبع سه‌ر ئه‌كیشیته شه‌رر و شوڤر (هه‌رج و مه‌رج) . یاخود
خه‌لیفه‌ی خودا، ئه‌بئ دائمأ خه‌ریكى عبادت بئ‌ به تسبیح و تقدیس و
تمجیدی ئیلاهی مشغول بئ‌ . ئه‌گه‌ر ملحظ ئه‌م فائده بئ‌ له قبیله‌ی تحصیلی
حاصله .

﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ كه‌وابێ خه‌لقی خه‌لیفه بئ‌هووده‌یه‌و،
شتی بئ‌هووده‌ش له تنزه و تقدسی کبریائی دووره .

تسبیح چی‌یه؟ تقدیس چی‌یه؟ .. هه‌ردوو له اصلی مه‌عنا شریکن، به‌معنی
پاک کردنه‌وه‌یه، فه‌رقیان به اعتباری متعلقه . تسبیح تطهیره له (نقص) . به
اعتباری اموری خارجی، تقدیس تنزیه له نقص به اعتباری ذات .

لاشك كه‌سیكى خه‌ریكى تسبیح و تقدیسی کبریائی بئ‌، ئه‌بئ بئ‌پاك بئ‌
له فه‌ساد و خوین پژاندن، بۆی ئه‌فه‌رمون (بحمدك ولك)، تا بزانن خوا
خۆی منزّه، متصفه به كمالی ذاتی و فعلی، نه‌وه‌ك ئیمه پاکی ئه‌كه‌ینه‌وه .
تسبیح ئه‌گه‌ر له گه‌ل تعظیم نه‌بئ ، تقدیس ئه‌گه‌ر بۆ كه‌سێ نه‌بئ ، كه
خۆی (قدوس) بئ‌ گه‌مه‌یه . نابینی عبّادی أصنام ئه‌م هه‌موو تسبیح و

تقدیسه ی جمادات و حیوانات نه کهن، عجبا نه وانه نه بن به مقدس؟ حاشا
که هر هر که ره:

(خری عیسی اگر به مکه بری)

چون بیاید هنوز خر باشد^(۱)

نه ما نه صلی خلافت، خه لافه تی خه لق و نیجاده، خه لافه تی صنع و
اختراع، خه لافه تی که شفی نه سراری قودره تی ئیلاهی، که له سر نه رز و
ناو نه رزی داناوه. خلافتی نظامه.

له بهر نه وه جه نابی کبریائی، له جوابیان دا نه فهرمووی: ﴿قَالَ إِنِّي أَغْلَمُ مَا

لَا نَعْلَمُونَ﴾ به پاستی من نه زانم نه وی ئیوه نایزان. له او له وه جنابی
کبریائی ته نبیهی ئیمه نه کا، که ملائکه ت به هر چوئن خه یالیان بکهن،
خالی نین له جهل. نه و جا جه نابی کبریائی خه لقی ئاده می کرد له سر نه و
صوره ته ی، که ئیستا بنی ئاده می له سره. نه وه ک (داروین و اتباعی داروین)
نه لئین ئینسان له او له وه شتی بووه وه ک مه یموون، دواپی به توالد و
تناسل به طریقی انتخابی طبیعی نه و جنسه ترقی کرد، هاته سر نه و شکل
و شمائل بشری.

نه وه ش مه عنای فهرمایشتی پیغه مبه ره (خلق الله آدم علی صورته)، که
نه مړوکه مه عنای نه و حدیثه زه ریف ئاشکرا بووه و، گه لن که س به نه زانینی
خوین، له م حدیثه تووشی کفر و ضلال بوون.

﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ جه نابی کبریائی هه زره تی ئاده می خه لق
کرد، پر له مدارک و مشاعر و عقل و قوه تی عامله، که بتوانی محسوسات
و معقولات درک بکا. خه و اص و علائمی اشیاء بزانی. جمع و تفریق له به پنی
متخالفات و متماثلات دا بکا، وه به قوه ی حس و سرعه تی انتقال و انتباه
اسراری طبیعت تی بگا و، ده ری بینن نه و تعلیمی فطری به ئیلاهی،

(۱) که ری عیسی نه که ره بچته مه که، که گه راپه وه هر که ره که ی جاران (ع. ب. ب.).

نه وهک ته نها بۆ ئينسان بۆ حيواناتيش نه و تعليم و تربيه ي هه يه .
 نه ما تعليمي ناو و اسمي بئ مه عنا، چ مه عناي ني يه، باوجودي لغاتي
 به شهر نه وهنده مختلف و زوره، قابل ني يه له شه خصيکدا گردبيته وه، (مع
 انه) له پاش ئاده م تا نه مړو صد هه زار هه زار چشتي وا په يدابووه، که
 ناو و نيشاني له عالمي وجود دانه بووه، له بهر نه و (سعتي) صنع و
 اختراع، بشر هاواريه تي له چنگ قصوري لغت. نه و جا پاش نه و خلق و
 تعليمي فطري يه زه مانیکي پي چوو، که ئاده م علومي مکتسبه به واسطه ي
 قواي فکري بي نيته ده ست خو ي. نه و جا بئ بۆ مجلسي امتحان. بويي
 نه ه رمووي ﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ معلوماتي مکتسبه ي خو ي به حقائق
 کائنات له سر ملائکه تان نواند.

﴿فَقَالَ﴾ ئاده م ه رمووي .. ﴿أُنِثُونِي بِأَسْمَاءٍ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾^(۳۱)
 خبرم بده ني به علاماتي ظاهري نه و موجوداته، فاضل له اسراري حقائق
 و دقائق، نه گه ر ئيوه پاست نه که ن له پاستانن. لاشک تا قواي مدرکه زياتر
 بئ، مدرکات زياتر نه بئ. ته ماشاي کرم و ئينسان بکه ن. ئينسان جسمي که
 وهکو سائري اجسام ..

(نامي) يه که وهکو سائري گيا و دار حساس و متحرکي که، وهکوو سائر
 حيوانات زيادي به چي يه؟ به قوه ي عقله، به قوه ي انتباهه. بناءً عليه
 ئينسان له علم و قدرت و صنع و اختراع دا نه وهنده گه وره يه، ناتوانين
 بلئ ين ممثلي خودايه. نه ما نه لئ ين له سر نه رز خليفه ي خودايه، خاصه
 سرري نه م خلافت ته له م قهر نه دا زور چاک ناشکرا بووه.

نه و جا ملائکه ته کان له خه جاله تان، نه يان تواني پوويکه نه ئاده م. پووي
 ذيلله تو انکساريان کرده جه نابي کبريائي ه رموويان: ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ
 لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا﴾ عيلمی ذاتي هه ر بۆتووه. له هه مووکه مي ذاتي و صفاتي و
 افعالي منزهي، هيچ عيلم بۆ ئيمه ني يه الا نه وه ي، که تو فيرمان بکه ي.

﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ (٣٢) دانا به حکیمهت و اسراری موجودات؛ هه-
 نه توی. واضعی کلی چشت، که لایق به مقامی فطرتی خوئی بی؛ هه-رتوی.
 هه-زهره تی ئاده م باوجودی نه و معروضاته ی نه زانی، لاکن خودسه رانه
 اظهاری نه فهرموو، تاکو نه مری پی کرا له طرف جه نابی باری، که فهرمووی:

﴿قَالَ يَتَدُمُّ أُنْبَاهُهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾ نه ویش درعقب نه مری به جی هینا.

﴿فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾ که هه-زهره تی ئاده م خه به ری دا به ملائکه تان به
 حقائقی نه و موجوداته، نه و جا به پاستی قه در و قیمه تی ئاده میان
 لی معلوم بوو. جه نابی کبریائی ﴿قَالَ﴾ به ملائکه ته کانی فهرموو: ﴿أَلَمْ أَقُلْ
 لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ اسراری کائناتی علوی و سفلی، من
 به پاستی نه زانم چی نه بی، چون نه بی، چی لی (ترتب) نه کا. نه رز نه گهرچی
 له نظر نیوه محقره، نه ماما اسراری وای تیدا هه یه، که شایانه تفضیل بدری
 له سه ر علویات.

﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ (٣٣) و به پاستی نه زانم نه وی ئاشکرا
 نه یکن، نه وی به دزی نه یکن و، مقتضای فطره تی نیوه ش له من بزر
 نیه. نه و جا پاش ده رکه و تنی قه در و قیمه تی ئاده م و نقصانی علمی
 ملائکه ت چی بوو، چ کرا؟ بو نه وهی، که بزانی به زهریفی تذکارمان نه کا
 نه فهرمووی:

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ ﴿بِهِنَّ بُوْ حَه زَه رَه تی ئاده م. نه وانیش بلا اهمال ﴿فَسَجَدُوا﴾ وای دياره مه قامی
 ئاده میان نه وهنده بلند دیت، خو یان نه وهنده (منکسر) چاو پی که وت،
 مه یلیکی وایان تیدا په یدا بوو بو، که جبراً سه وقیان بکا بو سجده بردنه
 بهر ئاده م. به س منتظری نه مر بوون. ذاته ن نه وی نه هلی انصاف بی که له
 معنویات دا انکسار و ذیلله تی به سه ردا هات؛ (ماده) یش اظهاری (تذلل) و

شکستی خوی نه کا.

﴿إِلَّا إِبْلِيسَ ابْنِ﴾ له سجده بردن بۆ ئادهم ابای کرد. ﴿وَأَسْتَكْبَرَ﴾ طلبی
تعالی کرد. خوی له نه و زیاتر زاناند. له کمالی بی خه جاله تی اصداری
له سر کبری خوی کرد.

﴿وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾^(٣٤) اساساً طینه تی پاک نه بوو. خوی به گه وره و
بلندتر نه زانی، نهایت تائه و وه قته تووشی امتحانی نه بوو بو، که نه و کفر و
عناد و جه هله ی لن به ده ریکه وئ:

خوش بود گر محک تجربه آید به میان

تا سیه پوی شود هر که دروغش باشد.^(١)

نه و سجده لای من سجده یی حقیقی یه. زیرا، ته سلیم و انقیادی
ملائکه ته کان، کبر و عناد و عصیانی ابلیس به و نه مره نه با، به
ده رنه ده که وت. ذاته ن ئادهم و ابلیس بۆ سجده بردن به ر خودا حاضر و
ئاماده بوون. سبحان الله له حکمه تی خودا، که به کفر ئیمان به ده رده خا.
که واین حاجت به تاویلاتی مه لایان نی یه، پاش نه م سه رگوزه شته جه نابی
کبریائی نه مری کرده ئادهم:

﴿وَقُلْنَا يَتَادُمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ خۆت و په فیه ی حیاتت له و
به هه شته دانیشن.

مه تا ئیستا به حسی (زوجه) نه بوو، لاکن به گویره ی اسراری نه و ئایه تی،
که به یانمان کرد (ولهم فیها ازواج مطهرة) اشاره بۆ اتمامی نعمت و اکمالی
له ذده ت، اظهاری نه مر به دانیشتنی به هه شت به په فیه ی حیاتی ئادهمی
فه رموو.

لیره دا ته رکی (اذ) نه فه رموئ، چونکی له میانه دا انکساریکی ئادهمی
تی داهه یه، هه ز ناکا به وه جه ی تذکار به یانی به فه رموئ. چون له آخردا

(١) خوش نه بوو، که سه نگی محکمی هه بویه، تا نه وه ی درۆی بکردایه پووی په ش بویه.

مسامحه ی کرد، لیره شدا مسامحه نه فهرموئ. له زویانی فارسی مه شهوره:
(بزرگان برداشته خویش پا نینداخته اند)^(۲)

ديسان بؤ امتحان، که نادم به فضل و علمی خوئ مغرور نه بئ و
له (شری) دوژمن ناگاداربئ فهرموئ.

﴿وَكَلَّا مِنْهَا رَعْدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرِيَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ بخون هردو وکتان له
میوه جاتی به هشت خواردنی زور، واسع، فراوان، خوش گوار؛ نژیکی ئم
داره مه کون. نه وداره چی به؟ زور قسه ی لئ کراوه، به لام محققه هرچی
بئ، میوه ی نه و داره زیاد له داره کانی تر، زور زو تهیج و تهحریکی شهوت
نه کا. نیوه نه گهر بخون له و دارة ﴿فَنَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾^(۳) له خوتان و له
انسالتان.

﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ﴾ ابلیسی پر تلپیس ته له زگی پی دان. ﴿عَنَّا﴾
له و به هشته خوشه، واسع، پزوزده. ﴿فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ دهری
هینان له و عیشه خوشه ی، که تییدا بوون، حتی نه یانده زانی معاشره
چی به. ثالات و ادواتی زواج هیه یان نا.. به محبه تیکی ساف و پوحانی
له و به هشته خوشه دا، امراری حیاتیان نه کرد. نادم و زوجه یشی،
شیطانیش له مه قامی علویتی خوین تنزلیان کرد. بویئ نه فهرموئ.

﴿وَقُلْنَا أَهْبِطُوا﴾ که نشستی ظاهری (ترتب) نه کا له نشستی باطنی
که سئ (معنی) له مه قامی دوور که ویته وه. طبعاً له و مه قامه دهر نه کړئ. حتی
به ظاهری تییشی دابئ له حقیقه دا تییدا نی به.

﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ بعضیک بؤ بعضیک دوژمنن ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ
مُسْفَرٌّ وَمَتَمٌ﴾ وه له بؤ نیوه هیه له نه رزی جئ قه رار و تمتع، یا نه فسی
قرار و تمتع. آدم اصلاً له نه رز خهلق کرابوو (منها والیها)، شهیتانیش

(۲) - گهره کان نه وه ی خوین مه لیان گرتوته وه؛ فہرئ نادن .. (ع . ب)

له بهر ثقلی کبر و انانیتی بوو به ئه رز. ذاتهن ائقال مائلی مرکزی ئه رزه .

﴿إِلَىٰ حِينٍ ۖ﴾ تازه مانیکی محدود، کورت یا درێژ، شهیتانی خبیث، باز له سهر تمرد و عنادی خۆی مایه وه . لاکن هه رزه تی ئاده م په شیمان بوو، تۆبه و انابه ی کرد، له پووی لطف و که ره م تۆبه ی قه بوول کرد .

﴿فَلَقَّيْنَاهُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَتَيْنِ﴾ هه رچه ند هه رزه تی ئاده م به علم و فضل تفوقی له ملائکه تی پاک طینه ت کرد، ئه م ما له بهر هه فوه تی قلب گیرۆده ی داو و تزویری ابلیس بوو، ئه م ما کردی به ده رسی عبره ت، که جاریکی تر به حیه له و مه کری حیا لان هه لئه خه له تی، (کانه) عیلمی سیاسه تیش فیڕ بوو . ﴿فَنَابَ عَلَيْهِ﴾ ئه و ثقل و گرانی یه ی له سهر لادا .

﴿إِنَّهُ هُوَ الْوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ به راستی خودای تعالی (توابه)، هه ز نا کا با ری گران له سهر شانی عبادی خۆی دانئ و، تا له دائره ی امکان دا بئ . بۆ یی به شرائطی خفیه، تۆبه ی له ئاده م قه بوول کرد . ئه گه ر جه نابی هه ق ئه و کلماته سیاسی یه ی به یان فه رموو با یه، ئه هلی علم ئه یان کرد به ده ستووری لا ی تغیر، ئا گایان له قه واعدی تزویر و تلبیسی شیطانی ایام خۆیان نه ده ما، زوو به بن ده که و تن، نه وه ک هه رزه تی ئاده م توهم بکا بچیت ه وه مه قامی پیشی . بۆ قطع ی اهلی له حه یاتیک ی بسیط فه رمووی :

﴿قُلْنَا أَهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا﴾ قابل نی یه تا قیامه ت حیاتی بسیطی بئ خدعه و مه کر و فیل چه نگه تان نا که و ئی، به لکو و ئه مه نده یه ﴿فَأَمَّا يَا تِئَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى﴾ که مه دایه تیکیان له طرف منه وه بۆ مه ات ﴿فَمَنْ يَبْعَ هُدًى﴾ ولو پرنیسی اهلی تلبیسیش بئ .

﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ خۆف و حزنیان له سهر نی یه، به گونا می پابردو و نایان گری، ئه م ما ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ به ذاتی کبریائی ئیمان یان

به زه ريفی به خوا نه بی ﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ چ نایاتی عقلی، چ نایاتی وه حی. ﴿أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ نه وانه په فبق و خاوه ندی ناگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ﴿٢١﴾ لیک جودا نابنه وه.

نه و ما جهرایه چند فائده یه کی تی دایه، گهرچی اشاره مان بویان کردووه،
نه ما حز نه کهم به تفصیل عه رضتان بکه م: -

یه کهم: استشاره ی خودا له گه ل ملائکه تان دوور نی یه خصوص، که مقصد اظهار کردنی حکمت و سرریکی عظیم بی، که له و کاره دا هیه و بالخاصه نه توانین بلین، نه وه دهرسیکه بق ملوک و سلاطین و امراو علماو عظما، که مستبد بالراین، سهریه خو نیشان نه کهن.. خودای به و علم و عظمت و کبریائی یه، استشاره له گه ل به نده کانی خو ی بکا.

نیوه استشاره له گه ل امثالی خو تان و، به لکوو له نیوه زیاتر له علم و فضل و هوش و معرفت نه کهن. جی تعجب و استغرابه، بوی حه زه تی رساله ت استشاره ی نه کرد، وه گه لی جار په ئی پیاوړی (ادنی) ی ترجیح نه دا به سهر په ئی سهرآمده ئی یارانی گزین و عملی پی نه کرد.

دووه م: نینسان خاصه، که استشاره ی له گه ل بکړی، حقی اعتراضی هیه به و شرطه اعتراضه کی (موجه) بی. به عنادی لجوجی نه بی.. نه وی اعتراضی لی ده گیرئ با (علامه) ی ده وران و قطبی زه مان بی، استکراهی معترض نه کا. به عنف و شددت و جنیو مقابله ی نه کا.. نه وه کو صوفی یه کان، پاپی یه کان، علی العمیا تسلیم بن - کالمیت بین یدی الفاسل .. ههرچی پیان گوترا بلین قوربان وایه. نه وه ک پاپ و شیخ و بعضه مه لایه کان، نه گهر اعتراضکیان لی گیرا ناگر نه ستینن.. نائره ی غضببان دیته جوش، قصد نه کهن معترضه که پارچه پارچه بکه ن. به تکفیر و تحقیر و جنیودان نابوویان نه بن.

سئیه م: نه وی اعتراضی لی نه گیرئ، به که مالی پفق و مهرحه مت

ایضاحی مه سنه له بکا. سائله که تی بگه یینئ .. دلائل و براهینی بۆ تقریر بکا .

چهاره م: به که مالی انصاف جوابی حق قبول کەئ، له سه ر عنادی خۆت نه مینئ، تابعی حەقی بی .. حەق نه که یه تابعی خۆت .

پینجه م: بزانی غهیری خوا هه رچی له دائره ی امکان دابن جهه تی نه قصی هه یه .. خصوص له خۆت بفکری تازیاتر بی، خۆت به ناقص تر بزانی .. به زانی خۆت مغرور نه بی. وهک ئیمامی شافعی نه فه رمووئ (کلما ادبني الدهر ارانی نقص عقلي، واذا ما ازدت علماً زادني علماً بجهلي). هه ر وه قتن ده ر نه من تادیب بکا، نقصی عقلم پی نشان نه دا و، که علمم زیادبوو، علمم زیاده کا به جهلی خۆم .

شه شه م: که سئ نه قصی خۆت پی نشان بدا، تقدیر و ئافه رینی بکه ی، رپی لی نه کیشی .

هه فته م: نه هلی انصاف، ناتوانئ به قطعی و به اطلاق تفضیلی ئینسان له سه ر مه له ک، یا مه له ک له سه ر ئینسان بدا، چونکی هه ردوو لا جهه تی نه قص و کمالیان هه یه . نه ماما کمالی مکتسبی ئینسان له گه ل نه وه موو علایق و عوايقه هونه رتره و، به طریقی شاعرانه بۆ تشویقی به شه ر له سه ر تحصیلی علم و معارف تفضیلی بشر له سه ر مه له ک بدرئ چاتره، بالخاصة بۆ پی به ستنی عباده تی پوحانیات و بلندکردنی مه له ک بۆ ده ره جه ی الوهیه ت، تفضیلی بشر له سه ر مه له ک زۆر مصله حه ت برونن .

نه و ملائکه تانه ی ئیوه نه لئین (بنات الله)ن، له مهیدانی امتحان له گه ل ئاده م چۆن مغلوب بوون و به کمالی انکسار سه ری افتخاریان بۆ ئاده م له سه ر خاکی (مذله ت) دانا، ئیوه ش کوپی نه و بابهن، چۆن نه و ملائکه تانه نه په رستن؟ حقاً نه وه فائده یی زۆر گه وره یه .

هه شته م: قورئان له مه دح و (ذم) مسلکێکی زۆر جوانی هه یه . له مه قامی ایجاب بکا گه وره نه شکینئ، کامل به ناقص نه نوینئ و، ایجاب بکا ناقص

به کمالی تعظیم یاد نه کا . (حقیقۀ) نه و پښتیا، پښتیا پراسته، واجب بوو
علمای ئیسلام پښی دا بږون .

نویه م: نه گهر دوو جهتی گهره بیت دیت، بزانه کامیان قابلې اکتسابه،
نه وه اختیار بکه بږ خوت، نه و شه پره په پيدا بکه . شه پره فیکی بږ تو ممکن
نه بی خو پښه ه لدا نه وه ی بی عه قلی یه .

ده هم: کلامی کی مه عنادارت بیست، به مناقشاتی بی هووده پوچه کی له
کیس خوت مه ده . چون نه بی خدا استشاره نه کا، چون خدا قسه نه کا؟
خودا چون نه م ه مووگفت و گویه له گه ل ابلیس نه کا؟

به و خه یالاتی بی هووده، خوت مه مرینه، نه و جا پاش ادراکی نه و
حکمیاته، پوو بکه نه نه هلی فساد و شقاق و عناد بنی اسرائیلی، بلین نیوه
نه گهر کورری ناده من، ئینسان بن، تی کوخن، ارشادی بنی نه و عی خوتان
بدن، فساد و تفرقه یان باوینه به ینی، والا دیاره نیوه ابلیس چونه ته
کسوه ی بشري، تا تلبیسی حق به باطل، باطل بکه نه به حق و، خوتان
دوچارې غضبی نیلامی بکه نه . وقتاً که له نایاتی سابقه، علاماتی نه و
منافقانه ی، که فیلیان له خودا نه کرد و گه مه یان به نه هلی ئیمان نه کرد .
ظاهر و هویدا بوو په رده له پووی هیاکلی نه و نفاقه ه ل گيیرا . به دهر
که وت که نه وانه پړسای جووله کانه بوی به خطابی عام پووله بنی
اسرائیلی نه کا، نه فهرموئ:

﴿يَبْنَئِ إِسْرَءِيلَ﴾ به عنوانیکیان بانگ نه کا، که شهرم له کرده وه ی خویان
بکه نه، پوو له فساد وهر بگيرن، په پره وی نابائی خویان بکه نه .
نه زانن اسرائیل کی یه؟ (الکریم ابن الکریم یعقوب ابن اسحق ابن
ابراهیم) .

﴿أَذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ نه و ی (نعم) عمومی نه گهر لاتان موجبی
شکران نی یه، یادی نعمته ی خصوصی بکه نه، که له حق نیوه م کردوه .

ئو نعمه تانه ش خوتان نه يزائن. يا خود نعمه تي نه وهنده گه وره نه نايته به يان.

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ په يمانى من به جى بينن ﴿أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ منيش په يمانى نيوه به جى نه هينم. خوداى تعالى بؤ كه س وه عدى نه داوه (تو دانيشه و من بؤت نه كه م)، به شرطى نينسان عهدهى خوا به جى بهينى، خوداش عهدهى نه و به جى نه هينى.

آن زياده فائدهى وه عدى خودا بؤ قووه تي قلبه، كه (مطمئن) بى. نه وى خودا وه عدى دابى، نه بى هر بى. به صدمات و موانع سستى نه هينى. له هه موو مقصودتر له و عهد و په يمانه نه وهيه ﴿وَإِنِّي فَأَرْحَبُونَ﴾ هر له من بترسن. قه ومى كه له غه يري خودا بترسى، ترس غلبه ي لى نه كا، نه و قه ومه قه ت غالب نابى، دائماً نه بيه ژير چه په لوك. نه مما تا له خودا زياتر بترسن، نازاتر نه بن.

سبحان الله له و خودايه، كه به نده گى بؤ نه و نازادى يه! ترس له نه و نازاى يه! ..

﴿وَأَمِنُوا بِمَا أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ هر نيمان بينن به نه و كته ي، كه ناروومانه به مؤيد و مقوى بؤ نه و كته ي له كه ل نيوه يه. حتى نه و كته ي نه گه ر نه و كته ي نه بى. نه و پسوله صادق نه بى، كى نه توانى بللى نه و منداللى، كه له ناو صندوق به ناو دادرا و هه ل گيرايه وه له بنى اسرائيلى يه؟ الانيش بعضى كه س به علنى نه لىن: (موسى) كوررى فرعون، كه نيوه تكذيبى قورئان بكه ن، نه بى تكذيبى نه سه بى پيغه مبه رى خوشستان بكه ن. به و نيمانه صحيحه نيوه له (موسى) و له ته ورات دانابرين. ذاته ن موسلمان (امتى) هه موو پيغه مبه رانن، كه خاتم الرسل به دينى اقوم و اكمل و اتم، له غايه تي نه زاهه ت و خاوينى ته مثيليان نه كا.

﴿وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ مبادره مه كه ن به انكار، مه بن به اول قه ومى

باورد نه کهن به قورتان؛ دهنه ئیوهش فهرقتان نابیی له گهڵ ئه و گرووهانهی، که گورج انکاری موسی و ابراهیم و پیغه مبه رهکانی تریان ئه کرد... ئه گه ر ئیوه معذورین، ئه بی ئه وانیش معذورین.. ئه وانیش عادات و عنعنات و ئادابیکی قهومی خویان بووه.

﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ ئایاتی خودا، ئه حکامی سماوی، که زۆر قییمهت داره، به چشتی که می مه فروشن و، هه رشتی له مقابلی ئایاتی ئیلاهی وه رگرن. ئه گه ر دنیا و مافیها بی، له حه قیقه تدا که مه، ئه و (خسه ت) و دهنانه ته، له خواص و مزایای مه لایه کانیان بووه.

﴿وَإِنِّي فَأَتَّقُونَ﴾ هه ر خو له من بپاریزن.. قه در و قییمه تی من و ئایاتی منتان له لابی. خودا خوی ئه زانی هه ر دینی، هه ر ئایینی، که تیگ چوو بی، به واسطه ی ئه و خو فروشانه ن دهنی هییمه ت، بی خوین و ده مار.. شه رری ئه و گرووه بو دین گه لی زۆره و، اعظمی مصیبتان ئه و گرووه به دطینه ت و به دره وشت و به دکردارانه ن، که لیباسی تزویر له بهر حه ق ئه که ن. حه ق به باطل به صوره تی حه ق ئارایش ئه دهن. حقا ئه وانه عه ینی ابلیسن.

﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ به طبعی شاعرا نه تان، لیباسی باطل له بهر حه ق مه که ن. ئه مرۆش ئه و نه وعه ابلیسه زۆن، به لکوو له هه موو اعصار و ازمنه ی سابقه زیاترن. حتی ئه وانه ی، که به ناوی اصلاحی دین هاتنه پیش، دلی موسلمانانیان جلب ئه کرد.. ئه وه ندی پئ نه چوو په رده ی تزویریان درا، ئاشکرا بوو له په نای ده عوای اصلاح، ده عوای پیغه مبه ری یان کرد و، گه لی (سخیف العقل) یان پئ هه ل خه له تا!.

ئه وانه ی که تمثیلی حه ق به باطل، باطل به حه ق ئه که ن.. نه فره ت ئه که ن له تمثیلی حه ق به حه ق، تلبیسی ئه ویش ئه که ن، ئه لئین: (ماذا اراد الله بهذا مثلا).

﴿وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (٤٢) سیاسہتی نہ وگرؤہہ (اولاً) کتمی
 حق، پاشان اظہاری باطل بہ سورہتی حق. وہ نہ شرانن، کہ نہ وانہ نہ
 کارہ بہ دبہ ختی یہ یان نہ کرد، لاکن لہ بہر ہوا و ہوہس، طمعی پیاسہت و،
 بہ لککو بہ (خہ یالی) تہ شکیلی سلطہ نہت مبالاتیان بہ و بہ دکاری بہ نہدہ کرد.

﴿وَأَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَآزْكُوا مَعَ الزَّكِيِّينَ﴾ (٤٣) پؤسای دین بہ
 عمومی، تووشی حالی نہ بن، خویان لہ مہ قامی زور بلند نہ زانن، نہ لئین:
 نیئمہ (خواصین) و خواص الخواصین، لہ وہی گہورہ ترین، کہ عباداتی عوامی
 بکہین، نہ مہش دیارہ لہ کبر و انانیت و غرورہ .. بؤیئ خطابیان لہ گہل
 نہکا، نہ فہرموئی نوئڑ بکہن وہکو خہ لقی، وہک شہیتان خوی لہ زومرہی
 ملائکہ تان دہر کرد، نیوہ خوتان لہ گرؤہی نہ و عوامی بہ صافدلانہ، کہ
 مداری معیشہت و گہورہ بیتانن دہرمہ کہن .. وہ زہکات بدہن!! خوتان نہ زانن
 چہند بخیل نہ بن، حتی لہ سہرہ مہرگیش کہس استفادہ تان لئناکا .. لہ گہل
 پاکع و مطیعان مطیع بن .. پشتی خوتان نوی کہن، بہ کبر و سہرافرازی
 مہ کہن .. تہ ماشای نہ و پیغہ مہرانی عظام بکہن، کہ خوشیان خادمیک
 بوون وہکوو سائری افرادی (امت)، ہیچ وہقت لہ خزمہت خدا، لہ ملاحظہی
 حالی نوممہت غافل نہ بوون .. چ تہ کلیفیکیان لہ نوممہت کرد، بؤ خوشیان
 کردوویانہ وہکو نہ وان؛ لاکن نہ و پؤحہ، نہ و زہوقہ، کہ نہ وان لہ و عباداتی
 عامہ یان چیشتوہ .. بہ خہ یالی عوامدا نہ ہاتوہ . نیوہش نہ گہر پاست
 نہ کہن، وہکو نہ وان بن پوحی عبادات بہ چہنگی خوتان بخہن.

نابینن کہ سیکی صاحبی شہوق و ذہوق، تہ ماشای بہ ہار و باغ و پاغ
 نہکا، گولوکی پہنگاورہنگی دیتہ بہرچاو، جمالیکی دیتہ بہر نظر، کہ
 عہقلی تیدا حہیران نہ بن.

کہ سیکی بن ذہوقیش تہ ماشای عہینی مناظر نہکا، (مع انہ) لہ حیوانات
 زیاتر چلی دہرک ناکات.

﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ نه مر ده که نه خه لقی به چاکه و،
خوتان له فکر نه که نه، به درو و ده له سه دنیا له پیش چاوی خه لقی
نه که نه. مال و ده وله تیان به (ندروه به) و وه قف و وه صییه و زه کات لی
سلب نه که نه، خوشتان زه کات ناده نه!! نه مریان نه که نه به اطاعه و تسلیم
بن (کالمیت بین یدی الفاسل)، خوتان دهرباره ی خودا، به کبر و انانیت و
گه رده نه افزای له نه مری نه و نه چنه دهره وه. نه ی واه به حالی نیوه...
﴿وَأَنْتُمْ تَلُؤْنَ الْكِتَابَ﴾ نیوه کتیبی نیلامی نه خویننه وه.. ﴿أَفَلَا
تَعْقِلُونَ﴾ عجباً هیچی لی تی ناگه نه؟ عجباً نیوه تی ناگه نه، که صاحبی
کتاب نه مری به چاکه کردوه و، خوشی دائماً خه ریکی چاکه کردن بووه.
خویان له زمره ی نوممه تی خویان نه هاویشته وه ته دهره وه، به لکوو علاوه ی
تکالیفی عامه نه تکالیفی به (مشقه ت) تریان هاویشته وه ته سه رخویان چاره ی
نیوه بو ده فعی په زیله یی کبر و بخل نه وه یه ..

﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالْصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ صبر و ثبات بکه نه له سه ر کسری نه فسی
خوتان، مصارعه و مخاصمه ی له گه ل بکه نه.. تاکوو پامی نه که نه و
نه ی هیئنه وه مه قامی خوی.. بیکه نه به متواضع، که خوی له آحادی نوممه ت
حساب بکا، چ جوړه طاعات و عبادته تی خودایان کردوه، نه ویش بیکا
به لام:

﴿وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ﴾ نه م استعانه به صبر و صلاة گرانه، نه ممه گران ﴿إِلَّا عَلَى
الْخَاشِعِينَ﴾ الا له سه ر نه وان که سانه نه بی، که خاشع و متواضع و
خوشکین بن.

﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَقُّوْنَ رَبِّهِمْ وَانَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ نه وانیه که گومان
نه به نه ملاقاتی خوی خویان نه که نه و، گه ررانه وه یان بو لای نه وه. یه عنی
نه و که سی گومانیکه ه به بی، که حشر و حساب ه به یه، مرجع خودایه .. نه و

خراپانه ناکا، استعانه به صبر و صلاة، له سهر ئه وانه ئاسانه، که وایی مقصد له و ئایه ته اشاره یه، که ئه و گرووه به دطینه ته گومانیشیان نی یه، فضل له علم اشاره ییکیشی هه یه، که سیکی متقی بئ خوی له مظنوناتیش ئه پاریزئی، چشتیکی گومانی خراپه ی لئ هه لستئی، نایکا.

خطابی بنی اسرائیل، تا ئیره له گه ل ئه و گرووه بوو، که حاضری زه مانى نبوی بوون، له مه ولا توجیهی خطاب بۆ بنی اسرائیلی پیشی یه، ئه ماما مقصد زه جر و توبیخ و عتابی (حاضرون) ه، بۆی تکرار به عنوانی سابق و سه ره وحه یی تذکار به ئه مری مشترک له به ینی فریقین ئه فه رموئی:

﴿يَبْنَیْ اِسْرَءِیْلَ اذْكُرُوا نِعْمَتَ الّٰتِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَنِّیْ فُضِّلْتُكُمْ عَلَی الْعَالَمِیْنَ ۝١٧﴾ من ئیوه م ترجیح دا له سه ر عالم، ئه وی بۆ ئیوه م کرد، بۆ هیچ شعبیكم نه کردوه، خاصه بۆ تعلیم و تربیه تتان، (لا یعد) انبیام له خۆتان نارده ته سه ر خۆتان، تا کوو له دین و دنیا مستقل بن.. تا که س فخرتان له سه ر نه کا.. هه رچه ند جه نابی حق له هیچ خصوصیکه وه نعمه تی خۆی له ئیوه دریغ نه کرد.. اسبابی استقلالیتی دنیا و قیامه تی پئ که ره م کردن، لاکن مع الاسف بئ فائده ده رچوو، ترجیح کران فقط، ترجحان نه بوو. وه کو کوردی ئه لئ:

« هر چند نه تکه م به سه رپالوو،

ئه ماما خۆت نه که یه بن پالوو ».

له اعظمی نعمی ئیلاهی، انتسابتانه له جه ته تی حسب و نسب بۆ پیغه مبه رانی عظام، به لام ئه ویشتان کرده مایه ی شقاوه ت و گومراهی بۆ نجاتی اخروی اعتمادتان دایه سه ر (نسب)، به لام ئه وه زۆر خراپه .

﴿وَأَتَّقُوا یَوْمًا لَا تَجْزِیْ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ خۆتان بیاریزن له و پۆژه ی، که که س له جیاتی که س هیچ حق قضا ناکا، هه ر که س حق که سیکی له سه ر بئ، ئه بئ خۆی ادای بکا. ﴿وَلَا یُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ﴾ له و پۆژه دا هیچ تکا

قبوول ناکرئ له کهس. ﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ له هیچ کهس (فدییه) وهرناگیرئ. فدییه معلومیه له پۆژی قیامهت نییه.. ئهوه ئهوه فدییه، که ئه مپۆ خۆتان پئ هه لئه لاتاندوو و عاله می پئ هه لئه خه له تیئن، که مصلحی گهره له ئیمه خۆی کردوو ته فدییه ی عاله م.. ئیمان به و فدییه بیئن، ئیتر هه رچی ئه یکه ن بیکه ن زهره رتان نادا.. ده رئه که وئ، که ئه م فدییه، نییه، قبوول نه کراوه، خه یالئیکی مؤمانه نییه، له کافره کانی (بوذهوی) و ئه مانه وهرگیراوه.. چۆن ئه وان محروم ئه بن؛ ئیوه ش محروم ئه بن.

﴿وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ﴾ ٤٨ هیچ کهس له طرف هیچ کهسه وه نصرهت نادرئ. ئه م ئایه ته صریحه، که له پۆژی قیامهت شفاعهت له کهس بۆ کهس نییه، فی الحقیقه قطعی امل له غهیری خودا سوقی ئینسان ئه کا بۆ ئیمان و (عمل)، شفیع و یار و یاوه ریکه له ئینسان جودا نه بیته وه؛ هه ر ئیمان و عمله.

به لام مه لایانی ئیمه، که (ئه هلی سنه و جماعه تین) لامان وایه، که شفاعهت هه یه. بعضی توجیهات و تاویلاتیان بۆ ئه م ئایه ته کردوو، که پوح و په ونه که ی بردوو، زۆر چاک به دلّه و ناچه سپئ. منیش عه رضتان ئه کهم، ئه وانی امیدی شفاعه تیان هه یه دوو قسمن:

اولیان: به امنیه و خه یال اعتماد ئه ده نه سه ر شفاعهت. نه فسی خۆیان به ره لدا ئه کهن، له اطاعه ی خودا ده رئه چن.. حتی تکا کاره کان به شریکی خودا نه زانن. به لکوو (نوعاً ما) حاکمی یه تیکیان ئه ده نئ له سه ر خودا.

لاشک شفاعهت بۆ ئه وانه له هه ر ئوممه تی بن، له هه ر خانه دانئ بن نییه.. نه ئه مپۆ نه پۆژی جزا (الی ابد الآباد) ئه و تکایه، تکا کاره هه ر نییه!

دووهمیان: ئه وانه ی که گونا هئیکیان لئ صادر بوو؛ خه جالهت ئه بن.. له

کمالی شهرمه زاری سهر به خو، ناتوانن پروو بکه نه دهرگاهی نیلاهی عالم،
 نه و جا پرووی پجا نه که نه به کئی له (مقربانی) باره گاهی کبریائی، نه یکه نه به
 وه سیله، که خوداوه ندی غیور قه له می عفو به گونا هانیان دا بینن، وهک
 سعدی نه لئ:

« من نگویم که طاعتم به پذیر »

چونکه خوّم به صاحبی طاعت نازانم، به لک وو له پرووی انکسارو
 (مذلت) وه عه رض نه کهم « قلمی عفو بر گناهام کش ». بی شو بهه
 نه وانه له شفاعت استفاده نه کهن، شفیع خویان ناکه نه حائل له به ینی
 خوا و خو یان.

نه و جا هات به که به که له نعمی نیلاهی، که له حق بنی اسرائیلی به کانی
 پیشووی کردو وه و اثری نه و نعمته له (حاضرون) دا ما وه . از جمله نجاتی
 بنی اسرائیلی به له فرعون . نه مریان نه کاتی به تذکاری نه و نعمته .

﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ مه لایانی نابهلد له ته نریخی مصر
 گه لئ قسه ی پرروپوو چیان له فرعون کردو .. حتی مه لایان اشتقاقی نه و
 کلمه یان له (فر) و (عون) وه رگرتو وه، لکن نه مړو ته نریخیان ناشکرایه . نه وی
 مجلاتی مصری به بخویننه وه، حال و نه حوالیان نه زانن . حتی له و بهینه
 هه یکه لی فرعون ی (موسی)، که (توت عنخ آمون) ی پی نه لئین، له اهرام
 هینایانه دهر وه و مامورینی گومرک، په سمی مروی هه یکه لی فرعون ی به
 قانونی (رسم السمک) نه ستاند (سبحان من لا یتغیر).

﴿يَسْؤُمُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ عملی شاقه یان نه هاویننه سهر، (کانه) وه کو
 حیواناتی له چراگاهی به درک و چقل و چرگان نه یان له وه پاندن . له وه پتان
 عه ذابی پیس و ناخوش بوو. ﴿يَذِخُّونَ أَبْنَاءَهُمْ﴾ سهری کوپه کانتانیان
 نه بری.

﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَهُمْ﴾ مانه وه ی ژنه کانتانیان ناره زوو نه کرد. البته نه مه

خوپایی نه بوو، کاریکی (وایان) پی بوو. قورئان له بهر غایه تی حیا، شهرم نه کا اظهاری بکا. مه پرسه له بی ناموسی بنی اسرائیلی، شهرم و حیاو عاری نییه! نه وه قته که بغداد استیلا کرا چی یان کرد؟ هه موومان نه زانین له و سایه وه، نائی ماموریهت بوون و، نه مپوش نه و حورمه ته یان هه رماوه.

﴿وَفِي ذَٰلِكُمْ﴾ له و عذاب، یا له و نجاته بۆ ئیوه هه یه. ﴿بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ (١١) امتحانی گه وره له طرف خوا، عجا پوچی حیاتتان هه یه، یان مردوون؟!

ذاته ن به ته ئریخ ثابته، گه لئ ئوممهت له طرف دوه لی غالبه تضییق کراون، تحقیراتیان دیتووه؛ له نتیجه ی تضییقات ئاگری غیرهت له دلی نه وان دا هه ل بووه، فورانی کردووه .. تاکوو له ژیر نییری نه سارهت نه جاتیان بووه .. به کمالی شکوه تۆله ی خویان کردووه ته وه. به لام شرطه نه و ئوممهت هه یه صفوه تیکی پوچی هه یه.

وه کو ئاو، تا زیاده تضییق بکری، به قووت تر ده رنه چی. یاخود به و نه جاته امتحانمان کردن، تاکوو بزائن پاش په فعی نه م به لایه چی نه که ن؟ به چ احتیاس و احتیاطات محافظه ی خوتان نه که ن، که دووباره تووشی (مذلت) نه بنه وه و ممکنیشه، (ذلکم) اشاره بی بۆ هه ردووکیان به عنی له (کل) یک له نه جات و عذاب، که بۆ امتحانی ئیوه بوو. انعامی گه وره ی تئ داهه یه. به لام له و نعمته محروم بوون، له امتحان ده رنه چوون. نه گه ر که سئ به خه یاللی دا بی، که بنی اسرائیلی به مه ردی و مه ردانه گی، خویان له چنگ فرعون نه جاتیان بوو وه ک بعضی (امم)، که عه رض کرا بۆ ده فعی نه و توممه، نه و خه یال له خاوه به وه جهی تذکار نه فه رموی:

﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ﴾ یاد بکه ن نه و وه قته ی، که به حرمان بۆ ئیوه شەق کرد، لیک جودا کرده وه، با وجودی نه و فرقه محض به قودره تی نیلامی بوو. نه ماما نه وه نده به ترس و له رز به ناوی دا نه پوشتن (کانه)

خویان به حره که یان شق نه کرد، بوی نه فہرموی (بکم).

﴿فَأَنجَيْنَاكَ﴾ نيوه مان پزگار کرد له دهستی فیرعون. ﴿وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ﴾ فرعون و آلی فرعونمان خنکاند ﴿وَأَنْتُمْ نَنْظُرُونَ﴾ ۵۰ ﴿نهو نظر و تماشا شایه بۆ بنی اسرائیلی زه مان حه زره تی موسی، پای العین بو، بۆ نه وانی زه مانی سعادت نه جاتی بنی اسرائیلیان له به حر و غرقی فرعون و آلی فرعون له به حر، بی واسطه ی طبیعی نه مریک بوو، مشهوری انام — جیلا بعد جیل — به تواتر قطعی گه یشتبوو، حتی (طبیعیون) هکانیش نه یان زانی. غایه تی خه ریک بوون بعضی اسبابی طبیعی بۆ بدوژنه وه، له بهر نه وه (کانه) بنی اسرائیلی زه مانی سعادتیش پای العینیان بۆ مشهودیان بوو، که ته ماشای خویان بکردایه، کانه ته ماشای حادثه که یان نه کرد.

نه گهر به و نه وعه آبائی نه وان نه جاتیان نه بوايه، نه مان هر نه ده بوون. حقیقه نهو نظره بۆ نه ملی نظر، گه لی به قووت تره له ته ماشا کردنی چاوی.. نه وجا بزاین نه وانه مقابلی نهو نعمه ته عظمایه، نهو خارقه کبرایه، نهو عنایهت و که رهم و لطفه، چی یان کرد؟

﴿وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ نه مهش یاد بکهن، که وه عده مان دایه حه زره تی (موسی) بۆ پئ نیشان دان، پاش چل شه و کتیبکی پی که رهم بکهین، که تفصیلی نه م مواعده له بعضی نیایاتی آتی به نه زاندری.

ته تریخ عالم شاهده و نه مپوش، که نه لئین عه صری مدنیته و علمه، عه ینی حال ثابته. قهومی، میلیته مغلوب له نعمه تی علم محروم نه کهن، تابتوانن له گیزاوی جهلدا نه یان خنکیتن. بنی اسرائیلی، نه گهر چ محروم بوون له و نعمه ته، نه ممانه ونده غرقی جهالهت بوو بوون.. حسیان نه ده کرد، لاکن حه زره تی (موسی) زور متاسف بوو، دلی به قهومی خوی نه سووتا، له پاش نه جات اهم مهمات له نظر (کلیم) نه وه بوو، که خودای تعالی کتیبکی پی که رهم بکا به طریقی تعلیم و تعلم، قهومی خوی بکا به ئینسان. گه لی

جار ناره زووی خوی عه رزی (کبریائی) نه کرد.

جه نابی باریش پووی قبولی نیشان نه دا، بوی نه فهرموئ (واعدنا) به (صیغه ی مشارکه) پاش نه وهی، که خودای تعالی کتیبی احسان کرد به موسی.. به نومیدی نه وه بگه پټه وه، قهومی به و نووری هیدایه ته له به حری ظلماتی جهل بهینیته دهره وه.

حه قیقه ته فهرقی به حری جهالت، فهرقی زوره له گه ل فهرقی به حری ناو. نه جات له به حری ناو جسمانی، نه جات له به حری جهالت پوحانی، حیوانیش نه توانی به مه له له ناو بپه پټه وه، نه مما له حیوانی خوی ناتوانی دهریچي.

﴿ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ﴾ له پاش نه م هموو حال و حیکایه ته، گولکتان اتخاذ و قبول کرد به خودا. ﴿مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ ۵۱ دواپی چوونی حه ضره تی (موسی) بؤ میعاد. حقاً ظلمیکه له نه ندازه به دهر، عه قل تییدا متحیره، لکن جهل هموو چشت به ئینسان نه کات.. نه و ظلمه ظلمیکی نه ونده فاحش بوو، که نابیته خه یال. هه روه کوو اتخاذی عجل له غایه تی دووری دا بوو. غفویش له و ظلمه له منتهای دووری به. بوی به عنوانی (ثم) نه فهرموئ:

﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاش نه م ظلمه بین نه ندازه، اصلاً حه قی عفویان نه بوو. نه مما جه نابی کبریائی له غایه تی به نده نوازی، نه و ظلمه گرانه ی به شتی که م هینایه بهر نظر، مسامحه ی فهرموو.

﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ۵۲ به لکوو نه و جا تی فکر، شوکرانه ی نه و نعمه تی فوق النعمته، فوق القصور، فوق الخيال، فوق الأمل بکه ن و، تاهه موو که س بزانی هر که سیکی ادنی ادنی نه مه لیکی هیدایه تی لی بکری، خودای تبارک و تعالی دهرگه ی په حمه تی لی نابه ستی، دلای مؤرناکا، چاوی کویر ناکا. نیوه ش وه کو بنی اسرائیلی سطحیانه ته ماشای نایه تی خودا مه که ن،

نه وجا ته ماشا کهن قه ومی معامله یان دهرباره ی خوايي، وا به لطف و کهرم، پیغمبري وا غه مځوار و ساعی بؤ نه جاتیان له و مصیبه ته گوره گورانه، باوجودی نزیکي تاریخیان له پیغمبرانی ثابائی کرامی خویان پاش نه و معامله ی مل پانانه، که دهرباره ی پیغمبرانی دوای حه ضره تی (موسی) یان کرد؛ نه بی پرفتار و معامله یان دهرباره ی پسولی عربی چ بی؟! ..

که سنی ادنی معلوماتیکی به احوالی نه وان ه بی، چوڼ بپوایان پی نه کا؟ پی یان هل نه خه له تی (ارجوفه ی) نه وان چوڼ نه کاته ده لیلی طعن له قورئان؟ له نبوه تی په سولی ناخر زمان؟ پاش نه و عه فوه، نه و نه مەلی شوکرانه به نومیدي نه وه که له کتیبی نیلاهی، نه وجا استفاده بکهن، (کانه) سه ربه خو بی نظر بؤ مواخذهی سابقو اتخاذی عجل، تذکاریان نه کا به کتیبی هادی نه فرموی:

﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ ٥٣ ﴿کتیبیکی فارقی به حری جهالته، هادی - پی پی پشاد به موسی مان کهرم کرد له نه مەلی نه وه، که نیوه نه جاتتان بی، چی تر دوای احساساتی خوتان نه که ون. که رچی جه نابی کبریائی، گونا می بنی اسرائیلی یانی نظر به مرحله مەتی خوی کهم نواند. لاکن نه و عه فوه (سلمه السلام) به جاری ه ممو بنی اسرائیلی له پی ده رنه چوون. بوی نسبت به حه ضره تی موسی تذکاری عفویان نه کا نه فرموی:

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ﴾ کانه نه و فکرو په نی یه، پاساً له طرف حه ضره تی (موسی) وه بوو بؤ قه ومی خوی، بوی ناه فرموی (واذ قلنا لقومه) و نوعاً ما انقطاعی کیش نه نوین، له به ینی خودا و قه ومی (موسی). حتی به عنوانی بنی اسرائیلیش یادیان نا کا. حه زره تی (موسی)، که له میعاد که ررایه وه مطلع بوو، له سه ر ماجه را تاملی فرموو، به فکری صائبی

خوی زاناندی، کہ نہ جاتی قہومی له ظلماتی جہل نابیی، الا به فہوتانی نہو
گروہ، کہ گولکیان پەرست. به نومییدی نہ جاتی بقیة له کفر و ضلال
قورتار بوونی گولک پەرستہ کان له عذابی ابدی، چارہ بیکی نہ دیت الا
انتحار. نہوجا پووی کردہ قہومی خوی فہرمووی:

﴿يَقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلَ﴾ دہنائت و خہبائتہ
نہفستان گہیشتوہتہ دہرجہیہک، نہ تہنہا له زومرہی پسل، بہ لکورو
خوتان له سلکی بشری دہرکردوہ. اصلاً به فکر و نظر، به نایاتی بینات
اصلاحتان نابیی. لاکن ہر وہکوو له دنیا انقطاعتان کرد له خودا، با له
حیاتی عقبی له پرحمتی خودا محروم نہ بن.

﴿فَتَوَبُّوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ﴾ رجوع بکہنہوہ لای خودا، نہمما به تزکیہ و تطہری
نفس نہو توبہیہ غہیرہ قابلہ. ﴿فَأَقْلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ چارہتان نییہ، الا انتحار
نہیی، خوتان خوتان بکوژن، نہوہک فرقہ بییک فرقہ بییک بکوژی. مہبادا
بییتہ سہبہبی عداوہ تیکی زیاد له بہینتان دا. چوئن توبہ و انابہی
ملائکہتان، ظہوری خہبائتہ شہیتان، چ چارہ بیکی تری نہبوو، الا به
سجدہ بردن بۆ حہضرہتی ئادہم، نہمانیش چ چارہیان نییہ الا انتحار.
کہوابی حاجت به تاویلاتی مہلایان نییہ، کہ خویان پیوہ ماندوو کردوہ.

﴿ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ بوقیامت نہوہیہ به کہ لکتان بیی ﴿عِنْدَ بَارِيكُمْ﴾
له لای خودای خویان، نہگہر به ہیچ نہوعیک چارہیان بکرایہ، محقق قرار
له سہر انتحاریان نہئہدرا.

وادیارہ نہوانیش قبولیان کرد له وہقتی شروع له انتحار، حہضرہتی
(کلیم) خہبری دانئی به قبولی توبہ، فہرمووی ﴿فَنَابَ عَلَيْكُمْ﴾ چونکہ به
پاستی شہرطی توبہیان مہنایہ جی.

﴿إِنَّهُ هُوَ النَّوَابُ الرَّحِيمُ﴾ لاشک قبولی توبہ لهو نہوعہ کہسہ،

(ولو) به و صوره ته ش بئ عه يني مه رجه مه ته، زيرا نه گهر خوشيان انتحار نه کړد بوايه، هر نه مردن و ذاته ن له حياتي مادي خوشيان مايوس بوون. عجا بزاني ن نه و بقيه ي باقيه، که گويا له پاش نزولي کتاب فارقي بين الحق والباطل مانه وه، بزاني ن له و کتبه استفاده يان چ بوو؟ به و نوري نجاته بو چ جه تي پويشتن؟ بو تذکاري حالي نه وان نه فهرموي:

﴿وَإِذْ قُلْتُ مَوْسَىٰ لَنْ تُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ کانه له نتيجه ي فضائليان، واتي گه يشتن له و ثاياتي، که حه ضره تي موسي بويان شرح و ايضاح نه کا ثيمانه که يان تقليدي محضه، نه يان ويست ثيمانه که يان ببئ به شهودي، وهک صوفيه يي نيمه، که نه لئن نظر اعتباري پي نيه، هر (شهود) حساب، که له تصفيه وه په يدايي، به ثاياتي پيغه مبه ران پازي نين، نه لئن (حدثنی قلبي عن ربي) نازان شهود هر شهودي عقلي يه، نه وه نده نه حمق بوون نه يان نه زاني، که ديتني چشت له مقوله ي ثيمان نيه، نه و جا گوتيان ابدأ نيمه ثيمان ناهي نين بو تو.

وايان نه زاني، که شهودي ثيلاهي نه وه يه، که به چاو ببينري و له پيشه وه ش قورئان، فهرموي هيدا يه تي کتيبي ثيلاهي نه وه يه، که قابلي ثيمان بالغيب بن. نه واني ثيمان به غير محسوسات نه هي ن اصلأ له کتيبي ثيلاهي استفاده ناکه و، دياره علي العلوم نه و بني اسراييلي يانه حس په رست بوون. له عه صري (موسي) چون بوون، طبيعي له عه صري (محمد) ده ها خراپتر بوون، دياره نه م گرو ه له گولک په رسته کان خراپتر بوون. نه وان نوعاً ما انکساري کي نفسي يان هه بوو، خو يان لايق نه ده ديت، که خدا ببينن، بويي به تمثال اکتفا يان کرد، نه ممه نه وانه به غه يري ديتني ذاتي کبريائي، به چي تر اکتفا يان نه ده کرد.

چاره ي نه وانه چي يه؟ وهک مه لاياني نيمه نه فهرموون، له حق (عناديون) نان سووتانه، هاويشتنه ناو ناگره. يا بسووتين له کول ببينه وه، يا اعتراف بکه ن.. ده ست له عناد هه ل بگرن، بويي نه فهرموي:

﴿فَأَخَذَتْكُمُ الصَّعِقَةُ وَأَنْتُمْ نَظُرُونَ﴾ ۵۵ بروسکه یی ئیوهی گرت، خۆتان دیتان چ بروسکه یی بوو، له دانشمه ندیکیان پرسى، بۆ ئینسان چ چاکه؟ فهرمووی علمى که عالم نفعى لى ببینی. گوتیان نه گهر نه وه نه بوو؟ فهرموى: عه قلى که مداراتى پى بکا به حسنى سلوک له گه ل عالم بژیى. عرضیان کرد، نه گهر نه وهش نه بوو؟ فهرمووی بروسکه یی بى له ناسمان لى داو بیسووتینی.

دیاره نه صاعقه یه، صاعقه یه ک نه بوو، که به ته واوه تی بیان گری و بیان مرینى، به لام حرکه و هوش و گوشى لى برین.. هر نه وه بوو هه ناسه یی کیان نه هاتو نه چو، وه ک مردو بوون.

له و سالانه له لای (بیلاوه) بروسکه له دوو که سانى دا، یه کیکی ده رحال کوشت، نه وی تریان چاکى نه گرتبوو، به لام وه ک مردو و ابو بردیانه وه چند پوژ له جی که وت، بى هوش و گوش، بى خواردن و خواردنه وه. دواى ورده ورده چاک بووه وه، لکن پاش چندی له شه خصیکی بیلاوه یی نه حوالم پرسى، گوتى (حقیقه) چا بوته وه، نه مما ئیستاش هر گیژ و ویژه، چ ناگای له خوی نی یه. نه و قه ومه پاش بروسکه که زور دوور بوون له حیات، نه مما جه نابى کبریائی به قوه تی فاطری، چاکى کردنه وه، پاش نه و مردنه زندوى کردنه وه.

﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ﴾ له پاش نه و مردنه تان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ۵۶ به پجای نه وه ئیوه شوکرانه ی خودا بکه ن. له مقابله ی نه و حیاته حسیه، حیاتیکى معنوی، شعور و ادراکیک به مقامى کبریائی په یدا بکه ن.

نه و نه خو شه بروسکه لى دراوانه، گیان و به دهن سووتاوانه، لاشک احتیاجیان به دوو چشت هیه؛ یه ک: سیبهر بۆ فینکایه تی، یه ک خواردنیکى لطیف، هم دهر وون پاک بکاته وه، هم قوه و ت بدات.

له و چۆل و صحرا و بیابانه، ئەو سیبەر و خۆرشه چۆن به دهست
ئەکهوئ؟ محضا به قودرەت نەبی دەستگیر نابێ، بۆی ئەفەرموئ:

﴿وَضَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ﴾ ئەو هەورە، که مەنشەئێ بروسکه یه بۆ
ئێوه مان کردە چەتر و سایەبان، له سەر ئێوه مان هەلدا.

﴿وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلَوى﴾ ناردمانە سەر ئێوه بۆ تنقیه و تقویه،
گەزۆ و شیلایه.

اکثری مفسرین ئەفەرموون (ترنجبین) هـ. «آلوسی» ئەفەرموئ:
(ترنجبین) شتیکه به زهوی ئەچێ، مزوۆکه یه. گەلیک مفسریش
ته فسیریان به گەزۆ کردووه.

له ولاتی ئیمه له شاخ و داخی کوردستانمان زۆر ئەکهوئ، وهک خوناوک
ئەنیشیتە سەر دار و بەرد له و جێی تهواو فێنک بێ ئەمەیی، پەق ئەبێ.
له و جێی گەرم بێ، یا وشک نابێ، که کۆبکریته وه ئەوهی ئەکهوئته سەر
گیا و بەرد خەسار ئەبێ، ئەوئ ئەکهوئته سەردار و باری بێ بهر، لقەکانی
دارەکه ئەبرن له ئاوی گەرمی هەلنەکیشن، ئاوهکه ئەکولێن، تا نەختی
پەیت ئەبێ، ئەبێ به دۆشاوی شوک.

له کوێستانان ئەوی سەر بەردان خر ئەکه نه وه، سپی و خاوین، اکثری
ئەینێرن بۆ سلیمانی، حەلوایه کی زۆر خۆشی لێ دروست ئەکەن. ئەوی
ئەکهوئته سەر (گوین) ی له وهقتی تهکاندن دا ورده پەلک و تۆزی گوینی
له گەل تیکەل ئەبێ، بۆر ئەنوێنێ. ئەوی له سەرداران بێ طبیعی له وهقتی
تهکاندن دا، ورده پەلکی تیکەل ئەبێ سەبز ئەنوێنێ. وه هەمووی زۆر شیرین
و خۆش و به لهزه ته و ملی نه و، به گەلی دەرمان ئەشیێ.

(سلوی) ته فسیر ئەکەن به نهوعه تهیریک و (سمانی)، یا نهفسی سمانی،
پهنگه له ئاسمانی وهگریابن. یا له بهر پهنگی سماوی، که ئەو تهیره مه یله
و شینه، یا زۆر له بلندی یه وه دی و ئەنیشی.

گەلی جار له باوکم ئەبیست، که تعبیری به شیلایه ئەفەرموو. (حقیقه)

شیلاقهش ته یریکی مه یله وشینه زۆر نافرری، بالی سسته، گرتنی سه هله .
حتا که سیکی شله په ته بی، به کاوه خو برروا به کوردی ئەلین: (ئەلئی شیلاقی بال شکاوه).

ئەوجا له جهت لطف و عنایه ته وه ئەفەرموی:

﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ لهو پزقه پاکی، که بۆمان ناردن لهو نباتات و بهری دارانه، که له ئەر ز بۆمان خەلق کردوون، بخۆن.
ناتەن کتوی (طور) وهکی (کۆسرهت) و چپای (سه فین) ی ئیمه، چپایه کی به گیاو دار و باره. ئەنواعی خۆرشی تێدا ههیه .. گەلئ کهس بهو موادی طبیعی یه ئەژی.

حتی له سالی گرانی (۱۳۳۶) اکثری اهالی، به کهنگر و امثالی وی زۆر چاک زیان، له مردن ده رچوون. ئینسان که ته ماشای عنایه تی جه نابی کبریائی ئەکا له گەل بنی اسرائیلیان و، معامله ی حقوق – شکەنانه ی ئەوان ده هینیتته بهر نظر؛ نزیکه بلئ ظلمیان له خودا کردووه (کانه) جه نابی کبریائیش ئەفەرموی: وایه ظلمیان ههیه، ئەمما ظلم له کی ئەکەن؟

﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ ئەو ظلمه یان له ئیمه نه کرد، خودا له زهره ر و زیان منزّه، وهک له (حدیثی قدسی) فههم ئەکری، ئەگەر هه موو عالم له ئینسان و (اجنه) اولین و آخرین له غایه تی چاکی بن، چ له مولکی خودا زیاد ناکا، ئەگەر ئینسان و (اجنه) ی اولین و آخرین له غایه تی خراپی دا بن نه قص به مولکی خودا ناکا.

﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ به حه ققهت ظلمیان له نه فسی خویان کرد. عجا پاش ئەو ئایاتی بیناته، پاش ئەو تصریحاتی ئیلاهی یه، مه لایئ ئەتوانئ بلئ «خودای تعالی له گەل ئەم هه موو ئایات و معجزاته ی بۆی ئەنواندن، محضا به خلقی خۆی دلئ پهق ئەکردن و، کفری تێدا خەلق ئەکرد» حقا ئەو فکره ده رحه ق به خودا له فکری بنی اسرائیلی یان

خرابتره و، بۆ ئوممەت زەھرێکی قاتلە .

وەقتی کہ فەرمووی لەو پزقە پاکە بخۆن، ئەمرێکی تریشی پێکردن؛ اولاً بە حسنی جوار لەگەڵ ئەو ئاوەدانیاوەی، کہ لە اطراف سینا بوون، تاکو بە تجارت و معاملە و ئەم نەوعە چشتانەش مال بۆ خۆیان پەیدا بکەن، بۆین دیسان بە طریقی تذکار ئەفەرموئ:

﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ﴾ بپۆنە ناو ئەو دێیە، کہ لە نزیکتانە ئەبیین. ﴿فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا﴾ بخۆن لە محصولاتی ئەو دێیە لە هەر جێیەکە لە هەر نەوعێکی، کہ محصولاتی هەیە .. جێی بە محصولات وخورش و واسعی هەیە، ئەمما چۆن بچن؟

﴿وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا﴾ بە دەرگەدا بچنە ژوورەو بە خضوع و خشوع و، وقار و تمکین، استعطافی ئەهەلەکی بکەن.

﴿وَقُولُوا حِطَّةٌ﴾ ئیمە هاتوینە جەواری ئیو، پحالی خۆمان لە جەواری ئیوە خستوو .. ئەگەر وابکەن. ﴿تَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ﴾ ستیری عیوبتان ئەکەین، بالطبع بە معاملە دۆستانە لە وسائلی گوناھان دوور ئەکەونەو.

﴿وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ بۆ ئەوانی، کہ محسن بن پەغایەتی حقوقی (جوار) بکەن، بە حسنی سلوک پەفتار بکەن، ئیمە علاوێ لێخۆش بوون احسانتان لەگەڵ ئەکەین، لاکن ئەمەیان نەکرد ..

﴿فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ هەموو، یا بعضی، کہ ظالم بن، لە هەموو چشت تجاوز لە حد ئەکەن .. بە پێی پاست دا ناپۆن قسەکیان گۆدری بە ﴿قَوْلًا﴾ بە قسەکی کہ ﴿غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ﴾ غەیری ئەو قسە بەو، کہ پێیان گوترا، چۆن ئیمە بەو نەوعە بچینە ئەو شارە، ئەو تذل و نەرمی بە بنۆنین، دیسان ئەکەوینە بەر دەستی ئەو قەومە، وەکو فرعوونی عەذابمان ئەدەن .. تووشی ئەسارەت ئەبینەو. جزای ئەو ظالمانە چییە؟

﴿فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ له سەر ئه و ظالمانه عهذابێکمان نارد له طرف ئاسمانهوه، که تعیین ناکرئ، ئه مهنده گه ورهیه، به لام لام وایه پاش چهند ئایه تی ئه و عهذابه ده رئه که وئ.

ومن العجائب بعضی له (مفسرین) ئه لئین: ئه و رجز من السماء به فر بوو به سهریان دا باری، هه فتا هه زار که سی لئ کوشتن.. گه رچی ئه مه دوور نییه له قودره تی ئیلاهی. به لام له گه ل ئیره هیچ مناسبه ی نییه.. احتمالی هه یه ئه و مفسره له اهالی بلادی بارده بئ، زۆر ده رد و به لای له به فر چاو پئ که وتبئ!.. سه به بی ناردنی ئه م عهذابه ش.

﴿يَمَّا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ به سبب خروج له اطاعه بوو. خروج له اطاعه بوبوه خووی ئه وان وازیان لئ نه ده هئنا.

که سیك ئه لئ: ئه وه جهه تی خۆرشیان به هه ر حالیک بوو، تامين کرا.. ئه دی ئاو؟ خۆ حیات بئ ئاو ده وام ناکا.. ئه و به رو بیابانی، که ئه و قه ومه تییدا بوو، گه لئ جیهه تی دووره له ئاو. ئه و قه ومه چۆن ئیداره یان ئه کرد بۆ به یانئ کیفیه تی تامینیان له جوابدا باز به طریقێ تذکار ئه فهرموئ:

﴿وَإِذْ أَسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ هه ضره تی موسی طلبی ئاوی کرد له بۆ قهومی خۆی. حاجه ت ناکا ئه مانه بلئ ی به وجهی عناد طلبیان کردووه. وا دیاره که هه ضره تی (موسی)، پاسا جست و جوئ ئاوی کردووه و، ئه یزانی به غهیری خوا، چ چاره سازئ نییه، که له و بیابانی وشکه ئاویان بۆ پهیدا بکا. له جوابی دوعا و نیازی هه ضره تی (موسی)، جه نابی کبریائی ئه فهرموئ:

﴿فَقُلْنَا أَضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾ ئاو پهیدا کردن له و جیگایه، که متر نییه له شقی بحر به غهیری (خرقی عاده ت)، به چی تر چاره ی ناکرئ، هه ضره تی (موسی) له سهر ئه مری خودا عصای خۆی له به ردی دا.. هه ر به ردی ببئ، امتیازی به ردی له به ردی نییه بۆ ئه م جهه ته. بعضی مه لا

نقد بەردی دووریان هاویشتووه، بەلام نہ کہ وتوہ تہ بہر عصای (موسی) ..
حاصلی قسہ کانیان وشک و بی ناوہ .

﴿فَأَنْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ در عقب ہل کولی لہ بہرد، یا لہ
ضربی عصا . لیڑہ بۆ (مرجعی ضمیر) کامیان دوورتہ، ئو نزیک ترہ، زیڑا
علتی حقیقی قدرہت و عنایہ تی ئیلاہی یہ . ئو جا ئو ناوہ لہ زیڑ نظارہ تی
حضرہ تی (موسی) لہ بہینی اسباط تقسیم کرا بہ نہوعی :

﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ﴾ ہر کہس جیگای شرب و حقی شربی
خوی لئ معلوم بوو بہ نہوعی، کہ کہس تجاوزی لہ حقی کہس نہکا .
وہک شاری کویہ، بعضی لہ ناو، ئو خنکی بیزارن لہ ناو، بعضیک بۆ ناو
ئہمرن .

مہگر جہنابی کبریائی، کہ سیک بنیری لہ جیاتی (عصا)، بہ بۆپی ناسن
ناو لہ ناو شار بگیڑی، ہر کہس مشربی خوی بزانی .

ئو جا لہ پاش اکمالی نعمہ تی ئیدارہ لہ خواردن و خواردنہوہ ئو فہرموی:

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعَثُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ عادہ تہ
قہیلہ یی زور، کہ لہ موقعیکیان ہلدا، پاوانی، سوتہ نی و مہرعی حیوانات
بۆ ہر شعبہ یک تعیین نہ کری . ئو گہر وانہ بی ئو کہونہ (مشقت) تووشی
شہرر و ہللا ئہ بن؛ حہضرہ تی (موسی) ش ہر وہکو ناوی بہ سہردا تقسیم
کردن .. پووش و پاوانیشی بۆ تعیین کردن، چونکی لہ (تحتی نظارتی) خوی
نہ بوو وہک ناو، ئہمری پی کردن .. تنبیہاتی دان، کہ لہ و حدود و واقعی
ئہرضی بۆیان داندراوہ، تجاوز نہکن .

لہ پووی فساد و انتظام تیگ دان، با وجودی بہ گویرہ ی احوال (فوق
مایتصور) تامینی ئیدارہ یان کرا و، لہ پیشہوہ حہضرہ تی (موسی)
نشانی دان ئو گہر خواہش معیشہ تی حہضرہ تیان ہ یہ .. ئو ہا لہ م دیہ
ئو توانن خورشی مدنی بہ چنگ خوتان بخن، نہشیان کرد لہ پووی بی عاری

و بئ شه‌ره‌فی، عه‌رضی حه‌ضره‌تی (موسی) یان کرد: ئیمه له سه‌ر ئه‌و معیشه‌ته صبر ناکه‌ین، باز جه‌نابی باری به نه‌ه‌جی سابق ئه‌فه‌رموئ:

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يٰمُوسٰی اِنَّ نَظِرَ عَلٰی طَعَامِ وَّاحِدٍ﴾ خۆرش ئه‌گه‌رچی دوو سئ په‌نگ بئ ئه‌مما، که به دائمی بئ، هه‌موو پۆژ له‌وی زیاتر نه‌گۆرئ به‌یه‌ک په‌نگ حسابه و، هه‌م ماکولاتی (برری) خصوص بنجی گیایان به اکثریت تامیان یکه‌و دیاره ئاره‌زووشیان ئه‌وه بوو خواردنی مدنی به طریقی معجزه بۆیان په‌یدا ببئ، بۆی عه‌رضیان کرد:

﴿فَادْعُ لٰرَبِّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُثْبِتُ الْاَرْضُ﴾ دوعابکه بۆ ئیمه، که خودای تۆ ده‌ر بکا بۆ ئیمه له و شتانه‌ی، که ئه‌رز پئی ئه‌گه‌ییئ، فره‌قی چی به برری و بستانی وایان ئه‌نواند، که ئه‌وی ئه‌وان طلبی ئه‌کن، شتی‌که حاضر و مه‌یا، هه‌ر هینانه ده‌ری پئی ئه‌وئ.. وه‌کو پیفۆک، گێزه‌له، که‌نگر و دومبه‌لان. ئه‌و چشته‌که‌ش...

﴿مِنْ بَقْلِهَا﴾ له گیای بستانی وه‌ک بامیه و باینجان و ته‌ماته، به‌ل‌کو وه‌ک گێزه‌ر و شیل و تور و په‌تاته، که ئه‌وانیش وه‌ک برری له‌ناو ارضدا کۆ ئه‌بنه‌وه، ئه‌ی هیننه ده‌ری و ئه‌ی خۆن.

﴿وَقَشَائِهَا﴾ ته‌روزی، خصوص ئه‌و دیمیش ئه‌بئ..

﴿وَقُومَهَا﴾ گه‌نمی، ئه‌ویش زۆر حاجه‌تی به سقی نی‌یه.

﴿وَعَدَسِهَا وَبَصِلِهَا﴾ (له نیسک و پیازی ئه‌رز و سائری ماکولاتی بستانی، که وه‌ک ماکولاتی بری ئه‌رز پئی ئه‌گه‌ییئ. ئه‌و قه‌ومه ته‌ماشایان کرد خودای تعالی بحری بۆ شه‌ق کردن، به ضریبی عصای (موسی) له به‌ردی په‌ق دوازه‌ه کانی بۆ ده‌رکولاندن، لاشک ئه‌وانه زۆر دوورن له قاعده‌ی طبیعه‌ت). هینانه ده‌ری گیا و گول و ئه‌م دانه‌وێله‌یه به نظر ئه‌و خوارقه عظیمه، به نظر قودره‌تی ئیلاهی، هه‌چ ئه‌همیه‌تی نی‌یه.. مادام ئه‌مانه‌ی بۆ

کردین، نه مانه شمان بۆ بکا، که زۆر سه هل تریشه!! به لام نه مه جهله:
(اولاً: بالکلیه خروجه له نظامی طبیعت، له و قاعده، که خودا دایناوه.)
(ثانیاً: خوراقی ئیلاهی به گویره ی موقعه بۆ نه صلی وجود، بۆ ادامهی
حه یات.. گه لئ چشت محضاً به قودره تی خۆی نه یکا؛ حتی نه مپۆش هه ر
وايه ..)

(ئینسان و سائری حیوانات له ناو په حمی داکي دا، له بدئی تکنون چی
نه خوا؟ چۆن نه خوا؟ به چی نه خوا؟ که هاته دونیا بئ هیز و بئ ددان به
غهیری شیر، که خوا بۆی مهیا کردووه و دایکی بۆ تسخیر کردووه، چی دی
بخوا؟ پاش نه وهش، که گه وره بوو، نه بئ هه ر وای بژیین، کار و که سبیک
بکا؟

فه رخه ی په په سیلکه بئ لاق و بئ بال، له ناو هیلانه چۆن به خپو نه کا؟
پاش نه وهی، که بالی بوو و هاته فررین و فرری.. طبیعی ته رزی معیشه تی
نه گورری.

نه گه ر ئینسان به تامل ته ماشا بکا، نه زانی عاله می ئینسان و حیوان له
طوریک بۆ طوریک نه چی، که احوالاتی طوری سابقه ی له گه ل طوری لاحقه ی
هیچ مناسبه ی نیه .

نه و بنی اسرائیلی یانه له هه موو چشت تجاوز له حد نه کهن، بۆ لای (الاه)
نه لئین: «ارنا الله جهرة». بۆ لای (طبیعت) نه لئین، هه موو قواعدی
طبیعه تمان بۆ تیک بچن. بۆ (معجزة) نه لئین، نه بئ له هه موو حالئ بۆمان
بیئ، نازانن که معجزه که بۆ نه صلی ادامه یان بوو؛ نه ممه ترفیه ی معیشه ت،
گوئاگوئی اطعمه، خورشی حضری نه بئ خویان په یدای بکه ن.

خودا گه نم شین نه کا، تا دیته زه مانى دره و.. نه وی لازم بئ خۆی
نه یکا (بعده) نه بئ ئینسان بیدرویته وه، بیکا به خه رمان، گیره ی بکا،
شه نه بای بکا، له ده ستار یا له ناشی بکا، بیکا به هه ویر، نه نگوتک
نه نگوتک.. بیکا به نان، نه وجا بیخوا... جه نابی هه ضره تی (موسی) به

کمالی (تحیر) نهفه رمووئ:

﴿قَالَ أَتَشْتَبِدُ لَوْكَ الَّذِي هُوَ أَذْنُ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ﴾ (موسی) گوئی:
نهوی چاک بئ بۆ ئیوه نهی گۆپنه وه به چشتی خراپ؟ عجبنا نازانن نه گهر
جه نابی کبریائی له و بیابانه خۆرشی مدنیتان بۆ خلق بکا، بئ پهنج
و (تعب) بیته بهر دهستان، به جارئ بئ که لک نه بن.

پیای مهرد و به سعی و جهنگ ئاوهرتان لئ پهیدا نابئ.. نه ماما بهو
خشونه تی عهیشه زۆر ماموله، که ئینسانی (بدوی) تان لئ پاشه کهوت بیئ،
گورج و گۆل و به نیشاط و به قووهت.. نه مپۆش ئهوا نه بیینن تهن و
مهندی، صاغله می قووهت و چوست و چالاکی بهک، که له عربان و
لادی بییه کاندا ههیه، له شارستانی یهکاندا نییه.

بناءً علیه، به تهمای معجزه و خارق العاده مه بن.. خۆتان جست و جو
بکهن، پهیدای بکهن.

﴿أَهَيِّطُوا مِصْرًا﴾ هه لڤژینه شارێک له شاران، چ له لای سوریه، چ له لای
مصر بۆ ههر شارێک بچن.

﴿فَإِنَّ لَكُمْ مَّا سَأَلْتُمْ﴾ وه الا نه م ئاره زووه تان نایبته جئ.. نه و قهومه
بئ عاره، بئ نظر و اعتباره، که ته ماشای خۆتان کرد، اصلاً قابلیه تیکیان له
خۆیان دا نه دیت، که پوو بکه نه شارئ به قووهی بازووی خۆیان،
معیشه تیکی حضری بۆ خۆیان پهیدا بکهن.. خۆیان له نهاییه تی په زالهت،
ده ماریحیزی، خیسهت و دنائهت، بئ مهکنهت و مکانهت چاو پئ کهوت..

دهرگه ی (خوارق) یشیان لئ گیرا.. نه و جا به جارئ ﴿

وَالْمَسْكَنَةُ﴾ په زیلی و ده نائهت بوو به قوبه و خیمه بهک له سهریان
هه لدر.. نه م (رجزهیه)، که له ئاسمان بۆیان هاته خواره وه، که له هه موو
علویت پرووت کران، دوینئ له عناهه تی ئیلاهی هه وریان له سهر هه لدر..
نه مپۆ له ده نائهت و خیسه تی خۆیان په زاله تیان له سهر هه لدره درئ!.

ئه وهش هه موو ته مه ره ی اعتماد علی الغیره، دووای خوارق که وتنه، بۆی (سعدی) ئه لئ:

(بکوشید تا جامه ی زنان نپوشید)

﴿ گه پانه وه له گه ل غه ضه بی خودا، یا خود مستوی بوون له گه ل غه ضه بی خودا.. ئه وهش سه به بی چی بوو؟

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ﴾ ئه وان به واسطه ی ئایاتی خودای، که له حه قیقه تدا بۆ ارشاد و هیدایه ته، کافر ئه بوون. له کفر دا استمراریان ئه کرد. له مراتبی دا قادرمه به قادرمه هه وراز ئه چوون.

﴿ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ ئه و انبیایانه ی، که خه ریکی اصلاحیان بوون، گویا تربیه و تعلیمیان بکه ن، ئه یان کوشتن، به هیلکیان ئه دان. له بهر عنادی ئه وان پوحيان ئه که وته عه ذاب، له حیات مایوس ئه بوون.. ئاره زووی مه رگیان ئه کرد.

(حقیقه) مامۆستای چاک، به چه نگ فه قی تی نه گه یشته و لاسار، پوچ و نشاطی تفهیم و تعلیمی ئه مرئ، نامیئن. که وابی ئه م قتله قه تلئیکی معنوی به، چونکی هیشتا بنی اسرائیلی نه گه یشته بوونه ئه و زه مانه ی، که پیغه مبه ره کانی خۆیان ئه کوشت، به کوشتنی مادی باسی ئه وان له مه ودوا دئ. به لام له بهر ئه وه ی عباره ته که یه که، به بی نظر به مه قام، گه لئ مفسر ئیره شیان هه ر به قتلی حسی ته فسیر کردوه، ئه م ما ئه وه غه فله تیکی زۆر گه وره به. ئه مه به که عه رضیان بکری (تقتلون النبیین بغیر حق).

﴿ ذَٰلِكَ ﴾ ئه م ئه حوالا تانه شیان، که ده کرد ﴿بِمَا عَصَوْ﴾ به سبب ئه وه، که ابایان ئه کرد له اطاعه ﴿وَكَانُوا يُعْتَدُونَ﴾ ﴿١٦﴾ له هه موو جهه ت تجاوزیان له حد ئه کرد، هه م له جهه تی الوهیه ت، هه م له جهه تی نبوه ت، هه م له جهه تی معجزه، هه م له جهه تی طبیعه ت. له ئایاتی مذکوره له ضمنی ئه و دوو بانگه، ده ر ئه که وئ مایه ی خه لاص، ئیمان و اخلاصه،

اعمالی چاکه به؛ نهوی بصولحی بۆ دنیا بۆ دنیا. نهوی بصولحی بۆ قیامت بۆ قیامت..

اعتماد له سه ر شفاعه ت، پشت به ستن به کرامات و خارق العاده، خو هه لدا نه وه به باب و با پیر؛ سببی هیلاکه .. تا هه موو که س بزانی نه و حوکه م ثابت و مقرر و لا یتغیره، ته نها بۆ بنی اسرائیلی یان نی، به لکو بۆ هه مه ئومه مه . نه فه رموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّٰعِرِينَ﴾ هه ر قه ومی بی خصوص له (ملیون) که اسبابی خو پی هه ل خه له تان دنیان لاهیه ﴿مَنْ﴾ هه ر کام له نه وانه ﴿ءَامَنَ بِاللّٰهِ﴾ ئیمانی به راستی به خودا بی نی، بی شائبه ی بت په رستی ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ئیمان به پوژی، که که س به فریاد که س نایی به غه یری ئیمان و عملی چاکه و ئیمان به پوژی قیامت به و نه وعه و اعمالی چاکه، که ببیته مایه ی سعادته مندی دنیا و قیامت، هه ر له پیغه مبه ران وه ر نه گیرئ، که وابئ ئیمان به پوژی قیامت؛ بی ئیمان به پیغه مبه ران ته واونابئ.

﴿وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ خو ی سعی و کوشش بکا، اعتماد نه داته سه ر شفاعه ت و که رامه تی آباء و اجدادی ﴿فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ بۆ نه وانه اجرئ خو یان له لای خو ی خو یان.

﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ ترس غه له به یان به سه را ناکا، بۆ که س زه لیل و منقاد نابن خه یمه ی زیلله ت و مسکنتیان به سه ردا هه ل ندرئ.

﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ عاجز نابن، نه گه ر خه ساره تیشیان لی بکه وئ. تاثیریکی وایان تی ناکا، که مایوس ببین له کار و عمل بکه ون..

نه ی موسلمانینه! له م ئایاتی قورئانی تامل بکه ن، تی بفکرین له احوالی خو تان. نه وی به سه ر ئومه ته کانی تردا هاتوو، عه ینی حالیش به سه ر

نیوه داهات. سوادى اعظیم له خودا دوورن، به نسب و انتساب مغورن، له چا که و خراپه ناپرسن، له پوژى جەزا ناترسن، به اغلبى عقیده سستن، به اکثرى گولک و کهر په رستن!.

بالخاصة له م زه مانده، خهیمه ی بی غیره تی و نامووسیتان له سهر خو ه لدا، ناموس و غیره و ناههنگى كوردی، به ناوی طریقى (خالدی) مجددی نقشبندى تان بهر ه و ا کرد.

(سابقاً) له میانه ی باس و خواسى گوساله په رسته کان فهرمووی: کتیبىكى فارقى بین الحق و الباطل مان به پجای هیدایه تی بنی اسرائیلی که رم کرد به حهضره تی (موسی)، (کانه) که سیك نه لئ: نه و ا جهه تی تنظیم ئیداره و معیشه تی

بنی سرائیلی مان زاناند و، عاقیبه تی کاریشیانمان لا معلوم بوو.. نه و کتیبه چی لی هات؟

بنی اسرائیلی چونیان وه رگرت به ثاره زوو و خواهشتی خو یان، یا به جبر و شددت، باز به وجهی تذکار نه فهرموئ:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ عهد و پهیمانی نیوه مان وه رگرت. نه ممان چو نمان وه رگرت؟ به صوره تیکمان وه رگرت، که (محیر العقوله) به نه وعی، که نه بووه و نه ده بی.

﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الْطُّورَ﴾ کتوی طورمان به سهر دا بلند کردن.. نه گهر قبولی نه که ن؛ به سهر تانا بهری نه دهینه وه، پانتان نه کهینه وه.

﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ وه ربگرن نه و کتیبه ی، که به نیوه مان که رم کردووه، به جبر و شددت. به تو بزیه کی نه وتو، که ریگای نه م لاو نه ولاتان نه بی. یا به جبر و شددت خوتان له سهر نه فسی خوتان. تو بزی له خوتان بکه ن.. کتیبه که وه رگرن، هر وا به سهر سه ری ته ماشای مه که ن.

﴿وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ نه وی تی دایه له حکم و مواعظ و ارشاد، چاکی

وه ربگرن، عملی پی بکن.

﴿لَمَّا لَكُمْ تَقْوَنَ﴾ (۱۶۳) به شکم خوتان نه پاریزن به فکر و نظر، چاکه و خراپه لیک نه که نه وه: له اعتقادیات و عملیات، نه وی چاکه قبولی نه کن و نه یکن، نه وی خراپه لی دی دور نه که ونه وه.

نه ماما ته فسیری (قوة) به جد و نشاط زور دور له وه نگامه دا. جد و نشاط له کوئی پهیدا نه بی؟

جد و نشاط بۆ که سیکه، به مه یلیکی وجدانی پووبکاته تعلم، که وایی دیاره نه م تعلمه، تعلیمیکی اجبارییه، جبریکی وا به شددتیش به و نه وعه نه بوايه، اصلا بنی اسرائیلی پوویان له کتیبه که نه ده کرد.

حتی نه مپۆ بعضی له موسلمانان، نه وهنده یان پق له علم و معارف نه بیته وه نه گهر چیا ی پیره مه گرونیان به سهردا دهی، انجا به کمالی پی ناخوشی، پووبکه نه علم و علما.

وه اکثری بشر طبعاً (تفیر) نه کا له علم، بۆیی حکومت له عصری علم و معارفدا، قانونی اجباری یان داناوه بۆ تعلم و تربیه ی اولادی نوممهت. بناء علیه، حاجهت به (چۆن و چرا) ی مه لایان نییه. جیگه جیگه ی ضروره ته. به ضرورهت نه بی نابین. ذاتهن نه وی ناگاداری به سهر نه حوالی پوویه ی اقوامی بشر نه بی.. پهنگنییه ته فسیری قورئان بکا! معانه به و مه موو جبر و شددته، نه گهرچی زه مانیکی که م تمسکتان به کتیبه که کرد، به لام.

﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ حقاً نه وه زور دور بوو، پاش نه و جبر و شددته، پاش نه و قبول و امتثاله، پوو وه رگیزانتان له و کتیبه هادییه، قهت نه ده بوايه بی.

له بهر نه وه مستحق عذابی زور عظیم بوون، که قیاس له انتحارو بروسکه لی دان نه کری. لاکن فه ضلی خودای مانع بوو.

﴿فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (٦٦) لاشک نه وی
استماعی نه و نایه تانه بکا، دیته خاطري: (ربنا)، نه گهر لطف و مەرجه مەتی
تو نه بووایه، نه بووایه چ عذابیکیان به سر بئ؟ به چی گرفتار ببین، که
خه سارەت مەندی دنیا و قیامەت ببین!؟

بو خاتری نه وانی (حاضرون) تن بگەن، که لایقی چ نه وە عذابیکن،
جه نابی کبریائی به خطاب له گەل نه وانهی، که حاضری زه مانی سعاده تن و
مستمعی نه و نایه تانه، نه فەرموئ:

﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ﴾ که نه حوالی نه وانیش پاشدان
معلوم نه بئ، له سر نه م تجاوزه با وجودی به نظر تجاوزی ئتوه زور که م
بوو.

﴿فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ (٦٥) به عنی حەقیان نه وە بوو، که
بیان که یین به مەیموون.. وە کو نه وانه مان کردن به مەیموون، نه وە ک
مەیموونی له طبقاتی پاقیه وە ک (شه مپانزی) و اشباهی نه وان، به لکوو
مەیموونه کانی (خسیس) بئ ادراک.

محقق مسخی نه و قورپه سەرانه به مەیموون، له نتیجه ی مسخی معنوی
نه و گرووه عنوده بئ شعوره، که نابائی کرامیان بوون، وە له و نایه تی
که ریمه استفاده نه کړئ: نه وی افتخار به آباء و اجدادی خو ی بکا؛ عاقبه ت
نه بئ به سه گسار، به جاری له طبیعەتی ئینسانی دەر نه چی.

بویئ باوکم له زه مانی مندالیمدا، بعضی اشعاری کوردی مشفقانه و
ناصرانه ی بو دانه نام. از جمله ئیستاش نه م دوو به یته م له خاطره: —

مه لازاده ی نه خوندي مثلی سه گسار
ده بئ هر مه لپه بئ یا وە ک سه گی هار
قول و قاچی موسلمانان ده ریئنی،
له سفره ی ظالمان نانی پفیئنی..

نهما مع الأسف، نوممهت وها مسخ بوو ته وه، علامه ی دهورانیان لا، له مه یموون که متره!.

﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَابَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا﴾ نهم عقوبه ته مان گیرا به عبرت بؤ نه وانه ی، که له و عه صری بوون و بؤ نه وانه ی، که له دوا هاتن.. په عنی نه وانه ی دیتیان و، نه وانه ی بیستیان، منع ببن له (شه مو) شکاندن.

حتی ایستاش، گه لئ جول که ناوړن شه مو بشکینن، به لام له شاره گوره کانی وهک، بغدا و استانبول و پارس و لونده ره.. تازه جه وانه کانیان نه وا ورده ورده شه مو نه شکینن.

﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ موعظه به چشتن نه لئین، که ذکر بکړئ بؤ گوئ دیران، تشویقی تئ دا بئ بؤ کردنی چاکه.. تخویفی تئ دابئ بؤ نه کردنی خرابه، نه وی متقی بئ.. وه عظ له گوئ نه گړئ، چاکه نه کا له خرابه نه گه پښته وه. نه وهک ته نها شه مو عینی حادثه، به لکوو هرچی بئ، نه مری خودای تئ دا بئ، خوئ لئ نه پاریزئ.

وهکو اشاره مان بؤ کردن، نه وانی بوون به مه یموون، گه لئ له دواي (موسی) بوون، به لام پیش زه مانی سعادهت بوون، لاکن بؤ نه و فائده ی، که عه رضمان کردن، نه و ماجرایه ی هینا میانه، بدیهی په نه وه خطاب نی په له گه ل بنی اسرائیلی په کانی زه مانی (موسی). که وایئ نه ده بوو نه وانی ناظرین لیرانه دا مشوش ببن. نه و جا وهکو نه و قصه په که و ته میانه، ایجاب نه کا اسلوبی خطاب له گه ل بنی اسرائیلی زه مانی موسی بگورئ، بویئ به م عباره تی آتی په، به یانی حادثه په کی مهم نه کا. نه فهرموئ:

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً﴾ نه یفه رموو (واذ قلنا لكم اذبحوا بقرة) له بهر نهم سرره مخفیه، جه نابی کبریائی نظمی واقعی تی کدا، مؤخری مقدم کرد، دوباره به ته رزیکي تر باسی قه ومه که ی

هینا یه وه ناو.

سبحان الله له و هوندنه وه عجايبه نه وه یه، که نه لاین: نه ظمی قورئان معجزه یه. که سیکی ته فسیری قورئان له سر نه ظمی حاضر نه کا، به پاستی ته فسیری قورئانی بونای.

نه و جا حه ضره تی (موسی) به قهومی خوی فهرموو، خودا نه مرتان نه کاتی (بقرة) یی بکوژنه وه، نیر بوو.. می بوو.. نه گهرچی لازم نی یه، نه ممما له بعضی اوصافی آتی دهر نه که وی، که می بووه بویی نیمه ته فسیری نه که ینه وه به (چیل).

﴿قَالُوا﴾ له جوابدا ﴿أَلَنَخِذْنَا هُزُؤًا﴾ نه تو نیمه نه گیرری به قه شمهر جاپی خوت، گه پمان پی نه که ی. حالی نیمه له کوئی، چیل کوشتنه وه له کوئی؟ » که له کوئی که وتووه و کونده له کوئی درراوه ». لیرانه دا سرریک هه یه، که نه و نه مره یان به دور نه زانی، پاشدان له نه ایه تی قسه عرض نه کری.

﴿قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ ۱۷ فهرمووی، خوم نه پاریزم به خودا، که له زومره ی جاهلان بم، قه شمهری به خه لک بکه م. خصوص درو به خودا هه ل ببه ستم. دیاره نه وه نده قه در و قیمة تی حه ضره تی (موسی) یان لانه بوو، که نیمان و اخلاصی نه و دهر یاره ی خودا، ناهیلای نه و نه و نه درو یه هه ل ببه سستی.

وه (في الحقيقة) قهومی هه نه لاین: » نه و پیغه مبه رانه بو اصلاحی بشر، نه و نه و نه قسانه نه که نه و نه لاین: خودا وای فهرمووه، نیمه یان نار دوته سر نیمه به پیغه مبه ری نه هیتان له نه وه نه کا بو خاتری بشر اعتماد بداته سر قسه یان، له خراپه واز بینن، بیننه سر چاکه، والا طریقی پساله ت و نبووه ت نه و عیکی تره. »

نه م گرووه، با وجودی خویان به حکما حساب نه که نه، نه ممما حه قیقه ت زور جاهلان. که سیکی نه وه نده دروژن بی، شهرم له خودا نه کا، درو و

ده له سه به زوبانی هه ل ببه ستی، چوڼ اصلاحی خه لقی نه کا؟ حاشا مه قامی رسالت له و نه وعه تسویلاته، له و طبعی شاعرانه منزله، منیش نه لیم: (اعوذ بالله ان اکون من الجاهلین).

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ﴾ مادام قسه کهت به جدی په له خودای خوټ به یان بکا بو ئیمه، نه و چیله چی په ؟ له چ عمر دایه؟ سبحان الله له و انقطاعه، نه (موسی) ده لئ (ربکم)، نه عرضی (موسی) شیان کرد (ربنا).
 ﴿قَالَ﴾ فه رموی ﴿إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ﴾ نه و چیله چیلکيک ﴿لَا فَارِضٌ وَلَا يَكُرُّ﴾ نه پیره نه جاحیل. ﴿عَوَانُ بَيْتٍ ذَلِكَ﴾ نا ونجی په له بهینی جاحیلی و پیړی. وانسی په له یه کیان نزیک تربی له یه کیان. ﴿فَأَفْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ﴾ (۶۸) نه و جا نه وی نه مرتان پی نه کری، بیکن. ظاهر به بقره یی (هکذایی) اکتفا نه کرا. نه ما نه وان زیاده (تعیین) یان خواست، له بهر سرریکه له مه و دوا عرض نه کری.

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا﴾ په نگی چی په؟ ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ﴾ چیلکی زهرده ﴿فَافْعَلُوا لَوْنُهَا﴾ په نگی کی زهردیکی خالصه، نه مائل به سووری په، نه مائل به سپی په تی په، نه وهنده په نگی لطیفه.. ﴿تَسْرُ النَّظِيرِينَ﴾ (۶۹) نه وی ته ماشای کا که یفی پی دی. نه و جا له ظاهر دا نافه رموی: (فافعلوا ما تؤمرون).

یا، لای وابو نه وهنده کافی په، چی تر مراجعه ناکن، یا ترسا نه مریان بکاتی، باز (تعنت) نه کهن و علی الحالین نه یان کرد. ﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ﴾ به ته وای به یانی به رموی، نه و به یانی، که فه رموی واضح نی په، هزار چیلی وا مه په نازانین کامه هوه.

﴿إِنَّ الْبَقَرَ تَشَبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ﴾ (۷۰) مه قصودمان له و

مراجعاته عناد نییه، مقصودمان نه وه ته غرضی نیلاهی به ده ریکه وی، که
چ چیلکی مه قصوده.

ئه گهر (نادر الوجود) یش بی، ئیمه ان شاء الله ئهی دۆزینه وه، په یدای
ئه کهین، (ولو) به قیমে تی زۆریش بی، ئهی کرین.

﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُّوا﴾ ئه و چیله چیلکیه، نه رم نه کراوه بو
جووت کردن. نییری نه چوه ته سه ر شان، که ﴿تُثِيرُ الْأَرْضَ﴾ ئه رز بکلی
﴿وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ﴾ وه نه رمیش نه کراوه، که له ناعور و چشتی وا بخری،
ئاوی پی بکیشن بو زراعت.

﴿مُسْلَمَةً لَّا شِيَةَ فِيهَا﴾ سه لامه ته له عیب، یا وه کو کوردی
ئه لئ: (مسلم کراوه) له ئیش پی کردن. وه کو که سیکی، که خه رج و پیتاکی
لئ نه ستینن و، ئه لئین ئه و (مسلمه)، یه عنی نه به بار، نه به گیره، به هیچ
نه وعی نه رم نه کراوه و هیچ علامه تی فارقه ی نییه به اعتباری په نگه. نه
له ناو چاوان، نه له سه ر کلکی، نه له سم و لاق.

ئه و جا ﴿قَالُوا لَئِنْ جِئْتَ بِالْحَقِّ﴾ الان (بقره) که مان بو معلوم بوو،
اشتباهی تئ دا نه ما. ئه و اوصافه منحصری (فی الفرد). ئه وانیش
چیله که یان دۆزی به وه، به هر نه وعیک بوو، به ده ستیان خست. (حکایه تی
پی ناوی چۆن یان به ده ست خست).

﴿فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ ﴿٧١﴾ چیله که یان کوشته وه، به لام نئزیک
بوو نه یکه ن.

بعضی مه لای اصولی، عیناً له و مه شره به دان، مثلاً ئه لئین: ئه گهر
ئایه تیک وارد بوو، ئه بی استفسار بکه ی، خاصه یا عامه؟ مطلقه یا مقید؟
منسوخه یا ثابته؟ ئه گهر تخصیص کرابی، هر عملی پی ناکرئ.. احتماله
که لئ چشتی دیشی لئ استخراج کرابی و ئیمه نه زانین.

لاکن اصحابی گزینی محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) لہم فاک و فیکہ دور
 بوون. نہ مرئی کہ لہ طرف رسالت پیان بگہ یشتایہ، دہر حال مبادہ رہیان
 پی نہ کرد، نہو احتمالی خیالی یہیان بہ دلی مبارکدا نہ دہات.
 نہوجا پاش محاورہی (کلیم) لہ گہل قہومی خوی، زور جوان ہل
 نہستی، کہ جنابی باری بہ نہجی سابق لہ گہل قہومی (موسی) بکا،
 بفہرموی:

﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا﴾ شہ خصیکتان کوشت، (کانہ) ہموو شہریکی نہم
 قتله بوون. ﴿فَادْرَأْتُمْ فِيهَا﴾ نزاعتان تہدا نہ کرد. ہر شعبہ لہ ملی خوی
 دائہ پنی، بہ ملی نہوی تری دائہدا، کردتانه پیشوی. مقصودیشیان نہوہ
 بوو، نہو خوینہ (ہدر) بی. ذاتہن لہ ہموو عہ صردا اکثری جرائم، کہ بزر
 نہبی، فاعلی دہر دہست ناکری، بہ جزای خوی ناگا، قباحتی ٹومہ تہ!
 حتی نہم پڑ نہوی شہ ہادہتی قتلشی لہ لابی خوی، ناگای لی بی کہ سی
 کہ سیکی کوشتب، ولو حکومت جبری لی بکا، شاہدی نادا. نہو خصلتہ
 پیسہ باعشی تیکچوونی نظامی عامہ، (مع انہ) نہو جدال و خصامی ٹیوہ،
 بو اخفای قاتل، بی ہووہ دہرچو.

﴿وَاللَّهُ يُخْرِجُ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ نہوی ٹیوہ بزرگان نہ کرد، خودا اظہاری
 نہکا.

﴿فَقُلْنَا أَضْرِبُوهُ بَعْضُهَا﴾ خودا نہ فہرموی: گوتمان بہ بعضی گوشتی
 چیلہ کہ لہ (مقتول) ہ کہ ہل سوون - ہر بعضی بی، ہیچی لہ ہیچی زیاتر
 نسبہتی بو زندو بوونہوہ نی، کہ وابی بہ تعینی بعضیک، لہ ہر
 دووکیان خو ماندو کردن بی ہووہیہ. نہوانیش امتثالیان کرد، شخصہ کہ
 زندو بووہوہ، قاتلی ناشکرا کرد.

﴿كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى﴾ بہو نہوہ جہنابی کبریا، مردووان زیندو

ئه کاته وه. نه عیسی به وه کار، نه ملائکه ت به بانگ کردنی اموات. خلاصه هرچی به خه یالا بئی، به غهیری قودرته و حکمه تی ئیلاهی، چی تر تاثیر له زندوو بوونه وهی مردوو ناکا. نافه رموئ (کذلکم)، به لکوو خطاب ئه کا له گه ل هه که سیکی، که قابلی خطاب بئی.. تی بفکرئ، که بزانی احیا و اماته، خاصه ی جه نابی کبریائی یه.

ئه ماما توجه ئه کاته وه اسرائیلی، به جمع ئه فهرموئ: ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ گه لی ئایاتی خوی به نیشان ئیوه ئه دا، بۆتان ئه نوئینی.

﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ٧٢﴾ به ئومیدی ئه وه، که عه قلی پهیدا بکه ن، چونکی تی گه یشتن و پئ گه یشتن، هه به عه قله.

ئایه تی کریمه ده لاله ت له وه ده کا، که چشتی واقع بووه له زه مانی حه ضره تی موسی، بۆی جووله که کانی زه مانی (نبوی)، نه یان توانی انکاری بکه ن به وه، که ئه و ماحه رایه له ته وراتی ئیستایان دا نی یه، نابئ ئیمه صه رفی عبارته بکه ی ن له صریحی خوی، چونکه تحریف و تبدیل و تغییرو حذف و زیاده و نقصان کردن، له بنی اسرائیلی دوورنی یه! (الی الیوم ومن الیوم الی الابد). وه تطبیقی ئایه تی قورئان له گه ل (مافی التوراة) ی ئیستایان غهیره قابله ...

حاصلی ما فی التوراتیان ئه مه یه: «که سیک بکوژرابوایه، لاشه ی له ده ره وه فری بدرایه، ئه بوایه شیوخ و قضاتی بنی اسرائیلی بچن ته ماشا بکه ن، ئه م لاشه یه له کامه گوند نئزیکتره، گویا ئه وان متهم ئه بوون. بۆ ده فعی ته مه ت، شیوخ ی ئه و دئی یه گۆلکیکی جووت و مووت پئ نه کراو هه لگرن، بیبه نه شیوه دۆلئ، که ئاوی دائم پئ دا بپوا و نه کیلدرایی. له وادی یه که دا ملی عجله که بشکئن، ئه و جا شیوخ ی ئه م دئی یه، ده ستی خویان له سه ر که لاکی عجله که بشۆن و، هاواربکه ن: ده ستی ئیمه ئه و خوینه ی نه رزاندوو.. چاوی ئیمه نه ی دیوو.. خواجه عفوی شعبی خۆت بکه ی.

« نه وجا نه وانی، که ده خلیان له قتل هه بی، ناوړین نه مه بکن ».

نه وه له کوی؟ و ما فی القرآن له کوئی؟!

جاری ابدأ موافقه له گه ل (اضربوه ببعضها) ناکا و، تاویلی (کذلک یحیی الله الموتی) ش پوحي ثایه ته که نه با (ویریکم آیاته لعلکم تعقلون). نه بی به چاوی کویر و بی ع قلی ته ماشا بکړی، چونکه نه و حیل په (کولی نانیه کانیش) نه یکن، مثلاً دزی بی بکړی له په لکه نانان ناوونوس نه کهن، نه لپن نه وری نه و دزی په یی کړدبی، په لکه تانه که ی پی قوت نادرئ، له گه رووی نه مینئ.. پی نه خنکئ!. نه وجا واهمه نه یان گړئ، ماله که ناشکرا نه بی.

عجبا نه وه ثایه تیکه که خودای تعالی به و نه وعه به یانی قودرهت و حکمه تی خوی پی بکا؟

تی ناگه (مجددی مصری)، که کیوی علمه، باقری دقایقه، لیره و له مسئله په فعی کیو له سهر بنی اسرائیلی، نه و له ق و لوقه، نه و تزلزل و اضطرابه بو نه کا؟

من که نیمان بهیتم به شقی بحر، به دهر کو لینی دوازه کانی له به رد؟ بو نیمان ناهیتم به هه لگرتنی کیو و، زندو و کړدنه وهی مردو؟ مع انه امر به نه بحی بقره، بو که شفی سړیکی مکتومه، نه ده بوو له مجددی مصری، علامه ی عصری بزربئ!.. له ایامی فراغه، مصری علی الاکثر بقره په رست بوون، بقره یی به نه و عیک له اشکال و په ننگ و علامه تی ممتاز؛ بنی اسرائیلیش (خدمه) ی نه و گولکانه بوون - که ولی عهدی الوهیتی بقره په له واندانتخاب نه کرا - بو یی محبه تی عجل له دلایان دا شین بوو بوو، زور مائل بوون به بقره په رستی. غایه تی بعضی له خو فی موسی اظهاریان نه ده کړد؟، بعضی کیش، که له نه وان دوون تر بوون له غیبوبتی (موسی) بو میقات، فورصه تیان زاناند تمثالی گولکیان په رست، بقیه ش له و سوز و گودازه دابوون بو خاتری ظریف (ما فی الضمیر) یان به دهریکه وئ. له م

حادثیه (فرصة بالاستفادة) حه ضره تی (موسی) نه مری کردنی، بقره تی بکوژنه وه، چونکی آلهی مصریه، دائماً له خه یالیان دا تجسمی کردبوو، زور ترسان، که له و جنسه، بقره مقصود بی، بوی قه ناعه تیان حاصل نه کرد، الا به نفی (علامه تی فارقه). نه و جا دلّیان هاته وه سه رخوی. لاکن حه ضره تی (موسی) تنی گه یشت، چه جای نه و بنی اسرائیلی یانه به نه و احیایه نیمان بهینن؟! کفریان پی زیاد بوو. دیاره (بقره) خصوصاً، که نه و عه امتیازیکی ه بی، سرریکی حه یاتی تنی داهیه، که به لیدانی بعضی له گوشتی پاش کوژرانه وهی، ظاهریش مردی زندو نه بیتته وه. نه مهش دیاره سرریکی الوهییه ته. له بهر نه وه نه فهرموئ:

﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ له پاش نه م احیایه ﴿فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدَّ قَسَوًّ﴾ دلّی نیوه وه کو بهرده، به لکو له بهرد پهق تره.

قابله، بحر به عصا شق بی، ناو له بهرد دهرکولّی، به لام فیتر بوون و چشت زانین، نه بی له مهیل و هه وه سیک بی، که له دلّی نه رم دهرکولّی.. هه موو اعضا و أعصاب نه رم بکا، که توجه بکاته مزده عی علم، به فکر و نظر، کشت و که یلی بکا، حقائق و دقایقی لی بهینیتته دهره وه. نه وه اصلاً به ضربی عصا نابی..

استادی مشفق نه بی سعی بکا، نه و مه یله له دلّان دا شین بکا، دیاره دلّی نیوه له بهرد پهق تره، چونکی:

﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ﴾ ذاته ن نه وئی یه گه وره گه ورانه، له و پوبارانه پهیدا نه بی، که سه رچه شمه یان له چیایان هه ل نه کولّی.

﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشْفَقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ﴾ بعضیک هیه له و بهردانه، له بنه وه یان ناو هیه، نه و ناوه ورده ورده تاثیر تی نه کا، نفوذی نه بی له لای سه ره وه، گه لی درزی تیدا پهیدا نه بی.. ناوه که ی لی دیتته دهری.

که وایی ئه ی موسلمانینه ! ﴿أَفَنظَمُونَ أَن بُرِّئُوا لَكُمْ﴾ ئایا ئیوه طمع
ئه کهن، که ئه وانه بو خاتری ئیوه و له محبه تی ئیوه ئیمان بینن؟ که
علاوه ی ئه و هه موو سیئاته (زاد فی الطنبور نغمة).

﴿وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْعَوْنَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ تا ئیستا باس و خواسی پجالی (حل و عقد) بو.
پرؤساء و سه رآمه ده کان معامله یان چۆن بوو له گه ل حه ضره تی (موسی)،
به یان کرا.. له م فه صله به یانی حال ی مه لایه کانیا نه له گه ل کتییی ئیلاهی..
ئه وانیش سی فرقه ن:

قسمیکیان، زۆر چاک له ته ورات گه یشتوون، قسمیکیان هه روا سه رسه ری
به (ظاهری ألفاظی) هه لئه تاون. قسمیکیش هه م تئی گه یشتوون، هه م
عملیان پی کردووه .. ئه مئا ئه وانه ئه وه نین به فرقه و قسم یاد بکرتین، له
میانده دا اشاره یان بو ئه کرت.

۱ - قسمی اول: فضل له ئه وه ی عملی پی بکه ن، تحریفیان ئه کرد له
پاش ئه وه ی، که به زه ریفی تئی گه یشتبوون و شک و شوبهه یان نه مابوو،
وه کو حه کیمی جه ربه زه، با وجودی له حقایقی اشیا زه ریف ئه گا، ئه مئا
فکری مشاغبه و مغالطه غه له به ی لئ ئه گا، تحریف و تبدیلی حقایقی
موجودات ئه گا. تبدیل و تحریفی ئه وانیش وا نه بوو به مه عناپی، به لکوو به
الفاظ ئه یان گۆپی. ئه و نه وعه فرقه یه حیه یان زۆر گه وره یه، قیاسی له هیه
مه کر و کهیدی تر ناکرت.

کتییی ئیلاهی وه ک هه نگوینیکی زه هر ئالوودی لئ ئه کهن، خه لقی به
هه نگوینی تئ ئه گا ئه خوا، به لام زه هر ئالووده ئه کوژی و هه ر دینی، که
تیك چووپی، به و نه وعه مکارانه تیكچوو، مع الأسف دینی اسلامیش به و
نه وعه مکارانه له باریه ک هاته ده ره وه .

﴿وَإِذَا قُلُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ که ملاقاتیان ئه کرد له گه ل ئه و مه لایانه ی

خویان، ڪه به راستی ئیمانان هٽنابوو، فکری خویان نه ڪرده تابعی حق، نه وه ڪو حق بڪه نه تابعی فکری خویان.

﴿قَالُوا اٰمَنَّا﴾ ئیمهش وه ڪو ئیوه ئیمانکی به راستیمان هیه، ته ورات کتیبکی منزله له طرف خوداوه به سهر حهضره تی (موسی)، تفریقی محکم و متشابهی نه ڪین، نه وی علمان پیی نه بوو پائوهستین، تجاوز له مقداری فهم و ادراکی خومان ناکه ین.

﴿وَإِذَا خَلَا بِعَضُّهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ ڪه بعضی له م فرقه یه، نه چوونه لای بعضیکی تر له خویان ﴿قَالُوا﴾ نه م بعضه بهو بعضه یان نه گوت:

﴿اتَّخَذْتُوهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ گویا نه م تحریفات و تبدیلات و تغیراته یان، ڪه نه ڪرد به فتوحاتیکی ئیلاهی یان نه زانی، نه یان گوت ئیوه به حث نه ڪن به م فتوحاته ی، ڪه خودا له گهڙ ئیوه ی ڪردوه، له گهڙ نهو مه لایانه ی، ڪه ملاقاتیان له گهڙ نه ڪن، نهو ئایه ته ڪلمه یه کی پیی نه وی، ڪه تییدا زیاد بکری.. وه الا مه عنای نایی.. یا نه بی نهو ئایه ته شتیکی زیاده لئی فری بدری، یا نهو لفظه به لفظیکی تر بگوری.

حاصلی نهو کتیبه نقصانه، نه بی اکمال بکری، نه مانه یان بو باس نه ڪن، ڪه به یانیشی بڪن.

﴿لِيَحَاجُّكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾ به حجت و به دهلیل، غلبه بڪن له سهر ئیوه لای خوی خوتان. بلین: یاری نه وانه ده شلین نه م کتیبه ڪلامی تویه، ڪه چی نه لین نه م کتیبه احتیاجی هیه به اکمال، به ترمیم. وه لای نه هالیش شهرمه زار نه بن، چونڪه نه م فتوحاتی ئیوه، هیشتا نه چوڙه اذهانان؛ نه مپوش له عالمه می اسلامه تی دا نه م نه وعه فرقه هیه وه ڪ، (بهائی) و (قادیانی) نه لین حهضره تی (محمد) پیغه مبه ره، قورئانیش ڪلامی خودایه، نه ما احتیاجی به اصلاح هیه.

عه جاییب ئه وهیه، ئه وی به جیهه تی اصلاحی ئه زانن، له قوانینی فه ره نگیان وه رگرتوو، خۆیان پێ ئه کهن به مصلح و ئه مپۆش خۆیان له جێ ئه نادهن، که بزانی مه لای چاکی تێ دایه! . به لām له ناو قه ومی ضعیف العقل اظهاری رساله ت ئه کهن، فضل له اصلاح.

﴿أَفَلَا نَعْقِلُونَ ۖ﴾ ئه وه نده عه قلّه تان نییه، ئه وان الزامتان ئه دهن مفتضحتان ئه کهن، صبر بکهن تا ئه م فکره، ورده ورده استیلا ی اذهانی قه وم ئه کا، ئه و وه قته علی العموم، ئه و تحریفاته ی ئیمه به فتوحاتی ئیلاهی تلقی ئه کهن.

ئه و جوړه مه لایانه نامینن، ئه گه ر بشمینن نفوزیان نامینی، میلیه ت گه مه یان پێ ئه کهن.

جنابی حق له په ددی ئه و گرووه غافلّه ئه فه رموی، بالغرض ئه و خۆتان نه جاتدا له ئابروو چوونی دنیه وی. حیل و کید و فیلی خۆتان بزر کرد، ئه دی چ ده کهن له جهه تی خودا؟

﴿أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۖ﴾ ئایا نازانن، که خودای تعالی عالمه به وهی به دزی ئه یکه ن و، به وهی ئاشکرا ئه یکه ن. ئه گه ر بلین ئه وانه وه کو بعضی حکماء ئه لین خودا علمی به جزئیات نییه، یا بلین شت مه تا ئاشکرا نه کری، خودا نایزانن، ئه لین ئه و قصه بالکلیه له گه ل ئیمان به نبوه ت دووره، مه لا باشه کان فرقه ی دووه م بوون. . ئه م ما وه کو عه رضم کردن، چونکی که م بوون له میانه دا ئیشاره ی بۆکرا.

۳ - فرقه ی سنیه م ﴿وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ﴾ له حه قیقه ت جاهلن ﴿لَا يَعْلَمُونَ﴾

﴿الْكِتَابَ إِلَّا آمَانِي﴾ هیه له کتیب نازانن، الا مقدرات و خه یالی خۆیان به علمی تام تێ ئه کهن، بێ محاکمه و تفکر، دوا ی (اکذوبه) و خه رافات ئه که ون، خصوص که ناوی معجزه و که رامه تیش هاته سه ر، ئه و جا مه پرسه! وه کو (قصاص) و حیکایه ت خوانه کانی ئیمه، حکایات و خه رافات عینا وه کو

حکایه تی نه سکه ندهر و پوسته م، قسه ی پووج تیک نه خه ن. له مه قامی وه عظ به سهر موسلمانانیا نه خویننه وه .. موسلمانانیش (صدق ونیم دهق) پیان بپوا نه که ن.

﴿وَإِنَّهُمْ لَآ يَظُنُّوْا﴾ نهو فرقه ی کهوا کلامی خویان تحریف نه کرد، وه کو عه رضم کردن (من حيث اللفظ و العبارة) بوو، نه وه ک تحریفی مه عنا و بهس. بۆیی خودا نه فه رموی:

﴿قَوْلٌ لِّلَّذِيْنَ يَكْتُمُوْنَ الْكُتُبَ بِأَيْدِيْهِمْ﴾ به دهستی خویان کتیب نه نووسنه وه ﴿ثُمَّ يَتْلُوْنَ هَٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ﴾ پاشان نه لین نه وه له طه ر ه ف خودایه . عجبا نهو جه ساره ته بۆچی نه که ن؟ خویان مستحق ییل و حقاره ت و نابروو چون و، حه سره ته ندی نه که ن؟.

﴿لِيَسْتَرْوِيْهِ ثُمَّ قَلِيْلًا﴾ تا کوو بهو محرّفه فائده یی که م، عه رضی کی دنیوی و دهنی بکرن .. بیهیننه دهستی خویان. نه وه ش حقیقه موجبی حه سره ته .. گونا می ده نا نه ت کارانه یه .

﴿قَوْلٌ لَهُمْ مِّمَّا كُتِبَ اٰیٰتُہُمْ﴾ له خه ط دهستی خویان، یا له دهست - خه تی خویان. هه م له مه کتوب هه م له کتابة ت.

﴿وَوَيْلٌ لَهُمْ مِّمَّا يَكْتُمُوْنَ﴾ هه م ویل بۆ نه وانه له سهر نه وه ی، که که سبی نه که ن لهو (ثمنه قلیله ی)، که وه ری نه گرن، به عنی له مکتوب و کتابة ت و فائده ی کتابة ت نه وی بۆ نه وان بی حه سره ت و نه ندۆه و عه ذابه .. نهو فرقه له عاله می اسلامه تی دا هه یه، به لام ناتوانن اظهار ی تحریفاتی خویان بکه ن، له بهر بعضی اسباب: -

اولاً: قورئانی عظیم الشان، له بهر به لا غه ت و فه صاحه ت و جزاله ت و ته رتیب و نظم ی، هه یج کلمه یه کی اجنبی قبول نا کا .. وه کو دورر و لؤلؤ و

یا قووت و مهر جان، (خه مهره ی) له گه ل ناھۆندریته وه! . که سێ بیشی کا پئی دانا پۆشرئ، زوو به دهر ئه که وئ.

دووهم: کثره تی حفاظی قورئان. حتی ئه مپۆش که سێک له سه ر مه حفه ل، یا له مه جلسێک قورئان بخوینئ، ئه گه ر غه له طیک بکات له هه موو طه رف صدای (چی چی چی) بڵند ئه بئ، وائهبئ (قاریء القرآن) که له خه جاله تان قورئانی پئ ناخویندرئ.

ئهمما له تحریفاتی معنه وی قصوریان نه کردوو، که سێ ته ماشای تفاسیری (رافضی) یان بکا، قورئانی به شه هنامه ی علی، خودا یا پیغه مبه ری به (فرده و سی) دیته به ر نظر (ویل لهم ویل لهم) وه له مه ودوا له تراجمی قورئان بئ شک تحریفاتی زۆر ئه کرئ، خۆزیا که ته رجه مه ش ئه کرا له طه رف مه لایه کانی به دین و زویان زان و محری چاک بکرایه .

سابقاً عه رضمان کردن مه داری نه جات، به ئیمان به خودا و پۆژی جزاو به عملی صالحه . ئیمانی صحیح به قیامه ت - لاشک - ئینسانی سه وق ئه کا بۆ چاکه، ئه گه ر ئه و ئیمانه صحیحه نه بئ، ئینسان چاک نابئ، پوو له چاکه ناکه ..

که وابئ یه گانه سه به بی جساره تی ئه م گرووه چی یه ؟ بئ ئیمانی یه ئه م هه موو فساداتانه یان ئه کرد.

﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّكَارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً﴾ ئه یان گوت ئاگر به ئیمه ناکه وئ ئیمه ناگرئ، الا چه ند پۆژیک نه بئ، ئه وه ش بۆ ئه وان، که سانه یه، که عباده تی عجلیان کرد و، نائلی شه فاعه ت نابن. هه فت پۆژ به قه دهر عومری دنیا، که هه فت هه زار ساله عذاب ئه دریین. پۆژئ مقابل هه زار سال (حه قیقه) حسابی زۆر نا پیکه، زۆر بئ مه عنایه، ئه گه ر به قه دهر ایامی عباده تیش بوایه، هه ر چاک بوو نسه به تیککی هه بوو! (مع انه) زه مانئ عذاب به گویره ی زه مانئ، کفر و گونا ه نی یه .

مثلاً که سێ هه فتا سال له سه ر کفر بژیئ، بلی خوا نی یه . خۆ نالئ خوا

هه فتا ساله نییه، به لککو له آنیکدا نه فیی وجودیکی ازلی و ابدی ئه کا. که سی زلله یه ک له یه تیمن ئه دا، عه ذابی ئه و به گویره ی ئه و آنه نییه، که زلله که ی لی ئه دا، به گویره ی ئه و قساوت و دلپه قییه، که بووه ته کیفیه تیکی پاسخ له دلی دا.

مه لایانی ئیمهش له و نه و عه اغرایه خویان نه پاراستووه، حتی بعضی ئه لئین: گهرمی جهنم له سه ر موسلمانان، به قه دهر گهرمی حمامه، وه ئه و موسلمانانی بجێته ناو جهنم، خوی لی ئه که وئ.

سبحان الله، که ئیمه الحمد لله موسلمانیشین، ئیمانمان به خدا و پیغه مبه ر و پۆزی جزا هیه، که لی شه و له هاوین له به ر گهرما خه ومان لی ناکه وئ، خاصه که پیشکesh ده وره مان لی بدا، دیاره ئه و قه ومه چه ندیان ئیمان به حمام هیه، هه ر ئه وه نده شیان ئیمان به جهنم هیه، (مع انه) که س له ناو حمام خوی لی ناکه وئ.

﴿قُلْ﴾ یا رسول الله ﴿اتَّخَذْتُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا﴾ ئایا عه د و په یمانتان له خزمه ت خودا وه رگرتووه ؟ ﴿فَلَنْ يُخْلَفَ اللَّهُ عَهْدَهُ﴾ ئه وه قطعیه، که خودای تبارک و تعالی عه دی خوی ناشکینئ.

﴿أَمْ نَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ﴿٨٠﴾ یا خود افترا ئه که ن قسه هه ل ئه به ستن، ئه وه جهلی خۆتانه ئه لئین خوا وای فهرمووه، بی وه ثیقه و ده لیل و بورهان. (حقیقه) ئینسان، که ترسی له خودا نه بی له هیچ ناگه پێته وه، کوا شخصی وه ک (مه یب) له خوا نه شترسی عصیانئ نه کا، ئه و نه و عه که سه نادره، حتی ئه ویش فهرضیه. سه ره وری کائنات، حبیبی خودا له هه موو که س زیاتر له خودا ئه ترسا خه لقی دی چۆن ئه بی نه ترسی، به و هه موو عه یب و عار و گونا و شه ره زارییه؟!

بزائن. ئاگا دارین ئه ی (قربای) کرامم، ئه وانه ی که له (ملیون) حساب ئه کرین دوو قسمن: مطیع و عاصی؛ هه ریه ک له و دوو قسمه دوو نه و عه:

دل نه رم و دل قاسی.

گونا هکاری دل نه رم، نه گهر له سهوق و شهوقی شهوانی، گونا هیکی لی صادر بی، شکستیکی قلبی، انکساریکی پوچی، ئیشیکی وجدانی بۆ پهیدا نه بی. نه و ذیلله ته، نه و انکساره، نه و ژانه خوئی جهلبی لطف و مەرحەمەتی ئیلاهی نه کا. حتی خه جالته و انفعال نه یگه ینیتته نیزیکی مایوسی، نه و خه جالته تی لا، گه لیک له عه ذابی حسی گرانتره، وهک (خیام) نه لی:

با نفس همیشه در نبردم چ کنم
و از کرده ی خویشتن به دردم چ کنم
گیرم که مرا فرو گذاری به کرم
زان شرم که دیدی که چ کردم چ کنم^(۱)

گونه هکاری دل پهق خاصه، که اولادی دل پهقان بی وه، یا خود به نه سه بی مغرور بی هه زار گونا به کا، زهره ییک متاثر نابین خه جالته نایگری! نه و نه وعه که سه نه گهر ئیمانیشی هه بی، نه وهنده که م هیزه اصلاً نابین به مانع. نه و جوړه که سه نه فسی خوئی به ره لالا نه کا، هه موو نه وعه گونا هیکی ارتکاب نه کا، گونا به ووهی لی نه دا حسیش نا کا، نه هه میه تی پی نادا.. دیاره نه و گرۆه مقصودن به په دد و ابطالی ده عوای کاذه.

﴿بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً﴾ هه که سنی گونا هی بکا له هه طائفه یی بی، موسلمان یا جووله که، اسرائیلی یا سید، کورد یا عه ره ب ﴿وَأَخْطَأْتُ بِهِ خَطِيئَتُهُ﴾ (سینه) گونا هیکه، که خوئی مقصود بی. (خطیئة) گونا هیکه، که وه سیله بی بۆ گونا هی تر. (کانه) گونه هکار له و گونا هه، شهقاو نه هاوی بۆ گونا هی تر.

کانه گونا به سه ر گونا به، نه کاته پی پلقه پی دا هه لئه چی بۆ گونا هی تر.

(۱) - چیکه، هه مووده له گه ل نه فسی خووما رینگه ده رناکه م، له کرده وهی خووم به ئازارم، دامنا، که تق به جوامیری خوت وازت لێ هینام، به لام له و شه رمی، که کرده وهی منندی، چیکه م؟ ع . بیمار

﴿قَاوَلَتِكَ﴾ ئەو گروژه عاصی یه قاسیانه ﴿أَصْحَابُ النَّارِ﴾ په فیک و مه مدهم و خاوهندی ئاگرن. وامه زانن ئەو صحبه ته ئەبریته وه.

﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوان له و ئاگرده ابدین. مطیع و فه رمان بهردارن تی ئەگۆشن، خه ریکی طاعهت و عباده تن. قسیمیکیان به عبادهت مغرور و متکبر و خودپه سندن ئەبن، غهیری خویان خه لقی به حشرات ئەزانن. به دوو پوکعهت نویژ، به سێ پۆژ پۆژوو، به پسه پستی تسبیحات، واتێ ئه گهن شه ریکی خودان، خودا له ئه مر و ئیراده ی ئەوان دهر ناچێ. (کانه) نه فه ریکی ئه مر به ره « ما گفتیم و ایشان نوشتند ». ظاهرأ زاهدن، ئەمما بۆ استیلا عابدن، ئەمما تا بیانکه نه معبود له ژێر په رده ی (تزویر)، دین ئەفروشن، وهک خیام ئەلێ:

آن قوم که سجاده پرستند خرنـد
زیرا که به زیر بارسالوس درنـد
وین از همه طرفه تر که در پرده ی زهد
اسلام فروشنـد و ز کافر بـترنـد^(۱)

حقاً (شێ ی ئەوانه بۆ دین له شه رری کافران خرابه تره!!). قسیمیکی تریان، ئیمانی پاک، عملی چاک، دل و زویانی موافق، بێ ریا و نفاق، بێ کبر و انانیهت، شه و به گریه و زاری، عه رضی ذللهت و انکساری له خزمهت هه ضره تی باری ئەکهن، پۆژ به مصالحی خویان و عبادی خودا خه ریک ئەبن. له سه ر ئەو حاله له خویان مقصر ئەزانن، لایان چاکه ییکیان نییه، که شایانی قبوول بێ. (خودا ئەزانن، باوکم په حمه تی خودای لی بێ له و گروژه بوو). ئەو فرقه ی که قورئان تعرضی بۆ ئەکا ئەمانه نه.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئەوانه ی، که ئیمانیان هێناوه، عملی

(۱) — ئەو کومه له ی، که به رمال په رستن کهن، چونکه وینه یه کی سه رسامی ساخته کارین. له هه موو سه بیرتر نه وه یه، که له ژێر په رده ی خواناسیدا، ئیسلام ئەفروشن و له کافر به تترن. (ع - بیمان)

چاکه نه کهن، چاکه نه کهن به وه سیله ی چاکه ، ومع هذا خوا هه مووی هه به چاکه نه زانی، چونکه چاکه چاکه .

﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ۸۸ ﴿ ۸۸ ﴾ ئه وان هه خوا هه ندی به هه شتن، لیك جودا نابنه وه . ئه وانی پیشوو خوا هه ندی جهنم، ئه مانه خوا هه ندی به هه شتن، نه گه ر که سیکی تر بجیته به هه شت، یا جهنم به تبعیه تی ئه وان هه وه هک خزمه تکار له گه ل ئاغا .

ئه و جا له و تحریره نایابه به ده رنه که وئ بۆ گوئ دیران، که ئیره جی تی ته ماشا و اعتباره، به چاوی انصاف ته ماشای خو یان بکه ن نسبت به گونا ه، به چاکه مه یل و تاثیر و تاثیران چونه، تا کو تی بکوشن و به راستی و دروستی بزنان، که مایه ی نه جات، ئیمان و عملی چاکه، به حسب به نه سه ب، به ئومیدی شفاعت، به که می عذاب هه لنه خه له تین .. جی تی چک برده چک برده ی (سنی و معتزلان) نی یه .. جی تی تاویل و حرفی نه و نایه تانه نی یه به نه وعی، که روح و په ونه قی بیا .

* * *

تا ئیره سئ فه صلّه، (یه کئ) به یانی علامه تی ئه وان ه، که اقتدا یا اهتدا به قورئان نه کهن و، نیشانه ی ئه وان ه، که قابل نی یه ئیمان به قورئان بینن. وه نه و نیشانه ی ذل و انکساره به سینه ی پر کینه ی بنی اسرائیلی یان دا درواوه که نه وان له سه ر آهه دانی غضب لئ گیراوانن .

(دوو هه م) باسی زعمای بنی اسرائیل له گه ل حه ضره تی (موسی) و ئایاتی . (سئ یه م) باسی مه لایه کانی، که ته وراتیان وه رگرتبوو، گوایا عملی پی بکه ن و زانیان نه وان ه سئ فرقه ن .

له م فه صلّه، بعضی تفصیلاتی معاملاتیان به یان ئه کا، تا بزنان ده رباره ی نه و کتیبه: حکماً حکماً، جمله جمله چی یان کردوو ه، بۆی ئه فه رموی نه وه ش یاد بکه ن .

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ نهوی عهد و پهیمانی له سهر کرابوو
 چبوو؟ ﴿لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾ غهیری خودا عبادهتی کهس ناکهین.
 ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ له حق داک و باوکان چاکه نهکهین، نهما چاکه..
 ﴿وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ﴾ وکذا دهبرارهی خزمان و ههتیوان و
 دهردهمندان، (کانه) خویمان نهو عهدهیان تقدیم کرد، بوئی به نفی و
 اثبات نهفهرموئ نهوک به امر و نهی. نهما دیاره به چاکه ولو به
 زوبانیش بی، له خووه پوو له خهلقی ناکهین، بوئی نهفهرموئ: ﴿وَقُولُوا
 لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ قسهی چاک به خهلقی بلین، امر به چاکه بکهین، نهی له
 خراپه بکهین، خزم یا بیگانه، بهدهسهلات یا بیدهسهلات.

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوئز بهجی بهینن، وه زهکات بدهن
 ﴿ثُمَّ﴾ له پاش نهو عهد و میثاقهش، که خوتان نواندتان و من نهمرم پی
 کردن، گویا ئیوهش قبولتتان کرد. ﴿تَوَلَّيْتُمْ﴾ حاشا ثم حاشا هرچی
 قبول بکهین؛ زهکات دان قبول ناکهین، ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ﴾ الا
 کهمیک نهبی له ئیوه، که مهلايه چاک و پاکهکان بوون..

﴿وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ﴾ ۸۳ ﴿ذاتهن ئیوه پوو وهرگیتران، عهدهشکه نییه،
 واتان پوو لی وهرگیتر، که جاری تر پووی تی نهکه نهوه، نهو عهد و میثاقه
 دائر به اخلاق و تدبیر المنزلة، (حقیقه) شرایعی پیغه مبهران، گه لی
 له (قوانینی دول) چاتره، مقصدی اولیه تهذیب اخلاقه، راسی تهذیب اخلاق
 ئیمانی به راستییه، که سنی اخلاقی چاک نه بی، له گه ل داک و باوک و
 ضعفاو بی دهسهلات، چۆن چاک نه بی؟ لهو نهوعه بی تربیه تانه، نه بی چ
 نهوعه عائله بییک تشکل بکا، چ خانه دانیک پهیدا بی؟ قانونی دولی
 تهماشای اخلاق ناکا، ئیمان به خودا نههمیه تی نیه!.

وهی ههش به سهریان! ئه وهندهی ئیمان فائدهی ههیه، بۆانتظامی عمومی و امن و ئاسایش و اصلاحی بشری، ههزار تۆپ و تهیاره ئه وه فائدهیه نادا. جهنابی حق، استثنای جمعی قلیل ئه کا له وه ههشکانه، دیاره ئوممهتی و زۆر ئه بی جهماعهتیکیان هه بی، که اوامری ئیلاهی به جی بهیئتی، کهم بن یا زۆر بن، عه هدیکی تریشیان ههیه بۆ سیاست المدن، هیئتهتی اجتماعی، که ئه و طبعاً له پاش اصلاحی فرد و تشکیلی عائله ئه بی. ههیهتهتی اجتماعی له عائلان مرکبه، بۆی ديسان ئه فهرموی:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ ئه و میثاقه له زهمانی حضارت و مدنیته دا بووه. هه ر قهومی که له منکوبی و ئه سارهت دا بن، البته له گه ل یه ک چاک ئه بن، به لām له زهمانی استقلالیهت بالعموم له گه ل یه ک تیک ئه چن، بۆی عاقبهت سلطه نه تیان محو ئه بیته وه.

ئه بینن چهند که له باب به لاقی به ستراو له سه ر باریکیان دانه ئین، اصلا به گز یه ک ترا ناچن، به لām که به ره لā بوون، هه ر کوپه که ی جارائن به سه ر و پۆره ی یه کدا ئه دن! له هه موو چشتی اهم تر له و میثاقه؛ حفظی نه فسه، بۆی ئه فهرموی: ﴿لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ﴾ خوینی خۆتان نه پزینن.. هه ر طائفه یی، هه ر قهومی، هه ر خانه دانی، که خۆبه خوئی خوینی یه کتریان پزاند؛ په ریشان و بی هیژ ئه بن، ئه گه ر نه ش فه وتین، ئه به ژیر چه په لۆکی خه لق.

﴿وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِیَارِكُمْ﴾ خۆتان له مه مله که تی خۆتان ده رمه که ن، زۆر بووه له یه ک عه شیرت، فرقه یی به قووه ت طمعی له شعبه یی ضعیف کردووه، له دار و دیاری خۆی ده رکردووه، استیلا ی مه مله که ته که ی کردووه، ئه وانیش بالمجبوریه چوونه ژیر بالی عه شایری تر. خصوص ئه وانی، که دوشمنی هه موویان بوون. ئه مانه یش (فرصة بالاستفادة) ته حریکیان داوون.. تقویه یان کردوون.. حاصلی (بعد الکفر

والفرّ) دوژمنه کانیان، استیلای دار و دیاری هه موویانیان کردوه.

﴿ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ﴾ له پاشدان ئیوه اقرار و اعترافتان کرد، که ئه و عهد و میثاقه زۆر باشه بۆ ئیمه، لاکن ئه و عهده شتان شکاند.

﴿وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ (۸۴) ئیوه شاهد و مطلعن، ناگا له خۆن، که چی:

﴿ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقُولُونَ أَنفُسُكُمْ﴾ یه عنی انسالتان نا، هه ر خۆتان خۆبه خۆیی یه کتر نه کوژن ﴿وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ﴾ له خۆتان ﴿مِنْ دِكْرِهِمْ﴾ له ولاتی خۆیان. ﴿تَظْهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ پشت دانه یه که له زهره ری ئه وان به گونا، به تجاوز له حق به غهیری ظلم و غدر، هیچ به هانه ی ترتان نی یه ..

ئو بی چاره ده رکراوانه، په پاگه نده ئه بن .. دوژمنتان زۆره، نه که ونه ئه ساره تی دوژمنان.

﴿وَإِنْ يَأْتِوكُمُ أَكْرَبُ﴾ ئه و جا که ئه سیری دهستی دوژمن بوون و، به ناچاری هاتنه وه لای ئیوه، که له ئه ساره تیان ده ربینن بیان کر نه وه .. ﴿تَفْتَدُوهُمْ﴾ ئه یان کر نه وه، فدییه یان له جیاتی ئه دهن، ئه لێن واجبه له سه ر ئیمه، شعبی بنی اسرائیلی له ئه ساره ت نه جات بدهین. ﴿وَهُوَ﴾ شه ننیکی زۆر عه جایی و سهیره ﴿مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ﴾ ده رکردنیان له سه ر ئیوه حه رامه، به واسطه ی ئیوه تووشی ئه و ئه ساره ت و ذیلله ته بوون، که چی ئه لێن نه جاتیان له سه ر ئیمه فره سه، بۆی فدییه یان ئه دهن.

﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ﴾ ئیمان به بعضیکی کتیب دینن، عملی پی نه که ن و، کافر ئه بن به بعضیکی. خلاقی ئه و، حه ره که ت نه که ن. (حقیقه) ئه مه شه ننی مل پانانه.

مهیل و فکره کهش نه وه یه، که له ئایه تی آتی به ده رنه که وی.

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ نه و کتیبه ی، که باسی کرا (انه) هر بۆ نه و هات و، هر بۆ نه ویش مایه وه. ﴿وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ﴾ له پاش حه ضره تی (موسی)، یه ک له دوا یه ک پیغه مبه رانمان بۆ هه ناردن. یه ک له نه وان حه ضره تی (عیسی) یه، که مشهوری انامه.

﴿وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَنِينَ﴾ له مه و دووا به یانی دئ.

﴿وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ ته قویه مان کرد به جبریل، که پو حیکی پاکه، یا به پو حی پاکى خۆی، خاوین له مهیل و محابا و حب و جاه و سلطه نه ت، ده رباره ی نه و رسلانه نه وه یه، که له م ئایه ته ته فامریته وه.

﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ﴾ به استفهامی تو بیخی (لوم) پی یان نه لئ، ئایا هر وه قتی ره سولئ هاته سه رئیوه، به مو افقی هه واه وه وه سی ئیوه نه بی نه یحببتن، تکبر و تعظم نه نوینن؟ (انه) له وه گه رده ترین پیغه مبه رمان بیته سه ر، با له خوشمان بی.

﴿فَفَرِّقَا كَذِبُكُمْ وَفَرِّقَا نَقْلُوكُمْ﴾ (۸۷) فرقه یی له و پیغه مبه رانه تکذیب نه که ن، نه لئ درۆ نه که ن ئیوه پیغه مبه ر نین، دیاره نه گه ر ده سه لاتیان به سه ردا بشکابوایه، نه یان کوشتن و فرقه ییکیش نه کوژن.

نه و جا نه م عه صره یه، که بنی اسرائیلی پیغه مبه ران بکوژن، نه وی ده سه لاتیان به سه ردا بشکئ..

﴿وَقَالُوا أَفَلَوْبُنَا غُلْفٌ﴾ لیڤه ئیمه ته فسیری نه که یه وه به محفوظ له ژهنگ، (انه) دلئ ئیمه وه ک ئاوینه ی صاف، یا تیغی مجوهر له کیف و کالان دایه. هیچ گه رد و غوباری لئ نه نیشتووه، حاجه تی به (مصل) نی یه، پیغه مبه رمان بۆ چی یه؟.

﴿بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ﴾ وه معلومه نه گه ر دلئکی ادنی قابلیه تیکی ئیمانی

تئ دا هه بئ، جه نابی کبریائی له لطف و مەرحەمەتی خۆی محرومیان ناکا و،
ئەو قسە یەشیان عەینی جەهالەتە .

ژەنگی کفر بە نەوعیکی دلی داگرتوون، قابلیەتی (تنوری) تئ دا
نەهیشتوو، لەبەر غایەتی کثافەتی خۆی، بە پاک و خاوێن تئ ئەگا .
کەوابێ پاست ئەکەن دلایان لە ناو غلاف دایە، ئەمما غلافی کفر و جەل .

حالی سوادى اعظمیان ئەمەیه، بالطبع ئەو نەوعە قەومە مؤمن لە ناو
ئەوان ، زۆر کەم ئەبن . ﴿فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ ٨٨ ﴿ جه معی کەم کەم ئیمان
ئەهێنن، ئەو جەمە ئەوانەن، کە بەپاستی ئیمانیاں بە (کلیم) هێناو،
اەتدایان بە تەورات بوو بۆی ئیمان بە پیغەمبەری (آتی) ئەهێنن .

ئەمە حال و شەئنیان لەگەڵ پیغەمبەرەکانی خویان، ئەوجا ئەبێ
کردەوهیان دەربارە پیغەمبەری، کە لە خویان نەبێ چۆن بێ؟

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ﴾ ئەو کتیبەش ﴿مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾ قورتانی
عظیم الشانە ..

مؤید بوو ئەو چشتە، کە لەگەڵ ئەوان بوو، او (ما معهم) یش لە ئایەتی
﴿وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەدەر ئەکەوێ .

لە پێش هاتنی ئەم کتیبە، طلبی فتح و نصرتیان ئەکرد لە سەر ئەوانی
کافر و مشرک .

روایەت کراوە لە جەمعێ لە انصار، ئەیان فەرموو لە زەمانی جاھلیەت
ئێمە لە سەر جوولەکەکان غالب بووین، جوولەکەکان ئەیانگوت پیغەمبەرێک
دئی، زەمانی نزیکە . ئیمانی پێ ئەهێنن، تبعیەتی ئەکەین، ئەوجا ئەو وەقتە
ئەتان کوژین .

﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ﴾ ئەیانگوت ئەو لە (بنی
اسماعیل) و پیغەمبەراییەتی خاصی بنی اسرائیلیانە . لەبەر حەسەد
ئیمانیاں نەهێنا، خو معاملە ئێوانیش لە حەق پیغەمبەرەکانی خویان

معلوم ہوو.. پیٹھمبہری بیٹہ سہر ٹہوان، یا موافقی ہہوای نہ فسیانہ، کہ
حوکم بہ تہورات بکا و بہس، یا مخالفہ کہ بہ گوپڑہی زہمان لہ احکام
اصلاحاتی بکا.. یا اسرائیلیہ، یا غہیری اسرائیلیہ.

(علی کل حال) ئیمانیاں نہ ہینا، کہ وایی حاجت ناکا خوا بفہرموی من
لہ عنہ تم لی کردن، بہ لکھو لہ عنہ تہ کہ خوی بویان دی:

﴿فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ ﴿۸۹﴾ «آمین» ٹہو قہومہ (کانہ) خویان
کردوہ تہ (ٹمنی) کفر، خویان ٹہ فروشن. کفر نہ کردن.

﴿بِسْمَا أَشْرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ (حقیقہ)
معامہ لہ ییکی زور پیس و بی معنایہ. کہ وایی (شراء) لہ سہر معنای
خویہ تی. ٹہو کفرہ غلیظہ یان لہ بہر چیہ، کہ پوچی خویان پی داوہ؟

﴿بَغْيًا﴾ حہ سادہ ت و تجاوز لہ حد، ٹہو حہ سادہ تہش لہ سہر چی؟ ﴿أَنْ
يُنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ اسرائیلی بی، یا غہیرہ اسرائیلی
بی، حہ سادہ ت و کبریاں لی ناگہری ئیمان بہینن، رئاسہ تیان لہ دہست
ٹہ چی، ٹہ بن بہ تابع. ناردنی پیٹھمبہران لہ لای ئیمہ، محضی فضل و
کہرہمہ، لای (معتزلی) یان واجبہ، ٹہمما بعثی ٹہم ذاتہ یا ٹہو ذاتہ، لہم
طائفہ یا لہو طائفہ - بالاتفاق - لہ فضلی ئیلامیہ.

ہیچ شعبی خصوصیہ تیکی نیہ، کہ پیٹھمبہرایہ تی منحصر بی لہوا.
﴿فَبَاءُوا وَغَضَبَ عَلَى غَضَبٍ﴾ خویان دوچاری غضب لہ سہر غضب کرد.
غضبى سابقى موروٹ، غضبى لاحقى مکتسب.

وہ لہ بہر غایہ تی بی عاری، اصلاً لہو مقامہ دا تاثیر و انکساریکیان بہ
سہردا نہ ہات، بویئ نافہرموی (ضربت عليهم الذلة والمسكنة) ٹہوہی پاش
مغلوبیتی قطعی ٹہفہرموی، ٹہوہندہ ٹہفہرموی.

﴿وَالْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ ﴿۹۰﴾ دیارہ بالمآل تووشی ٹہم ذیللہ تہ ٹہ بن.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا بِمَا أُنزَلَ اللَّهُ﴾ ته ماشای اشخاص مه کهن ئینسانیکی، که طالبی حق بی، که یفی به علم و حکمت بی، علم و حق وهرنه گری. (ولو) له گاوانی بی.

بۆیی جه نابی رسالت نه فهرموی: (الحكمة ضالة المؤمن).

﴿قَالُوا﴾ له جوابدا ﴿تُؤْمِنُ بِمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا﴾ و بهس، کانه نه لاین (ما انزل الله) هر نه وهیه بۆ ئیمه هاتوو، باقی تر هیچی له طهره ف خوداوه نییه، بۆیی نالاین (نکفر بما ورائه)، به لکورو خوا نه فهرموی.

﴿وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ با وجودی ﴿وَهُوَ الْحَقُّ﴾ تیک نه دراوه، ته حریف نه کراوه، چۆن نزول نه کا (على ملأ الناس) نه خویندریتته وه، دۆست و دوژمن وهی نه گری.

﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ﴾ هر کتیبی بۆ پیغه مبه ران هاتبی له طرف خودا، نه م کتیبه تاییدی نه کا فهرقی مغشوش و نقدی نه کا، وهک محک. ﴿قُلْ﴾ له په ددی نه وان ﴿فَلِمَ تَقُولُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ﴾ نه وانی، که له خۆتان بوون. ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ۱۱ نه گهر ئیوه راست گۆن، که ئیمان نه هیمن به هر کتیبیکی هاتبی بۆ خۆمان.

ذاتا له پیشه وه به ده رکهوت، له پاش حه ضره تی (موسی) هر که سی، به هر نه وعی ناردرابی، تکذیبیان کردوو و ئیمانیشیان به (موسی) و کتیبی (موسی) به ته قلیدی آبائه، نه وه کو له فکر و نظری خۆیا نه وه. وقتاً که نه و گرووه، تصلب و تعصب و قووه تی ئیمانیان به خودا و کتیب و ره سولی خۆیان نواند.

لاشک ئیمانی اجیالی دوابی له قووه تدا، ناگاته ئیمانی نه وانه ی حاضری زه مانى ره سولی خۆیان بوون. ذاتاً هر چشتی، که له (اول) وه تاسیس بکری، نه وانی که مؤسسن بۆ تقریر و تقویه ی سه عی بی نه ایهت نه کهن -

لدى الحاجة - نفس و نفيس صهرف نه کهن. بويي جه نابی باری له پوی
نه و گرومه متعصبه مختصراً به یانی دهره جهی ئیمانی اسلافی کرامیان نه کا.
نه و جا قووت و متانه تی اخلافیان به ظریفی تبیین نه کا، نه فهرموی:

﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ که سابقاً به یان کرا.

﴿ثُمَّ أَخَذْنَاهُمُ الْعَجَلِ مِنْ بَعْدِهِ﴾ له پاش هاتنی (موسی)، یا له پاش چوونی

بو میقات. ﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ شیمه تتان ظلمه، ته جاوزه له حق.

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ بو وهرگرتنی بینات به و نه وعه ﴿وَرَفَعْنَا

فَوْقَكُمْ الطُّورَ﴾ به و اکراه و تشدید نه مرمان کردن:

﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا﴾ بیببنن، تی بگهن، سطحی

به سهری دا مه پون.

﴿قَالُوا﴾ بن (ثم) ﴿سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ به لی بیستمان، لکن قبولمان

نه کرد و نایکه بن، دهرکه وت، که ئیمانی اولین و آخرینیان به (موسی) و
کتیبی موسایش مزخرفه، نه و جا معلوم بوو به قیاس و نسبه تی
ئیمانی (خلف)، له گهل ئیمانی (سلف)، که متانه تی ئیمانی ئیوه له چ
دهره جه بن دایه، ناشکرایه به دهره جاتی بن (حد و عد) تحت الصفه.

دلی ئیوه نه وهنده ساردبووه، له شهخته یی ته جاوژی کردووه، بووه به
به رد. بزانیان په گانه سه به بی نه فره تی بنی اسرائیلی له ئیمانی (بما انزل الله)
چی په؟ .. وهرکو سابقاً به یانمان کرد (حبی) عجل بوو، نه کو تمثالی .. به لکوو
نه و عجله ی، که له مصر خدمه ی دهرگامی بوون، نه مما چون حبی؟ حبی،
که له عمقی دلوه ههل کوئی، به هه موو په گ و دهماریان دا بپوا، له هه موو
به دهنیان سرایه ت بکا.

﴿وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعَجَلَ﴾ نه و محبه ته بن حد و غایه ته ..

﴿بِكُفْرِهِمْ﴾ به سه به ب کفر و جهلیان بوو. نه گهر نه وانه ناثاری
ثاباتی کرامیان، زهره یی ئیمان له قهلبیان دا هه بوايه، نه بوايه پریان زیاتر
له (عجل) ببی، به لام نه وی حس په رست بی، نه و نه ووه نه فکاره ی به دل دا
نایی. نه و سره مه کتومه ی که لئی نه ترسان ناشکرا ببی، لیره به ظه ریفی
لریان ناشکرا کرا.

﴿قُلْ﴾ یا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ﴿يَسْمَايَا مُرْكُم بِهِ
إِيْمَانُكُمْ﴾ نه و ئیمان، که خوتان نه یزانن بو چیتان سه وق نه کا، نه مری
ئیمانی چی به بو کفر؟

چ بو ئیمانی راستی نه مری لفظی نی به، نه مریکی تکوینی به، سه وقی وا
له دل په یدا نه کا، که جبراً سه وقی نه کا بو مقتضای خوی. بوی علمای
نیمه نه فهرمون: (عمل داخلی حقیقه تی ئیمان).

حقیقه وایه، که سئ ئیمانی هه بی به خودا و پیغمبر، نه و ئیمان سه وق
و زه وقیکی تی دا په یدا نه کا، بو اطاعه و فرمان به رداری ئیمانی نی به .. که
له دل دا شین بوو بی، نه و نه ده ضعیف و بی نه ثره (ایمانه لا) وهک (لا ایمان
له) وه.

﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه گهر ئیمانان هه بی به راستی، که مئ
تی نه فکر نه زانن نه و ئیمان، که هه تانه سه وقتان نه کا بو چشتی زور
خراپ. نه ماما شعورتان به بی شعوری خوتان نی به ..

حقیقه نه و ئیمان کفریکی مرکبه، قومئ که ادعای انحصاری نبوهت
بکن له خویان، دیاره ادعای انحصاری نعمه تی نیلامی دنیه وی و اخروی
نه کن له خویان. بالخاصه ثمره ی نبوهت له داری آخرت به ده رنه که وی.

﴿قُلْ﴾ یا رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ﴿إِنْ كَانَتْ لَكُمْ أَلْدَارُ
الْآخِرَةِ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ﴾ نه گهر نه م ئیمانان راست بی، که

نیعمه تی آخرهت له طرف خوداوه، خالصی ئیوهیه و خاص بۆ ئیوهیه و هیچ شعبی تر له بنی آدمی، شرکه تی له و نعمه ته دا نییه، وه کوو شرکه تی له نعمه تی نبوهت دانیه .

﴿فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ﴾ ته مه ننا ی مردن بکه ن، یا به زوهد له دنیا که - داری اکداره - خه لقی تریش له گه ل ئیوه له و حه یاته دا شه ریکن . که سێ ئیمانی هه بێ به حه یاتی خالص و خاص چۆن پا به ندی حه یاتیک ئه بێ ناخۆش، مشترک له گه ل اغیار، له گه ل حیواناتی دون؟ یا به قتال (ضمنا) به یانی ئه فه رموی .

﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئه گه ر راست ئه که ن؟! ده ره ئه که وێ، که له م ادعا یه دا درۆزن، قاعده یه : «رفعی لازم مستلزمی رفعی ملزومه» .

﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا﴾ حتی به زو یانیش ئه مه زۆر سه هله، با به دل نه بێ، که لێ که س له وه قتی ته نگانه یی، ته مه ننا ی مردن ئه کها، ئه م ما ئه گه ر (نوعاما) علامه تیک به ده رکه وت، زۆر زوو په شیمان ئه بیته وه . سه به بی چی یه ئه م ته مه ننا یه نا که ن؟؟...

﴿بِمَا قَدَّمْتُمْ آلِدِيهِمْ﴾ به سه به ب ئه و چشته ی ئه و گونا هانه ی، که به ده ستی خۆیان، به قووه تی خۆیان، به اختیار و مه یل، بێ جبر و اکراه کردوو یانه، بۆ زه خیره ی (داری ابدي) پیشین ناردوو یانه . ئه وی ئه یان گوت، که ئیمه عهذاب نادریین.. ئه وی که عهذاب بدری به عهذابی کهم، خفیف عهذاب ئه درێ، له دلّه وه یان نه بوو، مقصود یان هه لّخه له تاندن بوو، ظلم له عبادی خودا بوو، که ئه وانیش (لا ابالی) یانه، تووشی گونا ه بکه ن .

﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ به گویره ی گه وره یی ظلم، جزایان ئه دات و له هه موو ظلمێ گه وره تر، منعی فه یضی ئیلاهی یه له به نده کانی خۆی .

﴿وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ﴾ تۆ ئه ی ره سول الله، یا هه ر

که سئ، که وجدانی هه بئ ته ماشایان بکا؛ ئه یان بینئ که له هه موو حریصئ، حریص ترن له سهر ئه م حه یاته ده نی یه و ره زیلانه یه با وجودی.

﴿وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ بعضی هه یه له مشرکان ئه وهنده حریصن، که ﴿يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ هه ز نه کا هه زار سال بژیین، ئه وهنده حریصن ئه و اسرانیلی یانه، با وجودی (موحدن) له وان هه حریص ترن، ئه وان هه ز نه که ن له و داری دنیا یه، غیره محدود بژیین.

﴿وَمَا هُوَ بِمُزْحَرْجِهِ﴾ ئه و ژیا نه با هه زار سالی ش بئ، یا زیاتر بئ ئه و ی دوور ناخاته وه له عذاب. چونکه تووشی مردن هه ر ئه بئ و عه ذابیش ئه بینئ.

یا خود ژیا نی ابدی له داری دنیا، ئینسان نه جات نادا له عذاب.. زی را له تقدیری حیاتی ابدی دنیا، قیامهت ئه که ویتته دنیا داخلی داری جزا هه ر ئه بن.

﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ ئه و ی ئه یکه ن له خودا بزدنایی وقتا، که هه رمووی ئه وان له هه موو که س حریص ترن، دیتته دل و ممکنه ئه و گرو هه اللقاءات بکه ن.. ئه و قسه قسه ییکی شاعرانه یه، مبالغه یه.. ﴿قُلْ﴾ یا محمد بۆ اثباتی ئه م مدعا یه، که زه ره یئ مبالغه ی تی دا نی یه، به لکوو حکمیکی ثابت و محقق و مدله.

﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ﴾ هه ر که سئ بئ ﴿فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ﴾ قورئانی هه ناو ته سهر دلی ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ تۆ به اذن و په ضای خودا ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ له ته ورات و سائری کتبی تر ﴿وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئه م کتیبه هادی یه و به شاره ته له بۆ مؤمنان. ئه وه ش موجب نی یه بۆ عداوتی جبریل، چونکی به امری ئیلاهی چشتیکی زۆر

چاکی هیناوه، که وایێ (تحریر) و جستوجۆ بکهین سببی چییه، نهوانه عداوه تیکیان له گهڵ (جبریل) ههیه؟

نهوانه عداوه تیکیان له گهڵ جبریل ههیه پێش نزولی ئه م کتیبه، پێش ناردنی ئه م پێغه مبه ره، که ئه و عداوه ته یان کردوه ته سه به بی ئیمان نه هینان به ئه و کتیبه ی، که (جبریل) هیناویه تی، لێره احتیاجیمان ههیه به سه به بی نزولی ئه م ئایه ته، چونکی سه به بی نزول و سه به بی نظم ی ئایه ت له م مقامه دا زۆر موافقه .

له روایاتی صحیحه به ده رنه که وێ، که ئه و اسرائیلی یانه رقیان له جبریل نه بووه، چونکی لایان وابوو حرب و خه سف و مه سخ و خلاصه ی هه رچی عه ذاب بێ، عه یشی دونیا ناخۆش بکا له طرف جبریل هه یه، با وجودی نه گه ر وایش بێ صرف به ئه مری خودایه .. بناءً علیه نه گه ر حرصی ژیانیان له هه موو عالم زیاتر نه بوایه، جبریلێ که مه ئموری ناردنی اسبابی عه ذاب بی، بۆچی رقیان لێ نه بیته وه؟ چشتیکێ تریشیان هه یه ئه ویش ده لاله ت نه کا له غایه تی حرصیان، که محبه تی (میکائیل) چونکی مه ئموری هه رزانی و ترفیهی عه یش و خۆشی حه یاتی دنیا یه، و فی الحقیقه ئه و ی رقی له ملائکه ت، یا رسل، یا بعضه مه له کێ له به ر ئه و نه وعه عیله ته خۆش بوێ؛ صرف عدوی خودایه بۆین نه فه رموێ.

﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ﴾ هه ر که سیکی بیێ ﴿وَجِبْرِيلَ﴾

که لای وایێ مه بده ئی (شر) ﴿وَمِيكَائِيلَ﴾ با لاشی وایێ، که مه بده ئی خێره . چونکی له و ئیمان هه دا، له و محبه ته دا عه ینی عداوه ته بۆ میکائیل، که بیه کن به شه ریکی خودا وا ده رنه که وێ، که نهوانه وه ک (ئهنوی) یان دوو مه بده ئیان له لا هه یه: یه ک خالقی خێر، یه ک خالقی (شر).

له زه مانێ (عبدالملك) مه لایێ لام وایه (شعبی) یه، به سه فه ره ت چوو ه استانبۆل، له پاش بعضی گه فتوگۆ، فه ضل و عیلم ی لای امپراطۆر معلوم

بوو. گوتی:-

«تعجب نه کهم له عه رب پیاوی وه کو تو هه بئ، بهو هه موو علم و فضله
عبدالملکی بن مروان بکه نه خلیفه». مه لاش فهرمووی: -
«ئهوت نه دیوو، وه الا منت نه مه نده نه دهاته پیش چاو». شعبی
که پایه وه، جاسوسی (عبدالملک) پیشین خه بهری دا به (عبدالملک)، نهو
گفتوگویی بو نقل کرد، که مه لا به حضوری خلیفه مشرف بوو،
(عبدالملک) گوتی:

«له و قسه که امپراطور به توی گوت، چ ده سیسه ییکی تی دایه، تی
که یشتی؟».

گوتی «تو بفهرموو بزنام چی تیایه؟»

گوتی «نهو ملعونه به خیلی هات، که مه لاین وه کو تو له ناو ئیمه دا هه بئ.
نهو قسه ی بۆین کرد، تا وه کو من، که بیستم له فهورانی غضب بتکوژم.
نهما ئافهرین له تو، که جوابیکی چاکت دایه وه.»

که وابئ نهو نهو عه محبه ته عهینی عداوته، هه زار ئافهرین له
(عبدالملک)ی، که صاحبی نهو نهو عه ده کایه بووه، (سعدی)ش چاک
نهو فهرمووی: (دشمن دانا به از نادان دوست)^(۱).

﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾ ۹۸ ﴿قهومیکی بهو نهو عه حریص بی،
سهوقی بکا بۆ عه داوه تی ئیلامی و ملائکهت و پیغه مبه ران، به هیچ نهو عی
ته مه ننا ی مردن ناکا، که سیکی به انصاف گوئ لهو ئایاتی سالفه رابگری،
تصدیق نه کا که نه حکامی نبوی هیچی ادعائی نییه، هه مووی ثابت و بینه.
﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَيْكَ ءَايَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ ۹۹ ﴿کانه (بین بنفسه) په واضح و
ئاشکرایه. ﴿وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ ۱۰۰ ﴿انکاری نهو ئایاتی بیناته ناکا،
الا که سن، که له نووری ادراک و شعور ده رچووین، له ظلماتی جهل و عناد،

(۱) دوژمنی هوشیار له دوستی نه زان باشتره.

ٻوڊ چوڊ بي.

حقاً خطاباتي جنابي رسالت هم موي له طريقي انصافه، تعرضاتي شخصيه تي ندي، هم موي احكامي ثابت و مقرر و مدلل به دلالتی ناشکرا و واضح. ڪانه (بين بنفسه) يه و له پيشه وهش زاندر، ڪه نه وان عهديڪيان ڪردبو له گهڙ خودا، ڪه پيغه مبري بنيري نه وان نيماني پي بهينن و نه صرته تي بدن، نه و عهده يشيان شڪاند، باز به طريقيڪي منصفانه نه فرموي:

﴿أَوَكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ﴾ نايا نه وه نه بي هر وه قتي عهديڪيان له گهڙ بڪري، فرقه يڪ له نه وان نه و عهده بشڪيني فرمي بدا. ڪانه ڪه سيڪ نه لي: به لي نه وه (ديدني) آباو و اجداديانه، قهت انحرافي لي نه ڪن؟ حاشا!

﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ سابقاً معلوم بوو معامه لهي بني اسرائيليان له حق نه و پيغه مبرانهي خويان، ڪه (بما لا تهوي انفسهم) ارسال بڪرين، (ڪانه) بو به ياني فائدهي قيدي احترازي به ياني حاليان نه ڪا، دهر بارهه نه و پيغه مبرهه له نه وان ڪه موافق بي، له گهڙ فڪري نه وان محضاً، بو تايددي ته ورات ناردرابن نه فرموي:

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ رسولي حق و بهر حق له طرفه حه صرته تي حق. ﴿مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾ مؤيد و ناصر بي بو ته ورات يه ڪمي نسخ نه ڪات.

﴿نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ فه ريفي له نه وانهي، ڪه ڪتبي معهوديان دراوه تي، ڪه گويا حفظي نه حڪامي بڪن، نه وانيش دهر عهده يان ڪردوه و لايان وايه نه و ڪتبي (لا يتغيره) ..

﴿كَتَبَ اللَّهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ﴾ نه ي هاوينه پشت

خویانه وه، هیچ گوئی ناده نئ.

﴿كَانَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ ١٠١ ﴿كانه هیچ نازان، چیان نه بیستوه، هیچ عه هدیان لئ وه رنه گیراوه؟ چ جای ئه وه، که ئیمان به پیغه مبه ره کان بهینن.. له ئیمان به ته وراتیش دهرئه چن. ئه و فرقه یه له پاش زه مانى حه ضره تی سلیمان ظاهر بوون، ئه لئین دیاره ئه و نبوه ته، گمه و گالته یه.

﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَنَلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مَلِكٍ سُلَيْمَنَ﴾ ١٠٢ ﴿دوای ئه و نهیره نگ و خزعلات و عزامات و وفق و ته له سماته که وتن، که (مه رده) و خه بیته کانیان ئه یان خویند له سه ر مولکی سلیمان. به درۆ و افترا ئه یان گوت: سلطه نه تی حه ضره تی سلیمان به و عزائم و ته له سماته بوو، به و (خاتمی مطلبسم) نائلی ئه و عظمت و شکوه بووه.

حقاً اعتمادی ده وامی مولک و توسعی فتوحات به و نه وعه چشته کفره، جه له به قواعد و (سننی) ئیلاهی. حه ضره تی سلیمان له و جهاله ته به ری یه ..

﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَنُ﴾ ١٠٣ ﴿سلیمان، که دوه مین حوکمدارانی به قووه ت بووه له ابتدای تاسیسی حکومه تی اسرائیلی، زۆر چاک ئه یزانی ده ولت چۆن تشکل ئه کا، چۆن ادامه ی ئه بی..

﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا﴾ ١٠٤ ﴿ئه و جوړه کفره گرانه له ئینسانیکی به شیطنت و زرنګ دووره، به لام فکری سیاسه ت، یاعداوه ت ئه و نه وعه که سه ی که وچ ئه کا، ئه وانه ئه وها پوویمان له کتیب وه رگیرا. ﴿يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ﴾ ١٠٥ ﴿سحریان فیری خه لق ئه کرد، تاکوو به جارئ وه ریان بگیریی له اسباب و علل و شرائطی حقیقی و زۆر نیزیکه، که به خه لقیان گوتبی، موساش ئه و ی ئه ی کرد هه م سحر بوو هه م ﴿وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ﴾ ١٠٦ ﴿ئه و حقه بازی و شعبده کاری یه، که نازل بووه سه ر ئه و دوو مه له که، ئه و دوو

پیاوه باشه ی وهک مه لائکته بی غل و غهش، یا ئەو دوو شه خصه ی، که ﴿بَابِلَ هَارُوتَ وَمَرْوُتَ﴾ له بابل بوون، له ناو بابلیان محترم بوون، کلمه یان نافذ بوو وهک پادشاهان. بۆیی له بعضه قرائهت (ملکین) به کسری لام وارد بووه، ئەو دوو شاهه، یا ئەو دوو ذاته مه لهک سیمایه، سحریان فیری خهلق کرد. وه لازمیش ناکا له هه رجی ی، که (انزل) بوو به طریقی نبوهت ب، ئەو دوو کلمه یه، که هاروت و ماروته له کلماتی بابلی یه، حاجهت ناکا اشتقاقی تی دا به یان بکهین.

﴿وَمَا يُعْلِمَانِ مِنْ أَحَدٍ﴾ ئەو دوو شه خصه ی فرشته سروشته، که سیان فیری سحر نه ده کرد ﴿حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ﴾ ئە یان گوت ئیمه ئازمووده ی قلب و نقدین، وهک محهک بۆ تجربه خهلق فیر نه کهین.

﴿فَلَا تَكْفُرْ﴾ به طالبه که یان ئەگوت خۆت کافر مه که، خۆت وه ره گیره. ئەوی فیر نه بی، له خیری صرف که. ئینسانیک که سعادته ی قهوم و میلله تی خۆی بوو، ئەتوانی بعضی اسبابی (شر) بکا به ئاله تی خیر.. وهک حه ضره تی (کاک احمدی شیخ)، که ئەو وفق و نووشته و دو عایه ی محضاً بۆ خیری فقرا و مساکین دانه نا. حتی ئەوانی گولله به ند و تیغ به ندیان هه ل ئەگرت، شهرطی له گه ل ئەکردن، که حتی جنیو نه دهن، چه جای سیئاتی تر. به لام ئەو نه وعه ذاته زۆر نایابن، حقاً که بوون پی یان بلین (مه له ک).

ئەوجا له سه ر ئەو شهرط و په یمانه ﴿فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا﴾ ئەوی ئاره زوویان بکردا بوایه لی یان فیر نه بوون. ﴿مَا يَفْرِقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرَّةِ وَرَوْحِهِ﴾ چشتی، که به ئەوی تفریقیان نه خسته به ینی میرد و ژنی.

الآنیش نویشته ی ژن رهش کردن له بهر چاوی میردی له ناو ئیمه و جووله کان دا هه یه. به یه کیکی ئەلین (یه کساته)، کانه وهک سم الساعه زو

تائیر ئہ کا، یہ کی تریشیان ہہ یہ بۆ ہہ وئی باران ئہ یکہن، کہ لہ بہر چاوی
میردی خوشہ ویست ببی، پی ئہ لئین (کن فیکون)، کوردہ کان ئہ لئین (کلفہ
کون).

«خودا ئہ یزانی من ئہ مانہ نازانم، ئہ ماما لہ یہ کی زور نئیزیک و (موثوق
بہ) ئہ م مجملاتہم وەرگرتووہ».

﴿وَمَا هُمْ بِضَاكِرِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ئہ وانہ زەرەر ناگہ یئین بہ
ئہ وہی، کہ فیربون بہ ہیچ کہس، الا بہ اذنی خودا نہ بی، یا مقصد
ئہ مہیہ، کہ ئہ م نویشتہ و چشتانہ ہیچنین، ئہ وی زەرەر بگہ یئینی ہەر
خودایہ . وہ یا خود ئہ وانہ پیایوی باش بوون، معلوماتی خویان لہ جئیی باش
نہ بووایہ صرف نہ دہ کرد. کہ سئی مستحق نہ بوایہ زەرہریان
پی نائہ گہ یاند. (اضراری مضریش) دیارہ خودا اذنی لہ سہرہ.

﴿وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ﴾ ئہ گہر چاک ئہ گہر خراپ، بۆ
ئہ وان ہەر زەرہربوو، چونکی بہ اشتغال بہ و نہ وعہ چشتہ لہ کارو کہ سب
ئہ بن.

طبیعی بہ یہک دوو ہیلکہی سہرقہ لہ مانہ گوزہران ناکن ئہ بن بہ
سوالکر، لیرہ و لہ وئی ئہ خولینہ وہ، بی قہ در و قیمت سفیل و سہرگردان
ئہ بن.

چہند سال لہ مہ و پیش، شہ خصیک ہاتہ (کویں) لہ حضوری باو کم و
شیخ عبدالکریم بہر زہنجی، گہ لئ چشتی عجایبات و غرایباتی کرد. حتی لہ
من، چوار پولہ سۆرکہی سکہی عثمانی وەرگرت. .. ہاویشتیہ ناو کاسہ یئ
ناو، دہ سہ سرریکی بہ سہر دادا، نہختی پستہ پستی کرد. پولہ کانی ہینایہ
دہرہ وہ، عیناً لیرہ بوو زییری خالص و پاک، بہ تاریخ و طوہی شاہانہ!

من پیم گوت: مادام ئہ مہ ئہ زانی، بۆ ئہ گہ پیی بہم لباسہ شررو و نجرہ،
لہ من و لہ وئی ئہ خولینہ وہ؟ ہەر وہقتی ئارہ زووت کرد یہک دوو پولہ کہ

سوركه بكه لييره و بوخوت زهريف گوزهران بكه .

گوټى: قوربان ئوه (بوټه، پووكه شه، مزخرفه) كه م وه قټى خوى به
لييره نه نوينى، پاشدان ناشكرا ئه بى . نيهايهت سهرم به هيلاك ئه چى .
دوايى لييره كانى هاويشته وه ناو كاسه كه، بعضى ئه فسون و مفسوونى
پى دا خوئند . هينايه وه دهر پوله سوركه كانى خوم بوو . به سته زمانه به و
نه يرهنگى و شعبداته، بووبوه سهرسهرى و سوالكر .

﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ﴾ به حه ققه ت
زانانديان، معلوميان بوو ئه و طائفه له معلوماتى خويان، نه بو حه ياتى
دونيا، نه بو قيامت چ نصيبيان نه بوو .

﴿وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ﴾ چشتى زور خراب بوو، كه نفسى
خويان پى دا، خويان ضايع كرد ، زور نزيك بوو به كه سابهت، يا به اشتغال
به علومى نافع بيه پياوى ده وله مهند، نواتى معتبر و خيرده ره وه . له
سهر ئه م حاله ته ش، هيشتا نه وانه له (دجاله كانى) نيمه چاكترن .
چه ندى له مه و پيش جه ماعه تيك له حقه - بازانى نيرانى هاتنه (كوين) له
حه وشى قه هوه خانه ي متصل به مزكه وتى گه و ره، گه لى نيشى سهر
سهر يان كرد . بانگى موسلمانان يان نه كرد:

« ئه ي براده ران! پيمان هه لمه خه له تين، به خودا ئه وه گشتى
پروپوچه . حه قيقه ت نيه . دياره اربابى ئه و صنعه يه له كويه نين، نه گهر
نيمه له (تبرين) بواين له ميژ بوو حيله مان به دهر نه كه وت . »

له سهر نه وراستى يه، گه لى نافه رينم لى كردن . (مع انه) نه گهر به ناو
شيخاتى به اتابونايه و نه و عجايبات و غرايباتانه يان بنواندا بوايه، گه لى
كه س پى يان هه ل نه خه له تان، نه بوون به مريدان، گه لى مالىيان به ده ست
نه كه وت و به كه مالى حورمه ت نه ژيان . جا چشتى زور خراب بوو .

﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ نه گهر بيان زانيبوايه علم و هوشيكيان

هه بوايه، که رووی له و کاره پرپوچوچه وهرېگټرایه، پوویان بکردبوايه سنن و قواعدی نیلامی نه و فهرقه له زهمانی انحطاط په یدا نه بن، رووی میلله ت له کار و که سب و تعلیم وهر نه گټرن، خاصه علمی طب و فنونی عه سکه ری، جهنگ آوهری.

حتی نه وهنده گټر نه بن، سه به بی شیتی نازانن، نه چنه لای نه و (کلی نانیانه) عه زیمه تیان بوبکه ن، بلن نه مه جنوکه یان چووه ته ناو دهر وون:
(اخرج بحق آهشراه. اخرج بحق سلیمان، بحق قرنائیل و رفیمائیل) جا لی نه دهن: جنوکان بلن، ناویان بینه: (سوژن، بوژن، تریانه، کوتک، ته بق)

ناوه کانیان نه نووسن، نه یخه نه ناو ناگره وه نه ی سووتینن و جنوکه کانش نه سووتین و، هم وا اعتقاد نه که ن نه م ده ولت و سه لطنه ت و حشمه تی موسلمانان، به سایه ی دوعا و هیمه ت و به ره که تی فلان پیری بووه. مرقه دی فلان که س له فلان شارایه .. حفظی نه کا چ حدی هیه دوزمن نزیکۍ بکه وئ.

به نه مری فلان که س توپ بو خوی چوو بو مه یدانی حهرب، له خویه وه گولله ی فری نه دا، دوزمنی شکاند! که وایی چ احتیاجیمان هیه به سوپا و فنونی حربي.

وهک شیخ په ضا له مدحی (ناصرالدین شاه) دا نه لئ:

از انجمنش سپاه فزونتر بود ولي

آنجا که حیدر است چ حاجت سپاهرا^(۱)

خوزیا نیمه ش به یه کی وهک (حیدر) هه لځه له تابواین، نه وجا له هه موو طهره فوه نه و میلله ته نشست نه کا، له هه موو طهره ف دوزمن به سهریان دا غالب نه بن، سه لپی مولک و سه لطنه تیان لی نه کا. هه زار دوعا به پوولیک

(۱) - نه گره چی له شکري له نه ستیره کان زیاتره، به لام که (حیدره) له وئ بیت پښیستی به له شکر

(ع . بیما)

چی به؟

کہ لک ناگری.

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا

يَعْلَمُونَ﴾ (۱۳) نہ گہر نہ وان ئیمانیاں بہینا بواہ بہ راستی بہ خودا، بہ کتیب امتدایان پی بکردا بواہ، خوین پیاراستا بواہ، لہم دہنائت و رہزالہ تہ، نائل جہزای چاک نہ بیون لہ طہرف خودا و، جزای چاک لہ طہرف خودا چاکترہ لہ دنیا و لہ (مافیہا)، کہ سیکی ئینسان بی، ادنی علمیکی ہہ بی، چون نہ و خیرہ عظیمہ لہ کیس خوئی نہ دا.. (مثوبہ) بہ ہہ نگوینیش نہ لئین، جہ نابی حق لہ عہ سہلی مصفی، جزای خیر مہ ذاقمان شیرین بکا.

وقتاً کہ لہ ثباتی سابقہ معاملہی عنودانہی بنی اسرائیلی لہ حق حہ ضرہتی (موسی) معلوم بوو، جہ نابی حق موسلمانان لہ سلوکی پیگای ناوای اخطار نہ فہرموئی، نہ آنکہ بہ سوئی ادب، بہ جہ سارہت، دہربارہی پیغہ مہبری خوین معاملہ بکہن، بہ لکرو بہ چشتیکی، کہ موہمی سوء ادب بی، مواجہہی حہ ضرہتی رسالہت نہ کہن. نہ فہرموئی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا﴾ مہ لئین نہی موسلمانینہ، نہی نہ و کہ سانہی، کہ بہ راستی ئیمانیاں ہینا و، ببہ بہ گوئی لہ مستی ئیمہ، چیت عہرض نہ کہین و امان بووبکہ. خوارقمان بو بنوینہ.

﴿وَقُولُوا أَنْظِرْنَا﴾ بلئین بہ چاوی عنایت تہ ماشامان بکہ، چی مہ صلہحت بی بو ئیمہ، و امان تعلیم و تربیہ بدہ، حتی نہ گہر لہ (راعنا) ش نہ و مہ عنایہ تان مقصود بی بہ تہ عبیری لطیف، بی ایہام تہ عبیری بدہ نہ وہ.

﴿وَأَسْمِعُوا﴾ ئیوہ گوئی بدہ نہ فرمایشتی نبوی، زہریف تی بگہن مہ تا پی بگہن. ﴿وَلِلْكَافِرِينَ﴾ خاصہ نہ وانہی، کہ لہ پیگای ئیمان کافر نہ بن،

له ٻو به حق بزره بن ﴿عَذَابُ الْيَمِّ ۱۰۴﴾ عذابی زور به نیش هیه .
 ﴿مَا يَوْذُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ حه ز ناکه ن نه وانه ی، که
 کافر بوون له نه ملی کتاب چ جووله که، چ دیان .

﴿وَلَا الشِّرْكَینَ أَنْ يُنْزَلَ عَلَیْکُمْ مِنْ خَیْرٍ مِنْ رَبِّکُمْ﴾ هیچ خیر بیته
 سه ر نیوه له طرف خودای خوٲان، که وایی زینهار! نه مانه ت سه د نه مانه ت! .
 لیان نه مین مه بن، سه سوودن، دوزمنن، پیان هه لمه خه له تین نه ممانه .

﴿وَاللَّهُ يَخْصُصُ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۱۰۵﴾
 گوئیان مه ده نی، که نه لین ره حمه تی نیلاهی خاصی شه عبی
 بنی اسرائیلیه، نبوه ت هه ر له نه وان دا نه بی، چونکه خودای تبارک و
 تعالی خاوه ندی انعام و احسانی گه وره یه، شامله بو هه موو عباد، ده رگاهی
 فضلی نیلاهی به قسه ی نه م و نه و سه د ناکری و، بالخاصه ناگادارین له
 ملعنه تیان، که نیوه ش وه کی خوٲان به داوی خوارق گرفتار بکه ن، تاکرو
 له فکر و نظر اعتبار، که فیضیکی نیلاهی به محروم بن .

زیرا جه نابی کبریائی قودره تی هیه . نه و عالمه دائماً له ژیر په نجه ی
 قودره تی نه وه . بناءً علیه خودا نه فهرموئ:

﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا﴾ هه ر نایه تی، هه ر خارقه یی، که ازاله ی
 بکه ی، یا به جاریکی له فکری خه لقی بیهینه وه، وه ک نه و پیغه مبه رانه ی،
 که ناو و نیشانه یان نه ماوه .

﴿نَاتٍ خَيْرٍ مِنْهَا﴾ له نه وی چاکتر و عه جایب تر، نه گه ر بزانی مه نفعه تی
 هیه، نه بیهینین . ﴿أَوْ مِثْلَهَا﴾ یا اتیان به مثلی نه که یین . علی الاقل،
 که وایی وه کو (مجددی مصری) نه فهرموئ: مقصد له نایه تی معجزه یه
 نه وه ک نایه تی احکام . بوی جه نابی حق نه فهرموئ: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ﴾ نه ی
 طالبی رشاد نایا تو نازانی؟

﴿أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ ۱۰۶﴾ هه رچشتی بی معتاد و غیره معتاد، مادام له دائره‌ی امکان دابی، مقدوری خودایه. نه‌مما نه‌وی محال بی، قابل‌ی بوون نی‌یه، هر که‌سی تجویزی ادنی محال‌یکي لاه‌بی، هدمی دینی اسلام نه‌کا و، ناگای له خوی نی‌یه.

نه‌گر مقصد له نایه‌تی (حکم) بویه، نه‌یفه‌رموو: (الم تعلم ان الله عليم حکیم) یا چشتیکي نه‌وا، که مناسبی نسخی احکامی شرعیه‌بی، (حقیقه) نیره جئ‌ی نه‌سخ نی‌یه، بوی‌ی باز به تاکید نه‌فه‌رموی:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ که‌وابی عادل‌ی مطلق، مالک‌الملك علی‌الاطلاق له اتیان به خوارق عاجز نی‌یه و نایاتی نه‌و، که له مولکی سماوات و نه‌رض دایه، نه‌گر به فکر ته‌ماشای بکه‌ن، به هزار دهره‌جه له فوقی خوارقه.

﴿وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ۝ ۱۰۷﴾ به غیری خودا که‌س صاحبی نی‌وه و نصیری نی‌وه. بناءً علیه، نه‌و مفسدانه به‌خی‌رخوایی خوتان مه‌زانن، وه نه‌گر نی‌وه طلبی نایات نه‌که‌ن، مقصودتان چی‌یه؟ اولاً نی‌وه وه‌کو بنی‌اسرائیلی نه‌بوونه ژیر چه‌په‌لوک، نه‌گر چی له طرفی فارس، له طرفی روم استیلای سهر بعضیک له نی‌وه کردووه، به‌لام نه‌وان به حورمه‌ت نه‌ژین. وه‌کو اسرائیلی‌یه‌کان مسخر نه‌کراون، که‌وابی حاجه‌ت نی‌یه نی‌وه به معجزه نه‌جات بده‌م، نه‌گر مقصودتان هدایه‌ته نایاتی سماوات و ارض بۆ نه‌هلی نظر و اعتبار کافی‌یه، به‌لکوو اکفایه، وه نی‌وه‌ش زه‌کاییکی فطریتان هه‌یه، به جبر و شده‌تی اقوامی اجنبیه‌ی غالبه نه‌کوژاوه‌ته‌وه.

﴿أَمْ تَرِيدُونَ أَن تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ﴾ یا نی‌وه‌ش حه‌ز نه‌که‌ن، که سؤال له ره‌سولی خوتان بکه‌ن وه‌کو قه‌ومی (موسی)، که سؤالیان له (موسی) نه‌کرد، لیشتان معلوم بوو، که له نه‌تیجه‌ی به غیری

قه ساوهت چي تر نه بوو بناءً عليه:

﴿وَمَنْ يَتَّبِدْ لِّلْكَفْرِ بِالْإِيمَانِ﴾ **نوی تبدیلی کفر بکا به ئیمان** یہ عنی ئیمان، بدات و کفر وەرگری، یاخود لیباسی ئیمان له بهر کفر بکا و کفر به ئیمان بنوینئ، صهرفی نظری عالم بکا له ئایاتی بیناتی ئیلامی، پوویان بکاته خوارق العاده، که وهکو بروسکه ههله ئه بئ و نه کوژیته وه، نه عامه بۆ عالم، نه دائمی یه ..

﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ (۱۰۸) به حقیقت پئی پاستی گوم کردوه، وه پئی به پئیگای پاست نابا و، نهو تبدیل و گورینه وه له ئیوه دووره. ذاتن له سوورپه تی (فاتحه) طلبتان کرد، که هدایه تتان بدا، بو پئیگای پاست. نهو گرووه له مشرکان، اولاً حهز نه کهن ئیمان نه هیئن، که یغیان به سعاده تی ئیوه نایی، نه گهر ئیمانیش بیئن.

﴿ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا ﴾

نقد له نه هلی کتاب، جووله که و دیان ناره زوو نه کهن، نیوه بگیترنه وه له
پاش نیمانتان، بتان که نه وه (کفار)ی مرتد، نه وه یش دیاره له بهر
خیرخواهی نیوه نییه، به لکوو..

﴿حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ﴾ له بهر چه ساده‌تی، که نه شنه‌تی له نه فسی
خویانه‌وه کردووه، هیچ سه‌به‌بی نی‌یه نه و چه ساده‌ت و به‌دخواهی‌یه، کانه
له نه‌وان‌دا بوووته چشتیکی فطری، وه‌کو شاعر نه‌لئ:

نیش عقرب نه از پرکین است

^(۱) مقتضای طبیعتش این است

﴿مَنْ بَعْدَ مَا بَيَّنَّ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ له پاش نه وه که حق بۆ ئه وان تبینی کردوه، که ئه م دینه، ئه م کتیبه هیج خه وشه ی تیدا نییه، مع انه که سێ

(۱) - نازاری چزیوی دپیشک له بهر قین داری نیه، به لکورو سروسشی دوپیشکه که نه وه نه خوازی که وایی.
(بیمار)

ڪه حقي ٻو ٺاڻڪرايو، حقي ٺوهيه، ڪه قبولي بڪا. ٺهوانه فضل له قبولي، خه لقي تريشي لئوه رٺه گيڙن.. ٺهگر دهسه لاتيانههين.

جنابي ڪبريائي مقصدي له اظهاري بغض و، حساده تي ٺهوان ٻو موسلمانان ٺوهيه، ڪه خويان له شهريان ٻپاريڙن، به دوستي ظاهري ٺهو نهوعه دوزمنانه هه لئه خه لئه تين. ٺههما مستمع له حق ٺهوانه، ڪه هيچ و پوچ و خوردرايي ٺهو به دخواهي يه يان له حق ٺهڪن. غضبي ديته فوران، قصد ٺهڪا هجو ميان بڪاته سر، پارچه پارچه يان بڪا، ٻويي جنابي حق ٻو ته سڪيني غضبيان ٺهه رموي:

﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا﴾ عهفو بڪن، اعراض بينن، پوو وهريگيڙن.. اشاره ٻو بين مبالاتي له حق ٺهو هه سودانه، به صهراحت نه يهه رموو (عنهم).

﴿حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهَ بِأَمْرٍ﴾ هه تا خوداي تعالي ٺه مري خوي ديني ٻو ٺيوه، ٺهوسا چوني هه رموو وا پهفتار بڪن. ٺهو ٺهمره (مجددي مصري) تهفسيروي ٺهڪاته وه به (نصرهت)، بعضي به امري قتال. ٺههما تهفسيروي به قيامهت و جزاي قيامهت زور دوره، ٺهو اسراييلي يانه ذاتا لئي ناترسن.

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ظاهرأ دور بوو، ڪه موسلمان لهو ضعف و قيله تي تييدان بگه نه دهرهجهين، ڪه ٺهريان بکريتي به قتال و نصرهتيان بدرئي لهسر ٺهو دوزمنانه، ٻو اطمئناني قلب ٺهه رموي، خوداي تبارڪ و تعالي اقتداري لهسر هه رموو چشت ههيه.

ٺهمرؤ پوڙي (حرب) نييه، پوڙي ٺوهيه به خوتان مشغول بن، رابطهي اجتماع له بهيني خوتان تقويه بڪن.

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ وه هه رچي چاڪ بين و منفهه تي تي دا ههين بيڪن.

﴿وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ﴾ هەر جوژه خیری بیی. ﴿تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ لای خودا نهی بیننه وه، له خودا جزای خوتان وهرته گرن ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ﴿۱۱۰﴾ نهوی بیکن لای خودا بزد نابیی، ظاهر و باطن لای نهو عیا نه. نه گهر عه بییکی هه بی له نهو بزد نابیی، نه و جا تی کۆشن، اعمالتان بی غل و غش بی.

ذاتی بووه له قدمای صوفیه، مشهور بووه به (شیخی نساج)، جاوی دروست نه کردو نه یفرۆشت، گوزهرانی پی نه کرد. جاری به پادایی تۆپه جاویکی بۆ شه خصیک دروست کرد، لای وابوو زۆر بی عه ییه، شه خصه که ته ماشای کرد، یه ک دوو عه ییی لی دیته وه، عهرضی شیخی کرد، شیخ دهستی کرد به گریان.

شه خصه که گوتی: قوربان مه گریی، پاره که نه دهم و جاوه که قبول نه کهم. فهرمووی: «بۆی ناگیریم. بۆی نه گرییم تۆ له و تۆپه با وجودی زۆر سه عیم تیدا کردبوو که هیچ عه ییم لی نه نه دیت، عه بیت دیته وه. جا خودا بهو علیم و بصیری به نه بی چهند هه زار عه یب له عملی من بدوزیته وه، که لای خۆم زۆر به خالص و مخلصی نه یکه م».

﴿وَقَالُوا﴾ نه هلی کتاب بۆ اغرا و اغوای عالم ﴿لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ﴾ ابدأ محاله کهس داخلی به هه شت نابیی. ﴿إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرَانٍ﴾ الا کهسی جوو بی یا دیان!! نه هلی جهننه له نظری نه هلی کتاب، یه کیکه له و دوو فرقه:

﴿تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ نه وه نه هلی بی ماحصله، خه یالی خاوه.

﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ﴿۱۱۱﴾ بفهرموو دهلیل و حجت و برهانیان بهینن له سه ر نه م ده عوایه، نه گهر راست نه کهن.

﴿بَلَى﴾ نهو حصر و اختصاصه باطله ﴿مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ﴾ هەر کهسی

پاک بکا ذاتی خوئی، به دهماغ و قلب و روح نییهت بو خدا، پووی هر له
 نه وین، ظاهر و باطن توجه نه کاته هیچ. شائبه ی شرک له دلی دا نه مینی
 ﴿لَهُ وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ چاک بښ، اعمالی پیک و پیک بښ، نه و کهسه ﴿فَلَهُ
 جَزَاءُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ جووله که بښ، دیان بښ، موسلمان بښ، غهیره بښ، هرچی
 بښ.. له هر شعبی بښ، بو نه وه نه جری خوئی لای خدای خوئی، خدا هر
 خدای بنی اسرائیلی نییه، به لکوی خدای هه موو عالمه.

ذاته ن له صدري کتابه وه افتتاح کرا به حمد و ثنای رب العالمین.

﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ خوف استیلايان ناکاته سر، عاجز
 نابن، نه زانن نه جريان به خوړایی ناچي. نه هلی کتاب.. دوو ادعايان هه یه،
 یه کي چوونه به هشتیان، بښ حق و حساب هر چوون بښ، دووهم غهیری
 نه وان (ولو) مؤمنیکی خالصا مخلصا لله بښ، ناچیتنه به هشت.. یه غنی
 دخولی به هشت بښ خوف و حزن، بو نه وه نه وعه که سانه یه، که مسلم و
 محسن بن، به ناوی جووله که یی و دیانی و موسلمان نییه.

نه و نه وعه مکارانه، اولاً جهه تی ترس نیشان نه دهن، که پئی ان
 هه لځه له تان، نه و جا پښگای ترسانیان بو نه که نه وه، پاش نه و ادعای
 اجمالی یه، نه و جا بزاین تفصیلی ده عوایان چونه.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ جووله که نه لښ دیان له سر هیچ
 نښ، دینیان نییه، هه مووی او هام و خیالاته، که وایی به هشت خاصه ی
 نیمه یه.

﴿وَقَالَتِ النَّصْرَىٰ بِالْمُقَابَلَةِ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ که وایی
 به هشت خاصه ی نیمه یه. نه م قصه یه له و دوو طائفه یه زور عجایبه، نه گهر
 که سڼ جا هل بی کردابوایه، هر چوونی بوایه قهیدی نه بوو.. نه ماما نه وانه.

﴿وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ جووله که ته ورات، دیان انجیل، که سڼ کتیبی خدا

بخوینی به تی گه یشتن، چۆن ئەم قسه پڕوپوچه ئەکا، بالخاصة (دیان) ئەگەر ته وراتیان به دهسته وه نه بێ، ئەوان چیان ههیه له گوشتاری جهالەت، آثاریان به دەر ئەکهوێ، ئەوانه جاهلن، علمیان به کتییی خودا نییه.

﴿كَذَلِكَ﴾ وه کو ئەو لاف و گه زافه ﴿قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ له سائری ملل. ﴿مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ قسه یی وه کو قسه ی ئەوان، حتی گه لێ له موسلمانانیش ئەلێن.. هەر ئێمه (ناجین)، غهیری ئێمه هه موو فره قی اسلامی ئەچێته ئاگر، نه ته نها فره قی اعتقادیات، به لکوو اریابی طرق و مذاهیش وا ئەلێن. ئەگەر انصاف بکهین، ئەو لاف و گه زافی له ناو ئێمه دا ههیه، باوڕ نا کهم له ناو جووله که و دیانان دا هه بێ، به لām ئەوانه قورئان خوێن نین، اعتقاد به قسه ی پۆسای خوێان ئەکه ن.

له کتیییکی پافضی یانم دیت، که خودا ئەفه رموێ « هەر که سیکی (علی) خوش بوێ، تاعنانی ئاسمان گونا می هه بێ، من لێ خوش ئەبم، ئەوی رقی له (علی) بییته وه، ئەگەر مابینی ارض و ئاسمان چاکه ی هه بێ، لێ قبول نا کهم عه ذابی ئەده م».

منیش نووسیم: ئەگەر حسنی معامله ی له گه ل خودا هه بوایه، ئەه بوایه ئەویش له مطیع و محبانی خوا خوش بێ، با رقیشی لێ یان بییته وه! به لێ ئینسان به قسه ی خوشکه له خوشکه له، هه ل ئەخه له تی. ئەو نه وعه خودپه سند و هه رزه گویانه ئەبێ جزایان چی بێ؟ هەر خودا ئەیزانی، به که س ناییته به یان، بوێ ئەفه رموێ:

﴿قَالَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ خودا هوکمیان له به یندا ئەکا له ئەوه ی، که اختلافیان تی دا هه یه، فصلی قضا، ده فعی نزاع، هەر که س به جزای خو ی گه یاندن عاندی ئەوه .

وقتا که معلوم بوو تسویلاتی بنی اسرائیلی صرف بو ئەوه یه، که پرووی

عالم له خودا وهريگيرين. نهو عبادت گاهي، ڪه ٻو خودا بنا ڪرايو به صوره و تماثيل و هياكل بيڪه نه بتخانه، وهڪوو مشرڪه ڪاني عه رب. جه نابي حق ٻو اظهاري نهو ظلمه، نهو ته جاوز له حقه نهو فرموي:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ ڪي ظالم تره لهو ڪه سي، ڪه مه نعي مزگه وتاني خودا نه ڪا، ڪه ذڪري خوداي تدا بڪري به خالص و مخلصي، بي شائبه ي شرڪ.

﴿وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا﴾ ڪوشش بڪا ٻو ٽيڪ داني نهو مزگه وتانه. ذاتا تعميري مزگه وت به طاعت و عبادتي پهروه ردگاري عالمه، ڪه سڪاني خالص و مخلصي تدا نه ما، (ولو) بنه و بارهگا و گونبه دي سر بڪيشيته قوبه ي فهله ڪي مينا پهنگ، هر به ويترانه حسابه. دياره نهو نهو ڪه سانه تاڪوو دلان به حبي بت و اصنام و تماثيل نهو بوييته بتخانه، مزگه وتانيش ناڪه نه بتخانه و سه عيش ناڪن ٻو ٽيڪ داني دلي موسلمانان، ڪه تلويشي بڪن به تماثيل. نهو پوش ته ماشاي مزگه وتان بڪن نسبت به سائري واقعي عبادت، ڪثافت و بي رهنگي و بي نه يرهنگي توحيد ي تدا نهو بينن، نهواني تر به بتخانه، مسرحي تياترو، ملعبه ي ره قص و سه ما و چه پله پريزانه زياتر نهو چن، به لڪوو عينا (بيت الاصنام) ن غايه تي ناويان جودايه.

نهو نايه ته رابطه يه ڪي زور عه جيبه، ٻو نظمي ماقبلي له گهل مابعد ي.

﴿أُولَٰئِكَ﴾ نهواني، ڪه سعي نه ڪن ٻو تخريبي مساجدي نه هلي توحيد. ﴿مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ﴾ ٻو نهواني نهو بو، ڪه بچنه ناو نهو مزگه وتانه، الا له گهل ترس و خوف و خه شيه تي خوداي. حه قيان نهو بو بچنه ناو نهو مزگه وتانه به ڪمالي خضوع و خشوع، پويڪه نهو جانبي نيلاهي. به لام حبي صورهت و اشڪال، رابطي دلان به جهت پوي له خودا وهندي بي جهت وهريگيران.

﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ بۆ ئەوان ههیه له دنیا ئابووچوون، (حقیقه) ئەوه ئابووچوونیکى زۆر گه‌وره‌یه. که‌سێ له (میلیون) بێ خانەى ئیلاهی وه‌ریگیرێ، تهنایی کفر و ضلالتی پێوه بکا.

﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ١١٤ که‌وابێ بالعکس بۆ ئەوانه‌ى سعی بکه‌ن، دلی عباد و عبادەتگاهیان له‌ پیسی پاک بکه‌نه‌وه، جزای خێریان نایته به‌یان، (مع انه) ئەو مساجدانه‌ ببن، یا نه‌بن چ نقص بۆ عظمتی په‌روه‌ردگار نی‌یه.

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ بۆ خودایه هه‌موو ئەرز، ئەوروپا و ئاسیا، ئەمریکا و ئەفریقا، ئەوی عبادەتی خوا، بکا ئەتوانی له هه‌موو جێیه‌ک بیکا. لای خدا په‌رست، قدسیه‌ت بۆ جهه‌ت نی‌یه. قدسیه‌ت بۆ ئەو که‌سه‌یه، که‌ منزله له جهه‌ت، له هه‌موو جهه‌ت هه‌ر ئەوی پووی قلبی هه‌ر له ئەوه.

﴿فَأَيْنَمَا تُولُوا فَشَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ غایه‌تی له به‌ر بعضی مناسبه، بعضه جهه‌تی انتخاب کردوه، که له‌ صورته‌ی ظاهری عبادی خدا پووی تی‌بکه‌ن، هه‌ر جێی ئەمریان پێ‌بکا پووی ئەکه‌نی، ئەمما پوویان هه‌ر له خودایه.

﴿إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ ١١٥ محصور نی‌یه له مه‌کانیک، محدود نی‌یه به جهه‌تیک، محددی جهات و محددی محدد الجهات هه‌ر ئەوه. قودرەت و علمی احاطه‌ی به هه‌موو چشت داوه، له‌سه‌ر ئەم تقدس و تنزهه، که‌ جه‌نابی کبریائی هه‌یه‌تی، ئەو جاهله گومرا‌هانه جه‌نابی کبریائیان له زومره‌ی نباتات و حیوانات حساب ئەکرد.

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ چ کو‌پ چ کچ، جه‌هاله‌تیان که‌یشته‌بووه ده‌ره‌جه‌یه‌ک، فضل له جهه‌تی گۆرین به‌ خه‌یالی فاسدی خۆیان، حقیقه‌تی خودایان ئەگۆری.

﴿سُبْحَنَهُ﴾ جه‌نابی کبریائی منزله، وه‌ک له سووره‌ی اخلاص

ئه فه رموئ: نه که سی لئ به وه لد بووه، نه له که س به وه لد بووه، کئ یه له عاله می موجودات وه لدی خودا بئ؟

﴿بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئه وی له ئاسمان و ئه رزدا بئ، هه مووی مملوک و عه بدی خودان.

﴿كُلُّ لَّهُ قَانُونٌ ۝﴾ هه مووی بۆ ئه و خاضع و نه لیل و مسخر و بئ ده سه لات ه.

﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ مخترعی ئاسمان و ئه رزه، ئاسمان و ئه رزی بئ وینه ایجاد کردووه، یا خود بئ نظیره له ئاسمان و ئه رز. که وایی کئ ئه بئته وه لدی خودا؟ ئه وی ئیوه ئه لئ وه لدی خودایه، له (مبدعات) که متره، دنیا مالا مال له اشباه و انظاریان.. امثالی خۆتانن، ئیوه ش وه کو ئه وانن، ئه وانیش وه کو ئیوه (زه مانی) ن و (مکانی) ن، اجرامن، اجسامن، محاطن، محدودن.

بديعیکی وایه ﴿وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۝﴾ که انفاذی امری بکا، حکمی بفرموئ، له سه ر آلات و ادوات معطل نابئ، مجرد امری تکوینی بئ مباشره و، وه ضع و نسبه ت کافی یه بۆ بوونی.

هه ر چشتی، که قصدی بکات ئه وچشته پووی مخالفه ی نی یه در عقب ئه بئ، وه کو عه رضمان کردن ئه م ئه مره، ئه مری تکوینی یه، ئه مری تکلیفی نی یه. ئه مر و ئیراده ی تکوینی مخالفه ی غیره قابله، که س له و شه ئنه دا شرکه تی له گه لّ خودا نی یه، هه رچی بئته وجود به طریق توالد، یا ابداع هه مووی به تکوینی خودایه.

قه ده ر چی یه؟ .. احضار و ئاماده کردنه بۆ بوون.

قه ضا چی یه؟ .. انفاذ و به جئ هئنانی چشته بالفعل، له قه ده ر خۆپاراستن ئه بئ، ئه م ما له قه ضا نابئ، ممکن نی یه.

روایه ت کراوه، جه نابی پسه اله ت په ناه به ته ک مه غاره یی مائل به که و تن

خیرا پۆیی و تی پهری، تا له ئاقاستی ده رچوو. عه رضیان کرد: تو له قه ضای خودای فرار نه کهی؟

فرمووی: له قه ضای خودا فرار نه کهم بۆ لای قه ده ری.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ گۆیا نه وی تی پهری قسه ی زانایه کانیان بوو، نه وی نازانایه کانیان نه یان گوت:

﴿لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ﴾ بۆچی خودا قسه له گه ل ئیمه ناکا؟ ظاهرأ ئه وه ش به تحریک و ده سیسه ی زانایه کانیان بوو، وه الآ عه وامی هه ر میلله تی ک هه بی خۆی له زمره ی خواص حساب ناکا ﴿أَوْ تَأْتِينَا آيَةً﴾ یا قسه مان له گه ل بکا به زه ریفی بیناسین، یا خارق العاده یی وامان بۆیی، که ناچار ئیمان به یینین، حاصلی، ادعایان کرد، که علمییکی ضروریمان ببی به خودا، وه الآ ئیمان ناهیین.

﴿كَذَلِكَ﴾ وه کو نه وه له جه هل و عناد.. ﴿قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ گوتیان نه وانی پیش نه وان ﴿مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ قسه یه ک وه کو قسه ی نه وان.

﴿تَشَبَّهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دلایان پیک نه چی، بۆیی قسه یشیان پیک نه چی. (حقیقه) نه و قسه زۆر بی مه عنایه، نه وی نه و القاءاته ی کردووه، نه گه ر مقصودی اضلال و اغوا نه بی، نه زانی نه گه ر خودای تعالی قسه له گه ل هه موو که س بکا.. نبوه ت نامیئی (عیسی، موسی، ابراهیم) بۆچی یه؟ وه نه یان زانی ئیمانی الجائی، ضروری قاعده ی تکلیف تی ک نه دات. ئیمان نه بی ئینسان خۆی به فکر و نظر په یدای بکا! بۆ نه و جه ته ش=

﴿قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ ١٨ له مه له کوتی سماوات و ئه رز، ئایه تی (لا یعد ولا یحصی) مان داناوه، له سه ر زویانی پیغه مبه ران شه رح و ایضا حمان کردووه، بۆ قه ومییکی بزانی، له حقایق بگه ن به زانین و تی گه یشتنیکی مه حکه م.

خوارق پۆیی، دهوری تی پهری. نه تیجه ی معلوم بوو. زه مانى فکر و هوشه و، که سئى فکرى هه بئى له ئایاتى انفس و اکوان، هه زار هه زار ئایاتى بۆ که شف ئه بئى، که هه زار مه رته به له خوارق به فائده تره.

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ﴾ ئیمه تۆمان ناردوو به علم، به فکر، به نظر سه و قى ئینسان بکه ی بۆ که شفى اسرارى فیطرته.

﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ به شارته بده ی بۆ ئه و که سانه ی، که به پاستى ئیمان به پئین و چاکه بکه ن، دلایان خوش بکه ی. ئه وانه ی که مزخرف و منافقن بیان تر سئینى، حه قى تۆ ادای پساله ته.

﴿وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾ تۆ مسؤول نى له جهل و ضلالت و کفرى ئه وانه ی، که خاوه ندی جحیم، په فیه ی ناگرن.

مه لایئ صه رفى قودرته ی خۆى بکا بۆ تی که یاندى فه قئ. فه قئ که تی نه گا، مه لا چ قصورى هه یه؟ ئیشاره مان کرد، که قسه ی ئه و جاهلانه به ده سیسه ی مه لایه کانیا نه، بویئ ئه وانه ی له میانه فرئ دا و فه رمووی:

﴿وَلَنْ رَضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصْرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ﴾ خصوص (جهله) ی عه رب له قه ید و به ندی قسه له گه ل کردنى خودا و ئایاتى ضرورىه دانین. ئه گه ر قسه یه کى وابکه ن به القاءاتى ئه هلى کتیبه، ئه وانه له تۆ راضى نابن، هه تا وه کو تابعى دین و ئایینى ئه وان ئه بئى.

﴿قُلْ﴾ تۆ بفه رموو، یا رسول الله ئیمانم هه یه به خودا، زۆر چاک بپروا ئه که م ﴿إِنَّكَ هُدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهُدَىٰ﴾ هدايه تی خودا هه ر ئه و هدايه ته، من که سه ر فیطرته ی ئیلاهی ماوم، دواى هه وا و هه وه س نه که وتووم. غه ریزه، حس، عقل کفایه ت نادا، الهام و وحى ریا نى پئ ئه وئى.

ئیمانم هه یه، که (موسى و عیسی) له پێغه مبه رانى خودان، هیدا یه تیان ئیلاهی یه. پاش ئه وه که خودای ته الی که شفى ئه حوالی ئیوه ی بۆ کردم، له

شفاق و عناد و نفاق و حه سه دی ئیوه تی گیشتم.. تبعیه تی من بۆ هه واو
هه وهس و خیالات و ئه وهامی فاسده ی ئیوه محاله، له دائره ی امکان
چوه ته ده ر. و (مع هذا) ش خوی راساً ئه وه نافه رموی، تاخودا ئه فه رموی:

﴿وَلَمَّا أَتَبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ﴾ بالخاصة، وه هي (ولد) بۆ خودا ﴿بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ
مِنَ الْعِلْمِ﴾ علم به خباتی ئه وان و به سائری حقائق اشیا، که له طرف
خوداوه بۆت هاتوه .

﴿مَا لَكَ مِنْ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ ١٢٠ یه عنی بالغرض و التقدير، ئه گه ر تو
اتباعی هه وا و هه وهسی ئه وان بکه ی، قطعی امل له خودا بکه . له طه ره ف
خودا هیچ یار و یاوه رتنابی که له طه ره ف خوداوه یار و یاوه رت نه بی، هه ر
نابی.

ئه مه حاالی سه ودا ی اعظم له بنی اسرائیلی چ جوو، چ دیان . به لام
بعضی هه بوون له بنی اسرائیلی، فکریان له سه ر حق (کانه) له گه ل ئه وان
هه ریه ک نه بوون، بۆی بی عطف ئه فه رموی.

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ ئه وان ه ی، که ﴿يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ کتیبه که یان
ئه خوینده وه، به حقی خوینده وه که تامل و تدبر و تفکره، له مه عنا
گیشته . ره ش خوینی هیچ اعتباری پێنی یه . مقصد فه می مه عناه
﴿أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ ئه وان به پاستی ئیمان به کتیبه که ئه هینن، بۆی بی
ئیمان به (ما انزل عليك) یش ئه هینن، قطعی نظر له اشخاص ئه که ن، ئه زانن
ده عوه تی تویش، وه کو ده عوه تی (عیسی و موسی)، حه قه .

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ﴾ ئه وی کافر بی بی به کتیبه که ﴿فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ ١٢١
به پاستی ئه وان ه سه ره تمه ندن، ئیمان به توش ناهینن.. یه عنی ئه وانی که
ئیمانیا ن به کتیبی تو نه هیناوه، ئیمانیا ن به کتیبه که ی خویشان نه هیناوه .
خاک به سه ر له هه ردوو دنیا بوون. خائب و خاسر، له هه ر دوو دین محروم

بوون. جه نابی حق خطاب له گه لّ ئەوانە ی، که ئیمانیا ن به حەزەرە تی
(محمد) هیتا، فەرمو ی:

﴿يَبْنَیْ اِسْرَءِیْلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِیَ الَّتِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَنِّیْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَی الْعَالَمِیْنَ ۝۱۲۴﴾

ئەوانی که به عنوانی ته شریف پیان بیژدی (یا بنی اسرائیل) ئەمانە ن،
ئەوی شایان بی، که تذکار بکری به نعمە تی ئیلاهی ئەمانە ن، هەرە کو
تفضیل دراو ن له طرف خودا بحق، ئەوانە، قبوولی ئەم تشرە فیا ن کردووە،
که ئیمانیا ن هیتاوە به خاتم الرسل. عیناً ئەمریا ن ئەکاتی و ئەفرمو ی:

﴿وَاتَّقُوا یَوْمًا لَا یَجْزِی نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ نه که ن به دینی جدید هەلخە لە تین،
کەس له پۆژی جهزا له فریادی کهس ناگا، نه (ابراهیم)، نه (موسی)، نه
(عیسی)، نه (محمد).

﴿وَلَا یُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ ذاتاً ئیو ه لە سەر فکری فدیە نه بوون و، له (دینی
مبین) یشدا فدیە نی یه.

﴿وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَعَةٌ﴾ نفع نادا به هیچ نه فس، هیچ شفاعە ت، سابقاً
به یانی مسئلە ی شفاعە تمان کرد، احتیاج به اعادە ی ناگا.

﴿وَلَا هُمْ یَنْصُرُونَ﴾ ئەوانە ی، که به وخیالاتی باطله، هەلخە لە تاو ن،
نەصرە ت نادری ن، یار و یاوهری نا کری ن، له خودا بهر گە شتە ن، هەر که سی
خودایی بی له ئەوان، بهر گە شتە ئە بی.

له و نایە تی کریمه به دەر ئە که و ی، که دەعوە تی محمدی، اندازی احمدی
بۆ دۆست و دوژمن، مؤمن و کافر، موافق و منافق، ظاهرأ و باطنأ، سرأ و
علناً، هەر یه که فریو فیل و خدشە ی تیدا نی یه (صلی الله علیه و سلم و جزاه
عن الرسالة حق الجزاء) سابقاً فریادی تظلمی موسلمانان له دەست ئە و
ظالمانە ی، که منعی مساجدی خودایان ئە کرد، له ذکری خودا تیدا کردن بۆ
گو ی ئە هلی انصاف کرا..

بعضیٰ له مؤمنی بنی اسرائیلی اجاہی دہ عوہ تیان کرد، کتلہ ییکی (مرکب) له اسرائیلی و اسماعیلی له ژیر پایہ تی ہدایہ تی محمدی گردبوونہ وہ بالاتفاق، ئو مساجدانہ له چہنگ ئو ظالمانہ نہ جات بدہن. وہ اعظم و اہمی مساجدی ئو ہلی توحید ئو مزگہوتہ بوو، کہ له طرف حہضرہ تی ابراہیمہ وہ بنا کرابوو. حہضرہ تی ابراہیمیش مصدری (فرقتین) بوو ابی اعظمی اسرائیلی و اسماعیلی بوو. بویٰ بہ تذکار بہ یانی حالی ابراہیم و کیفیہ تی بنای مسجد ئو فہرموی:

﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾ کہ خودای ابراہیمی، ابراہیمی امتحان کرد ﴿بِكَلِمَاتٍ﴾ بہ چند احکامی، کہ شایان بی امتحان خلیل الرحمانی پی بکری، دیارہ اوامرہ بہ نینوک کردن، بہر تاشین، طہارت کردن.. ئو جوہ امور ی تافہہ نیہ، تا له مہقامی ﴿فَاتَّمَّهَنَّ﴾ تحسین و تافہرینی ئیلاہی دہربارہی بگوتری - ئو گہرچی نظر بہ (قون نہ شوہ) کانی دیانان ہونہ ریکی تی داہیہ - تہواوی کردن بہ مکملی بہ جی ہیٹان وہ کو له امتحان دہرچوو، (کانہ) له مکافات ﴿قَالَ﴾ خودا فہرموی: ﴿إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾ ئو من ئو تو ئو کہم بہ پیشہوا (مقتدی بہ الانام) ﴿قَالَ﴾ حہضرہ تی خلیل عہرضی جنابی باری کرد: ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِي﴾ بعضی کیش له اولادو احفادم بکہ بہ امام و مقتدی بہی انام. ﴿قَالَ﴾ جنابی باری فہرموی دوعات قبولہ، لکن ﴿لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾ عہد و پہیمانی من ناگاتہ ظالمان، (کانہ) عہدی خودا خوئی (ابا) ئو کا له ظالمان، ئو ممما بو ئووانہی، کہ له اخلاق و تربیہ و آدابی پاکیزہی تو دہرنہ چن، وہ کو تو عہد و پہیمان بہ جی بہینن، ناللی شہرفی امامت ئو بن.

ذاتاً حہضرہ تی ابراہیمیش ئو مہی مقصود بوو، ئووانہی کہ ذریتی ئو، مادی و معنوی اولادی ئو، ئووان ناللی عہدی خلافت ببن، لکن

بوخاتری نہ بی بہ به هانه بو سفهایان، جه نابی حق تصریحی پی کرد.
 له پاش نه وهی، که حه ضره تی (ابراهیم) نائلی شهره فی امامه تی بوو،
 بالطبع جیگایه کی پی نه ویست، که بیکا به مرکزی امامه تی خوئی، له هه موو
 قطعاتی دنیا جیگایه کی اختیار کرد بی زب و زینه تی مدنی، بی تزویق و
 مزخرفاتی وثنی، مجرد له هه موو آرایش و لذاندی دنیایی. زور نه چوو نه
 جیگایه بوو به مجتمعی ناس به نه وعی، که زور دوور بوو له خاطر و خیال،
 که محضاً به جعلیکی نیلاهی بی.

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ﴾ چونکی خه لقه که بو زیاره تی نه و (بیت) ه
 نه چن، مفره که یان هه ر بیته. ﴿وَأَمَّا﴾ اول چشتی، که جنابی کبریائی
 نه مری به و خه لقه کرد.

﴿وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّی﴾ له مقری امامه تی ابراهیم، جیگایه ک بو
 اقامه ی شعائری دینی دروست بکن، نه وان مباشره یان به بنای مسجد الحرم
 کرد له دهوری بیت. نه مما بنای نفسی بیت، در عهده ی حه ضره تی
 (ابراهیم) و جگه ر گوشه ی نه و، که (اسماعیل) ه کرا.

﴿وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ﴾ نه نفسی خو یان ﴿أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ
 وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ ده رعه ده ی ابراهیم و اسماعیلان کرد، که
 بهیتی من تطهیر بکن، پاک بکن له رسوم و نقوش و تماثیل و هیاکلی،
 که معابدی نه هلی شرکی پی تلویث کرابوو، بوکی؟ بوئه وانیه که ده وری
 نه و بهیته نه دهن، زیاره تی نه کهن، له مزگه وت خو یان چپس نه کهن،
 اعتکاف نه کهن، نه و گروهی پاکه و ساجد، خاضع و خاشعن بو خودا،
 خلاصه وای پاک بکن که شایان بی پی بلین «بیت الله».

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا﴾ نه و جییه بگیتره به شاریکی
 محفوظ له شهرری دوژمنی دنیا و دین.

﴿وَأَرْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ له عہدی سابق جنابی باری فہرموی: عہدی من ناگاتہ ظالمان، له دعای نثرہ کہ حہضرہتی (ٹیبراہیم) دعای پزق نہکا بۆ نہہلی شارہکہ، بہ نہوعی اظہاری نفرت له ظالمہکان نہکا، کہ خودا ہیچ پزقیشیان نہداتی، بہ لکوی نہم پزق و ثمراتہ خاص بی بۆ:

﴿مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ جہنابی حق دعای قبول نہکا، لکن نہفہرموی من نہوانی، کہ بی ٹیمان بن محرومیان ناکہم، لکن ﴿قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا﴾ منفعتی کہمی پی نہگہیینم.. ذاتاً منفعتی دونیا، نہگہر زوریش بی کہمہ. ﴿ثُمَّ أَصْطَرُّهُ﴾ له قیامت ﴿إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ﴾ مادام نہوان له دنیا بہ اختیار و مہیلی خویان، کفریان لہسہر ٹیمان ترجیح کرد، پوویان له متابعتی تۆ وہرگیڑرا، من مجبوریان نہکہم کہ بچن بۆ ناگر، چ پڻگای تر نیہ بۆ کوئی نہچن، (مع انہ) بدیہیہ کہس بہ مہیل و شہوقی خوی ناچن بۆ ناگر، نہم ناگرہیش ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ مصیر وہکو له قاموس نہلی بہ موضعی نہلین، کہ له اطرافیہ وہ ٹاوی بۆ بگہرری، بچیتی، (کانہ) نہو جڻگاہیہ حہمامیکی صیفیہ.

نہورویایی زور کہیفیان بہو نہوعہ حماماتی صیفی دی - خودای تعالیٰ حفظمان بکا لهو جڻیہ -

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾ نہوہی زور چاک یادبکہی حقاً جڻگای اعتبارہ وہقتیکی، کہ (ابراہیم) و (اسماعیل) بناغہی کہعبہیان له سہر نہساسی شہرف و مجد و بلندایی دانا، بزائین چییان نہگوت بہ کمالی تضرع و، زاری عرضی نیازیان نہکرد له خزمہت باری.

﴿رَبَّنَا ثَبِّتْ لَنَا﴾ خودایہ لیٹمان قبول بکہی، لیٹمان راضی بیی. ﴿

أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ﴿۱۲۷﴾ دعای ٹیمہ نہبیی، ناگاداری ما فی الضمیری

ئیمه ی ناگات له هه موو چشت هه یه، هیچ چشت له تو بزر نابئ.

﴿ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ ﴾ ئه ی خودای ئیمه، ئیمه بگێرری به منقاد و مطیع بو تو، له ذلله تی خضوع بو غه یری تو بمانپاریزی.

﴿ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُّسْلِمَةٌ لَّكَ ﴾ وه هه م په یدا بکه ی له (ذریتی) ئیمه، نوممه تیکی منقاد بو تو و به س.

﴿ وَأَرْبَا مَنَاسِكًا ﴾ عبادات، یا مواقعی عباداتمان نشان بده ی رای العین، به اتفاقی ئیمه و معتزله، ئه و نه وعه شه ریعه ته، به خودا نه بی به که س داناندی، حتی هه زهره تی (ابراهیم) و (اسماعیل)، به و هه موو عه قل و درایه ته ی خویان، له خویان پانه دیت، که شه ریعه تی پاک و خاوین و بی غلو غه شیان بو دانین.

﴿ وَتُبَّ عَلَيْنَا ﴾ دینی سووک و هه نیفمان بو دابنئ، نه که وینه ژیر باریکی گران، دیاره ئه و مه قامه مه قامی طلبی دانانی شرعه، مه قامی گونا ه و په شیمانی له گونا ه نی ه.

﴿ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴾ ﴿ ۱۲۸ ﴾ تو دائماً (کره بعد کره) پووی لطف و مه رحه مه ت ئه که یه عبادی خۆت، مقتضای ئه و لطف و مه رحه مه ته ئه وه یه، که تکالیفی زۆر و صعب له سه ر عبادی خۆت دانه نی، مه بادا تووشی گونا ه ببین، ذاته ن شرانعی ئیلاهی هه مووی بو تعدیلی طبیعه ته. ئه که ر قه ومیک خویان گرانبار نه که ن، خودا باریان گران ناکا.

﴿ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ ﴾ پیغه مبه ری له خویان بو خویان بنیری.

ئه و پیغه مبه ره یش ﴿ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِكَ ﴾ ئایاتی تو یان به سه ردا بخوینیت ه وه، چ مکو ن، چ منزل، شه رح و ایضاحیان بو بکا، تئیان بگه یینئ. ﴿ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ ﴾ ئه و کتیبه ی، که بو ی ئه نی ری، ئه و احکامی، که تئ ی دا هه یه، زه ریف بو یان به یان بکا، له اعتقادی و له

اعمالی، یا خود فیتری نووسینیان بکا. (حقیقة) ئه وه زۆر مناسبی حالی نوممه تیکی (امی) یه.

﴿وَالْحِكْمَةُ﴾ حقایقی اشیا یان تی بگه یینی، آداب و اخلاقی فاضله یان فیتر بکا. ﴿وَيُزَكِّهِمْ﴾ ظاهر و باطنیان پاک بکاته وه، بی غل و غهش و فکری فساد بن. (حقیقة) ئه و دوعایه زۆر باشه بۆ مه لایان (به خصوصی). زۆر مه لاهن به علم و حکمهت ئه بن به جهربه زه، مفسد، عنود، ئه و علم و حکمهت به ئه وان ئه بی به ئافهت. جاهلی، له و نه وعه مه لایه گه لی چاتره.

﴿إِنَّكَ أَنْتَ أَلَمُزُ الْحَكِيمِ﴾ حالی ئینسان له بهینی حضارهت و بداوهت، یه عنی شارستانی و لادییی زۆر سهیره. انسانی مدنی مه یلی علم و حکمهت و کتابه تی ئه بی، سه عی ئه کا، تی ئه کۆشی، که بیته یه ک له سه رامه دانی زه مان. ئه م ما نفاق، شه یطه نهت، کبر و انانیت، اخلاقی ذمیمه، اعمالی سیئه پووی تی ئه کا، ده وری لی ئه دا، زۆر نادر و نایابه انسانییکی دل خاوی له حضارهت هه ل بکه وئ.

(به ده وری) لادییی، جهل و غباوهت و تی نه گه یشتن، نه فرهت له که سبی علم و کتابهت و حکمهت له سه ری زیاد ئه کا. له گه لی له کرمانجانم ئه بیست له ده وری سابق، ئه یان گوت، ئه وه نده ی له قه له م ئه ترسین، ئه وه نده له تفهنگ ناترسین.

حه ضره تی (ابراهیم)، که له مه یلی بنی (اسماعیل) ئاگادار بوو، دیتی زۆر که یفیان به به داوهت دئ و سائری عربی (رحالة) له اطرافی (مکه) پوو چوو بوون له احوالی به داوهت، زۆر دووری زانی، که ئه و دوعایه قبوول بیی، بۆی له خاتمه ی دوعا عه رضی جه نابی کبریائی کرد: «یاربی، تو غالبی، قوه و تهت به سه ر هه موو چشت دا هه یه. دانا ییکی وه ای که ئه توانی چشتی وادابه زینتی، موقعیکی وای بۆ ببینی وه، که عه قل تی پدا حه یرانه».

نه گهر حوز نه کي به ته وایي له سرري نه و نایه ته بگي، ته ماشاي اوائلي سوره ي (صف) بکه، نه و جا جه نابی حق دوعای (ابراهم) و (اسماعیل) ی قبول کرد. پیغه مبریکی به و نه و عه محضاً له عیززه و حکمته خوی بو نه و قوم نار. ماو ته ووه قوم استفاده بکن له و مرشده عظیمه، له و دینه پاک و خاوینه.

بناءً علیه، که سیکی به هوش بی، ممکن نی به نیمان به و پیغه مبره نه هینن، نه و دینه خاوین و پا که قبول نه کا، نه گهر که سیکی نه یکا، جی (تعجب) هیچ وجهی نی به، الا سفاهت نه بی.

﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ﴾ کي مهیل نه کا له میلله تی (ابراهم)، صهرنی مهیلی خوی لی نه کا؟ که س. ﴿إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ الا که سیکی خوی خوی سفیه بکا، نه فسی خوی له صلاحی دنیا و دین وهر بگریزی. حتی که سیکی (حقیقه) سفیه بی قابل اصلاح بکری، که که می تی که یاندر مهیل نه کا بو میلله تی ابراهیم مهیلی لی نا کا، نه ممه نه وی خوی که و نه حمق بکا، علاجی نا کری به (جعل و تحمق)، به ملعنت و خباثت، پوی خوی له و میلله ته پا که وهر نه گیزی، و الحال حه ضره تی ابراهیم.

﴿وَلَقَدْ أَصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا﴾ به حقه ت نیمه نه و مان اختیار کربوو له دنیادا، به هم مو افعال و اقوال و اطواری ممتاز، پاک و خاوین بو.

﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لِمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ که وایی نه ی بنی اسرائیلی و اسماعیلی! تی بفکر نه به تقلیدی آباء و اجدادی خوتان، خوتان گومراه مه کن، پو له حق وهر مه گیزرن.

نابینن حه ضره تی ابراهیم له دنیا له کي پاش که و تبوو نه گهر تقلیدی آباء بیته به هانه بو نیوه. حه ضره تی ابراهیم نه بوايه شوین آباء خوی بکه وئ.

فعلى هذا چون نه بو به پیغه مبره، مختاری خودا، مه داری مفخره تی

فریقین، نه گهرچی له دنیا پاشه که وتی صالحان نه بوو، به لام له قیامت له زومرپی صالحانه. ئیوهیش واین، علی العکس مه کهن. له دنیا اولادی صالحان بن له قیامت بچنه پیزی سه فیهان.

(ولن ینفع الاصل من هاشم اذا کانت النفس من باهله)

وهجهی ئه م اصطفایهی دنیا و قیامتهی ابراهیم چییه؟

﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ﴾ بهرحال، بن توقف، بن (ثم و فی و او) ﴿قَالَ﴾ نه فرموئ بن قال.

﴿أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ﴿۱۳۱﴾ ذاتاً خوشی له پیشه وه له گه ل اسماعیل ئه م نوعایه یان کرد و، خوداش نوعای قبول کردن و، نوعایشیان بو ئیوه کرد... نه گهر ئیوهیش پاک و خاوین بن، نه لین: (اسلمنا لرب العالمین). چند جوانه له طرف جهنابی کبریائی (ربه) له جوابی حه ضره تی ابراهیم (رب العالمین) ئیمهش له (صدری) کتابه وه گوتمان: (الحمد لله رب العالمین). نه گهر له وه حمد و ستایشه، راستگو بین، لیترهیش منقادی امری (رب العالمین) نه بین.

حه ضره تی ابراهیم ئه و استسلامه ی ته نها بو خوی نه بوو ﴿وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ﴾ هه موو اولادی خوی، نه ته نها حه ضره تی ابراهیم ئه و وه صیه ته ی فرموو: ﴿وَيَعْقُوبُ﴾ نه ویش وه صیه تی له اولادی خوی کرد، به میله تی ابراهیم فرموو:

﴿يَبْنِيَنَّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ﴾ خودای تعالی اختیاری کردوه بو ئیوه ئه م دینه پاکه، امتیازی لای خودا به دینه، نه به نه سه ب.

﴿فَلَا تَمُوتُنَّ﴾ ئیوه مه مرن له هیه حالان ﴿إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۱۳۲﴾ دهوام بکن له سه ر ئه م دینه، پئی شکوک و شوبه مه دن، هیه هه لمه خه له تین، له سه ره مرگیش ناگاتان له خوتان بن، له خودا غافل مه بن.

گەلێ جار عەرضی موسڵمانانم کردوو، لە وه عەظ، کەسێ لە حەياتی خۆی سەعی بکا، ئیمانێکی کامڵی بێ غل و غەش بەاویتە ناو دڵی خۆی، لە سوئی خاتمە ئەمێنە حاصڵی کە ئیمان بوو بە (مَلَكه)، زەوآلی نابێ، بەلکۆو لە سەرەمەرگدا قوووەتی زیاد ئەبێ، ئەوی بیستووتانە، کە لە سەرەمەرگدا کافر بوو، محقق لە حالێ زنده گانی ئیمانێکی باشی نەبوو، بەلام ئاگاداری خۆی کردوو، بە بەرزی ماوەتەو، لە هەنگامی مردن ئەو هۆش و متانەتە ی نامیێن، کە غل و غەشی خۆی پپۆشی، کفری زەمانی حەياتی لێ ظاهر ئەبێ، بۆی بەعضیک لە اولیاء ئەیان فەرموو: ئێمە لە خاتمە ناترسین لە اولی ئەترسین، حتی گەلێک لە انسان ئەبینین لە وه قەتی شینەیی مؤمنی باشە، موسڵمانە، طاعت گوزارە، ئەمما کە شیددەتیکی هاتە سەر، مصیبەتیکی لێ قەوما، توورە ئەبێ، هەزار کفریات ئەکا.

(توصیه) لێرە بە مەعنا عەهد و پەیمانە، صاحبی قاموس ئەفەرموێ: «اوصیه و وصیه توصیه عەد الیه» وه ئەو عەهد و پەیمانە ی حەضرەتی یعقوب، هەم لە زەمانی حەياتی هەم لە سەرەمەرگی دا بوو بە دزی نەبوو، ئاشکرا بوو.. مە یگۆرین. ئەو وەندە بە حدی (تواتر) گە یشتبوو (انە) حاضری بالمجلس بوون. ﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ﴾ کانه حاضری بالمجلس بوون ﴿إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ﴾ کە مردن نزیک بوو لە حەضرەتی یعقوب ﴿إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ﴾ کە بە اولادی خۆی فەرموو، بۆ وەرگرتنی عەهد و میثاقی نهائی ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي﴾ کێ ئەپەرستن، دوا ی من؟ ﴿قَالُوا﴾ تێکرا ﴿نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ پەرستشی خودای تۆ و خودای آبائی تۆ، کە ابراهیم و اسماعیل و اسحاقن ئەکەین. فەرقي اسماعیل و اسحاق ناکەین، ئەویش لە زومپە ی آبائە، ئەویش جگەرگۆشە ی (خلیل الله) یە، بنی اسماعیلیش وه کو خۆمان حساب ئەکەین.

﴿إِلَٰهًا وَحِدًا﴾ عبادەتی خودایێکی تاک و تەنھا و بێ شریک و بێ نظیر ئەکەین ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۱۳۳﴾ ئێمە بۆ ئەو خودایە، مطیع و منقاد و فرمان بەردارین، ئیمانمان بە تقلید نییە. لەو آیاتی بیناتە بە دەرتەکەوئێ کە مایە سعادەتی (دارین)، سعادەتی (نشاتین) ئیمانی دروست و اعمالی صالحە، (روح القدس) ی حق، جەوھەری مجردی خەلاص، خولاصە ی ارشاد، حەقیقەتی ھیدایەت، (فذلکە) ی کتبی سماوی مضمونی ئەو ئایەتە، کە ئەفەرموئ:

﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾ ابراھیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و ئەمانە، ھەمووی تێپەڕی، پۆیی، خۆیان و اعمالیان و چاکە ی خۆیان تێپەڕین. ﴿لَهُمَا مَا كَسَبَتْ﴾ ماوەتەوہ ئێوہ ﴿وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ﴾ ھەرکەس خۆی و عەمەلی. ﴿وَلَا تَسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿۱۳۴﴾ ئێوہ سؤالتان لێ ناکرئێ لە ئەوہی ئەوان کردوویانە، ئەگەر ئێوہ چاک نەبن، چاکە ی ئەوان کە لکی ئێوہ ناکرئێ. ھەرکەس سؤالی عەمەلی خۆی لێ نەکرئێ.

ئینسان تەجەب ئەکا لە حاڵی موسلمانان، چۆن لەم ئایەتە غافل بوون؟! ئەلئێ اصلاً ئەیان بیستووہ، مع انہ ئەبووایە، ھەر موسلمانێ عالم و جاھل، عارف و عامی، سید و امی، عمری و حیدری، اشعری و جعفری، ئەو ئایەتە ی لە لوحە ی (خاطر) خۆی بنووسئ، دائماً ببھینیتە بەر نظری تفکر و اعتبار.

نەکا پشت بەکەس ببەستئ، بەذل و انکسار لەبەر دەستی کەسیک رابوہستئ، ئومیدی نەجاتی بە ئەو و ئەم بێ.

خودائەیزانی ئەگەر موسلمانان ئەو ئایەتەیان بکردبوایە دستور العمل، نہ لە دین، نہ لە دنیا نشستیان نائەھینا. ئەو روحە، کە لە صدري اسلام چووہ بەر بەدەنی موسلمانان، لە ناو دلایان قەراری گرت، حەیاتێکی پێدان، بە ئەوعێک سەعی و اجتھادیان کرد، وا سەرکەوتن، کە بوونە سەر

تاجی لم، به لām نه و پوځه زوو نه رچوو، به لکوو زوو نه ریان چوواند.
 هیکلی نوممت، وهکو به نه نی بی روح (تفسخی) کرد، نه عضای له
 باریک هاته نه روه، پارچه پارچه بوو، بوونه ژیر چه په لکوکی عالم.
 واییش!!... عزیزه تی پاش نیللهت چه ند خوځه، نیلله تی پاش عزیزهت
 - که سی حسې ه بی - چه ند ناخوځه، له مړدن تال تره!!

مع الأسف بعضیک مه لمان بوون، له هر نایه تی روحی حیاتی
 نومم تیان تی دا بیدتابوایه، نه حال زه هرکی مه لاهل، (قتال) یان
 نه هاویشتی، روچه که نه دما، نایه ته که وهکو مقه بیای بوش نه مایه وه.
 نوممت مه حروم بوو، (حالا) یش کونه قسه ی نه وان له سر زوبانی
 مه لایانی عه صری، نه وران نه کا و به دل و گیان قبولی نه کا، خوځیا
 نوممت، که هر مه ل نه خه له تا به لطفی نیلاهی، به شفاعتی نبوی خوځیان
 خوش بکردابولایه، به لām اعتماد نه دمه نه سر بعضیک، که له (بهائم) بی
 ابراک ترن.

هزار هزار فرسخ له ساحی (قرب و قبول) بوون، اصلاً نه رگی
 شفاعت بق نه ولته ناکریته وه، چ جایی، که شفاعت بکن پاش نه و نایاتی
 کریمه، نه بولایه بنی اسرائیلی علی الاقل سکوت بکن، که مې خه جالته
 بیان گری، لکن قه ساوہ تی دلیان، جه ساره تیان له سر قسه ی پرپوچ مانع
 بوو له تاثر، له خه جالته و انفعال، باز له سر جه هل و عنادی خوځیان،
 اصرار نه کهن.

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى هَتَدُوا﴾ جوله که نه لی بینه جوو، بیان
 نه لی بینه بیان، نه وسا هیدایه تتان نه بی، ریگا به مقصود نه بن، له
 عذاب نه جاتتان نه بی، نه چنه به هشت، حتی نه و قسه یان به حضره تی
 رساله تیش نه گوت.

﴿قُلْ﴾ یا رسول الله له جوابیان دا بفرموو: ﴿بَلْ مَلَّةٌ إِزْهَمَ حَنِيفًا﴾

به لکورو ئیوه تابعی میلیه تی ابراهیم بین، که من احیای نه که مه وه،
حه ضره تی ابراهیم ذاتیک بوو راست، مستقیم الاطوار، دینی نه و دینی بوو
مائل به چاکه، (متنفر) له خراپه.

﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ۱۳۵ ﴿خَوَىٰ لَهُ مَشْرَكَانَ نَهَبُو، میلیه تی له شائبهی
شرک پاک بوو. (توحید) ئایینی هه موو پیغه مبه رانه، ئیمان به نبوه و
شرک، له دلێکدا گرد نابنه وه.

یا بفهرموو: من تابعی میلیه تی ابراهیم له سهر په وشتی نهوم. چۆن نه و
په و وه رگێرا له ادیانی باطله، منیش به و نه وعه په و وه رگێرا وه، له
هه موو دینی باطل، که وایی چۆن بیه جووله که، یا بیه دیان؟ که دینی
جووله که یی و دیانی، سه راسهر (شرک) و، به موسلمانانیش نه فهرموو:
﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ ئیمانی خالص له شائبهی شرک دوور. ﴿وَمَا أُنْزِلَ

إِلَيْنَا﴾ قورئان، که بو ئیمه هاتوه، ئیمه ییش چاک وه ری نه گرین.

﴿وَمَا أُنْزِلَ إِلَّا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ﴾ اسباط له
بنی اسرائیلی، یا بنی اسحاق، وه کو قبائله له بنی اسماعیلی. (سبط) ییش به
داریک نه لێن، که که لی زۆری، نه و شعبانه (کانه) وه کو که ل و لقی داریکی
که له یه ک اصل بێ. که وایی غه رض له اسباط اولادی یعقوب نی یه، زۆرا،
غه یری یوسف، نه وانی تر علی التحقیق، نه بوونه (نبی) فضل له رسول.

(حقیقه) نه و قه ساوه تی، که له حه ق هه ضره تی (یوسف) یان نوواند، زۆر
دووری خستنه وه له ساحه ی نبوه و. نه و قه سه یه ش لای (مجددی) مصری و
(سیدی آلوسی) قه سه ییکی مقبوله، (حقیقه) مقبوله.

هه م ئیمانمان هه یه به ﴿وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَى﴾ نه و کتیبه ی، که
دراوه ته موسی و عیسی، نه نه و ته ورات و انجیله محرفه و هه ل به ستراره ی،
که له ده ست ئیوه دا هه یه. ئیمان به نه وانه کفری محضه.

﴿وَمَا أَوْتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ هه م به ئه وهی، که دراوه ته انبیایان له
 طه رهف خودای خوئیان، له هه ر قه ومیک بین، له هه ر شعبیک بین.

﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ﴾ ته فرقه یان ناهاویننه به ینی، بلین، افکار و
 ده عوه تیان له یه ک جودایه، به لکوو ئیمانمان هه یه هه موویان یه ک فکر و
 یه ک مه شره ب ده عوه تی خه لقیان کردووه، بو خوداییکی بی شریک.

﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ ئیمه انقیاد و اطاعه مان هه ر بو ئه وه،
 پیغه مبه ره کان به واسطه ی ارشاد ئه زانین، نه وه ک به شرکاء و ابنائی خودا
 - معاذ الله -

﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا﴾ عظمای ئوممه ت لیـره
 (مشوشن)، به عضیک ئه لئین: کلمه ی (مثل) (حقیقه) له قورئانه، ئه مـما
 زانده، چونکی خودا مثلی نی یه.

به عضیک وا ئه نوینن، که ئه و کلیمه هه ر له قورئاندا نی یه. له
 قرائه تی (ابیة) «فان آمنو بالذی آمنتم به» یه.

له قرائه تی (ابن عباس) «فان آمنو بما آمنتم به» یه.
 به لام ئه م قسانه هیهچنین، هه موو (صحابه) کلمه ی مثلیان لیـره به قورئان
 قبول کردووه، ئه گه ر ئه مه به (تواتر)، به تحقیق ثابت نه بووایه، که وا نازل
 بووه چون ئه م کلیمه یان لیـره زیاد ئه کرد. به عضی علمای محقق وه کو
 (زمخشه ری) مه عناییکی لطیفی فهرمووه. ئه لئین:

«ئه وه بو اسکات و الزام دانی جووله که و دیانانه، یه عنی ئه گه ر خودا
 مثلی هه بی، ئیوه ئیمان به و (مثله) بهینن، هدیاه تتان ئه بی. خو معلومه
 خودا بی مثله، ئیمان به چشتی نه بوو، محاله خصوص بو خودایه تی.
 که وابی ئه گه ر مقصدیان هدیاه ت بی، ئه بی ئیمان به خوداییکی بی شریک و
 بی مثل و بی ولد بهینن».

به لام لای من سرریکی لطیف تری تی دا هه یه .. چونکی ئه و خودایه ی، که

ئه وان ئیمانیان پئی هینابوو، ئه وهنده دوور بوو له مه قامی الوهییهت. حتی هینابوویانه زومرپی حیواناتی، که توالد بکا بارئ، هیچ نه بی ئه و خودایه ی، که ئیمانیان پئی هیناوه، له م ده نائت و ده ناسه ته پاکی بکه نه وه، نوعاً ما قدسیه تیکی، که بتوانین بلّین: به لّی ئه وه مناسبه ییکی له گه لّ الوهییهت هه یه. وهک (بلاکفه) ی ئیمه ئه لّین: جسمه له سه ر عه رش دانیشتووه، هه وراز و نشیو ئه کا، به لّام ته نزیهی ئه که ن له لوازمی جسمیهت و دانیشتن و حرکه، چ نه بی ئه وانه ش با ئیمان به خودا بهینن، با لایان وابی له جیهه ته و جسمه، به لّام نه ی هیننه ئه م ده نائته و ئه م تطوراته، که به سه ر (پیشوله) و سائری حیواناتی محقره دا دئ. ئه گه ر به و جوّره ش ئیمان بهینن، نائلی هدایهت ئه بن. ئه ممأ حاشا به و مثله ییش ئیمانیان نیه.

﴿وَإِنْ نَوَلَّوْا﴾ ئه گه ر اعراضیان نا و به و جوّره ئیمانیان نه هینا ﴿فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ﴾ پوو چون له عه داوهت و مخالفه بۆ عصیان، چ معذره تیان نیه الا عنادی نه بی، ئه ی ره سول تو ئه همیه تیان مه ده یی.

﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ﴾ زۆر دوور ناپوا، خودا شه رری ئه وانه له سه ر تو ده فع ده کا، خودا کافی به بۆ ده فعی شه رری ئه وان.

﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ۱۲۷ هیچ چشت له ئه و بزر نابن، هه ر که س به جزای عه مه لی خو ی ئه گا ئه و میلله تی ابراهیمی، که ئیمه قبوولمان کردووه، تابعی بووین.. ﴿صَبَّغَهُ اللَّهُ﴾ فیه تره تیکی ئیلاهییه، په نگیکی بی نهیره نگیه، خودا واحده، هه رچی وه حده تیکی تیدا هه بی ئه وه په نگیکی خوداییه، توحید وه ظیفه ی عقله، تفریق وه ظیفه ی خه یاله، بۆی له زه مانى استیلای خه یالّ شرک له به شه ردا زۆر بوو به انواعی مختلفه، حتی هه ر نه وعه خو شیه کی له به شه ردا بو بوایه وه، (کذا) هه ر ناخو شیه کی عمو می ظهوری بکردا بوایه، خوداییکیان بۆ دانه نا. هه یکه لیکیان بۆ دروست ئه کرد.

جهه تی وه حده تیان نه ئه دیت، که بزائن قاعده ی خه لق و ایجادى (خیر و

شرن په که. هه تا بزنان واضعی نه و قانونه یش هه ریه که.

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً﴾ په نگی کی له په نگی خودا چاکتره؟
 ﴿وَنَحْنُ لَهُ عَبِيدُونَ﴾ ۱۳۸ ﴿نیمه هه ر بؤ نه و مطیع و فرمان به ردارین.
 حاصلی، په نگی نیمه بی په نگی، (متلون) نابین، له په نگی فیسری
 لاندین.

﴿قُلْ﴾ نه ی بنی اسرائیلی! ﴿أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ﴾ نه وه مجادله له گه ل نیمه
 نه که ن؟ نه لین خودا هه ر خودای نیمه یه؟ فضلای هه ر له گه ل نیمه یه؟ نه لین
 غه یری نیمه باقی هه موو له خودا و فضلای خودا محروم باوجودی:
 ﴿وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ﴾ خودای نیمه یه و خودای نیمه یه له مواهبی فیسری
 نیمه، چ فضلان به سر نیمه دا هه یه؟ ﴿وَلَنَّا أَعْمَلْنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ﴾ نه وه
 دیاره نیمه چی نه که ین و نیمه یش چی نه که ن.

﴿وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ ۱۳۹ ﴿نه و ا هه مه لمان دیاره، که خالصاً مخلصاً بؤ
 خودایه. نیمه یش به انصاف ته ماشای عه مه لی خوتان بکه ن، بزنان چهنه
 له اخلاص دوون.

که وایی به چ ده لیلیک، به چ حجه ت و بورهانیک، ادعای نه و اختصاصه
 نه که ن؟ خودای تعالی اختیاری ابراهیم و غه یری ابراهیمی له به رچی کرد؟
 نه ی هه ر له به ر اخلاص نه بوو، له ذاتیان و له لایه ن ماهیه تی انسانی چ
 امتیازیان هه بوو؟

وه کو حکماء نه فهرموون: نسبته ی هه موو عالم بؤ خودایه که، نه بی
 خه لک خو ی سه ی بکا، استعداد و لیاقه تی په یدا بکا، که ببیته مظهری
 (فیضی) نیلامی، له سر نه و نیمان و اخلاص و انقیاده ی، که هه مانه
 بؤچی نیمه له فه یضی نیلامی محروم ببین؟ نه وه محضاً تحکمه، خودا
 نه یزانی عه ینی ده عوای جووله که و دیانان هاته ناو موسلمانان، حاجه ت

ناکا من به تفصیل عرضتان بکه، خوتان ته ماشا بکه، نه حوالی خوتان له گهال نه و نایه ته لیک بده نه وه، نه زانن چنه د دور که وتوونه وه له هیدایه تی قورناتان. نه و نایه تانه له گهال حدیثی (دار قطنی) «ان الله خلق الخلق فاختر منهم العرب الخ» لیک بده نه وه، نه زانن چنه د دورن و مه علومتان نه بی، که نه و فکره فکرکی اسرائیلی به، له ده عوایان دهر نه که وی خودای تبارک و تعالی (انه) به مه یلیکی فیطری قه ومیکي نه وی و قه ومیکي ناوی؟!.

نه واه!! چی یان به اسلامیته کرد، چون روحی قورناتیان برد. حقاً اسلامیته تیکي، نینسان له قورناتی عظیم الشانی وهریگری له گهال اسلامیته تی، که له (محدثان و نقالانی) نه بی، زور له بهک جودان، فرهقیان ناسمان و پرسمانه.

مع الأسف (صبغة الله) یان دا به نه یرهنکی، به هزار (لون) تفرقیان هاویشه به ینی عناصری نیسلام.

﴿أَمْ يَقُولُونَ إِنَّ بُرْهَمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى﴾ نه و نه ووه قسه بی مه عنایه له ناو (ملیون) ان دهرناچی، حتی به عضیک پیای به هوش و گوش له موسلمانان بعضاً مجادله نه کهن نه لئین: پیغه مبر حنفی بووه، یا شافعی، قادری بووه، یا نقشبندی، حتی رافضی له ته فسیری آیه تی (وان من شيعته لابراهيم) نه لئین نه و ضمیر به بو (علی) به. ابراهیم له شیعہ (علی) به، وه حکایه تیشی بو هال نه به ستن، نه گهر خودا که ره بکا و بگهینه ته فسیری نه و نایه ته، عرض نه کری و حتی له کهیدی نه هلی (بدعه)، مه لای گه وره گه وره مشهور له ناو موسلمانان نه یان که نه هم مذهبی خویان، تا کوو نه وانی که م عه قل کان پی یان ه لبخه لئین، بلین: مادام نه و ه موو مه لاگه وره له سر نه و مذهبه بن دیاره حقه. نه ماما نه وی ناگاداری قورناتان بی، نه لئین: (تلك امة

قد خلت).

﴿قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ﴾ ئەو قسه گالتهین، زۆر گه ودهی تێدایه دهر حق جووله که و دیانان. (کانه) له فضل و علم خصوصی به حقائق تاریخیه، له دهرجهی مخلوقات دهرچوون، کهس نییه معادله یان بکا، مه گهر خودا، ئەوجا که سێ عالم بێ، به تاریخ ئەفهرموئ: «وهی ئافهرین» نه ماوه الا جهه تی تفضیل کامیان شاره زاترن؟!

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ﴾ کێ ظالم تره لهو که سهی شاهیدیکی له لای و له خودای بزر بکا؟..

ئهمه وهرگێرانی (ما هو خلق الله) یه. صهرفی نظر له نبوهت، تاریخ چۆن ئەگورئ؟ خصوص چشتی وا ئاشکرا خودا ئەیزانی، عالم ئەیزانی، ئەو ذواتی کرامه، که لیک پیش عیسی و موسی بوون. میلله تیان زۆر له پیش میلله تی ئەوانه بوو. به لام ئەوانه له غایه تی هه ماقهت و جهالهت، هه موو چشت تحریف ئەکەن، فضل له تاریخ، فضل له کتیبی ئیلاهی، که تحریف و تبدیلی ئەکەن به اوهام و خه یالی فاسدهی خویان، تحریفی الوهیهت ئەکەن، به لکوو تحریفی ذاتی مقدسی کبریائی ئەکەن، ئەیکه نه (ابن و روح القدس)، ئەیکه نه به حیوانیکی صاحب ولد، ئەیکه نه به زهره ییکی محقر، که به تطورات ببێ به ئینسان، (سبحان الله) ئینسان ده هه شهت ئەیگرئ، نازانی بلێ چی؟ عه ذابیان چی یه؟ ئەوهنده ئەلئ:

﴿وَمَا اللّٰهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وقتاً که ئەم ئوممه ته جه ساره تی گه یشته ئەو دهرجه، دهرکهوت ئەوانه له حیاتی عملی (منسلخن)، به لکوو له بشری، له حیوانی (مسخ) بوونه وه، وهک (به رده مردوو) یان لئ هاتوو ه. اشاره بۆ ئەو گرۆه ئەفهرموئ: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾ رابوردن، مردن، به طمعی ژینیان مه بن، قابلی اصلاح نین.

﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ﴾ ئیستا به خاطر تان دا نهی، که نه و قه و مه خبیته (واجب الازاله)ن، مانه وهی نه وان موجبی مسؤلیه تی ئیمه یه .
 ﴿وَلَا تَسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (۱۴۱) له اعمالی خبیته ی نه وان، ئیوه مسؤول نین.

بناءً علیه، نه گهرچی نه و ئایه ته عبارة مکرره، لاکن نظر به موقع له مه عنادا فهرقیان هه یه و، جهه تی اخطار و ایقاضیان جودایه .
 با وجودی نه و ئایه ته تاتکرار بکری، له نظری ئینسانی هوشمه ند، قیمة تی زیاد نه بی. حتی من ئاره زوومه، قودره تم بوايه به زوبانی خوش، به گوفتاری ئاودار، له ئاده م تا به خاتمه، له خاتمه تا نه مپو، فصل فصل ه وصل مجملاً احوالی (امم) بیهینمه قه له م، له پاش کلی فصلی، وهک (ترجیع بندی) - سعدی - نه و ئایه تی کریمه بنووسم، هیشتا لام وایه حقه ی نه و ئایه ته ته و او نابی.

* * * *

تہ فیسری جزئی اول بحمد الله تعالی خلاص بوو، پچائه که م به چاوی انصاف ته ماشای بکه ن. مه فهرموون نه و ته فیسیره مخالفی (تفاسیر) ه کانی تره، چونکی من له سر نه ظمی قورئان ته فیسیرم دهرعه ده کرد، حقاً نه وهیش زور گرانه، امدادی ئیلاهی پی نه وئی، چونکی ته رتیبی قورئان مخالفی نه ظمی (وضعی) له گه ل (نظمی طبیعی)، زور له یه ک دوورن.

حتی ئینسان له گه لیک جی نه بی بالکلیه دووری بکاته وه له سه به بی نزول، وه الا هوندنه وهی حاضری بو هه ل ناستی. له پاش امدادی ئیلاهی، له گه لیک جی زورم مشه قه ت خواردووه، تا مناسبه ی ئایه ته کانم بو به ده رکه وتووه. له سر نه وهیش قصورم زوره، پچای عفو نه که م، چونکی له پیش خوم چ ته فیسیرم نه دیتووه، که به ته وای له سر نه ظمی قورئان تالیف کرابی.

حق نه وانهی، که مه نعی ساجدی نیلاهیان نه کرد، که ذیکری خودای تئدا
بکری، آن جمله أعظمی مساجد، که بیت الحرامه، کرا بووه (بیت الاصنام)،
بالکلیه له طهاره تی حنفی دوور کرابووه، ﴿قُلْ﴾ لیترهیش بفهرموو: ﴿لِلَّهِ
الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ مشرق و مغرب بو خودایه، ئیمه پوومان له جیههت
نی، پوومان له خالیقی جیهه ته.

﴿يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ خودای تعالی، هرکه سی حزی
له پیگای راست بئ، هیدایه تی نه دا بو پیگای راست پیی نیشان نه دا، وه
ذاتاً ئیمه له صدی قورئانی مجید پاپاینه وه له بهر خوا، که پیگایه کی
راستمان نیشان بدات. وه له اوهلی سوپهت، وه عدمان له خودا وه رگرت،
که پیگای راستمان نیشان نه دا. وه لیترهیش نه فهرمووی ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ
أُمَّةً وَسَطًا﴾ من ئیوهم گیتراوه به ئوممه تیکی معتدل، سالکی پیگایه کی
راست و مستهوی ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ به عه مه لی چاکه، به
ته سلیم بوون بو خودا، به پهنگی بئ نهیرهنگی ببه شاهد له سهر عالم،
که دینه که تان ههقه، خوئان ههق په رستن، راست پوون، راست په و و یا
خود راست پو، پوو له جیههت نین. ﴿وَيَكُونَ الرَّسُولُ﴾ فهردی (اکمل) له
گروهی (رسل) ﴿عَلَيْكُمْ شَهِدًا﴾ ناگادار و مطلعی نه حوالی ئیوهی
ظاهری و نیهانی.

له پاش نه و مقدمه به تصریح به جهواب نه فهرمووی: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي
كُنْتَ عَلَيْهَا﴾ تا نه مرو که بیت المقدسه ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ﴾ الا بو خاتری نه وهی،
که بزانی، ته فریق بکهین ﴿مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ﴾ له نه و که سهی که
﴿يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ﴾ نه که پیته وه پاشه وه، ته به عی یه تی پیغه مبه ر ناکا،

نښه بزاند هر ديني، مذهبه و حيزي، كه له اوهلوه (تشكل) بكا، لازمه مدير و پرهيسي نهو حيزه ټاگدار بي، نينساني (مذبذب)، بي مه بدها و (مسلك)، داخلي زومرهۍ نهو نه بي، نهو هيش به امتحان دهر نه كه وي، ته كليفيكي بكا، كه ساغله م و چرووك ټاشكرا بي.

له صه دري نيسلام دوو سه به ب هه بوو، كه ره سولي كبريا پووي نه نه كرده كعبه. په كي: نهو امتحانه. نه گهر له نهو له وه پووي له كعبه بگردابوايه، گه لي له منافقي عه رب موافقه يان نه كرده، چونكي پوو له كعبه كردنيان پي خوش بوو، پرر بوو له بت و اصنام، نهو وه قته له نهو له وه نيشه كه له موسلمانان ټيک نه چوو، نه ما كه پووي كرده (بيت المقدس)، نهو نه وعه لايان گران بوو، پوويان تي نه كرده.

دوهم: وهك نيشاره مان بو كرده، كعبه له سهر طهاره تي زه ماني ابراهيمي نه ما بو، (بيت الله) نه بوو نهو وه قته به لكوو (بيت اللات)^(۱) بوو، اصلاً قابل نه بوو، كه جه نابي رساله ت پووي تي بكا، نه گهر كه سي بلتي: جه نابي رساله ت نهو وه قتي له (مكه) بوو، كعبه ي نه هاويشته به يني خوي و بيت المقدس. قهت.. قهت برروا مه كه (ولو) نهو كه سه (جبر الأمة) و ترجماني قورئانيش بي، چشتي، كه مه عناي نه بي، صه تي سه نه دي بي قيمه ته، نهو هرق و ته مييزه ﴿وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً﴾. با زوريش گران بي ﴿إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ ذاتا نه گهر امتحان به چشتيكي زور گران نه بي، ته زويري (حيالان) به دهرناكه وي ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَنَكُمْ﴾ خودا نيماني نښه به ضايع نابا، نه مرتان بكاتي پوو بكه نه (بيت الاصنام) امتحانيكتان بو دانه تي، كه پاك و پيس له يهك جودا بيته وه، حاشا خودا نهو اضاعه يه ناك.

(۱) - لات: ناوي په كي له بته كاني عه رب بوو.

﴿إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾^(١٢٣) له کهمالی (رافت) و پرحمتهی نهوه، که دینی پاک و پاکیزه یان بۆ دابنئ و، نه هیلئ غل و غهشی تیکه ل بیئ، به لام شهرت نهوه یه خهلق خوی له و پرحمه ته بی پایانه محروم نهکا، رسولی نه کهرم بالطبع ئاره زووی هه بوو، که پوو بکاته کعبه و ئایاتی سابقه شهوقی رسالت په ناهی زیاد نه کرد، به لام ئاره زووی وابوو یه کهم: کعبه پاک بکاته وه، بیباته وه سهر پفعه تو طهاره تی او هلی، نه و جا اتخادی بکا به قبیله، بۆئ دایم پووی نیازی له ده رگاهی بی نیاز بوو، که مو فقی بکا کعبه له شائبه ی (شرک) نه جات بدات، خودایش نه فهرموئ:

﴿قَدْ زَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾^(١٢٤) ئیمه نه بینین، نه یزانین پووکردنت بۆ ته په فی ئاسمان، که قبیله ی دوعایه نیازی تو پیک نه بینین، دوعات قه بوول نه که یین. ﴿فَلَنُؤَلِّسَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا﴾ پووت نه خه ی نه قبیله یه کی، که لات خوش بی، دلّت له سهری پابوه ستئ، نه م لاو نه و لای بۆ نه نوپی ﴿قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ پووبکه جهت و ناحیه و تهره فی مسجد الحرام، نه و مزگوته، که له تهره فی (بیت)، ئیستایش نافهرموئ (بیت)، زیرا «چونکه» حالاً پاک نه کراوه ته وه، اما جنابی حق، که اعلم و احکم الحاکمین، قهراری وادا له نه وه له وه له نوئز و عبادت پووبکه نه نه و جهت، تا وه کو نه و پووتئ کردنه بیته پووتئ کردنیکی نه جات دان بۆ (بیت)، که له و خصوصه وه زیاتر اهتمام نه که ن بۆ فه تحی (مکه)، نه گهرچی ئوممهت بالطبع تابعی حه زره تی رساله تن، پوو له ههر جئ یه ک بکا، پووی تن نه که ن، به لام له سهر کهمالی عنایهت و توجهی استقلالی ئوممهت راساً، نه مریان^(١) پی نه کا به ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ﴾ وه ئیوه نه ی موسلمانینه! له ههر جئ یه ک ببن پووبکه نه ﴿شَطْرَهُ﴾ ناحیه ی

(١) - له اوله وه خطاب له گه ل پیغمبر بو، لیتره له گه ل هه موو مسلمانانه (وحیثما کنتم...)

مسجد الحرام ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ له جوله که و دیان، نه گهر خویان نه گوین ﴿لَيَعْلَمُونَ﴾ به راستی نه زانن، که ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ نه و تحویل و ته وجیهه، حه قیکی مقرر و ثابت له طهرهف خودای نه وان، نه گهر نه وانیش به راستی ئیمانیان به خودای خویان بهینابوایه، معارضه و مجادله یان نه نه کرد، به لکوه متابعه یان نه کرد ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَفْلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ خودای ته بارهک وه تعالی غافل نیه له نه وهی، که نه یکن ادنی ملابسه ییکی له گهل غه فلهت نییه، با وجودی نه م حه قه صریحه، که به ته واوی نه یزانن ﴿وَلَيْنَ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ له هه ردوه طائفه جوو و دیان ﴿بِكُلِّ آيَةٍ﴾ به هه موو آیه تو حوجه تی قطعی بی شکو مریه ﴿مَا تَبِعُوا قَوْلَكَ﴾ تابعی قیبله ی تۆنابن پووی تی ناکن، (لاشک) نه وانن، که پوو چوون له بغضو عداوه تی پیغه مبهه، سه عی نه کن بۆ ابطالی نه و دینه پاکه . وه نه مپویش نه م نه وعه گرووه له فه عالیته دان، تنفری عالم نه کن که متابعه ی حضرته تی ره سول ﴿وَمَا أَنْتَ بِتَارِعٍ قِبَلَهُمْ﴾ نه وه معلومه، محاله، که تۆ پوو بکه یته قیبله ی نه وان، خاصه مشرق و مغرب، که قیبله ی مشرک و پوژ په رستانه .

نه و ساله ^(١) که له به غدا بووم شه خصیکی هیندوسی (طاوس) ناو له و ئوتیله بوو، که منی تی دا بووم، نه ویش له حوجره یه کی دابوو زۆر ترده ی لای منی نه کرد، له دینی خوی پیاری باش بوو، رقیق القلب بوو، نه مدی ئیواره و سبه یه پوو له مشرق و مغرب، خه ریکی عبادته بوو، کتیبیکی نه خوینده وه، که له لایان کتیبیکی (سماوی) بوو، پوژئی پی یم گوت: «تۆ بۆ پوو نه که یته مشرق و مغرب له وه قتی عبادته؟ گوتی ئیمه پوژ ناپه رهستین، به لام له وه قتی هه لاتن و ئاوابوون پووی تی نه که ین، تا وه کوو شاهدیمان بۆ بدا له خزمته خودا. گوتم: عجا ئیوه به چی نه زانن؟ پوژ

عیلمی ههیه؟ ناگاداری حالی ئیوهیه؟ سه نه دتان لی وه رگرتووه، که ئه دای شهادهت له خزمهت خودا بکا، و نه گهر ئه دای شهادهتی نه کرد، عجبا خودا نازانی، که ئیوه عیبادهتی ئه و نه کهن؟ که وام پێ گوت ته ماشای کردم ئاوی له چاوهات، گوتی: چی بکهین وایان پێ گوتووین...

روایهتیش نه کهن یه کیک له پههبانان، پاش (رهفعی) عیسی، گوتی: من به خزمهت عیسی گهیشتم فهرمووی: من پۆژم زۆر خۆش ئهوی، هه موو پۆژ به شعاعی خۆی سهلامی من تبلیغی سکانی ئهرز ئهکا، بۆیه دیانان مشرقیان کرده قیبله. سهیری دهسیسهی ئه و نه وعه مه لایانه و، هه ماقهتی ئه و نه وعه ئوممه ته!

﴿وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةٍ بَعْضٌ﴾ نه جوله که تابعی قیبله ی دیانان ئه بن، نه دیان تابعی قیبله ی جوله کان ئه بن. ﴿وَلَكِنْ أَتَّبَعْتُ أَهْوَاءَهُمْ﴾ بالغرض و التقدير، نه گهر تو تابعی ههوا و هه وه سی ئه وان ببی ﴿مَنْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنْ أَلْعَلِّمْ﴾ پاش ئه وهی، که ئه م عیلمهت بۆ هات، حه ق بۆت ئاشکرا بوو ﴿إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ به حه ققهت تۆش ئه و وه قهت، داخلی زومره ی ئه و ظالمانه ئه بی، که ظلمیان له حه د به دهره، دیاره بۆ حه زره تی رسول نییه، محاله، فقط مقصود (تنبيه و ايقاظی) ئوممه ته که به دهسیسه ی ئه وان هه لئه خه له تین. و قتاکی معلوم بوو تحویلی قیبله ئه مری حه قه، ئه وانیش ئه یان زانی حه قه (مع انه) کردیانه شوبهه ی (قادر) له رساله تی محمد (ﷺ)، ده فعه ی پوو له بیت المقدس ئه کا و، ده فعه یه ک پوو له مسجد الحرام ئه کا. بۆ اظهار ی خباشه تیان ده رباره ی ذاتی نبوی ئه فه رموی: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ پاک و پیسیان ﴿يَعْرِفُونَهُ﴾ پیغه مبه ریان ئه ناسی ﴿كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ﴾ هه ر وه کوو کوررانی خویان ئه ناسی، له سه ر ئه و حاله ش ﴿وَإِنْ فَرِيقًا مِنْهُمْ﴾ فرقه ییکی گه وره له ئه هلی

کتاب ﴿لَيَكْفُرُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (۱۶۱) ﴿حق بزد نه کهن، با وجودی نه زانن، که حقه، حسادته و عناد، بغض و عداوته، که له دلدا قووه تی ساند پووی نینسان له حق وهرته گیرئی، نهو نهو عه (عنود و حسود) له هه موو زه مانئی زدن، له ناو هه موو قوم و صنفی به شهر بللون، که سئی نه حوالاتی روحیه ی اقوام بزانی، تجاری به شهری کردبئی، هیچ گرفتئی له و قسه دا نیه، شه خصیک له خزمانی خوم محبه تی له حقه هه بوو، که ناوی نه هینام به (علامه) ی یاد نه کردم، تصادفاً ساردی به ک که و ته به یینی، بیستمه وه، که ناوی نه هینام نه ی گوت: (فه قئی محمد) منیش (تبسم) کرد، گوتم: بۆ دوینی (علامه) بووم، و نه مړۆ بووم به فه قئی محمد؟!﴾

دیاره معظمی به شهر هه واو هه وه سی خوی نه په رستئی. ﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ ﴿نهو حقه ی، که بۆ تو (تجلائی) کردوه، (خاصه) اطلاعی له سه ر نه حوالی پوویه ی امم له طره ف خوداوه بۆ تو هاتووه و، تقری کردوه به (هذیان) و توره هاتی نهو نهو عه گرووه (ده غده غه) به خاطر مه که یینه ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ (۱۶۷) ﴿له زومره ی گوماندار و صاحب شک و شوبه مه به .﴾

﴿وَلِكُلِّ وُجْهَةٍ﴾ هه ر که سئی وجهه یه ک و ناحیه یه کی هه یه ﴿هُوَ مَوْلَاهَا﴾ ﴿نهو پووی تی نه کا (وجه یا غیره وجه) به مه یل و هه وای نه فس، یا به ده لیل و بورهان. ﴿فَأَسْتَفِهُوا الْخَيْرَاتِ﴾ هه رچی خیر بئی لئی پیش بکه ون، پئی برکه ی لئی بکه ن، مه یلن بپوا و له ده ستان بچئی، له هه موو چشت چاکتر، له هه موو مقصودان به فائده تر، پوو له خودا کردنه، که هه ر ئیش و کاری بیکی (لوجه الله) بئی، مه بده نه وه، مرجعیش هه ر نه وه ﴿أَيَّنَّ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا﴾ له هه ر جئیه ک بن، خودای تعالی هه مووتان گرد نه کاته وه، که وایی له هه ر جئیه ک بن پوویکه نه نهو، به جهاتی مختلفه

تهفره قه مه کهن، دل به جيههت مه دهن، جيههت ناميتي ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿١٤٨﴾ زور ناسانه بو خدا هموتان گرد بکاته وه و جزاتان بدات، چاکه، به چاکه وه خراپه به خراپه عه زمان کردن، پوو له بيت الحرام کردن مجرد ظاهري نيه، به لکوو مقصود پووتی کردنيه تي به عه زم و هيمنهت و غيرت، به اتفاق که نه جاتي بدهن، پاکی بکه نه وه، بوئی دهر ياره ی رسول و نومنهت، تکرار نه فرموي: ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ له هر جي يه ک چوييه دهری، له هر چي جي يه ک بيت، وه بو هر جي يه ک بجي، پوو بکه ناحيه ی مسجد الحرام ﴿وَأِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ نه م پووتی کردنه حقيکه له تهره ف خودای تووه بو احقاي نه و حقه سعی و کوشش بکه، مشهوره (توفیقي خودا تابعی سعی عه بده) حقه نه وه هه روه کو مه مشهوره مشهوره ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَفْلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿١٤٩﴾ سعی و کوششی نيوه به خوردايي ناپوا، جه زاتان، نه دا. ليړه زياده اعتنا به په نيسي تکرار نه فرموي: ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ چاک تييگه مقصودم له و نه مره چي يه، دياره پووتی کردني (صوري)، نه وه نده نه هميه تي نيه. وه بو نومنه تيش نه فرموي: ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ پوويکه نه تهره في مسجد الحرام، بو جه نابي نه به وي له هه مووی (خرجت) نه فرموي، نيشارهت بو نه وه، که جه نابي رسالهت ناواره و داره دياره له هر جي يه ک بي بو نه وه هر خروجه، تا نه گاته مه فتن ﴿إِنَّمَا يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ﴾ مه بادا خهلق به دهليل له سهر نيوه غالب بيی، بلین نه وانه نه گهر راستيان نه کرد، (حنفی) بوون، نه بوايه (تطهيري بيت) بکه نه له اصنام، وه کوو

ابراھیم و اسماعیل، اعادهی مجد و شهرهفی بۆ بکه‌نه‌وه، پاکی بکه‌نه‌وه بۆ
 نه‌وانه‌ی، که ده‌وره‌ی (بیت) نه‌ده‌ن، له مسجد اعتکاف نه‌که‌ن (راکع و
 ساجد)ن نه‌گەر به‌و نه‌وعه پووی تی‌بکه‌ن، که‌س محبه‌تی له‌سه‌ر ئیوه
 نامینئ **﴿إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾** نه‌و که‌سانه نه‌بی، که پیشه‌یان دائماً
 ظلمه، وه تجاوز له حه‌ده‌ده، وا نه‌نوینن، که ئه‌بی پیغه‌مبه‌ر وه‌ک
 صوفی‌یه‌کان پیش پان و به‌رمال به‌شان بی، به‌سواری که‌ری له‌وی و
 له‌وی بخولیته‌وه! نازانن حه‌ززه‌تی (خاتم) شه‌خصیکه، که شه‌ره‌ف نه‌دا به
 پساله‌ت. به‌ده‌ستیک بورهان، به‌ده‌ستیک شیرین بران ده‌عوته‌ی عالم
 نه‌کا. ئیوه به‌ (ه‌زیانی) نه‌و نه‌وعه که‌سانه فتور مه‌که‌ن، سستی به‌عزم و
 جه‌زمی خۆتان مه‌ده‌ن.

﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي﴾ له وان مه‌ترسن له من بترسن، نه‌وه‌ی له خودا
 بترسی، خوی نه‌پاریزی، به‌لام له که‌س ناترسی، وه هم بۆی ئه‌م
 نه‌مه‌رتان نه‌که‌می **﴿وَلَا تَمْنَعِي عَيْتَكُمْ﴾** نیعه‌تی خۆم به‌سه‌ر ئیوه ته‌واو
 بکه‌م **﴿وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾** (۱۵۰) ئیوه ته‌ماشای بکه‌ن ابتدای نیعه‌تم نه‌وه‌یه
﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ﴾ له ناو ئیوه **﴿رَسُولًا مِنْكُمْ﴾** پیغه‌مبه‌ری له خۆتان،
 که به ته‌واوی مستقل بن، هه‌تا بۆ احکام و قوانینیش احتیاجتان به‌که‌س
 نه‌بی، که‌س خۆتان له سه‌ر هه‌لنه‌کیشن، هه‌تا نه‌وه نیعه‌تیکێ ژۆر گه‌وره‌یه
﴿يَسْأَلُوا عَلَيْكُمْ ءَايَتِنَا﴾ (قرانی و اکوانی) نه‌مما خوارق، شواذ، نه‌که‌ن
 به‌لایه‌وه بچن **﴿وَيُرَكِّبْكُمْ﴾** پاکتان بکاته‌وه **﴿وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ﴾**
 قورئان، یان نووسین **﴿وَالْحِكْمَةَ﴾** علیم به‌نه‌سرار و حقائق اشیا و
 قه‌واعد و (سننی) نیلامی **﴿وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾** (۱۵۱) له حوسنی
 ناداب، له احکامیکێ، که عقل پێگای پی نابا، وه (کذا) احوالاتی پوژی

جهزا و اهمی هه موو چشت نه وه، که تیتان نه گه ټینی، که (شواذ) و (خوارق) بې که لکه. که سې نه و نیعمه ته ی له حق نیوه کړدې چوڼ نه بې اتمامی نه کا؟ چوڼ نه بې له پاش نه و هیدایه ته ی نیوه نه و دینه بللو نه بیته وه؟ وه سائری ناس استفاده ی لې نه که ن؟ وه نه و ده عوه ته ی ابراهیمی، که دووباره حه زره تی (محمد) قبولی کړدوه، که به (هبا) بپوا. ﴿فَاذْكُرُونِي﴾ یادې من بکه ن له هه موو وه ق، (خاصه) له وه قتی سیعت و شینه یی ﴿اَذْكُرْكُمْ﴾ خدا نه فهرمووی: منیش یادتان نه که م له هه موو وه ق، (خاصه) له وه قتی شیده ت، ﴿وَأَشْكُرُوا لِي﴾ اعتراف به نیعمه تی من بکه ن، مغرور مه بن به قووه تی بازو ﴿وَلَا تَكْفُرُونَ﴾ له پښای ټیمان و هیدایه ت خوټان بز مه که ن، نه وانه ی به دین کافر نه بن چاره یان ناکړی، قابلیه تی صلاحیان نامینئ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ نه ی نه وانه ی ټیمانان هیناوه! استعانه بکه ن به خوړاگرتن، (ثبات)، ثابت قدم بن، هراس به دل مه دن، وه هه م به نویژ بیکه نه پابیته ی اتحادی خوټان، پووکرده قیبله له نویژدا بکه نه وه سیله بو فته تی (مکه)، نه جات دانی بیت الله ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ صابر له هه موو که س نزیکترن له خدا، نه وه ی دلی (متین) بې، مشوه ش نابې، ټیکناچې، پشته ی تدبیر به په لا ناکا.. گه لې واپووه ټینسانیک به صبری یه ک چاره ک ساعات ده ول ته تی خو ی نه جات داوه، وه دوژمنی په زیل کړدوه. ټینسانی عجولی به جووله جول له هه موو که س له خدا دوورتره، شوبه نه یه له و پښایه دا، تووشی شهر نه بن، نه کوژن و لیشتان نه کوژئ.. مه لېن نه وه ی له ټیمه نه کوژئ به فیرو نه پوا، به و خه یالاته سستی مه دنه دلی خوټان.

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمُوتٌ﴾ مه لېن له حق نه وانه ی له

پښتای خودا نه کوژتین، مردوون ﴿بَلْ أَحْيَاءُ﴾ به پاستی نه وان زیندوون، مردن له پښتای خودا و دین و وه تهن و میللهت، عهینی ژيانه. ﴿وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ ۱۵۱ ﴿نُیوه شعورتان نییه، نازانن حه یاتی میللهت به سهر به رزی، گه لیک له حیاتی شه خصی خوش تره، هر قه ومیک استحقاری ژيانی خوی نه کا، نائی نه و حه یاته نابئ، الانیش ژيانی کوردان له سایه ی صلاح الدینی کوردی به.

روایه ته که ابوبکری صدیق بو خالدي ابني وليدي نووسی: «استحقاری مردن بکه، تا بگه ی به حه یات»، چنډ حه کیمی قیمة تدار حه یاتی خو یان به خت کرد تا (ته یاره) یان گه یانده نه و دهره جهیه، که نه مړو نه ییینن و بزائن دوزمنتان به قووه ته تووشی خه سارهت و برسیایه تی نه بن، سستی مه که ن، نوشستی مه یینن، امتحانی خودایه نه بی له امتحان دهریچن.

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ﴾ (شيء) احتمالی تحقیر و تعظیمی مهیه له و جیهه ته، که خودا امتحانتان پئ نه کا، دیاره گه ورهیه به لام نابئ نه و نه ده به گه وره ی بزائن، که واهمه غه له به تان لی بکا، بکه ونه ترس و له رزه و نه توانن بیکه ن، بناء علیه نه بی لاتان که م بی و چشتی زور گه وره نه بی، وه هم امتحانتان نه کا به ﴿وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ﴾ که می له مال و نفس و بهر و ثمرات، زور یا که م اهمیه ت مه ده ن، صبر و ثبات بکه ن ﴿وَبَشِيرِ الصَّابِرِينَ﴾ ۱۵۰ ﴿موژده یان بده یی به نه یلی مقصود ﴿الَّذِينَ﴾ نه و صابرانه ی ﴿إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ﴾ که مصیبه تیکیان پئ گه یی، به لایکیان هاته سهر، چ له مال، چ له سهر، (جزع و فزع) ناکه ن، ترس و هه راس غه له به یان لی ناکا، مشوهش و مایوس نابن. ﴿قَالُوا﴾ به که مالی خاطر جمعی ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ۱۵۶ ﴿نیمه خو مان عه بد و مملوکی خوداین، مال

چ نه همیه تی هیه؟ نیمه پرجوعمان بۆ خزمهت ئه وه، په ضای کبریائی بۆ نیمه له نیعمه تی دنیا و قیامهت چاکتره، که سیکې به راستی و به دروستی، نیمانی به حیاتی ابدی هبئ بۆ تحصیلی سعادته تی اخروی، پوح دانی زۆر پی خوش نه بئ، نه گهر به درو بئ، وهکو جوله کان هز نه کا له م دنیا به هه برئی قهت لئی نه چیتته دهره وه، که وایی نیوه وهکو جوله کان مه بن.

﴿أُولَٰئِكَ﴾ نه و صابرانه ﴿عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ﴾ سهراپه رده و خهیمه تی تعظیماتیان له ته پرف خوداوه له سه ره ل نه درئ، مقابل به و په شماله تی ذیللهت و مسکنهت و په زالهت، که له سه ره بنی اسرائیلی یان هه لدرابوو، نیوه یش نه ی موسلمانینه هزتان له کامیانه؟ نه ویان بۆ خوتان اختیار بکن، دیاره نه هلی نیمان، اصلاً به (ذل و هوان) و حقارهت پازی نابئ، دائماً بۆ نه یلی شه پرف، بۆ مقاماتی عالیه سعی و کوشش نه کهن. مردنی به عزیزهت له سه ر ثیانی ذیللهت ته رجیع نه دهن، ذاتاً بنی اسماعیلی وهکو بنی اسرائیلی، توشی ذیللهت و حقارهت نه بوون و البته له پاش شه ره فی نیسلام فیکری تعالی یان زیاتر نه بئ. ﴿وَرَحْمَةً﴾ هم په حمه تی خویان له سه ره، به عنی تعظیماتی بئ مسخره ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ به راستی هه ر نه وانه پښکایان به مه قصه د بر دووه، عدول له قه واعدی طبیعی ناکهن، به معجزات و خوارق له سوننه تی نیلامی لاند ه، به مصیبهت فتور ناهینن، نایکه نه علامه تی بئ لطفی خودا له حقه خویان، به لکوه له که مالی (حریت)ی خویان نه و مصائبانه نه کهن، مه صقلی نه فسی خویان نایکه نه ژهنگ، وهکوو شاعیر نه لئ:

لله در النّـائبات فأهـا صدأ اللّـثام و صیقل الاحرار

نه صحابی په سول نه حوالاتی عاله میان زۆر چاک نه زانی، پیاوی مه یدان بوون و له نایاتی قورنائیش زۆر چاک تئ نه گه یشتن، بوی هیه کهس له نه صحابی گوزین عه رضی صاحبی پسه لته یان نائه کرد «مادام کو خودا

وهعهدهی به ئیمه داوه، که اتمامی نیعمهتمان بۆیکا. وه ئهو دینه به ضایع نادا، با خۆی به سووک و ئاسانی دوزمنمان بفهوتیتنی، (مکه)مان بۆ فتح بکا، نهجاتی کهعهمان بۆیدا.. بۆچی ئیمه به کوشتن ئه دا؟ تووشی ترس و برسپایهتی و نهقصی مال و سهرمایه مان ئه کا؟».

به لکو به قوههتی ئیمان فکریان ئه بوو به یهک، قوههتیاں زیاد ئه بوو، به زۆری بازوو فتح و فتوحاتیاں ئه کرد و زهرهیهک خهلهلیان له ئیمان به وهعهدهی ئیلاهی، به قودرهتی ئیلاهی نهدهبوو.. به لکوو خۆیاں ئه کرده (مظهري) قودرهتی ئیلاهی، به کهمالی قودرهت و مهتانهت، پرویاں ئه کرده کیوان له پهگ و پیشهیاں هه لئه کهند.

ئهما ئهوانی له دواي ئهوان هاتن، قودرهت و ئیرادهی خودایان کرده حائل، له بهینی خۆیاں و سهعی و تیگۆشین، سهلبی قودرهتیاں له خۆیاں کرد. خۆیاں کرده عاجز و بی دهسته لآت و بی ئیراده – ئه وهشیان به عهینی ئیمان ئه زانی! – بۆیئ وهکوو بنی اسرائیلی خیمه ی ذلهتیاں له سه ره لدره و په زالهت و دهنا هتی نه فسیان لا خوش بوو! که سئ عاقل بی ئه زانی ئیمانی (خه له ف) له گه ل ئیمانی (سه له ف) فره قیاں زۆره، وه کو (حکماء) ئه لئین: (اختلافی اثر ده لیله له سه ره اختلافی مؤثر).

ئهی یارانی مصطفی و! ئهی اخوانی صفا و! ئهی ئه ربابی مرووهت و وه فا، وه قتی که پروتان کرده مسجد الحرام، ته ماشایه کی صفا و مهروه بکه ن. ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ له معالم و علامه تی دینی خودایه ﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ﴾ که سیک ی بۆ حه جی بهیت بجئ ﴿أَوْ اعْتَمَرَ﴾ یا خود بۆ زیاره تی بجئ ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ﴾ چ گونه و گرانی له سه ر نی یه ﴿أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا﴾ که میک لی یان نزیک بیته وه. بزائن ئه هلی شرک ئه و دوو موقعه یان چۆن گۆردیه وه، چ علامه تیکیان لی داناوه؟ (صفا) له لغتدا به به ردیک ئه لئین خاوین، خالص، خۆل و مۆلی تی که لاو نه بووی، صاف و لووس بی،

گرنی گرنی نهی. (مروة) به بهردیک ئه لێن سپی، نه رم. اساساً له بهر ئه و دوو مهعنايه، سه عی له بهینی صه فا و مروه ئه کرا، به عنی پاک و خالص بن، سپی و نه رم و به تواضع بن، دل پهش و دل به قه ساوهت مه بن. لاکن له زه مانى جاهیلیهت هه ر به که هه یکه لێکیان له سه ر دانا بوو، (الیاف) له سه ر صه فا، (نائله) له سه ر مه روه، وه اصلاً ئه یان گوت الیاف له گه ل نائله له ژوو ره وه ی کعبه زنای کرد، خودا کردنی به به رد بۆ عیبه رت، الیاف له سه ر صه فا و، نائله له سه ر مه روه داندره. پاش به ینیک ئه وه یان له فکر کرد، بۆ تقدیس و تعظیم زیاره تیان ئه کردن.

به لام ظاهر وایه، که له دوایی فکری ته مسیلی ئاله، ئیلاهی حه رب به پیاو، ئیلاهی سه لام به ژن که وه ته ده ماغیان، وه کوو پۆما و یۆنان و مصری یان، ئیلاه و ئیلا هه یان ته مسیل کرد، وه به و مناسبه یه ش هه یکه لی پیاویان له صفا، که به ردیکی موادی اجنبیه ی تێ دا نه بی و لووس بی و په ق دانا، وه هه یکه لی ژن له جێ یه ک که سپی و نه رم بوو دایان نا، ئه گه ر ئه م فکره له زوو وه بکه و تا بوایه ده ماغی عه رب، پرسوخی ببه ستا بوایه قه ت چاره یان نه ئه کرا. ﴿وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ ئه وی قودره تی خو ی صه رف بکا بۆ اکتسابی خیر ئه و هه یکه لانه لابه دا، ئه وه نه ده ی احسان ئه گاته ی، که خودا شوکرانه ی بکا ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ ١٥٨ ئه وی لائقی تعظیم و احترام بی ده رباره ی ئه وانه به جێ ئه هیئتی و هیچ چشت له خودا بزر نابێ، به گوێزه ی ئه و سه عیی به جزایان ئه دا له اعظمی نیه می ئیلاهی له حه ق مو سڵمانان، ئه وه بوو په سولی ئه کره م، که ئایاتی بۆ ئه هات به ئاشکرای به سه ری دا ئه خوێندنه وه، دۆست و دوژمن، مؤمن و کافر تێ ئه گه ییشتن و له به ریشیان ئه بوو. بناء علیه که س پتی نه ئه کرا (کلمه یه ک) له وه حیه که (کتم) بکا. ئه م ما ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا﴾ وه کو یهود و نصاری، که ئایاتی (بینات) یان بزر ئه کرد ﴿مِنَ الْبَيِّنَاتِ﴾ له ئایاتی بیناتی (بنفسه)

﴿وَأَهْدَىٰ﴾ ده لائلی عه قلی ﴿مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّكَ﴾ پاش نه وهی، که ته قریر و ایضا حمان کرد، نه وه ده لیلی عه قلی یه ﴿لِلنَّاسِ﴾ بۆ خهلق به نه وعی که نه وهی پئی بلین خهلق فه می بکا. ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ له و کتیبه ی، که بۆ پیغه مبه ره کانمان ناردوو، هر پیغه مبه ری به بی بزر کردنه کیش، فری دان یا تی زیاد کردن، یا مه عنا گورین له ته رجه، له تهفسیر، له تاویلاتی دور، احتمالاتی پووکهش، القای شکوک و شوبهت له (دلالتی عقلی) یه ﴿أُولَئِكَ﴾ نه وهی نه م کتمان بکا به هر جوژی بیی ﴿يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ﴾ خودای تبارک و تعالی، له پهحمه تی خوی دوریان نه خاته وه، پهحمه تیکی، که «وسعت کل شیء» ه لئی بی بهش نه بن ﴿وَلَيَعَنَّهُمُ اللَّعِينُونَ ١٥٩﴾ دوعای طرد و تبعید له پهحمه تی خودایان لئ نه کهن، نه وانه ی، که ناگادارن وه له سه ر حق ماون، نه مینی دینی پاکن له گه لّ خودا و پیغه مبه ر و کتب و نوممه ت. ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا﴾ له و گونا مه گه و ده یه ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ دلی خویان چاک بکه ن، نه فسی خویان پاک بکه ن، که جاریکی تر نه و (غلّ) و غشه و خیانه ته نه کهن ﴿وَبَيَّنُّوا﴾ نه و حقه ی بزریان کردوو ناشکرای بکه ن، به یانی سیئاتی خویان له ته حریف و تاویل و القای شوبهات بۆ عالم اظهار بکه ن. ﴿فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ لو گونا مه عظیمه یان خوش نه بم، توبه یان لئ قبول نه کم. ﴿وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ١٦٠﴾ خودا نه فهرموئ من گه لی جار پووی پهحمه ت نه گیرمه وه بۆ نه و که سانه ی، که پووی انابه و توبه له ده رگامی ئیمه بکه ن، ئیمه ش پووی پهحمه تیان تی نه کهینه وه، نه وه یش له که مالی مه رحه مه تی یه تی له حق عیبادی خوی. حقاً نه گه ر جه نابی کبریائی له غایه تی ته جاو ز و که ره م کاری نه بوایه، اصلا پووی پهحمه تی تی نه نه کردن، نه مم محقق بزائن له ملیونئ، یه کییک له و نه وعه مفسدانه ی

تحریفی کلامی خدا بکا، تاوه کوو (حق) تابعی فیکری خوی بکا، صهری
 ئایاتی قورئانی و عقلی له وجهه تی خوی بکا، مه گهر توبه بکا به و نه وعه
 توبه یه .

من فکری مه لایان چاک نه زانم، تا مه لاتر بن (عنود) تر نه بن و، لایان وایه
 حق نه وه یه، که نه وان بیلین: «كالشمس فی رابعة النهار» غه له طی خویان
 لی معلوم ببی، دهستی لی هه ل ناگرن، به قونکه بیور له ته خته ی ناو
 چه وانیان بده ی ناگه ریینه وه، خصوص بو حفظی مه قام و نفوذی خویان
 له سهر ئوممه ت، اصلاً پی له حق نانین، خویان ناشکیئن.. هه تا به عضیک
 وایان لی دیت، له فهرش تا عهرش حوکم نه کا به فه نا و نه بوون، و ناگای
 له خوی نی یه، که نه و زهره یه کی (احقره) له و کائناته عظیمه .. نه گهرچی
 لازمه بلیم (الحدرا! الحدرا!) له و نه وعه که سانه، نه مما چ فائده ئیشی خویان
 کرد، خرافاتیان له ده ماغی موسلمانان ناوه و چه سپاند، پوحی حیاتیان
 برد، «انا لله و انا اليه راجعون» .

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ نه وانه ی، که مانه وه له سهر کفر و ضلال، که تمی حق
 و تحریفی کتاب، تشویشی ئایاتیان کرد ﴿وَمَا تَوْأَلَهُمْ كُفَارٌ﴾ له سهر نه م حاله
 مردن، توبه یان نه کرد .

﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ﴾ له عنه تی خودا له سهر نه وان ثابت و مقرره،
 له سه ریان لا ناچی (مع انه) (ارحم الراحمین) ﴿وَالْمَلَكَةِ﴾ باوجودی
 ملائکه ت نه رواحی لطیفن، شه فه قه ت و مه رحه مه تن ﴿وَالنَّاسِ﴾ هه موو
 که س، خصوص نه وانه ی، که دویان که وتوون، نه وانه ی به ئومیدی
 شه فاعه تیان بوون ﴿أَجْمَعِينَ﴾ ۱۳۱ تیکررا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ له و له عنه ته
 عظمی یه ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ﴾ کن عه ذابیان له سهر که م نه کا؟. نه وه ی
 نه مه لیکی په حمه تی پی بکری له عنه تیان لی نه کا. ﴿وَلَا لَهُمْ يُنْظَرُونَ﴾ ۱۳۲

موهله ت نادریڼ، یا ته ماشا ناکرین به چاوی مه رحمه ت که س نه ماوه ته وه
 مه رحمه تیان پئ بکا، مه گه ر شهیتان وه نه و که سی پوچی ثایات ئه با، که
 پوچی حه یاتی ئوممه ته وه کوو ئایه تی «واتقوا یوما لا تجزی نفس عن نفس
 شیئا» وه کو ئایه تی «تلك امة قد خلت» بۆ افسادی ئوممه ت نه وانه که متر
 نیه . اهمی مهمات له نظری خودا و پیغه مبه ران ئیمان به واحدانیه تی
 خودایه، ئیمانیککی که له پښکای تفکر و تامل له ئایاتی بیناتی ئیلاهی، بۆی
 به خطابی عام نه فرموی ﴿وَاللَّهُ كَزَّ إِلَهُ وَحْدًا﴾ یه که خودای هه مووتان، بی
 شریکه له ذات و له صفات وه له افعال. نه و ته فره قیه بۆ؟ نه و کتمی
 حه قه سه به ب به چی؟ اثباتی شریک وه (ولد) به چی ده لیل؟ چ نه قصیک
 له قووه ت و قودره تی نه ودا هه یه اکمالی بکه ن؟ چ تغییر و تحویلک له
 ذاتی کبریائی دا هه یه، جینشین بۆ په یدا بکه ن؟ خالق و مخلوق چ
 نسبه تیکیان له گه ل یه که هه یه؟ خالق به مخلوق وه مخلوق به خالق بگوین؟
 ته مسیلی خودا بکه ن به اشکالی مختلفه؟.. ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝﴾
 به غیری ئه و، هیه خودا نیه، هه ر نه و په حمانه و په حیمه، پوو له خودا
 وه رنه گپن؟ پوو نه که نه کئ؟ ئومیدی مه رحمه ت له کئ نه که ن؟
 له سه دری کتابه وه زانانتان، گه وه یی هه ر بۆ خودایه، په حمه ت
 صفه تیککی (لا یتغیر) یه تی، صاحب و پادشاهی پوژی جهزا، هه ر نه وه، به و
 خیانه ته عظیمه، که سی هوشی بیی خوئی بۆ له په حمه تی خودا دوور
 نه کاته وه؟ بۆچی خوئی نه کاته مستحق له عنه تی ئه به دی؟ خودا یه که،
 نیسه تی له گه ل هه موو عالم یه که، په نگاو په نگی له واحدی حقیقی دووره ..
 محاله، په حمه تی شامله، نیعمه تی کامله، ئایاتی بیناتی بۆ هه موو که س
 ظاهره، منافی خلق و ئیجادی بۆ کافه ی به شه ر، به لکوو بۆ حیوانات
 مساوی یه، به هیه (وه جه) خصوصیتی له گه ل که س نی یه، نه گه ر
 امتیازیکی فیطری دایته که سیک، بۆی داوه تی، که له منافی عمومی

نیسبه ت خۆی؛ حوشر له په مڵستان به (حوشرالوک) ئه ژیینی، بزنه کیوی له شاخ و داخان، به گیا و بهرگ و بهری داران به ختویان ئه کا .. سمیکی ئه داننی که پئی به سه ر به ردی ماییلوس، سه ره و ژێردا ئه پوا.

﴿وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ﴾ وه رگێدرانی با بۆ شه رق و غه رب و جنوب و شمال ئه ویش له غایه تی نه فعه دایه بۆ تلقیحی دارو گیا که به شه مه ره ی ئه و زه واجه، ئینسان و حیواناتی پئی ئه ژیینی ﴿وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ ئه و هه وه ی، که پراگیراوه له به ینی ئه رض و ئاسمان، نه ئه وه نده دووره له ئه رضی که ئه و بارانه ی لێ دێته خوارێ، بیی به (هبا) و نه یگاتی، نه ئه وه نده ویش نێزیکه، که به دارژاندنی باران علی الدوام مزروعاتی پئی به فساد بچێ. له هه موو له ئه وانه ی که ذکر کرا ﴿لَا يَنْتِ﴾

نه یه ک، نه ده، به لکو هه زاره ها ئایاتو دلائلی تیدا هه یه، بۆ کێ؟ ﴿لَقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ ١٦٤ ﴿بۆ قه ومیکی، که عه قلیان هه بی.. تی بفکرن که سیکی عه قلی هه بی، چۆن که تمی ئه و حقایقه ئه کا و ئه لێ: خالقی ئه رض و ئاسمان (عیسی) یه؟ که سیکی که مێ شعور و ئیمانی هه بی، چۆن ئه لێ تدبیری کائنات به (قوتب) سپاردراوه، بێ ئه مر و ئیراده ی ئه و، زه رهراتی کائنات هه ره که ناکا؟ ئه و نه بی ئه رض و ئاسمان وه رنه گه ررێ؟ که سیکی له غایه تی (جهل) نه بی، چۆن ئه لێ (علی) (مکوړی لیل و نهاره)؟ باری له نبوه ت سه رفی نه زه ر! بۆچی به عه قل، خه یالێ صحیح ته ماشای ئه رضو ئاسمان ناکه ن، بزائن ئه و عاله مه چیی یه؟! بزائن ئه و عاله مه عظیمه به چ قوه وت و ئیراده و عیلمیک خه لق کراوه؟ به چ حیکمه تییک به و انتظامه غریبه داندراوه، به لام که عه قل نه ما، قسه له گه ل کێ بکه ین؟ بالخاصه، که کرامات هاته گوړرێ به جارێ عه قل و عیلم و حیکمه ت ئه فررێ، نظامی کائنات ژێر به ره ژوور ئه بی.. حه ق و حه قیقه ت گوم ئه بی.

خودایه تو شاهیدی هر دینیک، هر مذهبی، هر مشربیک له گهل عقل مخالف بی، من لی بهریم؛ دینیکم نهوئ. به مذهبی پازیم، که به امتزاجی عقل و نبوهت پوځیکي خالصی تیا پیدا بوو بی و، منیش نائلئ نه و حیاته معتدله بېم و، نه و دینیش (حقیقه) دینی ئیسلامه. نه امتزاجیش خالق (اکوان)، منزلی قورئان بو ئیمه ی کردوه، ئیمه ی (له الحمد) پی ممتزج بووین و، زوریش سعی نه کم، که عوامیش به پراستی له حقو حقیقت بگا با له لایشیان (منفور) و بی حورمت بېم. خودا نه زانئ له (عبدالرحمنی جهلی)^(۱) هتا من، که له (کوی) ژیاوین، خیانه تمان له گهل دین و میللهت نه بوو.

﴿وَمِنَ النَّاسِ﴾ نه ما چ (ناس)؟ هزار جار به قوریانی نه سناس بن. ﴿مَنْ يَتَّخِذْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا﴾ نه مثالی خودا اتخاذ نه کن، اعراض له خودا نه نین، نه ما چ نه مثال؟ نه مثالی، که هیچ نیسب تیان له گهل مقامی الوهیت نی به (جماداتن). حیواناتن، نه خون، نه خونه وه، نه پون، نه رین، نه وه کو (ندی) ته نهانه وه کو دو (لا یعد ولا یحصی)^(۱) هرچی هوه سیان هینای نه یگیرن به خودا، داخلی زومره ی ئالهیان نه کن (کانه) الوهیت، پوتبه ییکه وه کوو پوتبه ی حکومت، فیکری حق بزر کردن له عالمی (بشریت) دا چ (ملیون) چ حکما کم و زور، یا به عضیک له مخلوقات نه به نه مقامی الوهیت، یان خودا له مقامی الوهیت نه هیننه خواره وه و، الحاقی نه کن به ممکنات، هتا (حکمای الهیون) به وه موو عیلم و فاضلو حکمه ته ی، که هیان بوو قولیان نه کرد به (عقولی مجرده)، که وه کوو جهنابی کبریائی (مقدس) و (منزه) بن له زه مان و له مه کان و له جیههت، مزخرفاتی (ملیون) انیش نایته حد و حساب.

(۱) باپیره گورده دانه ری ته فیسره و زانایه کی گورده مه لایه کی مایه دار بوو.

(۲) نهک هر یه یک یادو هاوتا (ندیان داناهو بو خودا بلکه به کومل هاوتا و شریکیان بو پیدا کردوه. ملیون و حکما هردویان له پیدا کردنی نه و شریکانه به شداره به لام هر لایه به شکلیکی تاییه تی خوی.

﴿يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ ذاتهن لایان له گه لّ خودا مساوین، خودایان چهند خوش نهوئ، (انداد) هکانیشیان نه وهنده خوش نهوئ.. به زری محبت که له دلدا شین بوو، په گي داکوتا به و ده مارانه، که به دل وه متصله نه پواته خواری، تا وه کو له گه لّ خوین و گوشت و ئیسک، می شک تیکه لاو نه بی، (جبرا) ئینسان سه وق نه کا بو (اطاعه)، بی توقف و تامل و محاکمه، چی یان پی نه مر بکا به جی نه هیئن. نه و (مکار) آنه ی، که ده عوه ت بو بدعه تی خوین نه که ن نه زانن محبت له هه موو چشتی به تاثیرتره، له و پیگایه دینه پیشی، ئاله ی خوین به انواعی درو و ده له سه، خوشه ویست نه که ن.. نه وی مائل به سه فالت بی به دانه ی تزویریان هه لّ نه خه له تی محبت ظالمیکی وایه، اصلاً عقل و ئیراده ناهیلن! ته ماشا بکه ن له حیکایه تی، (اسکندر) و (پۆسته م) و (عه نته ر) پاله وانیک، که مه دحی زور بکری و له اغلب شهران به سه ربکه وئ.. (خاصه) شیریکی له ته وقی سه ری دوژمنیکی (قویال) بدا، مه ردو و (مرکب) به تیغی ئابدار وه ک خه یاری ته رر بکاته دوو که رتک، سامعین چه ندیان خوش نهوئ، هه زار جار خوینانی به قوربان نه که ن...

«وهک ده ست نه پزی! چاوی سه رم بی، له منت که وئ! غولامی گو فکی ت

بم!»

با وجودی نه نه صلی هه یه نه فه صل، کئ هه یه حیکایه تی نه سه که نه ری گوئ لی بی و، بابا نه سیم و نه رستو و محمد شیرزادی خوش نهوئ؟ کئ هه یه رقی له جالینوس و شیرزاد خانی شیردره و هه یکه لانی پیر نه بیته وه، ته ماشا بکه ن به به ندوباوی ده رویش و صوفی یان، به حیکایه ت و چیرۆکه ی مه لایان، عاله م چ محبه تیکی له گه لّ شیخان په یدا کردوه، به خودایان نه زانن به لکو خودایان هه ر بویی نهوئ، وه کو نه فه ری (نه مر به ر) نه مرو ئیداره ی شیخ پیک به یینی و، نه و اعتقاداته یش به حق و

حقیقهتی دینی نیسلام تی نه گهن ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ محبهتی خودایان له هه موو چشت له لا زیاتره، محبهتی خودا به نه وعیک جی گیر نه بی له دلی ئیماندارانی به حق، که محبهتی غهیر جی تییدا نابیتته وه، نهوی خوشیشیان بوئی، بۆ خودایان خوش نهوئی، حقیقهتی ئیمان وا له (قضا) نه خوازئی، به لام نه مپۆ باوه پ ناگه م له دوو ملیار نفوسی به شەری صد کهس هه بی، (بحق) خودای خوش بوئی، وه نه گهر نه یکه نه (سوء الظن) نه توانم بلیم له سر نه رض محبی خودا نی یه .. نی یه . حبی پۆسای دین به نه وعیک جی گیر بووه، که صاحبی دینیان (بالکلیه) فه رامۆش کردووه . محبت په یدا نه بی .. په یدا نه کرئی ، جەلبی خاطر بۆ زانایان زۆر سه هله، لاکن محبت چی یه ؟ حقیقهتی نازانئ ، بهس نه وهی محبهتی هه بی به ویجدان، نه زانئ چ شتیک هه یه سه لبی صبر و ثبات و قرار و پراحتی لی نه کا .. ئیراده ی پی ناهیلئ .. وه کو (مصطفی به گی کوردی) نه لی:

صبر و ثبات و تاقهت و پراحت نه ما له لام هه رماوه

پوح و پیی بلئ (کوردی) نه تۆش برۆ

محبت ناگرئ له دلدا هه ل نه کا، بالۆن به هه وای نه خا، صاحبیشی نازانئ: نه وه چی یه، دائما له یادی محبوی خو به تی، اصلاً لی غافل نابئ .. وه نازانئ له بهرچی یه . تا محبهتی خودا له دلاندا هه بوو، عالمی ئیسلامیهت چۆن بوو! که محبهتی خودا له دلاندا نه ما .. چی لی هات؟ موسلمان چۆن بلۆ بوونه وه؟ سه ر به ره و ژیر بوون. نه مپۆ لازمه محبهتی خودا له دلاندا په یدا بکه ن، نه ک وه کو (مرجه) ^(۱) عالم بکهینه صه گه به ره ل لا. هه رچی خودا پی ناخۆشه بیکهین، وه بلئین ئیمانمان کافیه به لکو به نه وعیک، که رهو بیکه نه چاکه، نه فرهت بکه ن له خراپه، بزائن خودا چاکه چاکه ی نهوئی، چاکي خوش نهوئی (ملاذ) و ملجای خاصه له پۆژی جهزا

(۱) مرجه و معتزله دوو فیرقه ی ئیسلامن.

هر ئه و له (حديث) ئه فهرموئ:

«قهوميك پوژى قيامهت له سهر (منابرى نور) داده نشن پيغه مبه ر نين، (نبى) يش نين، ئه ماما پسل و انبيا، تايبه تى به ئه حوالى ئه وان ئه خوانن، عه رضيان كرد يا رسول الله ئه وانه كين؟ فهرموئ: «ئه وانه، ئه وانه خودا لاي عباد، و عباد لاي خوا خوشه ويست ئه كه ن».

محقق بزائن تا محبه تى (ئهم وئهو) له دلاندا بئ، محبه تى خوداى ناچيتئ. تاويلى محبه ت، كه مه لايانى ئيمه وه (معتزله)^(۲) ئه يكه ن، باشنىيه، وهى پوحى محبه ت ئه با.. ساردى ئه كاته وه به و نه وعه ي، كه قورئان ئه فهرموئ: محبه تى خوداتان هه بئ، به محبه تى اغيار كه تمى محبه تى خوا مه كه ن.

﴿وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئه و ظلمه عظيمه، كه ئه و (محقرات) ه ئه په رستن ﴿يَذُرُونَ الْعَذَابَ﴾ وه قتن، كه عه ذابى خودا ئه بينن، ئه وسا لئيان معلوم ئه بئ به (راى العين) ئه يبينن ﴿أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ ئه زانن قووه ت بو خودايه، كه سى تر له وه قته دا هيج (حول) و قووه تى نيه، كه ئه وانه له عه ذابى خودا نه جات بدا، ئه گهر ئه م شركايه چشتيک بوبونايه ئه بوايه له سهر عيبادى خويان به جواب بين، نه هيلن عه ذابيان بدا ئه و پوژه ئه يزائن ئه مه بئ فائده يه، ئه مپو بيزائن باشه و، ئه شزائن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ خوداى تعالى عه ذابى شديد زور به ئيشه، ئيشى دوو پوژ و سئ پوژ نيه. جه هه ننه مه، حمام نيه، جيگاي خه وتن و استراحت نيه، آن زياده ئه و ظالمانه شده تى عه زاب له وه قته دا ئه چيژن، كه ﴿إِذْ يَرْفَعُ الْكُوفَرُ لِيَتَّبِعُوا مِنَ الذِّكْرِ أَتَّبِعُوا﴾ تبرا ئه كه ن و حاشا ئه كه ن، ئه وانى متبوعن له وانه ي، كه تابعيان بوون ئه لئين: حاشا ئيمه ئيوهمان اغوا نه كرده وه، ئيوه ئه تباعى ئيمه نين!

وای لهو ههسرهت و نهندوهه، لهو یهئس و انفعاله، لهو تاثر و ئیش و
 دهرده، چۆن متبوعهکان حاشایان لی ناکهن، زی خۆیان لی هه
 ناتهکینن؟! ﴿وَرَأَوْا الْعَذَابَ﴾ نهوانیش عهذابی خۆیان دیت، قورریان به سه
 خۆیان، خهلاص نهبن، تا خهلق خهلاص بکهن؟ ﴿وَنَقَطَعْتَ بِهِمُ
 الْأَسْبَابُ ۝﴾ بررا به سه بهب کفری نهوان، نهو پهتکو گوریسهی نهوان،
 که دهستیان پیوه گرتبوو، بررا نهو داوی (تزویری) نهوان دایان نابوهوه،
 پارچه پارچه بوو، نهو داوه پسپسۆکه خۆی له بهر ئاگر ناگرئ، زۆرتزینتان
 دیتان نهو پۆژه، که (کۆیئ) بۆمباردومان کرا، سهگ و شیخ و مهلا و
 صۆفی و فهقی هه موو هه رایان نه کرد خۆیان نهشاردهوه، نهچوونه ناو
 نهشکهوتان، کونه سهگان. نهوجا قوڤتان به سه به طمعی نهوهن، که نهوانه
 له (هول)ی قیامهت نجاتتان بدهن؟ په ناو ملجا و ملاذتان نهوانه نهبن؟
 نمونهی قیامهت له دنیا زۆره، به لام چ بلیم ئوممهت که ره، کویره
 ﴿وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا﴾ که دیتیان معبودهکانیان که لکیان نهگرتن، حاشاو ابایان
 لی کردن به ته منای ههسرهته و مه ندانه، به هه ناسه ساردی نهلین: ﴿لَوْ أَنَّ
 لَنَا كَرَّةً﴾ خۆزیا نهگه ر ببوایه بۆ ئیمه چوونه وهی دنیا ﴿فَنَنْتَبِرَآ مِنْهُمْ﴾
 تۆلهی خۆمان نه کرده وه، حاشامان له وان نه کرد ﴿كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا﴾ چۆن
 نهوان حاشایان له ئیمه کرد. نهما نهو ته مه نایه بۆ نهوان هیه که لکی
 نییه، زیاده نهندوه و ههسرهتیان نه داتی ﴿كَذَلِكَ﴾ وایه ﴿يُرِيهِمُ اللَّهُ
 أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ﴾ خودای تعالی نه عمالی نهوان به وان نیشان نه دا، به
 که لیک ههسرهت و دهردمه ندی ﴿وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ نهوان له
 ئاگر ناچنه ده ری، که رانه وه بۆ دنیا نییه. چۆن نه چنه ده ری؟ کی بیان
 با ته ده ری؟ خۆیان له خوا محروم کرد، شریکهکانیش که لکیان نهگرت،

ئەمجا کەسیک صادق بێ لەگەڵ قەومی خۆی، احواللاتی قیامەتیان ئیمپۆ
بۆ تەمثیل ئەکا، تا تەماشای بکەن، بەموو پشتی خۆیان نەبەستێن، بزانی
بەغیری ئیمانی دروست و عملی چاکە، هیچی تر بۆ ئەوان کەلک ناگرێ.
(سیر) و تەئریخی عالەم ئایاتی قورئانی حکیم دوو شاهی عەدەلن، کە
ادیان و کتبی سماوی. سەبەب بە تەمەعی پۇسای دین بە فساد چوون،
ئەگەر چی (اساسا) نەشەتی لە فقر و ضرورت کردبێ، (بعده) تەمەع
بوویە طبیعت بۆ ئەوان، وە زانیویشیانە علی الاطلاق، ئومەت کەیفیان
بەپراست گۆیان نایە، خزمەتی خائەنەکان ئەکەن، لەبەر ئەوە تا ئەمڕۆ
دەرگای افسادی دین کراوەتەو، ئەمجا لە ضمنی خطابی عام، اشاره بۆ
ئەو منشای فەسادی ئەفەرموئ وە لە ناخری ئەو چەند ئایەتە تصریحی پێ
ئەکا.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا﴾ ئەو ئینسانینە! - تابع و
متبوع - بخۆن لەوێ، کە لە زەوی دا هەیە حەلال و زەلال.. پاک و خاوێن،
کە خودا بۆ ئێوەی خەلق کردووە، بەکەسابەت و معاملە بە دەستی
خۆتانی بخەن و عافیتی بکەن. بە حیلە و دەسیسە، بە حوکمی خوا گۆڕین،
بە کتیبی خوا تیکدان پوو لە (ما فی الارض) مەکەن.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ دواى شوینی شەیتان مەکەن، خۆتان
هەلمەخەلەتێن گوايا ئێمە - پۇسای دین - مالى خەلقى بۆ ئێمە حەلالە،
بە هەر نەوعێک چنگمان کەوێ حسابمان لەسەرنیە!

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ شەیتان ﴿لَكُمْ عَذُوبٌ مُبِينٌ﴾ بۆ ئێوە دوزمێکی ئاشکرایە، ئەو
بە دوزم هەلخەلەتێ، بە هیلاک ئەچێ. نەتان بیست بە چ حیلەیک
ئادەمی لە بەهشت هێنایە دەرەو، لە سەر ئەو هەموو نیعمەتە فراوانە،
ئەو دارە لێی حەرام کرابوو چۆنی بۆ ئارایش و زینەتدا.. نەکەن ئێوەش
بەو نەوعە (تسویلاتە) هەلخەلەتێن.

﴿ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ ﴾ نه مرتان ئەکاتی بههرچی خراپ بئ
بالخاصة (بخیلی) .. ئەوی بخیل بئ، تهماعی زۆر ئەبئ، هز له چاکه ناکا،
که تهماعیشی بوو، بههر حيلهیهک بئ، سهعی بۆ کو کردنهوهی دونیا
ئهکا.

﴿ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْلَمُونَ ١١ ﴾ و نه مرتان بئ ئەکا بڵێن به درۆ و
(افتراء علی الله) ئەوی کهوا نایزانن. ﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ﴾ ئەگەر بگوتری به
ئهوانه، که اتباعی شهیتانن و مفتری علی (الله)ن ﴿ اتَّبِعُوا مَا أَمَرَ اللَّهُ ﴾
تابعی ئەو کتیبهبن، که خوا ناردوویهتی، چۆنی فهرمووه وا بکن، فیل له
خهلقى مهکن ﴿ قَالُوا بَلْ نَسْمِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آيَاتًا ﴾ له جوابیان دا ئەلێن ئێمه
دهخلمان نییه بهسر، له سهرچی بوون تبعیهتی ئەوه ئەکین، ئەلبهته به
خۆرداری ئەو احکامهیان به ئێمه نهگهیاندووه، ئەوان چاکترین زانیوه،
نزیکتر بوون له صاحب کتیبهکه، ئەلبهته لهویان وهگرتهوه ﴿ أُولَٰئِكَ
أَبَٰؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ سَيِّئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ١٢ ﴾ ئایا ئەوان دواى ئابائی
خۆیان ئەکهن، ئەگرچی له هیچ نهگن .. پئ به هیچ نهبن، ئەگەر بابی
ئێوه سهجدهی بۆ بت بردبئ، ئێوهیش ئهیهن؟ ئایا ئەگەر اتباعی (آباء) بۆ
ئێوه، ببێته عذر بۆ گاپه‌رست و قالونچه‌پرست و پشيله‌پرستیش، ئەبێته
عذر؟ ئایا چۆن الزامیان ئەکن بیان‌که‌ن به‌جوو، یا به‌دیان، یا به
موسلمان؟ ﴿ وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ حال و حیکایه‌تی ئەو که‌سانه‌ی که
کافر ئەبن به‌تقلیدی ئابای خۆیان، له‌جواب دانه‌وه ﴿ كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ ﴾ وه‌ک
مثلی ئەو که‌سه‌یه، بقیریرینی وه‌ک قه‌ل ﴿ إِنَّمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً ﴾ به
غه‌یری ده‌نگ و بانگ، چی تر نابئی، قسه‌کانیان بئ مه‌عنايه، مه‌تا
به‌عضی حیوانات له‌ده‌نگ و بانگ تی نه‌گن، فهرقی خیر و شهرر ئەکن،

به عضیک هیه وهک علی شیش، حبارای ^(۱) گڼږو وږډ ده پوا، وه جوړه جوړیک نهکا، گڼله که .. گڼله که، خویشی نازانی نه لیت چی. نه و قهومه ﴿صُمُّ بَنُکُمْ عُمًی فَهُمْ لَا یَعْقِلُونَ ۱۷۱﴾ که رڼ، لالڼ، کوږڼ له هیچ ناگن. پاش نه و خطابه عامه، پوو نه کاته مسلمانان، چونکه الآن نه وان جی نه مهلی مه قصود له و ته مثیلاته بو نه وانه، که هل نه خه له تین. ﴿یَأٰیٰهَا الَّذِیْنَ ءٰمَنُوا کُلُوْا مِنْ طَیِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰکُمْ﴾ بخون له و پزقه پاکه، که نیمه به نیوه مان که رهم کردوه به خهلق و نیجاد، به قاعده و شرع ﴿وَأَشْكُرُوا لِلّٰهِ﴾ شوکری خدا بکن، نیعمت له خدا بزانی، نه گهر به فته و ظه فیهش مالیکتان به چه نگ که وت، هر له خودای بزانی ﴿اِنْ کُنْتُمْ اِیَّاهُ تَعْبُدُوْنَ ۱۷۲﴾ نه گهر نیوه به راستی عبادتهی خدا نه کهن، هر نه و نه پرستن، شوکرانهی نیعمت بکن، مهستی صه های ده و له مهندي مه بن، (تامل) بکن له لطفی خدا چ وسعتیکی داو ته نیوه، هتا به شهرعیش چند شتیکی که می له نیوه حرام کردوه، که نه وانیش بو نیوه (مضره ماده) (معنی)، نه مهیش دیسان عهینی که رهمه ﴿اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَیْکُمُ الْمِیْسَةَ﴾ هرانی کردوه له سر نیوه مردار ﴿وَالْدَّمَ﴾ خوین ﴿وَلَحْمَ الْخِزْرِیْرِ﴾ گوشتی به راز، مردار و خوین، هم مضرن وه هم طه بیعت نه فره تیان لی نه کا، گوشتی به رازیش به عضی دهردی بی دهرمان نه دات، که نه طبای به راز خوره کان هاوار نه کهن: نهی قهومه مه یخون. الا به به عضه شرائط نه بی، که نه ویش بو هه موو کهس پیک ناکه وی ﴿وَمَا اٰهْلَ بِهٖ لِغَیْرِ اللّٰهِ﴾ والا نه وی به ناوی غهیری خودا بو غهیری خودا بکوژږیته وه، ته عظیمی غهیری خودای پی بکری، نه ویش شتیکه دینی نه بیحه یکی ته عظیمی خودای پی بکری نه ظر به ذهوقی دینی

(۲) حباری: جوړه بالنده بیکه.

له مردار مه نفورتر و له بهراز پیستره، وه له گه‌ل نه‌وه‌ش ﴿فَمَنْ أَضَلُّ﴾
 نه‌وی مه‌جبورکرا، (کانه) ضه‌روه‌تی حفظی حیات مه‌جبوری نه‌کا، نه‌ویش
 ناچار نه‌بی قاعده‌ی مقررهبه له‌دوو شهر نه‌هوه‌ن ئیختیار نه‌کری ﴿غَيْرَ بَاعٍ﴾
 حالی نه‌ویش وابی، طبعا مه‌یلی نه‌کات ﴿وَلَا عَدِ﴾ ته‌جاو‌زیشی پی‌نه‌کری،
 یه‌عنی نه‌به طه‌بیعت مه‌یلی بکا، وه نه له‌به‌ر حفظی حیات پی‌ی بکری
 لی‌ی لادا، نه‌و که‌سه ﴿فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ﴾ گونا‌می له‌سه‌ر نی‌یه، وه پو‌خصه‌ته
 بوی بخوات له‌هر کامیکیان بی، له‌و محرماته، له نفی (اثم) نفی حورمه‌ت
 نه‌فامر‌یت‌ه‌وه، له‌حالی ئی‌ضطیرار خواردنی حه‌رامی به‌قه‌ده‌ر ده‌فعی
 ضه‌روه‌ت واجبه، (لکن) مه‌قامی ئی‌ستیعظامی له قه‌ضا نه‌خو‌ازی، ئی‌قتصار
 بکری له‌سه‌ر نفی گونا‌ه ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ خودای تعالی عه‌یب
 پۆشه، په‌حیمه، حو‌کمی زه‌مانی وه‌سعت وه‌ضه‌روه‌ت، چۆن وه‌ک یه‌ک
 نه‌بن؟ مه‌تا نه‌وی بۆ غه‌یری خوداش بکو‌ژیته‌وه (لدى الاضطرار) بۆ
 بیچاره‌کانی ئی‌باحه نه‌کا، (لکن) به‌هیچ وه‌جه پو‌خصه‌ت نادا، مقابلی حه‌ق
 بزر کردن، ته‌حریفی کتاب، شهرع کو‌ردین شتیک وه‌ریگرن بۆیه نه‌فه‌رموی:
 ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾
 نه‌گه‌ر مه‌موو دونیاش بی، به مقابلی که‌تمی حه‌ق که‌مه، (اصلاً - ابداً)

خودای تبارک وه تعالی نه‌مه پو‌خصه‌ت نادا ﴿أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ

النَّارَ﴾ نه‌وانه ناخۆنه‌وه له زگی خۆیان، الا ناگر خواردنی به‌راستی له ناو
 مه‌عه‌ه دایه، له‌وی مه‌ضم نه‌بی هی ناو زار (ده‌م) قیمه‌ کردنه، مع انه ناگر
 بکه‌ویته ناو چشتی ناگره‌که نه‌و نه‌خوا ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِسْمَةِ﴾
 که‌سیکی خۆشه‌ویستت پیت بلێ نه‌گه‌ر: نه‌و ئیشه‌ بکه‌ی، قسه‌ت له‌گه‌ل
 ناکه‌م، نه‌گه‌ر به‌ راستی خۆشت بو‌یت؟ نایکه‌یت (ولو) بزانی پو‌حت

ده‌رنه‌چی ﴿وَلَا يَرْحِمُهُ﴾ پاکیان ناکاته‌وه، هه‌تا به‌ئاگریش پاک نابنه‌وه،
تا‌لایان ئینقطاع ببیت ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ۱۷. ئەمجا ئەوی مه‌لای
مسلمانان بئ، ته‌ماشای بکات بچیت قورر کاری بکات چاکتره، با‌هه‌زار جار
بمرئ له‌برسان، بۆی دروست نی‌یه‌هه‌رفیک له‌قرآن، یا‌حوکمیک
له‌شه‌رمی خودا بگوئ، وه‌به‌خلافی حه‌ق وه‌هه‌قیقه‌ت فتوا بدات.

﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەوانه‌ی ئایاتی خودا به‌قیمه‌تی که‌م ئەفرۆشن ئەوانه‌ن
﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ له‌دوینا ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ له‌ئاخه‌رت.
﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ عه‌جایب سه‌بریکیان هه‌یه‌له‌سه‌ر ئاگر، له‌
دنیا تئیان‌دایه، له‌قیامه‌ت تئیدان ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەوی ذکرکرا له‌به‌رچی‌یه؟
﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خودای ته‌الی کتیبی، هه‌رکتیبی ببئ، به‌حق
ناردووه، چ‌نقصانی نیه، ئیکمال بکری، چی‌خه‌راپی تیا نی‌یه، فرئ بدرئ
هه‌موی حوکمو حکمیاتو عبه‌ره، باعشی سه‌عاده‌تمه‌ندی ئینسانه، بۆچی
ئه‌یگوین؟ ئەوان له‌خودا عالمترن؟ حسنو قبح چاکتر له‌یه‌که‌ئه‌که‌نه‌وه؟
ده‌رحه‌ق به‌عبادی خودا به‌مه‌رحمه‌ت ترن تسهیلاتیان بۆکه‌ن؟ حه‌قیان
لئ‌یگوین؟ ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەوانی ئیختلافیان هه‌یه‌له‌کتیبی
خودا، خودا ئەو کتیبه‌ی چۆن ناردووه، که‌لام؛ صفه‌تی خودایه، چۆن نه‌قل و
نزول ئەکا؟ خودای ته‌الی چۆن قسه‌ئه‌کا، مه‌خارجی حروفی هه‌یه‌یان نا؟
ئه‌وجا هه‌ر که‌س به‌گویره‌ی خه‌یالو فکری خۆی قسه‌یی‌که‌ئه‌لئ، ته‌صویری
ئه‌کا، حقا ئەوه‌اختلافه، ئەوتاوایله‌ته، ئەوتصویراته، په‌وه‌نه‌قی کتیبی خودا
ئه‌با، ئەو گرووه‌ ﴿لِیَسْخَبَ بَیْنَهُ﴾ ۱۸. له‌ناو‌خلاف و خصام و جه‌ده‌لیکی
ده‌وردان به‌ئه‌وام، وه‌خه‌یالی خویان ناگه‌ن به‌هیچ. برای باوکم، عه‌زیزی
خۆم! تو چینه‌له‌گه‌ل ئەم فاک و فیکه، چ‌معطه‌ل بوی له‌سه‌ر زاناندنی

کیفیهتی تکلمی خودا؟ تهماشای کهلامه که چی تیا به قبولی بکه، تهربیهی وهربگره حکمت فیربه، نهتیجهی ئه و جداله تهفرهقهیه عداوته هه کهسه پوو ئه کاته طهرهفی، اتحادیان نامینن، یهکی بۆ مشرق ئه پوا، یهکی بۆ مغرب ئه چن، پوو له پینگای (وسط)ناکهن، حاصلی بهیهک مشغول ئه بن، ئاگایان له مهلاحی حال نامینن، و اتن مهگن ئه و خصام و تهفرهقهیه باشه، زۆر خراپه، زۆر شهپه ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ چاک نییه پووی خۆتان بکه نه لای مهشرق و مهغرب (اساساً) مهشرق و مهغرب قبله ی پوژ په رستانه، ئه و کهسیکی، که پوو بکاته جهاتی مختلف چاک نییه ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ﴾ چاک ئه و کهسهیه، که ئیمانی به خودا هه بن به ئیمانی خاوین پیی له دائرهی عهقل نه چیتته دهره وه ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ به پوژی قیامت به و نهوعه ی، که بهیان کرا، (محقق) ئه زانن دئ، ئه مرۆ یا سبهی لازم نییه، ئه و علمه عاندی خودایه ﴿وَالْمَلٰٓئِكَةِ﴾ له طهوری ممکناتیان ناکه نه دهره وه (ذاتاً) له پیشه وه دهره جهیان معلوم بوو، چۆن له کتیبی خودای باسیان ئه کا به و نهوعه ئیمانیان پیی ههیه، نالین (بنات الله)ن، مدبرن، رب النوع ﴿وَالْكِتٰبِ﴾ کردویانه به ئیمانی خویان، اقتدای پیی ئه کهن، تبدیل و تحریف و تاویلی ناشیرین ناکهن، ئه زانن کهلامی خودایه، پهکی خویان ناخن، بزائن خودا چۆنی گفتار کردوه، ﴿وَالنَّبِيِّنَ﴾ ئیمانیان ههیه به پیغه مبهران له طهرهف خودا ناردراون انسانن، محتاجی لقعه نانن، شهريکو کوپی خودا نین، فکری رئاسهت و تسلطیان نییه، وهکو دهجاله (مکاره)هکان ﴿وَعَاثَىٰ الْمَالَ عَلَىٰ حَيْهٍ﴾ تهنها ئیمان اکتفا ناکا، له چاکه تن ئه کۆشی. مالی چاک له وهختی حیاتو عافیهت ئه به خشی، ئهیداته ﴿ذَوِ الْقُرْبٰتِ﴾ خزمانی خوی. ﴿وَالْيَتٰمٰی وَالْمَسْكٰی﴾ چ له

الَّذِينَ صَدَقُوا وَأَوْفُوا بِمَا عَاهَدُوا بِهِ نَفْسَهُمْ ۚ وَالَّذِينَ صَدَقُوا وَأَوْفُوا بِمَا عَاهَدُوا بِهِ نَفْسَهُمْ (بحق) راستگۆن له ده عوای ئیمان، ئەوانه هەر ئەوان خۆپاریژن به ته وای، دووین له (شرک) و پیا و خیانهت و په زالهت و خسه تی نه فس، قورئان بۆ ئەو نه وعه ئیماندارانه هیدایه ته، (حقیقه) خوا و پیغه مبه ر و دین ئەو ئیماندارانه یان ئەوئی، دینی ئیسلام به و نه وعه که سانه پایه دار ئەبێ.. ئوممهت به ئەوانه به قووهت ئەبێ، باقی یا زهره ری (محضن)، یا زهره ریان زیاتره له قازانج.

ئەو امنای دین و ئەو پۆسای دنیا!.. وهی علمای ظاهر و، وهی اولیای باطن!.. ئیوه و خودا ته ماشای له وحی خاطرێ خۆتان بکه ن، له گه ل ملاحظه ی ئەو ئایه ته، ئەوجا بزائن له و حکمه ته باهرانه له و (ته زکیه) طاهرانه، هه یچی تیدا هه یه؟ به سی به انصاف چاکه مه لێن (هکذا وجدنا آبائنا) بلێن (تلك امة قدخلت) له پاش ئەو ئایاتی بینات، که انزاری ئەوانه ی، که که تمی حق نه که ن، وه له بیانی ئیمان و کرده وه ی راستگۆیان چه ند احکامیکی، که امتحانی ئەهلی ئیمانی پێ بکری نکر ئەکا، له هه مووی (اهم) حفظی عه داله ته له انتقام و تۆله کردنه وه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ

عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾ ئەو ئەوانه ی ئیمانتان هه ناوه، به و ئیمانه پرسته له سه ر ئیوه نووسراوه (قصاص) له کوژراوان به عنی له و هه نگامه ی ناخۆشی به، که که سیکتان لێ بکوژی خۆتان بگرن، له عه دالهت مه چنه ده ر، وه کو کوردی ئەلێ: «به قاعیده ی تقاص و تقوص پێکه ل پێکه تۆله ی خۆتان بکه نه وه» اولاً به که به اعتباری نه فس و به اعتباری وه صف

﴿الْحَرْبُ بِالْحَرْبِ﴾ (ولو) قاتل پادشاه بێ ﴿وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ﴾ (ولو) له اخسی به نه ده کانی هه مایون بێ ﴿وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى﴾ (ولو) مه لیکه بێ و قه صاصیشی لازمه، که س حه قی عه فووی نی به، به س حه قی عه فوو بۆ خاوه ندی خۆینه . ذاتن مه قصه د له قصاص ده فعی فیتنه به، که خاوه ندی خۆین واز له

حەقی خۆی بهیښی، ترسی فیتنه نامینې ﴿فَمَنْ عُفِيَ لَهُ﴾ که سیک عهفوو کرا (محض) بۆ خاتری خۆی، یه عنی قه تله که له عه داوه ت و قه ساوه تی دل نه بووین حەقیکی هه بی، که چاوپۆشی لئ بکری اهتمام به کوژرانه وهی نه کړی، بۆی نه فهرموئ: ﴿مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ﴾ (کانه) قه تله که (اخوتی) ئیسلامیه ی تیک نه داوه، نه و که سه (قصاصی) له سه ر نامینې، نه مما بۆ (جبری)، نقصانی اخوه ت (دیه ت) لازمه، مه گه ر له نه ویشی عهفوو بکه ن ﴿فَأَنْبَأَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ مفسره کان نه فهرموون: نه وی عهفوو نه کا پاش عهفوو، عهفو که اتباع بکا به (معروف)، یه عنی به (دیه) یه کی^(۱) که له لای خهلق باش بی، پێدانه گری بلن زۆرم نه وی، مالی زیاده ی چاکم نه وی ﴿وَأَدَّاءُ إِلَيْهِ بِإِحْسَنٍ﴾ نه وی عهفویش نه کړی (دیه) که به چاکی بگه یینیته خاوه ندی خوین، تاخیری نه کا.. به پچر پچر نه یداتی، نه مما نه و مه عنايه له و عیباره ته نافامریته وه و، ادای مه عناي نه م ئایه ته به و تفریقه، لام احسانی تی دا نه یه، ظاهر وایه هر دووکی عاندی عهفو کراو بی، یه عنی مقابلی نه و عهفو، که حەیاتیکي تازه نه دا به قاتل، حەق وایه نه ویش مقابلی نه و احسانه، دۆستی بکا له گه ل خاوه نی خوین، تواضعی بۆ بنوین، بیلاوینیته وه به نه وعی، که هیچ کدوره ت له خاتری دا نه مینې، بی نه وهی، که نه و داوا بکا (دیه) ی کوژراوه که به ته وای و به زه ریفی به و برایه، به و جوانمه رده بگه یین.

﴿ذَلِكَ﴾ نه و حوکه ﴿تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ﴾ تخفیف و مه رحه مه تیکه له ته ره ف خوداوه، وه الا نه بوایه پئی عهفوو نه دا، چونکه متانه تی ئیمان، اخوتی ئیسلامیه، وا له قهزا نه خوانی، که نه هلی ئیمان هه تا له وه قتی (فورانی غضب)، خۆی مه نه بکا له کوشتنی برای خۆی، دیاره نه و نه وعه

(۱) دیه: نه و پاره و ماله ی له جیاتی خوینی کوژراوان نه دري.

قاتله ئیمانی زۆر مه حکمه نییه و، قابله امنیه تی پی نه کری، به لام به نه ملی نه وه، که نه و انفعالو تاثره خه جاله ته، ئیمانی وا به قووه بکا غالب بی له سه قووه تی غضب، جاری تر نه هیلی (قتل) ی لی صادر بی، پی عفو درا ﴿فَمَنْ أَعْتَدَىٰ﴾ له مهر دوولا ﴿بَعْدَ ذَلِكَ﴾ پاش نه وه ی ذکر کرا له عفو و (دیه) دان له یه ک بکوژن، دیاره نه عفو ی نه و له بهر اخوه تی ئیسلامیه . نه قتل قاتل، دوستی، نه دای له معذره تیکی مقبول نییه له بهر نه وه ﴿فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ به عضیک نه فهرمون: قاتلی پاش عفو الا نه بی بکوژیته وه و، پی عفو نییه، نه ماما (مختاری جمهور) نه وه یه، که پی عفو ناگیر. دیسان نه گهر خاوه ندی خوین عفو ی بکا، شهر عفو لی نه کا. ئیمانی شافعی و ئیمانی مالک هردوکیان له سه نه وه نه، مقصود له (عذاب الیم) عذاب قیامه ته .

﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ حیات دنیایه وه کوو ه موومان نه ی بینین زۆر ناخۆشه .

(ابو علای معری) نه لی: نه ی له سه ره مرگ ناوژنگان نه دا، نه وه تالاتی حیات (قهی) نه کاته وه . وه گه لی که س مردن به دهرمان نه زانن بۆ دهردی حیات، شه ریعه تی طبیعت، تا نه مپۆ تنظیمی حیاتیه نه کردوه، له سه نه و ناخۆشی یه، به شهر به (شهر) زیاتر ناخۆشی بکا شایانی عقل و ئینصاف نییه . حوادثیک، که خه له ل به امن و نظامی عام بگه یینن متوالیا نه بی بۆ مه نعی انتشاری فساد چاره سازی یه ک بکری، بۆین عقلای ئینسان پریان به ته شکلی حکومت بردوه (آلهیون، طبیعیون) نه و ته شکله یان له ضروریاتی حیاتیه اجتماعی دیوه و، نه فرادی حکومت طبعاً مقدس نین، نه وانیش به شهرن میولی فاسده یان هیه، بۆین احتیاجیان دیوه به قانونیک، که اکمالی نه و ته شکله بکا. بناءً علیه ئیجاب نه کا واضعی قانون بی مه یل و محابا، صاحبی وجدانی پاکبی به احوالی پوچییه ی ئینسان

خه به ردار بي، نهو جوڙه به شهره له هه موو زه مان زور كه من، (خاصه) له
عهصري حضارته و مدنيته، محقق بزانن نه مږو له شهرق و غهرب، له
شمال و جنوب، له قطعاتي خمسه ي نه رض يه كه ئينساني تيدا ني يه به
وجداني (نزيه)، به قلبي پاڪ له مهيلي دين، طائفی، مذهبی، حزبی هه بي،
هر قانونيكي دايينن خالي ني يه له مهيلي فساد. به لافو گه زافي
(سياسيون) هه لمه خه له تين نه وان له هه موو كه س غه شيان زياتره، ئيمه
بوئي ئيمه نه ليين (لا بد) شارعي قانون نه بي خودا بي، كه رب
العالمينه، نه سراري عباد، مهيلي صلاح و فساد به ئيمه بگا، نهو ذاته به
چاري بي فرقي ته ماشاي خرمو بيگانه بكات و، په وشتي عالم شاهده كه
به شهر له هه زاري، نوسه دو نه وه و نوي به ترس نه بي اصلاح نابي، كه
وابي نه گه كه سيك به زولم و (تعدي)، به تصور و تصميم كه سيك بكورئي،
بو پر بوونه وهي نهو برينه له هه يكه لي اجتماعي چي چا كه
بكرئي، (حقوقيون) تا نه مږو دوو فيرقه ن:

فيرقه يه كه: ته ره فداري (قصاص) نين، نه ليين: قاتل اصلاح بكرئي به
حه بس، خه لقيش له شهرري نه مين نه بن، نه ویش پاشماوهي حه ياتي امرار
نه كا له حه پسخانه به ساكتي و سالمی، (كانه) كه چوه حه پسخانه نه بيته
پياوي مقدس، چاك و پاڪ. فيرقه ييكي تر، ته ره فداري اعدامن، نه فهرموون:
نهو جوڙه قاتله ازاله ي وجودي نه كړي، نهو برينه پرر نابيته وه، جه نابي
حه ق، كه خوي (اعلم العالمين) و (احكم الحاكمين) ه، نهو فكره ته رجيع نه كا
و به ياني سببشي نه فهرموي به نه وعيک، كه نهوي صاحبي وجدان بي،
تصديقي نه كا و، نه فهرموي: لهو نه وعه قصاصه عادلانه بو ئيوه حه ياتيک
هه يه، نه مما چ حه يات؟ حه ياتيک، كه وه صف ناکړي بو ئيوه، نه ي
خاوه ندي عه قلی خالص و پاڪ!

(حقيقه) نهوي صاحبي (لب) بي، تصديقي نهو حوكمه نه كا، نه زاني
برينه وهي نزاع، كوڙانه وهي فيتنه، نارامي دلي خزمانی مقتول به لكو

استراحه‌تی ظاهری قاتل له اعدامی دایه، نه و نه‌و‌عه قاتله نه‌مه‌لی اصلاحی
لۍ ناکړۍ، تا وه‌کو فطره‌تی بشریه‌ی (بالکلیه) ملوټ نه‌بووې، اقدام له‌سهر
نه‌و‌عه قه‌تله ناکا. نه و نه‌و‌عه که‌سه ده‌سته‌لای به‌سهر هرکه‌سیک دا بیۍ،
لاشک نه‌ی‌کوژۍ، بویۍ خودا نه‌فه‌رموۍ: «نه‌وی نه‌فسۍ بکوژۍ، کانما
هموو که‌سی کوشتووه» مانعی فطری، دینی له دلی دا نی‌یه نه و حه‌یاته‌ی
قاتل له حه‌پسخانه‌دا پای نه‌بویرۍ، نه‌گهر له‌گه‌ل عه‌ذاب و (اعمالی شاقه)
بی، مردن گه‌لی خو‌ش‌تره له و عه‌ذابه دوور و دریزه، نه‌گهر خزمه‌ت بگرۍ له
بالاخانه‌ی ه‌وادار، مینابه‌ند، ناظر له‌سهر باغ و باغات، نیواره و سبه‌ینه بی
پهنج و (تعب)، له‌کیسه‌ی نوممه‌ت حتی له مالی نه‌یتامی مقتول، سفره و
شیلانی بۆ برازیندریته‌وه، به که‌وچک و چه‌تال (مه‌الله‌بی) فرربکا، گوشتی
سورکراوه نوشی گیانی بکا. غایه مافی الباب فی‌ری به‌تانیه دروست کردن
و، کیفه سعاتی منقش و کلاوی قولابه‌چن بی و زه‌مانی حه‌بسیشی ورده
ورده که‌م بیته‌وه به عه‌فووی شاهانه، جلوسی ملوکانه، ولاده‌تی همایون،
انقلابی سه‌لته‌نه‌ت. به مه‌رگی مه‌لیک و دانیشتنی مه‌لیکیک، به موژده‌ی
(فتح) و پیروزی، به و نه‌و‌عه حه‌پسه چو‌ن اصلاح نه‌بی؟ اولاد و اقاربی
مقتولی مظلوم له و حه‌پسه، چ فه‌رامو‌شی به‌کیان پی‌دۍ، خه‌لقی دی چ
عیبره‌تی نه‌گرۍ، حاصلۍ ته‌جروبه شاهده، که فکری فی‌رقه‌ی اووه‌ل،
فکریکی فاسده، نه‌گهر مه‌لیک نه‌مر بکا مه‌صره‌فی نه و مجرمانه له‌سهر نه و
صاحب مه‌رحه‌مه‌تانه بی، عجباً نه و فکره‌یان نه‌مینۍ؟ نه و نه‌و‌عه که‌سه
نه‌گهر معاش خو‌ری حکومه‌ت بی، نزدیکی سهری مانگ پاره له صندوق‌دا
نه‌بی حکومه‌ت بۆ تامینی معاشی افندی گوشت و پیست له‌ره‌عیه بکاته‌وه
عجبا افندی دلی پی‌ی نه‌سو‌تی؟ (حاشا..ثم حاشا).

که‌سیک بچی بۆ که‌سابه‌ت، به نه‌مه‌لی قازانجیک بیته‌وه بۆ جه‌ژن، پلاوۍ
بۆ مندالانی خو‌ی دروست بکا، چ نه‌بی سهر و کراسی چیتی سوریان بۆ بکا،
وقتا نه و سووره ساقه‌تانه نه‌بینن ناگاه، لاشه‌ی بابیان به می‌شکی پرژاو،

به سنگی شەق کراو، به زگی درراو، به جەرگی پارچه پارچه کراو بۆیان بیتەو، ئەو تەرەقدارانەى مجرمەکان، ئایا دوو قران ئەدەن بۆ ئەو مایوسانە؟ بۆ ئەو دڵ سووتانانە بدەن بە جلک، چیشتی جەژنیان بۆ لێنین.. پێنج شەش فلسیان بدەن، بچن بۆ جۆلانە و چەرخی و فەلەک. هیهات! هیهات! پۆلیکی خۆی به حیاتی هەموو بەشەر نادات، وەکو مەسەلی کوردی «کفن به من بیری، مردوو گۆرر به گۆرر چی».

تعجب ئەوێه به عضیک موسلمان به سەفسەتەى ئەو محامیانە هەل ئەخەلەتین، (طعن) لە دینی خۆیان ئەدەن، نازانن ئەوانە بقیەى ئەو مفسدانەن، کە پێیان خۆش نییە هیچ خیریک لە تەرەف خوداوە بۆ ئێمە بێ. عجیبترین ئەوێه علمای تهفسیر و بەلاغەت، سەعی ناکەن بۆ تهئیدی ئەو ئایەتە، بۆ اجرای ئەو معدلتە، خەریکن مقابلهی ئەو ئایەتە کریمە ئەکەن لە گەڵ مەتەلۆکیکی عەرەبان (القتل انفی للقتل) بەسەد (چک برده چک برده) مەنع و معارەضە، گویا اثباتی ئەکەن ئەو ئایەتە بەلیغ ترە لەو عیبارەتە، (مع انه) ئەو کەلامە کەلامیکی زۆر بێ تامە، ئینسانی بالغ شەرم ئەکا بەرابەر عیبارەتی قورئانی ئەو قەسە پێو پووچە بنوسی، پاش ئەم طول و تفصیلە، عەرض ئەکەین مع الأسف موسلمانان لەو امتحانە دەرنەچون، لە پاش (فاروقی أعظم) تا ئەمڕۆ پره‌ئیسێک بە مرؤسیک، بە قوووتیک بە ضعیفیک، دەستەلاتداریک بەبێ دەسەلاتیک نەکوژاوەتەو. وجودی مسعودی سەرکاری ئاغای خۆشبین، با سەد هەزارکەس لەوسەگە گەررانه بکوژێ، چ ئەهمیەتی هەیه، ئەم حوکمی قەصاصەش ئەنجامی دێ بە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (۱۷۸) بە ئومیدی ئەوێ خۆتان بپاریزن لە قەتلی ناحەق.

دووهم: حوکم لە ئەحکامی امتحانی، حوکمیکە تعلقى هەیه به مردن و رەبیطی تەواوی هەیه لە گەڵ ئایاتی (واتى المال على حبه) کە لە ئایاتی

صادقینه نه فهرموئ: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ نووسراوه، تثبيت کراوه له تهرهف جه نابي کبريائي وهقتي، که يه کيک له نيوه علامه تي مردني له سهر ئاشکرايوو، که وته سهره مرگ ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا﴾ نه گهر به جي بهيئي ماليکي، که شايان بي، پئي بلين خير، يه عني نوري به گويدهي حالي مردو و وهره ته ي پئي بلين زوره. چي تان له سهر نووسراوه؟ ﴿الْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ نه و حوکمه ثابته و حقه له سهر خو پاريزان، که نيهايه تي مرته به ي صادقانه.

علمای ئيسلام نظر به مه عناية نه و ناياته سي فيرقن:

۱- به عضيتک نه فهرموون له صه دري ئيسلام وه صيهت له وارثان دروست بوو، پاشان به ناياتي ارث و قه ولي رسول (لا وصيه لوارث) نه سخ کرايه وه.
۲- به عضيتک نه و وه صيه ته بو دايک و باوکو خزميکي، که بالفعل ارث له مردو نه گري، (ولو) له بهر کفريش بي له و هه نگامه دا، صله ي پرحميان له گه ل به جي بهيئن، پوځي ديداري آخرته با (بالمرة) قطعي مناسبه له بيني دا نه بي، نه و حوکمه ثابته زور جوانه، که باوکو دايک، خزم و اقارب له مالي مردوي خويان مه حروم نه بن.

۳- به عضيتک نه فهرموون نه و وه صيه ته، نه و عهده له تهرهف خودايه، يه عني عهده خودا نه و يه وای له سهر نيوه نووسيوه، که خيري (متروک) بو والدين و خزماني نزیک (الأقرب فالأقرب) بي، دواي نه و به (ناياتي مواريث) هر که س به ياني حقه خوي بو نه کري، نه و دوو فيرقه يه ريک که وتوون له سهر نه و، که نه و حوکمه نه سخ نه کراوه، وه له که لامی مه لايه کی محقق نه فامرته وه، مقصد ليره ته قسي می ميراثه له به يني وهره ته، به لام جه نابي حقه ته قسيم کردنه که ي (تفويض) و سپارده ي نوممه ت کردوه، نجا پاش نه و نه و تفويضه ي نه سخ کردوه، خوي تعييني سهامي وهره ته ي فهرمووه، (کانه) نه و پيگه يه کی (وسطه)، له به يني

نه سخ و (تثبیت) ی نهو حوکمه .

بئ گومان مه عنای نهو ئایه ته و دوو ئایه ته ی دواپی، به اختلافی نهو په ئیانه نه گورری، مع الاسف عالمه کانی ته فیسیر حوکمیکی وایان لهو ئایه ته (تلقی) نه کردوه و، وهر نه گرتووه، که به ته وای فهم بکری، نه وجا بزانیان عه مه لی پی نه که ین یان نا .

ئیتستا چهند که لیمه یه ک به ربیره ی (نه سخ) عه رض نه کری، دواپی پوو نه که ینه مه عنای ئایه ته کریمه که . (نسخ) له زمانی عه ره بی دا، به مه عنا لابردن، ته غییر، ابطالی چشتیکه له گه ل دانانی چشتیکی تر له جی نهو، وه کوو صاحبی (قاموس) نه فره رموی، نه ممما له (صاح) و کتیبی ته فیسیرو اصول، نهو زیاده مان نه دیوه بلئ: (نه سخ) حوکم بئ به ده ل دروسته، یا دروست نیه، اصولی اختلافیان تی دا هه یه، به لام نه مه عاندی (لغت) نیه، نه سخی ئایه ت ازاله ی حوکمی ئایه تیکه به ئایه تیکی تر، که نهو دوو ئایه ته حوکمیان به نهو عیک مخالف بئ، اصلاً چاره نه کری، وه کوو تناقض حوکمیک ببئ، نابئ و نهو ی تر ببئ، حوکمی دواپی پیشی ناهیلئ و مه حوی نه کاته وه، سواد ی اعظم له علمای ئیسلام نه فره رموون: نه سخ له قورئان دا هه یه به عضیکیان به زوری، به عضیکیان به که می، هه تا ممکن بئ بؤ نه سخ ناچئ له جومله ی نه وانه یه (ئیمامی شافعی) چهند ئایه تیکی مه لایانی پیشوو فره رمویانه (منسوخته) نهو (تثبیتی) کردووه و مه عنایه کی باشی لی داوه ته وه، مفسری مه شهوور (ابن جریری طبری) یش له سه ر نهو فکریه، (مجددی مصری) یش به و پئی یه دا پویشتووه .

نه ممما (ابومسلمی اصفهانی) نه فره رموی: اصلاً (نه سخ) له قورئان دانایه، به عضئ عالمانی اصول ته ئویلی فره رمایشی (ابومسلم) یان کردووه، نه ممما له گه ل مه شره پ و مه زه بی ابو مسلم موافقه ناکا و، بنا به فیکری (ابومسلم) یش اصلاً خه له ل به نبووه تی رساله ته په ناه ناگا، به لکوو مه قصدی ابو مسلم محافظه ی شه ئن و شه ره فی قورئانه، عیلمی (من انزل

القران) فهضلی (من انزل علیه القرآن) له هه ر ئایه تی، که فهرموو بییتیان منسوخته، مه عنائیکی پاکو به (دقتی) لی داوه ته وه، که اصلاً قابیلی تغییر و ازاله نه بی، مع الاسف تهفسیری ئه و مفسری عظیمه له بهینی موسلمانان ضایع بووه.

(فخری پازی) له بهعضه جی، نهقلی لی فهرموو (بعضا) - حسب المذهب - پووی کردوه ته وه علمای (سیر) - سیرهتی نبوی - نه فرهموون به اجماعی اصحابی رسول قورئان کۆکرایه وه، بناءً علیه ناییته ذهن ئایه تیکی بئ حوکم بهاوینه ناو قورئان. حوکمیکی ثابت، عباره تی له قورئان دا نه هیلن. لای من وایه ئه وی له مابینی دوو بهرگی مصحف نووسراوه ته وه، هیچ منسوخ نییه! به لی بهعضی احکام به طبیعه تی حال پائه وهستی، به لام (الی الأبد) بئ حوکم نامینی، بۆی حهضره تی په سول، یارانێ گزین، ئه و ئایه تانه یان هیشتوه ته وه، تاوه کو پۆژی خوی بۆ ئوممهت به کاریی.

ئه مپۆ گرۆهی بئ دهست لآت له موسلمانان ساکنی (لونده ره)، متوطنی پاریس، نشیمه نی بهرلین، ده رحه ق به دوژمنانی قوی چی ئه لێن؟ ده لێن «لکم دینکم ولی دین، ربنا اخرجنا من هذه القرية الظالم اهلها، واعفوا واصفحوا» عجا ئه مریان ئه کریتی به؟ «واقتلوهم حیث ثقتهموهم، واضربوا منهم کل بنان» حاشا، ثم حاشا حوکم له وه قتی عز و شکوه و سه لته نه ت، له گه ل حوکم له زه مانێ فقر و ذیلله ت و مه سیکه نه ت، چۆن وه کوو یه ک ئه بی؟ زۆر له یه ک دوورن. حوکمیک جه نابی کبریائی بۆ حهضره تی پسه لاته په ناھی بنیۆ، چۆن نه سخی ئه داته ده ست جه نابی نبوی، حوکمیکی نیلامی ثابت و مقرر، چۆن عیباره تی له قورئان دا ناهیشتریته وه؟ حاصلی هیچ نه بی وه کوو (ئیمامی شافعی) به زۆری پئی نه سخ نه درێ باشه، مع الأسف ئه مپۆ سه به ب به تعصبی علمایانی مه ذه ب و، بئ ته فریقی زه مانێ (صعود و هبوط)، شریعه تی اسلامیه بالکلیه سقوطی کردوه، هه تا ده وله ته ئیسلامه کان بۆ (محاکم) قوانینی اجنبی

وهرنه گرن و حوكمى پې نه كهن، و له گهل نه وه يش نيمه خهريكين، نايان
نه سخ له قورنانه هه يه يان نا؟ عجا نه وانه ي، كه نه فهرمون نه و حوكمه
منسوخته نايه تى كريمه ي ﴿فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ﴾
مه عناى چون لې نه دهنه وه؟ دياره نه مه حوكميكي ثابت و مقرر، كه واپي
كه سيك تبديلى نه و حوكمه بكا له پاش نه وه ي، كه بيستى گونا هى نيه الا
له سر نه و كه سانه يه، كه تبديلى نه كهن. گوررينى شان زياده له تهره ف
پوساى دينه، خه لقي نه گوررن نه هيلن له بهينى موسلمانان (جريان) بكا
به ربه ستيان لي نه كهن؛ «عزيزم: مالى خوت بو دوزمنان به جي مه هيله ..
نه ذرى فلان كه سى بكه، بيده به خودا، اقرار بكه نه وه مالى فلان زاده، اقرار
بو غه يري وهره به اتفاقى مذهب قبوله ..».

خلاصه به نه نواعى ته سويلات، نه و قورر به سره هل نه خه له تينن، اولان
سلبى عه قل، دوايى سلبى مالى لې نه كهن، عائله ي پريشان يا نه كه ونه بن
دهرگايان، يا نه مرن له برسان، په حميكيان پې ناكهن، له محصولاتى مالى
خويان حقه نانتيكيان بده نې. نه و نه ووه حيالانه ته نريخى عالم شاهده، تا
نه مړو فهرديكيان فلسيكيان نه كرووه ته وه صيه تو نايكه ن، عجا نه و نه ووه
كه سانه نازانن؟

﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (حقيقه) كه سيكي نيمانى هه بې، كه خوداى تعالى
سرتى قسه نه بيې و نه گادارى ما فى الضميره، نه و نه ووه تزويره ناك، پې
له موسلمان ناگورري.

﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوسٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا﴾ كه سيكي نه هلى (تقوى) بې، له گهل
خودا و عبادى خودا نه مين بې، بترسي له و كه سه، كه (وصيه ت) نه كا، چ
له سره مرگ، چ له حالى صحت و عافيه ت، كه مه يل بكا له حقه، يان
گونه وصيه ت له نه ندازه به دهر بكا، له مالى خوى بچيته دهر، به تسويل و
وه سوه سه ي نه و نه ووه نينسانانه يا له بهر پقى .. بې مه يلى يه كه له گهل

مندالی خوئی - فرضه خزمهکانی دلّیان په نجان دووه، بئ مهیلیان له گهل کردوه .

﴿ فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ ﴾ نه وجا نهو موسلمانان، بچئ به وه عظم و نصیحت، به ینیان چاک بکا «عَفَى اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ» وه قتی انتقام نییه، هتا نه گهر نهو خزمانه کافریش بن، محرومیان مه که .. پوو نه که یه خودا دلت غهل و غهشی تیدا نه بئ، خودا نه مری کردوه به صلهی پهحم، نهو وه ره تانه دوزمنت نین، تو قطعی «ما امر الله ان یوصل به» مه که .

﴿ فَلَا تَحْرَبْ عَلَيْهِ ﴾ نهو که سه هیچ گوناھی له سهر نییه، بو کهس نه هاتوه اعتراضی لی بگرئ، چیت به سه ره وه یه، بو خوئی تی هال ده قوتینی؟! نهوی موسلمان بئ، نهوی صلاح بئ، نهوی خیر بئ بو موسلمان، نه بئ خه ریکی بئ با مه نفعه تی خصوصی خویشی تیدا نه بئ هر نه وه نده گونا نه بئ کافی یه بو تعقیبی . ﴿ إِنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ ۝۸۴ ﴾ خودای تعالی گوناه دانه پووشی، صاحبی لطف و مهربانه ته، نهوی موسلمان بئ، اقتدا به خودای خوئی نه بئ، سه عی بکا له عیب پوشینی موسلمانان، له اظهاری مهیلی فاسد، پهحم به بئ ده سته لاتان نه کهن، نهوی خودا حقی دابیتئ، سه عی نه کهن بو پی گه یشتنی، مع الأسف موسلمانان له و امتحانهش دهر نه چوون . (الآن کان کما کان) داخلی کتبی شهرعی کرا، مه لای گه وره گه وره فتوایان پی دا . نه نایه ته به مناسبه ی ماقبل و مابعدی، نه بویه و ابئ (کتب علی الذین یحضرهم الموت منکم الوصیة) ، به لام نه گهرچی مه سنه له نوعاماً خصوصیه تیکی هیه، به لام بو مه نی نهو نه وعه فسادانه، که به بیان کرا نه بئ هه ینه تی عمومی، بو ارشادو دلالت مداخله یکیان هه بئ، نه وجا بو یئ نه فهرموئ (کتب علیکم) ، به لام مع الأسف حوکه مه رعایه نه کرا، هتا حیکمه ته که ی رعایه ت بکرئ .

سئ یه م: نه مرئکه عاندى صبر، تحملی مشاق، زورانی له گهل نه فس کرتن،

خوگرتن به خوشنوتی عیش، گوئ نہ دان به برسیاہتی، کہ امتحانی
موسلمانانی پی نہ کا و قابلہ شکستی پی بی نہ قہ .

﴿يَتَّيْهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ پوڏو له سر نيوه
 نووسراوه ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ وه كو له سر نوممه ته كاني
 پيش نيوه نووسراوه، يه عني حوكمي صيام قديمه له شرايعي پيشودا هيه،
 ته كليفيك نيه تازه. زانيمان نه وان چي يان كرد، بزاني نيوه يش
 چي نه كه ن؟ بوي نووسرا له سهرتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ۱۸۳ ﴿به لکه خوتان
 بپاريزن له لاذن، له نه وسني، چليسي پيتان بکري نه فسي خوتان تربيه
 بکن، پام ببی له هه واو هه وس، بيگيرنه وه﴾ ﴿أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ﴾ پوڏي
 چهند پوڏيكي هه ليزاردراو، چهند پوڏيكي، چ نه هميه تي هيه بونيوه؟! نه و
 چهند پوڏه به پوڏو بين، بالخاصه پوڏي نه و (ايامه معدوداته) له سر بي
 معذره تانه. ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا﴾ نه وي له نيوه ناساغ بي ﴿أَوْ عَلَى سَفَرٍ﴾
 يا له سه فهدابي، يا له سر سه فهدابي ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ چهند پوڏيكي
 تر له پوڏاني صحتو (حضر) به پوڏو بين ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ بنا
 به فهدايشتي مهلايه كاني پيشو نه لين: له سر نه وانه، كه تاقه تي پوڏو
 گرتنيان هه بي، نه گهر به پوڏي نه بين، (فديه) يان له سره، له په ناي خوي
 به نايه تي (فمن تطوع خيرا) نه سخكرا. مهلاياني شافعي مهذهب به نه مه
 پازي نين (الآيه كي نه هاويته سر، به لام (مجددي مصري) نه فهدموي:
 (اطاقه) ادني دهره جاتي مهكنت و قودره ته، عه رب نالين (اطاق الشئ)
 الآ بو كه سيك، كه به عنايه تي جهد و سه عي و تي كوشين نيشه كه بكا، بناء
 عليه، مه عناي نه و نايه ته وايه «له سر نه وان كه سانه، كه ناتوان به پوڏي
 بين، الآ به مشقتي ته واو، كه نهايه تي قوه وي لي صهرف بکن».

﴿فَذِيَّةٌ طَعَامٌ مِّسْكِينَ﴾ فدیہ بیان لہ سہرہ طعامی مسکین، نہ گہر ممکنیان

ئىجاب ئەکا درحال امتثالی بکەن، یاخود مانگیک کە ئەو قورئانە عظیم الشانە، تێیدا نزولی کردبێ حەقی ئەوەیە احتفالی بۆ بکەن، احترامی بگرن، کلی سأل له مثلی ئەو شەرە بە تزکیەى نەفس، بە قیرائەت و ترتیلی ئەو قورئانە خەریکبین، بۆیى لە زەمانی اوەل، شەوی پەمەزان (خاصە) لە تەراویح قورئانیان زۆر ئەخویند، سوپەتی گەورە گەورەیان (جهرأ) لە پکەت پکەت نوێژ تلاوت ئەکرد، معظمی صەحابە قورئانیان لە نوێژدا وەرئەگرت و لەبەریان بوو.. ئەمپۆیش، کە ئیمام (علی التوالی) مکرراً (انا أعطینا ولایلاف) ئەخوینى، هەر کە سێکی شەویکی تەراویح بکا، بە لکو ئەو مندالانەى، کە لە گەل بابیان ئەچنە مزگەوت (انا أعطینا ولایلاف) یان لە بەر ئەبێ.. مەبادا توهمی ئەوەی بکری، پاش تعینى پەمەزان پۆژی بوونی لەسەر معذور، غیرە معذور قطعى یە.

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ ئەوی حەزرى بێ لە مانگی پەمەزان بە پۆژوو بى ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا﴾ با (حەزرى) یش بى ﴿أَوْ عَلَى سَفَرٍ﴾ با ساغیش بى ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ بە عەزىک علما ئەفەرموون: پۆژوو بوونی ئەو چەند پۆژە (ادایە)، ئەگەر پێى بلیین (قضا) مجازە بە مناسەبەى ئەوە، کە بە قەدەر ئەو پۆژانەى، کە لە پەمەزاندا نە یگرتوو و هەم ئەو شەوق و دەوقى، کە لە ئایاتى سابق بۆ موسلمان پەیدا بوو بە نەوعیک حەرەکەى پێدان بۆ (پۆژی بوونی) پەمەزان، کە ئاگایان لە پوخصەتى سابق نەمینى، ئەگەرچى پیری ئیفتادە بى و لەسەفەردا بى، هەتا سەفەرى حەرب بە قەتەى بە پۆژی ببى، بۆیى دووبارە ئەوانەى (استثناء) کردوو، (فى الحقیقة) مەقەد بە (ریاضتى) پۆژی ئەوانەن، کە حەزرى و بە تاقەت بن، ئەوانە بن کە شەئنى مصارعة و مصادەمەیان ببى لە گەل نەفس، تاكو اعتیاد بکەن بە تحملی مشاق، ئەمەیش بۆ ایامى حەرب زۆر لازمە ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ﴾ بۆیى ئەگەر چشتیکى گرانتان

(اممی) وهکو ئیوه به خودای ئهزانن کردویهتییه مهلیکی ئیوه، بناءً علیه تعظیمی خودا بکهن لهسهه ئه و هیدایهته، که ئالهه ی قهومهکانی تری کردوته مهلیکو مسخری ئیوه، ئیوهیش بیان که نه قوربانی له پئی خودای خۆتان، ئه و تکبیرهیش زیاده رهبطیک ئه دا، له بهینی صیام و حج.

﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (١٨٥) بۆ خاتری ئیوه شوکرانه ی خودای خۆتان بکهن، بالمقابله اعتنای به اجرای اوامری اجتناب له نهوامی بکهن، نه وهک به زوبان، به عه مه ل.

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي﴾ مه لایانی پێشوو. ئه فه رموون: موسلمانان سؤالیان له پێغه مبه ر کرد، ئایا خودا نێزیکه له ئیمه، خلوه تی له گه ل بکهین؟ یا دووره، تا بانگی بکهین و هاواری بکهینه بهر؟. ئه م سؤاله له موسلمانان دووره، به لام قبوولمان کرد، با وابی، ئه م ما ئیرادی ئه و له و مه قامه له بهینی شه و و پۆژی په مه زان، چ فائده ییکی هه یه، چ مناسبه ییکی هه یه له گه ل نه ظمو هۆندنه وه ی قورئان؟ که ئه لێین قورئان به نه ظمی (معجزة) وه ختی، که موسلمانان ئه مریان کرایێ له نوێژدا پوو له قیبله بکهن و، ئیستایش له (صدد)ی پوو تی کردنی بیتن به حج، معلومیش بوو هه ر عبادته قیبله یه کی هه یه، قیبله ی زه کات و صه ده قه ی هه ژاران و مسکینه کانن، که به یان کرا قیبله ی قتال صه فی دوژمنه، قیبله ی دوعا ئاسمانه، بناءً علیه موسلمانان دێته خاطریان، ئیمه له وه ختی پۆژوو پوو له کێ بکهین؟ ئه بی جه نابی کبریائی، چ قیبله یه کمان بۆ دابنێ؟ جه نابی حه ق ئه فه رموێ: ئه گه ر عبادی من، به تایبه تی، عبادی پۆژووگر، که به رۆژوون سؤال له من بکهن، چ قیبله ییکیان بۆ دابنیم؟ له وه ختی پۆژوو جه واییان بده له ته ره ف منه وه، که قیبله ی پۆژووی ئه وان منم ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ ئه من نزیکم له ئه وان، جهه ت دووره له هه ر جێیه ک ببن، نیسه به تی من له گه ل عبادی خۆم یه که، چ له (سیبریا) و چ له ناو (بیت الله) له نه ظه ری من

فه رقی نی یه ﴿أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ که سیکی به شهوق و ذهوق عبادته تی من بکا، ذیلله و انکساری خوی بو من بنوینی به زوبانی پاک، به دلئیکی خاوین عه رضی نیازمه ندی بکا، بو ده رگاهی کبریائی ئیمه ده عوه تی قبول ئه کهین، سه عی به خوردا یی نابهین ﴿فَلَيْسَ جِيبُوا لِي﴾ با ئه وان ده عوه تی من به جئ بگه ئینن، قبولی اوامری من بکهن، به اخلاص بو من به پوژوو بین، نه فسی خویان (تربیه) بدهن.

﴿وَلْيُؤْمِنُوا بِي﴾ ئیمان به راستی به من بهینن، نه له اعتقادیان نه له عملیان شه ریک بو من پهیدا نه کهن، پوژووش وه کو ئیمان، خودا قبیله یه تی، نه ئاسمان.. نه که عبه.. نه شه رق.. نه غه رب، خولاصه ی هیچ جیهه ت بو پوژوو ئیمان نابیته قبیله، موسلمان له وه قتی پوژوودا ئه بی هه رپوی له من بی (أَيْنَمَا تَوَلَّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ)، له بهر ئه م توجهه خاصه، که له بهینی عبادات دا بو پوژوو هیه، له (حدیثی قدسی) ئه فه رموی: (الصوم لي وأنا الذي اجزي به) - پوژوو بو منه، هه ر من جهزای پوژی داران به پوژی ئه ده مه وه پوژووئیکی، که عه بد له وه ختی پووزه رداری پوو له هه موو چشت وهر ئه گتیرئ، هه تا له مه داری ژیان، که خواردن و خواردنه وهیه، له پفیه ی حیات، که جلیسی خلوه تیه تی و، جووتی حیاتی دنیا و قیامه تیه تی.

﴿لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ (۱۸۱) به ئومیدی ئه وه ئه و عباده پئی صلاح بگرن، که له دنیا و قیامه ت هه ر خودا قبیله یه، هه تا له عباداتی به قبیله یش، به دل پوویان هه ر له خودایی، دل به جهه ت نه به ستن، والا تووشی (ضلال) نه بن، مه بادا ئه و (انقطاعه) سه ر بکیشیته انقطاعی کلی، به جاریک عبادی خودا، غه یری خودا پوو له هیچی تر نه کهن، ئه فه رموی:

﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ﴾ حالی به شه ر زور سه یره، له لایئ ئه ی گتیریه وه، له لایه کی تر ده رته چئ، نه فسی ئینسانی زوو منفعل

نه بئ، پوو له خودا نه که ی نه یه وئ دهست له هه موو چشت هه لگرت، نه ی
 گئیریه وه نه ختن پووی له دونیا نه که ی، نه یه وئ مستغرق بئ له لذاذی
 دونیا، بۆین له وی (هادی) بئ، نه بئ دائماً ناگادار بئ، وه کوو نه و سوارانه ی
 (جوانوو) ته علیم نه دهن، دار به دهسته وه نه گرن، له م لاو له ولای ملی
 جوانووه که نه دهن، تا راست بپوا و لاری نه بئ، بۆیه (نه فهندی یه کانی) ئیمه
 نه لئین نه وی شیخی بی، نه بئ دائماً دائماً ناگاداری حالی مرید بئ به قووه ی
 (قدسیه) له خراپه ی بگئیریته وه، به لئ نه گهر ببئ، نه بئ وابئ، به لام نه و
 (تسلطه معنوی) یه نه دراوه ته پیغه مبه ر، نازانم چون نه دریته خه لقی تر ؟
 یه عنی نه م (توجه الی الله) تان له حاله تی پوژوو وابئ، نه ماما شه و له گه ل
 انیس و جلیسی خۆتان رفیقیه ی حیاتتان، هه مده می خلوه تتان معاشره،
 بکه ن نه ماما له مه یلی فیطری زیاتر نه بئ به قه دهر دهفعی ده غده غه ی
 شه هوته بئ، وه کوو ئیشاره ت نه فهرموئ: ﴿هَنْ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ﴾
 نه وه نده، که سه تری یه کتری پی بکه ن، که بیکه نه (لباس) ی ته قوای جه نابی
 حه ق، نه و اخطاران ه تان نه کا، چونکه ﴿عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ
 أَنْفُسَكُمْ﴾ خودا نه یزانی ئیوه خیانه ت له گه ل نه فسی خۆتان نه که ن، له
 وه قتی شه نگ و تاقت مغرور نه بئ، باری خۆتان گران نه که ن، دوا بیش
 نایتوانن، نه مه خیانه ته ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ بۆین جه نابی باری به گویره ی
 تاقت و تحمل، به عاقبه ت بینی تخويفتان له سه ر نه کا، بۆ پښگاییکى عدل له
 به بینى افراط و تفریط، نه فهرموئ: ﴿وَعَفَا عَنْكُمْ﴾ مه حوی ئاشاری میولی
 فاسده تان لی نه کا، مادام به و نه مره ته نبیه کرانو ته نبیه تان بوو ﴿فَالَّذِينَ
 بَشِّرُوهُمْ﴾ ئیستا زهره ر و زیانی نی یه ﴿وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ نه وی
 خودا بۆ ئیوه ی قه رار داوه له هه ر دوو کتیب، به نه مری تکوینی و به
 نه مری تکلیفی، نه وه ی طلب بکه ن خالقى اکوان و منزلی قورئان یه که،

ئه مری تکوینی له گه‌ل ئه مری تکلیفی موافقه، نه گهر میولی فاسده نه بویه، حاجت نه بوو جه نابی کبریائی ئه و ئه مرانه مان پئی بکا.

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا﴾ له شهوی صیام بخۆن و بخۆنهوه، ئه ویشتان بۆ حه‌لال کراوه، که وایی به دهرنه‌که‌وئ (صیام)، مه‌نع بوونه له مباشرة و خواردن و خواردنه‌وه، ئه و (مباحاته) له هه‌موو اجزای شه‌و بۆتان هیه ﴿حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾ پاش نووستن، پێش نووستن، به‌لام له یه‌ک کردنه‌وه‌ی خه‌تی په‌شو سپی له فجر له بۆ هه‌موو که‌س ئاسان نییه، بۆی (احتیاطاً) وا باشه که میکی له شه‌و بمیئن امساک بکه‌ی ﴿ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ﴾ له فجره‌وه ﴿إِلَى الْإِيلِ﴾ هه‌تا شه‌وئ، به‌م گویره تا په‌مه‌زان خه‌لاس ئه‌بن، خواردن و خواردنه‌وه له شه‌و په‌مه‌زان (من حیث الزمان و المكان) مباحه، ئه‌مما (مباشره!) وانییه ﴿وَلَا تُبْشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسْجِدِ﴾ نه‌گهر له مزگه‌وته‌کان دا (معاشره) بشیئ، زه‌ره‌ر به پۆڤو ناگه‌ییئ، ئه‌مما مخالفه له گه‌ل حالئ اعتکاف له گه‌ل حورمه‌تی مزگه‌وت، معاشره وه‌کو خواردن و خواردنه‌وه ضروری نییه، هه‌ردوو ته‌ره‌ف ئه‌توانن چه‌ند شه‌ویکی خۆیان بگرن، به‌تایبه‌تی ژن له هه‌موو مانگان، (حیض) ئه‌بینئ (عادةً) ته‌رکی معاشره له به‌عضئ پۆژی مانگ بوویه طبیعی، چ تکلیفی تێدانییه، له‌به‌ر ئه‌وه خۆ مه‌نع کردن له زه‌مانی اعتکاف، چ گرانی تێدا نییه و، مساجدیش عاممه، اعتکاف له هه‌ر مزگه‌وتیک بیئ دروسته و، سوادی اعظم له عالمان له‌سه‌ر ئه‌م قسه‌ن ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ ئه‌و احکامی باسکراو، حدودی خودایه، وه‌کو حدودی زه‌وی و خانوو و دوکان ﴿فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾ نزیکی مه‌که‌ون، نه‌ک لئێ تێپه‌رین، تێکی بده‌ن وه‌کوو له‌حدیث ئه‌فه‌رموئ (ئه‌وی نزیک بیئ له حدودی پاوان، نزیکه بجیتئ) حاصلئ،

احتیاط لازمه ﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ (١٨٧) بهو
 نوعه خودای تعالی بهیان ئەکا بۆ ئیوه ئایاتی خوێ، به ئومیدی ئهوهی
 خۆتان بپاریزن، ئهوهنده ئاشکرایه به غهیری خۆپاراستن چیتر لهسه ئیوه
 نییه.

ئەلێن دوو کهس، یهکیک زۆر خۆر و قهڵه، یهکیک کهم خۆر و لاواز
 چوونه شارێک، به جاسوسی اتهام کران، له (اوطه) ژووریک چهپس کران،
 سد البابیان لێکرا، پاش دوو سێ پۆژ سهریان لێدان، دیتیان قهڵهوهکه
 مردبوو، لاوازهکه مابوو، تعجیبیان کرد! هۆشمهندیک گوتی: ئهمه عاجباتی
 نییه ئەگەر به عهکسهوه بوايه عهجایب بوو، ئهوهی قهڵه و فیتری برسیایهتی
 نهبووبوو مرد، ئهوی لاواز فیتریو قهیدی نهکرد.

ئیمهیش له زهمانی قاتی و گرانی سالی ١٣٣٦هـ دیتمان گهلی کهس، که
 به لذا ئذ فیتریو بوو له بهر بێ پزقی نه مرد، له بهر بێ لذا ئذی مرد، کهوابێ
 اقتیات بۆ دنیا و قیامهت باشه و، حهکیم ئهلی: (بخۆ بۆ ئهوهی بژی،
 نهوهک بژی بۆ ئهوهی بخۆ).

باسی قصاص، قتل و وهصبهت و میراث و صومی پهمهزان، ههموو
 مقدمه ن بۆ قتال، که سه به به بۆ نه جاتدانی کعبه له اصنام، له بهر ئهوه
 پوخصهتی خواردن و خواردنهوه و وقای دا، به شەرتی به قهدهر مهیلی
 فطری زهره به قوهوت نه گهییانی، بۆ اباحه ی خواردن و خواردنه وهیش
 نوعام، حدی دانهنی له ضمنی نه هی یهکی عام ئهفرموی: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا

أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ﴾ مالی خۆتان له بهینی خۆتان بێ هووده صهرفو
 هیلاک مهکن، (خاصه) له افطار (بهربانگ) و پارشیو، اجتناب بکن له زۆر
 خواردن، سفره به تهعامی گوناگون ئارایش مهدهن، لهو صهرفه مقصدتان
 خودا نییه، والا ئهوی بهو تبذیر و اسرافه اهلاکی ئەکه ن بۆ خودا به تدریج
 بیده ن به فقیر و مسکین و ههتیو و بیوه زن، به لکوو مقصودتان ئه مهیه:

﴿وَتَذُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ﴾ به واسطه‌ی نه و صهرفیاته باطله، خۆتان بخه نه پیزی حاکمان، گه‌وره گه‌وران، یاخود مه‌قصه‌دتان نه‌وه‌یه بیکه‌ن به وه‌سیله‌ی نزیک‌ی له حاکمان، خۆتان په‌پیش بکه‌ن لایان، نه‌تیجه‌ی نه و صهرفو اهلاکه خۆمینه‌نه پیزی حاکمان، قه‌رزداریه، (کانه) غایه‌تان نه‌وه‌یه ﴿لَتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِإِثْمٍ﴾ هه‌تا گه‌لێ مالی مخلوقان بخۆن.. بکه‌ویته قورگتان بێ‌حق، بێ‌معذرت خۆتان گونا‌ه‌کار نه‌که‌ن، وه‌کرو بقال و شه‌کر فروش و سائری اصنافی بازاری، یا به‌ئارایشی میزی نه‌به‌نۆسی و هه‌ناردنی سینی ته‌عامی لذیذ بۆ حکامان، نه‌یکه‌نه وه‌سیله‌ی خواردنی مالی خه‌لق، تا‌کو نه‌گه‌ر شکایه‌تیش بکه‌ن حاکم گوێی خۆی نه‌دات، که‌وابێ به‌اقتصاد گوزه‌ران بکه‌ن به‌خواردنی، که‌خۆتانی پێ پابگرن اکتفا بکه‌ن، حفظی مالی‌یه‌ک، له (ضروریاتی خمه‌)یه.. پارازتنی دین، پارازتنی عه‌قل، پارازتنی نه‌سه‌ب، پارازتنی ناموس و شه‌ره‌ف.. نه‌حه‌ج نه‌قتال بێ‌مال ناکرێ. ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ که‌نه‌وه‌نه‌وعه‌ صهرفیاته وه‌بالێ نۆره، عاقبه‌تی خراپه، به‌لام ئینسان بێ‌عاره، بێ‌اعتباره.. گه‌لیکمان دی له‌گرانی سالی ۱۳۳۶هـ به‌ده‌خیل و ئامان، به‌سؤال و پاران‌ه‌وه، تا لقمه‌نانیکی چنگ نه‌که‌وت، به‌هه‌زار (جرنیا و فرنیا) تا نه‌جاتیان بوو، نه‌مپۆ به‌نان و ساوار و نیسک و داندۆک پازی نابێ، ده‌ستی خۆی به‌خواردن پیس ناکا، به‌که‌وچک و چه‌نگال نه‌خوا، نه‌لێی نه‌بای پێ‌دا هاتوه و نه‌باران.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ﴾ نه‌وه‌سؤاله‌ له‌وه‌قامه‌ په‌یدا نه‌بێ، له‌په‌بطی صیام به‌(شه‌ری هلالی) متصل به‌اشه‌ری هلالی و، سؤاله‌بنا به‌و پوایه‌ته‌ی، که‌له (معاذ) کراوه‌شه‌ی‌نه‌تیکی ئیسرائیلی‌یانی تیدا هه‌یه، (انه) به‌موسلمانانیا نه‌گوت؛ تا ئیستا ئیوه (امی) بوون و قه‌ید و کتبه‌تتان نه‌بوو، حساب و کتابتان له‌سه‌ر سه‌یری هلال ضروری بوو، به‌لام

ئیسنا ئیوه بوون به ئەهلی کتاب و به ئەهلی کتابەت و قرائەت، و ئیجاب ئەکا ئیویش وەکوو میللەتە متمدنەکان، پەبطلی احکام بە مانگەکانی شمسى بدن، شمس نهییری أعظمه، مانگ چ شەرەفیکی هەیه، که بکریته معالم له سەر اوقاتی ئەو نهوعه عباداته . ﴿قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ﴾ . یەکهەم: (قمر) له اشکالاتی مختلفه گیییرانی وی، به عەلامەت لەسەر ازمنەى متغیرهى متحولە، زۆر مناسبه .

دووهم: به سهولەت بۆ أمى و غیره امى حسابى پئئەکرئ، خاصة لادئیی و عوربان، پئیان ناکرئ حساباتی ورده ورده لەسەر سهیری شمس بگرن .

سێیەم: حسابى شمسى بۆ هەموو اقطاری أرض نابئ، اطرافى دوو قطبى جنوبى و شمالى، که سالتیکی شەمسى ئیمه، شەو و پۆژیکی ئەوانه، اوقاتی خاصه به سهیری شمس چۆن تعیین بکەن؟ بەلام به (قمر) زۆر باش ئەبئ، به بیست و هەشت پۆژ دەوریک ئەدا، له (احد النصفین) لای (احد القطبین) به دەرئەکهوئ به زەریفی، ئەتوانن تقویمی سالت تحریر بکەن، دینی عام ئەبئ شامل بئ بۆ اقطاری عالەم، لەبەر ئەو سرره وەکوو (مجددی مصری) ئەفەرموئ: پئیش تعیینی پەمەزان ئەفەرموی (ایاماً معدودات) ئەوه (انه) بۆ ئەو جئیانەیه ، که نهظمى شمس هەلئەگیرئ به سایهى قمر ، ئەتوانن تنظیمی ئەو ایامه بکەن، تطبیقى بکەن لەگەڵ پەمەزان و لازمه شامل بئ بۆ (ازمنه) ، ئەگەر تعیینی ازمنه به شمس بکراوبایه، سائری فصول محروم ئەبوون له بەرهکەت و فیضی ئەو عبادەتانه، بەلام به واسطهى قمر له ظرفى ۳۶ سال، چ ماهى صیام ، چ اوقاتی حەج لەسەر حسابى هەموو فەصل ئەگەرئ، (انه) قمر پەیکى لوطفی ئیلاهییه، ئەوی حسابى لەسەر سهیری پۆژ بکری، به ئاسانى و به عمومى وەکوو اوقاتی نوئژ پەبط به شمس ئەدرئ، اعتبار به قمر ناکرئ،

هەر کەس لە ئەهلی شار و لادێ، ئەتوانی بە بڵندی و نوییی ئاوابوونی شمس، ئەوقاتی نوێژی خۆی بزانی، هەتا لە اطرافیی قطبیش تطبیقی زۆر سەهە، پوو. بکە جنوب لە تەرەفی معمورە راستو چەپ، پاشو پێش تعیین بکە لە وەقتی، کە پۆژ بە دەرەوێه بە اعتباری ئەو نقاتەیه، مەمکی اوقاتی نوێژی تعیین ئەکری.

وەختی کە مەنشەئێ ئەو سؤالە ئەو منافقانه بوون، کە دائماً لاپێ ئەپۆیشتن، وەکوو شەیطان لە پشتهو ئەهاتن بۆ وەسووسەدان، بۆ تعریضی ئەوان و خۆپاراستنی موسلمانان ئەفەرموی: ﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا﴾ لەلای قونەبان چوون بۆ خانوو خێرنی، نیشانهی دزی و خیانهت، شیوەی منافقییە ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى﴾ چاک ئەو کەسە، کە تەقوا بکا خۆپاریزی، بە کەچی نەیتە پێش، کەچی لەگەڵ پاستی پێک ناکەوێ، کەوابێ ئەو سالکانی پێی هیدایەت، پەیرەوی ئەو منافقانه مەکن.

﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ بەپاستی وەرنەپێش، لە دەرگای خۆیانەو برۆن بۆ خانوان، لە سؤال کردن مقصدتان کە شفی حەقایق بێ، استفادە بێ، (تشکیکو تشویه) نەبێ ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ خۆتان بپاریزن لە خودا، خۆتان تووشی غەضەبی خودا مەکن، چەند جار بەیان کرا، مقصد خودا پەرستنه بە اخلاص، زەمان و مکان و جەهت ئەهمیەتی نییە ﴿لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ﴾ مداری (فوز وفلاح)، نەجات و قازانج، تەقوای خودایە. وقتاً کە هیلالی صیام لە نظری موسلمانان موقعی نمایان بوو، ناگری شەوقی لە دلێان هە لایسا، کەوتنە حەرەکە بە (سیری هیلالی، وەکوو (بدری تمام) لە مطالعی مسجد الحرام سەرپهێننه دەرەو ئەو ئافاقە مظلە بە نوری ئیمان، کە لە شەمسی سپهری پسالەتیان وەرگرتوو،

درهخشان بکهن (هرچی باداباد) ظاهر و باطن پوویان کرده نه و طهرهفه،
بی شک (نیلی) نه و مقصوده بی قتال نابی:

(عروس دهر کسی تنگ در بغلگیرد
که بوسه بر دم شمشیر آبدار زند)

به لام بؤ نه و سه فیره دوو چشتیان لازم بوو. اولاً: قواعدی عادلانه ی
قتال، دووهم: مناسکی حج ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ شهرر بکهن له پئی
خودا، غه رهض له قتال خوین پزاندن نییه، به لکو نه جاتی به شه ره له
(خبائشی)، که به شهری له (بشریه ت) بردو ته دهر، محضاً بؤ خودا
نه وانه ی پئی خودا تیگ نه دن، فیطره تی به شهری مه حوو نه کهن، ازاله یان
بکهن وه کوو له حدیث نه فهرمووئ: (آخر الدواء الكی) شهرر له گه ل کی
بکهن؟ ﴿الَّذِينَ يَقْتُلُونَكَ﴾ نه وانه که شهرر له گه ل نیوه نه کهن، پتگاتان
لئ نه گرن ﴿وَلَا تَعْدُوا﴾ ته جاوز له حد مه کهن. ذاتاً سابقاً اخطاری
فهرموو: (ولکم فی القصاص حیاة یا اولی الألباب) له (مقاتله و غیر مقاتله)
له مقابله ی بالمثل دهرمه چن ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ ﴿۱۱۰﴾ نه وی
ته جاوز له حد بکا، خودا خوئی ناوئ، نه گهرچی موسلمانیش
بی.. (حقیقه) حقه ی خوداوهندی عادل رب العالمین نه ویه و، نه و نه وعه
عداله ته شایانی نیسلامه، له پاش نه ویه، که نه وان اعلانی حهر بکهن،
قصدی کوشتنن بکهن نیوه ییش اعلانی حهر بکهن ﴿وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ
ثَبَتْتُمُوهُمْ﴾ بیان کوژن له هر چی یه کی تووشیان بوون، نه مما به (حذاقت)
یه عنی ناگاتان له خو بی، بی هووده خوتان مه دورینن، پق و قین، جلّه وی
هوئو ئیدراکتان له دهست نه باته دهره وه. ﴿وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ﴾
دهریان بکهن له هر شوینن، یا له و جئ یه ی، که لئ یان دهرکردوون، که

(مکه)یه، ذاتاً مقصد ئه وه یه .. باقی وه سیله یه . بئ-گومان ئه وانی اعلانی
 حه رب ئه که ن زۆر، له کوشتنیان یا له ئه مر به کوشتنیان لازم ناکا، که
 هه موو بکوژێن و، فه ردی ئا فه ریده یان لئ نه مینئ، تا که س بۆ اخراج
 نه مینئته وه، لازمی ش نی یه ئه وی مانه وه، هه موو ده ربکوژێن .. قۆلیان بگرن و
 فرییان ده ن؛ به عضیک ئه گیرێن، به عضیک ئه کوژێن .. به عضیک
 موسلمان ئه بن، به عضیک له ترسان فرار ئه که ن. که وابئ ئه مر به کوشتن و
 به اخراج زۆر موافقن. سیدی ئالوسی له جواب دا ئه فه رموئ: (مقصود
 کردنی- ما تیسر من احد الأمرین- یا ئه م یا ئه وه هه ر کامیک ی بئ)، به لām
 ئه وه له گه ل (او) مناسبتر بوو، نه ک له گه ل (و) حاصلئ ضمیر (هم)
 پاجه بۆ قه ومی زۆر، وا ئه وی نی یه ئه کوژێ، ئه مر به اخراجی ئه و بکوژ،
 ئه م ما ئینسان له حه ق بئ ضمیران بلئ چی؟ ئه گه رچی انصار له جملهی
 ئه وانه نه بوو، که ده رکه ربوون له (مکه)، به لām له بهر که مالی اتحاد و تاثر،
 ئه وانیش خۆیان به ده رکه راو ئه زانن.

﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ مقصودتان له و قتاله فیتنه نه نگیزی نه بی، ناگری شهر ره لایسین و خوتان بکیشنه وه، چونکی فتنه خراپتره له کوشتن، که سیکي مرده بی، کوشتنی خوی ته رجیع نه کا له سهر فیتنه نه نگیزی: یاخود نه و فیتنه ی، که نه وان نه یکن، که به تزویر و درؤ پووی عه ره ب له حق وهر نه گیزدن، دلایان پرر نه کهن له (بغض) و قین، گه لی (اشد) تره بؤ ئیوه، یا له (نفس الأمر) دا له کوشتن حق وایه، ئیوه بؤ ده فعی نه و فه ساده عظیمه تی بکوشن، تا (مکه) نه بیته به ردهستی ئیوه، له م فیتنه یه نه مین نابن. له سهر نه و حاله یش خوداوه ندی حه کیم، نه هیان نه کا له پیش دهستی له لای مسجد الحرام.

﴿وَلَا تَقْبَلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُفْتَلُوا بِكُمْ فِيهِ﴾ ههتا نه وان شهررتان له گه ل نه کهن له کن مسجد الحرام نپوه، شهرریان له گه ل مه کهن، حاصلی نیوه

دافعی فساد و مدافع بن، متعرض مه بن.

﴿فَإِنْ قَتَلْتُمْ فَأَقْتُلُوهُمْ﴾ نه گەر نه وان له کن مسجد الحرام شه رریان له گهل
ئیه کرد، ئیه ویش بیان کوژن، ئیه ویش وه کو پیشوو ضمناً وعده ییکی
نه صهرتی تیدا هیه.

له قرائهتی (حمزه و کسانئ) «فان قتلوکم» ه (اعمش) به اعتراض له
(حمزه) نه ئی: چون نه بی که سئ بکوژئ بکوژئ؟ (حمزه) له جواب دا
فه رموی: عه رب نه گەر یه کیکیان لی بکوژئ، نه لئین کوژراین.. نه گەر له
یه کیکیان درا، نه لئین لی دراین، خلاصه ی قهومی متحد هه م فکر وهه م
قوهه ت، کوژرانی یه کیک له خویان به کوژرانی هه موویان حساب نه کا.
بی گومان اصحابی نبوی چ (قاتلوکم) بی، چ (قتلوکم) بی زور چاک له
فه رمایشتی خودا گه یشتوون، خه یالئ، که به دلئ نه و مه لایانه ی کتوکویر
داهاتوه به خاطری نه وان دا عبوری نه کردوه.

﴿كَذَلِكَ حَرَّمَ الْكُفْرَينَ﴾ به و جوړه یه جزای کافران، نه وان یا غهیری
نه وان له طه رف ئیه، نه بی جزاء بالمثل بی تعدی له ئیه و له دینی
ئیه ناوه شیتوه ﴿فَإِنْ أَنْهَوْا﴾ له قتال ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ئیه ویش
اقتداء بالله، چاو پوشیان لی بکه له جیهه ت په حمه وه، دهست له قتالیان
مه ل بگرن.

﴿وَقَتْلُهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ نه وه نده یان شهر له گهل بکه، تا نه توان
له حق موسلمان فساد بکه ﴿وَيَكُونُ الَّذِينَ لِلَّهِ﴾ دینی حق بو خودایی به
(علنی) به ناشکرا، بی خوف و خشیه ت اقامه بکری، پی یان نه کری پیتان
لی بگرن، بی گومان نه وه ویش ممکن نابی مادامه بتی به که عبه وه بمیئنی و،
سانری مشاعری دینی پاک نه کریته وه ﴿فَإِنْ أَنْهَوْا فَلَا عُدُوْنَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِینَ﴾
نه گەر وازیان هینا له قتال مه نعی اظهاری شعاری دینیان نه کرد باشه،

چونکه ته جاوز نییه ال له سهر ظالمان نه بئ. نه گهر نه و ظالمانه قبولیان نه کرد وازیان لی نه هئین، تا ده فعیان نه کهن.

جمهور نه و نایه ته و ته فسیر نه کهن، نه لئین: (فان انتهوا) له کفر (حتی لا تكون فتنة) کفر نه مینئ (ویكون الدين لله) دینی خالص بئ به قای کفر (فلا عدوان الا على الظالمين) نه وانهی، که له سهر کفر نه مینئ، نه لئین مقصد نه وه یه نابئ عه رب له سهر کفر بمینئ له گه ل نایه تی (تقاتلونهم او یسلمون)، که له مه وودوا دئ ته فسیریان یه که، به لام ته فسیری ئیمه له گه ل مه قام و عیبارت مناسبتره، هئشتا نه و پۆزه نه هاتوه، نه وه پاش ظفری قطعی یه، قانونی عداله تی حه رب (نظر) به اشخاص و مکان و زمانه، که وابئ ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ ئیوه عاداتی حسنه ی قهوم مراعات بکه، مادام نه وان حورمه تی مکان و زه مان بگرن، ئیوه مه یشکئین، نه گهر نه وان شکاندیان (بالمجبوریه) ئیوه مدافعه نه کهن، لۆمه تان له سهر نی یه.

نه لئین له زه مانئیک میصری تقدیسی پشیله یان نه کرد، ئیرانی که چونه سهر میصر، نه وه یان زانی له پۆژی شهر، بعضه پشیله یان له پیشی له شکری خویان پاگرت، میصری یه کان تیریان نه ده هاویشتنئ، مه بادا به سهر پشیله کان دا برروا و حورمه تی پشیله کان بشکئ، ئیرانی به که یفی خویان تیره بارانیان نه کردن.. ورده ورده لی یان نه چونه پیشئ، تا به سهر یان دا غالب بوون، حورمه تی خویان شکاند بۆ حفظی حورمه تی پشیله. ئیستایش نه و نه وعه که سه زۆره، ناموسی خوی نه با بۆ شه پره فی خه لۆ.

﴿وَالْحَرَمُ مَثَلُ قِصَاصٍ﴾ مه رچی لازم الحفظه، ئیوه حفظی بکه، سهر به خو حورمه تی مه شکئین، نه وی له حق ئیوه حفظی نه وانه ی محترمن ناکهن، ئیوه یش به قانونی (تقاص و تقوص)، که کوردی نه لئ یه عنی (پکیه ل پیکی) معمه له بکه، ته جاوز مه کهن. بناءً علیه ﴿فَمَنْ أَعَدَّيْ عَلَيْكُمْ﴾ نه وی ته جاوز له سهر ئیوه بکا ﴿فَأَعِدُّوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعَدَّيْ عَلَيْكُمْ﴾ له مقابله ی

بالمثل ته‌جاوړ مه‌کهن.

الله! له‌و معامه‌له عادلانه، نه‌ی نه‌هلی انصاف! ته‌ماشای نه‌و نه‌حکامانه بکه‌ن، هیچ میلله‌ت کتابی و غیره کتابی نه‌و قانونه‌یان نه‌ی، قانونی (عیسی) وه‌کو صوفیه‌کانی نیمه، که به تبعیه‌تی مه‌سیحی وه‌ریان گرتووه، حتی (شیخی عربی) نه‌فه‌رموئ: جزای خراپه خراپه، که‌سئ خراپه‌ت له‌گه‌ل نه‌کا گوئ‌ی مه‌ده‌رئ، مقابه‌له مه‌که، وه‌ الا تۆیش وه‌کو نه‌و تووشی خراپه نه‌بئ.. نه‌و نه‌و‌عه قانونه به مطلقى غه‌له‌ته، خصوص نیمه ه‌رجئ‌ی نه‌ی، نه‌ویش موقعی‌کی تر ه‌یه، وه قانونی (عیسی) لای عیسوه‌یان به قه‌در زهره‌ریک رعایه‌ت ناکرئ، نه‌ورپایی گویا عیسوه‌ین، له ه‌موو عالم دوورترن له قانونی (عیسی)، به به‌هانه‌یی‌کی هیچ و پوچ شاریک بۆمباردومان نه‌کهن، ژن و من‌دال و خه‌سته‌خانه و حیوانات ناپارین، نیمه خۆمان دیمان به زهریفی، له سیاسه‌تی نوممه‌تی ره‌سولی سه‌لام گه‌یشتن!

نای له‌و بئ شرم‌یه! الانیش (طعن) له حه‌ضره‌تی (محمد) نه‌ده‌ن، که حه‌ربى کردووه، قه‌واعدی حه‌ربیش نه‌وه‌یه، که نه‌یبینن و خوی و خلفای له‌سه‌ر نه‌و پئ‌یه پویشتن، ه‌تا له حه‌ضره‌تی (نیمامی علی) نه‌قل کراوه له‌گه‌ل پیاوړی‌کی پال‌ه‌وان و نه‌به‌رد زۆر تئ‌کۆشی، تا له نه‌رزى‌دا، له‌و وه‌خته تفيکی له (نیمامی علی) کرد. حه‌ضره‌تی (علی) ده‌ستی لئ‌ه‌لگرت، کابرا له پووی تعجبه‌وه گوئ‌ی: نه‌مه بؤ؟

فه‌رموئ: تا ئیستا بؤ خودا شه‌ررم له‌گه‌ل نه‌کردی، چونکه تفت لئ‌ کردم، قینم هه‌لستا.. نه‌گه‌ر بت‌کوژم هه‌وای نه‌فسی تیدایه.

کابرا له پووی ئینصاف موسلمان بوو، نه‌ورپایی له‌سه‌ر نه‌و ه‌موو (ظلم و تعدا)ی بئ نه‌ندازه، ئیستایش به‌شاره‌ت نه‌ده‌ن به ره‌سولی سه‌لام، ره‌سولی سه‌لام لای عالم خو‌شه‌ویست نه‌کهن، تاوه‌کو نه‌وی بکه‌و‌یت‌ه داویان، وه‌کوو خۆیان بیکه‌نه مایه‌ی فه‌ساد.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ له هه موو کارتانا ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿۱۹۴﴾ دائماً له ژیر عناية تی حه ضره تی کبریا ئین، ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ نه فس و نه فیسى خوتان له ریی خدا صهرف بکهن ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ خوتان به دهستی خوتان مه خه نه هلاکت، کورد نه گهر ئیشیکی خراپ بکا له مه قامی تائو و ندامهت نه ئی: (به دهستی خوم چیم کرد له خوم) خوتان بی هوده به کوشتن مه دهن، مال به خوررای صهرف مه کهن، له ئوغری میلله تو وهتن و دین، دهستی خوتان مه گرن، ئیمدادی پیویستان بدهن ﴿وَأَحْسِنُوا﴾ له هه موو کاران جهه تی چاکه ی بگرن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿۱۹۵﴾ نه گهر حه زنه کهن خدا خوشی بوین، چاکه بکهن، جه نابی حق (حب و بغضی) له حق اشخاص نیه، له حق اعمال و اخلاقه.

دوای قانونی قتال به یانی (مناسکه)، موسلمانان منتظرن نه حکامی حاج وه بگرن (متوکلا علی الله) توجه بکهن بۆ بیت الحرام ناگیان له شهرد و شوپی علمای فقه نیه.

﴿وَأْتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ نه گهر موفق بوون (حریاً یا سلعاً) چوونه مکه حه جو عه مره به جی بهینن به ته وای بۆ خدا مقصودتان (غرض و عوض) نه بئ، غهیری اقامه ی شعائری دینی خدا ﴿فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ﴾ نه گهر مهنع کران له طه رف نه و فیتنه نه نگیزانه که ئیه بیان ده رکردبوو له دهستی نه وان فریادی (تظلمتان) بلند نه کرد، به لام نه هلی مروه تیک نه بوو به فریادتان بگات، ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ قاعده یه «الضرورات تبیح المحظورات» هه زار ئافه رین له و که سه بی، که به گویره ی احوالات احکام داده نی ﴿وَلَا تَحْلِفُوا رُءُوسَكُمْ﴾ سه ری خوتان مه تاشن ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ﴾ کامین (محل) محلی ضرورهت نه مئا، تا (میسر) بی نزیک بخریته وه له محلی حقیقی، نه گهر

بمویرایه عه‌رضم ئه‌کردن مقصد ئه‌وه‌یه، زینه‌ت و له‌ذه‌ت له‌خۆتان
 حه‌رام‌بکه‌ن، تا وه‌كو ئه‌و پێش‌كه‌شانه‌ی تقدیم ئه‌كه‌ن بۆ به‌یتی خودا،
 ئه‌گاته‌ جێی خۆی ئه‌توانی سه‌ربه‌خۆ بجێ، كه‌س نه‌توانی بی‌گێڕه‌ته‌وه‌،
 لازمه‌ غیره‌ت بنوێتن، تا به‌ مقصد ئه‌گه‌ن. له‌ كتبی (سیر) ئه‌لێ:

(ابو سفیان و یارانی له‌ پاش شكستی شه‌رری (بدر) ل‌ذا‌ئذیان له‌ خۆیان
 حه‌رام كرد، نزیک‌ی ژنی خۆیان نانه‌كه‌وتن، مووی مرداریان نه‌ئه‌تاشی، تا
 ئینتقامیان له‌ ذاتی وه‌كوو پێغه‌مبه‌ر سانه‌ده‌وه‌) البته‌ موس‌لمانان له‌
 غیره‌ت‌كه‌شی، نابێ له‌ ئه‌وانه‌ كه‌مترین.

﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا﴾ كه‌سی ناساغ بێ له‌ پجالی حه‌رب نه‌بێ ﴿أَوْ بِهِ أَذًى
 مِنْ رَأْسِهِ﴾ وه‌كوو ڕشك و ئه‌سپێ و پند، یا چشتیک كه‌ تاشینی بۆ باش بێ
 قه‌یدێ ناكا، با سه‌ری خۆی بتاشی، ئه‌مما دیسان به‌خۆڕایی نابێ ﴿فَفِدْيَةٌ﴾
 فدییه‌یكی له‌سه‌ره‌ ﴿مَنْ صَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ﴾ فه‌رقی نی‌یه‌ پۆژوو یا اطعام یا
 شاتیك ﴿فَإِذَا آمَنْتُمْ﴾ كه‌ ترستان نه‌ما كه‌س نه‌یتوانی مه‌نعتان بكا، ئه‌وجا به‌
 خواهشی خۆتان شروع بكه‌ن له‌ هه‌ج، چ به‌ تمتع چ قران، چ به‌ افراد ﴿فَمَنْ
 تَمَنَعَ بِالْمُعَرَّةِ إِلَى الْحَجِّ﴾ ئه‌وی له‌ میقات احرام به‌ عمره‌ به‌ مجرد زیاره‌تی (بیت)
 بیه‌ستی، پاش طه‌واف و سه‌عی له‌ احرام بیته‌ ده‌ر، دوا‌یی له‌ (مكه‌) بجێته‌وه‌
 ناو احرام نه‌گه‌رریته‌وه‌ میقات دروسته‌، به‌لام ئه‌بێ قوربانیه‌ك بكا،
 خوێنیک برێژی ﴿فَمَا اسْتَسْرَمَ مِنْ أَهْدَى﴾ ئه‌وی بۆی (میسر) و سه‌هل بێ، به‌
 گوێره‌ی مقدره‌تی خۆی سه‌رێ ببرێ، ئه‌و خوێنه‌ (دم‌الجبر) پێ ئه‌لێن
 ﴿فَمَنْ لَمْ يَحِمْ﴾ (ه‌دی) ده‌ست نه‌كه‌وت، نه‌بوو، یا نه‌ی‌بوو ﴿فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي
 الْحَجِّ﴾ له‌ایامی احرامی به‌ هه‌ج، تا پۆژی (نحر) ﴿وَسَبْعًا إِذَا رَجَعْتُمْ﴾ هه‌وت
 پۆژیش، كه‌ گه‌ررانه‌وه‌ مالی خۆتان و گه‌یشتنه‌ جێی خۆتان، وه‌كوو له‌

(حدیث) بەدەرئەکەوئ، ئەگەرچی ئەو تفرقەییەو بە ھەمە حال جەمە لہ تفرقە چاکترە، بەلام بۆ ارتباطی قلب لەگەڵ (قبلە)، ئەو تفریقە چاکترە، بویئ ئەفەرموئ ﴿تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ کەوابێئ ئەوی طعن لە قورئان بدا و بلیئ، کلمە ی (کاملە) زیادە، (حقیقە) لہ نقصانی خۆیەتی، کمال بە زیاد ئەزانی، بەلێ، قوتابیش ئەزانی سێ و ھەوت ئەکا دە، ئەمما لیژە مقصود کمالە لہ جەھتی قبول نەک کمالە لہ جەھت ھەل ژماردن ﴿ذَلِكَ﴾ ئەوی ذکر کرا لہ (تَمَتَّعَ وَ هَدَى) ئەگەر نەبوو صیامی علی التفریق^(۱) ﴿لَمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ بۆ ئەو کەسانە یە (حضری) نەبن، لہ اطرافەوہ بۆ (مکە) بچن، ذاتاً خطابى سابق لەگەڵ ئەوانە بوو، کە لہ لای (مدینە)وہ ئەچوون بۆ (مکە) خارجی میقات بێئ مەعنا یە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ چۆنتان احکام بو دائەنئ، وابکەن لامو جیم مەلین ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بۆ ئەو کەسە ی تەقوا نەکا بناءً علیہ خۆتان ھەل مەفریوئین، گویا ئێمە لەسەر ئەو ھەموو مشقەت و محصورییە ھاتین بۆ ھەج، ئەگەر نابەجئ یە کیش بکەین، البتە خودا مسامحەمان لەگەڵ ئەکا ئێوہ بزائن جزای خودا زۆر بە شیددەت و بە قووہتە، بە خەیاڵی خاوناگەر ریتەوہ، سابقا فەرمووی «الشهر الحرام بالشهر الحرام» تا ئیستا اوقاتی ھەجی بۆ سامعین تەعین نەفەرمووە، (عجبا) ئەبێ چۆن تەعین بکریئ؟ تغیراتی دیتەسەر، ناییتەسەر؟ بۆیە ئەفەرموئ ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ﴾ (تغیرات) ی تەوقیتی ھەج بکا بە وەقتیک، لہ ئەیامی یەکیک لەو مانگانە، کە (شوال) و (ذی القعدة) وە ئەوائلی (ذی الحجة) یە، صاحب قاموس ئەفەرمەوئ: (الفرض كالضرب التوقيئ ومنه) ﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ یا وەکوو مفسرەکان ئەلین: یەکیک

(۱) ۳ پەژئ لە کاتی ھەج و ۷ پەژئ دوا ی گەرانیوہ، کە دەکەن ۱۰ پەژئ.

لهسه ر خۆی فرض و لازم بکا، لاکن نه وهکوو بهو نهوعی، که فهرموویانه به (شروع) له حج اتمامی لهسه ر واجب ببئ، وهکوو له پیشهوه فهرمووی (واتموا الحج) وبالاتفاق، اتمامی حج و عه مره واجبه، بهلکوو بهو نهوعی، که ئیمه عرض ئهکهین له ئهوهلی، تا ئیره جنابی حهق اشعاری به وجوبی حج نه فهرموه، چونکه مهوعی نییه (بل دون ذلک احوال) نابینن. له هه ره ئهوه له وه فهرمووی: (إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ...الْأَيَةَ).. (کانه) به ئاره زوو و به اختیار، نه وهک به ئه مر.. وه فهرمووی: (فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا) به نفی (جناح) اکتفای کرد، نه یه فهرموو ته وافیان بکهن، به لام که شروعیان پی کرد، یا له سه ر خۆیان لازم فهرض کرد، ئه وجا خودای تعالی حوکمیکی مناسبیان له سه ر ئه کا سبحان الله له و اسرار و وه قایعه به لام مناعاتی مه ذه ب بزری کردوه، نابینی لیره به (تفریع) ئه فهرمووی: ﴿فَلَا رَفْثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ دیسان ئه مری پی ناکا، له پیشه وهیش ئه مر ئه کا به اتمامی لله، له ایامی حج معاشره ت له گه ل ژن، منافره له گه ل یه ک، حتی به قیل وقال منازعه و مکابره نییه، ئه مپۆ تعزیه یه .. زه مانی یه کی یه، وه ختی تیکوشین و ته رکی لذا ئه ده، هیشتا به قوه ی بازوو، ئیستیلائی (مکه) نه کراوه، نه ایه ت (بعد التی واللّیتا) ئه مین بوون بۆ چوونه (مکه)، ئه وهیش قیمة تیکی نییه، که مذلله تی پیشوو له فیکر بیاته وه، به لکوو ئه و حوکمه بۆ تذکارو احتراسی ئوممه ت هه ر ئه مینئ، له زه مانی عیزز و استقلالیه تیش ئه بی بکری.. حاصلی چی خراپ و ناشیرین بی له پۆژانی حج مه یکه ن ئه وی چاک بی ئه وه بکه ن.

﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ﴾ ئه وی بیکه ن له چاکه، خودا ئه یزانئ، به چاکه جه زاتان ئه داته وه، نه ته نها چاکه بکه ن به زه خیره و تیشوو ﴿وَتَزَوَّدُوا﴾ به چاکه له چاکه ﴿فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ خۆپاراستن له

هه موو زادی چاکتره نه له پۆژانی ذیللهت مایوس ببن.. وه.. نه له پۆژانی
 عیززهت مغرور، ﴿وَأَتَقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ﴾ (۱۱۷) خاصة خو له من بیاریزن،
 نه زانن من چیم له ئیوه ئهوی، به ئیمانی کلور تیکی مه دهن، نه مما کارو
 کسب خراب نییه، به لکو نهویش له نه سبابی خو پاراستنه ﴿لَيْسَ
 عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ چ گناه و وه بال له سه ر ئیوه ﴿أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ
 رَبِّكُمْ﴾ که طلبی پزقی، قازانجیک بکه ن له فه ضلی خودای خوتان،
 به بی غل و غهش له دائیره ی ئینصاف.

الآن مه عناية کم به دل داهات، لام وایه زۆر باشه، وه ختی جه نابی
 پیغه مبه ر و یارانی له مکه زۆر تضییق کران، هه تا قرهیشییه کان قه تعی
 معامله یان له گه ل کردبوون.. خواهشی موسلمانان کان وابوو مقابله ی بالمثل
 بکه ن، که له گه ل نه هلی مکه معامله نه که ن، نه وه ی لزومیانه له گه ل خویان
 بی به ن و هیچ معامله له گه ل مکه بی یان نه که ن و ممکنه معامله کردن له گه ل
 نه هلی مکه چشت لی کرین به گونا ه بزنان، بۆیی به خطاب له گه ل نه وان
 نه فهرموئ (وما تفعلوا من خیر... الخ) وه الا مه قام مه قامی تجارت و
 معامله نییه، تانیستا نه گه یشتووینه زه مانیکی وه فدی (یمن) بین له سه ر
 قه ده می (توکل) بی زاد و زه خیره، نه و جا سوالی بکه ن و خودا نه هیان
 بفهرموئ: ئیمه خه ریکی قتال و تیکۆشینین، پئییه کمان چنگ بکه وئ بۆ
 چوونه (مکه). بناء علیه نه ظمی قورئان ئیجاب نه کا، نه و نه وعه ئایه ته
 صه رف بکری له نه ظمی نزول، محقق ته فیسیری قورئان له سه ر نه ظمی نزول
 منتظم نابئ، بۆیی من گه لی زه حمهت نه کیشم، تا نه ظمیکی جوان
 نه بینمه وه، که ئایاتی قورئانی پی به وندریته وه، ﴿فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ
 عَرَفَاتٍ﴾ پاش شروع له نه عمالی هه ج، که له عرفاته وه بۆ مشعر الحرام
 ﴿فَإِذْ كُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ عرفات شوینیکی ناسراوه،

احتیاج به تعریف ناکا، به لام مه لایانی (نحوی) بۆ توجیه و ئیعراب وایان
تیک داوه، که نه ناسرئ، مشعر الحرام (مزدلفه) یه. ﴿وَأَذْكُرُوهُ كَمَا
هَدَيْنَكُم﴾ چی بۆ داناون به ونه و نه ذکر ی خدا بکه ن.

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ﴾ ۱۹۸ ته که رچی له پیش هیدایه تی
خودا، ئیوه له گومراهان بوون، گومراهی ئیوه له قضای نه خواست، زیاتر
پوو بچن له جهل، به لام عنایه تی نیلاهی به کارتان هات.

﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ له پیشوو خه لق له کوئی بۆ
کوئی چوون، ئیوه یش وا بکه ن، مه لئین له گه ل مشرکان تیکه ل نابین، به
گویره ی اقوالی (مفسران) ئیره زور ئالوزه، به عضیک (من حیث افاض
الناس) یان کردووه ته (عرفات)، به عضیک قلبی عبارته نه که ن، حاصلی
سه ره ده ری لئ ناکه ن، نه وی دیتته فه هم وه کوو (جبائی) نه لئ، افاضیه له
(مزدلفه) بۆ (منی) نه وه یش سه به بی نزوله، وا چاکه ئیمه یش عه رض
بکه ین (ثم افیضوا من حیث افاض الناس) ﴿وَأَسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ﴾ ته که ر
هغه یه ک، چشتیکی ناجائزتان لئ صادر بوو، داوای لئ خوش بوون بکه ن
له خودا ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ۱۹۹ فإذا قضیتُم منسککم ته که
عباداتی هه جتان به جئ هینا و نه داتان کرد ﴿فَأَذْكُرُوا اللَّهَ﴾ به که مالی
فخرو مباهاات ذکر ی بکه ن، که ئیوه ی له جهل و (وثنی) هیناوه ته نوری
توحید، له و ده نائه ته ی نه جات داون. ﴿كَذَرِكُمْ أَبَاءَكُمْ﴾ وه کوو له
زه مان ی جاهلیه ت خوتان به ئابائی خوتان مه لئ نه دا و، افتخارتان پیوه
نه کردن، ﴿أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ که نیعمه تی حه یاتی جسمانی و پوهانیتان له
ته ره ف نه وه، نسبه تی عبودیه ت و پبویه ت گه لیک به هیژتره له نسبه تی
«بنووه ت و ابووه ت» - منالی و باوکایه تی - جه نابی حه ق له و مه قامه آن

زیاده اعتنا نه فهرموئی بهو آدابهی، که له میانهی نه عمالی هه ج زکری نهکا، ههتا له هیچی نه مر به نه عمالی هه ج نییه، چونکه جهنابی پسالهت و یاران، دلتهنگ بوون شهوق و شهطاره تیان بو اقامهی شعائر نه بوو، یه کهم: مه منع کران.. دوهم: به تامینیکی نالایق و محدود و محصور، پئی دران بو چوونه ناو مکه به چ شادی و دلگوشادی، پوو بکه نه نهو دیاره به چ جلالو کبریائی، جهنابی هه ق نه مریان بکاتی (کانه) جهنابی هه ق نوعاًما اشتراکیان نه کاو، لهو حوزنه به معذوریان نه زانی، بویی به وهجهیکی سارد نه عمالی هه جیان بو نه نوینی، هیشتا (مناسک) تهواو نه بووه نه فهرموئی: که مناسکتان نه دا کرد، نه مه بکن و، له میانه چوار قسم به شهر، نیسبهت به املی خصوصی و عمومی، به یان نه فهرموئی: ﴿فَمِنْ النَّكَاسِ مَنْ يَقُولُ

رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا ﴿ له دنیا نهوی ئاره زوومانه بمان دهیی، چی ترمان ناوی، نهو که سه ﴿وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ﴾ ﴿ له ئاخرهت هیچ نه صیبیان نییه. نهو روپایی و نهوانی به اخلاقی نهوان په وشتدار بوون لهو قسمه، با وجودی له (الاهیون) هکانن، که قهطعی مناسبه یان له گه ل خودا کردووه، نه لئین: ئیمان و دین، مانعی (ترقی)یه، (حقیقه) بو نهوان وابوو لهو وهخته، که صرف ئیمانیان به طبیعت هینا بوون به (مادیون) زور له به رزیو ترقی دان؛ چونکه نهو ئیمان و دینی نهوان هه یان بوو، نه ته نهها مانعی ترقی یه (ماهی) کوژینه ره وهی فیهطره تی بشری یه ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ

النَّارِ﴾ ﴿ چاکهی دنیا و قیامت له خودا نه خوانن و، سه لامه تی له عذاب طلب نه کهن، بناءً علیه تهفسیری (حسنه) به ژن زور ناشیرینه، خصوصاً خودا نه فهرموئی (لا رفت)، به لام هر ته ماشای نه فعی خویمان نه کهن، باکیان به میلهت و وهتن نییه، هه قیان به سه ر خه لقه وه نییه

چی یان به سهردی، په کیان به بهر ناکه وی، معظمی صلاحی نوممهت نه مړو له و فیرقن، هه تا ته ماشای صلاح و مستقبلی اولادیشیان ناکه ن ﴿أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا﴾ نه وانه به شیکیان هه به له نه مه ی نه یکن، طبیعی بی سعه ی و عمل، هیچ ناکرئ، نه گهر هه ر دوعا بی «خسر الدنيا والآخرة» نه بن، به لام نه وانه نظر به نه حوالی مقصرن، مسئولن، حسابیان له گه ل نه کرئ ﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ نه بینن نه وانی له حساب ماهرن، به لیکنده وه زور خه ریک نابن، به گورجی حساب نه کهن، نه تیجه یان لی معلوم نه بی و غه له تی ورد وردیان لی بز نابی، نه وی (بطی) بی له حساب، هه تا قه له میک لیکن نه داته وه، تووشی غه له تی گه وره گه وره نه بی و، حس ناکا و به دیه ی به سرعه تی حسابی باری قیاسی له سرعه تی حسابی «حساب کهر» ماهره کان ناکرئ و، بالطبع هه تا محاسب سه ریع تر بی، زه مانی حساب که متر نه بی.

(اکثری حاج له و دوو گرووه به دهرنین، به عضیک محضاً بو ناو و ناوبانگ حه نه کا.. به عضیکیش هه م زیارهت هه م تجارهت، لای خودایش ملاحظه نه کا و لای دنیايش ته ماشا نه کا!! نئمه هیشتا له حه ج دهرنه چوین، بوی نه فه رموی: ﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ که «ایام التشریفه» لاشک نه و موسلمانانه له حه سرهت و نه ندوی خویان، له بهر ته ماشا کردنی (عظمت) و شکوی دشمن نه وه نده دل ته نگ بوون، خوا خویان بووه نه و دووس پوژه زوو برروا و بگه رینه وه، له بهر دل ته نگی نه و پوژانه یان لا «ایام معدودات» بووه، ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ﴾ بقیه ی اعمال به دوو پوژ به جئ بگه یئنی، تالوکه بکا، ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ گونامی له سه ر نی به ﴿وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ نه ویش وایه نه ممه ﴿لَنْ أَتَقَى﴾ بو نه و که سه ی خوی بپاریزی، ناگای له خوی بی له شه رری نه و دشمنانه ی بی

عهد و پیمان ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ له همو نیش و کاران ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَهِهُ تَخْشَرُونَ﴾ و حه جیش وینه به کی قیامه ته، (خاصه) بۆ ئه و که سه ی محزون و دل ته نگ بئ و، له گه ل نه هلی کفر و ضلال، شعائری حه ج به جئ بهینئ ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ قسه و گوفتاری ئه و^(۱) دائر به احوالاتی عمومی، حرپی، سلمی، ارشادی، تعلیمی په سند نه که ی، وه قعیکی گهره ی هه به له دلتا، له بهر غایه تی استحسان نه تخانه حیره ت. ﴿وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ﴾ خودا به شاهد نه گری له سه ر نه وه ی، که له دلی دایه، خودا نه زانی باطن و ظاهری طیب و طاهره، دل و زوبانی به که، خیر خواهی میلله ت و دین و وه ته نه، و الحال منافق و مفتنه، غداره، مکاره، سخاره، زوبانی ئه لی ﴿وَهُوَ الَّذِي الْخَصَامِ﴾ به خیلو شه حیچیکی وایه، هیچ مه یلی حه قی نی یه، به دخوا هه، یا خود له جدال و مناظره زور به قوه ته، نه توانئ اسکاتی معارض بکات، هر که سیکی مخالفی بئ، نه توانئ به حجه ت مغلوبی بکات، خولاصه پیاوی مرشحه بۆ پئاسه ت و اماره ت، مولکو میلله ت خیری لی نه بینئ

﴿وَإِذَا تَوَلَّى﴾ که غالب بوو، بووه صاحب نه مر چ له وظائفی دینی، چ له وظائفی دنیا، ﴿سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا﴾ نه وه ندی له قوه ته تی دابئ قصور ناکا له فسادی بلاد و عباد. ﴿وَيُهْلِكُ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾ به ظلمو زه لاله ت، یا به نه فسون و سخاری، نه مر نه کاته خه لق به ته رکی دنیا، عه قلیان لی تیگ نه دا، بۆیی له مال و ده ولت نه چنه ده ر، فلاحه ت و زراعه تیان نامینئ، مال و مندالیان به هیلاک نه چی ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ﴾ پی پی پازی نی یه، که وایی حه ده ر بکه ن باشه، وه نه و به عضه به ده ره جه به که

(۱) نه مه قسمی سی یه مه.

عنادو متکبرن ﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ﴾ رقی هه ل ئه ستی، تاثری عظمه تی دیته جوش.

﴿أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ﴾ لووت بلندی سه رفرازی و افتخار به گونا ه نه یگری، ده وری لی نه دا - العیاض بالله - (خاصه) نه وانه ی، که مرشدی کاملن، حافظی دینن، که سیک وایان پی بلئی: «نه ی مال خراب کافر بووی، تو به و حه ضره ته نه لئی - اتق الله - ؟ نه مه ظل الله یه، مظهری تجالیه، وه کیلی روح الله یه، په شیمان بیه وه . استغفار بکه !!»

﴿فَحَسْبُهَا جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْمِهَادُ﴾ (کافی یه (جهنم) بو نه وان، (جهنم) یش فه رشیک، یا پال پشنتیکی زور خراپه، نه و نه وعه پیاوه گه ورانه نه بی پابه خن، یا بالیف و پال پشنتیکی لایقی خو یان بو دابندرئ.

﴿(۱) وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي﴾ (۲) نه لئین نه ی فروشتی، من عرض نه که م نه کردی ﴿نَفْسَهُ﴾ له کنی نه کردی؟ له خودا نه نفسی خو ی به مالی خو ی نازانی فه ضل له مالی ﴿أَبْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ (کانه) به چی نه دا، به طلبی په مه زامه ندی خودا، هه ر کارئ بی دینی و دنیه وی، خصوصی و عمومی صه رف نه کا، چونکه نه زانی به یه قینی ئیمانی هه یه ﴿وَاللَّهُ رَءُوفٌ

بِالْعِبَادِ﴾ (۳) خودای تعالی له نیهایه تی په حمه ته، له ده رحه ق عیبادی خو ی، نه ویش به متابعه ی خودا بو منافی عیبادی خودا تی نه کوشی، نه و فیرقه یه (حقیقه) زور نایاب و نادره، خاصه نه مپو، نه گه نه لئین سوء ظنی هه یه، نه توانم بلیم له سه ر کوره ی نه رضی که سیکی وانی یه، نه و ته قسیماته له اثنای مباحثی هه ج ذکر نه فه رموی تا وه کو حاجی پاش

(۱) نه مه قسمی جواره مه .

(۲) یشری به معنای کپینو فروشتن هاتوه، خاوه ندی ته فیسیر لیژده به (کپین) معنای لی داوه ته وه .. واته هه ندی که س نه نفسی خو یان له خوا نه کرن و X رفی ده که نه وه بو په زامه ندی خوا.

ئه‌دای فریضه‌ی حه‌ج نه‌گورێ، حه‌جه‌گه‌ی بۆ خودا بێ، حاصلی وه‌کو
(شیخ په‌زا) ئه‌فه‌رموێ وانه‌بیئ:

حاجی که ز مروه و صفا برگشته
گرمار بود او چو ازدها برگشته
تنها نه ز خانه‌ی خدا برگشته
آن خانه خراب از خدا برگشته

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً﴾ بپۆنه ناو دائره‌ی
انقیاد و اطاعه، مخالفه و عداوته له‌گه‌ل به‌کتر مه‌که‌ن ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ دوا‌ی شوینی شه‌یتان مه‌که‌ون، شوینی شه‌یتانی تمرّد
و عصیان و عداوته و تفرقه‌یه.

﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ ئه‌و بۆ ئێوه دوشمنێکه عداوته‌ی ظاهره،
حاصلی ئه‌مر ئه‌کاته موسلمانان، هه‌موو بین به‌یه‌ک بۆ منافع‌ی عمومی
سه‌عی بکه‌ن، وه‌کوو فرقه‌ی چواره‌م طالب په‌زای خودای بن.

﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ﴾ ئه‌گه‌ر سقوط بکه‌ن، مه‌یل بکه‌ن له‌وشه‌په‌فه ﴿مِنْ بَعْدِ
مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ ئه‌و ئایاتی ئاشکرا دائر به‌ فاسقه‌کانی، خارج له
دائره‌ی اطاعه ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ناگوپێ له‌ گه‌وره‌یی و
غالبی ناشوێ، ده‌ست له‌ حیکمه‌تی خۆی هه‌لناگرێ، مقتضای حیکمه‌تی
ئو (انتظامه)، دانانی هه‌رچسته له‌ موقعی مناسبی خۆی بۆ حاڵی ئێوه به
غه‌یری ئایاتی نظریه، انقیادی عاقلانه و هه‌کیمانه هه‌چی‌تر ده‌ست نادا، عجا
پاشی ئایاتی بیانات له‌ متابعه لا ئه‌ده‌ن و، احکامی هه‌کیمانه به‌ جێ ناهێنن
چی یان ئه‌وێ؟ ئایا وه‌کو جووله‌کان ئه‌بن؟ ئیمانی جه‌ریان ئه‌وێ؟ ﴿هَلْ
يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلُلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ﴾ ئایا انتظارێ ئه‌وه

نهكهن، كه خودای تعالیٰ ههضرهتی كبریائی، له ژێر سهراپهرده و (سرادق) و سایه بان ههوری بێته لایان، مهلائكهتی له خزمهت دابن، ئهوجا ئهوانه تهماشای خودا بکهن، عجا ئهوهیان ئهوی؟ زههی خهیاڵی باطل، ئهوه خهیاڵه له ئیوه ناوشیتهوه؟ دهوری ئهوه جههله نهما، تیپهیری.

﴿وَقَضَى الْأَمْرَ﴾ ئهوه شهئنه برایهوه، قوهی اوهام و خهیاڵی به قوهی فکر ضعیف بوو، نهما، ئهوی ههزئهكا خودا ببینی، به چاری هوش و ئیدراک، تهماشای ئایاتی بیناتی خهلق و ئیجادی بکا، گوئی له ئایاتی قورئان پابگرئی، ﴿وَالِلَّهِ تُرْجِعُ الْأُمُورَ﴾ ئهوی عاقل بئی تهنگا ههموو ئیش و کار له ئهوه وهیه، مرجعی ههموو امور ئهوه، ئهوجا ههه حوکمیکی خودا بیهرموئی به قوهی ئیمان قبولی نهكهن، (كانه) ئهوانی تووشی ئهوه زهله بوون و سقوطیان کرد، له شهرفی بهشهری ئاگیان له ئایاتی سابقه نهمابوو، بۆی (خطاب) له گهڵ پهسوول ئهفهرموئی: ﴿سَلِّ بَنِي إِسْرَءِيلَ كَمَا آتَيْنَهُمْ مِّنْ آيَاتِنَا﴾ تو سوال بکه له بنی اسرائیلی یان، چهند ئایهتی ئاشکرامان دانئ، خوارق و معجزاتی ئهوه ئایهتانه بۆ بنی اسرائیلی یان فائدهی چهبوو؟ جههالهت و قهساوهتی دڵ بوو.. نیهایهت عهرضی ههضرهتی (موسی) یان کرد «لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً».

﴿وَمَنْ يُدِلَّ نِعْمَةً اللَّهِ﴾ ئهوی نيعمهتی خودا بگورئی، حکیمهت به جههل، پهشاد به ضلال، ئایاتی مستمره به شوان ﴿مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ﴾ له پاش ئهوهی نيعمهتهکهی بۆ هاتوه، نيعمهت بۆ ئهوه هاتوه، ئهوه بۆی ماندوو نهبوو. (حقیقه) ئایاتی حکیمهت و پهشاد، دائماً پیشچاوه، توژی به خهبری ئهوی.

﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ له دهرحهق ئهوانه: ئهی موسلمانینه! نهكهن ببه ههه ههشری بنی اسرائیلی یان! حریص ببن له سهه دونیا، ئاخیری

سه وقتان بکا بؤ عداوه تی خودا و ملائکته .

﴿ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ﴾^(۱) ئەمما تزیناتیکی مزخرفه، وهک (پاقری) پووکه شه وایان بؤ مزین کراوه، که اصلا پوو له ئاخرهت ناکهن، ئەوی نۆر نۆر بؤ دونیا و کۆکردنه وهی ثروته و سامان ههول نه دا، به بی عهقل و شیتی ئەزانن ﴿وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ گه مه یان پی نه کهن^(۲) سهیری ئەمانه چهنه گێژن! ته رکێ لدا ئدی دونیا نه کهن! به خوشونه تی ژین پازی نه بن، هه تا حه یاتی خویان صه رف نه کهن!! به لام ئیوه متاثر مه بن، مه لئین «ربنا آتنا فی الدنیا» و به س..

﴿وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ ئەوانی خو ئە پارێزن له مزخرفاتی دونیا، له هه وراز ئەوانن پۆژی قیامهت، له ئایهت ئیشاره ئەکا، که خودای تعالی داوا ناکا له موسلمانان به جاری دهست له دونیا هه لگرن، مقصد ئەوهیه پابه ندی نه بن، له محبه تی دا نه سووتین، با بؤ خویان به گویره ی مصالح سه عی بکهن، ده وله مه ند بین، به ریی و جی صه رفی بکهن، خو لاصه موسلمان (مکلفه) به مصالحی دین و دونیا.

﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾^(۱۱۲) غه له ته ده لئین ئەوی دنیای هه بی، نابێ قیامه تی هه بی، ئەوی قیامه تی هه بی، نابێ دنیای هه بی! که سی به زه ریفی سه عی بکا، سعاده تی دونیا و قیامه تی بؤ ئەبی، خودای تعالی پزقی ئەدا بی حد و حساب، یا به نه وعی نه ییته خاطر و خه یال، چهنه دی له مه و دوا ده رنه که وی، که جه نابی حه ق چ عناهه تی ک ئەکا بؤ حفظی مال. حه ضره تی رب العالمین بؤ استسلام و اطاعه ی موسلمانان و، حه ذه ریان له اختلاط دین و دنیه ی مجملأ، به یانی فیه رته تی به شه ری و سه به بی ناردنی پیعه مه بران ئەفه رموی، تا به هیه چ پروو وه جه یک نه میتی بۆ به هانه ی اختلاف.

(۱) ئەوانه ی کافر بوون ژیا نی دنیا آرایش دراوه بویان، یا خود به جوانی ده بینن.

(۲) واته کافره کان گالته به ایمانداره کان ده کهن.

﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ له ئه‌وه‌له‌وه به‌شهر که‌م بوون، معیشه‌تیان بسیط بوو، (علی‌الاكثر) بئ‌ لباس و خانوو بوون، له‌ مغاره و ئه‌شکوت و کوخ و زنجان‌دا دائه‌نیشان، پرده‌گی گیاو به‌ری دارانیان ئه‌خوارد، که‌م که‌مه‌ حه‌یوانیان نیچیر ئه‌کرد، له‌ ده‌وری (حجری و حدیدی)، که‌ ئیستا ئه‌ئهریان به‌ ده‌رئه‌که‌وئ. دوا‌ی و‌رده و‌رده بۆ (مدنی‌ت) هه‌لچوون، لباسیان دروست کرد، خانوویان بنا کرد، خواردنی به‌ له‌زه‌تیان چیشته، ئه‌وسا ئه‌سبابی اختلاف زۆر بوو. عداوه‌تیان که‌وته به‌ین: بۆ هیدایه‌ت و ئیرشاد و انتظام معیشه‌ت له‌ فضل^(۱) و که‌رهم، به‌لکوو (معتزلی) ئه‌لئین «بالوجوب» هادی حقیقی بلا تاخیر ﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ﴾ پیغه‌مبه‌رانی هه‌نارد ﴿مُبَشِّرِينَ﴾ بۆ ئه‌هلی ئیمان ﴿وَمُنْذِرِينَ﴾ بو ئه‌وانی خودایان نه‌ ئه‌ناسی ﴿وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ کتیبی له‌گه‌ل هه‌ناردن بۆ به‌یانی ئه‌حکامی عبادات و معاملات و سیاسه‌ت، هه‌ریه‌ک له‌و کتیبانه بۆ هیدایه‌تی ئه‌هلی ئه‌و عصره کافی بوو. ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ﴾ تا کتیبه‌که فه‌صلی قه‌ضا بکا، اظهاری حه‌ق بکا ﴿فَإِنَّمَا اُخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ هه‌رچی هه‌بئ‌ دینی، دنیه‌وی جیهه‌تی نزاعیان به‌تال بکا، له‌پاش تقرری نبوه‌ت که‌لێک له‌ عبادی خودا هیدایه‌تیان به‌ ده‌ست که‌وت له‌ منازعاتی فیطری نه‌جاتیان بوو، به‌لام مصیبه‌تی گه‌وره، به‌لایێک که‌ چاره‌ی له‌ غایه‌تی گرانی‌دا بئ‌، اختلافی مه‌لایه‌کان^(۲) بوو، ئه‌و گروه‌هی ئیمانیان به‌ پیغه‌مبه‌ره‌کان هینا، مه‌لایان لئ‌هه‌ل که‌وت، نبوه‌تیان کرده قه‌ومییه‌ت، اختلافی ئه‌وان گه‌یشته ده‌ره‌جه‌یه‌ک، که‌ اختلافی ئوممه‌ته‌کانی پیش نبوه‌ت، به‌ نظری ئه‌و هه‌یج نه‌بوو ﴿وَمَا اُخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ﴾

(۱) خاوه‌ندی ته‌فسیر ده‌فه‌رموئ: خوا له‌ فضل و که‌رهم‌وه بئ‌ تاخیر پیغه‌مبه‌رانی هه‌نارد دوا‌ی په‌یدا‌بو‌نی

هوی خلاف. معتزلی ده‌لئین: ئه‌م هه‌ناردنه‌ی پیغه‌مبه‌ران واجب بوو له‌سه‌ر خوا.

(۲) زانیاری له‌ ئایین، هه‌ر ئایینی‌ک بئ‌ نه‌ک ئیسلام به‌ ته‌نها.

اختلافیان نه‌بوو له‌حق، الاّ ئه‌و که‌سانه‌ی کتبیان درایی، بوون به‌مه‌لا، اختلافه‌که‌یشیان زۆر نابه‌جی بوو، چوونکه: ﴿مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ بوو، ئه‌بوایه ئه‌وان سه‌عی بکه‌ن بۆ زیاده‌اتفاق و صلاح و پێکی، لازم بوو «الاهیون» به‌سایه‌ی ارشاد و نه‌صیحه‌تی ئه‌وان، هه‌موو بینه‌یه‌ک کتله‌مقابلی ئه‌وانه‌ی، انکاری الوهیه‌ت و نبوه‌ت ئه‌که‌ن، به‌لام اختلاف و عناد و شقاقیان زیاتر بوو، بوونه‌سه‌به‌بی امّ الفساد و ابو الفساد، کانی فیتنه‌، مصدری دوژمنی و عداوته‌، دلّ منافق، به‌زوبان زانا، ئه‌و اختلافه‌یشیان ﴿بَغِيًّا يَنْهَهُمْ﴾ محضاً له‌به‌ر هه‌سه‌د و عناد، ته‌جاوز له‌حق یه‌ک، هه‌موو دین و ئاینی، که‌سه‌ری گرتبی، زۆر نه‌چوو له‌ته‌ره‌ف پۆسایه‌کانی دین، به‌فساد چوو، خۆبه‌خۆیی دوژمنایه‌تیان کردوو، ئوممه‌تیشیان له‌گه‌ڵ یه‌ک کردوون به‌دوژمن، ئه‌و نه‌وعه‌مه‌لا و پۆسای دینی‌یه‌ بۆ ئوممه‌ت به‌مه‌قامی دلّ، که‌دلّ به‌فساد چوو، هه‌موو اعضا به‌فساد ئه‌چیی و، تا ئه‌مڕۆ حسد و بغض و عداوته‌، له‌به‌ینی پۆسای دین له‌شده‌ت و زیادی دایه‌ و، ئوممه‌تیش تا دێ پارچه‌پارچه‌ئهبین، له‌گه‌ڵ یه‌ک ئه‌بن به‌دوژمنی دنیا و دین، ئه‌وجا پاش ئه‌و اختلافه‌عظیمه‌، ئه‌هلی خلاف احتیاجیان بوو به‌پێغه‌مبه‌ریکی عظیم الشان، ساطع البرهان، صاحب شمشیر، عالم به‌اسراری کائنات، خوش بیان، فصیح زوبان، سینه‌پاک، دلّ‌خاوین، ده‌ماغ‌پر له‌عه‌قل و ئیدراک، صاحب صبر و ثبات و متانه‌ت، په‌ونه‌ق ده‌هه‌نده‌ی نبوه‌ت و پسه‌له‌ت، (ماحی) شه‌ریعه‌تی خوارق العاده ... خودا ئه‌و پێغه‌مبه‌ره‌ی نارد ﴿فَهَدَىٰ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ به‌سه‌عی و ارشاد و تبلیغی ئه‌و پێغه‌مبه‌ره‌..

﴿لَمَّا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِآذِنِهِ﴾ مه‌نشئه‌ی اختلاف و شقاقی بۆ به‌ده‌رخستن، به‌زه‌ریفی، به‌تسه‌یل و تیسیری خودا، پاش ئه‌و هیدایه‌ته‌تێگه‌یشتن، مه‌نشئه‌ی خلاف ته‌میز و ته‌فریقی هه‌ق و باطله‌، علم به‌

فاندە ی ئایاتی (شاذ و معتاده)، ئەتانه وئ وەکو جووله که و دیان بکه و نه
 عناد و دوا ی شوان بکه ون، ئەو چشتیکی دووره له ئیوه، زۆر بی مه عنايه
 ﴿وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ خودا ئەوی حەزیکا هیدایه تی
 ئەدا بۆ پئی راست. عینایهت و هیدایه تی ئیلاهی خاص نی یه بۆ قه ومیک،
 به لککو بۆ هه موو اقوام و میله ل، به شهر عامه، ذاتەن ئیوه له صدری کتاب،
 طلبی پئی راستان کرد له خودا، پئی راست ئەو یه، که پیتان نیشان دراو
 ئەدری ﴿اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ﴾ ئایا واتن ئەگەن ئیوه ئەچنه
 به ههشت، به مجرد ئەو نده ی بلین: ئیمه موسلمانین ئیمانمان به خودا و
 پیغه مبه ر هیناوه، وەکو جوو و دیان، بی سەعی و عمل، بی تی کۆشین ئەمه
 دووره، نابن، خه یالی خاوه ﴿وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ ئەوی
 به سەر ئوممه ته کانی پیش ئیوه دا هاتووه، هیشتا به سەر ئیوه دا نه هاتووه..
 ئەبی ئەوی به سەر ئەوان دا هاتووه، به سەر ئیوه یش دا بی، ئەوجا بچن بۆ
 به ههشت ﴿مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزَلُوا﴾ باس و شیددهت و ناخۆشی وایان
 به سەر هاتووه و له رزیون، که گه یشتونو نه ده ره جه ییک نزیک له یه نس
 ﴿حَتّٰی يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ﴾ پیغه مبه ری ئەوان و ﴿وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ﴾ ئەوانی، که
 طولی صحبه تیان له خر مه تا دا بووه و، طولی صحبه تیش گه لیک مؤثره،
 ئیمانی پئی مه حکم ئەبی، له بهر شیددهت و سام و ده هه شتی، که به
 سه ریان دا هاتووه، ئەیان گوت: ﴿مَتٰی نَصْرُ اللّٰهِ﴾ که ی نه صره تی خودامان بۆ
 دئی؟ له و شیدده ته دا خودا به فریادمان نه گا، که ی به فریادمان نه گا؟
 که سیک بۆ خۆی ئەو نه وعه شدانده ی به سه ردا نه هاتبی.. تاوی پوچی
 نه چیشتبی، وەکو مه لایه کانی سه ر کاغه ز، قوته که ده ست ئەکا به تاویلات:
 ئەمه چۆن ئەبی؟ حەز ئەکه ی بزانی! خۆت باوئ ناو ئەو نه وعه اموال و
 شدانده، ئەوجا تیی ئەگه ی. مه سه لی کوردی یه «تاوی یه کانه و قسه ی

به‌رئاگردانی لیكدوون»، ﴿أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ (۱) نه‌صره‌تی خودای تبارک و تعالی نزیکه، نه‌مه با وایی، نه‌ما لازمه ئینسان ته‌ماشای قواعیدی ئیلاهی بکا.. نه‌وی بووه چۆن بوو؟ به سووکی عیبارت ئیشی لاسووک نه‌بی، که‌سیک مه‌ردی مه‌یدان بی، نه‌هلی ته‌جارب بی، نه‌زانی هر نه‌وعه ئیشه، به گویره‌ی گه‌وره‌یی و گچکه‌یی بۆ بوونی چ لازمه، وه‌عدی ئیلاهی ناکاته سه‌به‌ب عطاله‌ت و کساله‌ت، نه‌یکاته مایه‌ی قووه‌تی ئیمان.. به کمالی احضارات نه‌چیتته مه‌یدان، نه‌گه‌ر عقبه‌ییکی هاته پیش، تووشی شیدده‌ت و گێژاو بوو، مه‌ئوس نابیی، به‌لکو ده‌ها زیاتر به وه‌عدی خودا قووه‌تی سعی و تئ‌کوشینی زیاد نه‌بی، تا‌کو به‌حول و قووه‌تی خودا نائی مطلب نه‌بی، خولاصه‌ شرانطی انجازی وه‌عدی خودا، بۆتان به‌یان‌کرا، امتحانی خوداتان بیست، نه‌حوالی موسلمانان صادق‌تان له آیه‌ الصدق بۆ معلوم بوو، ئیتر (جنگله و فنگله) و نه‌و به‌ر و نه‌م به‌ر، لزومی نی‌یه، وقتاً که موسلمانان گوئی‌دیران له حالی خۆیان گه‌یشتن.. ده‌وله‌مه‌ندان به‌مال.. مه‌ردانی مه‌یدانی به‌سه‌ر هاتنه پیشه‌وه «نه‌وه مال نه‌وه سه‌ر».

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ (۲) نه‌مر بکه چ‌صرف بکه‌ین^(۱)، نه‌فه‌رمووی له هه‌موو مال بچینه‌ ده‌ر، به‌ده‌ستی خۆمان، خۆمان ناخه‌ینه هه‌لاکه‌ت، به‌حبی حه‌یات پا‌به‌ند نین.

﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ﴾ (۳) نظر به‌ئایه‌تی «وصیه‌ت» نه‌بی نه‌وه‌نده‌ بیی، پی‌ی بلین خیر، طبیعی نه‌وی که‌م بی، جئی سؤال و جوابان نی‌یه، نه‌گه‌رچی وا نه‌بی خیری که‌م، جئی خیری زۆر نه‌گرئی، نه‌وی صرفی بکه‌ن.

(۱) مسلمانان ده‌پرسن له پیغمبر چ‌صرف بکه‌ین؟ اگر ده‌فه‌رموئی تا له هه‌موو مالی خومان ده‌ر بچین!
(۲) نه‌مه جوابی پرسیاره‌که‌یه: ته‌و‌خ‌بیج ده‌دا که‌وا مال یاخود (خیر) صرف بکه‌ن بو باوکو دایکو خزمو هه‌تیوو مسکینو ابن‌السبیل، بئ‌گومان نه‌مه بۆ حالی سلمه‌ لی‌ره‌ قسه‌ له آماده‌ بون نی‌یه بۆ جه‌نگ.

﴿فَلِللّٰهِ الدِّينَ وَالْاَقْرَبِينَ وَالْيَتَامٰى وَالْمَسْكِيْنَ وَابْنِ السَّبِيْلِ﴾ مال له نظر دینی ئیسلام خو شه ویسته، حورمه تی زوره، حفظی له ضروریاتی دینه، نه گهر صه رف بکری، نه بی له چشتیک صه رف بکری، له مال چاکتر و به نه فع تر بی بو خوتان و بو نوممه ت، مهم ترین مقاصد له شه ریه تی ئیسلامی یه، پینجه وه کو علمای اصول ته فصیلیان فه رمووه: (حفظی دین، حفظی نه فس، حفظی عه قل، حفظی مال، حفظی نه سلی پاک).

﴿وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ﴾ ٢١٥ ئه وی بیکن له خیر بیده ن به خیر! خودا نه یزانی پوچی خیرات اخلاصه .. ئه وی بیکن له چاکه له خودا بزر نابئ .. (ما فی الضمیر) یشتان لای ئه و، عه یانه و جزایش هه ر له ته ره ف ئه و تقدیر ئه کری.

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾ حاجه ت نی یه به سؤال، خوتان طلب بوون، بوجه نگ و مجبوریه تیش هه یه: به لام هه ل مه خه له تین به لاف و گه زاف، له شینه یی دا مه ردی مه یدان زۆن هه ر که س ئه لی:

آتش بجان افروختن	از بهر جانان سوختن
باید زمن آموختن	کار من است این کارها

به لام که م له امتحان ده رنه چن، ﴿وَهُوَ كَرِهٌ لَّكُمْ﴾ زه حمه ته، مشقته بو ئیوه، نه بی کلفه تی هه رب بهیننه پیش نظر، وا فه رض بکه ن، ئه و تووشی گه رداوی بوون، ئه و تصویر و تصوراته بو تان تمثل بکا، ئه و جا ته ماشا بکه ن خو ئه گرن، یان نا و، نه بی لیک بده نه وه تحملی ئه و مشقته عظیمه، ئه و باره گرانه بو چی یه، نه بی بو چشتیک بی، که ئه و باره گرانه تان له سه رشان سووک بکا، ئه و ناخووشی و تاله تان بو خو ش و شیرین بکا، ئه و غایه ته بکه ن به (مثلی اعلی)، بو پی گه یشتنی به شه وق و زه وق، تی کۆشن. ﴿وَعَسٰٓٓٔ اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ نابینن انسانیکی نه خو ش، حسب

الذوق دهرمانی تالی زۆر پئی ناخۆشه، ئەمما ئیمان به منفعتی، که له دهر دهر پزگار بوونه، اعادهی صحت و عافیهت و حفظی حیاته، پهغهتی لهسهه نه فرهت زیاد ئەکا، مه یلیکی زۆر به قوهتی بۆ خواردنه وه پهیدا ئەبێ، ئەوجا (لاجرمه)، حتی ئەوهی انتحار ئەکا، مه یلیکی وا شیدی بۆ پهیدا ئەبێ، که ته رجیحی مردن به سهه حیات ئەدا، قدام ئەکاته سهه خۆکوشتن ﴿وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾ گه لێ جاروا ئەبێ انسان نهفسی خۆی به ره لالا ئەکا، زۆر ئەخوا... پئی ئەگیرێ، نهخۆش ئەبێ، یا بهسهه مشقهت نه جاتی ئەبێ، یا ئەمرێ، حاصلی گه لیک چشت ههیه، لای خیریشی ههیه و لای شههریشی ههیه، تهفریقی زهحمه ته تقویهی لای خیریه سهه لای شههر، نظرو دقه تیکی زۆری ئەوێ، زۆر غامضه ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ (۱۱۶) لازمه جهنابی حهق له پووی مهرحه مه ته وه، بۆتان به بیان بهه رموێ، غه لو غهش لای خودا نییه، حهق و حهقیقه تان به پاستی بۆ به دهر ئەخا، پیغه مبه ریش له طبیعه تی شاعرانه دووره، تا خراپ به چاک، چاک به خراپتان لێ بگۆرێ، ئەو حهقیقه ته له به حشی (طالوت) توضیح ئەکا، سابقاً فهرمووی: «الشهر الحرام بالشهر الحرام» ممکنه حسب المقام حمل بکریته سهه اشهری حهج و بهس، مانگیکی تریش هه بوو، ئەویش له (اشهر الحرام) بوو وهکو مانگی (رجب) و ئەهاته خاطریش که پرمضان له جیگای ئەو دابدرێ، لازم بوو استفسار له ئەویش بکری بۆی تکرار ئەفهرموێ..

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ﴾ ضمناً اشاره ئەکا، اشهری حرم له جێی خۆیه تی، بناءً عليه حقيقة سؤال له ئەوه نییه، سؤال له شههر کردنه له (اشهری حرام)، ﴿قُلْ﴾ بلی له جوابیان دا ﴿قِتَالٍ فِيهِ كَبِيرٌ﴾ شههر له شههری حرام، که (رجب) یش به کیکه له ئەوان گه ودهیه ﴿وَصَدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ مه نه کردنه له پئی خودا، امن وامان و ئەمه لی چاکه لای خوا خۆشه، به هه ته رزی بیی ئەو جاهلانه له سهه حالێ خویان، چوار مانگ ته رکی قتالو

جدالو سلب و نهب بکهن، خوا تیکی ئەدا؟ نعوذ بالله له خه یالە
﴿وَكُفِّرْ بِهِ﴾ ئەم تجویزه کافری به خودا.. جه نابی حق پیغه مبه رانی، که
ناردوو، بۆ انتظامی ناردوون، پئی چاک و چاکی نیشان بدەن.

له ئایهتی (كان الناس امة واحدة) بۆتان به یان کرا ﴿وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾^(۱)
که عبهش مهنه، یان کفره^(۲) به و مزگه وته به حورمه ته، سابقاً به یانی فهرموو
(وان جعلنا البيت مثابة للناس وامناً) خودا ئەو امنیه ته چۆن تیک ئەدا؟
حورمه تی ئەو مزگه وته گه وره، چۆن ئەبا به جارێک بێ ئەهمیهت بێ لای
عه ره ب، هه ر که سیکی هه وه سیکی بوو هه ل بکویتیه سه ری، وه کو
موسلمانانی پاش زه مانێ ره سنول و ابوبکر وعمر، حورمه تیان نه هیشته،
هه تا دایانه به ر مه نجه نیق، ئەمه هه مووی وایه، ئەمما ﴿وَإِخْرَاجِ أَهْلِهِ مِنْهُ
أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ ده رکردنی ئەهلی ئەو مزگه وته له و مزگه وته، لای خودا
گه وره تره، فضل له وه به ونده هیش پازی نین، مه نعی عیبادی خودا ئەکه ن،
به فیتنه بازی دلی خهلق پرر ئەکه ن له بغضی ئیسلام، ناهیلن دینی حق
بلاو ببیته وه ﴿وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾ فه ساد گه وره تر و خراپتره له
کوشتن، هه ر که سیکی صاحب و یجدان بێ، اعتراف به ئەوه ئەکا، پئی
توجیه و تاویل نییه، بۆی لیره یه عنی له م جمله نافهرموئ (عندالله).

مختاری من له عیلمی اصول ئەوه یه، قهیدیک او جمله ییکی فائده ییکی
خاصی هه بێ، جمله ییکی تر با زۆریش مناسب بێ، یه ق قهیده به نندلکری،
مطلق له سه ر اطلاقی ئەمینێ، مقدم بێ، یا مؤخر ﴿وَلَا يَزَالُونَ يَقْتُلُونَكُمْ﴾ ئەوان
فه رقی بلد الحرام و شهر الحرام ناکه ن، له کۆلتان ناگه ررین و دائماً شه رتان

(۱) وای عطف له جمله یی (والمسجد الحرام) اگر بگه رپته وه بۆ (صد عن سبيل الله) ئەوا (المسجد الحرام)
مجروور ده بی به (عن) و صدیش مه نای مه نعه.

(۲) اما اگر واوه که عطف بی له سه ر جمله یی (وکفر به)، ئەو دهمه (المسجد) به حرفی (ب) مجروور ده بی و
عبارته که ده بیته (وکفر به و بالمسجد الحرام).

له گڼ نه کڼ ﴿حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ﴾ هه تا ئيوه وه نه گيړن له ديني خوتان، نه دینه پاک و خاوينه، که لایق بوو پوحي له پي بهخت بکڼ ﴿إِنْ أَسْتَظْنُوا﴾ نه گهر بتوانن، نافه رموي (اذا) ئيشاره بو نه وه نه استطاعه و تمکنه ی نه وان له (نه گهر) دايه، نه مما (بحول الله وقوته) نايته جي، به لام محال ني په وه کو (سيدي آلوس) توهمي بردووه، وه الا نه ی فهرموو (لو)، خوتان نه زانن نه و دوژمنانه ی ئيوه زور به قووه تن، پريان له ئيوه به شيدده ته، نه ی له ده ستیان بي بو وه رگيړانی ئيوه، قصور ناکڼ، ئيوه يش زور بهر حه زهر و ناگادار بن ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ﴾ که سيکی بگه ريته وه له ديني خوی له ئيوه، (والعيان بالله) به فیتنه بازی نه وان، يا به ترس له نه وان ﴿فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ﴾ تکرار نه گه ريته وه بو ديني خوی و له سه رکفر بمری ﴿فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ هر عه مه ليکی کردبیتیان باطل نه بی، بی فائده و نه موره نه رووا ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ نه له لای خودا مکافات نه بیني، نه له لای عه بد حورمه ت، وه کو حوشتريکیان به سه ر دیت که له میړگ و میړغوزاری خوش له وه رد زور بخوا و له زگی دا بمیني، زگی بناوسئ و بمری، هر مه عنايه ک له (لغت) دا له - حبط - دراوه ته وه زور مناسبه ی له گڼ حالی نه و نه وعه که سانه هه یه .

﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (۲۷) نه وانه ی له سه ر کفر مردوون، ئیمان و عه مه لی پیشوویان هه دهره، بی نه موره، له جه زای نه و کفره (مخلد فی النار) و نه جاتیان نی په .

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ ئیمانتيکی صحیح، به شاشه تی چووبیته ناو دلیان، بووبیته (ملکه) و کيفيه تيکی پاسخ ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجْهَهُدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ نه وه ک له پي عداوه تو حبی انتقام ﴿أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ﴾ نه مه لی

ئهوان به پهحمه تی خودایه، تعالی متانه تیکی داونی، که وهرگه ران له ئهوان به محال حساب، فیتنه و فساد تاثیر له ئهوان ناکا، له دریای له شکری دوزمنو قووه تو مکنه تیان ناترسن، دیاره که ئه مەلی غالب بوو، سهوقی صاحبی ئه کا بو خزمهت ئهوی خوی به پهحمه تی خودا هه ل بخله تیئنی، درو ئه کا اصلاً اومیدی پهحمه تی نییه، ئه مه پئی ئه لین «خه یالی خاو»، ﴿وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ﴾ (۲۸) ئه گهر نظر به عزی مقام الوهیهه قصوریکیان ببی، خودا دای ئه پوشی، ته جاو زیان لی ئه کا، سبحان الله! لی ره باسی ترسیان له خودا ناکا باوجودی ئه بی ئیماندار له بهینی (خوف و پجا) دا بی، چونکه ئیره جی نه هیشتنی ترسه، لایق وایه، که ترس به دلیان دانه بی، له م ئایه ته به دهر ئه که وی ئه مر به قتال بو حفظی دینه، بو دهفعی فیتنه و فساد، حفظی عه قلیش زورمه مه، خصوص بو (حفاظ)ی دین، ئه بی دائماً ناگادار بن، ئهوی ئه سبابی تی کدانی عه قل بی، لی دوور که ون، فیتنه ئه نگیزه کان، خاصه ئه هلی کتاب، سیاسی یه کان، مقدره تی خویان صه رف ئه که ن له ازاله ی عه قلی خه لق، له عه قل و عیلمیان ئه که ن، تاکوو خه لق وه کو حیواناتی اهلیه بویان مسخر ببن و، شه راب و عاره قو سائری موادی روحیه افسادی عه قل ئه کا، طبعاً ئه هلی هوش و گوش له و مه قامه سؤال له مزیلاتی عه قل ئه که ن.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ شه راب خو ره وه، (لاشک) تووشی اضاعه ی مال ئه بی، حفظی مال وه کو عه رضم کردن له ضروریاتی دینه، بوی پیکه وه سؤالیان دهر باره ئه کری ﴿قُلْ فِيْهِمَا اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾ عه رضم کردن پیغه مبه ر شاعر نییه، که وایی قورئان کتیبیککی شاعرانه نییه، اصلاً اخفای حقائق ناکا.. ئه وه ی به یانی بکا، حه ق و حه قیقه تی جهه تی (مضرهت) و منفعتی به دهر ئه خا، بی تلبیس و بی تزویر، بوی ئه فه رمووی: شه رابو قومار گونا هیشیان زوره، منافعیشیان که لیکه،

ئهگه رچی له نظر عهقل ئهوی منفعت و مضرهتی مساوی بێ، ته رکێ (اولی)یه، ئه ماما شهرباب و قومار، مضرهت و منفعتیان مساوی نییه، به لکو ﴿وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ هه موو عقلاً و علماً اتفاقیان ههیه، چشتیکێ که زهره ری له منفعتی زۆتر بوو، ته رکێ واجبه، که وابێ واجب ناکا جه نابێ کبریائی، تصریح به (حرمتیان) بکا خاصة له زه مانی قتال.

یه کیکێ (موثوق به) بۆی گێرنامه وه له وه قتی حه ربی عمومی، مجبوری هه جرهت بوبوو له ئێران بۆ ئێره، گوته: «پیش اعلانی حه رب آمريک له امرای عسکریه ی (رووس) له سابلاخ ده عوه تیکی عمومی کرد هه موو لاییک له سه ر سفره گرد بووینه وه، انواعی طعام و مشروباتی پوحي له سه ر سفره بوو، له ئانی ده س پێ کردن به خواردن، ته لغرافیکیان دایه خه به ری اعلانی حه ربی پووسی تێدابوو، ده رحال گوته: ئه و مشروباته هه ل بگرن، ئیتر حه رام بوو له ئیمه، تا زه مانی حه رب خه لاص ئه بێ، نابێ که س له ئیمه مسکرات بخواته وه ..».

یا للعجب! ئه وه نده ی ئه مپۆ اجانب خه ریکن مه نعی شهربابو قومار بکه ن، موسلمانان زیاتر خه ریکن تعمیمیان بکه ن، ئه مپۆ له ناو کوردانیش ئه و سراهیت ئه کا! ئه مینم ئه وجا کورد نابن به هه ی! ئه وه ندی بوون له ئه وه ندیش ئه بن.. خودا ئه زانی پفاقه تی پۆسای دینی ئه و عصره، گه لیک له شهربابو قومار خراپتره بۆ عه قل و مال بردن، و له زیاده خراپیش ناموس به رباده ئه کا، بۆ سامعین ده رئه که وێ جوابی ئه م سؤاله زۆر ته واهه، ئه ماما ئه وانی سؤالیان له اتفاقی مال ئه کرد، حه زیان لێ بوو به یانی مه صره فیان بۆ بکا، چ صه رف بکه ن؟ بیده ن به کێ؟ خصوص ئه و سؤاله له زه مانی حه رب بوو، ئاره زوویان وابوو، که بۆ مجاهدان بێ، بۆی تکرار سؤال ئه که نه وه ﴿وَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ به ئومیدی ئه وه ی، جوابیکێ موافقی مه یلی خۆیان بدریته وه، ئه و جاره جوابیکێ مختصر و مفیدیان ئه داته وه ﴿قُلْ

﴿الْعَفْوُ﴾ نه وی سووک و ناسان و خوش بی لاتان، انفاقی بکن چ له دایکو باوکو اقارب، چ له عهسکه ری نیسلام، ته عینی مقداری چاک نی، نه وه کو بیته دستور العمل و قاعده ی مستمره ی الی الابد، شایه دا له زه مانیکي تر احتیاجی به زیاتر بوو، حاصلی موسلمانان له سهریان لازمه به گویره ی زه مینو زه مان صهرف بکن و مقداریان بو ته عین نه کړئ و هم دانانی مال بو نه هلی قتال زور خراپه، بالخاصه الآن نه وه کو سهریکیشیته طمع، له وجهی خودا لادبا، گه لیک (مزخرف) بین خو یان به مجاهد قهید بکن، مقصودیان خودا نه بی، مال بی، نه و جا ئیش تیگ نه چی، قلب و قلابیکی زور، داخلی سلکی مجاهدان نه بن..

﴿كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿٣١٩﴾ تا تی بفکرن بو خاطری بزنان خوړدایی نی، به م نه و عه جوابتان نه داته وه، نوممه ت نه گهر نوممه ت بی خو ی به خواهشی خو ی مال له مصالحی ده ولتو وطن صهرف نه کا، حاجت نی به له سهریان ته عین بکړئ و، تفکرو تأملی نیوه یش ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ له أمور و مصالحی دنیا و ناخره ت بی، وه کوو (بیغا) مه بن نه وی پیتان فی رکن، هر نه وه بلینه وه، به تی فکرینی خوتان، پئ بو مصالحی ورد ورد بیهن، چ دنیه وی چ اخروی، ذاتا اول و آخر نیمه مقصودمان نه وه یه، که بینه قهومیکی متفکر له جمله و نایاتی کورته له کورته له، حکمیاتی زور به دهر بخن.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى﴾ نه م سؤاله عاندي حفظی نفسه، خاصه له زه مانی حه رب (یتیم) زور نه بن، لازمه سؤالیان له حه ق بکړئ، له نایاتی سابقه دهره جهی انفاقی ایتام معلوم بوو، که چه ند خیره، لیتره مقصد تربیه یه ﴿قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ﴾ اصلاح و تربیه ی نه وان خیری گه وره یه بو نیوه و هیه ته اجتماعی. هتیبو زور چاک اصلاح نه کړئ، نه بیته مایه ی شهر و

فەساد ﴿وَإِنْ تُحَايِلُواهُمْ فَاِخْوُنُكُمْ﴾ ئەگەر لەگەڵیان تێکەڵاو بین، ئەوانە برای ئێوەن، بە چاوی سووک تەماشایان مەکەن، و عاجز مەبن بەبێ عاری و چەقاوێ سووێتێان.. ئەبێ زۆر بە تحمل و رفیق بن لەگەڵیان، خلاصە ظاهر و باطن خەریک لە اصلاحیان، تا ببێنە پیاویکی پەشیدو بەکار و بە کەڵک..

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ فێلی لێ ناکرێ، ئەگەر بە ظاهریش خۆتان بنوێنن بە مصلح، بەلام (مافی الضمیر) تان لە خەلق بزر بکەن، لە خودا بزر نابێ ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَغْنَتْكُم﴾ ئەگەر خودا حەزی بکردبوایە ئێوەی ئەخستە عەذاب و مشقەت، ئەو کردنە هەتیو، تووشی هەتیوباری ئەکردن.. لە شوکرانە ئەوەی، کە خودا اولادی ئێوەی نەکردە هەتیو، ئێوەیش ببێنە بابی هەتیوان و اصلاحیان بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ٢٣٠ حەز ئەکا ئێوەیش میلیلەتێکی عەزیز و بە شەرەف بن، فێری عەقل و حیکمەتی وردە وردە بن، نەفستان لە جەهل دەرچێ بۆ کمالاتی علمی و عملی لە قوووی نظری و عملی تەواو بن، مەقام و موقعی چشت بزانن، ئەگەر ئارەزووی صلاحتان هەبێ، لە ئەوە ئەوە تەماشای مصور بکەن، کە ژنە.

ئێوە کە قەومیکی محاربین نفوستان پێ ئەوێ، بەلام نە زۆر و بۆر، بەلکو نەسلی بەهێز و صاغلام، دوور لە ناساگی دلی و بەدەنی ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ﴾ بە لەگەڵیشتان محارب نەبن، مشرکی عەرەب، یا ئەهلی کتاب، فەرقیان نییە، مشرکی اسرائیلی خراپترە، منداڵ اخلاقی فطری لە وەقتی (تکون) وەرئەگرێ، ئەو (توارثە) طبیعیی یە، زەرەری حەیات ئەگەرچی لە پیاو پەیدا ئەبێ، ئەمما تطوراتی لە ناو پەحمی دایکی دایە.. نو مانگ لەوێدا ئەمێنێ، کیفیاتی پوچی و بدنی، لە پوچ و بدنی دایک وەرئەگرێ، و تا گەورە ئەبێ لە باوەشی دایکیەتی، دیسان تەربییە ئە ئەو وەرئەگرێ، ئێوە مارەیان مەکەن ﴿حَتَّى يُؤْمِنَ﴾ هەتا ئیمان نەهێنن بە ئیمانی صحیح و پاک،

نه وهک به هه وای میرد کردنو و تجسسی، نه و نه وعه له زمان سیاست دا زۆره .. نه بوايه ملوکی ئیسلام خۆیان بپاریزن! نه و جا که به و نه وعه ئیمانیان هینا، ته ئیسیری فیطری ضعیف نه بی، تربیه ی ئیمانی قووه ت نه ستینێ ﴿وَلَا مَؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ﴾ نه وی ئیماندار بی، هه تا جاریه چاکتره له بی ئیمان، (ولو) له نه شرافان بی «مالی بایم کوردی په کی له سه ر مؤمن و مؤمنه و مشرک و مشرکه نه که وتووہ!!» اصلاحی دین، که به پراستی بی فه سادی خوین ناهیلێ ﴿وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾ با زۆر لاتان جوان بن .. به حسن و جه مالی خۆیان ئیوه بخه نه حیره ت .. خۆبپاریزن، پی له نه فسی خۆتان بینن، بۆ پیک هینانی لذه تی نه فس، اولادی خۆتان به فه ساد مه دن و، شرائطی ماره کردنی جاریان له قورئان به یان نه کری.

﴿وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ﴾ کچی خۆتان مه دن به مشرکان، با زۆر پیاوی گه رده و خانه دان بن ﴿حَقَّ يَوْمًا﴾ هه تا ئیمان نه هینن به ئیمانی پراست بی حيله و خدشه، نه و وهخته نه گه ر خواهشتان بوو قهیدی نییه ﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ﴾ بهنده بیکی ئیماندار نظر به تربیه ﴿خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ﴾ با وجودی ئازاده له عه بد ماره یی نابی ابدأ، هه تا جاریه بیکی له عه بدیک ماره کرابی بووبیتته ژنی، نه گه ر جاریه که ئازادکرا، میرده که ی به عه بد مایه وه، نکاحه که نامیتنی به تال نه بی، بناءً علیه نه مه بۆ زیاده تنغیره له نه هلی شرک ﴿وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ به مال و جه مالی و عزوجاه ﴿أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾ نه وانه طبیعه تیان وایه، مطلقاً له افسادی عقیده تی خهلق تی نه گۆشن، ده عوه ت نه کهن بۆ ناگر، نه گه ر ناگر په رست بن بۆ عه ینی عیباده تی ناگر، ئینسان ده عوه ت نه کهن ﴿وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ﴾ وحدانیه تی باری، که پاسخ بوو له دل، چ له دلی نیر، چ له دلی می، به عنی ئیمان به خودا به و نه وعه سه ر

ئەكیشیتە بەهەشت ﴿وَالْمَغْفِرَۃَ﴾ ستەری عەیب، ئەگەر فطرە نەوعە خەبائەتیکیشی هەبێ، ئیمانی صحیح بزێ ئەکا، ناھێلێ ئەتەری بە دەریکەوێ، ئەم دەعوتە فیطریی یە ﴿يَا ذِيۤنَہٗ﴾ بەرەضای خودایە، ئەوجا تەربیی کەسبێ لەگەڵ تەربیی وەهبی توافقی ئەکا، یەعنی حەق وایە وابێ، وە الّا وەکوو (معری) ئەلێ:

واذا تساوت فی القبیح فعالنا

فمن التقى وأینا الفجارُ

«ئەگەر لە خراپەدا افعالمان وەکو یەک بێ، کێمان مؤمنین؟ کێمان کافرین لە یەک جودا نابینەو؟» ئیمانی بێ عمل، نابێ بە علامەتی خێر ﴿وَبَشِّرِۥٓ اٰیٰتِہٖۤہٗ لِلنَّاسِ لَعَلَّہُمْ یَتَذَكَّرُوْنَ﴾ (تەئسیری (ارشی) هەموو کەس نایزانێ، ئۆر بزە، خودا بەیانی نەفەرموێ نازاندێ، بەلکو اکثر لە علمای (ملیون) انکاری ئەکەن، ئەلێن ئەو تەئسیرە طبیعی یە، منافی خەلقو ئیجادێ ئیلاھی یە، با وجودی خالق خۆی ئەزانێ و، بەو نەوعە بو ئیمە بەیانی فەرمووە، ئیمە نابێ بە نظریە ی ئەوان هەڵ بخەلەتیین.

لە پاش ئەوەی، کە بەیانی فەرمووە تەئسیری وراثیمان زاناند، ضمناً ئەمر ئەکا بە دەوام تەذکر و تفکر الی الأبد، موسلمانان مراعاتی ئەو قواعدی فیطری یە بکەن، ئەمما مع الاسف لە فیکرا کرا، (خاصةً ئەمڕۆ! عەرضمان کردن لە نەسل، زۆری و بۆری مقصد نی یە .. ذریئەکی طاهر القلب بونیە بە قوووت تەربییە چاک. پەحمی ژن ئەگەر بە قوووت و خاویێ بێ، تۆویکی بە قوووتی تێدا شین ئەبێ، وە الّا یا نابێ، یا ضعیف ئەبێ، ئەمەرەکە ی ئەبێ بە بارگرانی، نە خۆی استفادە لە حەیات ئەکا، نە قەوم لە ئەو، بۆی ئەفەرموێ: ﴿وَسْأَلُوْکَ عَنِ الْمَحِیْضِ﴾ تەقرب لە زەمانی حیض لە مکانی حیض چۆنە؟ ﴿قُلْ هُوَ اَدْنٰی﴾ ناساگی یەکی طبیعی یە، پەحم بێ قەرارە،

خه‌ریکی (قه‌ی) و افرازه، له و وه‌فته تقرّب زۆر خراپه ﴿فَاعْزَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ﴾ له مکانی حیضیان لادهن، معاشره‌یان له‌گه‌ل مه‌که‌ن، باقی پێکه‌وه‌ نوستن و له‌ هۆده‌پێکدا بوون و ده‌ست له‌ ملانی و بۆسو که‌نار و چشتی و ا قه‌ید ناکا، خولاصه‌ی ئه‌و قیودات و تضیقاتی له‌ ته‌وراتدا مه‌یه، له‌ قورئاندا نی‌یه ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ﴾ به‌ معاشره‌ی زواج ﴿حَتَّى يَطْهَرْنَ﴾ مه‌تا پاک نه‌بنه‌وه به‌ پاک‌یه‌کی طبیعی ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾ که‌ خۆیان پاک کرده‌وه به‌ شووشتن ﴿فَأَتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ به‌ ئه‌مرێکی تکوینی و تشریعی، شرع مداخله‌ی فیطره‌ت ناکا، الا له‌ جهه‌ت تعدیل نه‌بی، هه‌ردوو ئه‌مری آمرێکن تباین له‌ به‌ینیاندا نی‌یه، ئه‌وی شرع بکاته مخالفی طبع، مقصدی مه‌حوی شرعه ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ خودای تبارک و تعالی ئه‌وانی (توآب) بن، زۆر تۆبه‌ بکه‌ن به‌و مه‌عنایه، ئه‌گه‌ر گونا‌هیکیان لێ‌صادر بوو، زۆر به‌ گه‌وره‌ی بزانه‌ن، گه‌لێک متاشر ببن، زۆر زۆر په‌شیمان ببه‌نه‌وه و، ئه‌و که‌سانه‌ی پاکو خاوێن بن به‌ خاوێنی طبیعی و به‌ خاوێنی شرعی، خودا خۆشی ئه‌وێن، که‌وابێ ئه‌وانی له‌ ئه‌ساسه‌وه پاک بن، تووشی گونا‌هان نه‌بووبن، گه‌لێک خۆشه‌ویستن.

﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ﴾ ژنی ئێوه مه‌زده‌هه‌ن بۆ ئێوه، وه‌قتی (تۆ) وه‌قتی (شو) له‌یه‌ک جودان، ممکن نی‌یه (زراع) به‌ هیچ زه‌مانێک (بالکلیه) پوو له‌ مه‌زده‌هه‌ی خۆی وه‌ریگیرێ، به‌ هیچ نه‌وعێک ته‌ماشای نه‌کا، ئه‌گه‌ر له‌ غضب نه‌بی، ئه‌و نه‌وعه‌ تضیقاته‌ی، که‌ له‌ ته‌وراتدا مه‌یه، قابل نی‌یه حوکمی نیلامی بێ و مقصد عظمی ولده .. تۆوی چاک به‌ ئه‌رزێ خاوێن وه‌ر بکه‌ن، محصولاتی چاکی لێ‌ په‌یدا نه‌بی، ﴿فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنْتُمْ شَتْمٌ﴾ له‌سه‌ر جێ‌شیان دابنیشین ده‌ست له‌ملی په‌کیش بخه‌ون، ده‌ستاویش بخۆن و بخۆنه‌وه، الا له‌ زه‌مانی حیض له‌ مکانی حیض خۆتان بپاریزن.. له‌ حینی

معاشره به هر كیفیه ته وه ضعیه ټیك بیی، شرع مداخله ی نییه، هرچونی پیتان خوږو به لذه ته به و نه وعه بكن، نه و مكاني كه جی ی (حراثت) نه بی، موضوعی به حث نییه قسه ی لی ناكړی، نه گهر به تسویلات نه بی طبیعت لی متنفره، ټینسان به انسانیه تی خو ی، نابی له حیوانات كه متر بی.

﴿وَقَدِمُوا لِأَنْفُسِكُمْ﴾ چي چاكه بو نه فسی خوتان و بو نه سلتان نه وه پيش بخن، هه تا جاريه له ستر (حر) تقديم بكن، نه گهر مصلحه تی تيدابی. حاصلی (اختاروا لنطفكم الارحام) ارحام پاكو پاكيزه، به گویره ی قانون زه و اج بو خوتان اختيار بكن. نه لپن له قانونی افلاطونی دا نه لی: «مندالیک كه به ولد بوبوايه، ده رحال چنډ اطبا نه چون منداله كهيان كشف نه كړد، نه گهر لایق بوايه اعتنايان به محافظه ی نه كړد، ټینسانیکي به قوه تی لی په یدا نه بوو، وه الا منداله كهيان نه كوشت و دایك و باوكی زوریان پی خوش بوو». نه وه له قانونی ټیلاهی دا نییه بی روحمی یه، قانونی ټیلاهی نه مر نه كا به سه ی بو اصلاح ﴿وَأَتَّقُوا اللَّهَ﴾ له هه موو ئیش ته قواي خودا بكن، عدالت بكنه پيشه ی خوتان، خوتان له افراط و تفریط بپاریزن، به ټیمانی خوتان هال مه خه له تین.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُّٰلِكُوهُ﴾ له پوڅی جهزا ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ به پی گه یشتنی نه جر و ثواب له پاداشی اطاعه ی اوامر و نواهی، خودا جزای چاك وه نه گرن ﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ﴾ خودای تعالی مه كنه حاجزو مانع له به ینی خوتان و اموری خیریه، خصوص کاریك، كه عاډی ژن بی له بهر سویندتان.. بلین: «سویندمان خواریدوه نه و ئیشه. چاكه ناكه ین» خودا بو نه م نه می یه نه كا؟ بو خاطری ﴿أَنْ تَبْرَأُوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ټیمان به خودا، حفظی

شهرفی مهقامی الوهیهت، بۆئییه ئینسان چاک بی پهرهیز کاربی له بهینی مخلوقات اصلاح بکا، پیکتان بخا، بۆئی نییه بیکه نه سد و بهند له بهینی خۆتان و نه و کاره چاکانه، بالخاصه سویند خواردن له سهرا معاشره نهکردنی ژن، لای خودا زۆر ناخۆشه، چونکه نه مه عصیانیککی ئیلاهییه، مه مه لهجهت خالق مه مه له جهت شارعی.^(۱)

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِالْفُحْشِ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِكُم مَّا كَسَبْتُمْ قُلُوبُكُمْ﴾ به لان نه تان گری به نه وهی، که دلی ئیوه که سبی کردوه، که مه یلو په غبهت و نه فره ته له چاکه، ئیوه نه بی دلی خۆتان اصلاح بکن، مانلی بکن بۆ چاکه، متنفری بکن له خراپه خاصه خراپه، له گه ل نه هلو وه یال، که سیکی دلی به میولی فاسده به فه ساد چوویی، خودا عه ذاییکی نه دا، که ته ئسیر له دلی بکا، ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ خودا (ستار العیوب)ه، ئیوه یش اغماض بکن له عیبی یه ک، چاو بیوشن، خودا به حیلمه، تالوکه له عه زاب و عقاب دان ناکا، نه بی ئیوه یش به کاوه خۆ بن، خۆ بگرن، تیک نه چن.

﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ﴾ بۆ نه وانه ی که (ایلا) نه کهن، یه عنی به سویندیککی نقیصه، ساقط له اعتبار خۆ دور نه خه نه وه، له قریبو یۆلداشی حیات و، مه مه آغوشی خویان ﴿رَبُّشُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ﴾ خۆ بگرن له سهرا نه وه ی سویندیان خواردوه، مده ی چوار مانگ له نه وهنده زیاتر نا، نه وه یش له حلمه، حیلیمیش هه دیکی مه یه، نه گه ر تجاوزی لی بکا خراپه، نه گورری نه بیته خمولو کورانه وه، نه وجا ﴿إِن فَاءُ﴾ نه گه ر گه رانه وه بۆ معاشره ﴿إِنَّا اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ له گوناھی نه فسی سوینده که، عه فوتان نه کا

(۱) (والله سمیع) بۆ ایمانو سائر اقوال (علیم) بما فی الصدور، نه ونایه ته هیچ ده خلی به سویندی ابوبکر نه یه، باسی سویندی (صدیق) له سوره ی (نور) دا دی.

﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾ جه زمیان هیڼا به سهر طه لاق دان ﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (۳۷)
 خودای تعالی ناگاداره به هم موو نه وعان، پاشدان (جنگله و فنکله) مه کن،
 بلین (مقصودمان نه وه بووه و نه بووه و، و امان گوتووه و امان
 نه گوتووه) به و فاکوفیکه له خدا نه جاتقان نابین.

نهی نه گهر که سیک بڼ، سویند خوی مه منع بکا، حوکمی شرعی چی به؟
 شرع له و نه وعه چشته هیچ حوکمی نی به، غهیری نه صیحه ت، نه مما که
 سویندی خواردو خوی هاویشته ژیر په نجه ی شرع، نه وسه نه توانی حوکم
 بکا.

نهی نه گهر هیچ لاییکي نه کرد حوکمی چی به؟ خو نابین هروا
 بمینیتته وه؟! لیږه قورئان التفاتی پښ ناکا، (کانه) مؤمن نابین بگاته
 دهره جه ییکي، که یه که له و دووانه به جڼ نه هیڼی، حوکمی نه وه له باسی
 (نشوز) به دهر نه که وځ.

نه وه حوکمی سویند خوږه کان، نه ی ژنه کان نه گهر ته لاق دران، حوکمیان
 چی به؟ نایا (عده) یان هه یه یان نی به؟ ظاهر وایته خه یال، که (عده) ی
 نه بڼ، چونکه چوار مانگه نزیکی نه که وتووه، نه فهرموځ: ﴿وَالْمُطَلَّقَتُ﴾
 به (ایلا) که وایڼ (الف لام) لیږه دا بو عه هده، عه هدیکی نور نزیکه،
 عه جایبه (اصولی) یه کان له و عه هده غافل بوون و نه لښ عامه، ﴿يَرْبِضَنَّ﴾
 بِأَنْفُسِهِنَّ ﴿با زه حمه تیش بڼ لایان، چونکه نه وه دوو (عده) یه معنی، نه مما
 نه بڼ تحملی بکن، چونکه عده دوی طلاقه، پیش طلاق هر ژنیه تی،
 که لیک وای ده بڼ طلاق ژنومیرد بڼ عاجزی، زه مانیک معاشره له گه ل یه که
 ناکن ﴿ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ صحابه ی کرامو مجتهدین نزاعیانه له سهر (قرء) زه مانې
 پاکی مراده، یا زه مانې خوین، به لام حملی له سهر (طهر) باشه خاصه،
 لیږه چونکه طولی مده هه یه وه کو عرضمان کردن، وه هم معلوم بوو وه قتی

حیض دووره له معاشره، زه مانی پاکی مه یلی طبیعی زیاد نه کا و؛ نه مری شرع له سه ر خوگرتن انتظاره بو زه مانی پاکی. نه گه ر تاملیان له و مه قامه بفرمووبوایه، نه بوایه هه موو لیته اتفاق بکه ن، تا وه کو نه و طهری تییدا طلاق نه درئ، (ولو) زۆر که میش بئ بۆی حساب بکری، زه مانی انتظار ی که لیک دریژ نه بی.

﴿وَلَا يَحِلُّ لهنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ﴾ اختلافیان هه به له (ما خلق الله) ابن عباس نه فهرموئ: (ولد)، چونکه خه لق بو نه و ظاهره، - ابن عمر حمل و حیض، نه وه میش مختاری جعفری صادق، عکره نه فهرموئ (دم حیض ه)، (حقیقه) نه وه له هه موویان نزیکتره، لیته نه وی بلی خوینی حیض له په حمدا خه لق نا کری، زۆر سه هوه تا (ول ولای) ی ناو په حم شق نه بی، نه و خوینه پهیدا نابی، نه و مطلقه به چوارمانگ پیش طلاق ی رابردوه له و چوارمانگه، حمل ناشکرا نه بی، جئ ی (کتم) نامینی، به لی نه گه ر نظر بکه نه پیش طلاق، حملی له سه ر حمل جوانه، لازمه نه و ژنه بو میردی اظهار بکا، که زگی پرده، نه و میرده مه گه ر زۆر دلپه ق بی، وه الا طلاق نادا، پجوعی نه کاته وه بو معاشره، خودا نه وه ی له لا خوشره، که وابی بو نه و طلاق دراوانه دروست نی به (کتمی حیض) بکه ن، بو له (عده) ده رچوون، با خویان تووشی (زنا) نه که ن، نه گه ر به ظاهر شرعیش لی ی قبول بکری، له لای خودا بزر نابی ..

﴿إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ نافرته تی نه و کتمان بکا، دیاره ئیمانی به خودا و به پۆژی قیامت نی به ﴿وَيُؤْمِنَنَّ أَحَقُّ بِرَبِّهِنَّ﴾ میردیان احق ترن به گیرانه وه یان له زه مانی (عده) به پجعه، له بینونه تی صغری به تجدیدی نکاح. ته عبیر به (بعل)، ده لیل له سه ر به قای پابطه ی زه وجیه ت، که (بالکلیه) قطع نه کراوه، (کانه) الانیش میردیه تی ﴿فِي ذَلِكَ﴾ له زه مانی عده

حاجه‌ت به تجدید نی‌یه ﴿إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا﴾ مقصدیان ږیک که‌وتن بی، نه‌ک بو له‌وه‌سی ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ﴾ بو نه‌وان هه‌یه مثلی نه‌و شته‌ی، که له‌سه‌ریانه ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ معروف معروفه، حاجه‌ت به به‌یان نی‌یه، به‌عنی نه‌وانیش حقوقیان له‌سه‌ر می‌رد هه‌یه، وه‌ک می‌رد حقوقی له‌سه‌ر ژن هه‌یه.

غایه‌ ما فی الباب ﴿وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ ده‌ره‌جه‌ی شه‌ره‌فو فضیله‌ت، که ژنی پی‌ حمایه‌ت بکا، نه‌ک ده‌ره‌جه‌ی سیاده‌ت و سلطنه‌ت و قه‌ه‌رو غه‌له‌به، ذاته‌ن ژن وه‌ک شوشه‌یه، نه‌بی‌ پیاو حفظی بکا له‌ شکان، قاعده‌ی شرعی ئیسلامیه، نه‌وی زیاده‌ی به‌کی فطری هه‌بی صرفیی بکا بو له‌ خو به‌ره‌ ژیرتر، نه‌ک وه‌ک طبیعه‌ت قوی ضعیف بخوا ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ له‌سه‌ر نه‌و عیززه‌ت و حیکمه‌ته، چۆن لطف به‌ ضعیفای عبادی خو‌ی نه‌کا، ئی‌وه‌یش به‌و نه‌وعه‌ په‌یره‌وی فه‌ضلی باری بکه‌ن. ﴿الطَّلُقُ مَرَّتَانٍ﴾ ده‌ستوری عداله‌ت وا له‌ قضا نه‌خو‌انێ، و عاقبه‌ت نه‌ندیش و ایجاب نه‌کا، که ئینسان له‌ طلاق دانی ژن تالوکه‌ نه‌کا، به‌ تانی بی، به‌جاری ژن (بالکلیه) له‌ خو‌ی حه‌رام نه‌کا، نه‌گه‌ر ایجابی دیت طه‌لاقیکه‌ی بخوا، دوا‌یی بزانی په‌ژێوان نه‌بیته‌وه، یان نا؟ وه‌ ژنه‌که‌یشی دیته‌سه‌ر پئی صلاح، یان نا؟ نه‌گه‌ر مندالی بچو‌وکیان هه‌بوو بو‌ی به‌خیو نه‌کرێ، چۆن نه‌کرێ؟ تدارکی حه‌قی حضانه‌ چۆن نه‌کا؟ بالطبع ئه‌م مشاقه‌ته‌ هه‌مووی تحمل ناکرێ، با له‌ زه‌مانی (عه‌ده) دا په‌جعه‌تی بکاته‌وه، نه‌گه‌ر ږیکوپیک بن، مباره‌ک بی وه‌ الا با طه‌لاقیکه‌ی تریشی بدات، دیسان خواستی، په‌جعه‌ی بکا. پاش نه‌مه‌ چ چاره‌ی تر نی‌یه ﴿فَإِمْسَاكُ الْمَعْرُوفِ أَوْ تَسْرِيعُ إِحْسَانٍ﴾ یا به‌ معاشره‌ییکی خو‌ش ږابووێن، ژنه‌که‌ی خو‌ی ږابگرێ، یاخود به‌ره‌للای بکا، به‌ چاکه‌ی نه‌ی به‌ستیته‌وه ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا﴾ حه‌لال نی‌یه، دروست

نییه بۆ ئیوه (بوجه من الوجوه) وهریگرن ﴿مِمَّا آتَتْهُمْ﴾ لهوی پیتان
 داون مارهیی و غهیری مارهیی ﴿شَيْئًا﴾ کهم و زۆر ﴿إِلَّا أَنْ يَخَافَ﴾ میردو ژن
 بترسن ﴿أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ نهو حدود و نه حکامی خودا بۆی داناون، پیتان
 راست نه کرئ، پیاوه که دلی برروا نه دا به خۆرایی طه لاقی بدا، خاصه که
 له سه ر شتیکی (نفیس) ماره کرابن و، ژنه کهیش مهیلی معاشره ی له گه ر
 پیاوه که نه بی، له گه لی هه ل نه کا ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ نه گه ر ئیوه ترسان، به عنی
 (حکام) و ده ورو پشتو تعلقاتی ژن و میرده که و مه علوومیان بوو، ﴿أَلَّا يُقِيمَا
 حُدُودَ اللَّهِ﴾ که واین ته نها به (خوفی) ژن و میرده که، اکثفا ناکرئ، نه و وه قته
 ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ گونا هیان له سه ر نییه له و (فدیه) ی بخات، که
 ژن نهیدا به میرده که، نه نه م گونا هی نه گاتی به عطا کردن، وه نه نه ویش
 گونا هی نه گاتی به وه رگرتن، نه و (فدیه) یه ش عیبارته له به ری عوضی خلع
 ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْدُوَهَا﴾ نهوی ذکر کرا له مسائل طلاق و شروطی، پسوم
 ناوانی خوایه، (حقیقه) نه م شرائط و قیوده ی، که له و ئایه تی کریمه هیه،
 موسلمانان ته جاوزیان لئ نه کرد، نه م هه ر اعتباریان پیت نه دا..

﴿وَمَنْ يَعْذُ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ تجاوز له قانونی عداله ت
 عهینی ظلمه و قوانینی ئیلاهی (حقیقه) عهینی عداله ته .

له پوایه تی صحیح ثابته، ژنی هاته خزمه ت پیغه مبه ر، گو تی: یا رسول
 الله! سه ری من و سه ری میردم له سه ر هیه شتی گرد نابیت ه وه ابداً..
 ته ماشام کرد میردم له ناو جه ماعه تی که هاته، له هه موویان په شر تر بوو،
 له هه موویان کورت تر بوو، له هه موویان پوو ناشیرین تر بوو! میرده که ی
 عه رضی کرد: یا رسول الله! من چاکترین مالی خۆم داوه تی، که باغه ییکه،
 نه گه ر باغه که م بۆ په د بکاته وه باشه .

جه نابی ره سول به ژنه که ی فه رموو: چ ئه لئی؟ ژنه که گوتی: باشه،
نه گهر حه ز نه کا زیاتر، نه و جا جه نابی رساله ت په ناه به خلع، تفریقی له
به یندا کردن.

خوږیا نه و ده ستوره رعایه ت کرابا، اصحابه و تابعین و مجتهدین اتفاقیان
له سر بگردایه، نه و وه قته طلاق دانی ژن به و نه و عه، که نه مړو هیه
نه ده بوو، مخلوقات له اضطراب و قیل و قال و که شما که ش دانه ده ما، هه زار
په حمتی خودا له و مجتهدانه بی، که کفائته تی عومروجه مالو مالیان لا
معتبره.

﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ پاش نه م دوو توبه ته، نه گهر طلاق دا نافرته که
لئی (باننه) نه بی به (باننه ی کبری) ﴿فَلَا يَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ﴾ له پاش طلاق
سئیه م بو پیاوه که حال نابی، نه به په جعت، نه به تجدیدی نکاح ﴿حَتَّىٰ
تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ هه تا میړدیکي تر نه کا و، معاشره ی میړدو ژناتیان له
به یندا جاری نه بی حال نابی.. نه مه له بو نه صحابی مروته کافي به بو
طلاق نه دانی ژن. مقصد نه وه نی به پئی ماره به جاش بکاته وه، ماره
به جاشی، بالکلیه له گه ل شهرفی به شه ری دوره ماره به جاش به هیچ
مذهبیک دروست نابی، هه تا لای نیمامی (حنفی) نه م نه و عه نکاحه، بی
نیدن و په زای (وهلی) دروست نابی، مه لایانیش له وه غافلن، نکاحیان به
حنفی نه که ن بی نیدن و په زای وهلی. ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا﴾ نه گهر نه و میړده یش
طلاق دا ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا﴾ جمهور نه فه رموو: گونا نه ی به له سر
ژنه که و میړده که ی، که بو یه ک بگه ریښه وه به نکاحی جدید، پاش عده
ته واو بوون. (مجددی میصری) نه فه رموو: گونا نه ی به له سر ژنه که و
میړده که ی (ثانی)، که طلاق داوه بو یه کتر بگه ریښه وه، لام وایه مقصدی
بالکلیه، سدی ماره به جاشی به، وه الا قسه که ی زور به جی نی به.

نهبوونی جُناح به شهرتی ﴿إِنْ ظَنَّا﴾ بهعضی تهفسیریان کردوه به صلح، (بیضاوی) نهائی: خوی نییه عاقبهت معلوم نییه، اما ممکنه بلین: (ظن)ی قوی له بهر نه دامهت.

﴿أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ حقوقی زوجیهی نهو له سه ره نه، نه م له سه ره نهو ﴿وَتِلْكَ﴾ نهو احکامهی باس کرا ﴿حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا﴾ به یانی نهکا له سه ره زمانی پیغه مبهری ﴿لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ ﴿بِقَوِّهِمْ﴾ به ادراکو هوش و فهمی عمل، احکامی فرعی به عمل پئی کردن واجرایه ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ نه گهر ژنتان طلاقدا به (ایلا)، یا به غهیره ایلا. بویی به ضمیر نافه رموی.

﴿فَلَنْ أَجْلَهُنَّ﴾ نزیکهی آخری بوونه وه ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ نه گهر په جعتان کردن، بیان گرن به خوشی معاشره ییکی باش و ژن و میدرایه تی به کی چاک ﴿أَوْ سَرِحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ یا لی یان بگهر رین، تا عده یان ته و او نه بی ﴿وَلَا تُنْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا﴾ پوایهت کرا وه (ثابت کوپی یسار الانصاری) ژنی خوی طلاق دا، یهک دوو پوژی مابوو له (عدة) په جعتی کرد، دیسان طه لاقی دایه وه، نزیکه عده چون په جعتی کرده وه، عده ی ژور دوور و دریژ بوو، له م په جعت و گرته وهی، مقصدی نه م اضراره بوو، له و نایه تی که ریمه دا سه به بی نزولو نظمی قورنن ژور موافقه. نهو امساکه مه کهن ﴿لِنَعْتَدُوا﴾ تا کو ظلمو تجاوز بکهن، ژنه کان له ترسی (عدة) دوور بوون مجبوربین به (فدی) دان ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ﴾ نهوی نهو امساکه بکا، دووره له موسلمانان ﴿فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ به حقهقت ظلمی له نهفسی خوی کردوه، به بی انصافی و بی مروه تی، که نهفسی خوی به له نامهت پیس کردوه ﴿وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا﴾ نایاتی خودا - نه حکامی نیلاهی -

مه كه نه قه شمهرجاری خۆتان، گه مه ی پێمه كه ن، له پێی خۆی لاهه ده ن،
خودا بۆ حسنی معاشره و پعايه تی حقوقی زوجیه ت، پێی ماره كرانه وه ی
بۆ مێردی پیشووی دا، ئیوه ده رگهی ماره به جاشتان كرده وه، خودا پێی
طه لاقی به و نه وه عه داله ته دانا، ئیوه مه ئ گێردن به وه سیله ی زه ره ر و
ظلم، عنانی پیاو به پهللا مه كه ن به هر نه وعی هه وه س هینای ژن طه لاق
بدات .

﴿وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ مقابله ی نعمه تی خودا، كه له اعظم (نعمی)
وی، ناردنی نه و پیغه مبه ره هادیی یه یه، شوكر گوزاری بكه ن.

﴿وَمَا أَرْزَلْ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ﴾ هه م تشكری خودا بكه ن له سه ر
ئه وه، كه بۆ ئیوه ی ناردووه قورئانی عظیم الشان، كه مشتمله له سه ر
حیکمه ت تزکیه ی نه فس، تدبیری منزل، حسنی معاشره، اظهاری حقوقی
ژن، كه جزئی متممی به شه ره .. معدنی ئینسانه، بالطبع تا به شه ره ف تر
بێ، ئینسانی به شه ره فتری لێ پاش ئه كه وی.

﴿يَعْظُمُ بِهِ﴾ به و قورئانه حکیمه، نصیحه تی ئیوه ئه كا، ئیوه نصیحه ت
له گوئی بگرن، وه كو جوله كان مه لێن «سمعنا وعصينا» خودا به و حکیمه ت
و کتیبه، ئیوه ی گه وه كرده وه، وه ك بنی اسرائیل تیکی مه ده ن، شوكرانه ی
ئه و نيعمه ته به قبول كرده وه تباعیه تی نه ك به زوبان بلئی (چۆق شکر)،

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ خۆتان بپاریزن، له خودا بترسن، کتیب و حکمه تی ئه وی
مه گۆردن، تاویل و تحریفی مه كه ن، پوچی آیاتی اجتماعی به فه ساد مه ده ن
﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ﴿٣١﴾ بزانی خودای تبارک و تعالی علمی به
هه موو شتیک هه یه به علمیکی ته واو، هیهشت له و بز ز نابی (سر و خفی و
اخفی)، كه خۆتان تووشی عقابی ئه و مه كه ن..

﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلْيُنَّ أَجْلَهُنَّ﴾ عده یان ته واو بوو، ئاره زوویان بوو

تجدیدی نکاح بکهن. ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ ئیوه مهنعیان مهکهن به ظلم ﴿أَنْ يَنْكِحَنَّ أَزْوَاجَهُنَّ﴾ خویان له میردهکانیان ماره بکهنهوه به نکاحیکی تازه، نهو دوو گه یشتنه وهک امامی شافعی ئه فهرموئ، ههریهک مهعنایهکی سهربهخوی ههیه، بۆیئ نهو حوکمی له سهریان (تَرْتَبُ) نهکا، لهیهک جوایزن. صاحبی قاموس ئهـلئ: (بلغ المكان بلوغاً وصل اليه ام شارف عليه) دیاره پئ گه یشتو و له یهک نزیک بوونهوه بوو (بلغ) مهعنا ی لغوی ثابت بووه. له (معقل کوپی یسار) که فهرموویهتی: خوشکیکم ههبوو ئاموزایهکم هات لیم ماره کرد، مدهیهک به یهکهوه بوون، پاشان طه لاقیکی داو په جعهی نه کرد، تا عه دهی چوو، دواپی مه یلیان له گه ل یهک بوو، ئاموزایهکم داخوای لئ کردم، گوتم: احمق، حورمهتی تو م گرت خوشکم لئ ماره کردی، طه لاقیت دا دواپی دئی داخوای نه که ی واللله ناییته وه لای تو ابدأ، ئاموزایهکم پیاویکی خراپ نه بوو، ئافره ته که مقصودی بوو بگه ریته وه لای میردی و، لای خودا حاجهتی پیاوه که بۆ ژنه و، حاجهتی ژنه که بۆ پیاوه، معلوم بوو یه عنی مه یله که یان راست بوو، ئه وجا نهو ئایه ته دهرحق من وارد بوو، کفارهتی سویندم دا ولیم ماره کرد. ئیوه مهنعیان مهکهن..

﴿إِذَا تَرَضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْعُرْفِ﴾ که له بهینی خویان بهیهک پازی بن، به زه ریفی و به جوانی و بی غل و غهش ﴿ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ نهوی له ئیوه ئیمانی به خودا و پوژی دواپی هه بی، نصیحهت نه کریئ بهو حوکمه پرر حیکمه ته و، قبولی (نصح) نهکا به قووهتی ئیمان و پاکی له مزخرفات ﴿ذَلِكَ أَرْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ حاصلی نهوی ذکر کرا دائر به نه حوالی زه و اجو ناردنی، له تهرهف خودا و پئ گه یاندنی له تهرهف پسهالت، (تلقى بالقبول) به کمالی احترام، له تهرهف لئ قه و ماوان،

یهعنی ئهوانی عنوانی مهسئهلهیان بالفعل بهسهره هاتووه و، له گوئیگرتنی بۆ تۆش نهبوون، له تهرهف امثالیان تا تووشی ئهوه که شماکش و ههرايه نهبن، زنده تهرهقی و پاکییه لهسهر دهرهجاتی کمال، قوهی علمی و عملی بۆ ههیهتی عمومی، ئهههش سهری (ذلک) به مفردی (ذلکم) به جمع، (حقیقه) جهماعهت له عائله، عائله له افراد پیک دئی، تا افراد پاک بئی، عائله پاکتر نه بئی و، که عائله پاکبوو، بالطبع ههیهتی اجتماعی پاک نه بئی، ئهوه جا لهسهر تربیهییکی چاک، سهعی بۆ زنده چاککردنی اقوامی تر نه کهن، بالطبع سیادهتی عالم نه بیته ئی وان

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّكُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ﴿۳۳﴾ ﴿فِي الْحَقِيقَةِ نَيْنَسَان دَائِمًا دَوَاي ههواو ههوهسی خۆی نه کهوئی، خصوص طمعی مال بۆ هه موو نهوع (لامه تیکی) نهبا، ئاگای له مصالحی خۆی و عائله و عمومی نامینی، ئهگهر بشزانن قوهی علمی و عقلی نه مهنده نییه، بهرابهری له گهڵ ههواو ههوهسی بکا له فساد بیگیریتیهوه بۆ صلاح، بۆین له پوهی بهنده نهوازی، خوداوهندی (علام) فیرتان نهکا و لهسهر زوبان پیغه مبهه پیتان نه گهیهینن، پوهی خوشو ناخوشتان پینیشان نهدا، ئهوجا دینهوه سهرخۆ، پئی چاکه نهگرن به شهرتی قوهی ئیمان بهخودا و به پۆزی جهزا، که (یوم لا تجزی نفس عن نفس شیئاً) قاعدهی فاطری سماوات و ئهرض، ئهگهرچی به ئهمری (کن) خهلق و ایجاد نهکا وایه، که به تدریج یهعنی ورده ورده، سهبره سهبره، نینسان و سائری حیوانات و نباتات بۆ تکامل تهرهقییان پیننه دا، ههتا تکاملی دین، تکاملی دهوڵت لهسهر نهو قاعدهیه نه بینن، تۆو، که چاندرا، شین نه بئی، چهندی پین نه چن، تا بهر نه دا، سابقاً فهرمووی «نساؤکم حرث لکم..الآیه» (انه) نهوه نهو لهی تۆدانه، نابئی ئهوی تۆو نه دا هه به تۆو دانو کیلان خهریک بئی، نه بئی، ههول بدا بهری تۆوه که پین بگهیهینن و به خهسار نه چن، بۆین نه فهرموئی: ﴿وَالْوَلَدَاتُ﴾ ﴿با مطلقهش بن﴾ ﴿رُضِعْنَ أَوْلَدُهُنَّ﴾

خۆیان شیر نه ده نه اولادی حاجه ت به نه مر ناكا، زاته ن له مده ی حمل، هه ر نه و به ختوی کردوو، له ورده ورده دوگمه لۆكه ی (مفرزه) موادی زولآلی داوه به جه سه دی (ولد)، نه وه یش به (غددی) ماحه هه لی مژیوه، وانه زانن خوین و خوزاوکی چه یضی ده رخوار دراوه، له و عملیاتی ماکی نه یی و کیمیایی طرفین، اصلاً شعوریان نه بووه محضاً به تدبیری ئیلاهی، هه ر به و نه وه شیردانی دایک بۆ مه مک خۆر، نه بی به طریقیکی فیطری بی به نه مریکی تکوینی بی. بۆی به طریقه ی اخبار نه فه رموی (یرضعن) نه به صورته تی نه مری تکلیفی، (حقیقه) حملی نه و مشاقه، له پاش گرانی حمل و عه زابی منداڵ بوون، بی نه مری فیطری ناکرێ، وه معلومیشه نه مری تکوینی قیاسی، له نه مری تکلیفی ناکرێ، وه له بهر نه م فیطره ته شیردان و به ختوکردنی دایک، قیاسی له اجنبی ناکرێ، مه یل دانیان به اکثری، مه یلیکی درۆیه (حنو) و مه رحه مه تی دایکی، وا له قضا نه خوازنی (ولو) قطعی علاقه ی له گه ل باوکیشی بووین، علاقه ی له گه ل جگه ر گوشه ی خۆی (وهنی) پی نه کا. ﴿حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ بی که م و بیش ﴿لَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ﴾ دوو سالی ته واو بۆ که سیکه، که مقصدی اکمال و اتمامی شیردانی ولده که ی بی، تا ته نومه ند و چاک دارژا بی، که متر له و مده یه به خواردن و خواردنه وه، ده رده دار نه بی مندا له که ی نه که نه سیسه مردوخه و ورگ هاتی سیخوره ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ﴾ (ولو) دایکی مندا له که شی طه لاق نه دابی ﴿رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ﴾ لای (شافعی) بۆ دایک هه یه طلبی رضاع له میزدی خۆی بکات و، له سه ر بابیش اجابه ی لازمه، (ولو) له (اجرة المثل) یش زیاد بی، بنا به فه رمووده ی (باپی ره ملا عبدالله) م نه وی طه لاق درابی بالاتفاق چه قی حضانه ی هه یه، تا کو ژنه که به قوه ت بی و له برسان، یا له سه رمان تووشی نه خوشی بی شیری نه بی، نه وه یش دیسان له مه رحه مه تی باوکی، به باوکیش له قضا نه خوازنی بۆ خاتری جگه ر گوشه ی خۆی، به زه ریفی

تهماشای دایکی بکا، نه نوارپته نه فرهتو قطعی علاقهی خویان. ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ چۆنی لئ نه وهشیته وه، نه ئه م بخیلی بکا، نه ئه و طمع ﴿لَا تُكَلِّفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ پوچی شریعهتی ئیسلامی نه وهیه، هر که سه به گویرهی خۆی تکلیفی لئ نه کا، نه ک له نه حکامی رضاع، به لکو له هه موو تکالیفیکی وایه، حتی اموری فطرییه بۆ فطرهت به جئ نه هیلئ. لیترانه نه گهر له بهرمنافرهی طه لاق نه بوایه، تعرضی نفقهش نائه کرد، بنواپه اتمامی رضاعی حواله ی اراده ی علاقه داران کردووه، والحاصل مقصود لیتره به خێو کردنی منداله به چاکی ﴿لَا تُضَاكَّرَ وَلَا لِدَّةٌ يُولَدُهَا﴾ هینچ دایکیک زهره به ولد ی خۆی نه گه یینئ، له خزمهتی قصور نه کا، به نه فرهتی باوکی، دلئ له حه ق جگهر گوشه ی خۆی مکدر نه بئ. ﴿وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ يُولَدُهَا﴾ بخیلی نه نگه ویستی دایک غلبه نه کا له سه ر په حمی باوکی، ولد، ولد ی خۆیه تی، نه مه ره ی حه یاتییه تی، به هه ده ری نه دا. ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ﴾ نه وی صدقی نه و عنوانه ی لئ بن هه تا منداله که نه گهر مالمی هه بئ ﴿مِثْلُ ذَلِكَ﴾ ارضاع وانفاقی له سه ره، نه گهر که س نه بئ، له سه ر وارثی دینییه به خێوی بکا و تربیه ی بدات، میله تیک مبالات نه کا به خزمهتی مندال زۆر نابی وه ک میله تی کورد، نه گهرچی مندالیان زۆر نه بئ، نه ماما سه به ب به جه هلی دایکیان و بخیلی باوکیان، که میان پئ نه گهن، اکثر به دایانیان نه دهن، خانم، افندی ناتوانئ به خێوی بکا، (مع انه) وه ک باپیره مه لا عبدالله نه فره موئ: بۆنی بهر و باوهشی دایکی، گه لئ چاکتره بۆ پوحو فیطرهتی مندال، له خزمهتو شیردانی اجنبی و، بۆ اخلاقیش گه لئ ته ئسیری هه یه، رضاعی طبیعهت نه گۆرئ، طبیعهتیکی ثانییه تییدا په یدا نه کا، زۆر نه بئ له سه ر طبیعهتی اولیه غلبه نه کا ﴿فَإِنْ أَرَادَا﴾ دایک و باوک ﴿فِصَالًا﴾ منداله که له شیر بکه نه وه، ته ماشای قووهتو بنیه ی منداله که نه کن ایجابی کرد، که متر

له دووسال له قضای خواست زیاتر ئه و قصد و تصمیمهش ﴿عَنْ تَرَاضٍ﴾
 صادر بئ له پهزای قلبی، سهرزوبانی نه بئ بئ (اکراه و اجبار) ﴿مِنْهُمَا﴾ له
 ههردووکیان ﴿وَشَاوِرٍ﴾ مشورهت کردن، تدبیر و (مدانسه) بۆ حسن و حالئ
 ولد، ئه مجا ئه م (تراضی و تشاوره) ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ گوناهیان له سهرنییه
 له و له شیرکردنه وه. سبحان الله ته ماشای اعتنای حه ضره تی کبریائی
 بکه ن، بۆ به ختو کردنی مندال و متحیر بن له بئ مبالاتی موسلمانان، که له
 (قبر) دا لیان ئه پرسن: امامت چییه، یه عنی پهیره وی چیت کردووه؟
 ئه ویش ئه بئ بلی: (قورئان).

﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْرَضِعُوا أَوْلَادَكُمْ﴾ ئه گه ر ئاره زووتان کرد مندالی
 شیره خوره ی خوتان بدهن به دایان ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ بۆ شیردانی دایک، بۆ
 له شیر کردنه وه ی مندال له مه مکی دایک، پهزا و مدانشه ی دایک و باوک
 کافی بوو، ئه م ما بۆ شیردانی اجنبی (عقلای) طرفینی پئ ئه وئ، که قه رار
 بدهن له سه ر به شیردانی مندال له غه یری دایکی خۆی، که وابئ ئه و خطابه
 (ان اردتم) ته نها بۆ باوکه کان نییه، گویا که هه وه سیان هینای منداله کان
 له دایکیان بستینه وه بیده ن به دایان، (حاشا ثم حاشا) له و مقامه، چۆن
 ئه مه به دل دا دئ، ئه وه به جارئ ئایاتی سابقه به با ئه دا. په حمه ت له
 باپیره مه لا عبدالله م بئ: پازی نییه به وقسه، که ئه گه ر دایک طلبی اجره تی
 زیاتر له (اجرة المثل) ی کرد و، اجنبی یه ک پازی بوو به که متر منداله که
 بدریته دایان و، تعجب ئه کا له و علمایانه ی، که به و نه وعه فتوایان داوه، که
 په عایه تی صرفی مال ئه که ن، ئه م ما په عایه تی احوالاتی پوحی و بدنی
 منداله که ناکه ن، وه عیلمی (طب) ی ئه م پۆ زۆر اهتمام ئه دا به شیردانی
 دایک، مادام الامکان، پئ نادا بۆ شیردانی اجنبی، ئه م ما به و شه رته
 گونا هتان له سه رنییه، که ﴿إِذَا سَلَّمْتُمْ مَاءً أُنْتُمْ بِالْمَرْوِفِ﴾ که ته سلیمیان

بکه ن ئه وی بۆتان داناو ن به مناسبی حال، به لکو له خزمه تی منداله که به نشاط و بی قصور ئه بی، ئه گه ر معاشیان به زه ریفی نه دریتتی طبعاً (رخاوه ت) ئه که ن و، نزیکه سه ربکیشیته سه ره لاکه تی منداله که، ئه مه یش به وشه رته، که ژنه که موسلمان و انصاف و به مه رحمه ت بی، ئه ممه دایانی ایامی ئیمه علاوه ی مانگانه، ئه بی زۆر خزمه ت بکری و منداله که یش دائماً له ژۆر نظاره تی دایک و باوکی بی.

موسلماننکی باش، دراوسێ ئیمه، کچیکی دا به دایان، ژنه که لادیی بوو، هه موو آخری مانگان ئه ینارد بۆ (جیره) به شاره تی بۆ ئه ناردن، که منداله که الحمد لله زۆر چاکه، صحت و عافیه تی مکمله، ماشاءالله لانکی پررکردوه! .. وبعضاً خۆی ئه هات، زۆر خزمه تیان ئه کرد صابون و چیت و شه کر و خورمایان ئه دای، ئه یان گوت: ئه و منداله چۆن صبر ئه کا، تا تو ئه چی به وه؟ چونکه دئی به که نزیک پینچ ساعه ت له شار دووربوو، ئه ی گوت سپاردووه به ژننکی باش و، منداله که یش ئولفه تی پتوه گرتووه، تا ئه چمه وه ئاگاداری ئه کا، ئامان! با خیرا بپۆم، نه وه ک که چه که عاجز بی و بیرم بکا. به ونه وه تا نزیک سالیکی، ده فعه یه ک چه ند ژنیک له اهالی دئی به که دینه شار، تصادف ده چنه دوکانی باوکی که چه که، تا به عضیک چشتی لی بکرن، ئه حوالی پۆله ی خۆی لی یان ئه پرس، ئه لین: کچی چی؟ بۆ تو هیشتا نه ت زانیوه، نزیکه حه وت مانگه ئه و به سته زیانه مردووه؟ بی چاره ده ست ئه کا به گریان.

ئه و جا چۆن دل بپوا ئه دا، ئینسان مندالی خۆی ته سلیم اجنبی بکا؟ ﴿وَأَنْقُوا اللَّهَ﴾ هه موتان له خودا بترسین، بالخاصه له ته ربیه تی اولاد قصور مه که ن، به بخیلی و خیانه ت مه یان فه وتینن ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (۲۳۳) ئه ممه ئه و ئیمانه له که م دلان دا حاضره، خاصه دلی دایانانی ئه م زه مانه . به یانی (عدة) ی ژنی سه رو، عوزر شوorman کرد، ئه دی ئاخه ته تی میردی

بمرئ و، ئاوس نه بئ، (عده) ی چیه و چهنده؟ ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ﴾
 نهوانی پوحيان قبض نه کړئ به مردن، یا به (قتل) شههید و غهیره شههید
 له ئیوه، نهی موسلمانینه ﴿وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ ژنیان تهرک نه کهن، له پاشیان
 به جئ نه میتئ ﴿يَرْبِضْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ خویان بگرن چوارمانگ
 و ده شهو، به عضیک نه فهرمون، پوژئ دهیه مین تابعی (عده) نهیه، نه ماما
 قسه که یان نه گهرچی نظر به قاعدهی (تذکیرو تانیت) ی عدد دئ، به لام نظر
 به نکتهی قسه که یان خوی نهیه، بویئ اشاره بؤ (تربص) شهو نه فهرموی،
 چونکه خوگرتنی ژن، اثری له شهو دهر نه که وئ، له شهو یادی مونس نه کا،
 نه ماما به پوژ نه خافلئ، له گه ل نه م و نه وه نه سستی، دانه نیشئ، گفتوگو
 نه کا.

﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ که گه یشتنه نهیه تهی عدهی خویان ﴿فَلَا جُنَاحَ
 عَلَيْكُمْ﴾ وه بال نهیه له سهر ئیوه، نهی علاقه داران ﴿فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ﴾
 لهوی عاند به نفسی خویان، (کانه) له نه فسی خویان دا نه یکهن، مادام
 نهوی نه یکهن ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ بی چ خلاف ئاداب و شرعی تیدا نه بئ، حه قی
 هیچ که ستانی به سهر وه نهیه، لی نه مه کهن به هه ل لا و هوریا: «بؤ
 وانه کا؟ دیاره هه وه سی له میردییه! عه ییه.. نه مه قبول ناکهین!»
 حه قتان نهیه ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ ﴿٣٢﴾ خدای تعالی ئاگاداره به نه وهی
 نه یکهن، هه مووتان نیرومئ، وه نه زانی لهو اعتراضو (تنقیده) غه رضتان
 چیه.. مهیلی نه فس بؤ ژنی (عده) چوو، که له ئاداب دهر نه چئ، خدا به
 گونا می نازانی، (جل الله) بویئش نه فهرموی ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ نهی
 موسلمانینه! ﴿فِيمَا عَرَضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ﴾ به نه وه، که تعریضی پی
 بکهن، بی نوئتن له داخوایی ژنانی میرد مردو به پئی کنایه:

((ئاره‌زوومه ژن بیتم.. حەزم لە ژنیکی واو وایه، من زۆر باشم له‌گه‌ڵ ژن..
 ئەوی می‌دەم پێ بکا، له‌ خوێشی ئەبی...)) به‌و‌گۆی‌ره نه وهک به‌ تصریح..
 ﴿وَأَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ یاخود له‌ نه‌فسی خۆتان‌دا بزێ کردووه، مه‌یلتان
 هه‌یه پاش (عدّه) ئەو ژنه می‌دە مردووه ماره بکه‌ن، له‌سه‌ر ئەو مه‌یله چ
 گوناھتان له‌سه‌ر نی‌یه ﴿عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ﴾ خودا ئەزانێ ئێوه
 به‌حشیان ئەکه‌ن، ئەو نه‌فسی‌یه سه‌وقتێان ئەکا بۆیێ پوخصه‌تی دان به‌و
 نه‌وعه باس کردنه ﴿وَلَكِنْ لَا تَوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا﴾ معاھده‌یان له‌گه‌ڵ مه‌که‌ن به
 دزی، ئەوه‌گوناھه، خودا له‌سه‌ر ئەوه ئەگەر بیکه‌ن عتابتان ئەکا، ئەگەرچی
 ژنه‌که بۆ زه‌مانی عدّه هه‌چی پێ ناگرێ، ئەمما قابله له‌سه‌ر ئەو وه‌عه‌ده‌یه،
 زمامی ئیراده‌ی له‌ ده‌ست ده‌رچێ، به‌عضی حركاتی وا بکا، که اهل و
 اقاری می‌دە مردووه‌که‌ی پێ‌یان ناخۆش بێ... موجبی دل شکسته‌گیان بێ
 ﴿إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ قسه‌ییک بکه‌ن قسه‌ییکێ جوان، مناسبی
 حال و هه‌قت، موجبی ته‌هیجی دل و مه‌یلی ئافره‌ته‌که نه‌بی، ئەوه دروسته
 گوناھی نی‌یه، ﴿وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ﴾ عه‌زم و جزم مه‌نێن له‌سه‌ر
 گرێی ماره کردن ﴿حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ﴾ لێ‌گه‌پێن، تا ئەوه‌ی نووسراوه،
 ثابت کراوه، ئەگاته ناخری خۆی، ئەو وه‌قته (بلا اثم و لا حرج) ئاره‌زووتان
 هه‌یه ماره‌یان بکه‌ن..

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ هه‌رچی هه‌بی چاک و خراب
 ﴿فَأَحْذَرُوا﴾ له‌ خودا هه‌زه‌ر بکه‌ن، چشتی خراب له‌دلی خۆتان قه‌رارگیر
 مه‌که‌ن. ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ (۳۵) بۆیێ به‌ مه‌یلی نه‌فس، که خالی
 بێ له‌ اثری خراب ناتان گرێ، ئەو که‌سه‌ی قانون دانه‌نێ، مراعاتی احوالی
 نفسیه بۆ ئەو، له‌ هه‌موو چشت لازم تره ئەوه‌یش له‌ حه‌قیقه‌ت‌دا هه‌ر به‌

خودا نه کړئ، هم شارعو هم فاطر.

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ چتان له سر نیه نه گهر ژنانتان طلاق دا
 ﴿مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ مادام دهستان لئ نه دابن، یا چیتان بؤ
 ته عین نه کړدبن ﴿وَمَتَّعُوهُنَّ﴾ چشتیکیان بده نئ نفی لئ ببینن ﴿عَلَى النُّوَصِ قَدْرُهُ﴾
 وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدْرُهُ ﴿دهوله مند به گویره دهوله مهندي، فقیر به گویره
 فقیری﴾ ﴿مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ﴾ متاعیکی (بین الناس مقبول) بئ، به گویره
 اصناف ﴿حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿نهو متاعی بالمعروفه ثابته له سر نه هلی
 احسان. زورترین نه هلی عیلم نه فرمون: نهوه واجبه. (نیمامی مالک) لای
 وایه (مستحبه) -انه نهوه خیریکه و احسانیکه نهیکا، نه گهر واجب بوايه
 نهی فرموی: (حق علیکم)، نهما فرمایشی نیمامی مالکیان پهد
 کړدوتهوه، نه لئین: (محسن) خاص (متطوع) نیه و، حکمهی شاری بؤ
 ده نفی وه حشته تو ناخوشتی، نیجاب نهکا نهو حقه واجب بئ، خودا
 نه فرموی: من محسنم خوش نهوی بؤ نهونده مال، کهس نه توانئ خوئی
 محروم بکا له محبتی خودا؟ (مجددی میصری) تحقیقاتی لطیفی هیه
 شایان مطالعه یه.

﴿وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ﴾ نه گهر طه لاقتان دان له پیش دست
 لئ دانیان حالیش وابوو ﴿وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ ماره بیتان بؤ ته عین
 کړدبون ﴿فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾ نیوه یان نه که وی ﴿إِلَّا أَنْ يَعْفُوا﴾ الا مه گهر
 نافرته کان مسامحه بکن، دست له نیوه که یش همل بگرن، نهو وهفته
 چه تان له سر نابن ﴿أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ الزَّكَاجِ﴾ یا عفو بکا نهوی
 گریئی نکاحی به دهسته وهیه، هه وهسی بئ نهیکاته وه، هه وهسی بئ حفظی
 نهکا دیاره نهویش میړده، نهو وهفته ماره یی به که ی نه دریتئ ﴿وَأَنْ تَعْفُوا﴾

ئە ی پیاوینە ﴿أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى﴾ نزیکترە لە خۆپاراستن لە شک و (ریب) و توهمەت، کە ئەو طەلاقە لەبەر لەککەیک نێیە لە تەرەفی ژنەکە، بەلکو ئەگەر معذەرەتێک هەبێ لە تەرەف پیاوەکە، بۆی هەموو حەقەکی داوەت، ئەو مەعنایە لە تەرەف (مجددی میصری) یە ﴿وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾ کمال و حسنی آداب، بە واسطەی ئەم طلاقە لەبەینی خۆتان فەرامۆش مەکن، پابەیی پێشوو تێکە دەن، یاخود زی دەیی و شەرەفی پیاو لەسەر ژن، بۆ طمعی نیوە مارەیی یەک لە فکرمە کەن ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ھەرچی بیکەن لەخودا بزر نابێ، ئەوی مارە کرابێ دەستی تی نەدرابێ، طلاق درابێ، بە اعتباری (مەر) ئەقسەمە یە .

سابقاً پاش ئەمر بە (توجە) بۆ تەرەف مسجد الحرام، وەعدە ی اتما می نیعمەتی دا و، پێش (ولا تقولوا لمن يقتل فی سبیل اللہ اموات بل احياء عند ربهم يرزقون) فەرمووی (واستعينوا بالصبر والصلوة) ، لێرەیش لە میانە ی باسی طلاق و عەدە ئەفەرموئ:

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالْزَكَاةِ الْوُسْطَى﴾ بۆ ایقازی موسلمانان مقصود، لە فکر نە کەن متوجە الی البيت الحرام بن. خۆیان بە تەلاق و (رجعە) و ئەمانە مشغول نە کەن! مواظبە بکەن لەسەر نوێژان و تەواوی بە جێیان بهێنن. نوێژ پابەییەکی بە قوو تە لە بەینی ئێوە و خودا، خۆبەخۆیتیان حەیفە بە تەلاق قطع ی علاقە لەگەڵ یەک بکەن.. کەسێ مەئمو ر بێ، دائماً (متوجە الی اللہ) بێ، چۆن لەگەڵ ئیمان، چ نێر چەم ی قطع ی صلە ئەکا، خصوص پەفیقە ی حیات و مەمات؟ و مصدر ی اولاد، کە ئەمەرە ی حیاتن؟ نوێژ لەگەڵ دەورە یەکی شەو و پوژ ی، پێنج جار بە سەر ئێمە دادی و ئە پوا، (کانە) لەسەر دائرە یێک داندراو (عددی تاق، ھەر کامی لێ ی بگری، ئەو وسطە مختارە لەلای .

(صلاتی وسطی) نویژی معین نییه، به اعتباری اصنافی مکلفین، هر یه کئی له ئەمانه قابله ببی به (وسطی)ی اصل. بۆ محارب اکثر سهعی ئەکن، تیئە کۆشن گهرمهی شهرر ئەخه نه پاش نیوه پۆ، تا پیش مغرب احرازی ظفر بکن، نیوه پۆ بۆ ئەهلی کهسابهت و موظفین ماندوو ئەبن، ئاره زووی ئیسراحت ئەکن، ههنگامی قاوه لته .. اعتنا بۆ ئەوان به نویژی نیوه پۆ لازمه، نویژی مغرب، حسب العادة پیش نان خواردنه، کورد پیی ئەلی: «نویژی شیوان»، نظر به برسیان ئەو (وسطی)یه عشا بۆ ئەهلی (لهو و لعب)، وه ئەوانی هه زیان له خه وه یه عنی زوو بخهون، کورد «نویژی خهوتنان»ی پی ئەلی. نویژی سبهینه بۆ خه و خوشان، ته مه ل و به دهن گرانان، خاصه زستانان له ولاته سارده کان، ئەم قسه لام وایه ئەهلی ئینصاف قبوولی ئەکا.

﴿وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَسِينِ﴾ (٢٢٨) پارهستن بۆ خودا له نویژ، به دوعا و خضوع و خشوع «ئهمه له وه قتی ئەمین و هیمناهی». ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فِرْجَآلًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ ئەگەر ترستان بووبه پیادهیی، یان به سواری، چۆنی ریک کهوت نویژه که بکن، مقصود حضوری دلّه، غافل نه بوونه له خودا، بهو ههینه تهی، که داندراوه، بۆیییه، که پوو له هه موو چشت وه ریگێری، پوو بکه یه مسجد الحرام، تا (خاطر جمع) بی؛ ئەگەر بهو ههینه ته ممکن نه بوو، به جی هیمانی پوحی نویژ کافی یه ﴿فَإِذَا آمَنْتُمْ﴾ که ئەمین بوون و ترستان نه ما ﴿فَادْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ (٢٢٩) ذکری خودا بکن، نویژی به جی بهینن، وه کوو فیری کردوون؛ ئەوی پیشان نه تان ئەزانی چۆنی داناوه، وای (ادا) بکن، ئەدای مقصود بهو عیباره ته، بۆ مننهت داناوه له سه ر عیباد به نیعمهت فیر کردن..

بۆ اتامی به حشی ژنی میرد مردوو، پاش ئەمر به محافظه ی نویژان

ئهفه رموی: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾، به لام اهمالیان نه کردوون ﴿وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ﴾ به لکرو وهصیه تیان کردبئ له حق ژنانیان به تاکید و اهتمام ﴿مَّتَعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ نفقه، مهسکهن مهتا سالتیک بئ دهرکردن، ئیوه ئو وهصیه ته به جئ بهینن، مهلئین: ئو وهصیه ته له (وارثان) نابئ، ئو مشقه ته به ئیمه ناکیشری و باری گرانه!!

بۆ حرمت مردوو هکتهان تحملی بکهن ﴿فَإِنْ خَرَجَ﴾ به طبیی نهفسی خویان بئ قهباحهت له تهرهف ئیوه چوونه دهرهوه ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْتُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ مِنْ مَّعْرُوفٍ﴾ چ گونا هسه ر ئیوه نییه، وه مهسئه له ی پیشوو، اموری نفسیه، که له ئهدهب دهرنه چئ نابیتته سه بهبی (لهومه)، که وایی ئهم دوو حوکمه یه عنی خوگرتن چوار مانگ و ده پۆژو، دهرنه کردن تا سالتیک، هیچ تهنافیان له بهین دا نییه، تا بلئین لیڤه (نسخ) هیه وهکوو جمهور ئهفه رموون: ئایهتی سابقه له نهظمی (قرآن) دا ناسخه بۆ ئهم ئایهته؛ چونکی له نهظمی نزول ئهم ئایهته (مقدمه) له (اوله).. علمای سه لهف (مجاهد)، ئینکاری ئو نهسخه ی کردوو، پاش ئو، (ابو مسلمی اصفهانی)، که لای وایه نهسخ له قورئان دا نییه، به قاعیده ی خوی مهعنایهک له (ئایهت) ئه داته وه، که هیچ تهنافیان له بهین دا نه بئ. (فخری پازی) یش لیڤه زۆر تقویه ی فهرمایشی ئو ذاته ی کردوو، وه ههروه ها (مجددی مصری و تلمیذی عصری)، حقیقه تا ممکن بئ پئی نهسخ نه درئ، خصوص ئو نهوعه نهسخه بئ نهظمه، (مع انه) وهک ئیشاره مان بۆ کرد، موضوعی قضیه کان له یهک جودان، وه ههم له ئایهتی پیشوو «وصیه لازواجهم» قهیدی نه بوو، وه هیچ دهلیلش نییه، که ئهم وهصیه ته له تهرهف خوداوه بئ، به لکرو ظاهر وایه وهصیه ته که له تهرهف میڤرده کانه وه بئ.

﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (٢١٠) ئەو حوکمە ی ئەو دای بنی، بنای لەسەر
 حیکمەتە، ئەوی ئینصاف و شعوری هەبێ، ئەزانێ جێی اعتراض نییە،
 کەسیکی زۆر (غالب) نەبێ لە عیلم، ناتوانێ ئەو حوکمە بۆ گوێزە ی
 احوالاتی متناسبە دابنێ، از جملە لە مقتضای حیکمەتی حەکیم (علی
 الاطلاق). ﴿وَالْمُطَلَّقَاتِ﴾ (ولو) دەستی لێ نەدرابن، وە یا خود مارهیی
 تەواو وەرگرتبێ، مادامەکو شکستی تەلاق پەوی داوہ بۆ لەحیم کردنەوہ ی
 ﴿مَنْعٌ بِالْمَعْرُوفِ﴾ یان هە یە ئەویش ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ (٢١١) ثابتە لەسەر
 ئەو کەسانە ی خۆ بیاریزن، خاصە بە قطعی رابطە لەگەڵ کەسیکی، کە
 هەمدەمی حەياتی ئەو بێ، لەسەر ئەوانە حەقە لە هەنگامی فصلیش
 وەصلیک بکەن. ﴿كَذَلِكَ﴾ بەو گوێزە پەر حیکمەت و مصلحەتە
 ﴿يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ آيَاتِهِ﴾ خودای تعالی ئایاتو ئەحکامی بۆ ئێوہ بەیان
 ئەکا، ئێوہ تێ بفکرن چۆن لە هەر حوکمیک، حیکمەتیک بەیان ئەفەرموێ،
 کە ئینسان گەردن دادە ی اطاعت بێ ئەو بەیانەیش ئەفەرموێ ﴿لَعَلَّكُمْ
 تَعْقِلُونَ﴾ (٢١٢).

لە جملە ی مواعظ و (عبری) جەنابی ئەمەتان دەهینیتەوہ بەر چاو کە
 ئەفەرموێ: ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئە ی عاقلەندینە! ئایا ئێوہ نەتان دیوہ، عیلمتان
 نەگەیشتوہ تێ ﴿إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ خەبەری
 ئەوانە ی، کە لە ولاتی خۆیان چوونە دەر، ئەوانیش هەزاران بوون لە ترسی
 مردن؛ کوژدان بە چنگ دوزمن، نەوہک لە ترسی تاعوزو شتی تر؛ لە ترسی
 مردن هەلاتن کەچی تووشی مردنیک بوون، کە هەزار دەرەجە لە مردن
 خراپتر بوو ﴿فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا﴾ خودا دەرپارە ی ئەوان فەرمووی: (بمرن!)
 هەر بمرێ ئەو نەوعە قەومە پەراگەندە! لە حەياتی اجتماعی بێ بەهرە! لە

ژێر ده‌ستی دوزمن په‌زیل! بێ حیات و حریت!! ده‌ک ئه‌و ژینه هه‌زار جار به‌ قوربانی مردن بێ ﴿ثُمَّ أَحْيَاهُمْ﴾ دوا‌یی پاش چه‌ندی‌ک، خودا زندووی کردنه‌وه، له‌ حاڵی خۆیان گه‌یشتن و پو‌حی‌کی اجتماعیان له‌ناو په‌یدا‌بوو، نه‌سلی‌کی به‌ قووه‌تیان پێ‌گه‌یاند.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾ خودای تبارک و تعالی، صاح‌بی فه‌ضل و که‌رمه له‌ حق ناسان.. گه‌لێ میلیه‌تی زندوو کردۆته‌وه، که نه‌ده‌هاته خاترو خه‌یاڵ:

نۆد بووه به‌رخه‌کی له‌ر و لاواز
 بو‌یته‌ خرتێ‌کی دونگ زه‌لام و قه‌ له‌وا
 یان من‌ا‌لێ‌کی سیسه‌ مردۆ‌خه
 بو‌یته‌ مه‌ردێ‌کی گورج و گۆ‌ل و پته‌وا
 گه‌لێ میلیه‌ت وه‌ ها به‌سه‌ر که‌وتن
 که نه‌ی‌تته‌ خه‌یا‌ل و وه‌هم و خه‌و
 بو‌یێ ئومێد ئه‌که‌م له‌ لوتفی خودا
 خا‌لقی مان‌گ و پۆ‌ژ و پۆ‌ژ و شه‌و
 کورده‌کانیش بکاته‌ صاح‌ب جاه
 «سنة الله في الذين خلوا»

فه‌رقی موس‌لمان و غه‌یره نه‌یه، چون له‌ حیا‌تی دنیه‌وی شری‌کن، پێ، یه‌ک پێ‌یه، (فاطر) امتیازی که‌سی نه‌داوه، هه‌روه‌ ها حیا‌تی اجتماع‌ی و استقلالی‌ش فه‌رقی نه‌یه، ئه‌وی تێ‌بکۆشی؛ پێ‌ته‌گا.

﴿وَلَكِنَّ أَكْثَر النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ شوکرانه‌ی خودا ناکه‌ن، یا «محضاً» له‌ قووه‌تی خۆیان نه‌زانن، ئه‌وانه مغرور نه‌بن.. ئاخ‌ری تێ‌ته‌گلێن، یا ئه‌یده‌نه کرامات و هیمه‌تی مشای‌خان، ئه‌وانه (ب‌المره) نه‌مرن و قاب‌لی زندوو بوونه‌وه نین. ته‌فسیری مردن و زندوو بوونه‌وه به‌و نه‌وعه، له

تهرهف (مجددی مصری) (حقیقه) زۆر جوانه، چونکه نهو ئایه ته بهو
اعتباره بۆ وه عظه؛ ممکنه نهو ی گوید پیره نهو حیكمه ته له گوئی بگری،
خاصه ترسیکی زۆری تیدا ههیه بۆ (انصاران)؛ نه کهن له ترسی دوژمن دار،
دیاری خۆیان به جی بهیڵن، و ضمناً به شاره تیکیشی تیدا ههیه بۆ
(مهاجر)ینان، که له دار و دیاری خۆیان ده رکارون، که جه نابی حق
زندوویان نه کاته وه .. به دارو دیاری خۆیان شاده بن، که تتمه ی نهو به حه
(عن قریب) دئ، به لام، نهوانه ی (عشاقی خوارقن)، فریفته ی شواذ و
نوادرن، گوئی ناده نه ئایاتی (عبر)، چاری (نظر)یان نییه، خۆزیا نیسه به تی
(احیا و اماته)یان بدابوایه بۆ خودا و، به س مه لائکته و عمر و زهید و
نه مانه یان داخل نه کردایه، (سبحان الله) مردوو زندوو کردنه وه و فوو له
هه مبهانه ی چه قووگه ریان لا وه کوو یه که .. نه ی موسلمانینه! عیبه رت بگرن،
مه ترسن، استحقاری (مردن) بکهن، تا کوو بگه ن به حه یات.

﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بۆ اعلا ی کلمه ی حق، بئ شائبه ی عداوه تی
قلبی، پئی بکه نه وه، ده رگه ی حه ج گوشادی کهن، به یتى خودا له (لوث
اصنام) پاک بکه نه وه ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿٢١٤﴾ خودا نه بیی،
نه زانی، مثقاله زه رره ییک «ما فی الضمیر» ی عبد له و بز نابی!

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ کئ یه نهو که سه ی، که قه رض له گه ل
خودا بکا به قه رضیکی چاک؛ له پئی خودا مال و پوح (بذل) بکا؟ کئ
بئ مه رد بئ و له مه ردانی عالم نیشانی هه بی، خۆی بگه ییتیتته نهو
ده ره جه، خوداییکى، که (غنى عن العالمين) قه رضدار بکا .. خه یال نه کا،
که مالى به ضایع نه پوا، حه یاتی به هه ده ر نه چئ؟! نهو ی نهو قه رضه
له گه ل خودا بکا ﴿فِيْضْعَفَهُ لَهٗٓ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ خودای تعالی قه رزه که ی بۆ
دووچه ندانه بکا، نه ک به (حصن) له دوو چه ندانه بئ، به لکوو بگاته
ده ره جه یه ک به غه یری خودا، که س نه توانئ حصری بکا .. نه و جا نهو ی

حه نى له پړايه، با پړيا له گه لّ خدا بکا_ نيوه نه وه حمل مه که نه سهر
مبالغه، ﴿وَاللّٰهُ يَقْضُ وَيَبْصُطُ﴾ نه زانن کي قهرزه که وهرنه گړي؟ خدا، نه زانن
کي به و نه وچه زياديه قهرز نه داته وه؟ خدا، که وایي توقف مه که نه. دوايي
پړوايه تم له (قتاده) و (اصم) و (زجاج) ديت، که فهرموويانه: «يقبض
الصدقات ويبسط الجزاء عليها» زږدم پي خوش بوو، چونکي نه و قبضه ليږه،
نه بي به مه عنای عطا نه کړدن نه بي و، «قبض» به و مه عنایه يش له جي ي
مناسبی خو ی دي، ﴿وَالَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾^(۲۱۵) نه و پوړه به مکملی قهرضی
خوتان وهرنه گرن، عجا بو چ که س جواب نادا بلّي:

(آتش بجان افروختن، از بهر جانان سوختن)

بايد زمن آموختن، کار من است اين کارها)

لای من وایه جهواب له آخری سوږهت به دهرنه که وي، به لام به عضی
چشتی پي نه ويست بو تثبیتی موسلمانان، تا جوابه که نه بي به ادعا و،
هم مدخولی «الم تر» ی نيره مناسبی حالی انصارانه، که له سهر مال و
مولکی خويان ترسيان نه داتئ: نه که نه له دار و دیاری خويان دهریچن،
نه وهک معاذ الله تووشی مردنيک بي، که زندو بوونه وهی پاشووی نه بي و،
نه و قتاله ی، که نه یکه نه (محضاً) له پي ی خودايه، عداوه تيان له گه لّ که س
نه بووه، دهرنه کراون له موقعی خويان، و نه و مالّی صهرفی نه که نه بو
انتقام له دوژمن نی، محضاً بو خودايه، (کانه) قهرزيکه له گه لّ خدا
نه یکه نه، نه مما ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلِإِ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ زياده مناسبی له گه لّ
حالی مهاجرین هیه، نه و جاتا کو مناسبی حالی هه ردو فرقه ته و او بي،
جوابه که تاخير کرا.

﴿مِنْ بَعْدِ مُوسَى﴾ وجوه و اشرافی بنی اسرائیلی، له پاش وه فاتي
حه ضره تی موسی، ناشوکری نه بي له زه مانی هه ضره تی موسی، چيان
نه کړد پي يان بلّين اشراف.

بزانن جه نابی حق له و مقامه، چۆن به عنوانی شه پرف یادیان ئەکا، ئەو اشرافه کرامه له بهینی خۆیان تدبیریان کرد: « چۆن بکهین خۆمان نه جات بدهین، له ظلمی ئەسارهت خۆمان قورتار بکهین؟ ».

﴿إِذْ قَالُوا لَنَبِيِّ لَّهُمْ﴾ که به پیغه مبه ریکی خۆیان گوت: هەر که سێ بیی له قورئان ته عیین نه کراوه، و له ته عیینیش چ فائده ی نییه، عه رضیان کرد ﴿أَبَعَثَ لَنَا مَلِكًا﴾ بۆ ئیمه بنیره پادشاهیك، له ژێر پئاسه تی ئەو، به نه مری ئەو ﴿نُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ (انه) تۆ انتخابی بکه که سێکی ئەوها، که هه موومان پێی پازی ببین ﴿قَالَ﴾ نبی یه که هه رمووی: ﴿هَلْ عَسَيْتُمْ﴾ ئایا نزیک نه بن ﴿إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾ نه گه ر شه رکردنتان له سه ر نووسرا ﴿أَلَا تُقَاتِلُوا﴾ له شه ر نه کردن ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَا نُقَاتِلَ﴾ ئەشرافه کان گوتیان سه به ب بۆ ئیمه چییه، که شه ر نه کهین ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ له پامی خودا، به لکوو موجبیکی به قووه ت هه یه بۆ ئەریابی حمیه ت.

﴿وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَاءَنَا﴾ ده ر کراوین له دیاری خۆمان، دوور کراوین له ابنای خۆمان، ئەوانی ضعیف نه یان توانیوه هه ل بێن، یا خود ئەهمیه تیان نه داوئێ ده ریان بکه ن، له به ر ده ستی دوژمنه کان ماونه وه ﴿فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ﴾ که شه رریان له سه ر نووسرا ﴿تَوَلَّوْا﴾ اعتراضیان کرد، پووین وه رگێدرا ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ الا که میك نه بی له ئەوان ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ ﴿۴۶﴾ ظاهری ئایه ت وایه هه ر، که شه رریان له سه ر نووسرا پێش نه وی که، بالفعل تووشی شه رر ببن په شیمان بوونه وه، بۆپێش جه نابی کبریائی، جوابی (نبی) یه که و جوابی ئەوانی بی (فا) ی هه رموو،

ئەمما نازانم (سیدی آلوسی) ، بۆچی ھەملی کردووەتە سەر پوو وەرگێران لە ھەرب وەقتی، کە چاویان بە دوژمن کەوت.

﴿ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ﴾

پێغەمبەرەکیان پێی گوتن: جەنابی کبریائی، (طالوت)ی بۆ ئێوە ناردووە بە پادشاه، زۆر نزیکە ئێوە ناتە (شاژول) بێ، کە لە (تەورات) بە ھەشی ئەکا لە سەر (السنە)ی عەرەب، کە بە طالوت دەورانی کردووە. ﴿قَالُوا أَأَتَىٰ

يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا﴾ مەلەئەئە بنی اسرائیلی گوتیان: لە کوی ئەبێ مولک و سەلتەنەتی ئێوە لە سەر ئێمە، ئێوە دوورە ﴿وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ﴾ ئێمە ھەقمان زیاترە بە پادشاهی لە ئێوە، تا ئێمە ھەبێن، ئێوە چۆن ئەبێ بە پادشاه؟ ﴿وَلَمْ يُوْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ﴾ ھیچ وسعەتێکی لە مال نە دراوەتی، فقیرە، فکری مشوشە، پەئێ و تدبیری اصابە ناکا، دیارە مقصیدیان وابوو، کە لە پووی پاو و تدبیرە پێغەمبەرەکیان یەکیک لەو وجووە ئە شرافانە انتخاب بکا، حاجەت ئەبێ بە مراجعەئە ھەزرەتی کبریائی، (کانە) لە نەفسی خۆیان ئەمین نەبوون، کە خودا کە سێک لە ئەوان بکا بە پادشاه.

﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ﴾ خۆتان ئەزانن و ئەیناسن، کە فطرە خودا

ئەوی لە سەر ئێوە تەرجیح داوە:

«میتافت ستارە بلندی»

«بالای سرش ز ھوشمندی»

﴿وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجَسْمِ﴾ قووھەتی بە دەنی، عیلم، تدبیر و سیاسەتی زیاد کردووە، مشھور (علمی صحیح لە بە دەنی صحیح) دایە، خاصە اعصاب و دەماغ، تا دەماغ ساغ تر بێ، نەسیج و تەریکیی منتظم تر بێ، ئینسان عاقل تر ئەبێ. عیلمی لسانی: «کل فاعل مرفوع» و «قال» ئەصلی «قول» یە بۆ تدبیری مولکو سیاسەت، سلطنت پارەیتک ناھێتێ.

(کمال بهگی) شاعیر و کاتبی تورک، له وهقتی سلطان عبدالعزیز پادشاهی آلی عثمان، گه لیک طعنی له حکومت ئه دا و، زه می ئیداره ی ئه کرد، بۆ تجربه پادشاه کردی به متصرفی لیواییک، مانگیک نه چوو، تلغرافی بۆ مابینی همایون لئ دا، ته له بی قبولی استعفا ی کرد، پادشاه قبولی کرد، فهرمووی: که هاته وه بیهینه حضور، که هاته حضوری شاهانه فهرمووی: بۆ استعفات کرد؟ گوتی: قهومیکی خراب بوون، ناراحت بوون، ئیداره یان زه حمت بوو، پادشاه فهرمووی: «عزیزم، شاعر لگ بشقه اداره ملک بشقه».

ژۆر مه لای متبحر هه ن، که به نووکی قه له م ئه رز و ئاسمان ژۆر به ره ژۆر ئه که ن، ئه م ما له ئیداره ی عائله ی خویان عاجزن. ﴿وَاللّٰهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَّشَاءُ﴾ خودای تعالی، مو لکی خوی ئه داته هه ر که سیکی هه ز بکا، مو لکداری لای هه ضره تی باری، تخصیص نه کراوه به خانه دانیک ﴿وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿٢٤٧﴾ خودای تعالی فه ضلو که ره می فراوانه، عیلمی به هه موو چشت پانه گا، کن لایق پادشاهی به له و بز نابی، وا مه زانن هه ر که سیکی له سه ر ته ختیکی مرصع دانیش و، تاجیکی له سه ر دانا، پادشاهه، ته ئریخی عالم شاهیده، به عضی، ملوک به سجایا و مزایای خویان په ونه قیان داوه ته ئه وره نگی پادشاهی، به عضیکیش له بن قیمه تی خویان سه ریر و ده ییمی پادشاهیان سووک کردوه، خودا ئه زانی نبوه تیش به ذوات ئه گورئ؛ با هه ضره تی محمد نه بوایه، ئه و جا ئه تان زانی قه در و قیمه تی نبوه ت و رساله ت له ناو به شه ر چه ند بووه! مه له ئی بنی اسرائیلی پاش ئه و فرمایشه ییش قه ناعه تیان نه کرد، به پادشاهی (طالوت) پازی نه بوون، ذاتاً عیناد و لجوجی شیمه یان بووه، بۆی طلبی ئایه ت و علامه تیکیان کرد، که ده لاله ت بکا له بعث و انتخابی ئیلاهی بۆ (طالوت).

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ﴾ علامه تي پادشاهي طالوت
 نه ويه ﴿أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ﴾ نهو صندوقه، كه نهيناسن معهودتانه
 ﴿فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ «نالوسي» نهفرموي: له هاتني
 صندوقه كه دا هيه، اطمئنان و دل پارهستان بو نيوه، نهما نهو له گهل
 ﴿وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آدَمُ وَنُوحٌ وَآلُ هَارُونَ﴾ پټك ناكه وي، چونكه دياره
 نهو بقيه له تهره كه ي نالي موسي و نالي هارون له ناو صندوقه كه دا بووه، له
 هاتني دا نه بووه، نه م تابوته چي به؟ نهو سه كينه به چي به؟ نهو بقيه به
 چي به؟ پواياتي مختلف و دوور، به لكوو به عضيتكي محال هيه، له بهر نه م
 اختلافاته «سيد نالوسي» نهفرموي: حديثكي صحيح نه ديتووه، كه
 قفلي نهو صندوقه بكا ته وه، به عضيتك نه لټي: نهو صندوقه بوو، كه
 حضره تي موسي به مندالي هاو شيترا بووه ناوي، ناو بردي له مالي فيرعون
 گرتيان وه، نه م قصه حقيقه زور خوشه، يادگاريتكي زور گه وره به، نهما
 پوايت له سهر نهو قصه ني به، نهوي له تهورات نه لټي نه ويه: «كه خودا
 نه مري كرده حضره تي موسي، صندوقيتك دروست بكا له داري «سنت»
 دريژي دوو گه زونيو، بلندي گه ز و نيويتك، پاني گه ز و نيويتك، دهروونو
 بيروني نهو صندوقه به زيړيتكي پاك طلا بكن و، نه و صندوقه يش چوار
 پيچكي ه بټ، هر پيچكه ي حلقه ييتكي زيړي تي بكن و، داري سنط
 تي هل بكيشن، بو هل گرتن و له و طرف و له م طرفي صندوقه كه، له زيړ
 دوو هيكه ملانكه تعبيه بكن، بهو نه وعه، كه باليان به سهر
 صندوقه كه دا هل بكيشن و، بني اسرائيلی اعتقادي زوريان بهو تابوته
 ه بوو، كه بچو يونايه شهر نه يان برده پيش له شكر، لايان و ابو نهو
 له شكره قابل ني به بشكي، وهك دره فشي كاوياني بو نيرانيان! .
 يا خودا بمري نهو له شكره ي، كه قوه تي قهلبی به تابوت بټ، له
 شهريتي، كه فلسطينی به سريان دا غالب بوون، صندوقه كيان برد، دوايي

له ناو فلسطینیان عیله تی مایه سیری زۆریوو، مشکیش غه له بهی کرد، مزروعاتی به فه ساد دان، نه وه یان کرده عه لامه تی غه زه بی «یه هوه»، خودای بنی اسرائیلی له سه ر نه و صندوقه، هاتن صندوقه که یان له ئارابه ییک دانا، چوار چیتلی به گۆلکی شیره خۆره یان له ئارابه که خست و، چهند دوگمه ییکیان له زۆر داپژاند، ئیشاره ت بۆ مه مکهی مایه سیری و چهند هه یکه لیککی مشک، نه ویش له زۆری دایان پژاند، هاویشتیانه ناو صندوقه که، که بنی اسرائیلی دلایان ساکن ببی، که (فلسطینی) ترساون. فلسطینیه کان پوهی چیتله کانیاں کرده طه ره ف ممله که تی بنی اسرائیلی و لی یان خورین، چیتله کانیش پوهیان کرده مه مله که تی بنی اسرائیلی، (مع انه) مه یلی فیطری وای ئیجاب نه کرد، که چیتله کان بگه رینه وه سه ر گۆلکی خۆیان، نه وه یش دیاره به سایقیکی معنوی بۆ ته ره فی بنی اسرائیلی سه وق کراون، بۆی خودا نه فه رموی: ﴿تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ که وابی تاویلی مه لانه که به و دوو هه یکه له ی، که له و طه ره ف له م طه ره فی صندوقه که چه سپاندراون، وه ک (مجددی میصری) نه یکا زۆر دووره، نه حه مل هه لی نه گری، نه مه لانه که، که وابی سه کینه که نه م دوگمه یه ی، که شکلی مایه سیری و مشک بوو، که بوو به سه به بی سکونه تی دلای اسرائیلیان، ترسی فلسطینی یانیاں له دل دا نه ما و، بقیه یش قابله به عضی اشیا ی حه ضره تی موسی و حه ضره تی هارونیاں له ناو صندوقه که دانابی و، فلسطینی یه کانیش ده ستیاں لی نه دابن، به عضیکیش نه لێن عیباره ته له کتیبی (عهد).

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ﴿٢٤٨﴾ له هاتنی تابووت به و صوره ته، ئایه تیکی گه وره هه یه بۆ ئیوه نه ی مه له ئی بنی اسرائیلی، نه گه ر نه هلی نیمان بووین.

یاخود نه و ماجه رایه ئایه ته بۆ ئیوه نه ی موسلمانینه! عیبره ت بگرن بۆ

(حربو ضرب) ، خۆتان به تابووت و مابووت هه ل مه خه له تینن، قووه تی دلتان به خودا بی، ئیمدادی معنوی له خودا بخوازن، به تابووت و به یداغ زه مانیکی خه لق هه ل ئه خه له تین، دوایی پووچی به ده رنه که وئ، زه ره نه دا به قووه ت و مه تانه ت. ئیمه خۆمان دیتمان له و (اواخه)، چه ندجار پادشاهی ئالی عثمان سنجا قی، شریفیان هینایه ده ره وه، نه ماما مع الاسف که س نه میه تی نه دایئ.

پاش نه و ئایه ته عظیمه مه له ئی بنی اسرائیل، پادشاهی طالوتیان قبول کرد، نه ویش تنظیمی عسکری دا بو طرف دوژمن، له گه ل عه سکه ر په وانه بوو ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ﴾ به له شکریکی زۆر ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ﴾ خودای تعالی ئیوه امتحان نه کا به ئاوێک، له سه ر پیتان تووش نه بن. ﴿فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي﴾ نه وی لئی بخواته وه له من نی یه. ﴿وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ﴾ نه وی تامی نه کا ﴿فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ به پاستی نه و له منه، پاسته صابره، خۆی پئ نه گیرئ و حه ربی پئ نه کرئ ﴿إِلَّا مَنْ أَغْرَقَ غُرْفَةً يَدِيهِ﴾ لویچیک له ئاوه که هه ل بگرئ بۆ له دهم وه رکردن، نه وه قه ید ناکا ﴿فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ له امتحان ده رنه چوون، اکثریان له ئاوه که یان خواری ده وه، که میکیان نه یان خواری ده وه ﴿فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ وه قتی، که عبوری کرد طالوت و نه وانه ی، که له ئاوه که یان نه خواری ده وه ﴿قَالُوا﴾ نه وانی عبوریان کرد ﴿لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ نا قه ت و قووه ت بۆ ئیمه نی یه، نه مپۆ به جالوت و له شکری جالوت.

نه م قسه مقبوله له مقابلی نه و جماعته، البته شکستیکیان له دل دا په یدا بووه، نه مان که م.. دوژمن زۆر، بی گومان له به ینی خۆیان دا نه م

گفتوگويه يان کردوه ..

﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ﴾ نهوانه، که به قوهت بوون و نيمانيان محکم بوو، نه يان زانی پچووعو اياب بۆلای خودايه، به لام تعبيري به (ظن) داوه ته وه، که ته نها گومان بردن به ملاقاتي حه ضره تي کبريائي، کافي به بۆ اقدام له سهر شه زر، صبر و ثبات له مقابله ي دوژمن به قوهت و بين ژمار خالي ني به له (احدى الحسنين) يا «ظفر» يا «شهادت»، وه قتي اورپايي له مقابله ي موسلمانان به نوو کلمه زۆر عاجز بوون، نه يان نه زانی به چي مقابله بکن، قوماندانه کان به عسکريان نه گوت شه زر بکن، نه گهر کوژدان شه هيدن، نه گهر مان غازين، نه وانه فه رمويان: ﴿كَمْ مِّنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ ﴿١٤﴾ زۆر بووه جه ماعه تيکي که م، غالب بوون به سهر جه ماعه تيکي زۆر، به ئيذن و رضاي خدا، ذاتا له شکري زۆر و بۆر بين که لکه، که مو پوخت خۆيه تي، وه کوو نه لين اعتبار به کميه ت ني به به کيفيه ته .

«سياهي لشکر نياید به کار»

که يک مرد جنگي به از صد هزار»

وه قايعي تاريخيه شاهده له سهر صدقي نه م ده عوايه ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا﴾ که خويان له ساندا، خويان ناشکار کرد، طالوت و بقيه ي خالص ﴿لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ وا ده ره که وي نه وان (شطارتيان) نوواندوه، سبقيان کردوه بۆ مه يداني مبارزه .. ﴿قَالُوا رَبَّنَا﴾ گوتيان نه ي خوداي ني مه ﴿أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾ سه برمان به سهر دا بپژيني، که دل مان پرر بين له ثبات و متانه ت ﴿وَكَيْتَ أَقْدَامَنَا﴾ لاقمان پاگري، قوهه تيکمان پي که ره م بکه ي، که له مه يداني حه رب پابوه ستين، خو بگرين ﴿وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ

الْكَافِرِينَ ﴿٢٥﴾ دياره نهوانه نههميه تيان نه دابووه تابوته كه؛ چونكه لىيان معلوم بووبوو، كه دل به تابوت بهستن سسته، كه لكى نى به نه پسن ﴿فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ دوژمنيان شكاند. نه صلى «هزم» غمزه، به عنى شتى نه رم وه كووه ويره به نهنگوست پوو بچن و نه ئه رى تيدا بمينى.

﴿وَقَتَلَ دَاوُدُ دُجَالُوتَ﴾ داود، جالوتى كوشت. داود كى به؟ مشهور و معلومه له بنى اسرائيليانه، به چى كوشت؟ چۆنى شهر له گه ل كرد؟ به بهرده قانى ميشكى پرزاند، يا به شمشيرى نابدار؟ يا به نيزه ي جان ستان؟ نه وه له قورئان دا نى به و به يانيشى بى لزومه، مقصد نه مهنده به داود جالوتى كوشت..

﴿وَأَتَتْهُ اللَّهُ الْمَلِكَ وَالْحِكْمَةَ﴾ خدای تعالى پادشاهى و حيكمه تى پى كه ره م كرد، ناگادارى كرد به اسرار و دقايقى حوكمرانى ﴿وَعَلَّمَهُ مَا يَشَاءُ﴾ له وى ئاره زوى بكردايه، يا خودا هه زى بكردابوايه فيرى نه كرد، به عنى خودا عيلمى اختراعى پى كه ره م كرد، كه چشتى وا دروست بكا لاي دوژمن نه بن، ذاتا اوروپايى به سه ر ئيمه دا غالب بوون، به اختراعى آلات و ادواتى هه رب.

ئيمه به كونه شيرى كوته كى قير و پمب و تير، نه وانيش به توپى سريعتاته ش و متره ليوز و بومبا و ته ياره، لاي گه ليكمان وابوو واجبه، هه ر به و ئالات و ادواتى، كه له زه مانى پيغه مبه ر شهرى پى كرابوو، ئيمه پاش سيزده، چوارده قهرن شهرى پى بكه ين، به بدعه تيان نه زانى بوين تن شكايين و شكايين.

هه ضره تى كبرىائى، پيغه مبه رانى كرامى بو اصلاحى به شهر ناردوو، بالطبع نه م پيغه مبه رانه هه زيان له شه روو شوو و ناشوب نه بووه، نه گه ر (مضطرب) و مجبور نه بووين، شه بريان نه كردوو، هه تا مصلحه تيكي كليان

نه ديتبڼې له دهفعې نه هلى فساد، شهرييان نه كړدووه، بږيې نه فهرموئ:
 ﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ ۝ نه گهر
 خوداى تعالى دهفعې به عضه خهلق كه نه هلى فسادن به به عضيك كه
 نه هلى صلاحن نه كړدابوايه، به جاريك نه رض به فساد نه چوو، بږيې نه گهر
 خودا شوناسه كان بوونه نه هلى فساد، خوداى تعالى به كافره كان خودا
 نه شوناس دهفعيان نه كا.

قسە یەک لە ھەزرەتی موسی نەقل ئەکەن، ئەگەر راست، ئەگەر درۆ نۆز
خۆشە، ئەلێن، ەرضی کبریائی کرد: بۆ فرعون نافەوتینی؟ خۆ دەعوای
خودایەتی ئەکا؟ ەرمووی: بە ەدالەتە، بۆ خەلق باشە، با ەەر ناماقولێ
بکا، بلی من خوام، پاش ئەو، کە دەستی کرد بە ظلم کردن، ئەوجا خودا
ەرمووی، جێیەتی انتقامی لێ بکە ەو ە.

﴿وَلَا يَكُنَّ اللَّهُ دُؤُفَّضِلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ ﴿٢٥١﴾ جہ نابی کبریائی، صاحب فہ فضل و کرم و رحمتہ لہ سہر ہ موو کہس، بوی کافری بہ عدالت و انتقام، لہ سہر موسلمانہی بہ ظلم و بے انتظام غالب ٹہکا، ٹیمان ٹہوہیہ، کہ ٹینسان لہ خراپہ بگڑ پٹہوہ، چاکہ ی پی بکا، ٹیمان و عملی خراپ، نازنم چوں گرد ٹہ بنوہ؟ ٹیمانی سہر زویانی، چ نیہ! زور و ٹہ بے کافر بہ سیاست چاک ٹہ بے، ٹہما موسلمانہ کانی بے ناوک، بہ سیاست تیش روو لہ چاکہ ناکن۔

﴿ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ﴾ نهی ذکر کرات ایات و (عبری) خودایه، به سر تقوی دا نه خوینینه وه، بی درق و دهله سهیه .. ثابت و مقرر حکایات نییه .. هه مووی بی (عبری) نصایحه نه و جا نهی موسلمانینه، نهی مهاجر و انصار! به گوئی اعتبار ببیئن، به چاوی اعتبار ته ماشا بکهن، له پوژی امتحان سه رنه فرازی بنویتن، سه رکه شی مه کهن، تابعی نه مر و قواعدی مقرر هی نیلامی بن، به خوارق و شواذ، به تابووت و

عهلهم، ههلهمهخهلهتین، دل به خودا مهحکمه بکهن و، محقق بزائن دین بی تهشکیلی سلطنت نامینی. ههرمذهبییک حق و باطل، تا ئهمپو مابن، به تهشکیلی سلطنتهوه بووه. ﴿وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ به حهققهت و به پاستی تو له زومرهی پیغهمبهرانی، الحق محمد المصطفی (ﷺ) بحق پیغهمبهره، پیغهمبهری خودایه، پیغهمبهری عهقله، پیغهمبهری عیلمه، پیغهمبهری طبیعته، مهقامی رسالهتی بلند کردووه، شهپهفی بشریهتی بهدهرخستووه (جزاه الله عن الرسالة والبشرية خير الجزاء).

* * * *

تهواو بوو تهفسیری جزئی ثانی، بهئیدنی پهحمانی، پوژی سن شهنبه، (١٠) دهی محرمالحرام، یازدهی نیسانی پومی سنه ١٣٥٣ هجری قمری. تهمیزی کرا پوژی دووشهنبه (٢٠) بیستی مانگی پهجب یا (١٩)نوزدهی پهجب، ١٦ی تشرینی اولی پومی سنه ١٩٣٤ میلادی.

﴿تِلْكَ الرُّسُلُ﴾ ئەو پێغه‌مبەرانی، که تۆ له زمهری ئەوانی، هه‌موویان له طبقه‌ی علیای گه‌وره‌یی‌نه، ئەمما له‌و‌مقامه‌یشدا به‌عضی‌ک له‌ به‌عضی‌ک زیاترین ﴿فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾ خودای ته‌عالی به‌عضی‌کی له‌ سه‌ر به‌عضی‌ک تفضیل داوه، زیاده‌یی‌کی په‌ی احسان فهرمووه، ئەمما ئەو‌فضله‌ خه‌ل له‌ به‌ علوی هه‌یچیان نادا ﴿مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ گه‌رچی له‌ عیباره‌ت دا مبه‌مه، ئەمما معلومی ئەنامه، به‌ اتفاقی فریقین هه‌زره‌تی موسی (کلیم الله) به‌ ﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾ به‌عضی‌کی له‌ ئەوان بڵند کردووه به‌ نه‌وعی‌ک، که‌ نایه‌ته‌ تعداد له‌ جمله‌ی ئەوانه‌، هه‌زره‌تی ابراهیمه‌، بڵندی‌ی مقامی خلیل‌الله، مسلمی هه‌موو‌خه‌ لکه‌.

﴿وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ﴾ نافه‌رموی و (منهم من آتينا البينات)، هه‌رچه‌ند به‌ تبادری ذهنی ئی‌مه‌و مه‌سیحیان ئەچن بۆ هه‌زره‌تی عیسی، ئەمما جوله‌که‌، که‌ ئی‌مانیان پێ‌ نی‌یه‌، ئەتوانن هه‌ملی بکه‌نه‌ سه‌ر شه‌خصی‌کی تر ﴿وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ مه‌عنای ئەو‌ئایه‌ته‌ سابقاً ته‌فسیر کراوه‌، ئەو‌ پێغه‌مبەرانه‌ بۆچی ناردراون، خودای ته‌عالی، ئەو‌ علمو‌فضله‌ی بۆ پێ‌ که‌ره‌م کردوون، ئایاتی پێ‌ داوونو قسه‌ی بالذات له‌گه‌ڵ کردوون؟ بۆ هه‌یدایه‌ت.. به‌کایه‌تی، لا‌بردنی شقاقو‌خلاف، وه‌کو سابقاً زاناندرا. ئەمما ئەتباعی ئەو‌ پێغه‌مبەرانه‌، خۆ به‌خۆیی اختلافیان بووه‌ به‌ اختلافی‌کی کلی.. بوون به‌ دوشمنی به‌ک، غه‌یره‌ قابلی اصلاح، هه‌تا ته‌به‌عه‌ی به‌ک پێغه‌مبەر نه‌وه‌نده‌ اختلافیان بووه‌، که‌ نایه‌ته‌ خه‌یاڵ. ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَقْتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ اختلافیان به‌و‌ نه‌وعیه‌، که‌ به‌کتر ئەکوژن، فیتنه‌ و شه‌رر و شوپی (المليون)، هه‌موو‌صفحاتی تاریخی ملو‌ث کردوه‌، ئەگه‌ر خودا هه‌زی بکردایه‌، به‌کتریان نائه‌کوشت پاش پێغه‌مبەرانه‌کان ﴿مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ

اَلْبَيِّنَاتُ ﴿ له پاش نه وهی، که نهو بیّناته یان بۆ هات، نایاتی نه مه نده
 ناشکرا، که له پاش نه وه به خاطر و خه یالدا نه نه هات نه وانی، که ئیمانیان
 پێ هیتوان، اختلاف بکهن، ﴿وَلَكِنْ اَخْتَلَفُوا﴾ بالفعل اختلافیان بوو، گه رچی
 حق وابوو نه بێ ﴿فَمِنْهُمْ مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ﴾ هه ر له زومره ی یه ک
 پیغه مبه ر. به عضیک ئیمانی به راستیان هیتا، به عضیکیش له حه قیقه تدا
 کافر بوون، بۆ هه دمی دین، بۆ تحریف و تبدیل و تغیری نایاتی بیّنات،
 که لێک له کافر هه ربی خرابتر بووه .. یا للعجب!

نه‌وانی، که به راستیش ئیمانیان هیتابوو له‌سه‌ر به‌عضنیک مسائلی
 فرعیه، به‌لکو له حه‌قیقه‌تدا له سه‌ر به‌عضنی مطامعی دنیوی،
 دوژمنایه‌تیکی وایان که‌وته به‌ین، که به لافاو خونیان له به‌ینا پڑا. ﴿وَلَوْ
 شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَوْا﴾ نه‌گه‌ر خودا ئیراده‌ی بکردایه، به‌کتریان نانه‌کوشت
 ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ ﴿٢٠٢﴾ لاشک واردی خاطر نه‌بی، وه‌کوو ملانکه‌ته‌کان
 فه‌رموویان: «اتجعل فيها من يفسد فيها ويسفك الدماء» مادام نه‌تباعی
 پرسل نه‌و هه‌موو شه‌رزه‌یان له‌گه‌ل به‌کتر کرد، به نه‌وعنیک بوونه دوژمنی
 به‌ک، که دوژمنی اصلی، به‌عنی نه‌وانی انکاری خودا و وحدانیه‌تی ئیلاهی
 و، نه‌صلی نبوه‌ت نه‌که‌ن له فکریان چوه‌وه. بناء علیه نه‌بوایه خودای
 تعالی نه‌و پیغه‌مبه‌رانه نه‌نیژی، خودایش جواب نه‌داته‌وه، به وینه‌ی جوبی
 ملانکه‌تان، به نه‌وانی فه‌رموو:.. من نه‌یزانم ئیتوه نایزانن.. لیره‌یش
 نه‌فه‌رموی: خودای تعالی نه‌وی ئیراده بکا، نه‌یکا. لاشک جه‌نابی کبریائی،
 له ناردنی پیغه‌مبه‌ران مقصدی خیر بووه.

اولا: نه‌گەر خودا نه‌و پیاوه عظمایانه‌ی نه‌ناردبوايه، نه‌و گروهه ممتازه نه‌بوايه، نه‌جایی نه‌کرد به‌شهر خه‌لق نه‌کړئ.. (ارقي)ی به‌عنی بلندنترین عالهمی حیوانی، هر مه‌یموون بی! دیققت بکه‌ن، هر قه‌ومیک باسو

خه به ري پڙغه مبه راني پڻ گه ڀشتي، نه گه رچي نيمانيشيان پڻ نه هڻان،
نيمتيازيڪي چاڪي هه به لهو قهومي، ڪه خه به ريان له (بعث و نبوهت)
نيه و، نه زانن، تا به شهر له نبوهت نزيڪتر بن؛ چاڪترن، تا دورتر بن
خراپتر بن.

ٿانيا: وه ڪو ڪماء نه ٿين له عالهي (ڪون و فساد)، خيري محض
نيه، ڪلي چشت دوو جهه تينه، پوي خيري هه به و لاي شهر ريش هه به،
نه و جا علي التساوي، يا علي التفاوت (اله والهيون) حقيقي ته ماشاي
جيهه تي خير نه ڪن، مثلاً: (مساوات في الحقوق) چند چشتيڪي باشه،
نظر به ملوک واعاظم، هه تا پڙساي دين، چند خراپه، چ مجادله ڀيڪن پڻ
نه وڻ له گه ڏ نه فس، تا نه رمي نه ڪاو نه يگه نيته نه م دهره جه، ڪه حقوقي
شخصي خويي و عامي به ڪ لاي مساوي پڻ، ٿايه تي «ان الله بكل شيء
عليم» چ حقو حقيقي تيڪي شايانه بڻ صلاحي نينسان، له ظاهر و باطنو
سرو خفي و اخفي، نه ماما نه وانهي مهيلي فساديان هه به، نه زانن چوڻيان
گوريوه «ان الله على كل شيء قدير» «ان الله يفعل ما يشاء» بڻ صاحب
هيمهت و غيرت، چ قدر و قيمه تيڪي هه به، پوحيڪي واي پڻ نه دا، ڪه
پو بڪاته چپايان وه لايان بڪه ن، نه ماما نه وانهي ته نه ل و پڻ نشاط بن،
له عمل چوڻيان وه رگيراون.

ٽالٽا: عيلم و عه قل قوهي انتباهي، قيمه تيان ته قديروئين ڪارناڪري،
هه ڪيميڪ به هزار مشهقهت، بيست و چوار سال عومري خوي صهرف نه ڪا،
تا بڻ نه فعي به شهر ٽاله تيڪ اختراع نه ڪا، هه خصيڪي غدار، طماع، دوڙمني
بشريهت.. صهرفي نه ڪا له شهر و، تخريبي دار و ديار عبادي خوداي پڻ
نه ڪا. ٿايا نه وه نه بيته شهر و سيناتي عه قل و عيلم و اختراع؟ نه و
هه ڪيمه لومه نه ڪري له سر اختراعي نه و ٽاله ته؟ حاشا ٿم حاشا،
حاصلي، نه گه نه وعه شوبهه بيته مانع بڻ ناردني پڙغه مبه ران، نه توانين
بيڪهينه مانعي خه لوقو ٿيچاد.. بزائين سه به بي اختلاف و شقاي نه و

ئوممه تانه چی یه؟ وهک سابقاً تصریحی پئکراوه، لیرهیش ئیشارهتی بۆ ئەکا.. حبّ و حرصی دنیا، ضعیفی ئیمان به قیامت، اعتماد له سهر شفاعت، بۆ مه نعی ئەصحابی گزین، له و خصاله خراپانه ئەفهرموئ:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ﴾ له پئی خودا صهرفی بکهن.. به حبی مال پابه ند مه بن.. به دهستی خۆتان، خۆتان هیلاک مه کهن.. پیش خۆتان زه خیره یهک بۆ قیامت بنێرن. وهکو (سعدی) ئەلێ:

«کس نیارد زپس تو پیش فرست»

﴿مَنْ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ﴾ معامله ی بدل فدی، خۆکپینه وه نی، له و پۆژه ﴿وَلَا حُلَّةٌ﴾ محبه، دۆستی، صداقه له و پۆژه دا نی. اعتماد مه دهنه سهر محبهتی خۆتان، یا محبهتی خودا بۆ عهبدیک، ئەگهرچی خلیل الرحمان و حبیب الله بێ ﴿وَلَا شَفَعَةٌ﴾ شهفاعه، تکا، پجا نی. له و پۆژه دا جهنابی حق، به و نهوعه ده رباره ی سائر ئومه می فهرمووه: چ جای ئەمه لی شهفاعه، به عضیکیان گه یانده مقام القدس، تا بلێن خودایه، یا کوردی خودایه!! ئایا بۆ دلالتی نارد، یا بۆ ضلالت؟ خۆی بکا به فدی ی گوناهاکاران، ئەوجا عالم ببێته سهگی هار، ههرچی بیکا بیکا؟ ذاتیکی وهکو (کلیم الله) و (خلیل الله) له عهزاب دابن، به فدی ی (عیسی) نه جاتیان ببێ؟! وای له و حه ماقه ته! حقاً ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ادنی ظلمیک له تهره ف کبریائییه وه نی، ئەو کافرا نه ی، که ئایاتی هیدایه تیان کردوه ته سه به بی ضلالت، (حقیقه) مه ره ئه وان ظالم، تجاوز له خودا ئەکه ن. ئەو نهوعه ظلمه (وثنی ثنوی)، هه تا (دهری) نه یان کردووه، که وابه ئه ی ئیمان دارینه، خۆتان (بالمه) له شائبه ی (شرک) دوور بکه ن.. غهیری خودا، ئومید به کهس مه که ن.

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ ذاتیکی واجب الوجوده، بی شریکه، غهیری ئەو، چ

ئیلایهییکی تر نییه .. (موجد و منجی) هه رنه وه، هیچ موجودیک اثریکی له
 ئاتاری الوهیهت نییه، نه وهی ههیه، یا له ئیوه به ره ژیرتره، وه کوو جمادات،
 یا وه کوو ئیوهیه له احتیاجی، وه کوو سائری حیوانات ﴿أَلْحَى الْقَيُّومُ﴾ حقیقه
 حه یاتی حقیقی خاص نه وه، زندوویکه حاجه تی به موادی حیویه نییه،
 موادی حیوی و غیره حیوی، وجودی له نه وه زندوویکه بئ توالد، بئ له
 چشت بوون قائم بالذاته، حاجه تی به هیچ نییه، قوامی هه موو چشت له
 ته رهف نه وه، زندوویکه ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾. نه وی (معهه) سست بئ،
 طعام چاک هضم ناكا، بخاری به قووهت نابئ، وه کوو زه مانی پیری نه و
 نه وه که سه نه بوژئی نه ماما ناخه وی، نه وی معهه ی به قووهت بئ، بخاره که
 به قووهت نه بئ، زوو تاثیر ی له ده ماغ نه کا، بئ بوژان خه وی لی نه که وی،
 حاصل ی به هیچ وه جه، غه فلهت و سستی پوو له خودا ناكا. قیومیکه ﴿

مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ بو نه وه، نه وی له ئاسمان و ئهرز دابئ.

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ﴾ کئیه بتوانئ شه فاعهت بکا له خزمهت نه و؟
 به پاررانه وه که س له ده ست نه و نه جاتی بدا، فه ضل له (غلبه) و حيله کاری
 حاشا ئم حاشا، که س نییه تکا کاربئ ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ نه وی شفیع باذن الله
 بئ، له ته رهف خودا ئیلهام نه کرئ، خودا بوکئ پاضی تکا بکا، پاضی
 نییه. که وابئ خه ریکی تحصیلی په ضای خودا بن، نه گه ر لای خوداتان
 هه بئ، تکا کاریشتان نه بئ و، لای پیغه مبه ران و ملائکه تان، به حورمهت
 نه بئ، وه الا هه موویان نه باو له عنه تان لی نه که ن.

خودا وه ندی حی و قیوم ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ نه زانی نه وی له
 مابه ینی ده ستی ما فی السماوات و نه رضه، نه زانی چی نه که ن.. پوو یان له
 چی یه، نه وی له پشتیان وهیه پوو یان لی نییه، نایکه ن سه به بو
 معذره تی به کردنیان چی یه، هیچ له و بزر نابئ، که وابئ نه وی تکا کار بئ

چی عه‌رض نه‌کا؟ بۆ گونا‌ه‌کاره‌که نه‌پارریت‌ه‌وه، چ معلوما‌تیکی بزر بوو، خودا ئاشکرای نه‌کا، (مع انه) ﴿وَلَا يُحِيطُونَ﴾ سکانی سماوات و ارض ده‌وره ناده‌ن ﴿بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ﴾ به زه‌ره‌یه‌ک له معلوما‌تی خودا ﴿إِلَّا بِمَا شَاءَ﴾ الا به چشتیک نه‌بی، که خودا ه‌زیکا فێریان بکا. ئه‌و ملائکه‌تانه‌ی له‌به‌ر (قدسیه‌ت) به بنات الله‌ی مجردیان نه‌زانن، بیستتان له مناظره‌ی ئاده‌م چۆن جه‌هلیان به ده‌رکه‌وت، چۆن اعترافیان کرد؟ «سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا» نه‌وجا عیسا‌یه‌ک، که مؤیدی (بروح القدس) بی نه‌بی چۆن بی؟

﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کورسی خودا نه‌رز و ئاسمان نه‌گرێ، عاله‌می علوی و سفلی جێیان تیدا نه‌بیته‌وه. نه‌فه‌رموون کورسی جسمیکی به‌رینه‌ نزیکی عه‌رشه، هه‌موو ئاسمان و نه‌رز له مقابله‌ی نه‌و، وه‌کوو حلقه‌یه‌که له به‌رابه‌ری سه‌حرا‌یه‌کی پان و به‌رین. له قاموس نه‌فه‌رموئ «الكرسى بالكسر السرير والعلم» ده‌رته‌که‌وئ، که کورسی له لغه‌تدا اطلاق نه‌کریتته سه‌ر عیلم، نه‌وه زۆر خو‌شه، موافقی مقامه.

اولا فه‌رمووی بۆ نه‌وه، نه‌وه‌ی له ئاسمان و نه‌رز دایه.

ثانیاً نه‌فه‌رموئ: عیلمی نه‌و، احاطه‌ی به ئاسمان و ارضی داوه، که‌وابی حاصلی مه‌عنای وایه: ئاسمان و نه‌رز و ما فیهما مملوکی خودایه، حقائوقو اسراریان بۆ خودا معلومه، هیچی لی بزر نابێ.

هه‌م له قاموس نه‌فه‌رموئ: کورسی ناوی دئی‌یه‌که له (طبری‌ه)، هه‌زه‌ته‌ی (عیسی) له نه‌وئ، (حواری) خۆی گرد کردوه‌وه و ناردنی بۆ نه‌وا‌حی.

کورسی له قورئاندا هه‌ر لی‌ره ذکر کراوه نه‌مه زۆر مناسبه، یه‌عنی ته‌ماشای نسبه‌ت بکه‌ن له به‌ینی کورسی خودا به هه‌ر مه‌عناییک، که لی‌ی بگرن له‌گه‌ڵ کورسی عیسی، که دئی‌یکه کردیه (مقری) جمعو بعثی حواری

یہ کانی خوی، بہ گویرہی ئہم نسبہ تہیش، فہرق لہ بہینی جہنابی کبریائی
وعیسی بزائن، کہ اصلا نسبہت قبول ناکا، «والکافرون ہم الظالمون»
﴿وَلَا يَتُودُّهُ حِفْظُهُمَا﴾ لای خودا گران نییہ حفظی (سماوات وارض)، یا
حفظی محیط و محاط، وامہ زائن (مکان) حفظی خودا ئہکا، خودا حفظی
مکان و مافی المكان ئہکا، مادامہ کو حفظی علوی سفلی لہ سہر خودا
گران نہ بین، شہریکی بوجی یہ؟

کہ سیٹک لہ خہ لقی عالم عاجز نہ بین، لہ حفظی چؤن عاجز نہ بین؟ معاذ
اللہ، ئہ گہر خودا لہ حفظی ئہرزو ئاسمان عاجز بین، غہیری ئہو کہ لہ
نہ فسی خویان دا عاجزن، چی یان پئ ئہ کرئ؟ ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ ہر
ئہوہ بلند، لہ شریک و اشباہ، لہ معاون و معاند، لہ عجز لہ ہرچی
شائبہی امکانی تیدا بین، گہورہ بیکی وایہ عالم بہ نظر عظمت و کبریائی
ئہو، ذہرہ بیکی محقرہ وک (نالی ئہلئ):

ذہرراتی عکوسی کہ ششی مہری جلالن
وا دین و دہچن سہر زہدہ سلطان و شہہ نشاہ

لہو ئایہتی کریمہ بق ئہہلی ئینصاف، حہقو حہقیقت دہرئہ کہوئ،
ناچار اعتراف ئہکا ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ چ اکراہ و توبزی لہم دینہ دا نییہ
چشتیک، کہ لہ عہقل دوور بین بہ توبزی تکلیفی برہا پئ کردنی تیدا نییہ،
وہ کوو لہ عقائدی ضروریہی دیانان دا ہہیہ، لای ئہوان ئہ بین قبولی
بکہی، عہقل ہہظمی بکا، یان نا. ﴿قَدْ بَيَّنَّ الرُّشْدَ مِنَ الْغَيِّ﴾ بہ حہققہت،
بہ راستی تمیزی بوو، ناشکرا بوو، جودا بووہوہ بہ (رای العین)، ہدایہت
لہ ضلالہت، وک تمیزی مرشدو ہادی، لہ (مضل و مغوی)، ﴿فَمَنْ
يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ﴾ ہر کہ سیٹکی انکاری طاغوت، لات و عزی، کاہنو
شیطان، پئسی پئ لئ گوڈرین، اصنام، ہرچی عبادت بکری، غیری

خودا، مردہی نہ ہلی کتاب بکا، بہواییان پی نہ کا ﴿وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ﴾ باوپی
 بہ خودا بکا ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ بہ حقیقت دہستی گرتوہ بہ
 قولپی مہ حکم، (عروہ) لہ لغت دا بہو جی بہ نہ لین، کہ دہستی پیوہ
 نہ گیری لہ دۆلکہ، لہ گوزہ، کہ پی نہ لین (قولپ، مہ نگل) قولپیکی
 وامہ حکم، کہ ﴿لَا أَنْفَصَامَ لَهَا﴾ تیک و دہریشی نی بہ، فہضل لہ قہلشت و
 لیک بوونہوہ ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ۲۵۶ مہ موو چشت نہ بین، واسطہی پی ناوی،
 مہ موو چشت نہ زانی، عیلمی نہوہ محیطی غیرہ محدود، عیلمی مہ موو
 عالم کہ مہ. لای بہ عضی حکماء، عیلم بہ حقائق اشیا بۆ غیری خودا
 نی بہ، نہ گہر چشتیک بزائن ظاہری بہ، شہ بہ حہ، نہوی بہ شہر بی، کہ میک
 بیسی و گۆشو ہۆشی مہ بی، چشتی بزانی، چۆن ٹیمان بہ طاغوت
 نہ ہیتی، چ بتو اصنام! چ شہیتان و عفریت؟! نہ ہلی کتاب چۆن بہ قسہی
 نہ ہلی ضلال مہ لئہ خہ لہ تی، اعتماد نہ کاتہ سر شہ فاعہتو فدیہ؟ خوی لہ
 سہعی و عہمل نہ کا، نایا نہو طاغوتانہ تامینی نانیکیان پی نہ کری، تا
 تامینی نہ جاتی اخروی بدہن؟

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ خودا نصیرہ، معینہ بۆ نہوانہی ٹیمانان ہیناوہ
 بہ الوہیہ تی، بہ ربوبیہ تی، بہ وحدانیہ تی، بہ مالکیہ تی یوم الدینی
 ﴿يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ لہ نہوای تاریکی نہیان ہینیتہ دہرہوہ.
 تاریکی انواعی مہ بہ، لہ اعتقاد بہ خودا.. بہ افعالی خودا.. بہ صفاتی
 خودا، لہ اعتقاد بہ ملائکہت، لہ اعتقاد بہ کتب، لہ اعتقاد بہ پۆزی جہزا،
 لہ ہر مہ قامیک، ٹینسان احتیاجی مہ بہ معاونہی خودا، و الا نہ کہ ویتہ
 تاریکی، بۆی چہ ضرہتی رہ سولی کبریا، لہ دوعادا عہرضی بارہ گاہی کبریا
 نہ کا «ولاتکلی الی نفسی طرفہ عین» بہ سایہی ثایاتی بینات، خودا
 پی بہ کی پاستو فراوان، نہوی مؤمن بی ناکہ ویتہ تاریکی، نہ گہر

غه فله تیکیشی به سهردهات، زوو ناگادار نه بیته وه .

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ که نیمانیان به خودا نه بی ﴿أُولَٰئِكَ أَهْمُ الظَّالِمُونَ﴾ معین و نصیری نه وان ظالمانه ی طاغی و باغی ، متجاوز له حدن ﴿يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ﴾ دهریان نه کهن له پوناکی بو که لی تاریکی . هتا نه مړوش، که ده لاین عه صری عیلم و عرفانه، طاغوتی دیانان خه ریکن موسلمانان بکه نه دیان، له پوناکی توحید، بیان کهن به شکل و صوره ت په رست ﴿أُولَٰئِكَ﴾ نه وانمهی کفر و ضلال ﴿أَصْحَابُ النَّارِ﴾ خاوه ندی ناگری جه هه ننه من ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ (۲۵۷) نه وان له ناوی دا ابدأ نه مینین، دهر ناچن . مادام خه لق له (نور) به پینه دهر وه، نه بی نه وان بچنه ناو ناگر، (مع انه) وه کو له حدیث معلوم بووه، جه هه ننه م په شه، پوناکی نییه، نه وانی تابعیشیان بن طبعاً ملازمی خزمه تیان نه بن، اریابو ئالهی خو یان چو ن به جی نه هیلن، هه روه کو له دنیا تابعیان بوون، له عه زابیشدا تابعیان نه بن، نه گهر که سیټک شوبه بیکی بیی له (اغوا) و پئی لی گوډرینی طاغیان، چ طغیانیان به سه به بی سلطنه تی دینی بی، چه سبب به سلطنه تی دنیا بی .. ذاتاً له (لغت) دا طاغوت اطلاقیش نه کریته سهر مه لیکی ظالمی مستبد، بو ده فعی اشتباه، با تامل بکا له نه و ماجه رایه، که بو تان ذکر نه کری .

﴿أَلَمْ تَرَ﴾ نه ی په سول، یا هه ر که سیکی صاحب پویه تو علم بی ﴿إِلَىٰ الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ﴾ گویا خو ی وا نه نواند، که به مناظره غالبه له سهر چه ضره تی ئیبراهیم، نه و مجادله یه ش دهر باره ی خودا بوو، (انه) طلبی له چه ضره تی ئیبراهیم نه کرد، که به ده لیلی اثباتی وجود و وحدانیه تی خودا بکا سه به ب چی بوو؟ ﴿أَنۡ ءَاتَهُ اللَّهُ الْمُلْكَ﴾ سه به ب به نه وه، که خودا مولکو سه لطنه تی پی دابوو، مغرور بوو بوو، ده عوای خودایه تی نه کرد،

گەرچی ئەمە ادعایەکی زۆر باطلە، ئەمما نظر بە چلکەنە پلکەنەکانی ئێمە،
فەقیرو بێ دەسەلات بە واسطەی ئەوەی، کە یەک دوو گەر و گورریان بە
دوا ئەکەوێ، لوتیان ئەچیتە ئاسمان و دەعوای خواوەتی ئەکەن، ئەو
طاغوتە بە (مەلەک) حسابە، کەسیکی بۆ خۆی چاوی اعتباری هەبێ،
لەسەر صفحاتی کائنات، ئەبینێ چەند هەزار ئایاتی بیئات لەسەر وجود و
وحدانیەتی خودا ئەدرەوشیتەو. ئەمما تکبر و تجبر و جەهل، چاوی
بصیرەتی ئینسان ناهێلێ، ئەو (مەحاجە) یە کە ی بوو؟

﴿إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ﴾ ئەو وەقەتە بوو، کە حەزەرەتی ئیبراھیم فەرمووی: ﴿رَبِّی
الَّذِی یُحِیِّ وَیُمِیتُ﴾ مردوو زندوو ئەکا، زندوو ئەمرینێ، موادی جامدە
لەگەڵ عناصری حیە تیکەڵاو ئەکا، انسانێکی زندووی لێ پەیدا ئەکا، موادی
حیویە لە هەیکەلی زندوو ئەخاتە دەرەو، ئەمرینێ. (سعدی) ئەلێ:

(ز ابر آورد قطره سوی یم

ز صلب آورد نطفه در رحم

ز آن قطره لؤلوی لالا کند

و زین قامت سرو بالا کند)

﴿قَالَ﴾ ئەو شەخسە گوتی ﴿أَنَا أَحْیِّ وَأُمِیتُ﴾ حقیقە، مقابەلە یەکی نابەجا،
ئایا تەماشای خۆی نەکردو، چۆن ھاتۆتە وجود، و آباء و اجدادی ئەو لە
کێ حەیاتیان وەرگرتوو؟!

حاصلی، قسە یەکی ئەوەندە بێ معنایە قورئان جوابی نادا، ئەگەر ادعا
بکا ئەو عالەمە لە نباتات و حیوانات و ئینسان، من ئەیان ژینم و، من ئەیان
مرینم، ئەمە عینی شیتی یە، لە ئینسانێکی ادنی شعورێکی هەبێ صدور
ناکا، ئەگەر بەم پوایەتە بێ، کە پوایەت کراو، گویا دووکەسی لە حەپس
هیناو تە دەرەو یەکیکیانی کوشتو و یەکیانی بە پەللا کردوو، گویا
ئەمە (احیا و اماتە) یە، حقاً ئەو زۆر حماقەتە.

له پړوی نه رزی، صده پادشای له و زیاتر هه بووه، محبوسۍکی اعدام کردووه و محبوسۍکیشی به پره لالا کردووه، به لام طغیان پښی محاکمه ی عه قل ناهیلن، لای خوۍ حیله نه کا، مغالطه نه نوینن، هم له احیا و اماته، هم له مقصدی حه ضره تی ئیبراهیم، مقصدی حه ضره تی ئیبراهیم له م ده لیله (برهانی تمانعه) ، په عنی که سیکی نه مړو ده عوای خوا به تی بکا، نیجاب نه کا ترتیبات و نظاماتیک دابنن، که ده لالت له الویه تی بکا، نه و ترتیب و احوالاتی سابقه، دیاره ئی نه و نی به، به لام نه و شه خصه گوړری و هینایه معارضه، په عنی مادامه کو منیش احیا و اماته نه که م، احیا و اماته نابیتته ده لیل له سهر وجودی خودا.

بۆین حه ضره تی ئیبراهیم اغماضی له حیله کاری نه و کرد، که نه توانی حیله کاری تیدا بکا، بۆین نه فهرموئ: ﴿قَالَ اِنَّهُمْ قَارَتْ اَللّٰهُ يٰ اُنٰى بِالسَّمْسِ مِنْ الْمَشْرِقِ﴾ خودای تبارک و تعالی به و نظمو ترتیبی، که نه ببینن پوژ نه هینن له لای مشرقه وه، نه وی اربابی نظربن نه زانی، احیا و اماته که لیک له فوقی هینانی پوژه له مشرق، که (الی یومنا هذا) هه رچه ندی حکما و نه هلی دانش هه به، له سرری حیات ناگهن. (احیا) زندو کردن، قیاس ناکرئ له هینانی جسمیکی گه وره له لاییک بو لاییک، هه رچی علمای هیئت بئ، سه به بی حه ره که نه زانی، به لام نه وه نظر به (دروست بینان) ظاهر زاتره، ظاهر وایه حه ضره تی ئیبراهیم، نه و شه خصی نه ختیک به نه هلی علم زانی بئ. ﴿قَاتِ بِهَامِنْ الْمَغْرِبِ﴾ نه گهر راست نه که ی، له ده عوای خوټ مقابله بکه و، نه و نظمه تیک بده ﴿فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرُ﴾ زاناندی نه و مقابله به به و ناکرئ، مات و مبهوت بوو، وه کو خودا په رسته کان نه یگوت: من نه یکه م!.

که لیک له خودا په رسته کان له و نه وعه قسه شهرم ناکا، نه لین: «فلان شه خص چهنده سال جله وی پوژۍ پاکیشاوه، په عنی نه و پوژه ی هیناوه له

مشرق بۆ مغرب»، بعضیکیان ئهلین: ئه رز ئه رزی منه .. ئاسمان ئاسمانی منه! تاویلی مه لایه کانیش بۆ ئه و نه و عه که سانه، له قه بیلای عوزر له قباحهت خراپترهیه، که لیک له مسیحیان بی پهرده و حجاب ئهلین: (عیسی) خالق ئه رز و ئاسمانه!

حاصلی، ئه و طاغوتی له (ملیون) هکان په یدابوون، له کافره کان په یدا نه بووه. پاش ئه م (بهته)، ئیجابی ئه کرد له ده عوای باطلی خوئی بگهریته وه، له تاریکی بی بۆ پوناکی، اهتدا به حه ضرهتی ئیبراهیم بکا. ئه ماما حبی جاه و سلطنهت، مه یلی پئاسهت، لی ناگهری ئه و نه و عه که سه ئیمان بهیئنی ﴿وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿٢٥٨﴾ قه ومیک پووچووین له تجاوز و تصرف به غیری حق، خودای تعالی هیدایه تیان نادا، ذاتاً تازه فهرمووی (لا اکراه فی الدین) ئه و نه و عه مه یله، پاسخه، به قووه ته، مانعه، تا مانع نه رروا (مقتضی) تاثیر ناکا. (طاغوت) دوو قسمن، قسیمیک طاغوتن بۆ خوئیان، اضلالی خهلق ئه کهن بۆ خوئیان، قسیمیک طاغوتی غه یرن بۆ غه یر، خهلق (اغوا) ئه کهن، پئیان لی ئه گورن، ماجرای ئه و شخصه له گه ل حه ضرهتی ئیبراهیم بۆ ئه وانه یه، که خوئیان طاغوتی خوئیان بن.

﴿أَوَكَلَّلِيْ مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ﴾ مثله بۆ ئه وانه ی، که به ناوی غه یر، خهلقی اغوا ئه کهن، ئه و زاته ی که به سه ر دئییه کی دا تی پهری، کئییه؟ چ دئییه که؟ به یان نه کراوه له قورئان، وه فی الحقیقه په کیشمان له سه ر به یانی نه که وتوه، ئه ماما ئه و شه خصه ئه بی (عوزیر) بووی، چونکه بعضیک له طاغوته کانی بنی اسرائیل اضلالیان به ناوی ئه و ئه کرد و، ئه وه یش پوایهت کراوه له حه ضرهتی علی، ابن عباس، عبدالله بن سلام «وعند جهينة الخبر اليقين» عتاده، عکره، ربیع ضحاک سدی، زۆر له علما یان ته فیسری ئه وه یان اختیار کردوه ﴿وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ ئه و دئییه وا و یران بووبو، که بانه کانی پووچوو بوون، که دیواری خانوه کان به سه ر داره کاندایه که وتبوون و اغلب

جئ، قبرستانی لئ نزیکه وپئی به قبرستان دا نه پوا، نهو ذاته، که مروی کرد به مقبره ی دئییه که، ظاهراً نه بی وه کوو مقبره ی (کویه) ، اغلب ئیسکوپروسکی مردووه کان به ده رکه وتبی، نهو جا به خاطری داهات ﴿قَالَ﴾ گوتی له دلی خویدا و قابله به زوبانیش له گه ل خوی گوتبی ﴿أَنْنِ یَحِیْ هَذِهِ اَللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ له کوئ خودای تعالی زندووی نه کاته وه نهو دئییه، به عنی نه هله که ی له پاش مردن.

﴿فَاَمَاتَهُ اَللّٰهُ مِائَةً عَامٍ﴾ خودای تعالی سه د سالی مراند، به عنی خودای تعالی مراندی و سه د سال لهو حاله یدا مایه وه، و الا نه فس مراندن چشتیک نییه دهوام بکا، نهو مردنه لای جمهور مردنیککی حقیقی بوو، به لام (مجددی مصری) نهو اماته تفسیر ناکا به مردنیککی، که بالکلیه پوح له به دهن ده رچوون بی، نهو فهرموئ: نهو وه نهو وه بی هوشییه، که حیوانی بی حس و حه رکه نهکا (داء النوم)، که ئیستا معروفه مردنی (اصحاب الکف) یش بهو نهو وه ته فسیر نهکا، نهو هیش باشه، ذاتاً معظم حیواناتی بی به رگ وه کو مار، هه تا کیسه ل له پوژانی ساردی سر نه بی له حس و حرکه نه که وئ، خواردن و خواردنه وه ی نامینی، ده ورانی خوین و دقاتی قلبی سست نه بی، (معه) به حرکاتیککی ضعیف چه ورایی به دهن سه رف نهکا، تا دنیا گهرم نه بی به هوش دیته وه، به لام له گه ل دواپی به تکلفاتیککی زور نه بی، پیک نا که وئ ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاهُ﴾ پاش سه د سال جه نابی حه ق زندووی کرده وه ﴿قَالَ﴾ خودا سوالی لئ کرد ﴿کَمْ لَبِثْتُمْ﴾ جه نابی حه ق نه یزانی، مقصودی نه وه بوو بوی به یان بکا ﴿قَالَ﴾ له جوابی کبریائی دا ﴿لَبِثْتُ يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ پوژئی، یا بعضیک له پوژیک ﴿قَالَ﴾ خودا فهرموئ:

﴿بَلْ لَبِثْتَ مِائَةً عَامٍ﴾ تو سه د سال لهو حاله دا مای ﴿فَانْظُرْ اِلَی

طعامِک و شرابِک ﴿ ته‌ماشای طعام و شه‌رابت، که نازووقه‌ی سه‌فه‌رته، بکه به بین‌کردنو تام‌کردن ﴿ لَمْ يَتَسَنَّهٗ ﴾ تغییری نه‌بووه، تامی، بۆنی نه‌گۆردراوه ﴿ وَأَنْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ ﴾ ته‌ماشای که‌ره‌کات بکه چی به‌سه‌ر هاتووه، پزیوه، ئیسک و پروسکی نه‌ماوه، تۆمان زندوو کرده‌وه، اولاً ببی به نایه‌ت بۆخۆت، چونکی خۆت ناگات له‌حالی خۆت نه‌بووه، وثانیاً ﴿ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ ﴾ بۆ نه‌وانه‌ی که نه‌تناسن دواپی، نه‌وا که‌ره‌کات زندوو نه‌که‌ینه‌وه ﴿ وَأَنْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ ﴾ ته‌ماشای پارچه‌ پارچه‌ی ئیسکی که‌ره‌کات که ﴿ کَيْفَ نُنشِزُهَا ﴾ چۆنی بۆ لایه‌ک بلند نه‌که‌ین و ته‌رکیبی نه‌ده‌ین ﴿ ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا ﴾ دواپی گۆشتی به سه‌ردا نه‌هینین ﴿ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ ﴾ که بۆی معلوم و ناشکرابوو، خۆی له‌تاریکی شکو شوبه‌ه نه‌جاتی بوو ﴿ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ ﴿ ۲۵۱ ﴾ نه‌زانم خودای تبارک و تعالی له‌سه‌ر هه‌موو چشتیک قودره‌تی هه‌یه، مادامه‌کو له‌دائره‌ی امکان‌دا بئ له‌قودره‌تی نه‌و عاصی نابئ، نه‌گۆردانی طعام و شراب له‌مده‌ی سه‌د سال (حقیقه) به‌قودره‌تیکی زۆر کامل نه‌بئ نابئ، به‌لام طاغوتی اهلی کتاب، نه‌و نایه‌ته‌شیان گۆردی کردیانه «ابن الله»، که خه‌لقی پئ له‌پوناکی ببه‌نه تاریکی. له‌و ماجرایه‌هه‌یکه‌لی اموات له‌موادی اصلیه‌ گرد نه‌کریته‌وه، پوحی دیته‌وه به‌ر.

جه‌نابی حق ماجراییکی تریشمان بۆ به‌یان نه‌کا، که نه‌جزای به‌ده‌نی مردوو‌ه‌کان له‌گه‌ل یه‌ک تیکه‌ لاو بین، ذاتاً نه‌م اعاده‌یه له‌نظر عه‌قل گران‌تره‌ و، ممکنیشه‌ بلئین نه‌م وه‌فته، که حه‌ضره‌تی ابراهیم فه‌رموی: خودای من نه‌ژیینئ و نه‌مرینئ، واردی خاطری بووین، که له‌کیفیه‌تی اعاده‌ی سؤال له‌حه‌ضرتی کبریائی بکا، له‌به‌ر زیاده‌ مناسبه‌ی ماجرای

(كالذی مَرَّ عَلَى قَرْیَةٍ) ی ھاویشته ناو. وهههم پێییه که بۆ ئەهلی توحید، که فکریان حَرَبَی بۆ تێگەشتن له مسائلی صعبه سؤالبکهن، تا ممکنیان بێ له ئهسراری عاله می (کون و فساد) بکهن، ئەمه هیچ منافی اسلام و استسلام نییه، خودای تعالی، که ئەمری کرد به حضرتی ابراهیم (أَسْلَمَ) دەر حال فەرمووی: (أَسْلَمْتُ) معانه ئەو نهووعه سؤالهیش له خودا ئەکا، که وابێ حضرتی خلیل استسلامی علی العمیای نهبووه، به لام عفاریتی طاغوتی ئەهلی کتاب، تکلیف له عبادی خودا ئەکهن، که بێ (لِمَ) «بۆچی» تهسلیمیان ببن و شعبه ییکیش له موسلمانان ئەم پێگهیان اختیار کردوه. جهنابی حەق (علی وجه التذکار) ئەفهرمووی: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ﴾ ابراهیم سهلامی خودای لێ بێ گوتی: ﴿رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى﴾ خودایه نیشانم بده چۆن مردوان زیندو ئەکهیهوه؟ حضرتی ابراهیم لهوه مهلاتر بوو، که له سێ حهیات سؤال بکا، ئەوه سرریکه سهربهمۆر بۆ کهس کهشف نهبووه و، لایشم وایه بۆ کهشف نابێ. علمای طبیعت زۆر خهریکن، چی یان به چ نهکردوه، مبادا که سێک توهم بکا، که ئەو سؤاله له سه ر شک و شوبهیه له قودرهتی کبریائی ﴿قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ﴾ خودا فەرمووی ئایا ئیمانته هیناوه به ئەوه که، من مردوان زندو ئەکهمهوه؟ ﴿قَالَ بَلَى﴾ گوتی ئیمانم ههیه ﴿وَلَكِنْ﴾ سؤالم کرد ﴿لِيُظْمِنَ قَلْبِي﴾ که مشاهده بکهم، چۆن مردوان زندو ئەکهیهوه.

پیش زهمانی سعادته، جهنابی حەق ئەو نهووعه امورهی به کردهوه به یان ئەکرد، یا به علائم تفهیمی ئەفهرموو، که ئەوه نابێ که سێک، ئەگه رچی وهکو حضرتی کلیم و حضرتی خلیل، بێ نه شتهتی له زهمانی غلبه ی حس و خه یال دا بووبێ، ده رگه ی فکر به ته وای نه کرا بێته وه، ئەو نهووعه نه شته ته نوعاً ما تاثیرێک و ده غده غه یه ک ئەدا، لام وایه ئەمه ضروری به

وجوداً نی‌یه، جێ‌ی انکار نی‌یه، به‌لام ئه‌و خرت‌خرت‌ه، زوو له‌ دایان‌دا ئه‌پوا و جاگیر نابێ. ﴿قَالَ﴾ جه‌نابی حق‌ فه‌رمووی سؤاله‌که‌ت به‌جێ‌یه ﴿فَخَذَ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ﴾ له‌هر نه‌وعه‌ ته‌یرێک‌ بێ، چوار ته‌یر بگره‌ ﴿فَصَرَّهُنَّ إِلَيْكَ﴾ هۆگری خۆتیان بکه‌، ئه‌وه‌یش بنا به‌ اختیارێ مجدی مصری، به‌ موافقه‌ی ابو مسلمی اصفهانی، به‌عنی به‌خۆتیان مالوف بکه‌، مه‌یلیان بده‌ری، مه‌یلت بده‌نی ﴿ثُمَّ أَجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا﴾ هه‌ریه‌که‌یان له‌سه‌ر چیا‌یه‌ک‌ دابنی، کانه‌ له‌ به‌ر ئولفه‌ت به‌یه‌ک‌، بوون به‌یه‌ک‌، بۆین به‌یه‌کی ته‌عبیردا به‌جزؤ ﴿ثُمَّ أَدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا﴾ پاشان بانگیان بکه‌ دێن بۆ لای تو، خێرا به‌ باله‌ فرده‌و نووکی په‌نجه‌ له‌سه‌ر ئه‌رز بۆت دێن.

تلمیذی عصریش زۆر قه‌وه‌تی داوه‌ته‌ ئه‌م معنایه‌، بنا له‌و (قوله‌) هه‌ضره‌تی ابراهیم تێگه‌یشت، که‌ جه‌نابی حق‌ به‌ ئه‌مری تکوینی، اعاده‌ی اموات ئه‌کاته‌وه‌، چۆن له‌ او‌ه‌له‌وه‌ به‌ ئه‌مری تکوینی خلقی کردوه‌، ئه‌مما به‌و وه‌جه‌ه، که‌ ئێمه‌ ئیشاره‌مان بۆ کرد. قولی جمهور اوقفه‌، که‌ هه‌ضره‌تی ابراهیم چوار ته‌یری هێنا سه‌ری بررین، کوتانی، هه‌موو اجزایان تێکه‌ لاو بوو، دوایی کردی به‌ چوار له‌ت، هه‌ر له‌ته‌ی له‌سه‌ر چیا‌یه‌ک‌ دانا، به‌ امری خودا بانگی کردن، هه‌ر به‌یه‌ک‌ له‌ اجزای خۆی گرد بوونه‌وه‌، هه‌یاتیان هاته‌وه‌ به‌ر، له‌سه‌ر هۆشو گووشی پێشوو به‌ باله‌ فرکه‌ هاتنه‌وه‌ لای هه‌ضره‌تی ابراهیم، ئه‌مه‌یش ده‌لیلێکی ئاشکرایه‌ له‌سه‌ر کیفیه‌تی اعاده‌، چۆن له‌ اجزای ئه‌صلی خه‌لق کراون، هه‌ر له‌و اجزایه‌یش اعاده‌ ئه‌که‌نه‌وه‌، با عنصری مردوه‌که‌یش له‌گه‌ڵ عنصری چشتی تر تێکه‌ لاو بووین. ﴿وَأَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ خوداوه‌ندی انام، غالبه‌ عجز بۆ ئه‌و نی‌یه‌، ئه‌وی له‌ دائره‌ی امکان دابن، ئه‌توانن بیکا، حکیمه‌.. حکمه‌تی ئه‌و وا له‌ قضا ئه‌خوای، که‌ هه‌یاتی بشری به‌ ضایع نه‌ پوا، که‌سیکی وه‌کو ابراهیمی خلیل، وه‌کو

موسی کلیم، وه کو خاتم الانبیاء بمیری و ببریتته وه، حاشا.. ئه وه له
حیکمهتی حکیم علی الاطلاق ناوه شیتته وه. له و ئایه ته کریمه ده رنه که وئ، که
احیای اموات به اعاده ی معدوم صرف نی یه، چونکه ئه وه اعاده
نی یه، خه لقیکی سه ربه خۆیه، لاشک جه نابی حق، به شه ری نا ئلی حه یاتیک ی
ابدی نه کا، نه مرق نا سبه ی (وکل آت قریب).

ابو مسلم مه لایه ک بووه، به فکر با وجودی ئیمانی به ئه صلی معجزه
مه یه، نه م ما زۆر که یفی له گه ل خوارق نایئ، تا ممکن ی بیئ ئه وی مفسره کان
به خوارقیان تهفسیر کردووه، چ نظری چ عملی ئه و به صوره تیک ی موافق
له گه ل قواعدی عقل و طبیعت تصویری فهرمووه. ئیمه یش له لاما ن وایه ئه و
فکره، فکرکی باشه و بۆ ئوممه تی خاتم الانبیا زۆر نافع ه، بۆیئ مجده کان
ئه و (مسله که) یان په سند کردووه و پئی دا پۆیشتوون.. منیش نه گه ر عباره
تی قورئانی موافقه بکا قبولی معانی ابو مسلم نه که م.

له لای من زه مان ی پێش هه زره تی پساله ت، له گه ل زه مان ی دوا ی ئه و
پێغه مبه ره عظیم الشانه، قیاس نا کرئ.. زه مان ی علم و عقل له کوئ،
زه مان ی حس و خه یال له کوئ؟ فکری ابو مسلم بۆ (ما بعد النبوه)، (حقیقه)
حه قه و (واجب القبول)، هه ز نه که م که مێک له افکاری ئه و نه وه
مصلحانه تان عرض بکه م.

ئه ساسی اسلامیه ت له سه ر ئیمانی صحیح و عملی صالح دامه زرا، له
زه مان ی پساله ت و هه ر دوو عومه ر (عمرین)، ئه و ئه ساسه به ته وای
محافظه کرا و اثریشی دیترا، دوا یی ده رگه ی فتنه و فساد کرایه وه، فسق و
فجور زۆریوو، شه وق و نشاطی صلاح نه ما، سه به بی چه بوو؟ ئه ریابی فکری
مشغول کرد؟ دوا یی بۆیان معلوم بوو، ئه سبابی فساد ی ئومه م، خاصه
افکاری اسرائیلی به سه ر ده ماغی موسلمانان وه ک سه یل خرق شان طفیانی
کردووه، که نزیکه بنیانی اسلامه تی به بادا، ئه و اسبابانه اعتماده سه ر
خوارق، اغترار به نه سه ب پشت به ستن به شفاعه ت، بیئ اهتمامی به عقل،

ادراکیان هیشتیه وه، ده رگه ی که رامه تیان به نه و عیك واسع کرد، که خوشتر به باره وه به کونی ده رزی دا برروا، خوی له م تهره فو له و تهره فی نه دا، شفاعت باسی ناکرئ، جیران بۆ جیران، مه لاو و شیخ بۆ تبعه ی خویان، وه کو پیغه مبه ران شفاعت نه که ن! انتساب بۆ حه ضره تی رساله ت، به لکوار بۆ علماء اولیا اکسیره، کافی یه! بۆ سعاده تی قیامه ت، هر ئیمان حسابه، له گه ل ئیمان خراپه بئ نه تهره، ولی محفوظن بنا له قسه ی «نابلسی» مه عنای نه وه یه، وه لئ هه زار گونا ه بکا، زهره ییك تاثیر له معنویاتی ناکا، نشست به مقامی معلا ی نادا، نفسی مقدسی قدس سرره پیس نابئ.. ده ک چاوی سهرم بی! حاصلئ، له به ینی افراط و تفریط، تضییق و توسیع ئوممه ت اصلاح نه کرا، پۆژ به پۆژ شقاق و نفاق، عناد و فساد زیاد نه کا، تا آخری له عصری ئیمه بۆ مبابیه کیان ته قاند، که به جارێک عناصری موسلمانانی پارچه پارچه کرد، نه مه ش چی یه؟ فکری قومیه ته، که له تهره ف (ولسن) په ئیس جمهوریه تی امریکا هاویشته ناو موسلمانان و، فکری مصلحی گوردا بوو به فکری طاغوتی، تاکو به دینیش فیرقه کانی موسلمانان له یه ک جودا بن، هه وای پرساله ت که وته ده ماغی مصلحه کان، قومی تازه، دینی تازه. بعضئ علما له سهر فکری اصلاح ماون، به لام مه یلی مه ذه بی پابه ندی به سوننه ت، هه تا له اموری سیاسه تو اداره و حه رب بووه ته زنجیریان. نه به فیکر نه به عمل، شه قاویکی فراوانیان پئ ناهاویشترئ، نه و ئوممه ته، تا وه کو به ئایه تی (تلک امة قد خلت لها ما کسبت ولکم ما کسبتم ولا تسئلون عما کانوا یعملون) دلئ خویان مصلقل نه دن، پئ به قانونی صلاحی ئوممه ت نابهن، لیتره له به ر درێژی، به نه وه نده اکتفامان کرد، ان شاء الله له موقعی مناسب، منیش فکری خۆمتان عه رض نه که م.

له پیش آیه الکرسی نه مری کرد به اتفاق و تفصیله که ی ذکرکرا، هه مووی به مناسبه تی شفاعت بوو، لیتره مثلیک ذکر نه کا بۆ زیاده ترغیب و تشویق،

له‌سه‌ر انفاق له ریگه‌ی، خودا (خالصاً مخلصاً لوجه الله الکریم) ﴿مَثَلُ الَّذِينَ
 يَنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ته‌وی بذلی پوچ، یا جگه‌ر گوشه‌ بکا، نه‌وه
 هه‌ر تمثیل نا‌کری ﴿کَمَثَلِ حَبَّةٍ﴾ که ماده‌ی حیاتی تیدا هه‌بی، بچه‌ندری له
 نه‌رضیکی خاوی و به‌قووه‌ت شین بووی، بنجی کردبی، (پیکه‌ بره‌ی
 لی نه‌دا بی و (کورکی) نه‌بی ﴿أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ﴾ هه‌وت گول دهریکا، له
 هه‌ر گوله‌ی گولیک ﴿فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ﴾ له‌هه‌ر گولیک سه‌د دانه‌ی
 تیدا‌بی، که نه‌کا یه‌ک به‌هه‌وت سه‌د، له‌ولاتی به‌به‌ره‌که‌ت له‌سالی هاتی
 زور، وا نه‌بی دانه‌ییک بنجیکی گه‌وره نه‌کا، ده‌پازده گول، دهرنه‌کا، غیری
 سنبله و چه‌یشی لی په‌یدا نه‌بی، له‌یه‌ک و هه‌زاریش تی نه‌په‌رینتی ﴿وَاللَّهُ
 يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ به‌وه‌قه‌ده‌ره و زیاد له‌وه‌قه‌ده‌ره، له‌فنی زراعت معلوم
 بووه، تا (تق) ساغ و بی عیله‌ت بی، طبیعه‌تی نه‌رزه‌که له‌گه‌ل طبیعه‌تی
 دانه‌که موافق بی، نه‌رزه‌که زیل بکری، چاک بکێلدری، توو بدری، نه‌پرر، نه
 شاش، بی ده‌خیله‌و ئافات، بی بارانی له‌وه‌قت بی، له‌وه‌قتی زاد گرتن، بای
 به‌شده‌ت و بارانی به‌قووه‌تی نه‌بی، هه‌وای سان بی (الی ماشاء‌الله)
 به‌ره‌که‌تی نه‌بی، هه‌روه‌ها ته‌وی مالتیکی چاک به‌مه‌لیکی خوش به
 اخلاصیکی ته‌واو، بداته ته‌هلی استحقاق، جه‌نابی حه‌ق جه‌زا خیری زیاتر
 نه‌کا ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ که‌ره‌می قودره‌تی، په‌حه‌متی فراوانه، احاطه‌ی
 به‌هه‌موو چشت داوه، عیلمی ته‌و ذاتی‌یه هه‌موو چشت نه‌زانن، نه‌ته‌نها
 علمی تجلی و انکشاف، علمی عملیش، که مبدئی خه‌لق و ئیجاده، ذاتاً
 مقصد له‌علمی صانع علمی عملی‌یه، نافه‌رموئ (کمثل ذی حبه)، یا (مثل
 ما ینفقون کمثل حبه) اشاره بو نه‌وه، که نه‌وانه نه‌فسی خو‌یان مه‌بده‌ئی
 خیرات و حسناتن (کانه) نه‌فسی (حبه)‌که‌ن و به‌(انفاق فی سبیل الله)
 خو‌یان نوما نه‌که‌ن، له‌مدارجی ترقی نه‌که‌ن. نوما و ترقی یان، له‌کیفیاتی

نفسیه‌یه، تمثیلیان بۆ ئەکا به نەماو زیاده‌یی (فی‌الکم). انسان له انفاقدا سێ قسە:

قسەتیک جود و احسان ئەکا بێ ئەمەل بەکەس، وائەبێ ئەوی احسانی لەگەڵ کردووه، ئەبێ به دوشمن گەلیک خراپە‌ی ئەکا، قطعیا به چاری داناداتەوه و لەلای کەس باسی ناکا، بە‌پاستی له ایامی ئێمه (حماغای غفوری زاده) له و گۆژه بوو، هەزار لیڤه‌ی بدابوایه کەسێک، کەس لێ‌ی نائە‌بیست به‌هیچ وه‌جه، باسی نائە‌کرد. ئەوانه ﴿الَّذِينَ﴾ ئەوانه، کە ﴿يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ هیچ مە‌ی‌لێکی تریان له دڵ دا نی‌یه ﴿ثُمَّ﴾ له پاش به‌خشیش له‌پێ‌ی خوا بۆ خوا ﴿لَا يَتَّبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا﴾ به‌دوای به‌خشینه‌که‌یان نانیڤن ﴿مَنْ﴾ منە ﴿وَلَا أَدْرِي﴾ له فوقی منەت به‌ره‌وژوور، نه‌گەرچی ئەو کەسه به‌دنه‌کی و نان‌کوڤیش بکا. ئەوانه ﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ اجری خۆیان، حەقی خۆیان لای خودای خۆیانە ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ چونکی ئەزانن خودا صادق الوعدە، واسع‌الکرمة. ﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ﴾ قسە‌یێکی خوش‌وچاک به‌تواضع ﴿وَمَغْفِرَةٌ﴾ و داپۆشینی عە‌یبی خۆی، یا عە‌یبی کەسێک که غە‌یبی بزانی ﴿خَيْرٌ﴾ لای خودا چاکتره له ﴿مَنْ صَدَقَ يَتَّبِعْهَا أَذًى﴾ له صدقه‌یه‌ک، که (اذی) له دوواوه‌ بێ، نه‌گەرچی پاشان ئەو نه‌وعه‌ کەسه، دیاره نه‌فسی پاک نه‌بووه، وه‌ الا چاکە‌ی خۆی له فکر ئە‌کرد، چ جای ئە‌وه‌ی اذای به‌دوادا نیڤێ، با اجریشی هە‌بێ، ئە‌مما حورمه‌تی خاصی لای خودا نی‌یه ﴿وَاللَّهُ غَنِيُّ حَلِيمٌ﴾ خودای تعالی ده‌وله‌مە‌نده، حاجه‌تی به‌کەس نی‌یه، حلیمه ئی‌وه‌ش اقتدا به‌و بکه‌ن، حلیم بن.. قیسکه‌ ته‌نگی مە‌نوێڤن، با ئە‌وه‌ی چاکه‌تان له‌گە‌ڵ، کردووه، سوئی ادبیشتان له‌گە‌ڵ بکا، جنیوی پێ‌ مە‌ده‌ن، لئامه‌تی به‌ ده‌ر

مہخن.. ئەمانە قسمی دووہمن لە ثانی اتفاق (مَن و اذی) ناکەن، بەلام بە دواى ئەننن.

قسمی سییەم: لە ثانی اتفاق قسەى ناخۆش ئەکەن، منەت لەسەر شانی عالەم دائەنن، ئەلین: من نەبم خەلقى لە برسان ئەمری. چەند جارم انعام لەگەڵ کردن، ورگ دراینە، ئەوہ چی یە ھەر تیر نابن!! جەنابی ھەق بالکلیە نەھى موسلمانان ئەکا، کە بەو نەوعە خیری خویان نەبەن، خویان داخلى ئەو گروہە نەکەن.

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا بُطْلُوْا صَدَقَتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى﴾ چاکە و حسناتی خۆتان بەتال مەکەن بە منەت دانان و جنیوو قسەى ناشیرین لە وەقتی اتفاقدا، دیارە ئەو نەوعە اتفاقە لە پاکی نفسەوہ نییە، مقصد خۆ ھە لکیشانە، دل شکاندنی فقیرانە.. شەری لە خیری زیاترە، ئەو قسەیش دوو بەشن: یەکیک ھەرف ئەکا بۆ فخر و مباھات، یەکیک ھەرف ئەکا بۆ پوو و پیا، (ریاء) صدقە ناھێلن، لە پەگو پێشەوہ ھەلى ئەکەن، بۆین بووہتە (مشبە بە) بۆ ئەوانەى، کە صدقەى خویان بطلال ئەکەنەوہ، بە منەت و اذی.

﴿كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ﴾ لیا علامەتە لەسەر ئیمان نەبوون بە خوا و بە پۆزى جزا، وە الّا بۆ پیاکاری لەبەر خەلق ئەکا؟ فى سبیل اللہ بۆ نەجاتی قیامەت ھەرفى ناکا؟ بۆین ئەفەرموی: ﴿وَلَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ﴾ مثالی ئەو نەوعە منافقە پیاکارانە، لە بێ فائەدەى و خەسارەتمەندى ﴿كَمَثَلِ صَفْوَانٍ﴾ وەکو حالى بەردیكى گەورەى پەق، چى لێشین نەبى ﴿عَلَيْهِ تَرَابٌ﴾ کەمى خۆلى لەسەر بى، قابل بى ئەگەر نەرمە بارانیكى لى بدا، چشتیكى لى شین بىی ﴿فَاصَابَهُ وَابِلٌ﴾ بارانیكى پێژنەى لى بدا لەبەردەکە، یان لە خۆلەکە ﴿فَتَرَكَهُ صَلْدًا﴾ بەردەکى پەق و تەق

جی ہیشتبئی، نہ مانہ وہ کوو بہ ردہ پدہ کہ نہ میئنہ وہ و، مالہ کہیان وہ کوو
 خولہ کہ نہ روا ﴿لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا﴾ ثمرہی انفاقیان
 چہ نگ ناکہ وئی، ذاتہن بؤ خویان نہ کردوہ، کہ خوا جہ زایان بداتہ وہ و،
 نہ وی پیا ییشی لہ گہل نہ کا چ پاداشی ناداتی، چونکی نہ زانی نہ مہ
 پیاکاریہ، لنامہ تہ، ہتا نہ گہر فقیریش بیی، کہ س بہ پارچہ نانیک بہ
 سہری ناکاتہ وہ ﴿وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿۶۴﴾ خدا ہیدایہ تیان نادا بؤ
 چشتیک، کہ نفعیان بداتی، ظاہر وایہ لہ م کفرہ کفرانی نعمت مقصود بی،
 یہ عنی نہ وی بی نہ مہ گی بکا لہ گہل خودا، نیعمہ تی خودا لہ پئی غیرہ
 خودا صہرف بکا، خودا نہ وہ ناکا خیر لہ صرفیاتی خوی ببینی ﴿وَمَثَلُ
 الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ ہر نہ وعہ مالیک بیی ﴿ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ﴾
 مقصودی محضاً استحصالی پہ زای خوابی ﴿وَتَنْبِيْئًا مِّنْ اَنْفُسِهِمْ﴾ ثبت و
 قرار پیدان لہ نہ فسی خویان، بؤ تحصیلی پہ زامہندی خودا، (اَنَّهُ) بیکہ نہ
 مہ یلیکی پاسخ وہ کوو مہ یلی فطری، کہ مطلبیان لہ ہر کاریک مہ بی،
 خوشنودی خودایہ ﴿كَمْ مِّثْلٍ جَنَّتْ بِرَبْوَةٍ﴾ وہ کوو باغیکہ لہ جی بہ کی بہ رز و
 بلند و ہوا گیر بی، یا جی بہ کی نہ رمان و گورد ﴿اَصَابَهَا وَاِبِلٌ﴾ بارانیکی
 پڑنہی لئ دابی، نہ مہ نہ پڑنہ یک، کہ تخریبات بکا، بہ لکوو پڑنہ ییک
 تاوہ بارانیکی خوش، کہ ناوی بہ تہ واوی بہ نہ رزہ کہ دا بجیتہ خوارہ وہ و،
 پہ گی دارہ کان تہ رد و تیراو بکا ﴿فَوَاقَتْ اُكُلَهَا﴾ میوہ جاتی خوی ببہ خشی
 بؤ ہر کہ سیک، ہتا حیوانات و طیور ﴿ضِعْفَيْنِ﴾ چین لہ پاش چین
 (وہ کوو میوی مہ لا احمد اغای سمایل اغا، کہ ہشت نو دہ بہر نہ دا)
 تیکرداو بہ تہ رتب ﴿فَاِنْ لَّمْ يُصِْبْهَا وَاِبِلٌ فَطَلٌ﴾ نہ گہر بارانی بہ تاوی
 لئ نہ دابی، بارانیکی نہ رمہ نہ رمہ، وردہ وردہ، سہ برہ وہ کوو (خوناو)، نہ و

نه‌وعه بارانه، نه‌گەر ده‌وام بکا چاکتره له پێژنه، چونکه نه‌و داروباره، به‌و نه‌وعه بارانه، میوه‌ییکی زۆر زۆر چاک نه‌دا ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ (۳۶۵) خودای تعالی ناگای له هه‌موو نیشوکاری ئیوه هه‌یه سرر و علن، چاکه و خراپه، خالص و به‌غش.

نه‌ی گوێ‌دێره‌کان، ئیوه انسانن، سلطانی ده‌وله‌تی هه‌ياتن، نه‌و ده‌وله‌ته له نباتان و اشجار و حیوانات پێکهاتوه، ئیوه علاوه‌ی نه‌فسی انسانی، نه‌فسی نباتی و شجری و نه‌فسی حیوانیتان هه‌یه، هه‌ر یه‌ک له هه‌یکه‌لی ئیوه موجوده، نه‌هه‌ری دیاره، ته‌ماشای انسانیه‌تی خۆتان نه‌که‌ن، غه‌یری خودا، که‌س له فوقی ئیوه نه‌یه، که‌ بی په‌رستن، له پێی نه‌و، مالی خۆتان ببه‌خشن، هه‌ياتی خۆتان هه‌رف بکه‌ن، نه‌گەر ته‌ماشای نه‌فسی حیوانی نه‌که‌ن، ته‌ماشای حیوانات بکه‌ن، هه‌تا حیواناتی دررنده له حه‌ق که‌سیکی به‌ خێوی بکا، زۆر به‌ مه‌یل و ئولفه‌ته، هه‌ر وه‌قتی بانگی بکا، به‌دوا قسه‌ی دادی به‌ غاردان بۆلای نه‌چی، خودایه‌کی، که‌رب العالمینه ئیوه‌ی به‌و نه‌وعه تربیه داوه، چۆن به‌ نه‌مو اراده‌و به‌ فه‌رمایشاتی هه‌رکه‌ ناکه‌ن، نه‌گەر ته‌ماشای نه‌فسی نباتی و شجریتان نه‌که‌ن، چ نه‌بی ته‌ماشای دانه‌پێک بکه‌ن، که‌ نه‌م هه‌موو دانه‌یه نه‌داتو نه‌بیته باعث و سه‌به‌بی ژیا‌نی حیوانات، و ته‌ماشای دارو دره‌خت بکه‌ن، چ میوه‌یه‌ک نه‌دات! چه‌ند خۆشه! چه‌ند به‌ له‌زه‌ته! ئیوه‌یش به‌و نه‌وعه، به‌ خێرو به‌ر بن بۆ عبادی خودا، له‌به‌رخودا. جمال‌الدینی افغانی نه‌فه‌رموی: «ئینسان داریکی متحرکه، دار ئینسانێکی ساکنه، حه‌ق وایه ئینسان وه‌کوو داریک بی، به‌ به‌ر و به‌ سیبه‌ر، که‌ خه‌لق له سایه‌ی نه‌وه‌وه، نفع ببینن و استراحت بکا».

﴿أَيُّدُ أَحَدُكُمْ﴾ ئایا که‌س له ئیوه پێی خۆشه ﴿أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ﴾ باغیکی هه‌بی ﴿مِنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ﴾ له دارخورماو میو. نه‌ساسی نه‌و باغه، که‌ له‌و دوو داره‌بی، که‌ انفعی داری دونیان، هه‌ردووکیان انواعیان زۆره،

هه‌م به له‌زه‌تن، هه‌م نه‌بن به قووه‌ت... لام‌وايه قه‌سپیش وه‌کوو ترئ هه‌موو
 ذی روح نه‌یخوا... ئی‌مه‌ خاوه‌ن په‌زین، نه‌بینین هه‌موو حیواناتیکی، که له
 ولاتی ئی‌مه‌ دا هه‌یه له به‌راز، تا کیسه‌ل، هه‌موو حشرات ترئ نه‌خوا، الا
 پشيله نه‌بی، قه‌ت نه‌م دیوه ترئ‌بخوا، نه‌و باغه‌یش ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
 الْأَنْهَارُ﴾ جوگه و جوباری به ژیر داره‌کان‌دا نه‌رووا، هه‌م زستان استفاده له
 باران په‌ژنه و نه‌رمه نه‌رمه نه‌کا، هه‌م هاوین به‌و ئاوانه ئاو نه‌درین، که وایی
 قه‌ت تینوو نابن، ﴿لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ بۆ نه‌و هه‌بی له باغه‌که‌دا له
 انواعی میوه، سیو، هه‌رمی، هه‌نجیر، خوڅ، قه‌یسی، ئالوبالوو، هه‌ لوزه،
 هه‌نار، لیمو، پرتقال، هه‌تا گێژ و سوربه‌تی ﴿وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ﴾ پیری تاثیر
 تی کردبی، قووه‌تی که‌سبو په‌نجبه‌ری نه‌مابن ﴿وَلَهُ دُرِّيَّةٌ مُضَعَّافٌ﴾ فره‌خۆله‌ی
 بی‌هیز و تاقه‌تی هه‌بی، ئیش و کاریان پی نه‌کرئ، نه‌و که‌سه‌یش به‌ خیری
 میوه‌جاتی نه‌وباغه، بۆ زه‌خیره و خواردنی خۆی و اولادی، چی‌تری نه‌بی،
 ﴿فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ﴾ گه‌رده‌لووله‌ییکی لئ‌دا، که نه‌و گه‌رده‌لوله، که ﴿فِيهِ نَارٌ﴾
 که موادی سمیه ﴿فَأَحْرَقَتْ﴾ ده‌ر عقب ساعه‌ت بسووتی، نه‌وه بۆ بلادی
 گه‌رم، وه له ولاته سارده‌کان، وا نه‌بی پایزیکی زوو ساردی‌یه‌کی به
 شیدده‌ت نه‌بی و، وه‌یشومه‌یی‌ک له دار و دره‌خت و سه‌بزه نه‌دات،
 نه‌یان‌سووتینن، بعضی میوه‌ی وه‌کوو: هه‌نار ناوی وه‌کوو په‌لاسی په‌شی
 لئ‌دئ، یا له ده‌ره به‌هار وه‌قتی ئاو تی‌گه‌رران، وه‌یشومه‌ی لئ‌نه‌دا په‌ق هه
 لئه‌گه‌رئ، به جاریک داره‌که وشک نه‌بی. له‌ولاته سارده‌کان قابله هه‌ردوو
 نه‌وع بی، حاشا که‌س نه‌وه‌ی پی‌خۆش‌نی‌یه، که‌وایی ئی‌وه‌ش به‌ بای
 سمومی (من) و نه‌زای به وه‌یشومه‌ی پیا، باغی خیرات و حسناتی خۆتان
 مه‌سووتینن!! ﴿كَذَلِكَ﴾ به‌و ته‌رزه، که ته‌رزه ﴿يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ﴾
 معنویاتتان بۆ به‌ صورته‌ی حسیات نه‌نوینن، هه‌تا ئی‌وه بیه‌ینه به‌ر حسی

خوتان، زهريف ته ماشای بکهن ﴿لَمَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ﴿۳۳﴾ بؤ خاطرئ ئیوه
تئ بفکرن، وسعتیکی ذهنتان پهیدا بئ، له هه موو کاریک تامل و تدبیر
بکهن، تا به ته وایي له احوالی نه فسی حسئ دنیه وی و اخروی، صلاح و
فساد بکهن و، مصلح و مفسد باش فرق و تمییز بکهن، اتفاقیکي، که
له لای خودا مقبول بئ، اولاً بؤ خودای بئ، ثانیاً له پاکي نه فسه وه، ثالثاً
له مالیکي چاک و پاک بئ، تا ئیستا دوو شرط به بیان کړا نه مه شهرتی
سی به: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طِبْعَتِ مَا كَسَبْتُمْ﴾ اتفاق له مالیکي
چاکو پاک، که به که سبو تجارت پهیداتان کړدبئ ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ
الْأَرْضِ﴾ له و مالئ، که بؤمان هیناوه ته دهره وه له نه رزی، واقعاً نه ویش به
خوردایی به چنگ ناکه وئ، سعی پئ نه وئ کشتو کیل و مصرفی جووت و
جووتیار، برین به پیمه رره، پاس له دز و به راز. نه مما نه فسی مال که
صرف به خه لقی خودایه، احتیاجی نی به به (شدی رحال) بؤ نه م شار و
نه و شار.. که شماکش و چهندو چوونی معامله ..

﴿وَلَا تَيْمَمُوا الْخَيْثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ قصدی مالیکي پیس نه کهن، که له نه و
اتفاق بکهن ﴿وَلَسْتُمْ بِأَخْذِيهِ﴾ نه و نه وعه مال نه ئیوه وهرناگرن. ﴿إِلَّا أَنْ
تُعْصُوا فِيهِ﴾ الا مه گهر چاوتانی لئ بیوشن، ته ماشای چی نه کهن له بهر
احتیاجی، که وایي له و نه وعه مال نه مصرفه کهن، له نه و عیک صرف بکهن،
که نه گهر که سیک بتان داتئ پئ که یف خوش ببن. ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
حَكِيمٌ﴾ ﴿۳۴﴾ ئیوه ویش خوتان بکهن نه مظهری صفاتی کبریائی، به به خشینی
مالی چاک، که سبی استحقاقی همد بکهن، لای خودا و لای عبادی خودا.
﴿الشَّيْطَانُ﴾ نه ویش که له جمله ی طاغوتانه ﴿يَعِدُّكُمْ الْفَقْرَ﴾ به وه سوه سه
نه لئ مال ادخار بکهن لازمتان نه بئ، بیوده مالی خوتان بؤچی نه دهنه نه م

و نه‌و، نه‌و می‌وژه چاکه بۆ ضایع نه‌که‌ن؟ نه‌و خورما شیرینو نازداره چۆن نه‌ده‌نه نه‌م جبروجاموشتانه؟ سبه‌ی ئیوه محتاج بوون، کێ پسپارتان لێ نه‌کا؟ نه‌مه بۆ جهه‌تی چاکه، نه‌مه‌ما بۆ لای سفاهه‌ت ترغیبتان نه‌دا، نه‌لێ: ناو و ناویانگ په‌یدا بکه‌ن، پاره‌ی زۆر بده‌نه چاوه‌شان، مه‌دحتان نه‌که‌ن، گوێ مه‌ده‌نه عااله، خوا پزاقیانه، با خۆیان که‌سبکه‌ن! چه‌ند که‌س چی‌یان بۆ مندالیان به‌ جێ نه‌هێشت! اولاده‌کانیان زۆر ده‌وله‌مهند بوون، که‌لێک که‌س میراتی زۆریان ته‌رک کرد، منداله‌کانیان له‌برسان مردن، حاصلی ﴿وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ﴾ نه‌وی خراپ بێ، نه‌مرتات پێ نه‌دا، به‌ تزییناتیکی شاعرانه، شتی چاکه تصویر نه‌کا به‌ خراپ، چشتی خراپ تلبیس نه‌کا به‌ سوره‌تی چاکه و، علی الاکثریش ئینسان به‌ تسویلات و تلبیساتی مه‌ له‌خه‌له‌تی.

﴿وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا﴾ جه‌نابی حه‌ق، چاکه و خراپه‌تان له‌سه‌ر سوره‌تی حقیقی بۆ اظهار نه‌کا، وه‌عه‌ده‌تان له‌گه‌ڵ نه‌دا. به‌لێ خۆش بوون له‌ گونا به‌ زنده‌یی له‌ دنیا و قیامه‌ت، جه‌نابی حه‌ق پێ نادا فلسیک بێ هووده‌ سه‌رف بکه‌ن. مالی دنیا زۆر محترمه‌ له‌ لای خودا، هه‌چ شت نی‌یه پاداشی مالی دنیا بێ، الا حه‌یاتی شخصی، حه‌یاتی ئومه‌مه‌تی، حه‌یاتی ابدی مسعودانه، که‌سیک مال له‌ پێی حه‌یات سه‌رف بکا، حه‌یاتی زیاده‌بێ و عاله‌میک له‌ سایه‌ی نه‌و نه‌ژی. که‌سیک ئیمانی به‌ وه‌عه‌ده‌ی خودا هه‌بێ، نه‌وه‌نده‌ی کافی به‌ حاجه‌ت ناکا به‌ توول و تفصیل و، نه‌له‌به‌ته به‌ تسویلاتی طاغوتان مه‌ل ناخه‌له‌تی.

﴿وَاللَّهُ وَسِيعٌ عَلِيمٌ﴾ فه‌ضل و که‌ره‌می احاطه‌ی هه‌موو چشتی داوه، هه‌چ چشت له‌ نه‌و بزر نابێ، ئیوه‌یش به‌ احسان و عیلم، تابعی خودای خۆتان بن له‌ سیعه‌تی عیلم و که‌ره‌می نه‌وه.

﴿هُوَ قِيَّامُ السَّاعَةِ مَنْ يَشَاءُ﴾ نه‌وی حه‌زیکا خودای تعالی، که‌مالی قووه‌ی

نظر و عملی پئ‌که‌رم نه‌کا، چاکه و خراپه له یه‌ک تفریق نه‌کا، به‌مشاغبات و مغالطات و خیالاتی شاعرانه هه‌ل ناخه له‌تی، به‌حجته و بوره‌ان حقائق که‌شف نه‌کا، چشتی به‌جئ نه‌کا.. (حقیقه) نه‌و حکیمه‌ته، به‌ته‌واوی له‌قورئان به‌چه‌نگ نه‌که‌وئ... حقیقه‌تی چشت به‌ده‌ر نه‌خا، انکاری حقی تیدانی‌یه، نابینن له‌باسی (خمر و میسر) انکاری منافعیانی نه‌کرد و، له‌(ربا) له‌مه‌ودوا باسی لئ نه‌کرئ، انکاری فائده‌ی نافه‌رموئ.. نه‌و حکمه‌ت و عداله‌ته بحق له‌مزایای قورئانه.

﴿وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ وه‌ک له‌حدیث نه‌فه‌رموئ: «حکمه‌ت چشتی‌کی بزر بووه بۆ مؤمن، له‌هه‌ر جئ‌یه‌ک بی‌بینیته‌وه نه‌یگریته‌وه» به‌لئ، نه‌وی (توشنه‌له‌بی) حکمه‌ت و عرفان بی، نه‌گه‌ر حکمه‌ت له‌گاوانیک وه‌ریگری، پئ‌ی عار نی‌یه.. (له‌سه‌ره‌تای تحصیلم باو‌کم فه‌رموویی: پۆله‌ وه‌صیه‌ت بی تحقیری نووسراو مه‌که، هه‌رچی ده‌ستت که‌وت موتالای بکه، خالی نابئ له‌فائده)، فی الحقیقه فه‌رمووده‌ی باو‌کم ئۆد نفعی بۆ من بوو، از جمله پۆژیک ده‌رسی (تحفه)م نه‌گوت له‌باسی (قصاص)، تووشی مه‌سه‌له‌یه‌ک بووم: که‌سیک زه‌هری‌کی که‌م له‌پئ‌ی ده‌م بداته که‌سیک و بمه‌ئ، قصاصی له‌سه‌ر نی‌یه.. نه‌مما نه‌گه‌ر له‌أعضاء خارجی، به‌ده‌ری‌یه‌ک زه‌هری که‌م باویته‌ ناو به‌ده‌نی که‌سیک و بمه‌ئ، قصاصی له‌سه‌ره.. من جهه‌تی فه‌رقم بۆ معلوم نه‌بوو، تا‌کو پاش به‌یینیک ته‌ماشای جریده‌ی (ثروت فنون)م نه‌کرد، مباحه‌ته‌ییکی له‌به‌ینی دوو جراح ذکر نه‌کرد، یه‌کیک نه‌یگوت: له‌زه‌ردینه‌ی هیلکه‌ زه‌هر هیه، بۆیه‌ گه‌لئ جار برینیک، که‌مه‌ره‌می هیلکه‌ی له‌سه‌ر دابندرئ، ته‌شه‌نا نه‌بئ کیمی لئ په‌یدا نه‌کا.. نه‌وی تر نه‌یگوت: نه‌گه‌ر وابئ نه‌بوایه نه‌هلی (پارس) هه‌موو بمه‌ن؛ چونکی بی‌حه‌د و حیساب سالت هیلکه‌ نه‌خۆن، مع‌انه‌ هیه‌ج قدید نا‌که‌ن. دختۆری یه‌که‌م جوابی دا، گوتی: زه‌هر له‌هیلکه‌ که‌مه، به‌خواردن هه‌راوه‌تی معده و جگه‌ر، قوه‌ی هاضمه‌ مه‌نعی تاثیر ی نه‌که‌ن، به‌لام له‌

خارجه وه قوه تیکي وا نییه، که مدافعه یی نهو زه هره که مه بگا، بویی تاثیر نهکا، نهوجا له و ماجرایه حکمه تی مه سنه له که یی شه رعیم لی معلوم بوو و، زور مسرور بووم، که وا بی تحقیری حکمه تی نه رستو و نه فلاتون بو موسلمانان نه هاتوو. ته ماشا بکه نهوی چاکه قبولی بکه، نهوی خراپه په دی بکه، تنفیری عباد له حکمه تی حکمای نیلاهیون، بی شک لای خودا و پیغمبر خوش نییه ..

﴿وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أُولَٰؤُا الْأَلْبَابِ﴾ (تذکرو تفکر ناکا له چشت، په ند په زیر نابی له نصیحت، الا نه وانه یی که صاحب کاکلن، به ناو و ناوکن، نهوی دلی هه بی و تی بگا، له هه موو چشت عیبره تی وه رنه گری. نه لین، له ایامی (خسرو)، ماسی گریک هه بوو، پوژیک نه چوو بو ماسی گرتن، گوئی لی بوو نه هلی عیلم قسه یان له (خنثی مشکل) نه کرد، کابرا به دوی کاری خویدا پویی، اتفاقاً ماسی یه کی زور جوانی گرت، هاویشته ناو ته شتی پر ناو و بردی بو خزمهت (خسروی پروین)، خسرو زوری په سندکرد، گوئی: (زه) قاعده یی وابوو ده رباره یی شخصیک یی نه م کلمه یی بگوتایه چوار هه زار دره مه میان نه دای، پاوکه ره که پاره که یی وه رگرت، حه ره می خسرو گوئی: نه مه اسرافه مقابلی ماسی یه ک چوار هه زار دره م چون نه درئ، گوئی چی بکه م؟

عه رضی کرد: بی گپ وه و پی بلی نه گه ر نیره، می یه ی بهینه، نه گه ر می یه نیره یی پهیدا بکه وه، الا نامه وی! شه خصه که یان گپرایه وه. پاوکه ر له جوابدا عه رضی کرد: نهو ماسی یه (خنثی یه، نه نیره، نه می یه، (خسرو) جوابه که یی پی خوش بوو، گوئی: (زه) چوار هزار دره می تریشی وه رگرت و پویی، دره میکی لی که وت، هه لی گرت وه ماچی کرد، نایه سه ره سری، پاشان خستیه گیرفانی، دیسان حه ره می (خسرو) فهرمووی، بنوارره نهو صیاده چه ند لئیم و نامه رده، له هه شت هه زار دره م دره میکی لی که وت هه لی گرت وه و ماچی کرد و نایه سه ره سر و، نهوجا له گیرفانی نا، چاک

وايه بي گيريه وه و پاره كى لى بستينه وه. گيرايانه وه. (خسرو) فهرمووى: بۆ ئو لئامهت كرد، با ئو دره مه فقيرىك هه لى بگرتا بوايه وه! صياد گوتى: قوربان ئه مه م له لئامهت نه بوو، چونكى دره مه كه صوره تى شای تيدا بوو، نه متوانى صوره تى شاه ببينم به زه لیلی بكه ویتته سه رخۆل و ژیر پای آینده و پوهنده، بۆيى به كمالى حورمهت هه لم گرته وه، ئه م جاره يش (خسرو) فهرمووى: (زه) چوار هه زار دره مه مى تريشان داين، گوتى: ئه و جابړۆ به سیه! نووسى: «كه سيك به قسه ی ژنى بكا، له جياتى چوار هه زار دره مه، دوازه هه زار دره مه نه دا».

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ﴾ که م یا زود، سرر، یا علن له ریی خودا، یا بۆ سمعه و پیا به هه وه سی خۆتان ﴿أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ﴾ یا له سه ر خۆتان لازم بگێردن، چ مال، چ عبادت ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾ خودا نه یزانێ به هه ر وه جهی بێ، یا هه ر کامیان بێ و مجازات و مکافاتێ مقدره ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (٧٠) نه وانی شتی بێ جێ نه کهن، که س نی یه یا وه ری یان بدات، نه به پاررانه وه، نه به مدافعه ﴿إِنْ تَبُدُّوْا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾ نه که ر ئیوه خیرات به ناشکرایێ بکه ن، شتیکی چاکه ﴿وَلِنْ تَخْفَوْهَا وَتُوْثَوْهَا أَلْفُ قَرَّاءٍ﴾ نه که ر به دزی خیرات بکه نو بیده نه فقیران ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ نه وه چاکتره له خیری به ناشکرایێ، نه ماما بعضیک نه فه رموون: نه وه خیری که بۆ خۆتان نه یکه ن، منیش له لام وایه له گه لێک جێ، خیری به ناشکرا چاکتره و، نه و معنای که له (نعماهی) دیته ذهن، انسان وه قفی زیاتره له معنای (خیر لکم).

﴿وَيُكَفِّرُ عَنْكُم مِّن سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ۞ ۱۰ ۞ ۱۱ ۞ ۱۲ ۞ ۱۳ ۞ ۱۴ ۞ ۱۵ ۞ ۱۶ ۞ ۱۷ ۞ ۱۸ ۞ ۱۹ ۞ ۲۰ ۞ ۲۱ ۞ ۲۲ ۞ ۲۳ ۞ ۲۴ ۞ ۲۵ ۞ ۲۶ ۞ ۲۷ ۞ ۲۸ ۞ ۲۹ ۞ ۳۰ ۞ ۳۱ ۞ ۳۲ ۞ ۳۳ ۞ ۳۴ ۞ ۳۵ ۞ ۳۶ ۞ ۳۷ ۞ ۳۸ ۞ ۳۹ ۞ ۴۰ ۞ ۴۱ ۞ ۴۲ ۞ ۴۳ ۞ ۴۴ ۞ ۴۵ ۞ ۴۶ ۞ ۴۷ ۞ ۴۸ ۞ ۴۹ ۞ ۵۰ ۞ ۵۱ ۞ ۵۲ ۞ ۵۳ ۞ ۵۴ ۞ ۵۵ ۞ ۵۶ ۞ ۵۷ ۞ ۵۸ ۞ ۵۹ ۞ ۶۰ ۞ ۶۱ ۞ ۶۲ ۞ ۶۳ ۞ ۶۴ ۞ ۶۵ ۞ ۶۶ ۞ ۶۷ ۞ ۶۸ ۞ ۶۹ ۞ ۷۰ ۞ ۷۱ ۞ ۷۲ ۞ ۷۳ ۞ ۷۴ ۞ ۷۵ ۞ ۷۶ ۞ ۷۷ ۞ ۷۸ ۞ ۷۹ ۞ ۸۰ ۞ ۸۱ ۞ ۸۲ ۞ ۸۳ ۞ ۸۴ ۞ ۸۵ ۞ ۸۶ ۞ ۸۷ ۞ ۸۸ ۞ ۸۹ ۞ ۹۰ ۞ ۹۱ ۞ ۹۲ ۞ ۹۳ ۞ ۹۴ ۞ ۹۵ ۞ ۹۶ ۞ ۹۷ ۞ ۹۸ ۞ ۹۹ ۞ ۱۰۰ ۞ ۱۰۱ ۞ ۱۰۲ ۞ ۱۰۳ ۞ ۱۰۴ ۞ ۱۰۵ ۞ ۱۰۶ ۞ ۱۰۷ ۞ ۱۰۸ ۞ ۱۰۹ ۞ ۱۱۰ ۞ ۱۱۱ ۞ ۱۱۲ ۞ ۱۱۳ ۞ ۱۱۴ ۞ ۱۱۵ ۞ ۱۱۶ ۞ ۱۱۷ ۞ ۱۱۸ ۞ ۱۱۹ ۞ ۱۲۰ ۞ ۱۲۱ ۞ ۱۲۲ ۞ ۱۲۳ ۞ ۱۲۴ ۞ ۱۲۵ ۞ ۱۲۶ ۞ ۱۲۷ ۞ ۱۲۸ ۞ ۱۲۹ ۞ ۱۳۰ ۞ ۱۳۱ ۞ ۱۳۲ ۞ ۱۳۳ ۞ ۱۳۴ ۞ ۱۳۵ ۞ ۱۳۶ ۞ ۱۳۷ ۞ ۱۳۸ ۞ ۱۳۹ ۞ ۱۴۰ ۞ ۱۴۱ ۞ ۱۴۲ ۞ ۱۴۳ ۞ ۱۴۴ ۞ ۱۴۵ ۞ ۱۴۶ ۞ ۱۴۷ ۞ ۱۴۸ ۞ ۱۴۹ ۞ ۱۵۰ ۞ ۱۵۱ ۞ ۱۵۲ ۞ ۱۵۳ ۞ ۱۵۴ ۞ ۱۵۵ ۞ ۱۵۶ ۞ ۱۵۷ ۞ ۱۵۸ ۞ ۱۵۹ ۞ ۱۶۰ ۞ ۱۶۱ ۞ ۱۶۲ ۞ ۱۶۳ ۞ ۱۶۴ ۞ ۱۶۵ ۞ ۱۶۶ ۞ ۱۶۷ ۞ ۱۶۸ ۞ ۱۶۹ ۞ ۱۷۰ ۞ ۱۷۱ ۞ ۱۷۲ ۞ ۱۷۳ ۞ ۱۷۴ ۞ ۱۷۵ ۞ ۱۷۶ ۞ ۱۷۷ ۞ ۱۷۸ ۞ ۱۷۹ ۞ ۱۸۰ ۞ ۱۸۱ ۞ ۱۸۲ ۞ ۱۸۳ ۞ ۱۸۴ ۞ ۱۸۵ ۞ ۱۸۶ ۞ ۱۸۷ ۞ ۱۸۸ ۞ ۱۸۹ ۞ ۱۹۰ ۞ ۱۹۱ ۞ ۱۹۲ ۞ ۱۹۳ ۞ ۱۹۴ ۞ ۱۹۵ ۞ ۱۹۶ ۞ ۱۹۷ ۞ ۱۹۸ ۞ ۱۹۹ ۞ ۲۰۰ ۞ ۲۰۱ ۞ ۲۰۲ ۞ ۲۰۳ ۞ ۲۰۴ ۞ ۲۰۵ ۞ ۲۰۶ ۞ ۲۰۷ ۞ ۲۰۸ ۞ ۲۰۹ ۞ ۲۱۰ ۞ ۲۱۱ ۞ ۲۱۲ ۞ ۲۱۳ ۞ ۲۱۴ ۞ ۲۱۵ ۞ ۲۱۶ ۞ ۲۱۷ ۞ ۲۱۸ ۞ ۲۱۹ ۞ ۲۲۰ ۞ ۲۲۱ ۞ ۲۲۲ ۞ ۲۲۳ ۞ ۲۲۴ ۞ ۲۲۵ ۞ ۲۲۶ ۞ ۲۲۷ ۞ ۲۲۸ ۞ ۲۲۹ ۞ ۲۳۰ ۞ ۲۳۱ ۞ ۲۳۲ ۞ ۲۳۳ ۞ ۲۳۴ ۞ ۲۳۵ ۞ ۲۳۶ ۞ ۲۳۷ ۞ ۲۳۸ ۞ ۲۳۹ ۞ ۲۴۰ ۞ ۲۴۱ ۞ ۲۴۲ ۞ ۲۴۳ ۞ ۲۴۴ ۞ ۲۴۵ ۞ ۲۴۶ ۞ ۲۴۷ ۞ ۲۴۸ ۞ ۲۴۹ ۞ ۲۵۰ ۞ ۲۵۱ ۞ ۲۵۲ ۞ ۲۵۳ ۞ ۲۵۴ ۞ ۲۵۵ ۞ ۲۵۶ ۞ ۲۵۷ ۞ ۲۵۸ ۞ ۲۵۹ ۞ ۲۶۰ ۞ ۲۶۱ ۞ ۲۶۲ ۞ ۲۶۳ ۞ ۲۶۴ ۞ ۲۶۵ ۞ ۲۶۶ ۞ ۲۶۷ ۞ ۲۶۸ ۞ ۲۶۹ ۞ ۲۷۰ ۞ ۲۷۱ ۞ ۲۷۲ ۞ ۲۷۳ ۞ ۲۷۴ ۞ ۲۷۵ ۞ ۲۷۶ ۞ ۲۷۷ ۞ ۲۷۸ ۞ ۲۷۹ ۞ ۲۸۰ ۞ ۲۸۱ ۞ ۲۸۲ ۞ ۲۸۳ ۞ ۲۸۴ ۞ ۲۸۵ ۞ ۲۸۶ ۞ ۲۸۷ ۞ ۲۸۸ ۞ ۲۸۹ ۞ ۲۹۰ ۞ ۲۹۱ ۞ ۲۹۲ ۞ ۲۹۳ ۞ ۲۹۴ ۞ ۲۹۵ ۞ ۲۹۶ ۞ ۲۹۷ ۞ ۲۹۸ ۞ ۲۹۹ ۞ ۳۰۰ ۞ ۳۰۱ ۞ ۳۰۲ ۞ ۳۰۳ ۞ ۳۰۴ ۞ ۳۰۵ ۞ ۳۰۶ ۞ ۳۰۷ ۞ ۳۰۸ ۞ ۳۰۹ ۞ ۳۱۰ ۞ ۳۱۱ ۞ ۳۱۲ ۞ ۳۱۳ ۞ ۳۱۴ ۞ ۳۱۵ ۞ ۳۱۶ ۞ ۳۱۷ ۞ ۳۱۸ ۞ ۳۱۹ ۞ ۳۲۰ ۞ ۳۲۱ ۞ ۳۲۲ ۞ ۳۲۳ ۞ ۳۲۴ ۞ ۳۲۵ ۞ ۳۲۶ ۞ ۳۲۷ ۞ ۳۲۸ ۞ ۳۲۹ ۞ ۳۳۰ ۞ ۳۳۱ ۞ ۳۳۲ ۞ ۳۳۳ ۞ ۳۳۴ ۞ ۳۳۵ ۞ ۳۳۶ ۞ ۳۳۷ ۞ ۳۳۸ ۞ ۳۳۹ ۞ ۳۴۰ ۞ ۳۴۱ ۞ ۳۴۲ ۞ ۳۴۳ ۞ ۳۴۴ ۞ ۳۴۵ ۞ ۳۴۶ ۞ ۳۴۷ ۞ ۳۴۸ ۞ ۳۴۹ ۞ ۳۵۰ ۞ ۳۵۱ ۞ ۳۵۲ ۞ ۳۵۳ ۞ ۳۵۴ ۞ ۳۵۵ ۞ ۳۵۶ ۞ ۳۵۷ ۞ ۳۵۸ ۞ ۳۵۹ ۞ ۳۶۰ ۞ ۳۶۱ ۞ ۳۶۲ ۞ ۳۶۳ ۞ ۳۶۴ ۞ ۳۶۵ ۞ ۳۶۶ ۞ ۳۶۷ ۞ ۳۶۸ ۞ ۳۶۹ ۞ ۳۷۰ ۞ ۳۷۱ ۞ ۳۷۲ ۞ ۳۷۳ ۞ ۳۷۴ ۞ ۳۷۵ ۞ ۳۷۶ ۞ ۳۷۷ ۞ ۳۷۸ ۞ ۳۷۹ ۞ ۳۸۰ ۞ ۳۸۱ ۞ ۳۸۲ ۞ ۳۸۳ ۞ ۳۸۴ ۞ ۳۸۵ ۞ ۳۸۶ ۞ ۳۸۷ ۞ ۳۸۸ ۞ ۳۸۹ ۞ ۳۹۰ ۞ ۳۹۱ ۞ ۳۹۲ ۞ ۳۹۳ ۞ ۳۹۴ ۞ ۳۹۵ ۞ ۳۹۶ ۞ ۳۹۷ ۞ ۳۹۸ ۞ ۳۹۹ ۞ ۴۰۰ ۞ ۴۰۱ ۞ ۴۰۲ ۞ ۴۰۳ ۞ ۴۰۴ ۞ ۴۰۵ ۞ ۴۰۶ ۞ ۴۰۷ ۞ ۴۰۸ ۞ ۴۰۹ ۞ ۴۱۰ ۞ ۴۱۱ ۞ ۴۱۲ ۞ ۴۱۳ ۞ ۴۱۴ ۞ ۴۱۵ ۞ ۴۱۶ ۞ ۴۱۷ ۞ ۴۱۸ ۞ ۴۱۹ ۞ ۴۲۰ ۞ ۴۲۱ ۞ ۴۲۲ ۞ ۴۲۳ ۞ ۴۲۴ ۞ ۴۲۵ ۞ ۴۲۶ ۞ ۴۲۷ ۞ ۴۲۸ ۞ ۴۲۹ ۞ ۴۳۰ ۞ ۴۳۱ ۞ ۴۳۲ ۞ ۴۳۳ ۞ ۴۳۴ ۞

نه کا نه وېش له علمی بلاغت پښې نه لږن: (مجازی عقلی)، نه گهر ضمیری غائب بڼو خودا بڼ، حقیقه ته و مجازی تڼدانی به .

﴿وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ (۲۷۱) احتیاج نا کا که س خه به ری بداتی . اظهار و اخفای صدقات لای خودا به که .

وقتا که شرح و ایضاحی حالی منفقی مخلص و منافق، گه یشته نه م دهره جه، دڼته دلۍ حه ضره تی پساله ت په ناه، لا شک نه وانه اهتدا به و نایاته بیناته نه که ن، (من بعد) مالۍ خوږیان به پړیا صه رف نا که ن، صدقاتی خوږیان به (من وادی) ابطال نا که ن . نه و ظالمانه ی بڼ انصار انتباهیان نه بڼ بڼو ده فعی نه و خاطره نه فهرموږ: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ﴾ نه ی په سولی هادی! هدایه تی نه وانه له سهر تو نی به، وه ظیفه ی په سول و تبلیغ و پڼه گه یاندنه .

﴿وَلَا يَكُنْ لِلّٰهِ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ اخلاص و غش له اموری نفسیه به تحویلی دل، تزکیه ی نفس عاندي جه نابۍ باری به، نه وی بزانی قابلیه تی کی ه به، به جارېک له سیناتی معنوی دلۍ پاسخ نه بووه، هدایه تی ان نه دا، پاکیان نه کاته وه، نه وی دل په ق بڼ، خباثه تی نه فسی گه یشته بڼته دهره جه ی مه له که، نه مه قابلۍ هدایه ت نی به، قاعده بی کی مقرره، فیهض به گوږه ی استعداد، پاش ده فعی نه م خه یال، دیسان توجهی خطاب نه کاته وه نه هلی نیمان، نه فهرموږ: ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُنْفِسُكُمْ﴾ بڼو خوتانه، که سی ک هوشی هه بڼ کارېکی بڼو خوۍ بکا، نه لې به ته زور چاکی نه کا، وه ک له (مثلی) کوردي دا نه لږن: (دوم بڼ و کلاش بوخوۍ بکا).

﴿وَمَا تُنْفِقُوا إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللّٰهِ﴾ حالی مؤمن وایه، خیرۍ بکا بڼو خوا به، نه وی بڼو خوا ی بکا، بڼو خوۍ تی، نه وی بڼو غه یری بکا، خیرۍ لږ نابینۍ .

﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفِّ إِلَيْكُمْ﴾ جزای خیر به ئیوه نه‌گا به ته‌واوی
 ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَظْلُمُونَ﴾ (۷۷) ئیوه ظلمتان لی ناکری، به نقصی جزا نه و نفقه‌ی
 نه‌یکه‌ن. ﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بۆ نه و فقیرانه‌ی،
 که چه‌بس کراون له پئی خودا، وه‌ک اصحابی (صُفَّة) ده‌رکراوون له ولاتی
 خو‌یان، هیچیان نه‌بوو، له‌سه‌ر نه و حاله‌یش خه‌ریکی حفظی قورئان و
 احادیثی پیغه‌مبه‌ر بوون وه‌ک نه‌وانه‌ی، که له پښگای خودا بریندار کراوون،
 له عمل که‌وتبوون ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ﴾ نه‌یان نه‌توانی
 به‌سه‌ر نه‌زدا برۆن، بۆ به ده‌ست هینانی قووت. قه‌ومیک نه و نه‌وعه
 فقیرانه‌ی هه‌بی، چۆن خودا نه‌مریان نه‌کاتن، مال‌ه‌صرف بکه‌ن له فقیران
 نه‌گه‌رچی کافریش بن؟! به‌ئین، محاسنی اسلامی و ایجاب نه‌کا، اما بعد
 القلبه‌ پاش چاره‌سازی، نه و نه‌وعه بین‌ه‌وایانه، نازانم نه‌وانی پێشوو، چۆن
 نه و معنایه‌یان له (لیس علیک هدیه‌م) داوه‌ته‌وه.

عباره‌تی نه و ئایه‌ته له‌گه‌ڵ سببی نزولی، که ئه‌یلین هیچ مناسبه‌ی نی‌یه.
 ﴿يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ﴾ نه‌وی نه‌یان ناسن و فه‌راسه‌تیشی نه‌بی، وایان
 حساب نه‌کا، که ﴿أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ﴾ به ده‌وله‌مه‌ندیان تی نه‌گا له به‌ر
 عفت نواندن و اعراض له چشتنان.

﴿تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ﴾ نه‌وی سه‌رنج بدا، له علامات و نیشانه‌ی چشت به
 نیشانه نه‌یان ناسن. تو نه‌ی صاحب فه‌راسه‌ت! نه‌زانن نه‌وانه فقیرن ﴿لَا
 يَسْأَلُونَ النَّاسَ﴾ سؤال ناکه‌ن له که‌س به الحاح و اصرار، به
 چه‌قه سووه‌تی وه‌ک (پاوه‌یی)یان، نه‌ما نه و قه‌یده مفهومی مخالفه نی‌یه،
 یه‌عنی سؤالی بین الحاح نه‌که‌ن؛ چونکه نه و قه‌یده له‌به‌ر موافقه‌تی حال‌ی
 سائلانه، چونکه علی الاکثر به الحاحن.

بە خلوصی، یا بە نفاق بە سورەتی (مستکەرە) ابرازی پیا خواردن ئەکا بۆ
 اندازی خە ئەک ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا﴾ ئەوانە پیا ئەخۆن، لازم نییە بە
 پێگەی (اکل) بێ، لە کوردیش ئەگوترێ: فلان کەس پیا خۆرە، فلان مائی
 فلانی خوارد، مائی منی لە قورگی دایە، بە هەر نەوعێک مائی (بلا حق) ی
 تصرف کردبێ ئەلێن خواردی. ﴿لَا يَقُومُونَ﴾ لە دنیاو قیامەت ﴿وَلَا كَمَا يَقُومُ
 الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ الآ وەکی ئەو کەسە، کە شیطان لێی دابێ
 لە هەموو لا لە شیتتی، ئەوانی (مصروعن) گەلیکیان وا ئەبینن، کە یەکن ی
 دوو لە اشباحی خبیثە بە سەریان دا دێ، هەلیان ئەگلۆفێ، دلایان ئەگوشێ،
 عەزابیان ئەدا.. کە لە کۆلیان بوو وە قەسەیان نا منتظم.. متفرق ئەبێ،
 ئەروون وەک حوشتی شەو کۆر، دەست و پا ئەهاوین، بۆ کوێ ئەچن
 نازانن، ئەوانی پیا خۆریش ئەیان بینن، دائماً مشووش ئەخولیتە وە بە
 دەست و سەر ئیشارە ئەکا، لەگەڵ خۆی ئەلێ، قەسە تفرقە و ناو دررا
 ئەکا و، ئەو حالە دنیایە، نمونە ی حالی قیامەتیە. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا
 إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا﴾ ئەو بێ مبالاتی لە خواردنی پیا لەبەر ئەوەیە، کە
 ئەوان ئەلێن: شت کررین بەپارە وەک پارە بە پارە، وا ئەبێ مائی
 قیمەتی قرانیکی، بە دە قرانانی ئەدەن، ئەگەر ضرری زیاتر نەبێ کە مەر
 نییە لە پیا. گەلێ پیا خۆر هەن، گەلێ اهووترن لە معاملەچیان، خاسە
 ئەوانە ی سەلەم ئەکەن.

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ کوو (بیع و پیا) وەک یەک ئەبن؟ خوای
 تەلانی بیعی حەلال کردیە و، پیا ی حەرام کردیە، ئەگەر وەکیەک بان
 حوکمیشیان وەک یەک ئەبوو. ئەساسی (بیع) لە ضرورتی یان خەسە نییە،
 ئەمما مەکملە، بێ فرۆشتن و بازار قوامی عەلەم مشکە، اجارەش قبوول
 کرایە، ٥٠ مووکەس بۆی نابێ، صاحب دوکانو خان و قەیسەری بێ، بۆ

تہواوی فائدہی گشتی، یہ کئی صاحبی چند دوکانہ ٹہیدا بہ اجارہ ہر دوو لا استفادہ ٹہکن۔

ربا بۆ عالہمی اسلامیہت اصلاً توافق ناکا، رابطہی اخوہتی دینی، مہیلی اسلامی بۆ تعاون ایجاب ٹہکا، صاحبی پارہ بلا مقابلہ دہستی محتاج بگری، ٹہویش (عن طیب نفس) بۆ ٹہدای شوکرانہ، زیادہ ٹیککی مناسب لہ گہل ٹہصلی پارہ لہ موعدی خوی تقدیمی صاحب پارہ بکا۔ فروشتن و بازار ٹہمریکی لازمہ بۆ بہ شہر، حاجت ناکا بہ تشریعی ٹیلاہی، بہس تعدیلات عاندی شہرعہ، او بیعی عادلانہش لہ تہرف شرع واجب نہ کراوہ، بہ لکورو ہر ٹہوہندہیہ (احل اللہ البیع)، ذاتاً ہر وہ کوو (ناہی طبیعی) مغنیہ لہ ناہی شرعی.. داعی طبیعیش، لہ داعی شرعی مغنیہ۔ ٹہمما چونکی پیا فہسادہی عامی تیایہ، خوا حہرامی کردوہ، ٹہگرچی ہر دوو مبادہلہن، ٹہمما مہنشہٹو غایہ تیان فہرقی زورہ ﴿فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ﴾ ہر کہ سنی پندیکی پی گہیی لہ تہرف جہنابی خواوہ ﴿فَأَنْتَهُی﴾ مہنعی خوی کرد لہوہی حہرامی کرد ﴿فَلَهُ مَا سَلَفَ﴾ ٹہوی پیش بلوغی موعظت وہری گرتبوو بۆ ٹہوہ۔ ﴿وَأَمْرُهُ﴾ شہئن و حالی وی بۆ قیامت ﴿إِلَى اللَّهِ﴾ عہقووی ٹہکا عذابی ٹہو، راجعی خودایہ۔ ٹہوہ لہ صدی اسلامہ، کہ پیا حہرام کرا، ﴿وَمَنْ عَادَ﴾ بۆلای پیا پاش انتہا ﴿فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ﴿۲۷۵﴾ ٹہوی انتہای نہ بین بہ پیگہی یہ کہم، ٹہوی عہودہت بکا بۆ پیا، دیارہ وہعظی الہی تہٹسیری لی نہ کردیہ، مہیلی نفسانی مانعیہتی لہ اطاعہی خوا۔ فکری فہسادی نظام لہ دلایا پاسخہ۔ بی شک ٹہوانہ ٹہگر بہ زار بلین موسلمانین، بہ دلایان نیہ۔

﴿يَمْحُ اللَّهُ الرِّبَا﴾ خوی تعالان بہرہ کہتی پیا ٹہبا، مالی پیا بی فائدہ ٹہچی، وک مانگی بکھوٹہ محاق، پووی بی نووری لہ عالہمہ کہس

نه گەر له قهرداران که سێ ناخۆش حال بوو، یه عنی فه قیر بوو ﴿فَنَظَرَةُ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ﴾ مهلهتدانی لازمه، تاکو وهختی ئاسانی، یا تا ئاسانی، یه عنی ممکن نه بێ بیدا ﴿وَأَن تَصَدَّقُوا﴾ نه گەر احسانیان پێ بکه، لێ یان خۆش ببین ﴿خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ چاتره بۆ ئێوه، دلتان پراحت نه بێ، مهراقی تیا نامینی... «کهی نهی بێ و کهی نای بێ!! درۆ دهکا! شکاتی لێ نه کهم!» لهو عهزابهش نه جاتان نه بێ ﴿إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ نه گەر به تهواوی بزانی، که لێ خۆش بوون له وان خیره بۆ ئێوه نهیکه. ﴿وَأَتَقُوا يَوْمًا﴾ که پۆژی قیامه ته. ﴿تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ﴾ که سی تر نی به مرجع «لا تجزی نفس عن نفس شینا» ﴿ثُمَّ تَوُفُّ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ﴾ هه ر که سێ به تهواوی جزای کرده وی خۆی نه دریتێ.

﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ که س ظو لمی لێ نا کرێ، ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ نهی موسلمانینه! ئێوه قطعاً پوو له (ریا) مه کهن، جهزای زۆر شدیده، هه تا فرقه بێ عظیم له نه ملی عیلم و ته قوا نه لێن: رپیاخۆر نه گەر تۆبه نه کا، وهک کافر له عهزابی جهنم نه به دییه، به ههشت بۆ نان نییه، خوای تعالی معامله ی عادلانه ی بۆ حلال کردن، ئێوه به مجامله معامله بکه، نه مما دائره ی تجارت تهنگ مه کهن، هه ر به حاضری بدهن، به حاضر و قهرد چۆنی پێکهوت، بیع و بازاریکه ن.. له قاموس (دین) نه وهیه به (اجل)، وه (قرض) نه وهیه به بێ اجل. ﴿وَإِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ﴾ که معامله تان کرد به قهرد (سواء) مالی حاضر و پاره قهرد، یا به عه که سه وه وهک سه له م. سه له م نه گەر منصفانه بێ، قانزاجیشی نه بێ، فه قیریش حاجه تی پێک دێ، نه بیته نعم البدلی (ریا) ﴿إِلَّا أَجَلَ مَسْكَى﴾ سه له م بێ نه جهل نابێ، قهردی تریش

که مؤجل بئ، به نه جهلی معلوم وهک سئ مانگ، چوار مانگ. ﴿فَاَكْتُبُوهُ﴾ بینووسن، وا دهرئه که وئ، که معامله که به وقع بئ، قهردی که م ظاهره نه و چهندو چوونه ی پئ ناوئ، به لام حالئ موسلمانان زور تیک چوو، به حق له خواردنی یهک قصور ناکهن، نه گهر نه نووسرئ و شاهیدی لئ نه گیرئ، به سوئندئ نه یخوا و نه روا، هه زار سوئند به پوولئ!! نه ی هاوار بۆ حالئ موسلمانان!.

﴿وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ﴾ کاتبی عدل بۆتان بنووسئ، کاتبی چاک له دیانته، له کتابته هۆشی حسابی هه بئ، سه هوو نهکا، ناگاداری شهرع بئ، فهرقی شرائطی صحیح و فاسد بکا، خاصه له سه له م و به ناگاداری طرفین.

﴿وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ﴾ طبیعی نه و به و جوره کاتب بئ، خراپ وهیه تنزل بکا، هه تا به اجره تیش بنووسئ، مه گهر برسی بئ، بۆ نه فهرموئ (افندی) ابا و امتناع نهکا ﴿أَنْ يَكْتُبَ﴾ له نووسین و دهفتهر تنظیم کردن بۆیان. با احسان بکا له گه ل موسلمانان ﴿كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ﴾ کوو خوا چاکه ی له گه ل کردیه، مه یلئکی شدیدی داوه تن بۆ تعلیمی کتابته توفیقی داوه، پئ گه یشتوو، (خاصه) له صدری ئیسلام په غبه تی کتابته که م بوو. با کاتبی محترم پئ له نه فسی خۆی بنئ ﴿فَلْيَكْتُبْ﴾ بنووسئ، امتثالاً لامر الله ﴿وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ﴾ نه وی حقی له سه ره بلئ و کاتب بنووسئ ﴿وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾ نه وی مدیونه له خوا بترسن ﴿وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا﴾ ادنی شته کی له حقه که که م نه کاته وه، که تمی نهکا، تا بتوانئ نه وی له سه ریته ی بیلئ به اعتراف، سبه یئ پئئ انکاری نامینئ.

﴿فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا﴾ نه گهر نه وی حقی له سه ره،

بئ عه‌قلو شعور بوو، مندال بوو، یا پیری خه‌رفاو بوو، نه‌ساغ بوو ﴿أَوَلَا
يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ﴾ خوی له توانای دا نه‌بوو، لال بوو، یا زوبانی نه‌ده‌زانی
﴿فَلْيُمِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ﴾ به ولایه‌تی نه‌صلی، یا به تولیه نه‌وی له‌سه‌ر (من
عليه الحق) بیلی بو کاتب بئ غه‌در، نه لی (نه‌وه سه‌فیه) بئ هیتزو
تاقه‌ته. نه‌گه‌ر شتی گوم که م قه‌ی ناگا، (یحتمل) بعضیک نه‌وه به خیر
بزانن. ﴿وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ﴾ به تاسوخی طلبی دوو که‌س بکه‌ن، ناگا
له‌خو، به هوش و حافظه و نه‌مین. ناگایان له‌و ماجه‌رایه بئ، تحملی
شهادت بکه‌ن، تا (لدى الانکار) به‌کار بئین ﴿مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ له پیاوانی
خوتان. ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ﴾ نه‌گه‌ر دوو می‌رد نه‌بئ ﴿فَرَجُلٌ وَآمْرٌ أُتَانِ﴾
احضاری پیاویک و دوو ژنان بکه‌ن ﴿مِمَّنْ﴾ نه‌و پیاو و دوو ژنه له‌وانه بن
که ﴿تَرْضَوْنَ﴾ خوتان پئ‌یان پاضی بن ﴿مِنَ الشُّهَدَاءِ﴾ جه‌معی شهیده،
مه‌ته‌لی کوردی‌یه «دوو کداح به‌چه‌رمئ حساب» دوو ژنان احضار بکه‌ن
که پازی بن..

﴿أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى﴾ هه‌ر کامیان بئ و شه‌هاده
نه‌وایا شتیکیان له‌بیر چوو نه‌وی دی هه‌ر کامیان بئ، که له یادی مابئ به
یادی بینیته‌وه. یاخود دوو ژن بن حریت و استقلال له‌یه‌ک به‌ده‌ره‌جه‌یه‌ک
بئ، که هه‌ر کامیان له فکری چوو، یا شاهده‌ی گۆردی بتوانئ نه‌وی دی
به‌یادی به‌بینیته‌وه، یا ئیرشادی بکا، بیترسینی به‌عه‌زابو عقابی خودا،
اعتراض نه‌که‌ن، وه الا احضاری دوو ژن که‌لک ناگرئ. په‌حمت وایه ژن له‌و
نه‌وعه حساب، که له وظائفی معتادی وی نی‌یه به‌ته‌واوه‌تی له‌خاطری
بمینی.. له جئ‌یه‌ک دوو پیاوی قه‌وی حافظه‌تان چه‌نگ نه‌که‌وئ، دوو ژنی
به‌وحاله چۆن چه‌نگ نه‌که‌وئ؟.

﴿وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾ نهوانى قابل و تىگه يشتون و نه مينن ابانه كه ن، كه بانگيان كردن بۆ حضورى مجلسى املاو املا، ﴿وَلَا تَسْمُرُوا﴾ ماندى مه بن، يا پيتان ناخوش نه بن ﴿أَنْ تَكْتُبُوهُ﴾ حقه بنووسى ﴿صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا﴾ كه م يازؤر، ئيستا نه گه ر بلىى به قهردار «بينووسين» توورده نه بن.

- ئايا بروايت به من نى يه؟!

گه لى كه س شهرم نه كا طلبى نووسين بكا، له بهر نه وه گه لى حقه به خوردايى نه روا، هه رچونى بووه به تفصيل بينووسن، مفردات به مفردات، ﴿إِلَّا أَجَلًا﴾ هه تا مدهى قه رده كه بنووسن، تاريخ لازمه بۆ زه مانى ده عوا، يا زه مانى معينى نووسينى كتابه كه، تاريخى سنديش زؤر لازمه، دور نه بن له تزوير.

﴿ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ نهوى ذكر كرا اعدله، دورتره له ته شقه له ﴿وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ﴾ راستتر، مه حكه متره بۆ نه داي شامدى ﴿وَأَذِّنْ لِلْعَذَابِ﴾ نزىكتره له نه بوونى (ريب) نابروايتى به يه كه مه لىن نه وان بروايتان به يه كه نى يه، بۆ يه نه وه حقو حساب نه كه ن، به لكوو نه مه بۆ ده فعى پييه و تومه ته، وهك كوردى نه لى: «شهر له شوو، نهك له توو».

سابقاً عرض كرا نه وه اهتمام به معامله يى نه كرى، كه زؤر بى وهك معامله يى تجاران له گه ل چه رچيان، نه وه قتى نه نووسينو شايد گرته نى پى نه وى، ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ﴾ وهك معامله يى تجاران يهك له گه ل يهك، بۆ هه لسوراندنى تجاره ت به معامله له به ينى خويان، كه به جومعانه بزاز له تجارى وه رنه گرى، يا الآن بعضى پاره ي پى نه وى، يا دووسن توپ (لانكه) يا (بلورى) لازمه بيده ن به يهك ده ستى يهك

ئەگرن. ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا﴾ چ وەبائ نیه لەسەر ئێوە، کە ئەو
 معاملە یە و تیارە تە ئەنووسن، فەصل لە شەهەدگرتن، زێرا، ئەو بە (دین) و
 قەرد حساب نیه، لەو جزییاتە اشەهەد و کتایەت زەحمەتە و، ترسی نزاع و
 زیان نیه، زێرا ئەو ی بەو جۆرە معاملە ئەکا، اعتباری خۆی نابا،
 بەمنتظمی حق ئەدا. وە هەم ئەمۆ ئەو حاجەتی بەتۆیە، سبە ی تۆیش
 حاجەتت بەو ئەکەوێ، ئەگەر وانەبێ تیارە تە کە هەلناسوری، بەلام بۆ
 احتیاط بینووسی باشە. ئەمما ﴿وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ﴾ شەهەد بگرن، کە
 شتومەکتان بەیەکدی فروشت، ئەو کە اموری جزییشە، ئاسانە ﴿وَلَا يُضَارَّ
 كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ﴾ ئەگەر نووسیتان بە کاتبی عدل، شەهەدتان گرت لەسەر
 ئەو معاملاتی هەمە، یاغیری عامە ضەرەر نەگاتە کاتب و شەهەد. لە کارو
 کاسبیان مەکەن مقابله ی ئەو خزمەتە ﴿وَإِنْ تَفْعَلُوا﴾ ئەگەر خلافی ئەوی
 بۆتان داندرا بکەن ﴿فَإِنَّهُ﴾ ئەو فعله مخالفه ﴿فُسُوقٌ بِكُمْ﴾ خروجه لە
 پێی پاستو باشو بێ نزاع و تەشقهله بەسەبەبی خۆتان ﴿وَأَتَّقُوا اللَّهَ﴾ خو
 لەخوا بپاریزن، مخالفی مەکەن ﴿وَيَعْلَمُكُمُ اللَّهُ﴾ خوا تعلیمتان ئەدا
 ئەو ی چاکە ی تێدایە، بەئێوە ی نیشان ئەدا ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾
 عاقبەتی کار لای ئەو معلومه، ئەمۆ هەلەدەستن، اعتبار بە یەک ئەکەن،
 سبە ی ئەگورین، ئەبێ بە منازع لەگەڵ یەک، هەقی یەک انکار ئەکەن. شەهەد
 نەبێ، نەنوسرابێ چەدەکەن؟.

ئەو اوامری ئیلاهی یە، ئەگەرچی بۆ ئیرشادە، ئەو نەوعە شتەئینسان
 خۆی پێی پێ ئەبا، بەلام بۆ ئوممەتی امی، وەک عەرەب و کورد، واجبه
 بەجێ ی بێن، عادتاً اشەهەد بە عار ئەزانن، کتایەت بە لایەو ناچن، الان لە
 کورد و عەرەب بە اعتباری نفوس باورد مەکە، لە هەزار یەک کاتب بێ،

ه‌تا له مکاتبی پرسمیه‌ش اعتنا به کتابه‌ت ناکه‌ن، من‌دال خوی شکل نووسه، بڼ (مربی) شتی‌ک نه‌نووسن، نه‌لئی به جنجړوکی پشیله کی‌شراوه.

له نه‌وه، مجددی عصری اختیاری نه‌وه‌یه، که بڼ وجوبه ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ له سه‌فه‌ربوون، یا له‌سه‌ر سه‌فه‌ربوون ﴿وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا﴾ خاصه له ده‌ره‌وه، له‌و زه‌مانی کاتب چه‌نگ نه‌ده‌که‌وت ﴿فَرِهْنُ مَقْبُوضَةً﴾ ره‌هنی قبض کراو، نه‌گه‌ر قبض نه‌کړئ، نه‌ویش وه‌ک قه‌رده‌که‌ی لی دئ، له‌به‌ر مفهومی شرط «مجاهد» نه‌فه‌رموئ: په‌هن له سه‌فه‌ردا نه‌بڼ نابڼ، نظر به شرط و قید «ضحاك» نه‌فه‌رموئ: له‌سه‌فه‌ردا بڼ و کاتب چه‌نگ نه‌که‌وت، نه‌وجا په‌هن نه‌بڼ، وه‌الا نا. نه‌بڼ نا‌گایان له‌فعلی (رساله‌ت په‌ناه) نه‌بووېن، که له‌حضر (مع وجدان الکاتب) زړئی خوی کرده په‌هنی جووئ، مقابل سڼ صاع له‌جۆ. ته‌ماشای هیمه‌تی په‌سول وصوله‌تی فقر و ضه‌روره‌ت‌که‌ن، زړئ به پی‌غه‌مبه‌ر نه‌کاته په‌هنی (جووئ) مقابل به‌جۆ، نه‌وجا بزائن مالی دنیا چه‌ند به‌قیمه‌ته، خودا چه‌ند اهتمام نه‌دا به‌حفظی.

﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ نه‌گه‌ر به‌رواییتان پټ‌ک‌کرد، نه‌په‌هن و نه‌شاهد و نه‌سه‌نه‌د نه‌ثبت. نه‌وی امنیتی پڼ نه‌کړئ، نه‌بڼ موسلمان بڼ، پیاو بڼ، خیانه‌ت له‌گه‌ل نه‌و نه‌و‌عه که‌سه نه‌کا.

﴿فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اٰوْتُمِنَ اَمْنَتَهُ﴾ (کانه) نه‌و قه‌رده نه‌مانه‌ته که‌لای ﴿وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾ چی‌تر نی‌یه، الا وه‌عظو نصیحه‌ت ﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ﴾ شاه‌دی بزمه‌که‌ن..

﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهٗٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُ﴾ هر که‌سڼ شاه‌یدی بزبکا، نه‌دای نه‌کا، به‌پاستی نه‌و که‌سه، دل‌ی خوی گونا‌ه‌بار نه‌کا.

که‌تمی شه‌هاده‌ت له‌اعمالی نه‌فسه، نه‌فس نه‌گه‌ر مدنس نه‌بڼ به‌خولقی پیس وه‌ک نفاق، پیا، حب‌ی زه‌ره‌ری موسلمانان، خیانه‌ت... اصلا که‌تمی

حه‌ق نا‌کا و دَلّ که آثم بوو، ده‌رده‌دار بوو، به‌فه‌سادچوو، سائری به‌دهن به‌فه‌ساد نه‌چئ، نه‌گەر دَلّ‌چاک‌بوو، بئ غلّ و غه‌ش بوو، هه‌موو به‌دهن چاک نه‌بئ، وه‌ک له حدیثی شریف نه‌فه‌رموئ.

﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ له سرر و علن، قلبی و قالبی ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ چون شتی لئ بزرنه‌بئ؟ کئ کئ نه‌جات نه‌دا. کئ کئ اثابه نه‌کا؟ ﴿وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ نه‌گەر ناشکرا بکه‌ن کیفیاتی نفسیه‌ئ، که قه‌راری گرتوو به‌اظهاری ئاشاری وه‌ک کفر، هه‌سه‌د، نفاق، حبو مه‌یلی فه‌ساد ﴿أَوْ تَخْفَوْهُ﴾ نه‌تیلن اثری ده‌رکه‌وئ، ظاهر خو به‌چاک بنوئین، وه‌ک گورگ بچه‌ پیستی مه‌رر ﴿يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ﴾ خودا به‌«ما فی الضمیر» تان مجازاتان نه‌دا، ذاتا مداری ثوابو عقاب له‌سه‌ر «ما فی القلب» هه‌تا که‌سه‌ئ جه‌زم بکا به‌گونه‌ی له‌سه‌ر جه‌زمه‌که مؤاخذه نه‌کری، با گونه‌ه‌که نه‌کا. حاصلی، وه‌ک علمای کلام نه‌فه‌رموون: صفاتی نفسیه موجود خارجین اصلین، شجاعه‌ت، سخا، خیانه‌ت، بخل هه‌موو نفسی پئ متصفه، با قه‌ت تصویری نه‌کا، له قبیلی تصورات نین.

موسلمانئ تصویری کفر بکا، کافر نابئ، کافر تصویری ئیمان بکا نابیته مؤمن، موجوداتی ذهنیه حوکمی محققاتی خارجیه‌ئ نی‌یه، خه‌یالات و (خرتو پرتی) نه‌فس هیچ نی‌یه، که ئینسانی پئ مؤاخذه بکری، (معانی) تا نه‌فس پئ متصف نه‌بئ، حوکم تا عه‌زم و جه‌زم نه‌بئ، بئ نه‌ه‌ره.

له دَلّ، له خارجی دَلّ، نوێژ، پوژی، زه‌کات، هه‌ج، جهاد، نه‌گەر اخلاصی تیا نه‌بئ، قالبی به‌تاله، پیا، سمعه، حبی فخار، چون صدقات به‌بائه‌دا؟ بناء علیه مجازات له اعمالو اوصافی قلبی، نه‌مریکه ثابت و مقرر، نه طبیعه‌ت، نه شریعه‌ت نه‌وی نه‌سخ نا‌کا.. نه‌وی ادعای نه‌سخ بکا هه‌ر که‌سیک بئ، ئاگای له نه‌فسی خوئی، له نه‌ساسی شرعی نی‌یه، خطررات و

وساوس و خەیاڵات و خەرت و پەرتی بێ ئەصل و، فعلى به اموری محققەى مقررەى ثابتە لێ پەشوکاوه ﴿فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ خدا لەوانەى ئەلێن ئەو ئایەتە بە ئایەتەى «لا يكلف الله نفساً الا وسعها» نەسخ بوووە عەفویان ئەکا، چونكى لە فەكرى خراپو كیفیاتى خراپى (ردی) نەفسیە نەبوو. ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ فەرقى تەمیزی ما فى النفوس، درجاتی پرسوخى منویاتی چاك و بەد خوێى ئەزانى، كرام الكاتبیش ئاگادار نین لە احوالاتى نەفسیە. ﴿وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ زیادەیی قودرەت، دەلیلە لەسەر زیادى عیلم، چونكە قودرەت لە ژێر ادارهى عیلمە، كەسێ عیلم محیطى نەبێ، مقداری كیفیاتى نەفسیە، لە شەدەت و ضەف و اشەدیت نازانى، تقدیری جەزای بە نەسبەت ئەو دەرەجاتە پێ نادری ئەو عیلمە شامە، ئەو قودرەتە كامە بۆ خودایە و بەس.

ئەگەر بە سەبەبى نزول توهمى نەسخ ببردێ، نظر بە نظامى قورئانى حكیم، اصلاً پێى ئەو توهمەى نەسخ، مقصدی عظمی لەو سورەتە، خۆپاراستنە لە نفاق، لە قساوەتى قلب، كەتمى حەق؛ تركیەى دڵ لە حسد، لە بغض. بناء عليه نەسخى ئەو ئایەتە، نەسخە بۆ ئەو هەموو سورەتە، رەفعی ئەو هەموو حوكمو حكەتە، (معانە) ﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ حەضرەتى پەسول ئیمانێكى هەیه بە (ما انزل علیه لا یفتن)، قووەت و متانەتێكى هەیه، هەر خوا خۆی بیزانن، ئەو هەموو شەدەتو باسو خراپەى بە سەرداهات، ابدا دەررەیی (وہن) و فتور بە ئیمانی نەگەیی، حوكمى ئیلاھى بە حەق هێنا جێ، طلبی لەخودا نەکرد، بە خوارق ئیشی بۆ بكا، كەمى معاونەى بكا بۆ تخفیفى ئەو مشقتە عظیمەى، كە تێدابوو، كەتمى ئایەتێ لە ئایاتى نەکرد، لە اوەلى پسالەتى، تا ئاخەر نەفسى لە جد و جەھد و سەعى و نشاط و تێكوشین و غیرەت و

تحميل، كەمى نەهینا. ئەو پۆژە وە، كە لە غارى (ثور) خۆى پەنھان كەردبوو لەگەڵ ئەو رۆژە، كە بە عەسكەرى جەرار چوو سەر (مكە)، جەنابى پەسول طبعاً میلانەگوردا، هەر (داعى الى الحق) امتيازو خصوصیه تىكى بۆ خۆى دانەنا. ئەوانەى كە متجاوز لە بیست تعویقی دەعوەتى محمدیان ئەكرد، خەرىكى امحای خۆى و دینی بوون، چ معامله یەكى لەگەڵ كردن؟ «اذهبوا فانتم الطلقاء» ئیتمە، كە لە ئائارى ئەو ئیمانمان بە پرسالەتى ئەو هەبێ، ئەو دەبێ چۆن بێ؟! ناییتە تحریر، اول و آخر (بین یدی مرسل الرسل) ئەلیم: حقا، شایانە، كە پرسالەت فخر بە حەضرەتى پەسولى اكرم بكا، ئەوانى ئەهلى ئیمانن، ئەوانیش ئیمانیان هەیه بەپاستى و دروستى، بەو كەتیبەى، كە نزولى كەردیە بۆ خاتم الرسل.

﴿كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ كلى فرد لە ئەفرادى وان، ئەلین ئیمە ئیمانمان هەیه، بەلام نافەرموئ «ئەلین»، بەلكوو خۆى علام الغیوبه، مطلعى على ما فى القلوبه، خەبەریان لێ ئەدا، كە كەلكیان ئیمانیان هەیه بە خودا، كە رب العالمینە، پەحمان و پەحیمە، مالكى پۆژى دینە، هەر ئەو مەبودى بە هەقە، هادییە، بێ شەرىك و ضدّ و (ندّە)، حى و قیومە، ادنى غفلە تىكى بەسەردا نایێ، بەو نەوعە كە لەودوو سوپەتەى پابوورد. ﴿وَمَلَكِيَّه﴾ ئیمانیان هەیه بەملائكەت هەن، خوا خەبەرى داوہ لە بوونیان عبادن، مطیعن، فەرمان بەردارن، زیندوون، بەلام نەوہكو حى القيوم احتیاجیان بە امداد نەبێ بۆ ادامەى حیات. اجسامن وەك (بارى) (مجردن)، منتظران هەیه، علمیان بە تعلیمی ئیلاھىیە، بالذات عالم نین. حاصلی بەو نەوعە قورئان باسیان لێ ئەكا، ئیمانیان پێ هەن. ﴿وَكُنْهٖ وَرُسُلْهٖ﴾ برروایان هەیه بەو كەتیبانەى خوا، كە بۆ پیتغەمبەرانى ناردووە و، برروایان هەیه بە پیتغەمبەرانى كرام، كە بەندەى خوان، ئەمینى وەحین، لەگەڵ خوا و خەلقى خوا خیانه تیان نییە، مصلحى خیر خواھى بەشەرن، صەرفى مقدرەتیان

کردوو به بۆ هیدایهتی به شه، تعلیم و تفهیمی عباد، له ظلماتی کفر و ضلال، بیانخه نه دهه بۆ نووری ئیمان و پشد، ترسیان له خوا زۆره، مهیلی پاستیان هیه، له خهیاڵ و خولیای پسالهت نه بووین، امتیازی فیطریان هیه، جهنابی حق کتیبی بۆ هه ناردوون، بۆ (مهسقهلی) دلّیان، ئایاتی بییناتی تیا ذکر فهرمووه، هه ره قومه، هه ره میللهته به گوێرهی لیاقهت، حوکم و حیکمه تیان بۆ بهیان کراوه، وه نهو مؤمنانه نه فهرموون: ﴿لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ

مِّن رُّسُلِهِ﴾ وهک نه مریان پش کرایه فهرقیان ناکهن، له هه ره شعبی بن، تصدیق نه کهن. (ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اسباط و موسی و عیسی)، لامان له نه صلی پسالهت یه کهن، به یهک زوبان دهعهه تیان کردیه بۆ ئیلاهی، نبوهت ناکه نه قومیهت. (اسماعیلی)یش بن، فهرقی اسماعیل و اسحاق به دلّیان دا نای و، پیغه مبهری تورک و کورد و فارس و سائری (اممی) دی فهرق ناکهین، له گه لّ محمدی عه ره بی (ﷺ)، نه وه یش هه موو ئمه ره ی دهعهه تی احمدییه ﴿وَقَالُوا﴾ هه موویان له صفار و کبار، مهاجر و انصار ﴿سَمِعْنَا﴾ بیستمان به سمعی قبول، به خواهشی خۆمان، بئ جبر و اکراه، بئ په فعی (جبل)، چووب و فه لاقه وه رمان گرت.

﴿وَأَطَعْنَا﴾ سه رومال له ئو غره، نهک به قه رز، نهک به به ها، محضا بۆ پضای خوا، پوح و اموال و اولاد فیدا نه کهن. ﴿عُفِّرَانَكَ رَبَّنَا﴾ به س طلبی غفران و سه تری عه یب نه کهن، هه یات و جگه ره گوشه و مال، نه ونده قیمه ته ی نییه، پاداشی له تو بخوازین..

﴿وَالَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ (۱۸۵) گه ررانه وه مان بۆ ته ره فی تو یه، نه مپوش هه ره پوو له تو نه کهن، هه زار بار ابتلامان بکه ی به ترس و به برسپایه تی، به نقصی اموال و نفوس و ثمرات، صبر نه کهن، جزع و فزع به دلّی ئیمه دا نایه، به حرصی دنیا خۆمان له لقای تو محروم ناکهین، به دلّ و زوبان، نه لئین:

«انا لله وانا اليه راجعون» بالمقابله‌ حه‌ضره‌تی کبریائی، قوبیه‌ی تعظیم و احترام له‌سه‌ر وان هه‌ل ئه‌دا، نه‌ له‌ دونیا، نه‌ له‌ (عقبی)، تووشی په‌زاله‌ت و خزی نابن، به‌ عیززه‌ت ئه‌ژین، به‌ عیززه‌ت ئه‌مرن، به‌ عیززه‌ت حه‌شرئه‌کریین.

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ کئ ئه‌وه ئه‌فه‌رموئ؟ خویا! ئه‌هلی ئیمان هه‌ردووکی قابله‌، به‌لام نظر به‌ ئایاتی سابقه‌ له‌و سوپه‌ته‌، اعتراف بئ له‌ ته‌ره‌ف ئه‌هلی ئیمان جوانتره‌، ئه‌وان اخبار بده‌ن له‌ حه‌ق، که‌ جه‌نابی حه‌ق تکلیف له‌ هیچ که‌س ناکا، الا به‌ گوێره‌ی وسعو تاقتو تحملی خۆی. ذاتاً تکلیف له‌ دائره‌ی امکانی استعدادیه‌، ته‌ماشای مجردی امکانی ذاتی ناکا، ئه‌م بۆ خه‌لقو ئیجاده‌، خوا له‌جه‌ت شارعی هه‌رکه‌س، به‌ نیسبه‌ت لیاقت تکلیف ئه‌کا، پیر وه‌ک جوان، ناساغ، وه‌ک ساغ، ضروره‌ت وه‌ک وسعت، بئ هیژ وه‌ک پاله‌وان، کۆر وه‌ک چاو ساغ، کوێستان وه‌ک گه‌رمیان نابن. خوداین، که‌ خالقی کائناته‌، چۆن به‌ فیه‌رته‌ فه‌رقی کردووه‌، به‌ شرعه‌تیش ئه‌بئ فه‌رقیان بکا، که‌ له‌ هه‌موو شت گرانتتر، بذلی ماله‌، بذلی پوچه‌، بۆ ئینسانی مه‌رد ئاسانه‌، بۆ که‌سێ گران بئ، جه‌نابی حه‌ق، حه‌قو حه‌قیقه‌ت وا به‌ده‌رنه‌خا، که‌ بۆی سه‌هل بئ.

سابقاً فه‌رمووی: قتالم له‌سه‌ر نووسین، ئه‌گه‌رچی بۆ ئیوه‌ ناخۆشه‌، دواپی دیقته‌، که‌ چۆنی خۆش کرد، چ لذه‌تیکی دا به‌ مردن، له‌ ئۆغری خوا، له‌ ئۆغری وه‌تن، له‌ ئۆغری اولاد.. خاصه‌ بۆ که‌سێ دنیا په‌رست نه‌بئ، هه‌زی له‌ عیززه‌تی نه‌فس بئ، ئیمانی به‌لیقای خوا هه‌بئ..مردنی چه‌ند لا شیرین کردن، که‌ وه‌قته‌ پوچ خۆی له‌ خوشیان بچێته‌ ده‌ر له‌ قالبی بده‌ن. قه‌ومی نجیبی عه‌ره‌ب، ترسی مردنیان نه‌بوو، دائماً خۆ به‌ خۆیی شه‌رریان ئه‌کرد، له‌ پێی سفاهه‌تی (لات و عزی) نه‌فسو نه‌فیسیان خه‌رج ئه‌کرد، له‌پێی اتحادی میلی، له‌ پێی استقلالیه‌ت، له‌رێی خوا ئه‌بئ چ بکه‌ن؟.

ئەبێ خۆ مقصر بزانی، طلبی مغفرت کەن لە خودا.

﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ جێی شك و شوبهه نی‌یه، محسوسه، وجدانی‌یه، نه‌ده‌با علماً نزاعیان بێی له عیلمی ئینسان، له قودره‌تی ئینسان، له اختیارو ئیراده‌ی ئینسان، خلیفه‌ی خوا له صنعو اختراع، چۆن بێ عیلم، بێ قودره‌ت، بێ ئیراده‌ ئه‌بێ؟ معاذالله، ثم معاذالله، که‌سی خوا ئه‌مری پێ بکا به‌قتال و جدال و حفظی دین، حفظی میللەت، حفظی وه‌تەن، ئه‌بێ چۆن بێ؟ به‌ کورتی سه‌لبی قودره‌ت و ئیراده و تاثیرى بۆ دینی ئیسلام، زۆر ضرر و بوو له‌ نزووه‌ی مجدو شه‌ره‌ف، خستیه‌ چالێ ذلّ و حقاره‌ت، بووه‌ تۆقی ئه‌ساره‌ت له‌ ملیان. بناء علیه‌ ئه‌وی مکلف بیکا له‌ چاکه‌، له‌ خراپه‌ عا‌ئدی خۆیه‌تی، خۆی مسؤوله‌ له‌ کیفیاتی نه‌فس، له‌ اعمال بده‌نی.

ئیمانی کامل، خاصه‌ مقرون به‌ محبه‌ت، له‌ قضا ئه‌خو‌ازی مؤمن دا‌ئما له‌ حضوربێ، شه‌هیدبێ، نسیان و خطای به‌سه‌ردانه‌ی، بۆئه‌ه‌لی حضور له‌ فکر چوون، غلط کردنه‌ ئه‌بێ نه‌بێ، به‌لام ئینسان مشاغلی زۆره‌ هه‌م له‌ ته‌ره‌ف طبیعه‌ت مکلفه‌، هه‌م له‌جه‌ه‌ت شه‌ریعه‌ت، بۆی ئه‌و مؤمنانه‌ له‌ خوا نه‌خو‌ازن.

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ له‌سه‌ر نه‌فس، نسیان و خطا‌و عدمی اصابه‌، معاتبه‌مان مه‌که‌، (حقیقه‌) حق وایه‌ له‌ هیچ آن غفله‌تمان به‌سه‌ردا نه‌ی، خ‌وای ئیمه‌ نابۆرئ، له‌سه‌ر معامله‌ ئه‌مر ئه‌کا به‌ احضاری شاه‌دی به‌ حافظه‌، بێ نسیان؛ ئیمه‌ که‌ شاه‌دین له‌سه‌ر وحدانیه‌ت و عیلم و قودره‌تی خوا، له‌سه‌ر حه‌قیه‌تی کتب و پسل، ئه‌بێ چۆن بێن؟ ئه‌مما جه‌نابی حه‌ق خۆی حا‌لمان ئه‌زانن، له‌ نسیان و غفله‌تمان ئه‌بوورئ، ئه‌وه‌ مقتضای بشریته‌، خاصه‌ که‌ ئیش و کاری هه‌بێ و، مکلف بی ئی‌داره‌ی دنیا و دین. هه‌تا پێغه‌مبه‌رانی عظام له‌ سه‌هو و نسیان (مبرا) نه‌بووین. ئه‌مان! سه‌ده‌ئمان به‌ لافو که‌زافی ئه‌م و ئه‌و، هه‌ له‌مه‌خه‌له‌تین:

«ولو خطرت لی فی سواک ارادة

على خاطری سهوا حکمت بردتی»

ئەوێه ممکن نییه، دائماً له خوا بخوازن، که زیده حضورتان پێ که رهه
بکا، تا نسیان و خطا، که متری، ئەمما ئەوانی به (لا ابالی) نیش ئەکهن،
نسیان غلبه یان لێ ئەکا، که م اصابه ی حق ئەکهن. به لکو وایان لێ دێ، که
اصابه ناکهن، به نسیان و خطا مؤاخذن. ﴿رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا أَصْرًا﴾
خودای ئێمه، باری گران مه هاوێ سه ر ئێمه ...

﴿كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا﴾ وهک باری گرانی، که هاویشته سه ر
ئەوانی پێش ئێمه. گرانی تکلیف به نظر شخص.. به نظر قوم ئەگۆرێ،
قهومی، که له پووی ئیمان و اخلاص، پوح دانان و مالّ صرف کردنی لا
سه ل بێ، ئەبێ چی له لا گران بێ؟ معلومه بارسوکی له هه موو وهقت چاک
نییه! پاپۆر له بحریری سووک بێ، به سووکی ئەخنک، بالنسبة تا گران
بێ باشه. قهومی مه یلی ذیلهت و ئەساره تیان هه بێ، عیززهت و
استقلالیتیان غایهت له لا گرانه، خادمی نادهن به مخدومی، ماموری
ناگۆرێنه وه به آمری، گزیریان له امیری پێ خوشتره، قهومی اجانب په رست
بێ، اطاعه ی (خویی) یانی لا له کێو هه لگرتن گرانتره، که وابێ دیاره
موسلمان له سووکی ئەترسن، له استیلا ی اجانب خۆفیان هه یه، له تشریعی
ئەترسن، که به ناوی تزکیه، سخریه و استعبادی تیابێ، وهک
شرعی (عیسی): «که سێ زله کهت له پووبدا، پوه که ی تری بۆ پاگره،
زله کیش له ویدا! که سێ فرسه خێ به سفر بیت، دوو فرسه نگ له که لی
هه پوو!»

ذاته ن من له میژوه عه رضی موسلمانان ئەکه م، هه ر عقیده ی، هه ر ئەمری
سه وقی کردن بۆ حیات، بۆ عمل، خفتی پوحی و بدنی دا، بزانه ئه وه له
احکامی اسلامیه یه، وه لا غشه، اساسا له دینی اسلام نییه، بۆ کوشتن

ئوممهت هاویشترایی، حاصلی، طلب نه کهن جه نابی حه ق باریکیان باوێته
سهه، خفه تیکی پوچی و نشاطی عملی بدا، نهک گرانیان کا به کسهالهت و
عطالهت، پوحيان غلیظ بئ، ئهوی له گه ل فطره تی خۆمان موافق بئ،
نهايهت جرفمان کا له خراپه بۆ چاکه . ﴿رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ۖ﴾
وهک (جوو) بوونه ژێر دهست، خادمی ههیکهلی (ئوری اخرس)، محبه تی
عمل چی به سه رهینان؟ وهههه ته ماشای مه یلی (مفرط) مان مه فره موو، تو
عاقبهت چاتر نه زانی. به ینی سه هل و گران، دینی حنیف.. ئه مپۆ نه توانین
ئهو صدماتی باری ژۆر گران هه لگرین، سبهی نا.

گه لئ ههیه مه یلی طاعهت، ئه یخاته ژێر باری ژۆر قورس، ئاخری
ئه وهستئ، وهک په بانیه تی دیانان و زهدی ئیمه .

حاصلی نه به تکلیف، نه به تکوین مه مان خه نه ژێر بارئ، که تحملی
نه کهین، تاقه تمان پئی نه شکئ، سووک بئ، یا گران ﴿وَأَعْفُ عَنَّا﴾ لیتمان
خۆش به به سهولهت ﴿وَأَغْفِرْ لَنَا﴾ سترمان بکه، عه ییمان به دهرمه خه
﴿وَأَرْحَمْنَا﴾ له دنیا و قیامهت ﴿أَنْتَ مَوْلَانَا﴾ مالکی ئیمه، سیدی ئیمه،
متصرف له پوچ و مائی ئیمه توئ... مالکی کهس، سیاده تی کهس،
سلطه نه تی کهس قبول ناکهین.. دخیلک یا ربنا، بهو جهه ته امتحانمان
مه که، زمامی ئیداره ی خۆمان داوته دهست تو، وهک حه ضره تی ئیبراهیم
ته سلیمین، تۆش به گوێره ی مه یلو هیمه تی خۆمان، تشریعی احکاممان بۆ
بفره موو..

﴿فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿٢٨٦﴾، ئهوی کافره، ستیری حقی
کردبئ، موفقمان که ی له سه ره نه وان.. حه قیان بۆ دهریخهین، له ظلمهت
نجاتیان بدهین، به نووری کتابو بورهان، یا به بارقه ی سیف و
سنان.. آمین.. یا رب العالمین.

ئەو سورپەتە، سورپەتی زۆر عظیمە، پرر (حکمه) .. هەتا لە (روح المعاني) ئەلێ: (ئیمامی عمر) هەشت سالان خەریکی تەلمی ئەو سورپەتە بوو. ئافەرینی خودا لە عمر. بەو نەزەری ئیمە نەختە کمان بە دەرخست، فەهمی گرانه بە نظری سەر سەری نابێ. تەدبیری زۆری ئەوێ.

بعضی پێیان خۆش نەبوو پێی بلێن سورەتی (بقرة)، بەلام ئەوەش لە بێ دیققەتی، ئەو بقرە سەری عظیمی دەرخست، کە بنی اسرائیل لە ظهوری ئەترسان، حەزریان ئەکرد.

(خالد بن سعدان) پێی ئەوت (فسطاط)، (حقیقە) وەک زانا نوری فسطاط و خیمە عظیمە بۆ موسلمانانی تام الایمان، پەشمالی (ذل)ی تیا هە لدرایە لە سەر جوولەکان. وە پێشی ئەلێن (سنام القرآن)، حقاً سورپەتی زۆر اعلایه، ئەو سورپەتە مبارەکە لە مدینه نازل بوو، مجموعی (۲۸۷) ئایەتە، بعضی ئەلێن (۲۸۶). طبعی پشیدی ئەوەی اختیار کردی، ئاخەر پەقیمی لە سەر (لا یكلف الله الخ)ی داناو ۲۸۶.

عجایی ئەو سورپەتە لە سەر ئەو تفصیلە، گەلیک ئایاتی مجملە .. ئینسان ئەتوانێ بلێ: خلاصە ما سبق، یا ما یاتی تفصیلیەتی، لە بەر ئەوە تاخیری نزولی نەبووێتە مانعی تصدیری لە سورپەتی فاتحە. ئەهلی ئیمان طلبی هیدایەتیان بۆ پێی پاست کرد، جوابیان وەرگرت. لە تفصیلی احوالات بۆیان معلوم بوو، کە سلوکی ئەو پێیە پاستە، عقبەیی هەیه.

خصوص لە پێی حج محصور کران، علاوێ ئەو طلبە، لە خوایان ویست نصرەتیان بدا بۆ پەفەیی ئەو عقبەیه ..

* * * *

«سوره‌تی آل عمران»

ديسان اجابه‌ی ده‌عوه‌تی كردن، له‌سه‌ر نهجی پيشوو... بعد از (بسم الله الرحمن الرحيم) فهرموی: ﴿الْمَ ۱﴾ تا خۆ حاضرکه‌ن بۆ جواب وهرگرتن و، نیشاره بۆ کمالی اتصال، له‌به‌ینی ههر دوو سوپه‌ت، ج مله‌ی زۆر پیر مه‌عنای له آیه‌ی الکرسى وهرگرت، کردیی یه صدری سوپه‌ت، فهرموی: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۲﴾ ذاته‌ن، خه‌صمی نیسلام و پئی پاست، دوو گرۆهی فهرسادن، غایه‌یان یه‌که، پئی اغویان جوايه‌زه، (یه‌کئ) له‌رئى حس خانه‌خسته‌هر بووین، (ئه‌وی دی) له پئی عه‌قل گومراه بووین.

(کانه) له مادیات ترقیان کردیه، بۆ پوحانیات بڵندبووین، با وجودی له‌و بڵندیه که‌وتینه ده‌رکی اسفل له جه‌هل و بئى عه‌لّی و، شتی واهیان به ده‌سته‌وه ئه‌یکه‌نه سه‌به‌بی ئه‌و گومراهی‌یه. ئه‌و سوپه‌ته بۆ ازاله‌ی ئه‌و شوبه‌ه واهیانه ناردرا. خودا، زندووه بالذات، نه‌به واسطه‌ی ئه‌مرئکی غه‌یری ذات. واحدی (حقیقه) شائبه‌ی کثره‌تی تیا نی‌یه، له‌به‌ینی وی و غه‌یره جه‌ته‌ی وحده‌ت، غه‌یره ممکنه، چونکه خودا فوق الطبیعه‌ته، ئه‌وی له احوالی طبیعیات بئى، بۆ خوا محاله .

حی و قیومی ئه‌وتویه، که ادنی غفلت، شتی وه‌ک بۆرژانی نی‌یه، فه‌ضل له تغیرات و تطوراتی، که به‌سه‌ر موالید دادئى. حاصلی غیبی مطلقه، نه‌به‌هر قوای مدرکه ئه‌که‌وئى، نه‌به‌ر قوای عامله . وه‌ستای معملی طبیعه‌ته، داخلی معمل نی‌یه .

﴿زَلَّ عَلَيْكَ الْكِتَابُ﴾ معهود و معلوم، که فهرمووی: (ذلك الكتاب لا ريب فيه) له پیشهوه پهفعی (رهیب) کرا. لیږه ﴿بِالْحَقِّ﴾ به حق ناردراوه، چ اشتباه و تبدیل و تحریفی تیا نییه، مدلولاتی هه موو حق ثابت و مقرره، ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ نهوی به حق مایی تفریقی، نهکا له (محرفات).

﴿وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ۚ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هَذِي لِّلنَّاسِ﴾ نهو تهوراتو ئنجیله، که خوا بۆ موسی و بۆ عیسی ناردبوو، بۆ هیدایهتی خهلق. نهما نهوهی له تهرهف جوو، یا دیان پیئی نهلین (توراة) معظمی تواریخه، ملحقاته له تهرهف نهو و نهو نووسرایه، پیئی نهلین توراتی موسی. نهما وهحیی منزل بئ، له تهرهف خواه، حاشا ثم حاشا، ادنی کاتبی تاریخ بنووسئ، به ههزار دهرهجه فوقی نهوانه نهووسئ و انجیلیش ههروها، هه رکهسه شتیکی نووسییه، ناوی لی نایه (انجیل)، دوایی خریان کردوتهوه و، چواریان انتخاب کرد له هه موویان. نهوی نزیککی حق بئ، انجیلی (بهرنابا)یه نهویان قبول نهکرد، والآن، له م پۆژانه دا نهووپایی لیی نهگه ررین له هه رجئ بئ بئ، نهیبه نهیسووتینن، ههتا بعضه حمقایان نهلین: نهوه له تهرهف موسلمانان تالیف کرایه، خولاصه نهویش له تهورات پووچتره، پیشیان نهلین: (کتبی مقدس).

تهورات کلمه ییکی عبرانییه، به معنی (شریعت)ه، انجیل کلمه ییکی یونانییه به معنی (بشارهت) یا تعلیمی نوئییه، عه ره بی نین، خۆدرایی اشتقاقییه کان خویان ماندی نهکهن.

﴿وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ ۚ﴾ پهعنی نهوی خوا نارد بییتی بۆ فهرق وته مییزی حق له باطلی ناردووه، نهوی (منزل من عندالله) بئ فرقانه، نهوی باطلو اساطیرو چیرۆکه بئ، له لای خوا نههاتووه، حیکایهت خوانان تییان بردووه، بعضئ نهفهرموون عبارته له عقلی. (مجددی میصری) نهوهی اختیار کردیه. بهلئ، عهقل فارقه، موهبهی ئیلاهییه، تمییزی ئینسان له سائری حیوانات

به عه‌قله، له پاش تمکنی قوای حیوانی نه‌نێردرئ، به‌لام عه‌قل زۆر سه‌یره، بعضاً وا نه‌سیری قوای (بهیمی) نه‌بن، خۆی دوايان نه‌که‌وئ بو هه‌وای نه‌فسی خۆی (قدح) له خۆی نه‌دا خۆی نه‌شکینئ، خۆ قه‌له‌نده‌ره له زه‌مانی معجزه و کرامات، به جارئ سقوط نه‌کا، فه‌رقی محال و ممکنى ظاهری پێ ناکرئ، نه‌گه‌ر جه‌یشی علاوه بوو، لێ مه‌پرسه! نه‌مپۆش، که نه‌لێن عه‌صری عیلمو نووره، ضیای (رونکینـ ما وراء البنفسجی) له اعماقی به‌ده‌ن نفوذ نه‌کا، عه‌قلی جووله‌که‌یی و دیانی، هه‌روه‌ک خۆیه‌تی له (تیه) دایه .

هه‌رچه‌ند کتبی ئیلاهی، بۆ ته‌فریق و ته‌میزی حق له باطل نزولی کردوه، به‌لام مع الأسف، که‌لێ که‌س کردیانه مایه‌ی کفر و ضلال ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ به‌سه‌به‌ب ئایاتی خوای ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ نه‌و عذاب، که لایقی وانه . هه‌ر هه‌نده تعبیر نه‌دریته‌وه . ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انِّقَامٍ﴾ ٤ غالبه، تۆ له‌ستینه له‌وه‌ی، ئایاتی هیدایه‌تی کردیته مایه‌ی ضلال ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾ ٥ نه‌گه‌ر کتمی حق له خه‌لق بکه‌ن، له جه‌نابی حه‌قیان پێ ناکرئ، عیلمی محیط شه‌ئنی ئیلاهی یه، که‌س له‌و شه‌ئنه شرکه‌تی نی‌یه، پسلی عظام، مه‌له‌کی کرام، کروبین و صافین و حافین و مقربین و ارواحی مجرد، نه‌گه‌ر هه‌بن، له شائبه‌ی نه‌زانین خالی‌نین، هه‌رکه‌س عیلمی محدوده ..

﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ خۆی مصوره، نابێ به‌مصور غه‌یری نه‌و، نه‌وی خه‌یالی لێ بکرئ، بلێ مصوری قوای عاملی طبیعه‌ته، به‌لام طبیعه‌ت جاهله، نه‌و حوکم و دقائقه له ده‌ست وی نابێ، نه‌ویش (مرتبی) پێ نه‌وئ.

نه‌بینن معمل ئیش نه‌کا به عاملی عالمی اختراع کراوه و دامه‌زراوه،

کەسی عاقل امدادی نەدا بە نەوت و بەنزین، بێ عەمەل ئەبێ پائەوهستی، چى پێ ناکرێ، ئەوەى ئێوە ئەیکەن بە مصور، خوێان (مصورن) لە محصولاتی مەملن، زەلیلی دەستی طبیعەتن، غەیری خودا بە عیلمی تام کێ ئەزانێ، ئەوی لە (مندالدان) دایە، طبیعەتو مزاجی چى یە؟ دەرەجەى قابیلیەتو استعدادی چەندە؟ چى تێ ئەبێ و چۆنی تێ ئەبێ؟ مەلەکێ، کە اوەلی مغلوبی عیلمی بەشەربوو، چۆن پاشان تصویری هەیکەلی بەشەرو تەرتیبی (قوای عاملی و مدرکی بشری) پێ ئەکرێ؟ اساساً قاعدەى تناسل کێ دای مەزراندوو، ئەتوانێ خیلانی قاعدە بکا، هەروەکو پەحم مەری تشکلی بەدەنە، دەماغیش محلی تشکلی عیلمە، ئەگەر دەماغ پاک بوو، نایاتی نیلاهی بە پاکی تیا قەرار ئەگرێ، ئەگەر نسجی خراب بێ، موادی پدینی تیکەلەوێ، تلویشی ئەکا.

خولاصە قالبی مادیات و معنویات، ئەگەر جوان بێ تییدا دادەرژێندرێ جوان ئەبێ، وە الّا پیس و ناشیرین و مشووە ئەبێ، قالبی پەحم قابله اشکالی بگۆردی، ئەمما قالبی دەماغ کەشکلێکی وەرگرت گۆردانی محالە، وەک (معدە) طعامی پاکی ئەکەوێت، دوایی بە پیسی لێ ئەچێتەدەر، چاکە معدە صفوہتیکی لێ وەر ئەگیرێ، بەلام دەماغی فاسد، وەظیفەى پیس کردنە و بەس.

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ٦ ﴿ به هەموو وەجە، جەنابی حەق غالبە بە قودرەت و قووەت، بە عیلم و حکمەت، بە صنع و ابداع و اختراع، بە قەهر؛ بۆی (عزیز) مناسەبی هەیه لەگەڵ انتقام، تۆلەساندن لەگەڵ حکمەت، دانانی هەرشتە لە موقعی مناسب لێرەش وەک سوپەتی پیشوو قابله سؤالی بکری، ئەلێن: کتابی نیلاهی فارقه، مع انه چەند نایاتی تیا هەیه کە دەلالەت ئەکا لەمە کە جەنابی حەق یەکیکە وەک سائری حیوانات حەياتی هەیه، گوێی هەیه، چاوی هەیه، وەک: ئینسان قسە ئەکا، وەکو پادشاه لەسەر عەرش و کورسی دادەنیشی و (غیر ذلک)... ئەگەر ئەوە

فرقان با، نہ دہ بایہ ئو ئایہ تہی تیا بی؟! جواب ئو فہ رموی:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾ قورئانی کریم فاصلی (بین الحق والباطل) ﴿مِنْهُ﴾ له کتابہ کہیہ، یا له تہ رەف خوایہ ﴿ءَايَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ﴾ اتقان کراوہ، مەحکەمە، فەساد پووی تی ناکا، دہ لالە تی واضحە، ئاشکرایہ، ئو هلی فەساد، خوارە کہ و پیچە کہی پی نا کرئی ﴿هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٍ﴾ ئو ئایاتی بیئانہ ئو صلی کتابہ، عمادہ، لە بەر ئو تجلی و ظہورہ، بە فاتحہ ئولین «ام الكتاب». ئو نەوعە ئایاتہ دائر بە اعتقادیات و اعمال ہییہ، وەک عەرض یا مضمونیان پیک ئەچن، یا مضمونیان لە گەل اشیا ی دی پیک ئەچن، ئووی مقصودی ئیمہیہ، مەنشەئی متشابہاتی قورئان، متشابہاتی اکوانہ.

بعضیک بی أصله، بسیطه، ترکیباتی تیا نییہ (شبه) له بهینی ئو وانہ دانایی، فەضل له تەشابہی ئایاتی محکمت، وەک ئو اصولە مضموناتیان، نہ لە گەل یەک نہ لە گەل شتی دی تشابہیان نییہ.

ئاو، ناگر، هەوا، خۆل، ئوکسجین، ایدروجین، آزوت، کاربۆن، زیتر، زیو، ئاسن، سائری بسائطی، کہ علمای عصر کہ شفیان کردوہ .. بە خواص و مزایای خۆیان ممتازن «ان الله غنى عن العالمين.. الحمد لله رب العالمين، مالک يوم الدين» و بعضی، کہ لە (مولداتہ) لە ئو صلی شەبەہی معادن، نباتات، حیوان و ئینسانہ، گەلن بە گەلن تەشابہیان ہییہ. بۆ ئو هلی خۆی نہ بی پیک نەگورین. ئووی ئو هلی خەبەرہ جەہتی فارقہ ئو زانی، خواصیان دەرک ئو کا تەفریق و تەمیزیان ئو نوین. کہ ئووی ئو هلی خەبەریش نہ بی و تی بگا و بیزانی ولی نەگورن (لدى التحقيق) دەرئەکەوئ، ئو وانہ جیہەتی تخالف و تباينیشیان ہییہ، وەک جیہەتی (تشابه). ئو تشابہہ لە مەموو عیلمی ہییہ، بە لام (ماهری) ئووی تفریقی بکا و تی نەکەوئ، دوری نەجەفی، بە ئو لاس لئ نەگورن، سگە ی قەلب لە جیاتی سگە ی ساغ

وہرنہ گریں۔

له اوائلی انقلاب یه کئی له ئه فرادی عائله نه ساغ بوو، دوو دوقتوری باش لیږه بوون، یه کئی تورک و موسلمان (نصرت فؤاد) ، یه کئی ئینگلیز (میللر). ناردم له دوویان هاتن پاش عصر بوو، معاینه یان کرد گویا عیله ته که ی (حمای مرزخیه) به و گویره ترتیباتیان دانا. شه و زور بی صحت بوو، ئه و دهرمانه ی استعمالی ئه کرد، زیده ئه له می ئه دا، زیتر ته حریکی کۆکه ی ئه کرد. سبهینئ زوو (نصرت) هات به تالوکه، به مشوه شی.. گوتم خیره وازوو هاتی؟ بی له دوا ناردن؟ گوئی: لام وایه له که شفه که به غه له ط چووین، تشخیصی عیله ته که مان بۆ نه بووه. گوتم (حقیقه) وا به دهر ئه که وئ، ئه مشه و پاش ترتیباتی ئیوه زیاده بی قه رار بوو، تکرار معاینه ی کرد، گوئی به ئی غه له ط بووین ئه و نه ساغی یه (ذات الرئه) یه، له و ئانه دا (میللر) یش هات، نصرت به لسانی طبی عه رضی کرد، ئه و یش معاینه ی کرده وه، به دهنگی بلند: «پاردون نصرت» تقدیری مقدره تی نصرتی کرد. بالاتفاق ته رتیبی، که بۆ ذات الرئه موافق بی، کردیان. شوکر نه ساغه که چا بووه وه.

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ﴾ مهیلى باطلیان له دلدايه، له پښى پاست لانه دهن ﴿فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَّهَ مِنْهُ﴾ دواى ثاياتى متشابهه نهكهن، له جهات (تشابه) بوى نهچن ته ماشاى جهه تى افتراق ناكهن. ﴿أَبْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ﴾ مقصدى اصليان افسادى عالمه ﴿وَأَبْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ﴾ به ظاهرى وا بنويښن، كه ته فسپيرى كلامى خوا نهكهن، ليړهش تشابهى نه نوښن، (انه) نه مانه مفسرى كلامى خودان، وهك علمای پاسخ طالبى پښى هيدايه تن، مه لك صوره ت نيبليس سپره تن.

﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ کہ س تہ فسیری متشابہ نازانی، بہ حقیقت زانین و بہ تہ مام کہ کشف، لہ بہینی ثایاتی قورٹان، خوا نہ ہی، بوی و وقف لیترہ مطلقہ، مہ بادا تشابہی بیترہ خیال، لہ بہینی عیلمی ئیلاہی و عیلمی پاسخی فی العلم.

﴿وَالرَّسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾ ئەمانە بە قووەی عیلم و ئیمان و، مەیلی (الی الحق) و، ابرازی ئەسراری کائنات تەفسیری متشابە ئەزانن و بە کەمالی صفووەتی قلب بۆ ئیرشادی عباد ئەیکەن، بە فیکری نقادی خۆیان خالص و مغشوش لێک ئەکەنەو، مەنعی فەساد و تەلبیسی (ابالسان) ئەفەرموون بە دڵ و زوبان ئەلێن: ﴿يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ﴾ بە سەبەبی متشابە، یا بە متشابە ئیمانیان هێناو، یا هەیه، ﴿كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾ محکمو متشابە لە قورئان و لە اکوان لە تەرەف خوایه، مرجعی متشابە بو محکمه، بۆ اربابی نظر و کیمیا گەرانى هونەرەر هوێدایه، بەینى محکم و متشابە، بین الارض و السمايه .

﴿وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أَهْلُ الْآلِ الْاَلْبَنِ﴾ (٧) ﴿تَذَكَّرْ وَتَدَبَّرْ﴾ ناکا، الّا ئهوانی، که صاحبی حسنی نظرن، ذهنیان به قوه‌ته، بۆ که شفی حقائق نظریان نفوذ ئه‌کا، له به‌ردی ره‌ق بئ، شەقی ئه‌کا، ئه‌زانئ، کلۆره، ئه‌وانی بئ لب و خلاصه بن، سه‌سه‌ری و سطحی به‌سه‌ر شتدا ئه‌پۆن. چی‌تیایه ؟ هیچ! گیل و گه‌وج له ئه‌سه‌ری نازانئ، که‌سی به ئینصاف بئ تقلیدی (سلف و خلف)، ته‌ماشای سیره‌تی علمای دین و طبیعت بکا، ئه‌زانئ که متشابه مه‌نشئه‌ئی ترقی عیلمه، احکامی ادیان و احکامی اکوان، ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر بساطه‌ت برۆیشتایه دینی موجودات زۆر بسیط و ساده ئه‌بوو، عیلم بئ قیمه‌ت، عالم بئ سعی، طبابه‌ت و کیمیا، اصلا نه‌ده‌گه‌یشه‌ ئه‌و ده‌ره‌جه‌یه . ئینسان شتئ که‌م له فه‌وقی مه‌یموون ئه‌بوو، تا قوه‌تی له‌ عالم‌دا زیاده‌بئ، خفای طبیعت زووتر فه‌م ئه‌کا، (همس الخطابی) طبیعتی چاتر گوئ لئ

نه بڻ و، تا تشابه له به يني اشياءا شديدتر بڻ، قووه ي ته فريق زياد نه کا، قووه ت له به يني علمای تشبيه، قووه يان گه شته دهره جه يڼ، گيايان هيتايه دهره جه ي ئاوريشم! نه گهر قووه ي فارقه نه بڻ، عالم چي به سردي؟ .. ديمان به مليوڼ خه ساره ت له نه زانان که وت، تا له نه هلي عيلمه وه پښيان گه يشتن، فره قی تلفون و ئاوريشميان کرد. حه يفه علمای دين به ناوی (سه له فی)، له حقائقی دين محروم بن و، عالم له گيژاوی تشابهدا بهتله وه .

چۆن تصور نەكړئ ئايەتې له تەرەف خوا بۆ پېغەمبەري خۆي بڼيرئ و، عباد نەيزانئ و بلّين: «استاثر الله بعلمه» و بعضاً بعضه اُصفيای خۆي به طريقي غەيره مکتسب بۆ به شەر اطلاعيان ئەداتئ؟ ذاتەن ھەر به و نەوعە بۆ کەشفی حقایقي موجوداتيان له کيس خۆدا... بلّی ئەمە ئيشی خوايه.. قسە له طبيعت مەکە کافر ئەبی.. ھەر خوا مؤثرە.. ھيچ (قوی) تائيري نەيه.. ئاو و ئاگر بۆ تيراي و سووتانی فەرقیان نييه، ھەر خوا پاش خواردنەوي ئاو، تيراي خەلق ئەکا، پاش مەسەي ئاگر سووتان خەلق ئەکا.. نەساغی خەلاتی خوايه!! ھەتا بعضيک تداويان لا حرامە.. لايان وایە مقابلهی خوايه... نارەزايی به به خەلاتی خواي.

تاكو به جارئي هه موو اسراري دنيا و موجودات له دهست چوو، خوا نه يزانى، نه گهر فرقه ي حکماي ئيلاهيون نه بان، علماي ئيسلامي ش فره يکيان له گه ل علماي جوو و ديانان نه ده بوو، هر که سي نه مين و عاقل بوو، له علماي ئيسلام ازاله ي پرده ي له متاشبهات کردوه، به وه جه ي لايق پووي حقه ي به در خستوه، نه گهر به تفويضي عيلم لي بگه ررين، لب و پسوخي في العلمی چي پي نه وي. بلاهت و بساطهت کافيي يه، نه گهر به تفويض لي گه ررابان، نه وه موو عيلله تانه چو ن تداوي نه کران .. ميکرو ب کوو که شف نه بوو؟ قووه تي که هره ب، ضياي پونتکين، قووه تي پاديوم، چو ن به در نه که وت، کوو بو نه فعي عباد ته سخير ده کرا؟ له به عضی

اشعاری کوردی خۆم عەزەم کردبوون:

مه‌لای نادان به عنوانی شریعت

حرامی کرد له تو عیلمی طبیعت

له بۆيى ھەر لە ئەو عەردە بەدەرکەوت

له زيرد و زيو و توج و پاقر و نهوت

به کلی کہوتہ ژیر دہستی فہرہنگان

چياو چۆلان دەتۇرىن ۋەك پىلنگان

بيان تۆرى، جىبايان چون ئەكۆلن..

ههتا که ی نښه هه ربه رمال به کولن؟

(حقیقۃً) نہ گھر نیش لہ بہر دہسی علما ی (ملیّون) دایاہ، اصلاً دینی

حکمت نہ رہے نہ کرد ﴿ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا ﴾ یا الہی . دلی

نیمہ کول نہ کہ ی ، مہیلی باطلی پی نہ دہی لہ پاشنہ وہی، کہ ہدایہ تت

داین. حقیقۃً، مہیلی پاش ٹیمان و ہدایات، گہلی خرابترہ لہ زہیفی پیش

هیدایەت، ئەو نەوعە کە سەخۆی بە حامی دین، حافظێ شەرع ئەزانی،

سہ ددی سکندہرہ لہ پینی حق و باطل ، علاجیان نا کرئی، اصلاح ناپن..

﴿وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾ ﴿۸﴾ رحمتہ کمان پی کہ رہم کہ

له تهرهف خوټ، دهرحق عباد له (زيغ و ضلال) نجاتيان بدهين، نه تو

بەراستی ھەر ئەتۆ صاحبى عطاى زۆرى.

وہک عرضمان کردن نہوانہی دوائ متشابہ نہکون، صرفی ناکن لہ

مه‌عنای لغوی، به‌لکرو حرفیاً له‌سه‌ر مه‌عنای (لغات) ته‌فسیر و ایضاحی

ئەكەن. مثلاً له (آية الكرسي) ئەفرمووی: «وسم كرسيه السماوات

والارض» کورسی وهک مه مورمان نه یزانیں، نه وجسمه مخصوصه یه، که

ٲنسانٲك، شه ځمٲك له سه ري دانيشي، ځي ري دوواني له سه ر نه پٲه وه ..

جالس پرې بکا، یا که می له جالس زیادې، نه لږ ځه نابی حق له سهر کورسی دانه نیشې پرې نه کا، یا کورسی سې چوار نه نگوستی له زیاتره .. له وانه عاقل تر، که گوږی له عرش نه بې، نه لږ عرش ته ختی پادشاهه، واسعه .. کورسی حقی وزیریه له سهری دانه نیشې، یا چاویان به بعضه پیاوی گوره که وتووه، کورسی گچکه یان بډ داده نښ .. که له سهر ته خت دانه نیش لاقی له سهر داده نښ! . نیمای مفسرین «نقال» گه لږ له ونه وعه پوایاتی هیه، که بیستیان «علی العرش استوی» استواء مساواته (علی) بډ استعلايه، که وایې مه عنای خوی تعالی له سهر عرشه، مساوی به له گه ل عرش، بعضې بډ زیده علویه تی خوا نه لږ: له عرش بلندتره به (بعدی) متناهی، یا غیره متناهی!

سهری نه و جهاله ته!! بعدی غیر متناهی له بهینی عرش و خوا!! بیگومان نه و ونه وعه مه عنایانه له مه یلی حسه، که سې به عه قل ته ماشا بکا، نه ختی له نایاتی محکم بفکرې، نه زانې نه و مه عنایانه اصلا پېی نی به . «غنی عن العالمین، رب العالمین» چوڼ له سهر شت داده نیشې، که مخلوقی خوی ته؟ وجود و قوامی عرشې و کورسی و سماواتو نرزه له خوايه، نه و ونه نایاته، که ی مه لا نه یزانې؟ له سهر ته خت و کورسی دانه نیشتن قدر نادا به مه لیک. مه لیک قدر نه دا به عرش و کورسی مه مله که ت. که سې عمری خوی له سهر حسیر له بن کوخ و زنج دانه نیشې، ته ختی نه ختی به زینه ت ببینې، نه وهی له سهری دانه نیشتی به «أعظم من فی الارض» حساب نه کا .

نه لږ: عره بې هاته حضوری هارون الرشید، به و حیشمه ت و جلاله ی له سهر ته ختی عالی دیت، وتی: «السلام علیک یا الله» وتیان هه و نی به، به ره ژیر وتی: «السلام علیک یا رسول الله» وتیان هه و نی به .. به ره ژیر .. نه و جا وتی: «السلام علیک یا امیر المؤمنین». دیققت بکه نه وانی بوون به پړسای عقائد، اکثری له ونه وعه (بدوی) یانه بوون .. په شو پووتی قاووتو

جوړج خۆر له کلامی ملووکانه چۆن تی‌ئەگا، هەر حەملی ئەکاته سەر
مفکور و مخیلاتی خۆی.

ئەلین: «فردەوسی» له حەپس‌دا، بەعزاً متاثرانە اشعاری ئەخویندەوه و
پیاویکی پیر له محبس بوو، تا فردەوسی ئەی خویندەوه، ئەویش ئەگریا..
فردەوسی شەوق و زەوقی زیاد ئەبوو، پۆژی لێی پرسى بۆ ئەگریی؟
وتی: «وہ صیہ قەت بېم، من نیری باشم ھەبە لە ناو پەت، کە تۆ ئەخوینی
پیشت ئەجولیتەوه، بیری نیری بەکەم ئەکەم.. لە وەقتی کاویژ ئەویش پیشی
وہک پیشی تۆ ئەجولیتەوه». خوا ئەیزانی لالۆ لە اشعار خویندەوهی
فردەوسی چەند استفادەى کردووه، ئەوانیش لەو نەوعە ئایاتە ھەر ھەندە.

﴿رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّكَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ الْمِعَادَ﴾ (٩)

بەکانە سەبەبی ئەو خزەعاتە، ئیمان نەبوونە بە پۆژی قیامەت، ئەی خودای
ئیمە تۆ ئینسانان خپ ئەکەبەوہ لە پۆژیکی، ھێچ شکى تیدا نییە، بەپاستی
جەنابی حەق خەلقى میقات ناکا لە وەقتی خۆی ئەو پۆژە ئەھینن، ئەو
وەقتە جەزای خێرو شەرر ئەدرن. لە تحقیقاتی «سەلف» زانیتان، کە
متشابە لە قورئان و سائری کتبی فرقان، لە لوازمی تشابھى اکوانە، ئەویش
باعثی تەررەقی عیلمو عرفانە بۆ خواوەنى عەقل، کەسێ (زیغ) دلی ھەبن،
خۆی بە داوی محسوسات بەند ئەکا، نە لە ئایاتی منزل، نە لە ئایاتی
مکون، استفادە ناکا. قباحەتی خۆیەتی، نەقص لە قورئان دا نییە.
یەکیکیش لە اسبابی امتدا نەبوون، حبی دنیا یە.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بە خۆدراپی بە حبی اموال و اولاد، خۆیان پابەند
ئەکەن. مال و ھەلەد، چ کەلکی ئەوان ئەگری؟ ﴿لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا
أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ دائماً محتاجی خوان لە ھەنگامی چوونە دەر لە دنیا،
ھیچت لەگەڵ نابن، وەک (حاجی قادر) ئەلن:

دوو گز زه مین و سې گز جاو و مسته خو لیکه

لباسو پټ خه فو پايه خ هه تا ده گاته سهرين

گه لن که س نه وه شيان چنگ ناکه وئ، له سهر مزبلان سهگ نه يان خوا.
له پوځي قيامت غه يري نيماني صحيح و عملي صالح، هيچت به که لک
نابئ. ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ وَقُودُ النَّارِ﴾ له گه ل (حجاره) اختياري ضلال له سهر
رشد به پابه ندي جاه بوويته پرهوشت، پرهوشتيکه ﴿كَذَّابٍ ءَالٍ فِرْعَوْنَ﴾
نه وانيش له بهر سهر و ته سامان و سلطه نه تي، تکذيبی موسايان کرد،
نيمانيان پټ نه هيتا. لای نيوه نه ی کافراني نه هلی کتاب! معذور نين به
ملعون و کافريان.. نه زانن، مع انه مولک و سلطه نه ته تي نه و، له کوئ و ئی
نيوه له کوئ؟ بالخاصه (موسی) له قهوميک بوو زه لیل و به رده ستي نه وان،
لقیطة هه لگيراوه ی نالی فرعون و به خيوکراوی نه وان.. (مع هذا) به خو و
داره کازی هه ل کوتيته سهر فرعون، بلن نيمانم پټ بهينه، اتباعی من بکه..
نه و معذور نه بئ، نيوه معذورن؟

﴿وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ رؤسا و سلاطين، دهر باره ی پيغه مبهري عصری
خويان، نه وانيش نه و ده نبيان هه بوو، نيوه ش نه گه ر له زه مانی وان دا بان،
وه کی نه وان نيمانان به موسی و سائری انبيای عصر نه ده هيتا. ﴿كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا﴾ وه ک نيوه ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾ که ثمره ی شجره ی کفريان بوو،
لاشک نيوه ش نه گري ﴿وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ به مال و وه له د نه جاتقان
نابئ و، به قوه و ته جسمی معارضه ناکري ﴿قُلْ لِلَّزِيزِ كَفْرُؤُا﴾ به واسطه ی
غروري به ثروه تي دنيا، قوه و ته خوتان، هه ل مه خه له تين. مال بؤ حهرب
معيني باشه، به لام نه وه ی پابه ندي به، دلی له دوو به رنada له موقعی خو ی
صهرفی ناکا، قوه و ته و مکنه ت پايه دار نی به، دنيا نه گورئ تقلباتی زوره،

وهک حاجی قادر نه لئ:

نه مین مه به له سبه یښی نه وهت به سهر دیني
حوادثاتی زه مانه که نایته ته خمین..

﴿سَتُغْلَبُونَ﴾ ژیر نه که ون له دوو مهیدانان، مهیدانی قتال و مهیدانی
جدال. ﴿وَتُخْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَيُنْزِلُ الْإِمَاهُ﴾ فرهشی خراپه ﴿قَدْ
كَانَ﴾ له سالفی زه مان ﴿لَكُمْ﴾ بؤ نیوه نه ی نه هلی کتاب ﴿آيَةٌ﴾ نه مما چ
نایهت؟! حقیقه پاش نه و نایه ته، نه ده با نیوه مغرور بن. نایهت و
عیبره ته که ﴿فِي فِتْنَيْنِ أَلْتَقَتَا﴾ تووشی یه ک بوون، یه ک نی نه هلی نیمان، یه ک نی
کافر ﴿فِتْنَةٌ﴾ فرهقی، جه ماعه تی ﴿تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ فه تی (طالوت)
له پئی خوا شهرری نه کرد بؤ قورتار کردنی دیارو ابناء ﴿وَأَخْرَجُوا كَافِرًا
يَرَوْنَهُمْ مِّثْلَيْهِمْ رَأَى الْآمِنِ﴾ جه ماعه تیکی تر کافر گوتیان: «لا طاقة لنا
اليوم بجالوت وجنوده» نه وانی نه هلی نیمان بوون، نه یان گوت، به لکورو
گوتیان «کم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة باذن الله».

داود جالوتی کوشت. ضعفای مؤمن به سهر اقویای کافر غه له به بیان کرد.
نایا نه و نایه ته تان له فکر کرد؟ نیمه ش هر چند ظاهرأ که مین، نه مما
قوه تی نیمان غالبان نه کا. وا دیاره نیوه نه و نه وعه ماجه رایه، که له
کتبی مقدسه تان دا هیه، به حیکایهت تلقی نه که ن له پوحی خبردار نین.
﴿وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ﴾ که قوه تی نیمانه صبر و ثباته، تظافر و تضامنی
قهومه ﴿مَنْ يَشَاءُ﴾ خوا، که صاحبی اختیارو نیراده یه، نه زانی ک نی لایقه بؤ
نه و تاییده، سه به بی حقیقی (ظفر) معنوی یه، پوحی یه، نه ویش له ده ست
خوایه، نالات و نه ده واتی حهرب له که ل قوه تی معنوی نه بی که لک ناگری و
دوژمن به تالان نه ییا.

﴿لَا تَكُنْ فِي ذَلِكَ لَمَبْرَةً﴾ عبرت پردی معنویہ، لہ حالتی بۆ حالتی پئی
 نہ پیرریہوہ، وہک (عبرہ) پردہ لہ سہرٹاو، خہ لکی بہ سہریا نہروا و
 نہ پیرریتہوہ۔ کہ سنی وقایعی تاریخیہ نہکا بہ عبیرت و موعظہ، لہ حوادثی
 بہ سہر خوی بئی خوی قومار ناکا۔ لہ حہریی ژاپون و پوسی تہ ماشایان
 کرد، یہ کانه سہ بہ بی ظفری ژاپون لیباسی عہسکری بوو، کہ پہنگی خاکی
 بوو «نہختی دور نہوی خاکی بئی نابیندری» لیباسی عہسکری پووس
 وہک سائری دول پەش بوو، گہلئ لہ دور نہ بیندرا، لہ بہرئوہ گہلی
 ژاپون چاکی اصابہ نہکرد۔۔ ئہی ئہوان خو و طالع لہ بہرئوہ ہموو
 دہولت لیباسی عہسکری حربیان کردہ خاکی پہنگ۔ ﴿لَا تُؤْمِلْ
 إِلَّا بَصَرٍ﴾ (۱۳) ئہوی بصیرت و ہوشی ہہ بئی، شت بہشت مقایسہ نہکا،
 پہندی لئوہرئوہ گری۔۔ بئی ہوش ناگای لئ نیہ۔

﴿زَيْنَ اللَّتَائِسِ﴾ نارایش دراوہ بۆ ناس، ہتا نہوانی بہ ہوش و ئیدراک
 ﴿حُبُّ الشَّهَوَاتِ﴾ مہیلی شدید، کہ لہ دل، جاگیر بئی، پابہندی بئی، مہنعی
 بکا لہ ہیدایہت ﴿مِنَ الْإِسْكَاءِ وَالْبَيْنِ﴾ نارایش سنی نہوعہ:

۱- نارایشی بہ خلق و نیجاد، ئہوہ صرف عائدی خالقہ، ئہوہ ہموو
 اشیای مزین و مفتخر و قیمہتدار، غہیری خوا کہ س مداخلہی لہ خلقی دا
 نیہ۔

۲- نارایشی بہ راستی، کہ سنی نہ فرہت لہ شتی باش نہکا، بہ راستی
 منافعی بۆ بہ بیان بکری، بہ عیبارہتی جوان و ئہدی خوش بخریتہ ذہنی۔
 ئہمہش زور باشہ، عائدی جہنابی حق پسل عظام و (راسخ فی العلم)ی
 ئہمین لہ گہل عبادی خواہ۔

۳- نارایشی مزخرف بہ وہسوہسہ و تسویل و تلبیس شتی خراب زینہت
 بدا، لہ بہر نظری خہلک جوانی بکا، ئہوہ زورخرابہ، عائدی ابلیس و طاغوت

و شاعرانی به دهناد و، خائن له گه‌ل عبادە و امثالی نه‌وانه . بئ‌گومان نه‌و
مشهياتە و مستلذاته خووشن، ئينسان فطرة مه‌يليان بۆ نه‌كا، به‌لام محبة
به ده‌ره‌جه‌يئ بئ، كه ئينسان پئ‌يان به فيتنه بچئ ناشيرينه، خراپه،
عاقبه‌تي به هيلاك چوونه . محبه‌تي ژن و اولاد به ده‌ره‌جه‌يئ، كه منعت بكا
له ئيمان زۆر خراپه، هه‌تا ئيستا گه‌ليک له پچالي نه‌ورويي هه‌ز نه‌كه‌ن
موسلمان بن، چونكي ژنيان، يا اولاديان موافقه‌يان ناكا، موسلمان نابن.
محبه‌تي اولاد له سه‌ر فيطره‌تي پاڪ، سه‌وقت بكا بۆ تربيه‌يان، فه‌رقی
نيرومي نه‌كا له نه‌صلي محبة، ظريفه، نه‌مما حبي اولادي نيروبه‌س، خوي
نيه وه‌ك قه‌ومي عه‌ره‌ب، كه كچيان زنده به‌گۆرر نه‌کرد. كوردیش زۆر
كه‌يفيان به كچان نابن. نه‌ورويایي بالعكس محبه‌تي كچانيان گه‌ليک پتره له
كورران، توركيش له‌و مه‌يله‌دان، حاصلی افراط و تفریط، هيچيان باش نييه .

﴿وَوَهَّاهُمَا﴾ وَالْقَنْطِيرِ الْمَقَنْطَرَةِ ﴿قَنَاطِيرِ جَمْعِي قَنْطَارَه، قَنْطَارَ بِهِ مَالِي زَوْرَ ثَلَاثِينَ، بَيْنَ تَعْيِينِي مَقْدَارٍ، ثَمَّ وَهَّاهُ لَهُ (ضَحَاك) پَوَايَه تَكَرَّاهُ. (ابو هُرَيْرَة) ثَمَّ فَرَمَوِي: سَوَّالُ لَهُ پَسُوْلُ اللّٰهِ كَرَا فَرَمَوِي: قَنْطَارَ دَوَاذِمَ هَه زَارِ ثَوْقِيَه يَه، بَنَّا لَهُ پَوَايَه تِي (اَنَس) هَه زَارِ ثَوْقِيَه يَه وَ، بِهِ پَوَايَه تِي كِي تَرِ لَهُ (اَنَس) هَه زَارِ دِيْنَارَه. بَنَّا لَهُ رَوَايَه تِي (أَبِي بَن كَهْب) فَرَمَوِيَه تِي: هَه زَارِ ثَوْقِيَه وَ دَوُوسَه دِ دِيْنَارَه، لَهُ پَوَايَه تِي (مَعَاذ) هَه زَارِ دَوُوسَه دِ ثَوْقِيَه يَه. لَهُ (اَبْنِ عَبَّاس) نَه قَلَّ كَرَّاهُ، دَوَاذِمَ هَه زَارِ دِرْهَمِ وَ هَه زَارِ دِيْنَارَه. پَوَايَه تِي كِي تَرِي لِي نَه قَلَّ كَرَّاهُ، هَه زَارِ دَوُوسَه دِ دِيْنَارِ يَه عَنِي لَهُ زَيَّرِ، لَهُ زَبُو هَه زَارِ وَ دَوُوسَه دِ مَثْقَالَه. (ابو سَعِيْدِي خَدْرِي) ثَمَّ لِي: پَرَرِ بِهِ پِيَسْتِي گَا جَوْتِي زَيَّرِ. (مَجَاهِد) هَه فَتَا دِيْنَارِ، (اَبْنِ الْمَسِيْب) هَه شَتَا هَه زَارِ، (ابو صَالِح) سَه دِ پَه تَلِ، (قَتَادَه) سَه دِ پَه تَلِ لَهُ زَيَّرِ، يَا هَه شَتَا هَه زَارِ لَهُ زَبُو، (ابو جَعْفَر) پَاژَدَه هَه زَارِ مَثْقَالِ، مَثْقَالِيْش بِيَسْتِ وَ جَوَّارِ قِيْرَاطِ، بَعْضِيْ ثَمَّ لِيْنِ: مَابَه يَنِي ثَمَّ رَزِ وَ نَاسْمَانِ «ثَمَّ زَوْرَ كَه يَفِي لَهُ قَنْطَارَ بَوُو!!» حَاصِلِيْ اَخْتِلَافِيَانِ بِهِ قَنْطَارِ!

صحابہ دہولہ مہندہ کان، وہک ٹیمامی عثمان و عبدالرحمن بن عوف

قسه یان لئ نه کردووہ .. مقصد ئه مه یه بزانیان له لغهت، یا له تجارت به چ قه ده ری ئه لئین قنطار. نظر به (لغت) ، قسه که ی (ضحاك) خۆیه تی و، له تجارت ئه گۆرئی، له پاره ئیستا حساب له ملیۆن و بلیون و ملیاره . ئه مه بوو قنطار، ئه ماما مقنطر، یه کئی ئه لئ: مضعف دوو چه ندان کراو، بعضی ئه لئین تو قنطار مقنطره یه (وتراوه)، مه حکم و محض (انه) له ناو سندووقی پۆلا داندراو. (وتراوه) ده فن کراو یه عنی کۆکراوه له سه ری که داندراو، نه خۆی و نه که سی تر خیری لئ نه بینئ، هه ر بیکا به خزینه، ئه مه ش بئ فائده یه وه ک ئه لئ: (برای نهادن چ سنگ و چ زر).

﴿مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ﴾ له زێر و زیو، نه له مازوو سیچکه و که تیره ﴿وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ﴾ په وی ئه سپ و ماین، له چراگاه به ره لاکراو، که س سواری نه بین، بیه ووده بپوا، به س بو افتخار و خوشی نه فس، ئه ماما ئه گه ر خۆی، یا خه لکی بو حفظی دین و ده ولت سواری بن، خه یلئ چاکه بو ئه وانه یه .. «الخیل معقود فی نواصیها الخیر الی یوم القیامة» ﴿وَالْأَنْفَکِ﴾ حوشت، په شه ولاغ، مه رر و بزئ ئه لئین کابراییک له امریکا سه دو په نجا هه زار سه ری مه روو بزنی هه یه! بۆیه خوری و موو له ولاتی ئیمه قیمه تی نه ما. ﴿وَالْحَرْبِ﴾ مه زهعه له گهنم، جو، برنج و ئه نواعی سه وزه . ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئه و مزین کراوانه ﴿مَتَّعُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا﴾ ئه وی سه رفی نه کا له (دارین)، هه ردوو دار محرومه . گه لئ صاحب میگه ل هه ن، دلایان ئه کزیته وه بو گوشت، دلایان نایه گیسکیک سه ر برین، مه گه ر نه خوش بئ بیته مردن، ئه و وه قته به که مالی ئه سه ف ئه کوزیته وه و، به سه رته سندانئ ئه که ن. ئه وی له دنیا له زه تیکی لئ ببینئ اهونه، ئه ماما ئه ویش چه ند پۆژیکه نه بریته وه، ئه وی خوشی له زه تی لئ ببینئ و، بیشی به خشی له پئی خدا سه رفی بکا، وه تن و میله تی پئ نه جات بدا .. به خ .. به خ! له و

قازناجە، لەو سعادەتە! ئەمەیه، کە حەزەرەتی رسالەت ئەفەرموو: «ذهب اهل الدثور بالاجور» فەقیری قەلەندەر چی لە مستەد؟ خصوصی ئەمپۆ. (ئەدەرەف) ناویکی یۆنانی وەصیەتی کرد، یەک ملیۆن و نیو لیرە ی بۆ بدەن بە پاپۆری حەری، ناوی خۆی لێنێن بۆ حکومەتی یۆنان، لە سایە ی ئەو غەلەبە ی کرد لەسەر دەولەتی عثمانی، باوجودی لە پیشدا ژێر دەستی بوو، میلەتی دی وەصیەتیان بۆ حکومەتە، حکومەتیش لە تعالی میلەت وەصیەتە کە بەجێ ئەهێنێ. حالاش میلەتی ئیسلام لەو فکەرە دانسیە.. بۆ تۆمەرەندان، خال خالان، پیرەمەگرون، پیری دابان، خانەگای شیخ.. لە سایە ی ئەوان بوو مدرسەکان نەما. ﴿وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ

الْمَثَابِ ۱۴﴾ حوسنی مرجع و منقلب لای خوایه، ئەو ی کەیفی بە مرجعی ئیلامی بێ، بەو شەواتە خۆی مەحرۆم ناکا. بەلکوو بۆ ئەو منقلبە خۆشە دائمی یە، بێ حد و حسابە صەرفی ئەکا، ئەوکەسە بە مسراتی هەر دوو حەیات شادکام ئەبێ. ﴿قُلْ﴾ ئە ی پەسولی مبلغ ﴿أَوُنِّبْكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذَٰلِكُمْ﴾ ئایا خەبەرەتان بدەم بێ چا تر لەو ئەشیایە، کە ذکر کرا؟ بەلێ، قوربان چی ئەفەرموو؟

﴿لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ﴾ خەبەرە کە ئەو یە بۆ ئەوانە ی خۆ پارێزن لە شەواتی نفسیە، لای خۆای خۆیان هە یە باغات، دیمی نا، بەلکو ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ وەک مەتاعی دنیا نی یە، ئەمپۆ تی ی دای و سبە ی ئەرو ی. باغیک هە یە بە سەد پەنج بەختی ی ئەکە ی، فرتەنە ک دی باو و باران و تەرزە و پەعد و بروسکە ی لێ ئەدا، بە جارێ بەریادی ئەکا، لە بەری دوو سالانی دەخا، پەنجە پۆ دی یە دەری^(۱) ﴿وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ چ نیعمەتی ژنی پاک، اولادیش هەریە کە سەربەخۆ لە مەقامی خۆیان.

(۱) وەک ئەمشەو (۲۴) ی نیسانی رومی (۲۳) ی محرم قیامەتی بوو هاتل.

﴿وَرِضْوَتٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ ته وه (فوق ما يتصور) خوشی ته وه نایسته دهفته ر
 ﴿وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِالْعِبَادِ﴾ (۱۵) هه موو عباد محسن و مسيء، یا ته و عباد ه
 په ره یزکارانه ﴿الَّذِينَ﴾ ته و عبادانه ی ﴿يَقُولُونَ﴾ به که مالی اخلاص ﴿رَبَّنَا
 إِنِّنَّا آمَنَّا﴾ به نیعمانی راست، نالین عملی چاکمان هیه، ته و نه مره تمان
 به جی هیناوه، ته رکی نواهیتمان کردوه، شهرم نه کهن، خه جالته
 نه یان گری، به لکو قصور نه نوینن، نه لین: ﴿فَاعْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ سه تری
 گونا همان بکه، عه بیمان داپوشه ﴿وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ (۱۶) ته وهنده عه رض
 نه کهن باقی ته مری خوته ﴿الصَّكِرِينَ﴾ له (سراء و ضراء و) (حین الباس)
 ﴿وَالصَّادِقِينَ﴾ له نیات و اقوال، سرر و فلن راست گون ﴿وَالْقَانِتِينَ﴾
 مطیع و فرمان به ردار علی الدوام ﴿وَالْمُنْفِقِينَ﴾ له هه رچی به صلاحیان
 زانی بۆ قوم و وه تن. ﴿وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ (۱۷) شه و بیدارتر له
 اسحار، خالی له اغیار، پوو نه که نه ده رگاهی بئ نیاز، به تضرع و زاری به
 ناهی جگر سۆز، به چه شمی نه شکبار. (حقیقه)، شه و بیداری بۆ
 نوممه تی نیسلام، زۆر لازمه، له او هلی شه و بنوون، به قومار و له و غه بیته
 و نعیمی و تیاترو و سفاهت مشغول نابن، نه نوون، تیر خه و نه بن، پیشی
 به یان هه لئه ستن به ده ست نویژی خاوین پوو نه که نه خوا، فریضه ی خویان
 زوو به جی نه هیتنن، ته و جا به مصالحی دنیا خه ریک نه بن.

جه نابی حق له نایاتی هه ر دوو کتاب بۆ اولو الالباب، نایاتی بیناتی
 له سه ر وحدانیته ی خوی داناوه به نه وعی، که بزاندیخ ته دنی شه به نی به له
 بهینی خواو موجودات، فه ضل له تشابه امتیازی ذاتیه، قابلی تلبس و
 اشتباه نی به، نه مه ش شهاده تیکی فوقی شهاده تی لسانی به. که سنی
 ته ماشای ته و نایاته بکا، (زیغی) له دلا نه بن، به تصدیقی جازم و ثابت له

عمقی دلّوہ نہ لّی:

﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ﴾ اصولی کائناتی محکمہ مولداتی متشابہاتی پہبطی قاعدہ کردوہ، قواعدی لا یتغیرہ، طبیعتی مسخرہ . حاصلی خوا مدبرہ، خوائ تر نابئ، وہ الا (الہ) نہ بیئ بہ متعدد، داخلی طبیعیات نہ بیئ بہ غیری نہو، کہ س (الہ) نی یہ، ہرچی ہ یہ مخلوقہ وہ کی سائری مخلوقاتی تر ﴿وَالْمَلٰٓئِکَةُ﴾ نہوانیش شاہدن لہ سہر وحدانیہ تی ئیلاہی، ہر کسی ہاتبئ وہ حی بؤ پسلی بہ شہر ہینابئ، لہ تہرف خواہ کی واحد ہاتووہ، نہ گہر خوائ تر ہ ہا مہ لہ کیکی دہ ہ نارد بؤ دہ عوہت، نہ لای خوئی نہ کہ س ہ ناردووہ تی نہ کہ س ہاتووہ ﴿وَأُولُوا الْعِلْمِ﴾ نہوانی (راسخ فی العلم) نہو زومرہ یہن، پسلی کرام مطلعن لہ سہر نہ سراری کائنات جہہ تی و ہدہت و تشابہ لہ جہہ تی کثرت و تخالف فہرق نہ کەن .. متشابہات ریط نہ کەن بہ محکمت، جئی شکوک و شبہات نایئلن . شہادہ تی ہر سئ لہ یہک تہرزہ، تحریری یہ .. تقریری یہ .. تصویری یہ .. ئیرشادہ .. امتیازی شہادہ تی ئیلاہی بہ خہلقو ئیجادہ، جہنابی حہق لہ نہ دای شہادہ بؤ شرح و ایضاحہ ﴿قَآئِمًا بِالْقِسْطِ﴾ وہ ظیفہ ی عدالت، کہ حہقی وایہ بہ جئی نہ گہ یئئئ . نہوانی عاقل و متدبرن، قووہ ی انتباہیان ہ یہ، فہرق و تمییز نہ کەن بؤ خاتری تی گہ یاندنی ناقص العقلان، نہوانی مغلوبی (حب الشہوات) نہ تی بگەن، کہ جہبری نہو نقصانہ یان بؤ بیئ .

پہرورہدگاری معدلت کردار، بہو نہوعہ نہ دای شہادہ تیان بؤ نہکا و، کذلک ملائکہ ی علمای راسخ (اقتداءً بالالہ العادل قائمین بالقسط بلا زیغ) و بئ مہیل نہ دای شہادہت نہ کەن ، دیارہ لہم شہادہ، (قیام بالقسط) نہ بیئ، بؤ نہوانیش بیئ، نہک خاص بیئ بہ جہنابی حہق، بہ لککو (قیام بالقسط) ی شہادہ لہ سہر قیام بالقسطی نہمان . نہمہندہ ہ یہ نہو متبوعہ، نہمان تابعن، لیترہ متبوع مغنایہ لہ تابع .

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَظْهَرُ الْحَكِيمُ﴾ ١٨ ﴿ئوه ئیشاره یه بۆ ده لیلی علی وجه الخلاصه یه، هه رئه وه قادری مطلق، غالب له سه ر طبیعته. عالم به ئه سراری خهلق و ئیجاد، واضعی هه ر شته له موضعی لائق به خوئی، تنظیم و ترتیبی کائنات بدا به و وهجه بدیعه، ملانکه ی ذوی الاقتدار، علمای اولو الابصار، هه موویان عیلم و قودره تیان محدوده، وهکو حکما ئه فه رمون: قووی جسمانی ئه گهرچی (فلک الافلاک) بئ، متناهی یه ^(۱).

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ دینی فیطری لای فاطر، به دین حساب، دینی عقلیه، دینی معدل حکمتی طبیعیه، نظمی کائناته، ئایاتی وهک ئایات، محکم متشابها ته، دینی حریه تی فیکر و طهاره تی قلب و نظافه تی به دهن و صلاحی عمل و تیکوشینه، دینی بئ مه یل و محابایه، مایه ی سعاده تی دنیا و عقبایه، پوچی حه یاتی مدنیته، اکسیری حماسه ت و غیره ته، دینی سلامه، به لام نه به حیزی، دینی سیاسه ته، ئه ممانه وهک سیاسه تی ئینگلیزی، فیتنه ئه نگیزی.

من له ئه حوالی (امم) ئه فکرم.. گهلئ جار ئه لیم، حه قی به شه ر وایه ببه دوو قسم: موسلمان و طبیعیون. باقی گشتی، فه ن و فیله و حق الانصاف به سه هلی ئه توانئ ئینسان هه م طبیعی بئ، هه م موسلمان بئ.. منافره له به ینی شه ریعه ت و طبیعه ت نییه، به لکو و لدی التقدير غایه ت موافقن. ئه و ئایاتی کائنات، که خوای پئ ئه ناسین، له عه ینی ئایات ئه توانین استفاده ی دنیه وی لئ بکه ین.

خولا صه واضعی دینی ئیسلام و خالقی انام یه که، قواعد یشیان یه که، مدرکی احکامی (کونین) و، فارقی (بین المتشابها ت) و، ناظمی متباینات، عقله.

علمای ئیسلام، نه ده با عداوه ت بکه نه به ینی دین و عقل و طبیعه ت. به لام

(۱) وهکو حکما ئه لئین «لا تعطل فی الوجود کذلک لا تعطل فی الاسلام»

نه‌وانیش مع الأسف، وهک علمای ئیسرائیلی ئه‌مانه‌یان که‌م و زۆر له‌یه‌ک کرده‌ دوزمن.

﴿وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ﴾ گشتیان، هه‌تا ئیمه‌ش له‌ پاش ئه‌و مه‌موو مواعظ و عبری قورئانی، تووشی اختلافی بووین له‌ ئی ئه‌وان خرابتر.

﴿اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ الا‌ دوا‌ی ئه‌وه‌، که‌ عیلمیان بۆهات. ئایاتی کتاب ئه‌وه‌نده‌ (بین) بوو، ئه‌و عیلمه‌ی لێ وه‌رئه‌گیرا، وه‌ک بدیهیات خۆی ئه‌هات، حاجه‌ت نه‌بوو به‌ مشقه‌تی فیکر و ترتیبی مقدمات، که‌وابی اختلافیان له‌به‌ر وجهی نظری نه‌بوو، تا وه‌کو علمای پاسخ له‌ مصادماتی افکاریان بارقه‌ی حقیقه‌ت ده‌رکه‌وئ. به‌لکو ﴿بَقِيَا بَيْنَهُمْ﴾ صرف له‌به‌ر بغض و حسد و تجاوز له‌ حه‌د له‌به‌ینی خۆیان. ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ يَتَّخِذِ اللّٰهُ﴾ ئه‌وه‌ی ئیمانی پێ نه‌هێنئ، یا به‌ واسطه‌ی ئایاتی خوا، ئه‌گه‌ر وه‌جه‌یکێ ته‌شابهی تیا دوا‌ی بکه‌وئ ﴿فَاِنَّكَ اَللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ١٩ هه‌رچه‌ند حساب نۆد بئ و، ورد بئ لێ بزر نابئ ﴿فَاِنْ حَاجُّوكَ﴾ خاصه‌ به‌ متشابهات له‌ پاش اظهاری سرری متشابه، جئی مجادله‌ و محاجه‌ نامینئ، الا‌ له‌ صوره‌تی عناد ﴿فَقُلْ اَسَلَّمْتُ وَجْهِيَ لِلّٰهِ﴾ قلباً و قالباً خۆم منقاد و مخلص کردوه‌ بۆ خودای تعالی، (زیغ)م له‌ دل‌دانیه‌، مه‌یلی (الی‌ غیره‌) ناکه‌م. ﴿وَمَنْ اَتْبَعَنِي﴾ ئه‌وانیش پووین کردۆته‌ خودا به‌ گویره‌ی دینی حنیفی ابراهیم، ده‌عوه‌تی خلیله‌ خوا بۆ ئیمه‌ی قبول کردیه‌ ﴿وَقُلْ لِلَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ﴾ له‌ یهود و نصاری ﴿وَالْاُمِّيَّيْنَ﴾ له‌ عه‌ره‌ب و کورد ﴿ءَاَسَلَّمْتُمْ﴾ وه‌کو ئیمه‌ ﴿فَاِنْ اَسَلَّمُوا﴾ به‌ ته‌واوی بئ زیغ و مه‌یلی ئه‌م و ئه‌و ﴿فَقَدْ اَهْتَدَوْا﴾ به‌پاستی پاش ئه‌و اهتدایه‌، کفر و ضلال بۆ ئه‌وان له‌ مقوله‌ی (مستحیلات) ئه‌بئ،

دلّیان به مهیلی فاسد ژہ نگدار نابئ. ﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ﴾ تبلیغ له سر تو، وه هیدایه تی قلبی عاندی خوایه، نه گەر قابلیه تیکیان هه بی له فهیضی خوئی، محرومیان ناکا. ذاتاً اول و آخر وظیفه ی (رساله ت پناه) ده عوه ته، چونکی حوکمی نیلامی پی گه یشت وا په فتار نه کا، سیطره ی قلبی عاندی نه و نی یه. ﴿وَاللّٰهُ بِصِرِّ الْعِبَادِ﴾ حقیقه تی قابلیه تیان هر نه و نه یزانی «ان الذین کفروا سواء علیهم انذرتهم ام لم تنذرهم لا يؤمنون» وهک تی په رری له سوپه تی (بقره)، که وایی نه و حوکمه مقرر به توپی هاو، به بؤمبا ازاله ناکری، فضل له شیرو تیر.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ به دهوام و استمرار انفکاکیان له یهک نابئ ﴿وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ﴾ کانه بغضی نبوهت له دلّیان قه رار گیر بووه، هر پیغه مبه ری ده سه لاتیان به سه ردا بشکی، ده ی کوژن، کبریان مانعه له قبولی حق، بی ادنی حق قصدی کوشتنی پیغه مبه ران نه که ن.. وانی یه له بهر شخصی تو بی! ﴿بَغْيٍ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ﴾ دیاره هر که یفیان به عدل و حق نایی، وه الا بق قصدی کوشتنی نه وان که سانه نه که ن، که نه مر نه که ن به عدالت، له انسانان هر که س بی نه گەر چی له خوشیان بی. «قتل» لیره به معنا «قتال» غایه ت جوانه، موافقه معنی له گه ل قرائه تی «حمزه» و «یقاتلون»، یه عنی شهر له گه ل پیغه مبه ران نه که ن به قصدی قتل، وه له گه ل نه وانه ی نه مر به چاکه نه که ن.

﴿فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ به شاره ت و موژده یان بده یه به عذاب ی زور به نیئش. دیاره که یفیان به عذاب دئ، بؤیی سعی له اسبابی موجب ی. یا به شاره تیان بده یه به مغلوبی و منکوبی شهر بکه ن، ژیر نه که ون له دهره جه ی کبرو انانیه ت، نه که ونه دهره کی نه ساره ت. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ

حَیْطُتْ اَعْمَلُهُمْ» هرچی کردیان بوعداوت و عنادی له گه لَ تَو، بَو
 کوشتنی حسی و معنویات به خُودرایِ چو «فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» نه له
 دنیا که لکی گرتن «لله العنة»، پَوژ به پَوژ دینی ئیسلام له تعالی دایه،
 شه و که تی زیاد نه بی، دوژمنان مغلوب نه کا، له قیامه تیش دياره مایه
 پوچن «وَمَا لَهُمْ مِنْ نَّاصِرٍ» نه له دنیا و نه له ناخرت، نه وانه ی به
 ته مایان بوون له هر دوجیهان بون ده رچوون. فدیة و اخووت و شفاعت
 نییه، به امید ی نه وانیش خویان محروم کرد، له ئیمان و له عملی چاکه .

﴿أَلَزَّتْ﴾ ئەى ھەزرىتى پەسول ﴿إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ﴾
 نابىنى ئەمانەى، كە (حظ) و بەشىكىيان دراوھتى لە كىتاب، كە تەوراتە
 ئەمما انجىل ھىچ، ئەو لە زەمانى (عیسى) تدوین نەكرا و پاشان ھەركەسە
 بە زوبانى ئەو، ئەوى بە خاڤرى داھات نووسى، ناوى لىنا انجىل و احتمال
 ھەيە بعضە آياتيان لەفیکر بووبى، كەوابى ئەویش ارادە بكړى زەرەر نىيە
 ﴿يُدْعُونَ﴾ لە تەرەف خواى پىغەمبەرى خواى ﴿إِلَى كِتَابِ اللَّهِ﴾ بانگ ئەكړىن بۆ
 كىتابى خوا، كە قورئانى كرىمە و كىتابى حكىمە ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ﴾ ئىمانى پى
 بىنن، ھوكمى لە بەینى خۆتان پىبەكەن، ھەق و باطلی پى جوايز بەكەنەو
 ﴿ثُمَّ﴾ لەپاش ئەو دەعوەتە ﴿بِتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ﴾ اعراض ئەنن، پوو وەر
 ئەكړىن، طبعاً ھەموو نا.. كەمى مۇسلمان بوون اطاعەيان كړد ﴿وَهُمْ
 مُّعْرِضُونَ﴾ ئەو فرقه خۆيانە، شىوہیانە اعراض لە ھەق نان.

﴿ذَٰلِكَ﴾ نه مه بوج؟ ﴿بِأَنَّهُمْ﴾ به سه بهب نه وه، كه نه وان ﴿قَالُوا﴾ گوتيان وهك باوو باپيرانيان ﴿لَن تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ﴾ ناگر سه هله، تحملی ناسانه .. (شعب الله)ن، هه رچی بیکه ن لای خودا معفون. ﴿وَعَرَّمُ فِي دِينِهِمْ﴾

انحصار و اجبار. ﴿وَتَنْزِغُ الْمَلِكُ مِمَّنْ تَشَاءُ﴾ داده‌ررنی مولک و سلطه‌نه‌ت، عیزه‌ت و عظمه‌تی مادی و معنوی، حسی و پوچی له که‌سیک خۆت ئاره‌زوو بفرمووی، خانه‌دانن ئه‌که‌یته محتاجی نانن، گاوانی ئه‌که‌یته محتاجی سفره‌و خوانن، شاهن ئه‌خه‌یته چاهن، نه‌فه‌رنی ئه‌به‌یه سه‌ر نه‌ورنگی خسروی، نه‌ی که‌ی به پادشاهی صاحب ده‌ست و جاهن.

﴿وَتُعِزُّ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مِمَّنْ تَشَاءُ﴾ له دین و دنیا، نه‌وی ئاره‌زوو بکه‌ی زه‌لیل بن، عه‌زیزی ئه‌که‌ی، عه‌زیز بن، زه‌لیلی ئه‌که‌ی، عیزه‌ت و زیلله‌ت لازمه‌ی شه‌خصی (دون) شه‌خصی، قه‌ومی دونه قه‌ومی نی‌یه ﴿بِيَدِكَ الْخَيْرُ﴾ چاکه به ده‌ست تووه، نه‌وی بیکه‌ی ئه‌یکه‌ی له جیهه‌تی چاکه. که‌سن بن له سلاله‌ی خلفا بن، که بالذات لیاقه‌تی نه‌بن بۆ گاوانی باشه. نه‌فه‌رنیکی لایق و زه‌کی و ماهر، آزاو به علم و ادراک، مدبر سیاسی لایقی ده‌یه‌می خسروی‌یه، ئه‌که‌رچی له شوانان بن، بۆین نافه‌رمووی «والشر» تاریخ ئه‌و نه‌وعه تقلباته‌ی زۆر دیوه، خاصه‌ ئیمه له ظرفی هه‌شت نوو سال انقلاباتی‌کمان دیت، محیر العقول. چهند پادشاه و شاهو امپراطور مولکیان لئ داررندرا و ده‌ربه‌ده‌رکران. چهند حکومه‌ت شکلی ئیداره‌یان گوررا، چهند خانه‌دانی قدیمی مولک و سلطه‌نه‌ت، ئاواره‌ی دار و دیار بوون، که نه‌ده‌هاته خه‌یال و ته‌خمین.

﴿إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ به‌لام نه‌وه‌ی بیکه‌ی، الّا جیهه‌تی خیری تیدا پعیاه‌ت نه‌فه‌رمووی، چونکه هه‌م قدیره و هه‌م حکیمه. نه‌و تقلباته غریبه‌ وانی‌یه هه‌ر له جیهه‌ت مولک بن، له زه‌مانیش‌دا هه‌یه. ﴿تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ شه‌و نه‌ه‌وایی‌یه ناو پۆژ، هه‌مووی. یا بعضیک.. که‌م یا زۆر. وه پۆژ ئه‌خه‌یته ناو شه‌و، به‌و نه‌وعه‌ تساوی شه‌وو پۆژ (علی التحقیق) نادره و، ظاهرأ نه‌بن، که شمس بکه‌وێته سه‌ری به‌هار و سه‌ری

پایز، که‌له و دوو نقطه‌ی لادا، دریژی شه‌و و پوژ نه‌گوررین، تا مملکته له (استوا) نزدیکتر بئ، اختلافیان به مده که‌متره، تا به لای قطبه‌وه بئ، چ شمالی چ جنوبی، اختلاف زورتره، له اواخری اقالیم نظام ته‌واو نه‌گوررئ، تا کو شه‌و و پوژیکیان نه‌بیته سالیکی نیمه. له نصفی پوژ نه‌که‌ویته ناوشه‌و، له نصفیک شه‌و نه‌که‌ویته ناو پوژ. نه‌و احوالی له وه‌ضعی نه‌رز و پوژ په‌یا نه‌بئ، عیلمی هیئت به تفصیلات بۆ نه‌و احوالاته کافله، نه‌گه‌ر که‌سن عیلمی مه‌یئته که‌من، بزانی له‌و پرځه‌یه تووشی کفریات نابئ، نه‌زانی ته‌و وه‌ضعو نه‌ساسه له ته‌ره‌ف خوايه، کاری (عیسی و علی) نیه.. ناتوانم بلیم (عیسی) به ته‌واوی عیلمی مه‌یئته‌ی زانییی، احاطه‌ی به احوالی نه‌رز دابئ. من دواي قه‌ومی خوم، که کورده تاسف بۆ یونان له هه‌موو میلله‌ت زیاتر نه‌که‌م، نه‌و علومانه له نه‌وانه، حکمای یونان منبعیانه.. چۆن ده‌ستیان له‌و حکمیاته هه‌ل‌گرت بوون به (عیسه‌وی)، (حقیقه) جئی تعجبه قه‌ومی کوردیش پاش نه‌و هه‌موو عیلمه، که له کوردستان‌دا بوو، چۆن وا زوو به ته‌ریق و مه‌ریق گورران، خولیای کراماتیان که‌وته سه‌ر، عیلمیان لا مبغوض بوو، تووشی نه‌و جهاله‌ته هاتن، نه‌ک هه‌ر عوامیان، به‌لکوو نه‌وانه‌ی لای نه‌وان له اخصی خواصن. نه‌ایه‌ت سه‌ری کیشا بۆ نه‌مپو، که له سایه‌ی طریقی نقشبندی فضل له عیلم، شجاعه‌ت، سخاوته، غیره‌ت، که له مزایای کوردان بوو لایان نه‌ما «انا لله وانا الیه راجعون» نه‌و تقلباته نه‌ک له زه‌مان و مکان، به‌لکوو له عالمی حیاتیات دا هه‌یه..

﴿وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ﴾ زیندی له مردی نه‌هینی‌یه ده‌ر ﴿وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ بالعکس.. یه‌که‌میان وه‌ک ایلاجی لیله له نه‌ار، که پوژ وه‌قتی حرکاته، دووه‌میان مقابلی ایلاجی نه‌اره له لیل، چونکه شه‌و وه‌ختی نارامو سکونه.. نه‌و زیندی و مردی‌یه عیبارته له‌چی؟ احتمالاتی زوره، هه‌مووشی

جوانه .. حیوان له نطفهیه و نطفه له حیوان، نبات له حبه و حبه له نبات، دار له ناوک و، ناوک له دار، جاهل له عالم و، عالم له جاهل، پاک له پیس و، پیس له پاک، صالح له فاسق و، فاسق له صالح، کافر له مؤمن و، مؤمن له کافر، زیرهک له نازیرهک و، نازیرهک له زیرهک. کەس نه‌ئێ ئه‌و زاته مادام پیغه‌مبه‌ره، ئه‌بێ له پیغه‌مبه‌ران، یا له چاکان بێ، ئه‌وی اولادی ئه‌وه، ئه‌بێ پیغه‌مبه‌ریی علی الاقل، ئه‌بێ چا بێ. ئه‌وه خانه‌دانی سلطه‌ته، هه‌ر ئه‌بێ ئه‌و پادشاه بێ. ئه‌وه کورره جوتیار، ئه‌بێ هه‌ر جوتیار بێ؟! خوا ئه‌زانێ بعضه اولادی خانه‌دانان هه‌یه، له‌هه‌موو خصوصیی له‌بنه‌ئۆکی دۆمان هه‌یج تهره .. ئه‌وانی منسوبی خانه‌دانی نبوه‌تن، جه‌نابی فاطر چ مزیه‌تی فیطری نه‌دانی، تاب‌ئین لای خودا ممتازن! ئیتیر خیالاتی ئه‌و هه‌شیشه کیشانه، لای خوا قیমে‌تی نی‌یه، قیমে‌تی ئینسان عه‌قله، عیلمه، تقوایه، اعمالی چاکه‌یه، اخلاقی فاضله‌یه، ئه‌وه‌نده بۆ فهمی مقصد کافی‌یه حه‌یات چی‌یه؟ حقیقه‌تی نازاندی، به‌لام آثاری (ذی الحیاه) معلومه، حرکه‌ی زیندی له‌گه‌ڵ حرکه‌ی جماد جیاوازه ... حه‌یات مه‌نشئه‌ی له‌ چی‌یه؟ له‌ ئه‌رز په‌یا بووه، یا له‌ ئاسمان بۆی هاتووه؟ ماده‌ی حیوی له‌ ماده‌ی غیره حیوی نشات ئه‌کا، یان نا؟ علمای طبیعه‌ت قسه‌یان زۆره، حقیقه‌تی حال به‌ علم بۆیان که‌شف نه‌بووه و، که‌شف نابێ.

به‌وه پازی نین، که‌ حه‌یات له‌ ما فوق الطبیعه بۆ عاله‌می طبیعه‌ت هاتووه، به‌لام ئه‌و ئایه‌ته باسیان ئه‌داتی، ناعیلاج چاره‌نی‌یه، ئه‌بێ به‌دل ب‌ئین اخراجی ماده‌ی (حی) له‌ ماده‌ی (میت)، ماده‌ی میت له‌ ماده‌ی حی عاندی هه‌زه‌تی کبریایه و، ممکنه ب‌ئین مه‌عنای اخراجی حی له‌ میت، میت له‌ حی فره‌ق و تمییزیه‌نه له‌یه‌ک، جسمی هه‌موو احیا (له‌ نباتات و حیوانات و انسان- پاقی و غیر پاقی) مرکبه له‌ دوو ماده، ماده‌ی حیوی، ماده‌ی غیره حیوی ئه‌و تۆیه ورده ورده، ئه‌و نطفه، که‌ له‌ حیواناتی غایه‌ت گچکه‌ تکه‌ون ئه‌کا، هه‌ردوو ماده‌ی تیایه، فره‌قیان له‌یه‌کتر، یاخود ترکیبی هیکل

له ماده ی غیر حیوی، ترتیبی وضعی ماده ی حیوی له نیوی به غیری (علام الغیوب و حی و قیوم) ناکړی، که سئ نه ختی له علمی طبیعت بزانی، نه زانی طبیعت به غیری قادری مطلق بو احدیک پام نابی، نه و جا له هه مو کفریاتی، که هاتیته ناو ادیانی نیلاهی محفوظ نه بی.

هه ربزی علم، هه بمری جهل، هه ربزی نیمان، هه بمری کفر.

﴿وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (۲۷) نیعم و مواهبی نیلاهی، نه فسی و پوچی، بدنی و عقلی، داخلی حسابی نیوه نییه، فاطری حی و قیوم خو ی نه یزانی. علماً و عملاً، عائدی رب العالمینه، نه نبوهت، نه ملک و سلطه نهت، نه علم و فضیلهت به شعبیک، به طائفه بییک، به خانه دانیک اختصاصی نییه، خالق گشته «خلق لکم ما فی الارض جمیعاً» به کی نه لی: «اختار الاسرائیلی»، به کی نه لی: «اختار العرب»، به کی نه لی: «اختار بریطانیا العظمی»! به کی نه لی: اختار بنی الزهراء وهکذا.. گشتی بی نه صل و نه ساسه... سیاسه ته.. هه تا مع الأسف نه مړو دینیش بویته مداریکی سیاسی، وه وه سیله ی استیلایه..

﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ﴾ نه وانی نه هلی نیمان، نه و کافران ی بی عه قل و عرفان، نه گرن به دوست، پفاقه تیان نه کهن.. پفاقهت زور به تاثیر، خاصه نه وانه ی، که به دین مغرور بووین.. به افتراءات خه له تاوین، نیوه ش ده چنه سهر فیکری نه وان، خووی نه وان نه گرن مه لیّن نه هلی کتابن، نه مانه محرفن مگیرن، منفری نیمانن ﴿مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ به پفاقه تی وان تجاوز له نیمانداران مه کهن، هه رچی هه بی هه نه هلی نیمان چاترن، خو به خو یی دوست بن، متحدی فکر و عمل بن، له مصالحی به کتری سه عی بکهن. ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ﴾ نه وه ی نه وه بکا، به عنی دوست له کافران بگری، پشت له نیمانداران بکا.. به دل بیان گری به دوست ﴿فَلَيْسَ

مِنْ اللَّهِ فِي شَيْءٍ ﴿ له تهرهف جهنابی حق له هیچ دا نی یه خارجی دینه،
 خارجی ولایت و محبتی خوایه، بالکلیه علاقه ی له گه ل خوا نی یه، حقیقه
 نیمه نه وه مان دیت.. قسمیک محبی فرنسه بوون، قسمی بریطانی، قسمی
 العانی، جزاشمان دیت. انقطاعمان له یه ک، بوو پارچه پارچه بووین،
 که وتینه استعمار و استعباد و، له تواریخی مختلفه، موسلمانانی خلافی نه و
 نایه ته په فتاریان کرد، سه به ب به عداوته ی یه ک، له گه ل بیگانان
 دوستایه تیان کرد، هردوو لا مال ویران بوون، مولک و سلطه نه تیان پوښی،
 له عزیز یی یه وه زه لیل بوون.. تعجب نه مه یه، (خه له ف) به احوالاتی (سه له ف)
 عبره تی نه گرت.. بقیه ی باقیه به و پښه وه پوښتن، نه وانیش تووش بوون
 ﴿إِلَّا أَنْ تَكْفُوا مِنْهُمْ نَفَةً﴾ خوتانیان لښ پاریزن به پارازتنی ناگاداران ه.
 ظاهراً دوست بن، محبتیان نه یتته دلتان، بپواییان پی نه که ن، اعتمادیان
 نه ده نه سر. تقیه ی مهردانه و محترسانه، نه ک تقیه ی ترسنوکانه. نه و
 نوعه تقیه و خو پراستنه، له زه مانى عزیزه و عظمت چاتره، له زه مانى
 زیلالت و مسکنه ت. نه مړو ته ماشا بکه ن! ده وله تی له هه موو ده وله تان
 گوره تره، له گشتیان به تقیه و پاریزتره، به لام مع الأسف بعضه دهماری
 حیز، نه و تقیه شیان به فساد دا. ﴿وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ جهنابی کبریائی
 نیوه نه ترسینی له خو ی. خوتان به نیمانی فروشت به انتساب بو نه م و
 نه و، هه له مه خه له تی نن، به ظاهری نیسبه ت، ده رگه ی تحقیق و تدقیق وفکرو
 نظر مه به ستن. به ناوی دین له گه ل یه ک عداوه ت مه که ن، خولا صه، خوتان
 به هه واو هه وه سو، میولی فاسده له خوا مه که ن. ﴿وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾
 مرجعتان بو لای خودایه، پشت و په نا هتان نی یه، دوستی که ته رکی
 جیهه تی خواو خوتانی تیابن، به که لکتان نابن ﴿قَلَّ أَنْ تَخْفُوا مَا فِي
 صُدُورِكُمْ﴾ نه وه ی له دلتان چه سپیوه، له سینه تان نه گه ر بزری بکه ن و،

نۀ نۀري به دۀر نه خۀن له ترسي آبروو چوون ﴿أَوْتَبُّدُوهُ يَعْلَمُهُ اللَّهُ﴾ خوا نۀيزانئ، له و بزر نابئ، با له خۀلکيشي بزرکۀن، له خوا بزر نابئ له پوځي پجوع، پجوع و په شيمانئ بئ هووده يۀ .

انکار قابل نيۀ، جۀزا محققۀ، قابلئ نسخ نيۀ ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ نيلاهي نو عيلمۀ محيطۀ ي ه بئ، چوَن (ما في الضمير) ي نيوي لي بزر نۀ بئ؟ ﴿وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ۲۹ له پاستي دا عيلمئ بئ قودرۀت هيچ نيۀ .. عيلمئ نظري به قوودت، تا نه ييتۀ ژير (عۀمۀل) ، به هيچ حسابۀ و، قودرۀت خوئ قوودتيكۀ به عيلمئ عملئ داخلي انتظام بووئ، نۀگۀر قوودت تنظيم نه كړئ، خوږيائي نۀروا، به لكوو عالۀم به رباد نۀكا .. عيلم و قودرۀتي خوائ، له صفاتي ثابته و مقررنۀ ناگورږئ، به لآم له دنيا احتمالي دۀغده غۀ و (تردد) ه يۀ له شمولئ عيلم و قودرۀتي، به لكوو گۀلئ له نۀ هلي عيلم نۀلئ: جۀنابي حۀق عيلمئ به جزئيات نيۀ، كۀ عيلم نه بوو، قودرۀت هيچ، به لآم پوځي قيامۀت شك و شوبهۀ ناميني ﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا﴾ هۀر كۀس هۀر خيرئكي كړدبئ، نۀ ي بيئئ حازر كراوۀ، نو پوځۀ عمومئ علم و قودرۀتي نيلاهي، عيان نۀ بئ لايان، زوريان كۀ يۀ پئ دئ ﴿وَمَا عَمِلْتَ مِنْ سُوءٍ﴾ خراپۀش محضرۀ، به لآم هيچ خۀلكئ له گۀل نيۀ، حۀزنۀكا گوم بئ، دۀفن كړئ ..

﴿تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ﴾ حۀزنۀكا، كۀ له به يني وي و نۀوي ﴿أَمَدًا بَعِيدًا﴾ زۀماني دوور دووري غيرۀ محدود ه بآ، قۀت نۀ ي كړدبآ، نه گۀ يشتبانه يۀك . تكرر نۀفۀرموئ: ﴿وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ به امانئ و به شفعا، نيمائئ خوَتان ضعيف مۀكۀن، له موالاتي اجانب، له اعمالئ سينۀ خو پيارئزن . نۀتان ترسيئئ له خوئ، نۀوۀشي له پووي لطف و مۀرحۀمۀتۀ،

که یفی به عهذاب دانی عباد نایی..

﴿وَاللّٰهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ (۳۰) جه نابی کبریائی ده رحهق به هه موو عباد له غایه تی په حمه ته، که سی خوی محروم نه کا له علاقه ی خوی له گه ل خوا نه بری، له و په حمه ته واسعه بی پایانه بی به ش نابی ﴿قُلْ﴾ یا په سولی هادی! بللی به کافه ی عباد: ﴿اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ﴾ نه گه ر ئیوه محبه تی خواتان هیه، ئیمانان له گه ل خو شه ویستی یه؟ ﴿فَاتَّبِعُونِي﴾ دوی من بکه ون، نه وی من پیتان نه لیم له اعتقادیات و عملیات قبولی بکه ون و بیکه ون، دوی خائنان مه که ون، وه بۆ اجانب له گه ل یه ک ببن به دوژمن. ﴿يُحِبِّكُمْ اللّٰهُ﴾ خوی تعالی ئیوه ی خو ش نه وی، چونکه حبیبی خودا به حق و حقیقه ت، ده عوه تی ئیوه نه کا، بۆ خودا ظاهر و باطن پووتان له و بی، بی غل و غه ش و شائبه ی شرک، خوائیکی په حمان و په حیم، خودا وه ندی پوژی جزا عزیز حکیم، غفور پوؤف و عظیم و واحد و احد و بی (ند) و ضد و بی کور و غفار الذنوب و ستار العیوب و علام الغیوب، ناگاداری سرر و نیهان، حی و قیوم، بی خه و و بوژان، منزل الکتب، مرسل الرسل هادی الكل، په یدا کننده ی انام، مصور ما فی الارحام، خبیر و بصیر، ناگاداری ما فی الضمیر.. په سولیکی بی فیه ر و جوائزی، بی مه یل و محابا، اهم مقاصدی نجاتی به شه ره، له تاریکی جه هل و شکوک واوام، حفظی شه ره فی به شه ره له خسه تی عبودیه ت، حیوانات و اجرام، حفظی مقامی الویه ته له ادنی دنائه تی، که بۆ اعلی مراتبی عالم امکان هیه، حفظی نبوه ته له شائبه ی درؤ و افترا و تفریق. حاصلی په سولیکه، که کلی شت حقه ی خوی نه دات، هه موو جنس له جن و مه له ک و انس، حدی خوی بۆ داده نی. احدی له کائنات له عالمی ممکنات و طبیعیات، ناکاته فوق الطبیعه، الحاقی ناکا به مقامی الویه ت. په روه ردگاری عالم (بوجه من الوجوه) ناهینیتته پیزه ی

ممکنات. امتیازی بۆ خۆی دانانی، خۆی به عبدی خوا، به یه‌کێ له آحادی
 ئوممهت نه‌زانی.. عطا له‌ت و بطلا له‌ت و جهاله‌ت و ضلاله‌ت له‌ دینی ئه‌و
 دانی‌یه، پوچی ئایینی ئه‌و اخلاصه و محبه‌تی خودایه، بێ‌شک ئه‌وی اتباعی
 ئه‌و پیغه‌مبه‌ره بکا، به دل و جان خوای خوش ئه‌وی، خواش ئه‌وی
 خوش ئه‌وی ﴿وَيَقَرِّ لَكُمْ دُوبُكُمْ﴾ ئه‌و متابعه‌ی کردبێ توش نایێ، ئه‌وی بی‌کا
 گونا‌هی سابقی عفو نه‌کری ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ده‌رباره‌ی ئه‌وانی خۆیان
 خوشه‌ویست ئه‌که‌ن لای خوا، به متابعه‌ی په‌سول محبه‌تی ﴿قُلْ﴾ بلی: بۆ
 ده‌فعی ادنی توه‌می له ئه‌مر به اتباع ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ﴾ به‌جه‌ته‌ی
 په‌ساله‌ت، نه‌ک ترسی شه‌خصی، ذاتاً شخصیه‌ت لای حبیبی خودا نی‌یه ﴿فَإِنْ
 تَوَلَّوْا﴾ ئه‌گه‌ر اطاعه‌ی خوا و پیغه‌مبه‌ریان نه‌کرد، دیاره‌ غه‌یری عناد و مه‌یلی
 فه‌ساد، چ معذره‌تیان نی‌یه، بالکلیه‌ حه‌ق بزر ئه‌که‌ن. ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
 الْكَافِرِينَ﴾ پاش زه‌مانی نبوه‌ت، ئه‌گه‌ر موسلمان په‌ی‌په‌وی په‌سولی
 خویان کردبایه، نه‌ده‌بوونه مبغوضی خودا، په‌زاله‌تی ئه‌م‌پو‌یان، تا ئه‌به‌د
 نه‌ئیدیت. ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ خوداوه‌ندی (حی و قیوم و مصور، مالک الملک معز و منزل
 و مخرج الحی من المیت و المیت من الحی) ﴿أَصْطَفَىٰ آدَمَ﴾ له خاکی مردووی
 خه‌لق کرد، بووه ابو البشر، پیاو چاک و فاجر، مؤمن و کافر له اولادی ئه‌و
 په‌یا بوون، ﴿وَنُوحًا﴾ ئه‌ویش باوکی به‌شه‌ری دووه‌مه، له مردوو اخراج کردیه
 و، مردوویشی لێ اخراج کرایه. ﴿وَعَالَ إِبْرَاهِيمَ﴾ ئه‌ویش باوکی سێ‌یه‌م
 حسابه، معظمی به‌شه‌ر، یا له خانه‌دانی ابراهیمه، یا منسوبی ئه‌و
 خانه‌دانه‌یه، وه‌آل ابراهیم شامله بۆ (اسماعیل و اسحاق و یعقوب و یوسف و
 موسی و داود) و سائری ذواتی محترمه ﴿وَعَالَ عِمْرَانَ﴾ باوکی (مریم)، باپیری

(عیسی) ﴿عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ ۳۲، ئەو اختیار و انتخابە بە نبووت و سلطنت،
انتخابی طبیعیشی تیدا هەبە، ئەوانی اصفیای خودا بن، خوا عەزاییان نادا و
ناکە ونە ژێر تسلی ابلیس ﴿ذُرِّيَّةً﴾ آل ابراھیم و آل عمران سولالەییكە ..

﴿بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (٣٤) به بعضی له بعضی، هیچیان به گشتی له قاعدهی تناسل نه چووینه دهر، باز به طریقهی خروجی مردوو له ریندوو، زیندوو له مردوو په یا بووین. امتیازی آلی عمران که ی بوو ﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ﴾ وهفتی هره می عمران گوتی: ﴿رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾ نه و خاتوونه نه مه لی بوو کوپکی بیی، نازادی بکا بو خوا، له سه ر خوی لازم کرد نه و فره خو له ی له زگی دایه، ته رکی بکا بو خزمه تی خوا ﴿فَتَقَبَّلَ مِنِّي﴾ نه م نذرهم لی قبول بکه ی نه ی خودایه ﴿إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (٣٥) هه رتو دوعای من نه بیی، مافی الرحم نه زانی، تو (مصور ما فی الارحام) ی ﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا﴾ که حمله که ی دانا کچ بوو ﴿قَالَتِ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَى﴾ گوتی خوايه حمله که م به می یی دانا، نیر نه بوو ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ﴾ هه رخوا نه زانی، چ شانگی هه یه، چی لی په یابی. حقیقه ﴿وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَى﴾ کورر وهک کچ نی یه، به لام نه وی له ته ره ف خوی بی، باشه پی یه پازیم ﴿وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ﴾ ناوم لی نا مریم، نه لین: مریم به مه عنا عابده به ..

﴿وَإِنِّي أُعِيدُهَا بِلَكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ ﴿٦٣﴾ من نهی پاریزم به
عنایه تی نیلامی تو و، اولادی و نه سلی له شیطانی دور کراو له په حمهت
﴿فَقَبَّلَهَا رَبُّهَا﴾ خودای مریه م، مریه می قبول کرد، یا (رب) ژنه که ی

عمران قبولی کرد له جی کور. ﴿بِقَبُولِ حَسَنٍ﴾ نه گهر حسنی قبولی نیلاهی نه بوايه، له شریعه تان دا قبول نه ده کړا.

﴿وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا﴾ شینی کرد و پواندی، به پوواندنې جوان، په عنی تربیه ی باش، چ هی له ش، چ هی پوح ﴿وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا﴾ شین کردن له وه جوانتر؟ که به خپو کردن و تربیه دانی دهر عهدی حه ضره تی زکریا کرد، له پاش نه وه که له شیر کرایه وه و نه ختی گوره بوو له غره ییکیان دانا ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ﴾ بۆ احوال پرسى و ملاحظه فرمونی ﴿وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا﴾ نه لّین: پزقی هاوینی له زستاندا لای نه دیت، پزقی زستانی له هاوین، له بهر نه وه نه وانی که رامه ت بۆ اولیایان اثبات نه کهن، به و نایه ته استدلال نه هیتن. ذاتهن هروا دیترا، نه وه ی مه لایان شهرى له سر نه کهن، که س ناییته مه یدان، به لّی به لّی نه وه ته که رامه ت، ته ماشای بکه به لکو به نایه ت و حدیث و حکایه تی سه له ف، ده لیلان نه هیتن، اولیایه کانیش استفاده نه کهن، مه لایه کانیش محروم! (معتزله) جواب نه دهن نه لّین: نه مه ارهاصی پین نه لّین له دهور و پشתי ظهوری پیغه مبه ری بعضه خوارق ظهور نه کا، چونکه نه مه عاندى نبوه ته انکاری ناکهن، به لام مجددی میصرى به نه صلی نه م حکایه ته پازی نی یه، حاصلی، فرمایشی نه وانی نه ریابی حسنات، شتیان بۆ مریه م نه برد، له خزمه تیان داده نا ﴿قَالَ﴾ که حه ضره تی زکریا سؤالی کرد ﴿يَمْرِمُ أَتَىٰ لَکَ هَذَا﴾ نه و پزقه له کوئی بۆت بوو؟ به قاعده ی نه هلی نیمان ﴿قَالَتْ﴾ نه یفه رموو ﴿هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ ذاتهن نه مپوش موسلمانیک شته کی له نه وعی هدیه بۆ بی، نه لّی خوا مه ناردی ﴿إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ﴿۷۷﴾ به بی نه وه ی، که به خاطری دابی و نه مه لی بکا، نه وه یعنی فرمایشی مجددی میصرى باشه، به لام زود

(من لادنک) دیارە لە قودرەتی ئیلاهی دوور نەزاناندوو، ئەمما لە حاڵی خۆی و ژنەکەی دوور دیوێ **﴿وَقَدْ بَلَغْتَ الْكِبَرِ﴾** پیری گەیشتیته من، یەعنی تەمام تائیری تێ کردووم، حسب الحال مادەیی قابیلیەتی ولد نەماو، لەبەر طغیانی پیری **﴿وَأَمْرَأَتِي عَاقِرٌ﴾** ژنەکم نەزۆکە، کەوابێ لە بەینیان چۆن ولد نەبێ **﴿قَالَ كَذَلِكَ﴾** وایە، تکوونی ولد لە بەینی ئێوە مستبعده نظر بە مجاری عادات، بەلام **﴿اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾** ^(۱۰) با بە ڕێگەی شذوذیش بێ! شاذ و معتاد، عاندی مەشیئەتی خودایە، گەلی اموری معتادە لای مەندێ ناقصان، خلاقی بە محال ئەزانن. من خۆم دیوێ ژن و میردی لە عمری معتاد بەدەر، ولدیان بوو و بە زەریفی ژیاو. زکریا ئەمەیی لە جەهەتی خۆیان بە دوور زانی لەسەر وەقتی (علوق)، علامەتەکی لە خوا خواست **﴿قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً﴾** علامەتی مناسبی حال **﴿قَالَ آيَتُكَ إِلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ﴾** قسەکردن بۆ ئینسان لە زەمانی مندالی تا آخری معتادە و زۆر سەهلە، وەک علمای اصولی ئەلین: کیفیەتە کە بۆ مەناسە بە طبیعی بێ اختیار دێ و دەچێ، بە نەختە قوووەتی قسەیی لێ پەیدا ئەبێ. لەوانەیی، کە نەتوانی قسە بکە **﴿إِلَّا رَمَزًا﴾** ^(۱۱) الّا بە اشارەت و دەوامی بوو بە سێ پۆژ، بزانه (علوقی) بوو. ناتوانی لەو مەدە قسە بکە، با وجودی امری معتادە و آسانە. بەراستی نایەتی جوانە، ئەو خۆیەتی ئەوی مفسرەکان فرموویانە، لیاقەتی نایەتی نییە! **﴿وَأَذْكُرُّكَ﴾** بە دل ذکرێ خۆی خۆت بکە، چونکە چ ئافەتێکی قلبی و دەماغیت پێ نەگەیشتوو، کە لێت بوو بە (عی) نەتوانین **﴿كَثِيرًا وَسَكِينًا﴾** زۆر تەسبیح و تقدیسی کبریائی بکە **﴿بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَرِ﴾** ^(۱۲) لە ئێوارە و سبەینە، دوای ذکرێ بەشارەتی بە (یوحنا)، بە هەردوو نظم واقع بوو لە بەیندا و. مقصدی

منازه عیان له کاتی حمله یی بووه ﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ﴾ ندای پیشوو مقدمه
 بوو بؤ ئه و خه به ره ﴿يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ﴾ ئه و عه هده قطعی
 موجز و، مختصر له سهر زمانی انبیای نزیک ئیوه، که کوردی بی باب له
 نه سلی داود په یا ئه بی، به و کلمه یه تو به شاره ت نه ده یی، که مظهری ئه و
 منقبه یه تو نه بیت. ئه و موژده لی دراوه ﴿أَسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى﴾ مسیح له
 مشیحا یه، عیسی له یشوعه ﴿ابْنُ مَرْيَمَ﴾ نه ک کوردی خودا، چونکه احتمالی
 هه یه نه وه ش داخلی ناوی بی و، احتمالی هه یه وه صفی ممیزی بی، که
 نبووه تی ئه و بؤ مریم ضروری یه ﴿وَجِئَهَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ ذاتی گه وره یه،
 صاحب قدر و شهره فیه، له دنیاو له قیامت ﴿وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ ۱۵۰ له و
 په سولانه یه، که مقری ده رگاهی کبریائین.. هه وای مولک و سلطه نه تی له
 که لله دانی یه، به ده وای رساله ت مولکی بابیری خوی، که حه ضره تی
 سلیمان و داوده طلب ناکا. پادشاهی مولکی هیدایه ته، سلطانی اقلیمی
 عیلم و حکیمه ته، له انجیلی (لوقا) ئه لی: فریشته به مریم می گوت:
 مه ترسی، چونکه له تهره ف خوی نیعمه ت چنگ که وتیه (اینک)، که تو
 حامله ی کورریک ئه بی ناوی لی ئه نی عیسی، ئه و گه وره ئه بی به کوردی
 حه ضره تی اعلی ناوی لی دهنری و، خودا ته ختی باوکی، که دوو سهره
 به وی عطا ئه کا و، ئه و له سهر خانه دانی یعقوب، تا ابد پادشاهی ئه کا،
 سلطه نه تی ئه و نه ای ته نابی! آه. له انجیلی (متی) ئه لی: فرشته یی له
 خوه به یوسفی گوت، که (ده زگیرانی مریم) بوو، مه ترسه ئه وی له ویدا
 قهراری گرتی یه له (روح القدس)، ئه و کورریکی ئه بی ناوی لی ئه نی
 عیسی، چونکه ئه و نوممه تی خوی له گوناها نجات نه دات، ئه و هه موو
 بؤیه بووه، تا قسه یه کی له سهر زوبانی (نبی) فهرمووه، ته و او بیی، که
 نه وه ته کچی (بکر) ئاوس بووه کورری ئه مینی و، ناوی وی (عمانوئیل) ی

لن نه نئی، که مه عنای نه وه په خوا له گه ل ئیمه په . والحاصل نه مانه وا به
ته مابوون، که حضره تی (عیسی) ببی به پادشاه . اعاده ی سلطه نه تی (داود)
بکا، له و زه مانه، تا نه مړ نه عیسی، نه غه یری عیسی، اعاده ی نه و
مجده یان نه کردووه . جوو نه لئین: نه و عیسایه، (مسیحی دجال) بوو، مسیحی
ناجی و معیدی مجدی نالی داود دی! نه و نه مه له له دوو هه زار سال زیاتره له
ده ماغیان دایه، ئیمه یش و دیانیش، به ته ماین حه ضره تی (عیسی) له
ناسمان بیته خواری، به خیر و به سلامت له و فلاکه ته نجاتمان بدا! گه لن
له انتظار نه مرن، گه لیکی تریش نه مرن ناییینن . نازانم موسلمانان بو خویان
تی هه ل قوتاندووه، تا نه و ناخره هه نده په زیل نه بوون، انتظار ی که سی
بکن له ناسمان بئ نجاتیان بدا، به لام خویان تووش کرد. ﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ
فِي الْمَهْدِ﴾ قسه له گه ل خه لک نه کا، له ناو لانک به مندالی. نه و قسه بو
برائه تی مریه م ده لیلی قاطعه، نه وی انکاری بکا له عیسه ویان برائه تی بو
ثابت نابئ، له و وه خته عیسه وی نه بوون جووله که ش نه لبه ته له پوشینی
سه عیان کردووه .

﴿وَكَهَلًا﴾ صاحبی (صحاح) نه لئ: (کهل) له پیاوان نه وه په عومری له
(۳۰) سی سال تی په ری، مووی لن سپی بووین، که وابئ حاجه تی نی په
بلئین قسه ی زه مانی (کهل) ی پاش هاتنه خواریه تی و، مقابله ی له گه ل (فی
المهد) نه گه یینن، که وه ختی گه وره بوون و پیاوی مقصوده له هر
سالئ دابئ. مظنه بوین (مجددی میصری) نه وه ی اختیار کردیه . نه ماما
نه وه ی نه لئ پیاو له به یینی ۳۰ و ۴۰ پی نه لئین: (شاب) له وه ی زیاد، تا
۶۰ ساله نه یلئین (کهل)، بنا له وه نه مه پاش نزوله، به لام ئیجاب نه کا، که
هاته خواری عومری له چل که متر بئ، که پوی کرده شه صت نه و جا قسه
بکا.. بنا به (قولی) بعضیک ده جال نه کوژی نه و جا قسه نه کا. نه گه نه و
وه خته ی په فاع کراوه عومری (۳۳) بووین، نه بئ پاش حه وت سال، نه و جا

قسہ بکات. ﴿وَمِنَ الصّٰلِحِیْنَ ۝۶۱﴾ ﴿نَسَبًا وَحَسَبًا﴾ له پیاوچا کانه، ئہ مہی (جوو) و (قادیانی) له حقہ ئہ لئین، ہہ مووی افترایہ ﴿قَالَتْ رَبِّ مَرِیَمَ لہ جوابدا گوتی: ئہی سیدی ومولای ﴿أَنِّیْ یَكُوْنُ لِیْ وَلَدٌ﴾ ئہوی استبعادی پتر تیایہ له عادتہ زور دوورہ، بہ لکوو خارقہ بیکی بی مثله. ﴿وَلَمْ یَمَسَّ سِنِیْ بَشَرٌ﴾ بہ ہیچ وہجہ، کہس مسی منی نہ کردوہ ﴿قَالَ﴾ مہ لہ ک فہرمووی: ﴿كَذٰلِكَ﴾ وایہ ﴿اَللّٰهُ یَخْلُقُ مَا یَشَآءُ اِذَا قَضٰی اَمْرًا﴾ کہ بہ قطعی ارادہی شتیک بکا ﴿فَاِنَّمَا یَقُوْلُ لَهُ کُنْ﴾ ئہ مری ئہ کاتی بہ ئہ مری تکوینی، بلا مخالفہ ﴿فَیَكُوْنُ ۝۶۲﴾ ئہ بی، خلافی ئہ مری تکوینی قابل نییہ، ئہ مہ وہک ئہ مری تکلیفی نییہ، ئہ گہر واجبیشی داخلی اختیاری انسانہ.

افکاری بہ شہر دہرحق حہضرہتی (عیسی) مختلفہ، ہتا لہ بہر ئہو اختلافہ بعضی ئہ لئین: موہومہ، ذاتی محقق الوجود نییہ، مجهول التاریخہ!! ئیمہ بہو نہوعی، کہ قورٹان ئہ فہرموی ئیمانمان ہہیہ بہ تولدی عیسی لہ مریہم، بہ خارقہی عادتہ، بہ قودرہتی ئیلاہی و لہ بہر ئہو ئیمانہ، شہادتہ لہ سہر برائہتی مریہم ئہ دہین، بعضی ئہ لئین: ئہ مہ نابی بہ قاعدہ بہ وہلد بووبی، قسمی ئہ لئین: بہ طریقی شرعی لہ یوسفی کوردی خالی مریہم بہ ولد بووہ و، بعضی ئہ لئین: بہ طریقی غیرہ شرعی لہ قائدہ بیکی پؤمانی پہیا بووہ، ئہو فرقہ، اتہامی مریہم ئہ کہن (معاذ اللہ)، ئہ لئین: عیسی بیژییہ! ئہو قسہ لای ہہموو موسلمانان کفرہ، مخالفی نصی قورٹانہ و، مریہم محضاً بہ قودرہتی ئیلاہی مدافعہی ئہ کرد لہ گہل یوسفی دہسگیرانی، ئہ لئین: ئہو کہسہ دہرکی کرد، کہ مریہم حاملہ اشتباہی لی پہیا بوو، محزون بوو، بہ تعریض عہرضی مریہمی کرد، گوتی: آیا گیا بی توو ئہ بی؟ گوتی: بہ لی، خوای تعالی اوہل بذری خہلق کرد بی گیا بوو، اوہل گیای ایجادی کرد، بی توو بوو، ئایا توو ئہ لی، ئہ گہر توو

نه بایه، خوا نهی ده توانی گیا شین بکا؟! نه گهر گیا نه بووایه، نهی ده توانی تو په یا بکا؟ گوتی: اعوذ بالله له و قسه، بلّیم خوا اقتداری نییه، نه وه وایه... نه مما خه بهرم بدهی، دار بئ ئاو شین ده بی؟ گوتی: نه ت زانیوه توو ئاوو دار و باران، هه موو یه ک خوی هه یه؟ ئایا نه لئی نه گهر ئاو و باران نه بی، خوا ناتوانی دار شین بکا؟ گوتی: اعوذ بالله، که نه وه بلّیم، انکاری قودره تی خوا بکه م. راست نه لئی. خه بهرم بده یی. گوتی: جه نابی حق مژده ی دایمی به کلمه یی، له تهره ف خوی ناوی (المسیح عیسی بن مریم)ه ..

به لئ، نه مه ی وترا، بۆ (ملیّون) ان باشه، قه ول به عمومی قودره تو شمولی نه که ن. اکتفا نه که ن بلّین، خوا کوردی و ناتۆژنه وه چۆنی کرد؟. ممکنه .. محاله؟ ته نها امکان کافی یه، خه لقی متشابها تو غه یری متشابها ت تفویضی عیلم و قودره تی خوا نه که ن، بی تهفسیری اقرار نه فهرموون، به لام مقابلی (طبیعی)یه کان، به لکوو حکمای (الهیون)یش، که نه لّین امکان استعدادی شرطه بۆ حوادث، خاصه ئه وی به تهور په یا نه بی، بی ماده نابی، به و قه وله نجاتمان نابی و، قیاسی شتی پاش دامه زرانی قاعده ی خه لقو ایجاد، له پیش دامه زرانی ناکرئ، له وی ضروره تی تیا هه یه، لّیره هه ی ضروره تی تیا نییه، له علمی عقلیه، طبیعیه گه لئ حوکم هه یه، مجبوریه ت و ناچاری، سه وقمان نه کا بۆ اعتراف پی کردنی نه و مجبوریه ت و ناعلاجیه، که نه بی اعتراف به حکم ناکه ین و ده لیلی ترمان نه وی. مثلاً بالمجبوریه اعتراف نه که ین، حه ضره تی بی داک و باب په یا بووه له ئه رزی، به ناعلاجی و مجبوری، نه مما له پاش قاعده ی تناسل اعترافمان پی ناکرئ، الا سه رسه ریا نه نه بی.. ئه رز بیاته ئاسمان و، ئاسمان بیّنیه سه ر عه رد، برروا ناکه ین نه و که سه پاساً په یا بووه .

بعضه نه هلی تدقیق له خوا په رستان، هه تا یه کی وه ک (شیخی عه ره بی) نه وعه تصویریک نه کا له قاعده ی به ده ری ناخا و، نه فهرموئ: له تهفسیری

سورہتی مریہم چوں ممکن بووہ (تولد) لہ یہک نطفہ ؟ ئہ لئ: چونکی لہ علمی طبیعیہ ثابت بووہ، کہ (مہنی) نیر وہک ہویئہو، (مہنی) ژن وہک شیرہ ئہو ئہ مہییئئ. ئہم ئہ مہیی، کہ تیکہ لاو بوون پەنیریان لئ پەیدا ئہبئ، کہ وایئ ئہ گەر مزاجی ژن بہ قووت تر بوو، نیرانہ بوو وہک ژنانی (شریفة النفس) ، قہوی و بہ قووت و مزاجی جگہری گہرم، بۆ ئہو مادہی کہ لہ گورچیلہی چہ پی جودا دہ بیئتہوہ، کہ گردبوونہوہ لہ پرحمدا و مزاجی پرحم ماسک و جاذبہی بہ قووت بئ، ئہوی لہ گورچیلہی پاستی لہ جئ نطفہی پیاو ئہبئ و، ئہوی لہ گورچیلہی چہ پی لہ جیاتی (مہنی) ژن ئہبئ، کہ تیکہ لاو بوون، انعقاد نہکا و ولدی لئ پەیدا ئہبئ.

فہرمایشتی ئہو لہ تکونی (مہنی) لہ گورچیلہ، بہ گویرہی کہ شفیاتی ئہو زہمانی بووہ، و بہ کشفیاتی ئیستا قابلہ تطبیقی لہ مادہی (گون)، کہ لہ داخلی پرحمی ژنان دا ہہیہ بکری. بۆیہ قہت نہ بووہ پاش (آدہم)، تولد لہ تہنہا پیاوئ و، ولدیش بۆ کچ بئ، چونکہ بۆ پەیا کردنی مادہی مذکری احتیاجیمان ہہیہ بہو تکلفات و تقدیراتہ. ئہ گەر مادہی (انوٹ) غلہ بہ بکا بہو سورہتہ قہت نابئ، زیدہ تفصیل ان شاء اللہ لہ سورہتی مریہم عرض نہ کریو، واللہ الموفق.

﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ﴾ ئہوہش داخلی بشارتہ و، ممکنہ جملہ ییکی سہ ربہ خو بئ، جہ نابی حق (کتبی منزله)، یا کتابہتی فیئر نہکا ﴿وَالْحِكْمَةَ﴾ علمی عقلیہی تعلیم ئہ فہرموی ﴿وَالَّتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾ تہورات و انجیلی فیئر نہکا، تہورات بہ تعلم و، انجیل بہ وەحی. ﴿وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ﴾ ئہی گئیرئ، یا ئہینیرئ بہ پیغہ مہر بۆ سہر اسرائیلیان.. ئہو جا خوا (عیسی) ی خەلق کرد، بہوہلہ دبوو، گہورہ بوو، فیئر کتابت و حکمەت و تہوراتی کرد، وەحی بۆ نارد و ناردی بۆ بنی اسرائیل. لہ وەختی بعثت پئیان ئہ لئ..

﴿أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَاتٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ له بعضه (قراءات) «آیات» ه ﴿أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ﴾ من بۆتان دروست نه‌که‌م له قورر شتیک له شکلی ته‌یر «نه له زیږد وهک عجلی سامری.. نه‌ته‌نھا بجولیتته‌وه وهک خواری عجل.» ﴿فَأَنْفُخُ فِيهِ﴾ فووی تی نه‌که‌م ﴿فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ به ته‌واوی نه‌فرری به ئیذنی خوی، به‌عنی دروست کردن و فوو تی‌کردن ئی منه، بوونی به ته‌یری صاحب حیات و فرین، به خه‌لقی خوایه، اصلا مداخله‌م تیدا نی‌یه، به‌ستیمان له‌گه‌ل نه‌و حیاته‌ نی‌یه ﴿وَأَبْرِئُ الْأَكْمَهَ﴾ (اکمه) نه‌گه‌ر به کویری زگماک بلین، مه‌عنای نه‌برئ، به‌لام زډر جوان نی‌یه، بۆیئ بعضی‌کی وهک مجاهد ته‌فسیری به (شه‌وکۆر) نه‌کاو، (عکرمه) ته‌فسیری به چاو پروپووشاوی نه‌فه‌رموئ.

﴿وَأَلْبَرَصَ﴾ به‌لک ﴿وَأُخِيَ الْمَوْتَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ وهک زیندو بوونه‌وه‌ی کوژاو له زه‌مانی حه‌ضره‌تی (موسی)، به لیدانی بعضی له گاجووت، صرف به خه‌لقی خودایه.

که‌سئ نه‌توانئ به راستی مردی زیندی کاته‌وه، که خوی نه‌مرئ و حقیقه‌تی حیات بزانی و، ته‌سخیری بتوانئ.

﴿وَأَنبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ﴾ و خه‌به‌رتان نه‌ده‌می به نه‌وه‌ی نه‌یخۆن، به نه‌وه‌ی دای نه‌نن به زه‌خیره له مالی خۆتان، دیاره نه‌و قسانه‌ی له‌گه‌ل پجالی بنی‌اسرائیلی فه‌رمووه، نه‌ک له‌گه‌ل مندالان، وهک له پوایه‌تان نه‌لن. نه‌مه نه‌گه‌رچی ظاهراً به نظر ئایاتی پيشوو، زډر به قیمة‌ت نی‌یه، نه‌مما پئی شوبهه زیاتر نه‌برئ، شخصی خارج اسراری ناومالی ئینسانئ بزانی، دیاره شائبه‌ی نه‌یره‌نگو تلبيسی تیا نی‌یه، دل چاتری پئ‌دا ده‌مه‌زئ، نه‌مما بعضه که‌س له ده‌رویشانی سه‌رسه‌ری، ده‌چنه دئ و شاران له پيشه‌وه به واسطه‌ی مندالیان، یا له نه‌م و نه‌و تحقیقی احوالی

بعضه عائلات نهکا، پاشان نهچی خه بهریان نه داتی به خفایای ماله که .. به کراماتی نه زانن، گهلی ساوارو داندوک و پاره‌ی نه دهنتی، نعوذ بالله مسلکی سوال کردن نایاتیش تیک نه دا. ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ﴾ له وهی به بیان کرا نایه تی حقی تیایه بو ئیوه، که مشاهده‌ی نه کهن جئی شک و اشتباه نییه ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه و نایاته، بوو یان نه بوو، لیله ده رناکه وی، به لام نایه تی (مانده)، به ناشکرا ده لالهت نهکا له سه ر بوونیان.

من انکاری (معجزة) ناکه م، نه وی له قورئان نسبه تی دابی به پیغه مبه رانی پیشووتر، له زه مانی خاتم الرسل، بی تاویل قبولی نه که م، به لام «على ملأ الناس وبين يدي ربى» نه لیم: معجزة، که رامت، بی فائده یه .. نایاتی مستمره ی نیلامی، به هه موو نه ووع چاتره له شواذ. حه ضره تی (عیسی) فووی کرد له قورر، بوو به تهیر، به ملیار به شهر له فررینی فکری .. چاری کوری چاک کرده وه، نه ماما به ترلیون به شهری کور کرد. به له کی شفا دا، به لام به شهری پی به له ک بوو .. مردی زیندی کرده وه، عالمی پی مرد .. حه یاتی عقلیان نه ما، خوی بی باب به وه له د بوو، خویان کرده بابی، قسه یه کی وایان هه لبه ست، که (موحدین) شهرمه سار و خجالت بن له به ینی به شهر. خولاصه له حه ضره تی موسا، تا حه ضره تی عیسی، هه تا معجزة زیاتر بوو عالمه م، احمق تر بوو، والسلام.

﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ هاتووم به مصدق ومؤید، بوو نه وهی له به ینی دو ده ستی من دایه، له ته وپات ئیمانم پیی هه یه، هه تا نه فسی هاتنی من به ره سول، صدقی ته ورات اثباتی نهکا، که به شاره تی به بعثی منی تیایه ﴿وَلَا حِلَّ لَكُمْ بِعَصِ الْأَذَى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ﴾ و هاتووم تا کو بعضه شتن، که له ئیوه حه رام کرایه، بو تان حه لال بکه م. ذاته ن تضییقی شریعت پابه ندی یه بو ئوممه ت، مانعی ترقی یه، و نه مپو سه به ب به شنده تی، که لایانه له تعالی محروم بوو، دیاره نه و مساهله ی، که له دینی مه سیحیان

دایہ، اساسی لہ حہ ضرہ تیبی (عیسیٰ) نی یہ ﴿وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ﴾ نہ فسی خوم
 ﴿مَنْ رَبِّكُمْ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾ ﴿۵۰﴾ بہ عناد و کبر، تکذیبم مہ کن، خو لہ
 خوا بیارین، اطاعہ ی من بکن ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ﴾ نالیم من
 بیہ رستن، اطاعہ م بکن (من حیث کونی داعیا الی اللہ) نالیم کوردی خوام،
 منیش وہک نئیوہ بہ ندہ بیکم لہ بہ ندہ کانی خوا ﴿هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ ﴿۵۱﴾
 پئی پاست نہ وہیہ، ئی ہموو پیغہ مہ ران و ہادیانہ، بہ نی ئیسرائیلی
 قبولی دعوہ تیان نہ کرد، اظہاری کفر و انکاریان کرد ﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ
 مِنْهُمْ الْكُفْرَ﴾ کہ عیسیٰ حسی کرد بہ کفری نہ وان۔ نفسی کفر، نہ گہرچی
 وہک سرر کیفیاتی نفسیہ، نادیتری بہ بہر حس ناکہ وی، بہ لام بہ ناشار
 نہ زاندری ﴿قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ کہ خزم و عہ شیرہ تی خوئی، ذراری
 پہ سولہ کان، منتظری مسیحی منجی یاردمی نہ کن؟ کئی یاردمی نہ کا بو
 دعوہ تی الی اللہ؟ ﴿قَالَ الْخَوَارِثُ﴾ جہ معی لہ انصاری انبیاء، پاک و
 خاوین لہ کبرو حسد و عداوت و عناد۔ لہ قاموس نہ لی: (الحواری الناصر
 أو ناصر الانبياء)۔ ہرقل سؤالی لہ ابا سفیان کرد، ئایا ضعیفہ کان تابعی
 محمد نہ بن، یا اقویا؟ گوتی ضعفا، گوتی: بہ لی، نہ وانن اتباعی پیغہ مہ ران
 ﴿نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ﴾ زیفی عناد لہ دلمان دا نیہ پابہ ندی دنیا نین، ئیمہ
 نہ صرہ تی تو بو خوا نہ دہین، نہک لہ بہر شخصیت۔ مفسران نہ وہ ندہ
 قسہ ی سہیر سہیریان کردیہ، سپی و پہشیان تیک داوہ ﴿ءَامَنَّا بِاللَّهِ﴾ بہ
 ئیمانی بہ قووت و کامل ﴿وَأَشْهَدُ﴾ ناگادار بہ ﴿إِنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۵۲﴾
 مطیع و منقادی نہ مر و پہ سولی خوانین، نہ و جا متوجہی (الی اللہ) نہ بن
 و، نہ لین: ﴿رَبَّنَا ءَامَنَّا بِمَا أُنزِلَتْ﴾ ہہرچی ہہ بن ﴿وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ﴾ کہ

حه‌ضره‌تی عیسا‌یه، ئیمان‌ه‌که‌مان له دلا پاسخه ﴿فَأَكْتَبْنَا﴾ تۆش ئیمه
 ثبت بکه ﴿مَعَ الشَّهِيدِ﴾ ﴿٥٣﴾ له و گروهمی به‌پاستی شاه‌دیان داوه له‌سه‌ر
 وحدانیه‌تی تۆ و، حقیقه‌ت کتب و صدقی په‌سولی عصری خۆیان
 ﴿وَمَكْرُوا﴾ حواری‌به‌کان خۆیان نوواند به په‌نگی شیرانه، شیرینی خوون
 ئالود، نفخی دلیریان لێ‌ئه‌دا. ﴿وَمَكْرَ اللَّهِ﴾ خوای تعالی په‌نگه‌که‌ی
 نوواند. ئاشکرای کرد ﴿وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ﴾ ﴿٥٤﴾ په‌نگی فیطری و حيله‌کاری به
 ده‌رنه‌خات (صبغة الله ومن أحسن من الله صبغة) عاقبه‌ت ئه‌وانی مزخرف
 بوون، له وان به ده‌رکه‌وت. ده‌عوای باطلیان وه‌ختی به ده‌رکه‌وت ﴿إِذْ قَالَ
 اللَّهُ يٰعِيسَى﴾ خودا فه‌رمووی: ئه‌ی عیسی مایوس بیه له ئیمانی ئه‌وانه.
 مانه‌وه‌ی تو بێ فائده‌یه ﴿إِنِّي مُتَوَفِّيكَ﴾ من ئه‌تمریتم. حسابت ته‌واو ئه‌که‌م
 ﴿وَرَأَيْكَ إِلَى﴾ بڵندت ئه‌که‌م بۆ لای خۆم، له و زیله‌تو خسته، که ئه‌و گروهم
 نیسبه‌تی به تو ئه‌ده‌ن، خه‌لاست ئه‌که‌م ﴿وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ له
 شوبه‌هی ئه‌وانه‌ی، که کافرن به خۆت. ئیمان‌یان به تو نی‌یه به قه‌ومی، که
 به پاستی شه‌هادت ئه‌ده‌ن له افراط و تفریط، خاوینت ئه‌که‌ن. ﴿وَجَاعِلُ
 الَّذِينَ﴾ ئه‌گێردم ئه‌وانه‌ی، که ﴿اتَّبِعُوكَ﴾ تتبعی حالی تو‌یان کرد، حقیقه‌تی
 ذاتی وه‌صفی تو‌یان به‌ده‌رخستوه ﴿فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ هه‌قیان بزركردیه
 مغلوب ئه‌بن، یا به حجه‌ت و بورهان، یا به حه‌رب ﴿إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ﴾ ئه‌و
 تفوقه‌ی مادی و معنوی دائمه، تا پۆژی قیامه‌ت، وامه‌زانن له‌تاریخی عالم
 مسیحیه‌کانی مزخرف غالب بوون. ئه‌مپۆش ئه‌وروپایی که غه‌له‌به‌یان به‌سه‌ر
 موسلمانان دا کردیه، به مسیحیه‌تی نی‌یه، به‌لکو..

(۱) لایه‌ک به علم و عقله، به اکتشافات و اختراعاتی قوه‌تی طبیعه‌ته،

که نه ساسی مسیحی له گه ل طبیعت متنفره . متباینه . له هه موو وهقت مؤمن به سهر کافر غالب نه بی . ئیمان به خوا ، که موافق نه بی کفره . موسلمانان وهک جوو و دیانان ، دواي خوارق و شواذ که وتن . به خلافي قورئان ئیمانیکیان اختراع کرد ، نه عقلی هیشت ، نه علم ، نه قووهت ، نه قودرهت . نه سعی و عملی صالح و ، خونجایی بو دنیا و دین ، به واسطه ی کفر به قواعدی ئیلامی ، به قورئانی حکیم ، مالی و ږان بوون ، حالاً افاقه یان نه بووه ، نه گهر هه روابن عاقبهت ، مه سخ نه بن به کیسه ل ، به قالوچه نه که ونه ادنی مراتبی حیوان .

(۲) لایه کی تر به مه یلی نفسانی یه ، اباحه ی شهوات ترویجی فسق وفجور و قومار و خمور و سائری کرده وه به ده کان ، که نفسی حیوانی هه زی لی نه کا و ، فطره تی به شه ری به فساد نه با .

﴿ ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ ﴾ مرجعی هه مووتان له دنیا و قیامهت لای منه ﴿ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ﴾ حوکم نه که م له به ینی ئیوه ، هه سعی نزاع نه که م ﴿ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْلَفُونَ ﴾ له هه موو شتی دنیوی و اخروی فطری و شرعی ﴿ فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴾ نه وانه ی کافر بوون به خوا ، یا به نبوهت ، یا به طبیعت ، به ئیمانی (مزخرف بالله و بالنبوة) هه بی له دنیا معذبه ، نه گهر خدعه کار نه بی ، له قیامهت نه جاتی نه بی ، وه الا فلا ﴿ وَمَالَهُمْ مِنْ نَّصِيرِينَ ﴾ که سی ئیمانی پاستی به خواو به قواعدی خوا نه بی ، کن نصره تی نه دا به تبعیه تی شواذ چون خیر له قواعدی طبیعی نه بی نی که سی برسی ئیمانی هه بی ، که عیسی ده هزار کهس ، به پینج کولیره تیر کردووه ، ئایا تیر نه بی ؟

نه گهر که سی بلئ (عیسی) ، یا غهیری (عیسی) به سهر ئاودا پویشته وه ، عجا خوی به سه رئاوا ده پروا ؟ حاشا .. پردی له سهر ئاو دروست بکه ن بو

نفعی عمومی، سهد هزار هه نده چاتره. حاصلی، نهوی ئیمانی به خواو
 عقل و نبوه و طبیعت هه بئ، له هه ردوو دنیا نه جاتی نه بئ، نوشوست
 ناهینئ ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ بهو نهوعی، که عه رزکرا ﴿وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ﴾ ئی دنیا بۆ دنیا.. ئی قیامت بۆ قیامت، نه جریان نه که ویتته
 سه رخو، یا لای خوا ﴿فَيُوفِيهِمْ أَجْرَهُمْ﴾ به ته وای نه جریان پئ نه دا،
 مثقاله زهره بئ ظلمیان لئ ناكا ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ كه وایی خوی
 چۆن ظلم نه كا. جه نابی حق له دانانی شرع، قواعدی طبیعی تیك نادا،
 چونکی خه لقی خویه تی.. قواعدی طبیعی، احكامی شرعیه تیك نادا،
 چونکی خوی دایناوه، صاحبی هه ردوو به که، ظالمی جاهل نه و که سه یه، که
 نه فره ت نه هاویتته بهینی طبیعت و شریعت. ﴿ذَلِكَ﴾ نه وه، که نهوی کافر
 بئ معذبه، بئ یارو یاوه ره، نهوی مؤمن وچاک بئ، نائلی نه جری خوی نه بئ
 ﴿نَتْلُوهُ عَلَيْكَ﴾ له او هل و ئاخر مستمراً به سه رت دا ده خوینینه وه ﴿مِنْ
 الْآيَاتِ﴾ له ضمنی علامات و دلائل ﴿وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ﴾ له قورئانی ثابت و
 محکم، که وه هنی نی یه.

مقصد له دین نه وه نده یه، هه ر که سئ خوی و کیفیاتی نفسیه و عملی
 خوی، پئی پاستی ئوممه ته، باقی فهند و فیله، نهوی صاحبی هوش بئ،
 گوئی پاگیرئ، استماعی ئایاتی خوا بکا. اعتماد ناداته فدی و شفاعت به
 ادنی تاملی، دهفعی شبهات و شکوک نه كا، به خیالات و اوهامی فاسده خوی
 وه رناگیرئ، بوونی هه ضره تی عیسی بئ باب، ناکاته باعشی کفر و ضلال
 ﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ﴾ لای خوا بۆ نه و که سه ی له ئایاتی خوا بگا
 ﴿كَمَثَلِ ءَادَمَ﴾ شه به هه، مثله، مثلی ته و او نی یه ﴿خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ﴾ نه و
 ماده ی، که ئینسانی لئ په یا نه بئ له خۆل خردی کرده وه، به عیلم و

قودره تی خوی ﴿ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ ۵۹ به و خوله مهیا به و مستعدی فرموو. په معنی به نه مری تکوینی و ایجاد، نه به لفظ. لفظ، تاثیر نی، بوی له هه موو چې له قورن له گه ل (كُنْ) (فَيَكُونُ) هه به. حاشا ثم حاشا له گه ل هه ضره تی کبریائی، ادنی شه به هی نی، فضل له تشابه. اعتراف به تکوینی آدم له موادی حیویه ی نه رضی ضروری به .. (ملیون و) (طبیعیون) اعترافی پې نه کن. به قه ولی حکمای جدید، نه رض له شمس جودا بووه، مایعی ناری حایاتی تیا نه بوو، له پاش چهند اطوار، حایاتی نباتی، پاشان حایاتی حیوانی تیا په یابوو، دیاره نه وه بې لقاح بووه، اعتراف به تکوینی (عیسی) بې لقاح، اضطرار و مجبوری تیا نه و، ادنی ادنی توهمی تیا نه، که بیکهینه کوردی خوا.. له به ینا گه لې احتمالی نزیک نزیک هه به، به س حفظی شهره فی نبوه، سه وقمان نه کا بې توجیهی مناسب ﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ حقی مقرر و ثابت و لا یتغیر، له تهره ف خوی تووه بې بیان نه کا ﴿فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ ۶۰ له وهی له تهره ف خواوه بې بیان، مه سته له ی (عیسی) نه بوو، پیغه مبه نه بوو.. نه هلی علم جی مریه و اشتباه نی، نظر به جهه تی نیلاهی، نه گهر (مریه) یه ک بیته دل، له جهه قاعده ی توالده، نه وهش به نیمان به عمومی قودره تی نیلاهی زائل نه بې. له و نایاتی مذکوره حق ظهوری کرد.. (عیسی) کوردی مریه مه، بې (سفاح) نه خوا به و نه کوردی خوا به.

﴿فَمَنْ حَاجَّكَ﴾ نه وی مجادل و مخاصمه بکا له گه ل تو ﴿فِيهِ﴾ له شه ننی (عیسی) ﴿مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ﴾ له ضمنی نایاتی پیشوو.. پاش نه و عیلمه، که بې هات.. په یا بوو، ادله کان له ظهور به دهره جه یکن، که مقصود له وان چی به، خوی بې تو دی وهک علمی بدیهه، حاجت به توجه، لې کولینه وه نی به. نه وانی مجادلن زور فرقه ن:

گروهمی ئەلین (عیسی) معاذالله محصولی زنایه، ئەوی لای وابی مادام
له سەر ئەو فکەرە بی، قابل نییه ئیمان به خاتم الرسل بێنێ. اولاً ئەبی
سەعی بکری له ازالە ی ئەو فکەرە فاسدە.

جەمعی ئەلین کوردی خوایه، یا خوا چوویتە ناو مریهه، تەوێ بوو به
(عیسی)، لهو سوپهته تصریح بهو قسه نییه، ئەمما ئیشاراتی بۆ هیه،
ذاتەن ئەو فیکەرە له زەمانی (عیسی) دا نا، بەلکو پاش وەفات و پەفەعی هاته
خیالات و اوهم. مضلەکان پاش ئەو علمە قطعییه، ئەبایه ئەوانیش دەست
له خصام هەلگرن، ئیمان به (عیسی) و به تۆ بینن، له سەر ئەو حاله
ئەگەر کەسێ مخاصمه بکا به چی ئەتوانی مدافعهی بکە؟

﴿فَقُلْ تَعَالَوْا﴾ بفرمۆ بهوان وەرن مباحله و ملاعنه بکەین، چونکه ئایات و
بورهان بۆ ئەوانه دەست نادا ﴿نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا
وَأَنْفُسَكُمْ﴾ تیکرا بانگی کوردانی خۆمان، ژنانی خۆمان و، خۆمان بکەین،
هەر کەس فرقهی خۆی کۆبینهوه. ﴿ثُمَّ نَبْتَهِلْ﴾ دوعا بکەین. بپارێینهوه
له بهر خوا ﴿فَنَجْعَلَ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ ١١ ﴿﴾ له عهتهی خوای له
درۆژنان بکەین:

قسمی قذفی خوا ئەکەن، که (مریهه) (وه طئاندوه)، قسمی قذفی
(مریهه) ئەکەن، که به زنا کوردی بووه. ئەو ملاعنهیه، عیناً وهک (لعان)ه،
مادام ئیوه ئەلین ئەو ئافرهته مؤمنهیه، بی ناگا و جزیه تاعهت و عبادەتی
خوای دوور له توهمهت زانیهیه.. فرمۆنه ملاعنه. ئیمه ده عوای به رائهتی
خوا و مریهه و عیسی ئەکەین، ئیمه (لعن) ئەکەین له درۆژنان، فرمۆن
ئیوهش (لعن) بکەن له درۆژنان، له خاتمهوه، تا ئەمڕۆ له ئەمڕۆوه، تا ابد
موسلمانان له عهتهی خوا له درۆژنان ئەکەن. الانیش ئیمه به مندال و به ژنو
به پیاوی حاضرین (وهک دولوی، که معروفه له ئەوروپا) له هەر موقعی، که

نه لېن مقدسه جی قبولی دوعایه، خررته بینه وه ملاعنه نه کهین، چونکه به یقینی نه زانین ﴿إِنَّ هَذَا﴾ نه وهی که ذکر کرا له شه ننی (عیسی) ﴿لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ﴾ نه مری حقه ثابته، مطابق واقع، شانبه ی دروی تیانی یه، به عقل و نقل مؤیده و مؤکده ﴿وَ﴾ بهواییمان هیه به بورهانی قاطع، بی شک و شوبه ﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ﴾ نیه هیچ (اله) معبود خالق. که س ادنی شبهه ییکی بیی به اله ﴿إِلَّا اللَّهُ﴾ الا ذاتی واجب الوجودی، واحدی احدی، بی والدو صاحبه و ولد، خالق اکوان، آمری (کن فکان) حی و قیوم بی خو و بوردان. رب العالمین مالک یوم الدین ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿۱۲﴾ عزیز الوجوده، شبهه ی وی نایابه، فردی ممتاز، به قووه تی غالبه، به قودرته کامله، شامله .. صنعی نه و مه حکمه مه منتظمه، شوانی طبیعه تیش به علمی صناعی نه و په یدا نه بی، با له نیمه ش بزیی ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ نه گهر اعراضیان نا، پوویان وه گتیرا، ملاعنه یان نه کرد، دیاره نه و فکره فاسده محضاً بؤ افساده، افسادی نه وان له خوا بزر نابی. ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ﴾ ﴿۱۳﴾ نه مانه وغهیری نه مانه اظهاری کهن، اضماری اموری خفیه ی نفسیه له و بزر نابی.

﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ﴾ جوو و دیان و سائری میله لی صاحب کتابی سماوی ﴿تَعَالَوْا اِلٰی کَلِمَةٍ﴾ ورن پوویکه نه بال قسه یی کورتو مختصر ﴿سَوَاءٌ بَيْنَنَا﴾ پیکو پیک له بهینی نیمه و ﴿وَبَيْنَكُمْ﴾ نیوه ..

چ ناقمان ته جاوړی لی نه کهین. ﴿اَلَا تَعْبُدُ اِلَّا اللَّهَ﴾ غهیری خودا عبادتهی کهس نه کهین، نه تماثل، نه ارواح ﴿وَلَا تُشْرِكْ بِهٖ شَيْئًا﴾ هیچ شریکی بؤ په یا نه کهین، کهس نه کهین به شریکی نه و، نه هیچ له طبیعیات الحاق

بکہین بہ مقامی الوہیت، نہ خواش تنزل پی بکہین و بیہتینہ ریزہی طبیعیات، تہنہا تہوہ (فوق الطبیعہ)، ارواحی (مجرده) ش قبول نہکہین، ﴿وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ کہ سمان کہ سمان بہ مدبر و مربی حساب نہکہین۔ رئاسہتی دین نہکہینہ ربوبیت۔

الآن لہو عصرہ، کہ قہرنی بیستہمہ، دہلین عصری علم و نورہ، بہ ہزارہا بہ شہر سجدہ و رکوع بو (پاپ) تہ بہن۔ ومن العجايب صاحبی مواقف تہ فرموی: (حابطیہ)، کہ فیرقہ ییکن لہ فیرقہ کانی موسلمانان، تہ بہ عی (احمدی بن حابطن)، کہ لہ اصحابی (نظام) بووہ، تہلین عالم دوو خوی ہہیہ، یہ کئی قدیم کہ (اللہ) یہ، یہ کئی محدث، کہ مسیحہ، بوہیہ تہلین مسیح، چونکہ (مبدعی) اجسامہ۔

فیرقہ ییکیش ہن (مفوضہ)، تہلین: خوا خہ لقی دنیای تفویض بہ حضرتی (محمد) کردوہ۔ لام وایہ لہ رہ غمی حابطیہ تہم قسہ تہ کہن۔ تہوانہ لاشک لہ (فرقی) اسلامیہ نین! پاش تہو دہ عوہ تہ منصفانہ، تہ گہر قبولیان کرد (فیہا) و (نعم)، وہ الا ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ موافقہ یان نہ کرد ﴿فَقُولُوا أَشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ۶۱ تہوہ شاہد بن، تہ دای شہادہت بکہن، کہ تہمہ موسلمانین، منقاد و مطیع خوین، غیری تہو، کہس بہ (الہ) بہ (رب) نازانین، وہک ابو الرسل، کہ حہضرہتی (ابراہیم) دینمان فیطرییہ۔ ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَحَاجُّوْنَ﴾ بو مخاصمہ تہ کہن لہ گہل تہمہ ﴿فِي إِبْرَاهِيمَ﴾ دہربارہی حہضرہتی ابراہیم کہ تہلین یہودی بووہ، دیان بووہ ﴿وَمَا أُنزِلَتِ التَّوْرَةُ﴾ بو موسی ﴿وَالْإِنْجِيلُ﴾ بو عیسی ﴿إِلَّا مِّن بَعْدِہٖ﴾ ۶۲ دوی تہو ہاتوتہ خواروہ بہ زہمانی زور دوور ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ ۶۳ تہا تہوہ تہ نافرکن؟ ناوی موسی و عیسی و تہورات و انجیل، لہ صفحہی عالم نہ بوو، حہضرہتی ابراہیم پوی کرد بووہ خوی تاک و الہی سماوات و

ئەرز، مائەل لە ربّ و ادیانى باطلە و منقاد و مطیعى خواى بوو، سورەت و تماشىلى مشرکانى ئەشکاند. ﴿هَآئَنَّمْ﴾ ھائەوانەن ﴿هَؤُلَاءِ حَآجَجُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ مجادلە و مخاصمەتان لەوہى عیلمتان پى بوو کرد، جوابتان وەرگرت.

﴿فَلِمَ تَحَآجُونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ ئەوا ئەو قەیدى نەبوو، بەضە کلماتى متشابە لە تەورات و انجیل ھەيە خۆتان پى ھەلخەلەتاند لە و کتیبانە تلویحى، پەمزى، اشارەتە ھەيە، کە بە علمی متبحرانەى خۆتان لى استنباط بکەن، کە ابراھیم موسەوى بوو، یا عيسەوى، لاشک ئەوانە عالم بوون بە تاریخ، و ھەر کەس على الاجمال ئەزانى، کە ابراھیم لە موسى و عيسى کۆن ترە بە زەمان.

وہک لە پيشەوہ زاناندرا وەظیفەى اسرائیلیان قلبى حقائقە، کەتمى حقە، تلبیسی حقە. چەند سالتى لەمەوپیش شەویک لە مجلسى پیاویکی گەورە، جمعیک لە سەرسییان حاضر ئەبن، یەکیک سؤالیان لى ئەکا، ئەلئ: حەضرەتى (موسى) مقدمە، یا حەضرەتى داود؟ بعضى ئەلئ: ھەيھوو داود گەلئ مقدم بوو (موسى). بعضىکیش ئەلئ: نازانین، ئەو سائە سبەى ھاتەلای من گوتى: کاکە مەلا! ئەمشە و شتى وا بوو، تۆچى ئەفەرموى؟ گوتم ئەوانە ھەر وەکو ناگیان لە تاریخ نیە، ناگیان لە قورئانیش نیە.. لە مەسئەلەى طالوت، کە مەلەئى اسرائیلی طلبى علامەتیان کرد، نبىیە کە گوتى: ئایەت و سلطەنەتى ئەو ئەوہیە، کە تابوتتان بۆ دیت و، کە سۇکنیە و بقیەى تەرەکەى آلئى موسى و آل ھارونى تیاہ و، لە حەربى طالوتى لەگەل جالوت، داود جالوتى کوشت و بووہ مەلیک. مع الاسف مەلەئى کوردان زۆر لە تاریخ ناشارەزان.

﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ﴾ ھەر خوا ئیمەى خەبەردار کردوہ، ئیمە امیین، احتیاجیمان

به تعلیمی الهی‌مه‌یه ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ۶۶ ﴿ثَبُوهَ وَ خَوْتَانِ گه‌وج کردیه، هیچ نازانن ﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا﴾ نه‌ی عبادی خوای، ثَبُوهَ بزانن ابراهیم جوو نه‌بووه ﴿وَلَا نَصْرَانِيًّا﴾ دیانیش نه‌بووه. ﴿وَلَكِنْ كَانَتْ حَافِيًّا مُسْلِمًا﴾ مائل له عقائد و ادیانی بطلال، تسلیمی خوای بووه و، له شیعانییش نه‌بووه ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ۶۷ ﴿پیش نبوه‌تیش له مشرکان نه‌بووه، موحد بووه ﴿إِنَّ أَوَّلَى النَّاسِ﴾ له هه‌موو که‌س اولی واقرب وانسب ﴿بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾ له زه‌مانی حیات، تا زه‌مانی خاتم ﴿وَهَذَا النَّبِيُّ﴾ محمدی اسماعیل، زیندو که‌روه‌ی شریعه‌تی ابراهیم ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ له اتباعی ئه‌و پیغه‌مبه‌ره صادقو ئه‌مینه.

بۆ پیغه‌مبه‌ران نه‌سه‌ب دینه، قرابه‌تی خوین هیچ نی‌یه، نه‌گه‌ر قرابه‌تی دینی نه‌بی. هه‌موو پیغه‌مبه‌ران، خاصه‌ خاتم الانبیاء، ئه‌وه‌نده‌ی ضرریان له خزمان دیت، ئه‌وه‌نده له بیگانان نه‌دیت. خزمانی قریشی تعویقی پیغه‌مبه‌ریان نه‌کردابا، گه‌لئ زوو دینی انتشاری ئه‌کرد، له‌و عاله‌مه‌ی زۆر استفاده‌ی تریان له حه‌ضره‌تی ره‌سول ئه‌کرد ﴿وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ۶۸ ﴿له ده‌وری هه‌موو پیغه‌مبه‌ران، نه‌گه‌ر خودا نه‌صره‌تی مؤمنانی نه‌دابایه، حفظی نه‌کردبان، له‌میانی دریا، دریای گروھی کفار مه‌حوو ئه‌بوون و، له‌وه له پووی (ولایتیه)، موسلمانان له‌تاریکی شرکو جووله‌که‌یی و دیانی حفظ نه‌کات و، ئه‌یان با بۆ پووی وحدانیه‌ت و میلیه‌تی ابراهیم و محمدی ﴿وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ له جوو و له دیان ﴿لَوْ يُضِلُّوكُمْ﴾ ئاره‌زوویان هه‌بوو، وه ئاره‌زوویانه ئیوه گومرا بکه‌ن ﴿وَمَا يُضِلُّوكَ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ﴾ گومراه ناکه‌ن، إِلَّا نه‌فسی خویان نه‌بی ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ ۶۹ ﴿شعوریان نی‌یه، که‌ خویان

گومراہ نہ کەن. سرری عظیم ھەبە بۆ ئەوانە، کە القای شکوک و شبھات ئەکەن بۆ اغوای خەلکی، ناگایان لە خۆیان نییە، مەیلی افساد پوو لە خۆیان ئەکا، نەفسی ئەوان ضال ئەبێ، گوم ئەبێ لە میانە، اوھام و خیالاتی ابلیسانە ئەبن بە (سوفسطائی) صاحبی حیکمەت و علمی مزخرف، گەلێ لە علمای عظیم عظیم تووشی ئەو مەیلە بووین، ناگایان لە خۆنییە واتێ ئەکەن، کە ئەو نەوعە سؤالانە لە پووی تحقیقاتەوہ ایراد ئەکەن، ناخر وایان لێدێ خۆیان ئەکەونە حیرەتو اشتباہ ..

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەگەرچی ادعای ئیمان ئەکەن، ئەمما لە حقیقەتدا ئیمان نییە. اصلاً ئەوہی ئەلێن الہ العالمینە بە حەقی الوھیەت تصدیقی ناکەن، لەبەر کفر بە ئایاتی کونییە، ھەتا خواتان ھینایتە دەرەجە، احقری حیوانات. حقاً ئەو کفر و جھالەتە، کە لەوانە صادر بووہ ھیچ کافر، ھیچ (مشرک) دوچاری ئەو کفرە نەبووین. مشرک دەرەجە، عالیان بۆ خوا داناوہ، کەس ناگاتە ئەو دەرەجە، ئەسبابی چییە ئیئوہ نە ئیمان بە ئایاتی عقلیە ئەھینن، نە بە نقلیە. معجزات ئەکەنە ئایەتی کفر، (مع انہ) ئەوہ زۆر دوورە لە ئیئوہ ﴿وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ ﴿٧٠﴾ ئیئوہ زانان ئەھلی کتاب بۆ زانین صاحب نظرو فیکرن، ئەتوانن تەماشای ئایاتی سماوات و ئەرز بکەن. ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْسُونَهُ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ بۆچی حەق ئەگۆرین، لباسی بطلانی لەبەرئەکەن ﴿وَتَكْفُمُونَ الْحَقَّ﴾ حەق بزر ئەکەن ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿٧١﴾ وانییە ئەو تلبیس و کتمە، لە سھو، یا لە نسیان، یا غەلەتەوہ بێ قصداً ئەیکەن، قانزاجتان چییە لەو اغوا و فەسادە؟ ﴿وَقَالَتْ طَآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ ئەوانە شەیتانەکانیان بە تلامیدی خۆیان ئەلێن: ﴿ءَامِنُوا﴾ بە ظاہری ئیمان بەینن ﴿بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ بەو کتیبە،

که نازل کړاوه ته سر نه وانی، که ټیمانیان هیڼاوه ﴿وَجَهَ النَّهَارِ﴾ له اوهلی پوڅ زوو مساره به بکن، (کانه) شهو خه وتان دیوه نه مرتان پټ کړاوه، ټیمان بهینن ﴿وَاَكْفُرُوا آخِرَهُ﴾ له ناخري پوڅ انکاری بکن، بلین ټیمه نه هلی کتابین، تی فکرین نه وه له تهره ف خوا نییه اختلاقه، دیاره ټیمه تعصبمان نییه مقصودمان که شفی حقه ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۷۲﴾ به لکوو موسلمانان کان نه گهریته وه، مرتد نه بن، نه و مه کړه ی ټیوه ته نسیریان تی نه کا. شریعه تی نیسلامه بو سدی نه و نه ووه افسادو تزویره نه مر نه کا به قتلی مرتد. خوینی هدر نه کا..

﴿وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ﴾ برروا و وثوقتان نه بی به که س، نه مین مه بن له که س، الا له و که سه نه بی، که تابعی دینی ټیوه بووه، اظهاری ما فی الضمیری خوتان مه کن. تعلیلی نه و (نهی) له سوږه ی (بقرة) زاناندرا، لیږه له جوابدا نیشاره ی بو نه کا.

﴿قُلْ﴾ یا محمد! له په ددی نه وان بلن: ﴿إِنَّ الْهُدَىٰ هُدَىٰ اللَّهِ﴾ خوا خوی مه مووانه، هیدایه تی بو مه مووانه، خاص نییه به شعبی اسرائیلی، هیچ مانع نییه ..

﴿أَنْ يُؤْتَىٰ أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيْتُمْ﴾ هادی عباد عالمه به (ما فی الضمیر) ی ټیوه، بو نه هلی ټیمان اظهاری نه کا، اخفای ټیوه نابیته حجاب له خواو، نابیته مانع «نه و ټایه ته لایان نور مشکله و ته فسیری گرانه» ﴿أَوْ يُحَاجُّوْكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾ خوا اعلامیان نه کا به حجهت غالب نه بن، به سر ټیوه. نه وه جوابیکه مجمل نیشاره نه کا بو عیله تی جوابی مفصل.

﴿قُلْ إِنْ أَلْفُ ضَلَّ بِيدِ اللَّهِ﴾ فضلی مطلق به ده ست خوایه، به ده ست ټیوه نییه ﴿يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ هر که سی بی ﴿وَاللَّهُ وَسِعَ عَلِيمٌ ۷۳﴾ خوا واسع العطايه،

احاطه‌ی به هه‌موو شت دایه، به قودرهت و په‌حمهت، علیمه به مصالح، به لایق، به پ‌سالهت، به (ما فی الصدور)ی ئیوه، له خدمهت (مفتضح) نه‌بن ﴿يَخْلُصُ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ نه‌وه‌ش هه‌ر عاندی نه‌وه، به مه‌شینه‌تی خۆیه‌تی، به خواهمش و ئاره‌زووی ئیوه نه‌یه ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾^(۷۸) وافر، زۆره به ئیوه که‌م ناکرئ، به‌ربه‌ست نابئ، خۆی هه‌ل نه‌پژئی.

ئه‌هلی کتاب هه‌مووی وانین، بعضی انسانی باشیان هه‌یه ﴿وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِقَنْطَارٍ يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ﴾ بعضی هه‌ن له ئه‌هلی کتاب، جوو، دیان، نه‌گه‌ر به ئه‌مینى بزانی، قنطاریکى زێر لا دانئى به ئه‌مانهت، ئه‌دای ئه‌کا پێت ئه‌گه‌پێنئ، حریص نین بۆ مال خواردن به‌هانه‌ی نادۆزنه‌وه له‌به‌ر پاکی دلایان ئیمان نه‌هێنن، حه‌ق به‌رن. حه‌ق ده‌رن. (سیدی آلوسی) ئه‌فه‌رموئ به قنطار، قسه له‌قنطار کرا له پێشه‌وه.

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَّهُ بِدِينَارٍ﴾ جوو، دیان، فره‌قی نه‌یه، مه‌گه‌ر به قیلله‌ت و کثره‌ت. دینار کلمه‌یه‌کی عه‌ره‌بى نه‌یه، معرّبه‌ اصلی (دنار) به‌شده‌ی نوونه، که .. نوونی کراوه به بئ، نابینى جمعى ئه‌که‌ن به دنانیر. له مالک بنی دینار نه‌قل ئه‌که‌ن، دینار له دینو نار، به‌عنئ ئه‌وی به حه‌قی خۆی وه‌رگرئ، دینه‌تی. ئه‌وی به غه‌یری حه‌ق بی‌ستینئ، ئاگره. بۆیه (سیدی ئالوسی) ئه‌فه‌رموئ: (له‌له) ابدای ئیشاره‌ی صوفیانه‌یه له لفظ، نه‌ک مدلولی ئه‌وه بئ وه‌ک بزێ نابئ له‌سه‌ر که‌س، که مالکی ده‌ره‌مه‌ئ بئ له عه‌قل. فضل له که‌سئ مالکی دینارئ بئ. حقیقه‌^(۷۹) (سیدی ئالوسی) زۆر مه‌لایه. زۆر قسه خوشه ﴿لَا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ﴾ نات داته‌وه ﴿إِلَّا مَا دُمَّتْ عَلَيْهِ قَائِمًا﴾^(۸۰) الا وه‌قتئ دانمأ له‌سه‌ر سه‌ری پاره‌ستی، مه‌له‌تی نه‌ده‌ی، یعنئ به جبر نه‌بئ بیستینه‌وه، وه الا به خواهمشی خۆی نایدا، که‌سئ نه‌وه‌نده حریص و لیم بئ، قه‌ت ئیمانی نابئ.

﴿ذَٰلِكَ﴾ بۆ چی یه ﴿بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّينَ سَبِيلٌ﴾ چونکی نه وان
 نه لَین: له خواردن، له وه ضعی دهست به سه ر مالی (أُمَّيَان)، که عه ره بن،
 پیمان له سه ر نی یه، بن عتابه. بن ذم ولومه یه ﴿وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾
 افترا به خوا نه که ن، نه لَین ئیمه (شعب الله) بن دنیا بۆ ئیمه یه، خه لکی دی
 وهک حیواناته، مه گه ر حه قی له وه دردی هه بن. ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (۷۵) نه شرانن
 درۆ نه که ن.. خوا مالک الملکه، رب العالمینه (ما فی الارض) ی بۆ به شه ر
 خه لق کردیه. اسرائیلی و سماعیلی و هی تر، فه رقیان نی یه. نه و قسه له
 به ینی ساداتی ئیمه، وهک ساداتی ئیسرائیل خولقاوه. حاصلی، هه ر قه ومه
 غه یری کوردان، نه لَین: ئیمه حسابین و، ئیمه لای خوا خوشه ویستین و،
 دنیا بۆ ئیمه یه. ﴿بَلَى﴾ نه و قسانه واز بینن ﴿مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ﴾ هه ر عهدی بن.
 فروشتن. نه مانه ت. په هن. اعاره. استعاره ﴿وَأَتَقَى﴾ له اعتقادیات. له عملیات
 خوی له شتی خراپ بپاریزی ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ (۷۶) نه گه رچی له دۆم
 دابی. نه وه ی وه فای نه بن، خوی نه پاریزی، خوا خوشی ناوی، نه گه رچی له
 صلبی ابراهیم و موسی و محمد بن ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا
 قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ نه وانه به شو نصیبیان له ئاخره ت دا
 نی یه ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ﴾ خوا نه وه ندی بق لی یان نه بیتته وه، أصلا قسه یان
 له گه ل ناکا، هه تا به و نه وعه، که قسه ی له گه ل ابلیس کردووه ﴿وَلَا يَنْظُرُ
 إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ﴾ ته ماشایان ناکا له پۆژی قیامه ت. له لطف و مه رحه مه تی
 محرومن ﴿وَلَا يُزَكِّيهِمْ﴾ له گونا میان پاک ناکاته وه به عفو ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ
 أَلِيمٌ﴾ (۷۷) هه ر که سی بن، له هه ر که س بن ﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ﴾ له وانه به دتر
 ﴿لَفَرِيقًا﴾ چ فه ریقی خاین؟! ﴿يَلُونُ أَلْسِنَتَهُمْ﴾ زوبانی خویان نه پیچنه وه

وهک کلکی حوشتړ، هه ره که ی پښ نه دهه **﴿بِالْكِتَابِ﴾** (گلدو فلدو) په کڼ به له هجی خویندنه وهی کتابی الهی نه کهه، نه لښ: نه وه کتابی منزله .

﴿لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾ نه و تزویره نه کهه، تا نښه نه و (لولوی نه وان له کتبی مقدسه حساب بکهه، چونکی نښه (امیین)، هه لټان نه خه له تیښ **﴿وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ﴾** حاشا ثم حاشا **﴿وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾** نه لښ نه مه وهی سه ربه خوږه **﴿وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾** ته ماشای کتیبه مقدسه کان، تواریخ و حکایاته .. نه مما علی الاکثر، بی نه وصل و نه ساسه .. نه شلښ نه وانه کتبی نیلاهین، عهدی قدیم و جدیدن .

له سه ره تای ظهوری (شه ده له) بی په کان، کابرای مل قهوی، پښ پانو ورگ نه ستور، فلته فلتي نه کرد، نه یان گوت نه مه قورئان نه خوښی، به که رامة تی شیخ، هر (۳۰) جزوی قورئانی هاتیته بهر. سه رسپی په کان نه یان گوت: نه مه سوربانییه، نه مه ش نتیجه ی که پامه ته **﴿وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾** انواعی درو **﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾** (۷۸) نه زانن دروږه .. جه نابی حق نه و

نه وچه که سانه ی چوڼ خوښ نه وځ؟ **﴿مَا كَانَ لِشَرِّ﴾** نه مه نه بووه و نابڼ، مادام (شمه) بیکی له به شریعت تیا بی **﴿أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ﴾** تشریعی، یان قضائی **﴿وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولُ لِلنَّاسِ﴾** له پاش نه و انعامه عظیمه بلڼ له جیاتی (دعوة الی الله) .. **﴿كُونُوا عِبَادًا لِّي مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾** من بپه رستن له خوا بگه رږښ، نه مه چوڼ نه بی؟ نه له خوا نه وه شیته وه، نه و نه وچه که سه بکا به په سولی صاحب کتیب و حکم .. نه له و نه وچه به شه ره دی **﴿وَلَكِنْ﴾** نه مریان نه کاتی نه فهرموځ: **﴿كُونُوا رَبَّكُمْ عَلِيمًا﴾** ببه مربی. مدبر. فقیه. (داعی الی الرب تعالی و تقدس) **﴿بِمَا كُنْتُمْ تُعْلَمُونَ﴾** الکتب چونکی نښه تعلیمی

کتابتان کرد ﴿وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ۷۹﴾ نښه تدریستان نه کرد، هم عبارت، هم معنا هم حقائق و دقایقتان نه زانی و فیری خه لکی نه کرد، چو نښه افترا به پیغه مبهری نه کهن، که ده عوه تی نښه بو خوی کردوه، نه گهر راست بکن نه وانی تکفیر و له غنی نه و شخصه یان کردی به (محقق) ..

﴿وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّنَ أَرْبَابًا﴾ (مع انه) نښه نسبه تی خه لق و ایجاد بو نه وانه نه دهن، که سڼ و ابڼ کافره، مشرکه چو نښه بیتته پیغه مبهری خوا. انبیا هرچی هه بن به شهرن، هیچ امتیازیان له سه رنښه نیه. ملائکات له صفحاتی کائنات، ده لیلی له سر وجودیان نیه، چو ن اتخاذ نه کریڼ به خواو عبادت نه کریڼ؟

﴿أَيَأْمُرُكُمْ﴾ نه و پیغه مبهره، ثایا نه مرتان نه کاتڼ ﴿يَا لِكُفْرٍ﴾ به کفر کردن ﴿بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۸۰﴾ پاش نه وه، که نښه موسلمان بوون و مطیع و منقادی خوا بوون. خواتان ناسی، مه له ک چی به؟ په سول کڼ به؟ چو ن نه و شخصه نه و نه مره نه کاتو، بالغرض نه و نه مره بکات، نښه چو ن بروای پی نه کهن، و مطیعی نه مری نه بن، به بورهان معلومه نه وه ممکن نیه.

بزانین نه وانه ی خوا نه یان کا به په سول، ده باره ی به ک، چی یان پی نه مر نه فرموی: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّنَ﴾ هه موو به کیک له نه وان ﴿لَمَّا ءَاتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ﴾ به سویند و په یمان به و شهرته نه وه ی نه ده مه نښه. له کتاب و حکمت ﴿ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ﴾ پاشان هاته لای نښه پیغه مبهری مصدق و مؤید له بو نه وه ی که له گه ل نښه دایه ﴿لَتَوْمِنُنَّ بِهِ﴾ چو ن نه و نیمانی به نښه هینا و تاییدی نښه ی کرد. حاصلی هیچ که س له پیغه مبهران ده عوای حصری پساله تی له خوی نه کردوه و له زه مانی هه ر په سولئ په سولئکی دی هاتبایه نیمانیان به یه ک نه هینا، نصره تی به کیان نه دا أصلا تفرقه لای وان

نییه ﴿قَالَ أَفَرَّرْتُمْ﴾ گوتی اقرار و اعترافتان کرد به و میثاقه ﴿وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي﴾ میثاقی منتان له نومه ته کانی خوتان له سهر نه و ته رزه وه رگرت؟ ﴿قَالُوا﴾ پیغه مبه ره کان و نومه ته کان گوتیان ﴿أَقْرَرْنَا﴾ اعترافمان کرد به و عهدو میثاقه ﴿قَالَ﴾ جه نابی حق فهرمووی ﴿فَاشْهَدُوا﴾ حفظی نه و عهده بکه ن له فکرتان نه چی. ﴿وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ ذاتن هیچ شت له خوا بزد نابی. ﴿فَمَنْ تَوَلَّىٰ﴾ نه وی اعراض بنی له و عهده ﴿بِمَدِّ ذَٰلِكَ﴾ له پاش نه و اعترافه ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ خارجن له طاعت، به درو نه لئن هر نه وه پیغه مبه ره، نیمان به که سی تر مه هینن ﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ﴾ نه و فاسقانه نایا غهیری دینی خوا طلب نه که ن، نه وه محاله، مع انه نه لئن: نیمه مؤمنین. معترفین به نبوهت، دیاره مقصدی نه وان عصیان و تجربه له سهرخوا، نه مه چۆن نه بی؟

﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ نه گهر مه سنه له ی (من) و (ما) لئ بگهری، معنای نه و نایه ته زۆر جوان دیاره. جه نابی حق دوو نه مری هه یه: یه کئی تکلیفی، یه کئی تکوینی، مخالفه ی نه مری تکلیفی ممکنه و واقعه .. نه مر به نویژ، به پۆژوو، نه مری نه وه گه لئ که س له نه هلی نیمان نایکه ن، نه مه ش چ عجزی خوی تیدانی یه، چونکه احکامی فرعی به بۆ افعالی عبادت، له جهت اختیار غایه تی مقابلی نه و مکافات و مجازاته. نه ماما نه مری تکوینی مخالفه ناکری، چونکی نه و عبارته له توجیبهی قودرهت و اراده بۆ کردنی شت .. نه گهر مخالفه تصور بکری، نه بی تصویری عجز بۆ خوا بکری، نه وی له نه رز و ئاسمانه .. هه تا نه فسی نیسان یه کئیکه له مکنوناتی ترکیبی نه و موالیده، که له بعضی عناصره، نه و عناصره ی، که نه صلی مرکباتن بعضیک له گه ل بعضیک زۆر به مه یلی طبیعین ..

ئه‌لێ عاشق و معشوقی یه‌کن، غایه‌ت به سهوله‌ت امتزاج ئه‌که‌ن و بعضی له‌گه‌ڵ بعض متباین و متنافرن، به قودره‌ت و قووه‌تیکی قاهره نه‌بی، تالیفیان له به‌ینا نابن، پوچ و جسمی لطیف، یا جوهری مجرد له‌گه‌ڵ به‌ده‌ن، چهند له‌یه‌ک دوون.

ناگر وگ‌ل به قورسی و سووکی، چهند متنافرن له‌گ‌ل و ئاو به نظر ساردی چهن متباین.. صانعی معملی کیمیای موجودات، به‌علم و قودره‌ت و، تدبیری صانعانه، چۆن پێکی خستوون.. موالیدی لێ په‌یا کردوون، که‌سێک ئیمانی ته‌واوی به خوا هه‌بی و، که‌مێک له احوالی موجوداتی طبیعیه بگات و، بزانی بعضه طبیعیات چهند سه‌رکه‌ش و طاغیه؟! چنده عاصیه، به چ قووه‌تی، به چ عیلم ته‌سخیر کراوه، به که‌مالی سهوله‌ت اطاعه‌ی ئه‌مری تکلیفی ئه‌کات. ذاته‌ن قووه‌تی ئیمان، نه‌فس و قووی حیوانی پام ئه‌کا، بۆ امتثالی ئه‌مری تشریعی.

که‌وايه ئێوه ئه‌ی ئه‌هلی کتاب! چۆن دینی غه‌یری دینی خوا، بکا طلبی ئیلامی غه‌یری خوا ئه‌کا ﴿وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (۸۳) ئه‌ی ئه‌هلی کتاب! تقدیری اشاره‌مان بۆ کرد پێی ناوی. ئه‌وه عهد و په‌یمانی پێغه‌مبه‌رانی، ئیتر کێی دی به (اله) به (رَبِّ) ئه‌زانن. له قرائه‌تی غیری عاصم (یرجعون) به ضمیری غائب. بناء علیه حاجه‌ت به التفات نییه، ئه‌و تقدیری اشاره‌مان بۆ کرد پێی ناوی. ئه‌وه عهد و په‌یمانی پێغه‌مبه‌رانی پێشوو، عهدو میثاقی ئێمه چی‌یه؟

﴿قُلْ﴾ ئه‌ی خاتم الرسل له ته‌ره‌ف خۆتو ئوممه‌تت ﴿ءَامَنَّا بِاللَّهِ﴾ بێ شک و بێ گومان و شه‌به‌هو تشبیه و تشابه ﴿وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا﴾ ئه‌وی له ته‌ره‌ف خودا بۆ ئێمه ناردرا، باوه‌ری پێ ئه‌که‌ین، ئیمانمان به‌کیفیه‌تی تکه‌ونی (عیسی)، به‌که‌م ده‌لیله له‌سه‌ر به (ما انزل علینا)..

﴿وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ﴾ یوسف

وغهیری وی، تا زه مانی موسی ﴿وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ﴾ له کتاب و له معجزات ﴿وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ نه وی دراوه ته نه نبیایان هه رچی هه بی، هه رکه س بی، بی تفریقی جنس.

﴿لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ﴾ به تصدیقی بعضیک و، به تکذیبی بعضیک ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ ﴿۸۴﴾ ئیمه ته سلیمین بو خوا، پوچی اسلامیهت استسلامه بو خوا، نه وی موسلمان بی بو غهیری خوا، گه ردهن داده ی اطاعت و عبودیهت نابی، بو که س (مذلت) ی استعباد قبول ناکا..

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ دین دینی ئیسلامه، غهیری نه و (که حقیقه دینی بنای له سه ر علم و عقل و حریه تی به شه ره) هیچ دینی تر نی یه، له وه قتی هه ش بوو بی گورراوه. هه تا دینیان کردوته مه یلیکی نه فسی هه رچوئی بی. به لی، مه یلی نه فسی، نه ماما نه مه یلی (بهائی)، نه مه یلیک، که بالکلیه شه ر فیه به شه ر مه حوو بکا. که سی دینی غهیری دینی ئیسلامی بوئی، لی قبول ناکری..

چونکی نی یه! نیت ر چی لی قبول بکری؟

﴿وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾ ﴿۸۵﴾ خه ساره ت مه ند، خانه خشتور، خویان له قیس خویان دا، نه وانی تریش نه هاتنه فریادیان ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ﴾ که سی اصلاً کافرین، هیدایه ت په زیر نه بی، نه ماما نه وانی پاش ئیمان هینان و کتاب خویندن و تدریس کردنی، کافرین قابل هیدایه ت نین، خوا چونیان هیدایه ت بدا، له دائره ی امکانی استعدادی ده رچووین. ﴿وَشَهِدُوا أَنَّ الرُّسُولَ حَقٌّ﴾ وه ک دیان له نه وه له وه شاه دیان نه دا له سه ر رساله تی (عیسی)، دواپی کردیانه کوپی خوا، پاشان کردیانه خوا.. ﴿وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ﴾ له سه ر حقیقه تو وحدانیه تی خوا، رساله تی نه و

پێغه مبه‌ره، چۆن ئیمان به‌ حه‌ضره‌تی خاتم ئه‌مه‌یّن ﴿وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظّٰلِمِيْنَ ٨٦﴾ قه‌میك طفیانیان کرد، له‌ هه‌د چوونه‌ ده‌ر، خوا هیدایه‌تیان
نادا، به‌لكو به‌نظر قه‌وه‌تی ظلمیان، خوا زیاتر له‌كفریان پوهه‌باته‌ خواره‌وه‌.
ئینسان سه‌عی بۆ هه‌ر شتی بكا، استعدادی خۆی به‌ قه‌وه‌ت بكا، خوا به‌و
گوێره‌ پێی نه‌دا. كه‌سێ تعلیمی زۆرنا لێدان بكا، خوا عیلمی کیمیای بۆ
نانێری ﴿اُولٰٓئِكَ جَزَاؤُهُمْ اَنْ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ٨٧﴾
چونكه‌ ئه‌و ئیمانه‌ی هه‌یانه، نه‌ ئیمانه به‌ خودا.. نه‌ ئیمانه به‌ ملائكه‌ت، نه‌
ئیمانه به‌ پێغه‌مبه‌ر، كه‌ ئه‌وان و سائری ناس، هه‌تا ئه‌وانی پێیان
هه‌لخه‌له‌ تاوان، (لەن‌یان) ئه‌كه‌ن.. هه‌موكه‌س ئه‌لێ: له‌عنه‌ت له‌ ظالمان،
له‌عنه‌ت له‌ كافران، له‌عنه‌ت له‌ پێگورران.

﴿خٰلِدِيْنَ فِيْهَا﴾ له‌و له‌عنه‌ته‌ ده‌رناچن ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ﴾ هه‌رگیز
عه‌ذابیان له‌سه‌ر سووك نابێ، به‌ادنی سووكبوون ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُوْنَ ٨٨﴾
مه‌له‌ت نادرین، ته‌ماشاش ناكرین، مه‌رحمه‌تیان پێناكری ﴿إِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْ
بَعْدِ ذٰلِكَ وَاصْلَحُوْا﴾ وه‌ك له‌سورته‌ی (بقرة) عه‌رضكرا. ئه‌وه‌ قه‌ت نابێ،
غایه‌تی مقصد ئه‌وه‌نده‌یه، خوا ده‌رگه‌ی مه‌رحمه‌تی خۆی له‌كه‌س ناگرێ،
باگوته‌ی له‌ ئه‌ندازه‌ به‌ده‌ربێ، كفری له‌ غایه‌تی (غلظه‌ت دابی) ﴿فَاِنَّ اللّٰهَ
عَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ٨٩﴾ ئه‌مما به‌ نظر ئه‌وانی دوا‌یی بالکلیه‌ له‌ دائره‌ی امکان
نه‌چووینه‌ ده‌ر..

﴿اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْدَ اٰیْمٰنِهِمْ ثُمَّ اَزْدٰدُوْا كُفْرًا﴾ كه‌ لایان وایه‌ ئه‌توانن
عه‌فه‌وی گه‌ناه بکه‌ن و، خه‌لكیش باوه‌رییان پێ ئه‌كا وه‌ك (پاپ) و
ئه‌وانه‌ی (صك الغفران)یان بۆ ئه‌بردن ﴿لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ﴾ ئه‌و توبه‌ی ئه‌یكه‌ن

لای خوا قبول نیہ، بہ لکرو نہ فسی توبہ کہ زیادہ فی الکفرہ ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ﴾ ۱۰ ﴿نہ وانہ وا پوچوین لہ (ضلال)، کہ س بہ (ضال) حساب نیہ، نہ مما مضلہ کان نہ وانہ توبہ یان بہ دلدا ناییں. خویان (تواب) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ کافر یون و بہ کافری مردن ﴿فَلَنُيَقِلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلَّءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا﴾ ظاہر وایہ نہ رزی قیامت مقصود بی، کہ نہ وہندہ گورہ نہ بی، جئی کائناتی لہ سر نہ بیتہ وہ ﴿وَلَوْ أَفْتَدَىٰ بِدَيْنٍ﴾ بالغرض، بالفعل بیکاتہ (فدیہ) لئی قبول ناکری.

وہ لئی نہ فامریتہ وہ دلیان زور پیوہیہ، عذاب قبول نہ کن، نہ مما مالیان لہ قیس نہ چئی! نہ مہ بۆ مثالی پایہ کاتہ، بہ ہشت نہ فروشن، جہہ نہ مہ نہ کرن.. مالیان زورہ، با فدیہ بدہن، چوں خہ لکیان کوریہ وہ، با خویان بکرنہ وہ ﴿وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بہ لام بروایان بہ عذاب نیہ ﴿وَمَا لَهُمْ مِنْ نَّاصِرِينَ﴾ ۱۱ ﴿کئی نہ صرہ تیان نہ دا؟ خویان ناصرومنجی بوون!! (حقیقہ) پڑسای دین، نہ مپۆ زور مال ویرانن، لہ بہر حبی دونیا ناگایان لہ ٹیمان بہ قیامتہ تو عذاب نہ ماوہ، بہ جہل خویان مغرور کردوہ.. ٹومہ تیش وہک حیوان (لا یعقل) تہ سلیمیان بووہ (نعوذ باللہ من غضبه وعقابه).

جرتقى سىيەم لە تەفسىرى كوردى تەلۋىو، شەۋى
 جمعه، چولرەمى ماھى صفر الخير، پىنجهمى مايسى
 رۆمى ۱۳۵۲ ھىجرى، ۱۹۳۴ ميلادى

نوسىنەۋى بە تەيىز تەلۋىو لە پۇڭى شەمو
 ۋەقتى نيوەرۆ بىستو پىنجهمى مانكى محرم الحرام،
 نوزىمى آبى رۆمى، يەكى ايلولى افرەنجى ۱۳۷۶ ھ،
 ۱۹۵۶ لە دەستى خامى علم، لىقرى عباد،

معصوم ملا خضرى ھەورامى

ناومړۍ بېرگی په کلمه

۷ قسه ی بلوکار
۱۱ وته ی لیژنه ی سه رپه رشتیکردن
۱۵ پیناسه ی ته فسیره که
۱۹ کورته ی ژیان و به سه ر هاتی مه لای گوره
۲۵ پیشه کی
۲۷ سوږه تی فاتحه
۳۷ سوږه تی (بقره)
۳۳۷ سوږه تی (ال عمران) (۹۱ - ۱)